

The Project Gutenberg eBook of Sorrettuja ja solvaistuja: Romaani, by Fyodor Dostoyevsky

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Sorrettuja ja solvaistuja: Romaani

Author: Fyodor Dostoyevsky

Release date: May 5, 2016 [EBook #52005]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK SORRETTUJA JA SOLVAISTUJA: ROMAANI ***

E-text prepared by Juha Kiuru and Tapio Riikonen

SORRETTUJA ja SOLVAISTUJA

Romaani

Kirj.

F. M. DOSTOJEVSKI

Suomentanut P. N.

Otava, Helsinki, 1906.
Osakeyhtiö Kuopion Uudessa Kirjapainossa.

ENSIMÄINEN OSA.

I.

Viime vuonna, kahdentenakolmatta päivänä maaliskuuta, sain ottaa osaa hyvin kummalliseen tapahtumaan. Olin aamusta saakka kävellyt kaupungissa etsimässä itselleni asuntoa. Tähänastinen asunto oli kovin kostea, ja paha ennustava yskäni alkoi siinä asuessani. Jo syksyllä olin tehnyt päätöksen muuttaa pois tuosta terveydelleni vaarallisesta asunnosta, mutta kevääseen se muuttaminen sittenkin jäi. En nytkään, päivän pituisesta hakemisestani huolimatta, sopivaa ja kunnollista asuntoa löytänyt. Tahdoin, näes, saada ominaisen asunnon enkä yksityistä vuokrakamaria, sitä paitsi tuli

asuntoni välttämättömästi olla jotenkin tilava, vaikkapa yksikamarisenkin, ja ennen kaikkea tuli sen olla mitä huokeimman. Entuudesta tiesin, että ahtaassa huoneessa ajatuksetkin ahtaalla pysyvät. Uusia novelleitani suunnitellessani oli tapanani astuskella edestakaisin lattialla. Ja minun tuleekin tunnustaa, että minä mieluummin mietiskelin ja haaveilin, kuin kirjoitin romaaneitani, ja siihen ei ollut laiskuus syytä. Miksikä sitten niin tein?...

Aamulla tunsin jo itseni pahoinvointiseksi ja auringon laskiessa olin aivan sairaana, jotain kuumetta tunsin ruumiissani. Ja olinhan sitä paitsi kävellyt kaiken päivää, joten siis jo väsymyksen vaivasi. Iltahämärässä astuin Vosnesenskinkatua. Minä suurella nautinnolla katson Pietarissa maaliskuun aurinkoa ja varsinkin sen laskeumista kirkkaana pakkas-iltana. Kirkkaan valon vallassa katu kauttaaltaan alkaa äkkiä loistaa. Rakennukset näyttävät säteileviltä. Niiden harmaa, keltanen ja likaisenviheriä väri hetkiseksi kadottaa kaiken kolkkoutensa; sydän rinnassa tuntee riemastusta, tunnet outoja väreitä ruumiissasi käyvän, juuri kuin armaan käden kosketuksen synnyttämä sähkövirta siinä vierisi. Mieli uudistuu, aatteet saavat uuden uran... Ihmeellistä! Mitä kaikkea yksi ainoa auringonsäde voi vaikuttaa ihmissydämessä!

Jopa sammui viimeinenkin auringonsäde; pakkanen yltyi ja alkoi nenää nipistellä; hämärtää; myymälöissä kaasutulet sytytetään. Tultuani Müllerin ravintolan luo pysähdyn äkisti kuni kiinni naulattu ja katsoin kadun toiselle puolelle, ikäänkuin aavistaen jotain outoa nyt heti tapahtuvan. Samassa huomasinkin toisella puolella katua vanhan ukon ja koiran hänen muassaan. Muistan vieläkin, että samassa jokin outo, mitä vastenmielisin tunne kouristi sydäntäni, ja etten mitenkään voinut tunteeni syitä selittää.

En ole mikään mystikko; aavistuksia ja enteitä tuskin nimeksikään uskon, ja kumminkin on elämän matkalla sattunut minulle, kuten ehkä monelle muullekin, seikkoja semmoisia, joille on jotenkin vaikea selitystä löytää. Niinpä nytkin tuo ukko kadun toisella puolella, — miksikä nyt, hänet huomattuani, minut heti outo aavistus valtasi, aavistus siitä, että tänä iltana jotain erinäistä on tapahtuva? Olisikohan sentähden, kun en ollut terve, ja ovathan sairaan ihmisen tunteet usein pettäviä.

Ukko, astuen kumarassa ja hiljaa kepillään käytävän kiviin koskettaen, kulki hitaasti, muutteli jalkojansa niinkuin ne olisivat puupötkelöitä. En ollut vielä koskaan toista näin kummallista, noin outoa olentoa kohdannut. Jonkun kerran olin jo hänet Müllerin ravintolassa nähnyt, ja silloinkin aina oli hän tehnyt minuun mitä kummallisimman vaikutuksen. Korkea vartalonsa, köyristynyt selkänsä, kalmanharmaat kahdeksankymmenenvuotiset kasvonsa, vanha, ompeleista ratkeillut nuttunsa, murjottu, kahdenkymmenenvuotinen huopahattunsa, joka peitti hänen miltei kokonaan paljastuneen päänsä, jonka niskapuolella oli vain ei enää harmaita, mutta jo vaalean keltaisia haipenia, vaistomaiset, kuni viritetyn vieterin voimalla tapahtuvat liikkeensä — tuo kaikki tahtomattakin kummastutti kaikkia, ken hänet ensi kertaa kohtasi. Tuntui todellakin jotenkin oudolta nähdä tuo entisajan vanhus yksinään, hoidotta, vanhus, joka oli kuin hoitajiltaan pakoon päässyt mielipuoli. Kaiken muun ohella kummastutti minua hänen tavaton laihuutensa — lihaa hänessä ei liene enää ollut yhtään, tuntui, että vain nahka olisi luut verhonut. Suuret, himmeät, oudonlaisten sinirengasten ympäröimät silmänsä tuijottivat aina suoraan eteen, ei koskaan muualle, ja olempa melkein varma, ettei hän silmillään nähnyt mitään. Jos hän sinuun katsoikin, tuli hän kuitenkin suoraan sinua kohti, aivan kuin edessään olisikin vain tyhjyyttä. Useasti tulin tuon huomanneeksi. Hän oli vasta jonkun kerran käynyt Müllerin ravintolassa, mutta aina koiransa seurassa. Kukaan ravintolan vieraista ei häntä puhutellut eikä hänkään kellenkään ainoatakaan sanaa lausunut.

— Minkä vuoksi hän käy ravintolassa, mitä asiaa hänellä olisi? ajattelin seisoessani toisella puolella katua, tahtomattainkin sieltä ukkoa tarkastellen. Sairauden ja väsymyksen lisäksi tunsin outoa harmia.

Mitäpä hän ajatelnee, mikä hänen mielensä täyttäne? jatkoin mietiskelyäni.

Ajatelneeko hän ollenkaan? Onkohan kasvoiltaan eloisuus jo kokonaan poistunut. Mitäpä lie tuon koiraluuskan löytänyt, senkun lakkaamatta seuraa häntä, on kuin osa hänestä ja, katsos kummaa, sehän onkin niin paljon ukon kaltainen!

Koirapaha lienee niinikään ollut kahdeksankymmenenvuotias; niin, kyllä se oli niin vanha. Sehän näytti kaikkia muita koiria vanhemmalta ja jostain syystä samassa, kun ensi kerran tuon näin, tuli mieleeni ajatus, ettei se voi olla toisten koirain kaltainen, vaan että se on kummallinen koira; siinä varmaan on jotain luonnotonta, loihdittua; ehkäpä siinä koiran muodossa onkin Mefistofel, joillakin salaperäisillä, yliaistillisilla siteillä on sen kohtalo kiinnitetty isännän kohtaloon. Koiran nähtyänne olisitte heti sanoneet, että aivan varmaan ei se kahteenkymmeneen vuoteen ole ruokaa saanut. Se olikin laiha kuin luuranko, tai paremmin sanoen — yhtä laiha kuin omistajansakin. Karva oli miltei kokonaan pois kulunut, vieläpä sen hännästäkin, joka lakkaamatta koipienvälissä jäykkänä riippui. Pää pitkin korvineen oli niinikään riipuksissa. En ollut koskaan ennen noin rumaa koiraa nähnyt. Kun nuo kumpikin kadulla kulkivat, oli isäntä aina edellä, koira takana, kuono isännän nutun helmassa kiinni. Tuntui kuin niiden kummankin sekä ulkomuoto että astunta olisi joka askeleella ääneen lausunut:

"Olemmehan vanhoja, voi Herra, niin ylen vanhoja!"

Muistelen, että kerran tuli mieleeni ajatus, että ehkä tuo ukko ja koira ovatkin jotenkin päässeet lähtemään irti Gavornin kuvittamasta Hoffmanin satukirjasta ja nyt tuon kirjan kuljeksivana ilmoituksena maailmata maleksivat.

Ukon mentyä ravintolaan seurasin häntä sinne.

Ukko herätti ravintolassa yleistä kummastusta; isäntäkin näytti tyytymättömältä kun tuo outo vieras sisään astui. Ukko ei koskaan mitään tilannut; aina hän astui uunin luo nurkkaan ja istuutui sinne. Jos joskus oli joku hänen paikkansa ehtinyt ottaa, seisoi hän kotvan aikaa ymmällä, epäroivänä, tuli hämilleen ja meni ikkunan viereiseen nurkkaan. Siellä otti hän tuolin, verkalleen laskeutui istumaan, otti hatun päästään, laski sen lähellensä lattialle, hatun viereen laski keppinsä, nojautui tuolin selkämään ja jäi siihen aivan liikkumattomaksi kolmeksi tai neljäksi tunniksi. Ei hän koskaan ottanut mitään sanomalehteä, ei lausunut ainoatakaan sanaa, ei edes äännähtänytkään; hän istui vain ja katsoa tuijotti eteensä, vaikka katseensakin oli niin tylsä ja eloton, että huoleti saattoi sanoa, ettei hän nähnyt tai kuullut mitään siitä, mitä lähellensä tapahtui.

Koira, pari kolme kertaa yhdessä kohdin pyörähdettyään, asettui isäntänsä jalkoihin, asetti turpansa hänen kenkiensä väliin, huohti syvään, oikaisihe itsensä ja niinkään jäi kaikeksi iltaa liikkumattomaksi, ikäänkuin olisi siksi ajaksi kuollut. Voi luulla että nuo kaksi olentoa olisivat jossain kaiken päivää kuolleina maanneet, mutta sitten auringon laskettua äkkiä eloon elpyivät vain sen tähden, että saattaisivat mennä Müllerin ravintolaan ja niin täyttäsivät jonkin salaperäisen, käsittämättömän velvollisuutensa. Istuttuaan näin kolme, neljä tuntia, nousi ukko seisolle, otti hattunsa ja läksi kotiinsa jonnekin. Koira nousi samalla, painoi hännän koipienväliin, päänsä riipuksiin, seurasi isäntänsä, kuten aina, verkalleen, konemaisesti. Ravintolan muut vieraat alkoivat lopulta kaikin tavoin vieroja ukkoa, kukaan heistä ei istunut hänen lähellensä, näytti kuin kaikki olisivat ukkoa inhonneet. Sitäkään ei hän ollenkaan huomannut.

Suurin osa ravintolassa kävijöistä oli saksalaisia. He olivat erilaisten laitosten omistajia Vosnesenskinkadun varrelta — lukkoseppiä, leipureita, värjäreitä, hatuntekijöitä, satulamaakareita — patriarkaalista väkeä, saksalaisessa merkityksessä. Müllerin ravintolassa vallitsikin oikea patriarkaalisuus. Usein isäntä itekin istui tuttujen vierastensa pöytään, jolloin aina vissi määrä punssipulloja tyhjennettiin. Talon koirat ja pienet lapset niinkään tulivat vierasten seuraan ja vieraat hyväilivät sekä lapsia että koiria. Oltiin kaikki keskenään tuttuja ja kukin toistansa kunnioitti. Ja kun vieraat kiintyivät saksalaisia sanomalehtiä lukemaan, kuului oven takaa isännän kamarista "Ach du mein lieber Augustin", jota rämisevällä pianolla isännän vaaleaverinen, pitkätukkainen tytär soitteli. Vieraat kuuntelivat soittoa mielellään. Minä kävin Müllerin ravintolassa kunkin kuukauden alkupäivinä ja luin siellä isännän tilaamia venäläisiä aikakauskirjoja.

Tultuani nyt ravintolaan näin ukon jo istumassa ikkunan luona ja koirankin hänen jalkainsa juuressa. Ääneti istuin tuolille ja ajattelin: "minkä vuoksi tulinkaan tänne, kun minulla täällä ei ole mitään tehtävää, kun olen sairas ja tulisi siis kiiruhtaa kotiini, juoda teetä ja käydä vuoteeseen? Tulinkohan todellakin vain nähdäkseen ukkoa?" Minua alkoi jo harmittaa. "Vähätpä minä tuosta ukosta", ajattelin, muistaessani tunteen, joka minut valtasi tuonnottain, kun ukon kadulla näin. Ja välittäisinkö enempää noista ikävistä saksoistakaan! Miksikä on mieleni haaveileva? Mistä tämä syyttäsuottainen levottomuus, joka viime päivinä on mieleni vallannut, joka häiritsee elämäni ja estää näkemästä elämää sen oikeassa valossa, josta eräs syvämielinen arvostelija viime novelliani arvostellessaan harmistuneesti huomautti? Ja kuitenkin, näitä siinä mietiskellessäni ja harmitellessäni, jäin istumaan ravintolaan; tautini yhä vain yltyi ja viimein oli minun sääli lähteä pois lämpimästä suojasta. Otin käteeni erään frankfurtilaisen sanomalehden, luin siitä pari riviä ja aloin torkkua. Saksat eivät häirinneet minua. He lukivat, tupakoivat ja joskus, ehkä kerran, pari tunnin kuluessa, joku matalalla äänellä kertoi jonkun lyhyen uutisen Frankfurtista, tai toisti saksalaisen sukkeluuskirjoittajan Safirin jonkun jutun tai sukkeluuden; sitten he taas uudistuneella kansallisylpeydellään vaipuivat lukemiseensa.

Olin siinä torkkunut ehkä puolen tuntia kun kylmien väreiden puistuttamana äkkiä heräsin. Nyt tuli ehdottomasti lähteä kotiin. Mutta samassa sai minut eräs äänetön kohtaaminen taaskin pysähtymään. Edellä jo mainitsin että tuolille päästyään ukko heti kiinnitti katseensa johonkin esineeseen, johon sitten kaiken iltaa muuttumatta tuijotti. Joskus hänen tuo ajatukseton, läpätunkeva, mitään huomaamaton katseensa sattui minuun ja teki mitä vastenmielisimmän vaikutuksen; en päässyt siitä muutoin kuin paikkaa muuttamalla. Tällä kertaa oli ukon katseen uhriksi sattunut eräs pieni, paksun pyöreä, erittäin siistin näköinen, kovaksi tärkättyyn pystykauluspaitaan puettu, punakka, Riiasta tänne vasta äskettäin tullut saksalainen kauppias Adam Ivanovitsh Shultz, kuten sittemmin kuulin, Müllerin hyvä ystävä, joka ei vielä tuntenut ukon tapoja eikä useita ravintolan vieraistakaan. Hän oli innolla lukenut "Dorffbarberia" ja rypiskellyt punssia; kerran, kohotettuaan katseensa, huomasi ukon häneen katsoa tuijottavan. Tästä hän kovin närkästyi.

Adam Ivanovitsh oli arvostaan arka ja vähästä loukkaantui, kuten yleensä "kunnan saksalaiset" konsanaan. Hän piti julkeana ja loukkaavana että häneen noin tarkkaan ja kursailematta katsotaan. Kumminkin salasi hän harminsa, käänsi katseensa epäkohteliaasta vieraasta, mutisi itsekseen jotain ja piiloutui sanomalehtensä taakse. Eipä kuitenkaan kauvan malttanut piilossa olla, parin minutin kuluttua katsahti epäilevästi lehtensä yli — taaskin vastassa sama tuijottava katse, sama mieletön tirkistäminen. Adam Ivanovitsh ei vielääkään mitään virkkanut. Mutta kun hän kolmannellakin kerralla keksi samaa, närkästyi hän ja piti velvollisuutenaan puolustaa kunnan saksalaisuuttaan eikä sallia kunniallisen yleisön edessä häväistä Riian kaunista kaupunkia, jonka edustajana, tietystikin, hän tässä itseään piti. Ärtynenä heitti hän sanomalehden kädestään, kolahutti kepillä päättävästi pöytään ja hehkuen omanarvon tuntoa, punssin ja loukatun kunniantunnon nostattama puna poskillaan, käänsi hän säkenöivät silmänsä tuohon harmilliseen ukkoon. Näytti siltä, että katseillaan taistelijat koettivat silmiensä magnetillisella voimalla voittaa vastustajansa, odottaen, kumpi ensin häpeisi ja loisi katseensa maahan. Kepin kolina ja Adam Ivanovitshin omituinen asento veti kaikkien vierasten huomion taistelijoihin. Kukin oli jättänyt lukemisensa ja juhlallisella, äänettömällä uteliaisuudella seurattiin taistelijoiden kamppailua. Kohtaus oli perin koomillinen. Mutta turhiinpa meni punertavan saksan tuikeain silmäin magnetillinen voima. Ukko ei tuntunut siitä yhtään välittävän, tuijotti vain entisekseen yhä enemmän raivostuvaa herra Shultzia huomaamatta edes, että oli kaikkien uteliaisuuden esineenä, aivan kuin päänsä ei olisikaan ollut maan päällä, mutta kuussa. Nyt jo loppui Adam Ivanovitshin kärsivällisyys ja suuttumus puhkesi sanoihin.

— Miksi te minuun niin tarkkaan katsotte? karjasi hän saksaksi terävällä, kimakalla äänellä, muuttuen hyvin uhkaavan muotoiseksi.

Vastustajansa pysyi ääneti, niinkuin ei olisi ymmärtänyt eikä edes kuullutkaan kysymystä. Adam Ivanovitsh päätti puhua venettä.

— Minä teitä kysyy, miks' hän ahkerasti minua katsoo? huusi hän kahta vihasemmin. — Minä tiedetään hovissa ja te ei tiedetä! lisäsi hän noustuaan seisomaan.

Ukkopa ei nytkään edes liikahtanutkaan. Saksalaisten joukosta kuului tyytymätöntä murinaa; Müller tuli huoneeseen tiedustelemaan hälinän syytä. Tultuaan asiasta selville ja luullen ukkoa kuuroksi huusi hän tämän korvaan:

"Härrä Shultz kysyy teitä ei ahkerasti katsoa häntä", huusi hän niin kovin, kuin suinkin voi, katsellen ja tarkastellen käsittämätöntä vierasta.

Vaistomaisesti katsahti ukko Mülleriin ja jonkinlaisia hämmästyksen tai levottomuuden synnyttämiä merkkejä ilmaantui hänen tähänastisille elottomille kasvoilleen. Hän tuli hämilleen, röhisten kumartui alas, hätäillen otti hattunsa ja keppinsä, nousi tuolilta ja jonkinlainen surkea hymy kasvoillaan — hymy, joka on sorretun köyhäparan kasvoilla silloin, kun on sattunut ottamaan vieraan istuimen ja hänet siitä pois käsketään — alkoi hän tehdä lähtöä. Tässä köyhän, rahjistuneen ukon kuuliaisessa ja nöyrässä hätäilemisessä oli niin paljon sääliä herättävää, niin paljon semmoista, josta sydän rinnassa ikäänkuin ympäri kääntyy, että kaikki huoneessa olijat, yksimpä Adam Ivanovitshkin, asiassa heti mielensä muuttivat. Oli selvää, ettei ukko saattanut loukata ketään, vaan että hän hyvin hyvästi tiesi, jotta hänet voidaan ulos potkaista, käskeä pois huoneesta kuni kerjäläinen käsketään.

Müller oli hyvä ja sääliväinen mies.

— Ei, ei, sanoi hän pudistellen rauhottavasti ukkoa olkapäästä, — te istuu! Aber herr Shultz kysyy varsin teitä ei ahkerasti katsoa häntä. Hän tiedetään hovissa.

Ukko rukka ei ymmärtänyt nytkään, hämmentyi yhä enemmän, kumartui ottamaan hatusta pudonnutta vanhaa, reikäistä, sinistä liinaansa, alkoi kutsua koiraa, joka makasi liikkumatta lattialla ja, kuten saattoi luulla, sikeästi nukkui, pää kápälien välissä.

— Asorka, Asorka! höperteli hän vanhuksen värisevällä äänellä. — Asorka!

Asorka ei liikahtanutkaan.

— Asorka, Asorka! kutsui ukko suruissaan ja kosketti kepillä koiraa; koira vaan pysyi liikkumatta.

Keppi putosi ukon kädestä. Hän kumartui, laskeusi polvilleen ja molemmin käsin kohotti Asorkan kuonoa. Asorka parka! Se oli kuollut. Isäntänsä jalkoihin hiljaa se kuoli joko vanhuudesta tai nälkään. Kuni salaman satuttamana katsoi ukko koiraansa hetkisen, ikäänkuin ei olisi voinut käsittää, että Asorka todellakin oli kuollut; kumartui sitten verkalleen entisen palvelijansa ja ystävänsä yli ja painoi kalpeat kasvonsa koiran elotonta kuonoa vasten. Huoneessa vallitsi hiljaisuus. Liikutetuin mielin

seurasimme tapahtumaa... Vanhus parka nousi ylös. Hän oli entistä kalpeampi ja vapisi kuni vilutautinen.

— Voipi kuva tehdä, puheli hyväsydäminen Müller, tahtoen jollain tavoin ukkoa lohduttaa. (Kuvalla hän tarkoitti täytettyä koiran nahkaa.) — Voipi hyvä tehdä kuva. Theodor Karlovitsh Kryger oikein, oikein hyvä tekee kuva. Theodor Karlovitsh Kryger on yks' suuri mestari kuva tekee, puheli Müller, nosti ukon kepin lattialta ja antoi sen hänelle.

— Niin, minä hyvän tekee kuva, puuttui vaatimattomasti itse herra Kryger puheeseen ja astui ukon luo.

Hän oli pitkä, laiha, hyvänluontoinen, ruskea, takkulatukkainen saksa, silmälasit käyrällä nenällä.

— Theodor Karlovitsh Krygerillä on suuri talanti tehdä erinomaisen hyvä kuva, sanoi Müller innoissaan keksinnöstään.

— Niin, minulla on suuri talanti tehdä erinomaisen hyvä kuva, ehätti herra Kryger, — ja minä teke teille ilmaiseksi koirasta kuvan, lisäsi hän jalomielisessä uhraavaisuudessaan.

— Ei, minä maksan teille siitä, että te tekee kuva! huusi kohti kurkkua Adam Ivanovitsh Shultz, muuttuen kahtavertaa punaisemmaksi, hänkin jalomielisyyttä hohtaen, pitäen itseään syyllisenä koko tähän onnettomuuteen.

Vanhus kuunteli näitä puheita vaikei, kuten näytti, sanaakaan siitä ymmärtänyt. Koko ruumiinsa yhä vieläkin vapisi.

— Odottaa! Odottaa! Ottaa yksi ryyppy hyvä konjakki! huudahti Müller nähtyään kummallisen vieraansa aikovan lähteä.

Ryyppy tuotiin. Vanhus tarttui siihen konemaisesti, mutta kätensä vapisi ja ennenkuin hän sai ryyppyn huulilleen, kaatui siitä maahan puolet, ja maistamatta pisaraakaan asetti hän ryyppyn takaisin tarjottimelle. Sen jälkeen myhähti hän oudosti, ikäänkuin tarkoituksetta, ja läksi kiireisin, horjuvin askelin huoneesta, ja jätti Asorkan lattialle. Huoneeseen jääneet seisomme kummastuksissamme; kuului huudahtuksia ja ihmettelyä.

— Hyi! Was für eine Geschichte! puhelivat saksat, tuijottaen toisiinsa.

Minä kiiruhdin vanhuksen jälestä. Oikealla ravintolasta oli muutaman askeleen päässä kaita, pimeä, isojen rakennusten varjostama poikkikatu. Oli kuin joku olisi kehoittanut minua sinne, kuni kuiskaten, että aivan varmaan ukko oli sille kadulle lähtenyt. Kadun oikealla puolella oleva toinen talo oli rakennustelineiden ympäröimä. Telineiden ympärillä oli lauta-aita, joka ulettui melkein kadun puoliväliin, aidan viereen oli laitettu puukäytävä jalankävijöille. Aidan ja talon muodostamassa pimeässä nurkassa tapasin vanhuksen. Hän istui puukäytävän rapulla ja kyynärpäät polviin tukien piteli päätään molemmin käsin. Istuin siihen hänen viereensä.

— Kuulkaas, sanoin neuvotonna, mistä alkaisin puheen: — älkää Asorkan tähden surko. Lähtekää kanssani, minä saatan teitä kotiin. Rauhoittukaa. Minä kutsun heti ajurin. Missä te asutte?

Vanhus ei vastannut mitään. En tiennyt mitä tekisin. Kadulla, paitsi meitä kahta, ei ollut muita ketään. Äkkiä alkoi vanhus tapaila kättäni.

— Ahdistaa! lausui hän kähisevällä, tuskin kuuluvalla äänellä. — Ahdistaa!

— Mennään kotiin! huudahtin minä, nousin seisomaan ja koetin auttaa ukkoa ylös. — Kotona juotte teetä ja käytte vuoteeseen... Minä heti haen ajurin... Kutsun lääkärin ... minä tunnen erään lääkärin...

En muista tarkoin mitä kaikkea hänelle puhuin.

Hän koetti nousta, mutta hiukan kohottuaan putosi jälleen istumaan ja taaskin alkoi höpistä yhtäläisellä kähisevällä, tukahutetulla äänellä. Kumarruin vielä likemmäksi häntä kuullakseni.

— Hirvisaarella, kähisi hän, — kuudennella linjalla ... ku-udennella lin-jalla...

Ja hän vaikeni.

— Mitä, asutteko Hirvisaarella? Ettehän lähteneet sinnepäin, se on vasemmalla eikä oikealla. Minä heti saatan teidät...

Vanhus ei liikahtanutkaan. Tartuin käteensä — se putosi hervahtaen kuni kuolleen käsi. Katsahdin kasvoihinsa, kosketin häneen kädelläni — hän oli kuollut. Oli kuin olisi tämä kaikki unessa tapahtunut.

Tästä koitui minulle paljon puuhaa, ja tällä aikaa paranin taudistanikin. Kohta löytyi ukon asunto. Hän ei asunutkaan Hirvisaarella, vaan hyvin lähellä kuolinpaikkaansa, Klugen talon vinnikamarissa, viidennessä kerroksessa, erikoisessa huoneuksessa, johon kuului pieni eteinen ja iso, hyvin matala, pieni-ikkunainen kamari. Kaikesta saattoi huomata vanhuksen eläneen köyhänä. Huonekaluina oli vain pöytä, kaksi tuolia ja ikäkulu sohva, kova kuin kivi, josta, kaiken lisäksi, niinitäytteet joka puolelta ulos tunkeuivat. Eikä sekään ollut ukon, vaan talonisännän oma. Kaikesta päättäen uuni ei ollut pitkään aikaan lämminnyt; kynttilää ei niinkään löytynyt. Saattoi olla melkein varma, että vanhus kävikin Müllerin ravintolassa vain sen vuoksi, jotta saisi istua kynttilän valaisemassa huoneessa ja lämmitellä vanhaa ruumistaan. Pöydällä oli tyhjä savituoppi ja sen vieressä palanen vanhaa, kuivettunutta leipää. Rahaa ei löytynyt yhtään. Hautajaisien varalle ei ollut alusvaatteitakaan; joku lahjoitti sitä varten paidan. Oli selvää, ettei hän näin aivan yksin voinut tulla toimeen, vaan että jonkun edes joskus täytyi hänen luonansa käydä. Pöytälaatikossa oli hänen passinsa. Syntyisin oli hän ulkomaalainen, muuttunut Venäjän alamaiseksi, nimensä oli Jeremias Smith, ammatiltaan koneenkäyttäjäksi, ikänsä seitsemänkymmentäkahdeksan vuotta. Pöydällä oli kaksi kirjaa: maantiedon alkeiskirja ja venäjänkielinen Uusi Testamentti, jonka lehtien reunamilla oli lyijykynällä ja kynellä piirrettyjä viivoja. Nuo kirjat otin huostaani. Kuulustelin talon muilta asukkailta sekä isännältä — kukaan ei tiennyt kuin hyvin vähän vanhuksesta kertoa. Talo oli jokseenkin suuri, vuokralaisia paljon, enimmäkseen käsityöläisiä ja saksalaisia rouvia, jotka vuokrasivat asuntoja yksityisille ja tarjosivat samalla täyden ylläpidon. Talon aatelissukuiselta isännöitsijältä en onnistunut sen sanottavampaa selkoa saada; isännöitsijä tiesi vain, että asunnon vuokra oli kuusi ruplaa kuukaudelta ja että vanhus oli siinä asunut neljä kuukautta, oli jättänyt kahden kuukauden vuokran maksamatta ja sen tähden sanottu pois asunnosta. Kysymykseen: kävikö ketään vanhuksen luona, ei kukaan voinut mitään varmaa vastausta antaa. Talo oli iso — kuka ne kaikki moisessa Noakin arkissa kävijät tuntisi, ken ne muistaisi. Viisi vuotta taloa palvellut talonmies olisi ehkä joitakin tietoja voinut antaa, mutta hänkin oli pari viikkoa sitten matkustanut kotikyläänsä ja jättänyt sijaisekseen veljensä pojan, ja tämä ei ollut vielä ehtinyt talon asukkaihin tutustua. En osaa varmaan sanoa mitä lopputuloksia tiedusteluista oli, ukko kumminkin hautaan saatettiin. Näihin aikoihin pistäysin, muiden puuhieni välillä, Hirvisaarella, kuudennella linjalla, jonne tultuani hymyilin itselleni — mitäpä minä täällä kuudennella linjalla saatoin nähdä muuta kuin tavallisia asuinrakennuksia tavallisessa rivissä? Mutta miksikä vanhus kuollessaan kuudetta linjaa mainitsi, ajattelin, miksi viimeiset ajatuksensa kulkivat kohti Hirvisaarta? Jokohan se oli kuolevan hourailua?

Tarkastelin Smithin tyhjäksi jäänyttä asuntoa. Se miellytti minua ja päätin vuokrata sen. Kamari oli iso, joskin niin matala, että ensi päivinä tuntui että pääni ylettyy välikattoon. Ennen pitkää tuntui se jo kodikkaalta. Eihän kuudella ruplalla saattanut parempaa toivoakaan. Parasta siinä oli sen erikoisasema. Minun tuli vain palkata itselleni palvelija, sillä yksin oli minun mahdoton toimeen tulla. Ensi aluksi suostui talonmies käymään kerran päivässä siivoamassa ja järjestämässä huoneen. Ehkäpä tulee joku vanhusta kyselemään, ajattelin. Mutta viisi päivää kului eikä luonani ketään käynyt.

II.

Edellä kertomieni tapahtumien aikana, se on vuosi takaperin, kirjoittelin aikakauskirjoihin; kirjoitelmani olivat lyhyitä kertomuksia ja olin siinä vahvassa uskossa, että vielä kerran onnistun saamaan suuren, hyvän kertomuksen. Minulla oli tekeillä eräs romaani; mutta asia kääntyikin niin, että jouduin sairashuoneeseen ja nyt kenties pian kuolen. Ja jos nyt niin on käyvä, niin minkä vuoksi nyt näitä muistiinpanoja enää kirjoitan?

Tahtomattanikin palaa yhä mieleeni tuo viimeinen vaivassa eletty vuoteni. Päätin kirjoittaa muistiin, kaikki sen ajan tapahtumat, ja jos en olisi tätä tointa itselleni keksinyt, niin varmaankin olisin kuollut ikävään. Nuo viimeaikana eletyt tapaukset tuottavat joskus minulle kipuja, kärsimyksiä. Muistiin kirjoittaessani saavat ne ikäänkuin rauhoittavan, säännöllisten tapahtumain luonteen eivätkä näytä kokonaan hourelta, painajaiselta. Niin ainakin luulen. Yksistään jo kirjoittaminen on suuresta arvosta: se rauhoittaa, tyyntyyttää, panee sielussani liikkeelle entiset kirjailijatapani, muistelmani, ja tällöin sairaaloiiset haaveilunikin muuttuvat todellisuudeksi, työksi. Todellakin mainio keksintö! Jäähän edes jotain haavurille perinnöksi; jospa hän näistä muistelmakirjoituksistani ei voisikaan suuria saada, niin kelpaavathan ne liisteripaperiksi talviruutuja paikalleen pannessa.

Mutta nyt huomaankin hypänneeni tapausten ohi. Jos minun on kertominen kaikki, niin tottakai tulee

kertoa asiat alusta. No niin, alkakaamme siis alusta. Ja eihän elämäni tarina olekaan pitkä.

En ole syntynyt täällä, vaan kaukana maaseudulla —n kuvernementissa. Vanhemmistani on minun sanominen, että he olivat hyviä ihmisiä, mutta ollessani vielä lapsi jäin heistä orvoksi. Pienen maatilän omistaja Nikolai Sergeitsh Ichmenev sääli tilaani ja otti minut kasvatikseen. Ichmenev-puolisoilla oli itsellään vain yksi tytär, Natasha; hän oli kolme vuotta nuorempi minua. Kasvoimme saman katon alla kuni veli ja sisar. Oi, sinä rakas lapsuusaikani! Eikö ole tyhmää viidennelläkolmatta ikävuodellansa surren sääliä että se meni ohi ja nyt katsoessa kuolemaa kasvoihin riemumiehellä ja kiitollisuudella vain yksin sinua muistella! Aurinko taivaalla loisti silloin niin kirkkaasti ja kokonaan toisin kuin nyt, pienet sydämemme sykkivät niin reippaasti, niin riemuisasti. Kaikkiällä, minne vain silmä sattui, oli vainioita, metsiä, eikä tämmöisiä hengettämiä kivimuureja. Mikä ihmeen ihana puisto tuo Vasiljevskin puisto, jonka tilan pehtoorina Nikolai Sergeitsh palveli! Siinä puistossa Natasha ja minä juoksentelimme; puiston takana oli suuri, vehreä metsä, jonne kerran eksyimme... Kultainen, ihana aika! Elämä tuntui salaperäiseltä, houkuttelevalta ja niin suloiselta tuntui tutustua siihen. Oli kuin olisi jokaisen pensaani, jokaisen puun takana piilenyt joku meille salaperäinen, tarumainen olento; satumaailma ja todellisuus yhtyivät; ja kun joskus ilta-usva laaksot peitti, harmaina, mutkikkaina untuvina kävi kiinni pensaihin, jotka laaksoa ympäröivissä kivikoissa kasvoivat, seisoi Natasha ja minä käsikädessä laakson lähellä, katsoimme pelon sekaisella uteliaisuudella laaksoon odottaen, että pian sieltä joku luoksemme astuu tai usvan seasta huutaa, ja hoitamme kertomat sadut muuttuivat todellisuudeksi. Vielä vuosien kuluttua huomautin Natashalle, mitenkä erään kerran, kun olimme saaneet "Lukemisia lapsille", kiiruhdimme heti puistoon lammin rannalle, jossa vanhan, tuuhean vaahteran alla oli rakas nurmipenkkimme, jolle istuimme ja luimme "Alfons ja Dalinda" satua. Vielä nytkin tuota kertomusta muistelllessani tunnen mieleni lämpenevän, ja kun viime vuonna lausuin Natashalle kertomuksen alkusanat: "Alfons, kertomukseni sankari, oli syntynyt Portugalissa; Don Ramir, hänen isänsä" j.n.e., ei paljoa puuttunut, etten itkuun parahtanut. Kaiketi näytti tuo hyvin tyhmältä ja ehkäpä juuri sen vuoksi Natasha niin oudosti tälle innostukselleni hymyili. Heti hän kylläkin katui — muistan sen hyvin — ja ikäänkuin hyvitykseksi alkoi hänkin kertoa muistelmiensa entisestä yhteisestä ajastamme. Sana sanasta sukeutui ja heltyipä hänenkin mielensä. Ihana oli se ilta; muistelimme silloin, mitenkä minut lähetettiin läänin kaupungissa olevaan kouluun — Jumalani, mitenkä katkerasti Natasha silloin itki! — muistelimme erohetkeämme kun minun tuli ainaiseksi jättää Vasiljevskaa. Olin suorittanut pääsytutkinnon koulusta ja läksin Pietariin siellä yliopistoon valmistuakseni. Olin silloin täyttänyt seitsemäntoista vuotta, hän oli viidennellätoista. Natasha sanoo minun olleen silloin niin oudon hentoisen ja pitkän, ettei kukaan, minut nähtyään, olisi voinut nauruaan pidättää. Eron hetkenä vein hänet muista erilleen sanoakseni hänelle jotain "oikein tärkeätä", mutta kun minun tuli se sanoa, ei sanoja löytynytkään. Hän muistaa olleeni silloin hyvin liikutetulla mielellä. Puhelustamme ei siis mitään tullut. En tiennyt, mitenkä sanottavani sanoisin ja ehkäpä hän ei olisi tunnustustani ymmärtänytkään. Aloin itkeä katkerasti, ja niinpä me erosimme ilman, että mitään selityksiä välillämme tapahtui. Kauan oli siitä kulunut ennenkuin taas toisemme kohtasimme Pietarissa. Siitä on nyt kulunut jo kaksi vuotta. Ichmenev-ukko oli tullut riita-asiansa tähden puuhaamaan ja minä olin juuri päässyt kirjailijain riveihin.

III.

Nikolai Sergeitsh Ichmenev polveutui kuuluisasta, vaikkakin jo kauvan sitten köyhtyneestä suvusta. Vanhemmiltaan oli hän perinyt puolitoista sataa sielua käsittävän hyvän tilan. Noin kahdenkymmenen vuoden ikäisenä rupesi hän husaariksi. Asiat tuntuivat menevän hyvin; mutta kuudentena palvelusvuotensa eräänä kova-onnisena iltana menetti hän pelissä kaiken omaisuutensa. Seuraavana yönä ei hän silmäänsä unta saanut. Illalla oli hän taas pelipöydän ääressä, asetti peliin hevosensa — ainoan, mitä hänelle omaisuudestaan oli jäänyt. Hän voitti kerran, toisen ja kolmannenkin, puolentunnin kuluttua oli saanut takaisin erään pienen kylänsä, Ichmenevkan, jossa viimeisen väenlaskun aikana oli viisikymmentä sielua. Hän luopui pelistä ja huomenna erosi sotapalveluksesta. Sata sielua oli hän ainaiseksi menettänyt. Kahden kuukauden kuluttua myönnettiin hänelle ero palveluksesta ja luutnantin arvo, nyt hän muutti asumaan takaisin voittamaansa kylään. Pelitappiostaan ei hän milloinkaan puhunut ja huolimatta erinomaisesta hyväntahtoisuudestaan olisi hän aivan varmaan iäkseen suuttunut sille, joka olisi uskaltanut hänelle pelistä puhua. Pienellä tilallaan hän ahkerasti puuhaeli taloustoimissa ja kolmenkymmenenviidenvuotisena otti vaimokseen köyhän aatelistyttären Anna Andrejevna Shumilovan. Morsiamella ei ollut myötäjäisiä ollenkaan; hän oli saanut kasvatuksen maahan siirtyneen Mon-Reveshin johdon alaisessa läänin kasvatustaloksessa aatelisiä varten, ja tästä seikasta oli Anna Andrejevna aina hyvin kerskaava, vaikkei koskaan kukaan saattanut huomata, millä tapaa tuon kasvatuksen vaikutukset Anna Andrejevnan toimissa ja käytöksessä ilmenivät. Nikolai Sergeitsh oli oikein mallikelpoinen isäntä, josta naapuritilallisetkin oppia ottivat. Niin oli kulunut

muutamia vuosia. Silloin aivan odottamatta tuli naapurihoviin Vasiljevskiin, jonka alustalaisia oli yhdeksänsataa sielua, tilan Pietarissa asuva omistaja ruhtinas Pjotr Aleksandrovitsh Valkovski. Tämä tulo antoi paikkakunnalla paljon puheen aihetta. Ruhtinas oli vielä verrattain nuori, joskin jo ensi nuoruuden vuosien elänyt, oli korkeassa virassa, kuuluisissa sukulaisuus-suhteissa, kaunis, varakas ja kaiken muun ohella, leskimies, joka seikka oli erittäin suuresta merkityksestä piirin naisväestölle, rouville ja neitosille. Paljon puhuttiin siitä loistavasta vastaanotosta, jonka kuvernööri oli lääninkaupungissa toimeenpannut. Kuvernööri oli Valkovskin kaukainen sukulainen. Kerrottiin niinikään, että läänin kaikki vallasnaiset "pani ruhtinas kohteliaisuuksillaan vallan pyöräpäälle", j.n.e. Sanalla sanoen, Valkovski oli yksi noita Pietarin ylhäisön loistavia edustajia, joita maaseudulla harvoin nähdään ja jotka sinne tultuaan tekevät seudun asukkaihin erinomaisen vaikutuksen.

Ruhtinas ei suinkaan ollut ystävällisimpiä luonteeltaan, varsinkin niitä kohtaan, joita ei luullut tarvitsevänsä tai joita hän piti itseään alempiarvoisina. Naapuriensa kanssa ei hän huolinut tutustua ja niin sai hän kohta useita vihاميةhiä. Mutta mimmoinen olikaan naapurien hämmästys, kun saatiin kuulla, että hän meni Nikolai Sergeitshan luo. Tämä kylläkin oli hänen lähin naapurinsa, mutta sittenkin herätti tuo odottamaton tieto yleistä kummastelua. Ichmenevan talossa onnistui ruhtinaan saavuttaa myötätuntoisuutta. Ennen pitkää hurmasi hän käytöksellään sekä isännän että emännän; varsinkin emäntä, Anna Andrejevna, oli erittäin ihastunut. Jonkun ajan kuluttua pidettiin ruhtinasta kuni omaista; hän kävikin talossa joka päivä, kutsui isäntäväen luoksensa, lasketteli sukkeluuksia, kertoi pilajuttuja, soitteli heidän huonolla pianollaan, lauleli iloisia lauluja. Ichmenev-puolisot eivät osanneet kyllin ihmetellä sitä, että näin miellyttävästä, rakastettavasta miehestä saatettiin puhua että hän on ylpeä, korskea, kuiva egoisti, kuten muut naapurit yksimielisesti juttelivat. Muuta ei saattanut uskoa, kuin että avomielinen, suorasukainen, omanvoiton pyytämätön, jalomielinen Nikolai Sergeitsh miellytti ruhtinasta. Mutta kohtapa seikka selveni. Ruhtinas oli tullut Vasiljevskiin erottaakseen pehtorinsa, irstailevan, kunnianhimoisen saksan, lasisilmia käyttävän käyränenäisen, harmaapäisen agronomin, joka kaikista hyvistä ominaisuuksistaan huolimatta mitä julkeimmasti varasti isäntänsä omaisuutta ja oli muutamia maa-orjia kuoliaaksi räähännyt. Pehtori Ivan Karlovitshin koiranjuonet tulivat ilmi, häntä vastaan ilmeni useita selviä todisteita; hän otti pahasti loukkaantuaakseen, puhui paljon saksalaisesta rehellisyydestään, vaan siitä huolimatta tuli toimestaan erotetuksi. Ruhtinas tarvitsi nyt tilustensa hoitajaa ja siksi hän valitsi Nikolai Sergeitshin, parhaimman talonisännän ja rehellisimmäksi tunnetun miehen, jota tietysti, ei kellään ollut vähintäkään syytä epäillä. Tuntui, että ruhtinas olisi mielellään toivonut Nikolai Sergeitshan tarjoutuvan hänelle pehtoriksi, mutta kun ei niin käynyt, ruhtinas eräänä päivänä mitä kohteliaimmin ja ystävällisimmällä tavalla esitti asian Nikolai Sergeitshille. Ichmenev ensin kielsi, mutta hyvä palkka sai Anna Andrejevnan taipumaan ja ruhtinaan erinomainen ystävällisyys haihdutti viimeisetkin epäilykset. Tulee myöntää, että ruhtinas oli hyvä ihmistuntija. Vähän aikaa seurusteltuaan Ichmenevin kanssa hän käsitti oikein tämän luonteen, tunsikin kenenkään kanssa on tekemisissä ja tiesi, että Ichmenev on voitettava sydämellisellä ystävyydellä, on voitettava hänen sydämensä ja ettei ilman sitä rahakaan yhtään auta. Ruhtinas tarvitsi juuri semmoista miestä, johon hän voisi täydellisesti luottaa, jottei hänen enää koskaan tarvitseisi Vasiljevskiin tulla, kuten hän todella oli päättänyt. Todellakin onnistui hänen siinä määrin saavuttaa Ichmenevin luottamuksen, ettei tämä hituistakaan epäillyt, että ruhtinaan ystävällisyys oli vilpittöntä. Nikolai Sergeitsh oli noita parhaimpia, oikeimpa tuonkaltainen naivin-romantillinen ihminen, jotka ovat niin erinomaisen kunnan ihmisiä Venäjän maassamme, sanottakoon heistä muuten mitä tahansa, ja jotka jos vaikka käsittämättömistäkin syistä johonkin ihmiseen mielistyvät, kiintyvät silloin koko sydämellään, joutuen tällöin joskus varsin koomillisiksi.

Sen jälkeen oli kulunut useampia vuosia. Ruhtinaan tilus oli loistavalla kannalla. Kirjeenvaihto Vasiljevskin omistajan ja pehtorin välillä tapahtui kaikessa säädyllisyydessä eikä se koskenutkaan kuin vain talousasioita. Ruhtinas ei tahtonut sekaantua Nikolai Sergeitshin toimiin, lähetti hän vain silloin tällöin joitakin neuvoja ja ohjeita, joiden erinomainen käytännöllisyys ja ilmeinen hyödyllisyys Ichmenevia ihmetytti. Saattoi huomata, että ruhtinas osasi rajottaa menonsa välttämättömyksiin kuin myöskin tiesi kartuttaa varojansa. Noin viisi vuotta Vasiljevskissa käyntinsä jälkeen lähetti hän Nikolai Sergeitshille valtakirjan, jonka nojalla tuli ostaa samassa kuvernementissa myytävänä oleva erinomaisen hyvä, neljäsataa sielua käsittävä maatila. Nikolai Sergeitsh tunsikin iloa mielessään, ruhtinaan hyvä onni, huhut hänen edistyksistään ja virkaylennyksistään tuottivat iloa pehtorin sydämelle, aivan niinkuin asia olisi koskenut hänen omaa veljeänsä. Mutta korkeimmilleen nousi riemunsa silloin, kun ruhtinas antoi uuden todistuksen rajattomasta luottamuksestaan. Asia oli seuraava... Niin, vaan koska ruhtinas Valkovski on myöskin yksi tämän kertomukseni päähenkilöistä, katson välttämättömäksi nyt ensin, kertoa tarkemmin muutamia seikkoja ruhtinaan elämästä.

IV.

Edellä olen jo maininnut että ruhtinas oli leskimies. Hän oli nainut hyvin nuorena ja ottanut vaimon myötäjaisrahojen vuoksi. Hänen isänsä oli aikanaan tehnyt taloudellisen haaksirikon, joten hänelle oli jäänyt hyvin vähän perittävä vanhemmiltaan. Vasiljevski-tilus oli jo kahdesti kiinnitetty veloista, jotka olivat tavattoman suuret. Kaksikymmentäkaksivuotias ruhtinas, ollen palveluksessa eräässä moskovalaisessa kansliassa, oli aivan varaton ja alkoi elämänuransa "kuin lintu puun oksalla." Tästä pulasta hän pelastui ottaen vaimokseen erään kaupustelijan vanhanpuoleisen tyttären. Kauppias, luonnollisesti, petti hänet eikä antanutkaan luvattua summaa, mutta siitä huolimatta sai hän sen verran, että saattoi vaimonsa rahoilla maksaa sukutilansa kiinnitysvelat ja päästä kohtalaisen elämän alkuun. Vaimonsa tuskin nimeksikään tunsu kirjoitustaitoa, ei osannut ymmärrettävästi lausua ajatuksiansa, oli ruma, mutta siitä huolimatta oli hänellä yksi tärkeä ominaisuus: hän oli hyväsydäminen ja vaitelias. Ja juuri tätä seikkaa ruhtinas käytti hyväkseen. Vuoden ajan naimisissa oltuaan, jätti hän vaimonsa, joka oli jo synnyttänyt hänelle pojan, kaupustelija-appensa huostaan Moskovaan ja itse muutti palvelukseen —n lääniin, jossa hän erään Pietarissa asuvan ylhäisen sukulaisensa avulla sai melkoisen tärkeän viran. Sielunsa himosi kunniaa, ylennyksiä, virka-uria, ja tultuaan huomaamaan, ettei hän vaimonsa kanssa voi Pietarissa tai Moskovassa elää, teki hän päätöksensä — paremman toivossa alkaa uransa maaseudulla. Kerrottiin, että hän jo ensimmäisenä aviovuotensa kohteli niin törkeästi vaimoansa, että oli hänet hautaan saattaa. Tuota huhua Nikolai Sergeitsh ei mitenkään todeksi voinut uskoa, hän oikein loukkaantui siitä ja hyvin innokkaasti puolusti ruhtinasta, vakuutti, että aivan mahdotonta on niin alentavaa edes ajatellakaan. Seitsemän vuoden kuluttua kuoli ruhtinatar, ja leskeksi jäänyt puolisonsa muutti Pietariin, jossa hän jo kohta herätti huomiota. Ollen vielä nuori, kaunis, varakas, lahjakas, hienotunteinen, äärettömän ilomielinen, ei hänen huolinut esiintyä onnenonkijana, suojeluksen tavottelijana, mutta aivan itsenäisenä, kaikista muista riippumattomana. Kerrottiin hänessä todella olevan jotain lumoavaa, valloittavaa, voimakasta. Varsinkin naiset olivat häneen ihastuneet ja likinen tuttavuutensa erään hienon piirin kaunottaren kanssa lisäsi hänen kuuluisuuttaan. Huolimatta siitä, että säästäväisyytensä oli melkein perinnöllistä, että tuo säästäväisyytensä usein tuntui jo itaruudelta, levitteli hän tarpeen tullen rahojaan säälimättä, menetti korttipelissä suuriakin summia, kun sattui semmoisen pelitoveriksi, jolta vastaisuudessa sopi apua odottaa, eikä tällaiselle tapatessaan pienintäkään värettä kasvoillaan huomattu. Mutta eipä huvitukset olleet päämääränsä hänen muuttaessaan Pietariin — hänen tuli päästä varmalle tolalle, saada varma jalansija onnenuralla. Ja kyllä se hänelle ennen pitkää onnistuikin. Ylhäinen sukulaisensa, kreivi Nainski, joka, jos hän olisi esiintynyt tavallisena avunanojana, ei olisi hänestä hituistakaan välittänyt, nyt ihmetteli hänen saavuttamaansa menestystä ylhäisten seurapiirissä, jonka vuoksi näkikin hyväksi ja sopivaksi ottaa hänet erikoisen huomionsa esineeksi, ottipa hänen seitsenvuotisen poikansa omaksi kasvattipojaksi. Näiden tapahtumain aikana kävi ruhtinas Vasiljevskissa ja oppi tuntemaan Ichmenevin. Sen jälkeen sai hän kreivin välityksellä huomattavan viran eräässä tärkeimmässä lähettiläsvirastossa ja matkusti ulkomaille. Sitä seuraavat kuulumiset hänestä olivat jotenkin hämäriä: kerrottiin hänen sotkeutuneen hyvin roskaiseen juttuun, vaikk'ei kukaan osannut sanoa, mitä lajia se oikeastaan oli. Varmaa vain oli se, että hän osti ne neljäsataa sielua, joista jo edellä mainitsin. Useampia vuosia ulkomailta oleskeltuaan ja arvossa kohottuaan palasi hän Pietariin ja samassa sai korkean viran. Ichmenevkassa kerrottiin, että ruhtinas ennen pitkää ottaa uuden vaimon, tällä kertaa kuuluisasta, rikkaasta ja vaikutusvaltaisesta suvusta. "Korkeaksi ylimykseksi mieli!" puheli Nikolai Sergeits, hykertäen tyytyväisenä käsiään. Minä olin silloin Pietarin yliopistossa ja tänne minulle Ichmenev kirjoitti pyytäen minun tiedustamaan, onko ruhtinaan naimispuheissa perää. Samalla kirjoitti hän ruhtinaallekin, jonka suosioon hän minut sulki, vaikka ruhtinas ei kirjeeseen vastannut. Sen verran vain minä tiesin, että ruhtinaan poika, kreivi Nainskin kasvatti, pääsi yhdeksäntoistavuotisenä lyseosta. Mainitsin siitä kirjeessäni Ichmeneville kuin myöskin, että ruhtinas on erittäin hellä pojalleen, rakastaa häntä ja on jo varma poikansa tulevaisuudesta. Tämän kaiken olin kuullut nuoren ruhtinaan tutuilta ylioppilastovereilta. Samaan aikaan sai Nikolai Sergeitsh ruhtinaalta kirjeen, josta hän kovin hämmästy...

Tähän saakka oli ruhtinas, kuten jo ennen mainitsin, kirjoittanut Nikolai Sergeitshille ainoastaan tilaa koskevista asioista, nyt sen sijaan kirjoitti hän laajasti ja mitä ystävällisimmästi omista perhe-oloistaan: valitti poikansa käytöstä, mainitsi, että huonolla käytöksellään poika saattaa hänelle mieliharmia. Joskaan hän moisen, muka, pikku pojan tekemille kepposille ei suurta merkitystä annakaan — näytti, että hän samalla tahtoi poikaansa puolustaa — on hän kumminkin päättänyt hiukan rangaista poikaansa, antaa hänelle pienen varoituksen ja siinä tarkoituksessa lähettää hänet vähäksi aikaa maalle Ichmenevin hoidettavaksi. Ruhtinas kirjoitti luottavansa "parhaimpaan, jalomielisimpään Nikolai Sergeitshiinsa ja varsinkin Anna Andrejanaan", pyysi, että he ottaisivat perheensä keskuuteen hänen hulivilipoikansa, maaseudun hiljaisuudessa neuvoisivat hänelle järkevyyttä, jos mahdollista rakastaisivat häntä ja varsinkin hänen kevytmielistä luonnettaan oikasisivat ja "tekisivät hänelle selviksi ne pelastavat ja vakavat säännöt, joita paitsi ihminen ei saata elämässään toimeen tulla". Ichmenev suostui ehdotukseen. Nuoren ruhtinaan saavuttua otettiin hänet vastaan kuni oma poika. Hän saavutti heti Nikolai Sergeitshin rakkauden ja vanhus rakastikin nuorta ruhtinasta saman verran kuin omaa tytärtänsä Natashaa, vielä sittenkin, kun isän ja Nikolai Sergeitshin väli oli rikkaantunut, puheli Ichmenev joskus mielihyvällä "omasta Aleshastansa", kuten oli Aleksei Petrovitshia tottunut

nimittämään. Ja todellakin nuori ruhtinas olikin hyvin miellyttävä poika, kaunis, hentoinen, tunteellinen kuni nainen, samalla myöskin iloinen ja avomielinen. Sielunsa oli mitä herttaisain ja jalotunteisin, sydämensä rakastava, vilpityn ja kiitollinen, ja senpätähden tulikin hänestä koko Ichmenevin perheen epäjumala. Vaikka ijältään jo yhdeksäntoistavuotias, oli hän silti vielä hyvin lapsellinen. Oli aivan mahdotonta löytää syytä, miksi isä oli hänet luotansa pois lähettänyt, vaikka, kuten sanottiin, niin paljon häntä rakasti. Kerrottiin nuoren ruhtinaan elelleen Pietarissa joutilaana ja kevytmielisesti, hän ei huolinut ottaa vastaan mitään virkaa ja siten pahoitti isänsä mielen. Tuosta ei Nikolai Sergeitsh Aleshalta kyselty ollenkaan, kun oli hyvin uskottavaa, että ruhtinas Pjotr Aleksandrovitsh oli tahallaan jättänyt kirjeessään mainitsematta syyn poikansa karkottamiseen. Huhuttiin kyllä jostain Aleshan anteeksiantamattomasta kevytmielisyydestä, joistakin hänen suhteistaan erääseen naiseen, jostain kaksintaisteluhaasteesta, jostain suuresta tappiosta korttipelissä; puhuttiinpa jostakin vierasten rahojen tuhlaamisestakin. Toiset puheet tiesivät, ettei ruhtinas lähettänyt poikaansa maalle minkään pojan tekemän rikoksen tähden, vaan että isällä oli joitakin omia, itsekkäitä syitä. Tämöisiä kuullessaan harmistui Nikolai Sergeitsh eikä ottanut puheita uskoakseen, ja varsinkin siitä syystä, kun tiesi Aleshan hellästi rakastavan isäänsä, jota lapsuudessaan ja nuoruutensa ensi vuosina tuskin tunsikaan. Muuten saattoi huomata, että hän oli kokonaan isänsä tahdon alainen. Joskus kyllä Alesha lörpötteli jostain kreivittärestä, jota hän isänsä kera samaan aikaan hakkaili, ja että hän, Alesha, oli voiton puolella, josta isä hänelle ankarasti vihastui. Tätä juttua kertoi Alesha riemastuksella, lapsellisella avomielisyydellä, raikuvan iloisasti nauraen kertomukselleen; mutta Nikolai Sergeitsh ei sallinut hänen loppuun jutella. Osittaisesti vahvisti Alesha huhun, että isänsä on taaskin naimahommissa.

Alesha oli jo lähes vuoden elänyt pakolaisuudessa; määrääaikoina kirjoitti hän isällensä kunnioittavia, tasaisia kirjeitä ja viimein hän tottui niin Vasiljevskin elämään, että, kun isä kesällä matkusti sinne, ilmoitettuaan matkastaan jo edeltäkäsinkin Ichmeneville, alkoi maanpakolainen itse isältänsä pyytää lupaa jäädä mahdollisimman kauaksi aikaa Vasiljevskiin, vakuuttaen, että maelämä onkin hänen oikea kutsumuksensa.

Kaikki Aleshan tekemät päätökset, kaikki hänen mielteensä johtuivat hänen ylenmäärin heikkohermoisesta alttiudestaan, tunteellisuudesta, ajattelumattomuudesta, joka joskus tuntui jo kevytmielisyydeltä, suuresta taipumuksestaan alistua kaikille ulkoisille vaikutuksille sekä vihdoin tahdonvoiman täydellisestä puutteesta. Ruhtinas kuuntelikin poikansa tuumia maalle jäämisestä nähtävällä epäilyksellä...

Ja muussakin suhteessa saattoi Nikolai Sergeitsh tuskin enää tuntea entistä "ystäväänsä", siksi paljon oli ruhtinas Pjotr Aleksandrovitsh entisestään muuttunut. Syyttä suotta oli hän muuttunut riitaisaksi Nikolai Sergeitshille; tiluksen tilejä tarkastaessaan osotti hän mitä iletävintä ahneutta, itaruutta ja selittämätöntä epäilyä. Tuo kaikki hyväsydämistä Ichmenevia kovin suretti; kauan aikaa ei hän voinut uskoa omia korviansa. Kaikki kävi päinvastoin nyt, kuin neljätoista vuotta tätä ennen, ruhtinaan ensikertaa Vasiljevskissa käydessä: nyt hän kävi kaikkien naapuriensa luona, tietysti ylhäisöön kuuluvien, sitä vastoin ei hän Nikolai Sergeitshin luo tullut kertaakaan ja muutenkin käyttäytyi hän kuni käskijä käskynalaistaan kohtaan ja tällöin aivan arvaamatta tapahtui käsittämätön seikka; kaiketta pätevättä syyttä syytti mitä kiivain kiista ruhtinaan ja Nikolai Sergeitshin kesken. Kumpanenkin käytti kiivaita ja loukkaavia sanoja. Harmistuneena läksi Ichmenev Vasiljevskista, mutta juttu ei siihen päättynytkään. Kautta lähiseutujen kierti mitä rumimpia juoruja. Tosiasiana, muka, kerrottiin, että Nikolai Sergeitsh, tultuaan nuoren ruhtinaan luonteen tuntemaan, aikoi käyttää tämän heikkoja puolia hyväkseen; että tyttärensä Natasha, joka nyt oli seitsemäntoistavuotias, osasi rakastuttaa kahdenkymmenenvuotisen nuorukaisen; että isä ja äiti hyväksyivät tyttärensä rakkauden vehkeet, joskin tekeytyivät kokonaan tietämättömiksi; että "viekas ja ilkeä Natasha" noituuksillaan kokonaan kietoi pauloihinsa nuoren ruhtinaan eikä sallinut hänen koko vuodessa kohdata ainoatakaan todellisesti jalosukuista neitoa, joita naapuritilusten omistajain perheissä niin viljalti löytyi. Vakuutettiin myöskin, että rakastuneet olivat jo tehneet päätöksensä vihityttää itsensä Vasiljevskista viidentoista virstan päässä olevassa Grigorjevan kylässä, muka, salaa Natashan vanhemmista, vaikka nuo itse asiassa tiesivät juonet pienimpään yksityiskohtaan saakka ja salaa neuvoivat tyttärensä. Sanalla sanoen, kaikkea sitä, mitä nuo mies- sekä nais-juonittelijat asiasta lavertelivat, ei saisi suurimpaankaan kirjaan sopimaan. Vaan kummallisinta sittenkin oli se, että ruhtinas uskoi nuo juorut todeksi, ja saatuaan Pietarissa jonkun maaseudulta lähettämän nimettömän kirjeen, varta vasten tuon seikan tähden matkusti Vasiljevskiin. Tietysti se, joka edes vähäisenkin tunsu Nikolai Sergeitshia, ei olisi sanaakaan noista syytöksistä uskonut; mutta, niinkuin tavallista on, kaikki kuitenkin olivat levottomia, jokainen soimasi, puhui juoruja, pudisti päätä ja — armotta tuomitsi. Ichmenev oli siksi ylpeä, ettei huolinut puuttua puolustamaan tyttärensä, puhdistamaan häntä juoruista, ja ankarasti varoitti hän vaimoansakin, ettei tämä ryhtyisi mitään selityksiä naapureille tekemään. Ja tuo pahoin paneteltu tytär Natasha — hän ei vielä vuoden kuluttuakaan tietänyt miltei ainoatakaan sanaa tuosta juorujen tulvasta, häneltä se tarkkaan salattiin, ja hän oli entisekseen iloinen ja viaton kuni kaksitoistavuotinen lapsi.

Epäsopua ruhtinaan ja Ichmenevin kesken yhä lisääntyi. Toisten asioista huolehtijat eivät olleet

jouten. Kantelijoita ja todistajiaakin yhä löytyi ja niin saatiin ruhtinas lopulta uskomaan, ettei Nikolai Sergeitshin monivuotinen Vasiljevskin tilan hoito ollut läheskään mallikelpoisen rehellistä. Eikä vielä siinä kyllin; kaiken lisäksi vakuutettiin, että Nikolai Sergeitsh kolme vuotta sitten metsää myytyään, piti itselleen kaksitoistatuhatta ruplaa, johon saatettiin mitä vakuuttavimpia todistuksia oikeudessa esittää; ettei hänellä ollut metsän kauppvoja tehdäkseen ruhtinaalta laillista valtakirjaa, joten hän siis toimi ominpäin, ja vasta kaupan tapahduttua uskotteli ruhtinaalle, että kauppa oli välttämätön, sekä että kauppahinta merkittiin tilan tileihin pienemmäksi, kuin todellisuudessa oli saatu.

Tietysti tuo kaikki oli sulaa valhetta, kuten sittemmin kävikin ilmi, mutta ruhtinas uskoi valheet ja vierastenmiesten kuullen haukkui Nikolai Sergeitshia varkaaksi. Semmoista Ichmenev ei voinut sietää ja hän vastasi solvaukseen solvauksella; isännän ja pehtorin välillä syttyi aika rymy, ja kaiken tuon loppuna oli — käräjänkäynti. Jo heti käräjöimisen alussa alkoi Nikolai Sergeitsh joutua tappiolle, hänellä kun ei ollut mahtavia puolustajia eikä kokemusta. Hänen tiluksensa otettiin takavarikkoon. Tästä harmistuneena jätti ukko kaikki sillensä ja päätti viimein muuttaa Pietariin; asiansa maalla jätti hän taitavalle asianajajalle. Näytti siltä kuin ruhtinas olisi kohta huomannut syyttä Ichmenevia loukanneensa. Mutta molemmanpuoliset solvaukset olivat siksi suuria, ettei sovinnonteosta voinut olla toivoakaan, ja vihastunut ruhtinas käytti kaiken voimansa, saadakseen asian kääntymään edukseen, s.o. ryöstääkseen entiseltä pehtoriltaan viimeisenkin leipäpalan.

V.

Sillä tavoin siis Ichmenev perheineen muutti Pietariin. En huoli kertoa siitä, kuinka Natasha ja minä taas pitkän ajan kuluttua toisemme kohtasimme. Näiden kuluneiden neljän vuoden aikana oli hän alati mielessäni. Minä kyllä en itsekään ymmärtänyt tunteitani, joita muistelemiseni herätti; mutta nyt taas hänet tavattuani ymmärsin heti, että kohtalo oli hänet minulle määrännyt. Ensi aikoina, heidän muuttonsa ensi päivinä olin huomaavinani, ettei hän noina viime vuosina olisi kovinkaan paljon kehittynyt, ikäänkuin hän ei olisi ollenkaan entisestään muuttunut, vaan pysynyt vieläkin samanlaisena pikku tyttönä, kuten oli erotessamme. Mutta pian tulin hänessä huomaamaan joka päivä jotain uutta, tähän saakka minulle kokonaan outoa, aivan kuin tahallaan minulta salattua, ikäänkuin täysi-ikäinen neito olisi tahallaan itsensä minulta piiloittanut — ja oi, kuinka suloista tuntuikaan kun tuon huomasin! Ichmenev oli ensi päivät Pietarissa ärtyisä ja katkera. Asiansa kävivät huonosti — sitä hän harmitteli, tuskaili, puuhaili asiapaperinensa eikä joutanut muistamaankaan meitä. Anna Andrejevna käveli kuin unessa, eikä ensin osannut saada mistään selvää. Hän pelkäsi Pietarin kaupunkia. Hän huokaili ja arkaili, suri entistä eloansa, itki Ichmenevkaa ja sitä, että Natasha on jo täysikasvuiseksi kohonnut eikä kellään ole aikaa edes muistaa häntä. Ja kun mummolla ei ollut ketään muuta, jolle sydänhuolensa olisi uskonut, jutteli hän ne hämmästyttävän avomielisesti, minulle.

Tähän aikaan juuri minä vähän ennen Ichmenevien tuloa olin saanut valmiiksi ensimmäisen romaanini, teokseni, joka alotti kirjailija-urani, ja, kuten vasta-alkaja ainakin, en tiennyt, mitä teoksellani tekisin. Ichmeneville en siitä mitään virkkanut; olin menettämäisilläni heidän ystävyytensä kun elin jouten, s.o., en palvellut missään virastossa enkä puuhannut itselleni tointa. Todellakin minä häpesin tunnustaa heille, miten aikani vietin. Kuinka olisin sanonut, etten huoli ruveta virkamieheksi, vaan sen sijaan tahdon kirjoittaa romaaneja; siksipä jonkun aikaa uskottelin heille, etten ole saanut virkaa, vaikka kyllä olen sitä kaikin voimin hakenut. Ichmenevillä taas ei ollut aikaa ottaa siitä sen tarkempaa selkoa. Muistan, että Natasha kuunneltuaan kerran puhettamme, salaa vei minut syrjään ja kyynelsilmin rukoi, että huolehdisin tulevaisuudestani, kyseli ja uteli, mitä minä oikeastaan teen, ja kun en hänellekään toimiani ilmaissut, vannotti minua, etten laiskuudella ja toimettomuudella saattaisi itseäni turmioon. Täytyypä tunnustaa, että vaikk'en hänelle toimiani virkkanutkaan, niin muistelen, että jos hän silloin olisi ainoallakin sanalla romaaniani kehumut, olisin siitä hinnasta antanut mennä kaikki parhaimmatkin arvostelut, joita myöhemmin osakseni tuli.

Ilmestyipä vihdoinkin romaanini painosta. Kirjailijapiireissä oli jo kauan aikaa ennen sen ilmestymistä siitä paljon puhuttu. B. luki käsikirjoitukseni ja iloitsi kuni lapsi. Ja kumminkin! Jos lienen onnea tuntenut, niin ei se ollut menestykseni ensimmäisinä huumaavina hetkinä, vaan silloin, kun käsikirjoitustani en ollut lukenut kellekään, en edes näyttäneykään sitä; se oli noina pitkinä öinä, jolloin mieleni valtasivat riemuisat toiveet ja haaveilut, jolloin rinnassa piili voimallinen rakkaus työhön, jolloin elin mielikuvitusteni elämää, elin kuni sukulaisteni, kuni todellisuudessa olevien olentojen parissa, elin niiden kanssa, jotka itse olin luonut, rakastin niitä, iloitsin niiden iloja, surin niiden suruja, usein itkien mitä katkerimmin vaatimattomien sankarieni kohtaloja. Sanoin en voi kertoa sitä hämmästyttä, minkä menestykseni herätti Ichmenev-vanhuksissa, ilonsa oli ehkä vielä suurempi. Anna Andrejevna ei ottanut

uskoaksensa, että tuo nuori, tuo kaikkien kehuma kirjailija olisi sama Vanja, joka, j.n.e. j.n.e.; hän vain pudisti päätään. Ukko taasen ei pitkään aikaan toipunut hämmästyksestään, olipa ensi kerran asiasta kuultuaan koko lailla säikähtänyt; sen jälkeen alkoi hän puhua kadotetusta virka-urasta sekä yleensä kaikkien kirjailijain huikentelevasta käytöksestä. Mutta yhäti kuulemansa uudet puheet ja ilmoitukset aikakauskirjoissa sekä viimeiseksi erään semmoisen henkilön kehumiset, johon hän täydellisesti luotti, saivat hänet muuttamaan mielensä asiassa. Ja nähtyään minulla olevan rahaa sekä kuultuaan mitenkä paljon kirjailijoille työstä maksetaan, haihtui viimeinkin epäilyksensä. Hän kun aina saattoi äkkiä epäilyksestä siirtyä täydelliseen, riemuiseen luottamukseen, niin hän nytkin, oikein lapsellisesti onnestani iloiten, antautui samassa mitä rohkeimpien toiveitten valtaan, loi mitä loistavimpia suunnitteluja tulevaisuudestani. Joka päivä ennusti hän minulle uusia uria, esitti uusia suunnitteluja, joista ei enää mitään puuttunut. Alkoipa hän nyt osottaa minulle jonkinlaista tähän saakka kuulumatonta, erinomaista kunnioitustaan. Ja kumminkin muistan joskus taas hänen epäilleen, usein hän kesken riemuisimpain haaveilujensa ilmaisi äkkiä epäilyksensä, josta hän joutui aivan ymmälle.

"Kirjailija, runoilija. Onpa tuo jotenkin kummallista... Milloinkas runoilijat olisivat päässeet oikein ihmisiksi, saaneet virkoja? Kaikki he ovat tuollaisia tuulihattuja, vastenmielistä väkeä!"

Panin merkille, että moiset epäilykset ja kaikki nuo arat kysymykset tulivat hänelle mieleen useimmiten iltahämärässä, (näin tarkasti säilyy muistossani kaikki vähimmätkin seikat ja koko tuo kultainen aika!) Hämärän tultua muuttui vanhus erittäin hermokkaaksi, herkäksi ja epäileväksi. Natasha ja minä sen jo edeltäkäsän tiesimme ja hymyilimme sille. Muistan, että tällöin koetin poistaa hänen epäilyksiään, kerroin juttuja kenraali Sumarokovista, siitä että Dershavinille lähetettiin nuuskarasia, joka oli kultarahoja täynnä, että keisarinna kävi Lomonosovia tervehtimässä; kerroin Pushkinista, Gogolista.

—Tiedän, veliseni, kaiken tuon tiedän, intti vanhus vaikka ehkä ensi kertaa elämässään lienee kuullut tuosta kerrottavan. — Hm! Kuules, Vanja, sittenkin olen iloinen, ettei kirjapahasesi ole runoa. Runot, veliseni ovat pelkkää lörpötystä, älä sinä sano siihen mitään, vaan usko minua, vanhusta; minä suon sinulle hyvää; runo on pelkkää lörpötystä, ajan tuhlaamista! Runojen kirjoittaminen sopii vain koulupojille; runot saattavat teikäläisiä, nuoria miehiä, hulluinhuoneeseen... Olkoon nyt niin, että Pushkin on suuri, ken sen kieltäisi! Mutta sittenkin olivat kynätuotteensa vain runopahaisia eikä muuta mitään; tuommoista eetterimäistä, jotain päivä kautista... Minä kylläkin, sivumennen sanoen, olen kyllä hyvin vähän hänen kirjoituksiaan lukenut... Proosa — kas se on eri asia! Siinähan kirjailija saattaa opettaakin — no, esimerkiksi, muistuttaa isänmaanrakkaudesta, tahi noin vaan hyveistä yleensä ... niin! Minä, veliseni, en nyt osaa sitä sanoilla lausua, mutta ymmärräthän tarkoitukseni; sinua rakastaen puhun. No, no, lueppas! lausui hän lopuksi jonkinlaisella suojelijaa tavottavalla äänellä, kun vihdoin toin kirjani ja teen juotuamme istuimme kaikki pöydän ympärille. — Lueppas, mitä sinä sait aikaan; kovin paljon sinusta hokevat! Saadaanpa nähdä, saadaanpa nähdä!

Aukaisin kirjan ja valmistausin lukemaan. Samana iltana kirjani oli vasta päässyt painosta ja saatuani sen käsiini kiiruhdin heti Ichmenevien luo lukeakseni heille teokseni.

Olin jo usein tuskailnut ja harmitellut etten voinut sitä jo ennen lukea heille, lukea jo käsikirjoituksesta, joka oli kustantajalla! Natasha oikein itki harmista, torui ja nuhteli minua kun vieraat ihmiset saavat lukea romaanini ennen, kuin hän saa sitä nähdäkään...

Mutta nyt vihdoin viimeinkin istumme pöydän ympärillä. Ukko tekeytyi hyvin totiseksi ja kritikoivaksi. Hän tahtoi olla mitä ankarin tuomari, tahtoi "itse saada vakuutuksen." Mummokin oli tavallista juhlallisempi; luulen, että hän tilaisuutta varten pani päähänsä uuden myssyn. Jo pitemmän aikaa oli hän huomannut, että minä äärettömällä rakkaudella katselen hänen armasta Natashaansa, että hengitykseni salpautuu ja maailma silmissäni mustenee puhellessani Natashan kanssa ja että Natashakin entistä enemmän minua tarkastelee. Niin. Koitti vihdoinkin tuo aika, se tuli menestyksen, kultaisten toiveitten ja mitä täydellisimmän onnen hetkenä. Kaikki kerrassaan, kaikki samalla aikaa tuli! Mummo oli pannut merkille, että ukkokin on alkanut kovin suuresti minua kehua ja erinomaisella huolellisuudella minua ja tyttärtään silmällä pitää ... ja silloin mummo äkkiä säikähti — enhän minä sittenkään ollut mikään kreivi, en ruhtinas, en mahtava prinssi, en edes lainoppinut kollegineuvos, nuori, ritarimerkeillä palkittu kaunis mies! Anna Andrejevna ei koskaan toivonut puolittain.

"Miestä kehutaan", ajatteli hän minusta, "mutta miksikä — se on tietämätöntä. Kirjailija, runoilija... Mutta mikäs tuo kirjailija oikeastaan on?"

Minä luin heille romaanini yhdellä kertaa alusta loppuun. Kohta teen juotua alotin ja istuimme kello kahteen yöllä. Alussa ukko rypisti otsaansa. Hän oli odottanut jotain käsittämättömän korkeata, semmoista, jota ehkei olisi ymmärtänytkään, mutta kuitenkin korkeata; vaan sen sijaan olikin tämä niin jokapäiväistä, kaikki niin tuttua, aivan samanlaista, mitä tavallisesti kaikkialla tapahtuu. Ja jos sankari olisi ollut edes suuri tai erikoista huomiota ansaitseva ihminen, vaikkapa jotain historiallista, Roslavlevin tai Jurija Miloslavskin kaltaista; mutta tässä kerrottiin jostain pienestä, tylsistyneestä, vieläpä tyhmästä virkamiehestä, jonka virkanutusta napitkin olivat pois varisseet; ja tämä kerrottu aivan jokapäiväisellä kielellä, ihan samoin kuin itsekin puhumme... Kummallista. Kysyvänä katsoi mummo Nikolai Sergeitshiin, oikeinpa otti hiukan suuttuakseensa, ikäänkuin olisi jostain loukkaantunut. "No, kylläpä on mieltä kaikkea lörpötystä painattaa ja mokomastakin rahaa maksetaan", kuvastui hänen kasvoillaan. Natasha muuttui pelkäksi korvaksi, kuunteli ahnaasti, ei siirtänyt katsettaan minusta, seurasi tarkkaan huulieni liikkeitä, mitenkä minä kunkin sanan lausuin, sekä itsekin sen mukaan kaunoisia huuliansa liikutteli. Ja mitenkä kävi? Ennenkuin ehdin kirjan puoliväliin, vieri kyöneleitä jokaisen kuulijani silmistä.

Anna Andrejevna itki ääneensä, täydestä sydämestään sankariani säälien. Jollain tapaa olisi hän tahtonut auttaa sankariani tämän onnettomuuksissa, niinkuin huudahtuksistaan huomasi. Ukkokin oli jo heittänyt haaveensa korkeasta. "Ensi askeleesta näkyy, että pitkältä on kurpalle Pietarin päivään [venäläinen sananlasku. Suom. muist.]; onhan mukiinmenevä, pikku kertomus vain; kumminkin sydämen valloittaa", puheli hän. — "Senpätähden tulee ymmärrettäväksi ja muistettavaksi, mitä kaikkialla tapahtuu, siksipä tulet tuntemaan, että tylsistyneinkin, alhaisinkin ihminen on ihminen ja kutsutaan veljeksesi."

Natasha kuunteli, itki ja pöydän alla salaa kättäni hellästi puristeli. Lukeminen päättyi. Hän nousi pöydästä; poskensa hohtivat, kyöneleet silmissään kiereilivät; äkkiä tarttui hän käteeni, suuteli sitä ja juoksi pois kamarista. Isä ja äiti katsahivat toisiinsa.

— Hm! Kas kun on riemastuva, puhui ukko tyttärensä teosta hämmästyneenä: — no, eihän tuo nyt mitään pahaa, se on hyvä, hyvä, viatonta innostusta vain! Hyvä tyttö hän on ... mutisi ukko, sivumennen vaimoonsa vilkaisten, tahtoen ikäänkuin Natashaa puolustaa ja samalla jostain syystä minun puolestani puhua.

Anna Andrejevna, vaikka olikin kaiken aikaa, kun luin, ollut hyvin liikutettu ja heltynyt, katsoi niinkuin olisi tahtonut sanoa: "Niin, Aleksander Makedonialainen oli kyllä sankari, mutta miksikäs särkeä tuoleja?" j.n.e. [Gogolin "Revisorista". Suom. muist.]

Natasha palasi kohta iloisena, onnellisena ja ohi mennessään salaa nipisti minua. Ukko koetti taaskin "totisissaan" arvostella kertomustani, mutta ilon tähden ei malttanut "totisuuttaan" pitää, vaan sen sijaan alkoi innostuneesti:

— No, Vanja, veliseni, hyvä, hyvä! Erittäin hauskaa! On niin hauskaa, etten odottaakaan osannut. Ei ole korkeata, ei suurta, sen kyllä huomaa... Tuolla on minulla "Moskovan pelastus", Moskovassa on se kirjoitettukin, ja siitpä, niin sanoen, jo ensi rivistä huomaa, että kotkana liiteli ihminen... Mutta tiedätkös, Vanja, sinulla on kuin yksinkertaisemmin, selkeämmin. Kas, juuri siksi minä siitä pidän, sitä kun helpommin ymmärtää! Tämä on jotain kotoisempaa, aivan kuin kaikki tuo olisi tapahtunut itselleni. Vaan mitäs siitä korkeasta? Luet etkä ymmärräkään. Sanamuotoa minä vain korjailisin; kyllähän minä kiitän, mutta sano, mitä sanot, vähän siinä sittenkin on tuommoista niinkuin mieltä ylentävää... No, onhan se nyt jo myöhäistä, kun on jo painettu. Ehkä toisessa painoksessa? Mitä, veliseni, tottakai tulee siitä toinen painos? Ja sitten taas rahaa... Hm!

— Ja oikeinko todella te, Ivan Petrovitsh, saitte siitä niin paljon rahaa? — kysäsi Anna Andrejevna. — Katselen teitä enkä voi oikein uskoa. Jumalani, kaikesta sitä tätä nykyä rahaa annetaankin!

— Tiedätkös, Vanja, pitkitti ukko yhä suuremmalla innostuksella: — vaikei tämä nyt olekaan virastossa palvelemisen veroista, niin onhan kuitenkin toivossa hyvä tulevaisuus. Teoksesi saattavat lukea ehkä ylhäisetkin henkilöt. Puhuithan, että Gogol sai vuotuista apua ja lähetettiin ulkomaille. Entäs jos sinäkin? Mitä? Vai onko vielä varhaista? Tuleeko vielä jotain kirjoittaa? No, kirjoita, veliseni, kirjoita pikemmin! Älä nuku laakereillesi. Miksikä odottaisit!

Kaiken tuon puhui hän niin vakuuttavasti, niin hyväsydämisesti, etten voinut keskeyttää hänen puhettansa ja jäähdyttää hänen ajatustensa lentoa.

— Tai, jospa annetaankin, esimerkiksi, nuuskarasia. Jos tahtovat sillä tavoin kehottaa. Ja kenties saatat vielä päästä hoviinkin, lisäsi hän hiljemmin ja merkitsevästi sulkien vasemman silmänsä, — vai eikö? Olisiko vielä varhaista hoviin päästäksesi?

— Jokohan, oikeinko hoviin jo! sanoi Anna Andrejevna ikäänkuin loukkaantuneena.

— Hiukan lisää, ja te teette minusta kenraalin, sanoin minä ja nauroin makeasti. Ukko yhtyi nauruun. Hän oli erinomaisen tyytyväinen.

— Teidän ylhäisyytenne, ettekö haluaisi syödä? huudahti reipas Natasha, joka oli ehtinyt illallisen valmistaa.

Hän alkoi nauraa, kiiruhti isänsä luo ja syleili häntä kiihkeästi.

— Hyvä, rakas, armas isäni! Vanhuskin heltyi.

— No, no, hyvä, hyvä! Niinhän minä vaan ilman mitään tarkoitusta puhun. Kenraali tai ei, lähdetäänpäs kuitenkin illalliselle. Voi sinua, sinä tunteellinen sielu! lisäsi hän ja hyväili tyttärensä punottavaa poskea, kuten hän aina tilaisuuden sattuessa teki. — Minä, näes Vanja, rakastaen puhuin. No, joskaan ei kenraali — kaukana vielä kenraalista! — niin kuitenkin jo tunnettu henkilö, kirjoittaja.

— Nykyään, isä, sanotaan kirjailija.

— Eikö kirjoittaja? Sitä en totisesti tiennyt ollenkaan. No, olkoon sitten kirjailija, mutta minä tahdoinkin sanoa: kamariherraksi ei vielä sillä pääse, jos on romaanin kirjoittanut; siitä ei voi olla puhuttakaan; mutta silti voi saada huomatuksen viran; no, päästä — vaikkapa nyt lähetystön virkamieheksi. Sitten saattaa tulla ulkomaille lähetetyksi, Italiaan terveyttä parantamaan tai kenties ehkä opintoja jatkamaan; raha-apua saa myöskin. Tietysti sinun täytyy aina toimia rehellisesti; ainoastaan työstä, rehellisestä työstä otat rahaa ja kunniaa, eikä suinkaan mistään ylhäisempien suosituksista...

— Älä sinä, Ivan Petrovitsh, tule ylpeäksi, sanoi Anna Andrejevna nauraen.

— Isä, teidän tulee mitä pikemmin hankkia hänelle ritarimerkki, eihän pelkästä virkanimestä paljoa kostu! ilveili Natasha ja nipisti taas kättäni.

— Kas kun tyttö tekee pilaa! huudahti vanhus ja loi riemuisen katseen Natashaan, jonka posket punottivat, silmät hohtivat kuni tähtöset. — Ehkäpä minä, rakas tyttöseni, lienen todellakin mennyt pitkälle, Alnaskariksi muuttunut; kas, semmoinen olen aina ollut... Mutta tiedätkös, Vanja, kun tarkastelen sinua — olet sinä sittenkin muiden tavallisten ihmisten kaltainen...

— No, Jumalani! Minkälaisen hänen sitten tulisi olla, isä?

— Ei, ei, enhän minä sitä tarkottanut. Ja sittenkin, Vanja, sinä et ole sen näköinen ... minun tuli sanoa, ettet ole runollisen muotoinen... Sanotaan, näes, että ne ovat kalpeita, nuo runoilijat, niin, niiden tukka mokoma ja silmissä jotain tuommoista... Tiedäthän, esimerkiksi Göthe tai joku semmoinen ... luin siitä Abbadonissa ... mitä? Joko taas jotain valehtelin? Kas tytön kanaljaa, kun taas minulle nauraa! Ystäväiseni, minä en ole oppinut, mutta silti voin tulla tunteelliseksi. No, jääköön sitten ulkomuoto, — eihän tuosta vahinkoa, ulkomuodosta nimittäin; kelpaat sinä minulle tuonkin näköisenä ja hyvin minä sinusta tämmöisenä pidänkin... Enkä minä sen vuoksi puhunutkaan... Mutta, Vanja, ole aivan rehellinen, siinä pääasia, ole rehellinen, elä rehellisesti, älä muutu ylpeäksi! Tie on edessäsi avara. Palvele kutsumuksessasi rehellisesti; kas, sitä minä tarkoitin, juuri sitä minä tahdoinkin sanoa!

Ah, sitä onnellista aikaa! Kaiken vapaan aikani jokaisen illan vietin heidän luonaan. Kerroin ukolle uutisia kirjailijapiiristä, kirjailijoista, jotka asiat nyt tuntuivat häntä huvittavan; jonkun ajan kuluttua alkoi hän lukea B:n arvostelevia kirjoituksia, joista olin hänelle paljon jutellut, vaikka hän tuskin lienee niitä täysin ymmärtänyt, mutta siitä huolimatta kehui niitä hyvin innokkaasti ja kovin valitti, että niitä "Pohjan Mehiläisessä" vastustettiin. Mummo piti Natashaa ja minua hyvin tarkkaan silmällä, vaan eipä siitä apua ollut! Sana oli jo meidän kesken lausuttu ja vihdoinkin painoi Natasha päänsä rintaani vasten, aukaisi kauniit huulensa ja minä kuulin kuiskauksensa: "niin". Vaan eipä se vanhuksiltakaan salassa pysynyt; se pani heidät arvailemaan, miettimään; Anna Andrejevna pudisti usein päätään. Asia pelotti ja kummastutti. Hän ei luottanut tulevaisuuteeni.

— Hyvä, jos onnistutte, Ivan Petrovitsh, puheli mummo minulle, — mutta jos ei käykään onnistumaan, tai jotain sentapaista; mitenäs sitten? Jospa teillä olisi edes joku virka.

— Kuules, Vanja, mitä minä sanon, sanoi ukko asiaa mietittyään; — kyllä minä olen nähnyt, olen huomannut ja, miksikä salaisin? tulin iloiseksi siitä, että sinä ja Natasha ... no, se sikseen! Näes, Vanja: olettehan kumpainenkin vielä hyvin nuoria ja Anna Andrejevnanani on oikeassa. Odottakaamme. Sinulla kylläkin on kykyä, onpa oikein huomattavaa kykyä ... no, et nyt sentään nero ole, niinkuin sinusta ensin puhuttiin, niin, vaan tavallinen kyky sinulla on (vasta tänään luin "Mehiläisen" arvostelun teoksestasi; kovin huonosti siinä sitä arvostellaan; vaikka eihän tuo lehtikään ole parhaimpia.) Niin! Ymmärräthän, kyky ei ole samaa kuin rahaa pankissa, ja te molemmat olette köyhiä. Saatammehan odottaa vuotta puolitoista tai vuoden päivät: jos onnistut hyvin — Natasha on sinun; jos et onnistu — itse osaat päättää! Sinä olet rehellinen ihminen; ajattele!...

Ja niin me päätimme. Mutta kun vuosi oli kulunut, olivatkin asiat kokonaan toisin.

Niin, se oli melkein tarkalleen vuoden kuluttua! Syyskuun kirkkaana päivänä, illan lähestyessä, astuin vanhusten luo sairaana, masentuneella mielellä, ja melkein tainnuksissa laskeusin tuolille, niin että he minut nähtyään, oikein säikähtivät. Mutta ei sen vuoksi siitä päätäni pyöryttänyt ja sydämeni surrut niin, että minä kymmenenkin kertaa olin lähestynyt heidän oveaan ja kymmenen kertaa kääntynyt taas takaisin, ennenkuin astuin sisään, — ei sen vuoksi, etten onnistunut urallani ja ettei ollut minulla vielä rahaa, ei kuuluisuutta; ei sen vuoksi, etten ole vielä mikään "lähetystön virkamies" ja pitkältä olikin siihen, että minut lähetettäisiin Italiaan terveyttäni parantamaan; mutta sen tähden, että voi elää kymmenen vuotta yhdessä vuodessa, ja elipä kymmenen ajastaikaa tänä vuonna minun Natashanikin. Äärettömyys pääsi meidän välillemme. Muistan, kuinka siinä nyt istuin ukon edessä, vaikenin ja murjoelin hajamielisenä hattuni jo muutenkin murjoutuneita reunoja; istuin ja odotin neuvottomana, milloin tulisi Natasha. Viheliäinen oli vaatetukseni ja huonosti se minulle sopikin; kasvoni olivat kalvenneet, laihtuneet, kellastuneet, — enkä vieläkään ollut läheskään runoilijan näköinen, ei silmissäni kumminkaan ollut mitään suurta, josta muinoin niin paljon tuo hyvä Nikolai Sergeitsh huolehti. Mummo katseli minua teeskentelemättömällä, vieläpä kovin hätäilevälläkin säälillä, mutta itsekseni kai ajatteli:

"Ja tuollainen oli jo vähältä tulla Natashan sulhaiseksi, Herra varjelkoon ja armahtakoon!"

— Ettekö, Ivan Petrovitsh, huoli teetä? (Teekeittiö kiehui pöydällä.) — Ja mitenkä, ystäväiseni, jaksatte? Tehän näytätte kaikkinsa sairaalta, kysäsi hän minulta valittavalla äänellä, kuten muistelen.

Ja hyvin hyvästi muistan: minulle hän puhuu, mutta, katseessaan ilmenee toinen huoli, sama huoli, joka varjosi hänen miestänsäkin, jonka alaisena hänkin istui jäähtyvän teensä ääressä ajatuksiinsa vaipuneena. Minä tiesin, että heitä nykyään kovin huolestutti riita-asia ruhtinas Valkovskin kanssa; asia oli saanut huonon käänteen, tiesin, että olivat saaneet vielä uutta mieliharmia, joka saattoi Nikolai Sergeitshin vuoteeseen. Nuori ruhtinas, jonka tähden koko tuo riitajuttu sai alkunsa, noin viisi kuukautta sitten sai tilaisuuden käydä Ichmenevien luona. Ukko, joka rakasti hyvää Aleshaansa kuni omaa poikaansa, muistellen häntä, melkein joka päivä vastaanotti hänet ilolla. Anna Andrejevna muisti Vasiljevskin olot ja hyrähti itkuun. Alesha alkoi, isästään salaa, käydä heillä aina useammin ja useammin; rehellinen, suora, avosydäminen Nikolai Sergeitsh harmistuneena heitti kaiken varovaisuuden. Jalossa ylevyydessään ei hän tahtonut ajatellakaan sitä, mitä ruhtinas on sanova, kun saa tietää, että hänen poikansa on taas käynyt Ichmenevien luona, ja mielessään halveksi hän ruhtinaan kaikkia mielettömiä epäilyjä. Mutta ukko ei tietänyt, riittääkö hänellä voimia uusia häväistyksiä kestämaan.

Nuori ruhtinas alkoi käydä heillä melkein joka päivä. Vanhukset olivat iloisia hänen seurassaan. Kaiket illat ja kauvas yli puoliyön istui hän heillä. Tietysti isä viimein sai tuon kaiken tietää. Syntyi mitä illettävimpiä juoruja. Ruhtinas solvasi Nikolai Sergeitshia hävyttömimmällä kirjeellä, samanlaisella nytkin, kuten tuonnoin ennen, ja poikansa hän kielsi käymästä Ichmenevillä. Tuo kaikki oli tapahtunut pari viikkoa ennen heille menoani. Ukko alkoi ankarasti surra. Kuinka! Hänen Natashansa, tuo viattomin, jaloin, sekoitetaanko hänet taas tuohon likaiseen valheeseen, tuohon halpamaisuuteen! Hänen nimeänsä jo ennenkin häväistyksellä heitä sortava ihminen mainitsi... Ja tämäkö kaikki jättää kostamatta! Ensi päivinä joutui hän harmista vuoteenomaksi. Tuon kaiken minä tiesin. Koko asian sain tarkalleen tietää, vaikken minä, sairaana ja masennettuna, näinä viimeisinä kolmena viikkona käynyt heillä, vaan makasin huoneessani. Mutta minä vielä tiesin ... ei! Silloin vielä minä vasta aavistin, tiesin enkä uskonut, että heillä, paitsi tuota seikkaa, nyt on vielä jotain, joka enimmin saattaa heidät levottomiksi, ja rasittava suru sydämessäni tarkastelin heitä. Niin, minä kärsin paljon; minä pelkäsin arvata, pelkäsin uskoa ja kaikin voimin halusin poistaa onnetonta hetkeä. Ja kumminkin minä tulin vaan sen hetken tähden. Ikäänkuin jokin tuntematon voima veti minua heille tänä iltana!

— Niin, Vanja, aivankuin havahtuen, kysäsi äkkiään ukko: — etköhän sinä ollut kipeänä? Miksi niin kauvan olit käymättä? Minunhan on syy: jo kauvan aikaa tahdoin käydä sinua katsomassa, mutta aina jäi niin...

Ja hän uudestaan vaipui mietteisiinsä.

— Minä olin kipeänä, vastasin.

— Hm! Kipeänä, sanoi hän jonkun minutin kuluttua. — Sepä se, kipeänä! Sanoihan minä silloin, varoitin — et totellut! Hm! Ei, Vanja, veliseni: runotar on sen ilmosen ikänsä vinnillä nälkäisenä istunut ja jääkin sinne istumaan, niin, niin!

Niin, ukko ei ollut hyvällä tuulella. Jos hänellä ei olisi ollut haavaa omassa sydämessään, ei hän olisi puhellut minulle nälkäisestä runottaresta. Minä tarkastelin hänen kasvojansa — ne olivat kellastuneet, silmissään näkyi jonkinlainen epäröiminen, jonkinlainen epä tietoinen ajatus, jota ratkaistakseen ei hänellä ollut voimia. Hän oli hyvin pahalla päällä ja tavattoman ärtyisä. Vaimonsa katseli häneen

rauhatonna ja pudisteli päätään. Kun ukko kerran kääntyi pois päin, viittasi hän salaa ukkoon.

— Mitenkä Natalia Nikolajevna voipi? Onko hän kotona? kysyin minä huolestuneelta Anna Andrejevnalta.

— Kotona on, isäseni, kotona, vastasi hän, ja kuten olin huomaavinani, jotenkin vastenmielisesti. — Heti tulee hän itsekin tänne. Kaikkeapas! Kolme viikkoa olla näkemättä! Ja kuinka hän lienee muuttunut niin kummalliseksi — et mitenkään voi arvata häntä — tervekö, kipeäkö, Jumal' hänet ties!

Ja hän arasti katsahti mieheensä.

— Niin minäkö? Ei häntä vaivaa mikään, vastasi Nikolai Sergeitsh haluttomasti ja jyrkästi, — tietysti hän on terve. Niin vaan, tyttö on varttunut, eikä ole enää lapsi, siinä kaikki. Ken heitä arvaa noita tyttöjen suruja ja juonitteluja!

— No, älähän toki, juonittelujako! liitti heti Anna Andrejevna loukkaantuneella äänellä.

Ukko vaikeni ja rummutteli sormillaan pöytään. "Jumalani, jokohan heidän välillään on jotain tapahtunut", ajattelin minä pelolla.

— No, mitä, mitenkäs siellä teillä? alkoi ukko taas. - Vieläkö B. yhä kirjoittaa arvosteluja?

— Niin, kirjoittaa kyllä, vastasin minä.

— Ah, Vanja, Vanja! lisäsi hän, viitaten kädellään: — Mitä tässä nyt arvostelut!

Ovi aukeni ja Natasha astui kamariin.

VII.

Hän piti hattuaan kädessään ja tultuaan sisään pani hän sen pianon kannelle, sitten lähestyi hän minua ja ääneti ojensi minulle kätensä. Hänen huulensa hiljakseen liikkuivat; näytti, niinkuin hän olisi tahtonut minulle jotain tervehdykseksi sanoa, mutta sanoja ei kumminkaan kuulunut.

Kolmeen viikkoon emme olleet nähneet toisiamme. Minä katsoin häneen epäröivänä ja pelvolla. Kuinka hän olikaan muuttunut näinä kolmena viikkona! Kaiho ahdisti sydäntäni, kun minä näin nuo vaipuneet, vaaleat posket, jotka olivat kuin vilutautisen, muuttuneet huulet, ja pitkien, tummien ripsien takaa kuumeentapaisesti, outoa intoisaa päättäväisyyttä säteilevät silmät.

Mutta, Jumalani, kuinka hän oli kaunis! En milloinkaan, en ennen, en senjälkeen nähnyt häntä semmoisena, kun tuona onnettomana päivänä. Sekö, sekö on tämä Natasha, hänkö tämä tyttö, joka ainoastaan vuosi takasin, kääntämättä silmiänsä minusta ja liikutellen huulosiansa mukaani, kuulteli romaaniani ja joka niin iloisesti, niin huolettomasti silloin nauroi ja illallispyödyssä isänsä ja minun kanssani ilveili. Hänkö tämä Natasha, joka tuolla toisessa kammarissa, painaen alas päänsä ja kokonansa punastuneena sanoi minulle: niin?

Kuului iltakirkkoon kutsuvan kellon kumea ääni. Hän värähti; äiti risti silmänsä.

— Tahdoithan sinä mennä iltakirkkoon, Natasha, jopa soitetaan kirkkoon, sanoi äiti. — Mene, Natasha kultaseni, mene vaan, onhan kirkko lähellä! Samassa hiukan kävelisitkin. Miksi istut sulkeutuneena! Katsoppas, kuinka olet vaalea, olet kuin kateellisten silmäämä.

— Minä ... ehkä ... en lähde tänään, sanoi Natasha verkalleen ja hiljaan, melkein kuiskaamalla. — Minä en ole terve, lisäsi hän vaaleana kuni palttina.

— Parasta olisi, jos menisit, Natasha; aioithan sinä äsken mennä ja toithan jo hattusikin. Käy rukoilemassa, Natasha, käy rukoilemassa, että Jumala antaisi sinulle terveyden, pyyteli Anna Andrejevna, katsoen arasti häneen, ikäänkuin olisi peljännyt häntä.

— No niin, mene vaan; samassa vähän käveletkin, lisäsi ukko, myöskin levottomana katsellen tytärtänsä silmiin. — Äitisi puhuu oikein. Vanja saattaakin sinua.

Olin huomaavinani lyhyen katkeran hymyn Natashan huulilla. Hän meni pianon luo, otti hattunsa ja pani sen päähänsä; hänen kätensä vapisivat. Hänen liikkeensä näyttivät tahdottomilta, konemaisilta, —

ikäänkuin hän ei olisi ymmärtänyt mitä tekikään. Isä ja äiti loivat häneen tutkivia katseita.

— Jääkää hyvästi! sanoi hän tuskin kuuluvalla äänellä.

— No, no, enkelini, mitäpä tässä hyvästellä, mokomalle matkalle! Saa edes hiukan tuuli päällesi puhaltaa; katsoppas, kuinka kalpea oletkaan. Ah! Mitä minä unehutinkaan, (aina minä jotain unehutan!) minähän jo sain sinulle valmiiksi pyhäinjäännös-säilykkeen; ompelin sen sisään rukouksen, enkelini; Kijevin nunna neuvoi minulle sen viime vuonna; se on kelvollinen rukous; äsken sen jo ompelin. Pane se kaulaasi, Natasha. Kenties Herra Jumala lahjoittaa sinulle terveyden. Olethan ainoa lapsemme.

Muori otti työlippaasta Natashan kultaisen kaularistin; tämän nauhaan oli kiinnitetty vasta valmistettu pyhäinjäännös-säilyke.

— Kanna terveydeksesi! sanoi äiti, pannen ristin tyttärensä kaulaan ja siunaten hänet ristimerkillä. — Muinoin minä sinua joka yöksi ristimerkillä siunasin, kun menit nukkumaan, luin rukouksen ja sinä luit minun kanssani. Mutta nyt sinä et enää ole semmoinen, eikä Jumala annakaan sinulle sielunrauhaa. Ah, Natasha, Natasha! Ei ole apua sinulle äidinrukouksistanikaan enää!

Muori alkoi itkeä.

Natasha ääneti suuteli äitinsä kättä ja astui askeleen ovelle päin; äkkiä hän kääntyi takaisin ja lähestyi isäänsä. Hänen rintansa nousi ja laski raskaasti.

— Isä, siunatkaahan tekin omaa tytärtänne! lausui hän tukahdutetulla äänellä ja laskeusi polvilleen hänen eteensä.

Tämä hänen odottamaton, kovin juhlallinen käytöksensä pani meidät kaikki hämille. Jonkun aikaa aivan neuvottomana tarkasteli isä tytärtään.

— Natasha kultani, lapsueni, tyttöseni, rakkaani, mikä sinun on? huudahti lopulta isä, ja viljavat kyynleet vierivät silmistään. — Miksi sinä suret? Miksi itket päivin ja öin? Näenhän minä tuon kaiken; minä en saa öitäni nukkuneeksi, nousen ylös ja kuultelen ovesi takana!... Sano minulle kaikki, Natasha, ilmaise kaikki huolesi, minulle, vanhukselle, ja me...

Hän ei päättänyt lausettansa, nosti tyttärensä ja syleili häntä innokkaasti.

Tytär vaipui hänen rintaansa vasten ja piilotti kasvonsa hänen olkaansa vastaan.

— Ei mitään, ei mitään, niin vaan ... en ole terve, soperti Natasha, väkisin pidättäen sisäistä, polttavaa tuskaansa.

— Siunatkoon sinua Jumala niin, kuin minä siunaan, rakkain lapseni, kallis tyttöseni! lausui isä. — Lähettäköön Hän sinulle elinajaksesi sielunrauhan ja varjelkoon sinua kaikilta murheilta. Rukoile Jumalaa, lapsueni, jotta minun syntisen rukoukseni tulisi Hänen eteensä.

— Minunkin, olkoon minunkin siunaukseni sinun kanssasi! liitti äiti kyyneltulvan silmistään vuotaessa.

— Jääkää hyvästi! kuiskasi Natasha.

Ovella hän vielä pysähtyi, vielä kerran katsahti vanhempiansa, ikäänkuin olisi aikonut vielä jotain sanoa, mutta ei voinut ja niin läksi hän kiireesti huoneesta. Minä kiiruhdin hänen jälkeensä, paha aavistus täytti mieleni.

VIII.

Hän astui ääneti, kiirehtien, pää alas painuneena, minuun katsomattakaan. Mutta päästyään kadulta rantakadulle hän äkkiä pysähtyi ja tempasi minua kädestä kiinni.

— Ahdistaa! kuiskasi hän. — Sydäntä kouristaa, tukahduttaa!

— Käänny takaisin, Natasha, huudahtin minä säikähtyneenä.

— Etkö sinä sitten näe, Vanja, että minä läksin pois *ainaiseksi*, erosin heistä enkä milloinkaan palaa takaisin? lausui hän, luoden minuun sanomatonta kärsimystä ilmaisevan katseen.

Sydämmeni oli lakata sykkimästä. Tätä kaikkea minä aavistin jo heille mennessäni, tämä kaikki näkyi minulle ikäänkuin sumun läpi, ehkäpä jo kauvan ennen tätä päivää näin sen tällä tavoin käyvän, mutta kumminkin sattui nyt sanansa minuun kuni ukkosen isku.

Astuimme murheisina rantakatua. Minä en voinut puhua; minä koetin etsiä syitä, koetin ajatella ja jouduin kokonaan ymmälle. Päätäni alkoi pyörryttää. Minusta tuntui tämä niin luonnottomalta, niin mahdottomalta.

— Syytätkö sinä minua, Vanja? sanoi hän jonkun ajan kuluttua.

— En, mutta ... mutta minä en usko; se on mahdotonta!... vastasin, muistamatta, mitä puhuin.

— Ei, Vanja, niin se nyt on! Minä läksin heidän luotaan enkä tiedä, kuinka heille käy ... en tiedä, kuinka käy itsellenikään!

— Menetkö *hänen* luoksensa, Natasha? Niinkö?

— Niin, vastasi hän.

— Mutta sehän on mahdotonta! huudahdin minä epätoivoisena.

— Tiedätkö, että se on mahdotonta. Natasha parkani! Sehän on mielettömyyttä. Sitenhän sinä surmaat heidät sekä itsesi tuhoat! Tiedätkö sinä sen, Natasha?

— Tiedän; vaan mitäpä minä voisin, ei se ole minun tahdossani! sanoi hän, ja hänen sanoissaan kuului niin paljon epätoivoa, ikäänkuin hän olisi ollut matkalla kuolemanrangaistusta kärsimään.

— Käänny, käänny takaisin, kunnes vielä ei ole myöhäistä, pyytelin minä häntä, ja sitä innokkaammin, sitä vakuuttavammin rukoilin, mitä enemmän itse tunsin turhiksi kaikki kehoitukseni ja niiden sopimattomuuden juuri tällä kertaa. — Ymmärrätkö sinä, Natasha, mitä teet itsellesi? Ajattelitko sinä sitä? Onhan *hänen* isänsä sinun isäsi vihollinen; loukkasihan ruhtinas isääsi, epäili häntä rahojen varkaudesta; hänhän se nimitti isääsi varkaaksi. Onhan heidän välillään parhaillaan oikeudenkäynti... Ja mitä! Kaiken lisäksi vielä tämä viimeinen seikka, ja tiedätkös sinä, Natasha ... (oi Jumalani, tiedäthän sinä tämän kaiken) ... tiedätkö, että ruhtinas epäili isääsi ja äitiäsi, että juuri he, ja tahallaan, saattoivat Aleshan sinuun mieltymään, kun Alesha vieraili teillä maalla? Ajatteleppas, kuvaileppas vain se itsellesi, mitenkä silloin isäsi tuosta valheesta kärsi. Tukkinsa on näinä kahtena vuonna kokonaan harmaantunut — katsohan häntä! Ja pääasia: sinähän tuon kaiken tiedät, Natasha, hyvä Jumala kuitenkin! Minä en puhukaan siitä, miltä tuntuu heistä kadottaa sinut iäkseen! Olethan sinä heidän aarteensa, kaikkensa, mitä heille vanhoille päivilleen on jäänyt. Minä en tahdo siitä puhuakaan: se sinun tulee itsesi tietää; muista, että isäsi pitää sinut syyttä häväistynä, jota nuo röyhkeät syyttä loukkaavat, solvaavat kostamatta! Nytpä, juuri nyt taas uudestaan virisi, sai vauhtia tuo vanha, pinttynyt vihamielisyys siitä, ette te otitte Aleshan vastaan. Ruhtinas taas loukkasi isääsi, joka vielä on vihan vimmassa tästä uudesta solvauksesta, ja nyt kaikki, kaikki tämä, kaikki nuo syytökset tulevatkin nyt todistetuiksi! Kaikki, jotka tietävät asian, sanovat ruhtinaan olevan oikeassa, kaikki syyttävät sinua ja isääsi. No, mitenkä hänelle käy? Sehän vie häneltä hengen heti kohta! Häpeä, häväistys, ja keneltä? Sinun tauttasi, hänen tyttärensä, hänen ainokaisensa, rakkaimman lapsensa tautta! Entäs äitisi? Hänkään ei voi kestää... Natasha, Natasha! Mitä teetkään? Palaja! Ole järkevä!

Hän oli vaiti; sitten katsahti hän minuun nuhtelevasti, ja niin paljon sanomatonta tuskaa, niin paljon kärsimystä oli hänen katseessaan, että minä käsitin, kuinka verisesti haavoittunut oli hänen sydämensä ilman minun sanojanikin. Minä ymmärsin, mitä hänelle tehty päätöksensä tuli maksamaan ja miten piinasin, viiltelin häntä turhilla, myöhäisillä neuvoillani; tuon kaiken minä hyvin ymmärsin, enkä kumminkaan voinut pidättää itseäni, vaan jatkoin:

— Ja sanoithan sinä itse vast'ikään äidillesi, että, kenties, et lähde kotoa ... iltakirkkoon. Siis, sinä tahdoit jäädäkin kotiin; et siis vielä lopullisesti päättänyt?

Hän vastasi minulle vain katkeralla hymyllä. Ja miksikä minä tuota kysyinkään? Täytyihän minun ymmärtää, että kaikki oli auttamattomasti päätetty. Mutta minä en voinut itseäni hallita.

— Ja rakastatko sinä sitten häntä niin äärettömästi! huudahdin, vapisevalla sydämmellä katsoen häneen, tuskinpa itsekään käsittäen, mitä kyselenkään.

— Mitä minä sinulle vastaisin, Vanja. Näethän sinä: hän käski minun tulla, ja minä olen täällä, odotan häntä, lausui hän katkerasti hymyillen.

— Mutta kuulehan, kuulehan vain, aloin minä taas pyydellä häntä, tarttuen oljen korteen, — tämän kaiken voi vielä korjata, voi vielä tehdä kokonaan toisella tavalla, aivan kaikkienensa jotenkin muulla

tavalla. Voithan olla kotoa pois menemättä. Minä neuvon sinulle, miten teet, Natasha. Minä otan huolekseni sovittaa teille kaikki, kaikki, toistenne kohtaamiset, ja kaikki... Älä vain poistu kotoasi! Minä tahdon kantaa teidän kirjeenne; miksikä en voisi kantaa kirjeitänne? Niin on oleva parempi, kuin tämä nykyinen toimesi. Minä voin sen kaiken tehdä; minä teen teidän kummankin mieliksi, saattepa nähdä, että olen täyttävä tahtonne... Etkä sinä saata itseäsi hukkaan, Natasha, niinkuin nyt... Mutta nythän sinä varmasti joudut hukkaan, joudut kokonaan! Suostu siihen, Natasha: kaikki käy mainiosti, onnellisesti, ja te voitte rakastaa toisianne niin paljon, kuin vaan tahdotte... Ja kun isänne lopettavat riitansa (sillä välttämättömästi he lopettavat riitansa) — silloin...

— Riittää jo, Vanja, jätä se nyt jo, keskeytti hän, puristaen vahvasti kättäni, kyynelsilmin hymyillen. — Hyvä, kelpo Vanja! Sinä olet hyvä, rehellinen ihminen! Et sanaakaan sano itsestäsi! Minähän ensin hylkäsin sinut, ja sinä kaikki annoit anteeksi, huolehdit ainoastaan minun onnestani. Tahdot kantaa meidän kirjeemme...

Hän alkoi itkeä.

— Tiedänhän minä, Vanja, kuinka paljon sinä rakastit minua, miten vielä nytkin rakastat, etkä ainoatakaan soimausta, et ainoatakaan pahaa sanaa minulle moitteeksi koko tällä ajalla lausunut! Ja sinä, sinä!... Jumalani, kuinka olenkaan rikkonut sinua vastaan! Vanja! Muistatko, Vanja, muistatko sinä sinun ja minun yhteistä aikaamme? Ah, parasta olisi, jos en olisi tuntenut, en kohdannutkaan *häntä* milloinkaan!... Olisin silloin saanut elää sinun kanssasi, Vanja, sinun, sinä minun kelpopoikani, minun kyyhkyläiseni!... Ei, minä en ansaitse sinua! Näes, mimmainen minä olen: mokomalla hetkellä minä muistutan sinulle menneestä onnestamme, ja sinähän kärsit jo ilman sitäkin! Tuonnoin et sinä kolmena viikkona meillä käynyt: minä vakuutan sinulle, Vanja, minulle ei ainoatakaan kertaa tullut ajatusta mieleen, että sinä kiroaisit minua, vihaisit minua. Minä tiesin, miksi sinä poistuit! Sinä et tahtonut olla tiellämme, olla meille elävänä nuhtena. Etteikö sinun sitten ollut raskasta nähdä meitä! Ja kuinka minä sinua odotinkaan, Vanja, mitenkä ikävöinkään! Vanja, kuules, jos minä rakastinkin Aleshaa kuni hupsu, kuni mieletön, niin sinua ehkäpä vielä enemmän, niinkuin ystävätäni, vielä enemmän rakastan. Kyllä minä luulen ja tiedän sen, etten voi sinutta elää; minä tarvitsen sinua, tarvitsen sinun sydäntäsi, sinun kultaista henkeäsi... Ah, Vanja! Kuinka karvas, kuinka raskas aika minulle nyt alkaakaan!

Hän oli sulaa kyyneltulvaansa. Todellakin, raskas oli hänen kohtalonsa!

— Ah, kuinka minä halusin nähdä sinua! pitkitti hän, tukahduttaen itkunsa. — Kuinka oletkaan laihtunut, olet sairas, kalpea; oletko sinä todella ollut sairaana, Vanja? Ja kas minua, kun en tiedustakaan sinulta asioitasi! Yhä vain puhun itsestäni; sanos, mitenkä ovat asiasi kustantajien kanssa? Kuinkas on uusi romaanisi, jatkuuko se?

— Onko nyt aika puhua romaaneista, tai minusta, Natasha! Ja mikäpä niillä minun asioillani! Ei mitään hätää; hyvin menevät, ja Herrapa niiden kanssa! Mutta kuules, Natasha: hänkö se vaati, että menisit hänen luoksensa?

— Ei, ei hän yksin, vaan minä ehkä enemmän. Hän kyllä puhui siitä, ja samaa sanoin itsekin... Näes, ystäväiseni, minä kerron sinulle kaikki. Hänelle ehdotellaan morsianta, rikasta ja hyvin korkeasukuista, jonka sukulaisetkin kaikki ovat hyvin ylhäisiä. Aleshan isä välttämättömästi tahtoo, että hän naisi tuon neidon, ja isähän on, kuten hyvin tiedät, suurin juonittelija, hän pani kaikki vieterit liikkeelle; kymmeneen vuoteen ei toista samanlaista tilaisuutta voi odottaa. Mahtavia sukulaisia, rahoja... Tyttö, kerrotaan, on hyvin kaunis; hän kovin viehättää Aleshaa. Ja sitten isäkin tahtoo saada pikemmin Aleshan tieltään, jotta voisi itse naida, ja siksi juuri välttämättömästi tahtoo kaikilla keinoilla rikkoa meidän välimme. Hän pelkää minua ja vaikutusvaltaani Aleshaan...

— Tietääkö sitten ruhtinas teidän rakkaudestanne? keskeytti minä kummeksien. — Hänhän vain aavistaa eikä ollenkaan liene varma.

— Tietää, hän tietää kaikki.

— No, kukapas hänelle sen sanoi?

— Alesha itse joku aika sitten kertoi kaikki. Hän itse minulle sanoi, että on kaikki puhunut isälleen.

— Taivas varjelkoon! Mitä te teettekään! Itsekö ilmaisi kaikki, ja vielä tähän aikaan?

— Älä syytä häntä, Vanja, keskeytti Natasha — äläkä naura hänelle! Häntä ei saa arvostella samalla mitalla, kuin kaikkia muita. Ajatteles oikein. Eihän hän ole semmoinen, kuin sinä ja minä olemme. Hän on lapsi; eihän häntä ole niin kasvatettukaan. Ymmärtäisikös hän, mitä tekee! Ensi vaikutus, ensimmäinen syrjävaikutin voi irroittaa hänet kaikesta siitä, jolle hän hetki sitten vannomalla antautui. Hänellä ei ole tahdon lujuuutta. Hän voi vannoa sinulle uskollisuutta, ja jo samana päivänä, samalla totuudella ja sydämmellisyydellä voi hän antautua toiselle; tuleepa itse ensimmäisenä siitä sinulle

kertomaankin. Hän voi tehdä jonkun huonon työnkin, mutta syyttää siitä häntä ei voi, ehkäpä vain sääliä. Hän voi uhrata oman tahtonsakin ja, tiedäppäs, millä tavalla voikin uhrata! Mutta sen hän voi tehdä vain ennen jotain uutta miellettyä; sen tultua unohtaa hän entisen kokonaan. *Sillä tavoin hän unohtaisi minutkin, jos en minä olisi aina hänen luonansa.* Kas, semmoinen hän on!

— Ah, Natasha, ehkä tuo ensinkään ei olekaan totta, on vain huhuja. Kuinka hän, mokoma poikapahanen, nyt jo naisi!

— Minähän sanoin, että hänen isällään on jonkinlaisia erityisiä tuumia.

— Mutta mistäpäsinä tiedät, että morsian on niin kaunis ja että Alesha on häneen jo viehätynyt?

— Alesha itse minulle siitä puhui.

— Mitä! Itse puhui sinulle, että voipi toiseen rakastua, ja sinulta vaati nyt tämmöistä uhrautumista?

— Ei, Vanja, ei! Sinä et tunne häntä, sinä olet vähän ollut hänen seurassaan; hänet pitää oppia paremmin tuntemaan, ja sitten vasta tehdä päätöksiä. Ei maailmassa löydy sydäntä puhtaampaa ja rehellisempää, kuin hänen sydämensä on! Mitä? Olisiko parempi, jos hän olisi valehdellut. Mitä tulee siihen, että toinen miellytti, niin ei huoli muuta kuin jos hän ei kohtaisi minua yhteen viikkoon, unohtaa hän minut ja rakastuu toiseen, mutta sitten kun hän taas näkee minut, on hän taas minun vallassani. Ei! Sehän onkin hyvä, että minä tiedän, ettei tuo ole minulta salassa; muutenhan minä epäilyksiini kuolisin. Niin, Vanja! Minä jo olen päättänyt: *jos en minä ole hänen luonansa aina, lakkaamatta, joka hetki, hän lakkaa minua rakastamasta, unohtaa ja hylkää.* Kyllä hän on semmoinen; kuka tahansa voi saada hänet valtoihinsa. Mitäpäsinä silloin tekisin? Minä kuolisin silloin ... ja mitä on kuolemakaan! Mielelläni minä nytkin kuolisin! Mutta miltä tuntuu elämä hänettä? Se olisi pahempi kuin mikään kuolema, pahempi kaikkia kärsimyksiä! Ah, Vanja, Vanja! Täytyyhän jotain olla, joka sai minut nyt hänen vuoksensa hylkäämään sekä isäni että äitini! Älä houkuttele minua: se on päätetty! Hänen täytyy olla minun luonani joka hetki, joka silmänräpäys; minä en voi peruuttaa päätöstäni. Minä tiedän, että olen hukassa, sekä toiset hukkaan saattanut...

— Ah, Vanja! huudahti hän äkkiä ja koko olentonsa vapisi, — entäpä jos hän todellakin ei enää rakastakaan minua! Entäpä jos sinä äsken juuri puhuitkin hänestä totta (minä en sitä milloinkaan ole sanonut), entäpä jos hän vain valehtelee minulle ja vain näyttää olevansa suora ja rehellinen, mutta onkin ilkeä ja turhamielinen. Minä nyt tässä puolustelen häntä moitteiltasi, ja hän ehkä nyt juuri on toisen seurassa ja nauraa itseksensä, ja minä, minä kelvoton hylkäsin kaikki ja kävelin katuja pitkin, etsin häntä... Oih, Vanja!

Tuo parahdus tuli niin tuskallisesti hänen sydämmestään, että synkin suru valtasi koko minun sisäisen olentoni. Minä huomasin, että Natasha oli kokonaan kadottanut vallan itsensä yli. Eikä muu, kuin sokea, mieletön, suurin mustasukkaisuus voinut saattaa häntä moiseen mielettömään tekoon. Nytpä itsensäkin sai mustasukkaisuus vallan. Minä en voinut hillitä itseäni: häijy tunne sai minut valtoihinsa.

— Natasha, sanoin minä, — yhtä seikkaa minä vain en ymmärrä: kuinka sinä vielä voit rakastaa häntä sen jälkeen, mitä hänestä juuri puhuit? Et kunnioita häntä etkä usko edes hänen rakkauteensa, ja kumminkin menet hänen luokseen ainaiseksi, ja hänen vuoksensa kaikki uhraat? Kuinka se on ymmärrettävä? Hän piinaa sinua koko ikäsi ajan, samoin sinäkin häntä. Liikaa rakkautta se jo on sinulta, Natasha, liikaa! Minä en käsitä semmoista rakkautta.

— Niin minä rakastan kuni mieletön, vastasi Natasha kuni tuskan kalventamana. — Minä en vielä milloinkaan ennen sillä tavoin rakastanut, Vanja. Tiedänhän minä itekin, että olen mieletön enkä rakasta niin kuin tulisi rakastaa. En minä rakasta häntä tavallisella tavalla... Kuule, Vanja: minä jo tätä ennenkin tiesin, vieläpä meidän onnellisimpina hetkinämme aavistin että hän tulee tuottamaan minulle ainoastaan kärsimyksiä. Vaan minkä sille voi, jos nyt pidän hänen tuottamansa kärsimyksetkin — onnenani? Menisinkö hänen luoksensa iloani etsimään? Enkö tietäisi jo edeltäkin sitä, mikä minua hänen luonaan odottaa ja mitä tulen häneltä kärsimään? Vakuuttihan hän rakastavansa minua, monet lupaukset minulle antoi, enhän kumminkaan luota ainoaankaan lupaukseensa, en pidä niitä minkään arvoisina enkä koskaan pitänyt, vaikka tiesinkin, ettei hän minulle valehdellut, eikä voinutkaan valehdella. Itse minä hänelle sanoin, itse, etten tahdo häntä millään tavoin sitoa. Se on parasta hänelle: siteitä ei kukaan siedä, enkä minäkään. Mutta kumminkin on onneni olla hänen orjansa, vapaaehtoinen orjansa; kestää häneltä kaikkea, kaikkea, kunhan vain hän olisi luonani, kunhan vain saisin häntä katsella! Tuntuu siltä että voisoin sallia sen, että hän saisi rakastaa toistakin, kunhan se vain tapahtuisi minuun tieteni, että minäkin saisoin siinä ohella olla... Eikö se ole kurjaa, Vanja? kysäsi hän äkkiä, luoden minuun rajun, hehkuvan katseen. Jonkun aikaa jo olin huomaavinani, että hän hourii. — Onhan se kurjaa, moiset toivomukset! Mitä? Itse sanon, että se on kurjaa, mutta jos hän hylkää minut, juoksen minä hänen jäljessään vaikka maailmaan ääriin, vaikka hän hylkäisikin, vaikka pois ajaisikin minut. Sinä

tässä nyt pyydät minua kääntymään takaisin, — mitäpä siitä seuraisi? Käännyn, mutta huomenna taas lähden pois; kun hän vain käskee — lähden, viheltää, kutsuu minua nimeltä, kuni koira kutsutaan, kiiruhdan heti jälkeensä juoksemaan... Kärsimyksiäkö! Häneltä minä en pelkää ottaa vastaan mitä kärsimyksiä tahansa! Tiedänhän, että kärsimykseni tulevat *häneltä*... Ah, eihän sitä voi selittää, Vanja!

— Entä isä ja äiti? ajattelin. Onkohan hän heidät kokonaan unohtanut.

— Eikö hän siis aiokkaan ottaa sinua vaimokseen, Natasha?

— Lupasi, kyllä hän lupasi. Siksipä hän minua nyt kutsuukin, että huomenna antaisimme itsemme salaa vihkiä ulkopuolella kaupunkia; eihän hän tiedä, mitä tekee. Hän, kenties, ei tiedä kuinka tulisi menetellä, jotta vihittäisiin. Ja mikä aviomies hän sitten on! Naurattaa todellakin. Ja kun on mennyt naimisiin, niin tulee onnettomaksi, alkaa soimata... Minä en tahdo, että hän jolloinkin syyttäisi minua jostain. Minä annan hänelle kaikki, ja älköön hän minulle mitään. Mitäs, jos hän naituansa tulisi onnettomaksi, niin miksikä tekisit hänet onnettomaksi?

— Mutta tämänhän on jotain lumottua, Natasha, sanoin minä. — Mitä, menetkö sinä nyt suoraan hänen luokseen?

— En, hän lupasi tulla tänne, ottaa minut; me sovimme...

Ja hän katsoi hartaasti tuonnemmas, mutta siellä ei näkynyt ketään.

— Hän ei vielääkään ole täällä! Ja sinä tulit *ensiksi!* huudahtin minä epätoivoisena.

Natasha horjahti niinkuin olisi halvaus häntä kohdannut. Kasvonsa vääristyivät tuskasta.

— Ehkei hän tule ensinkään, soperti hän katkerasti hymyillen. — Toissa päivänä kirjoitti hän, että jos minä en lupaa tulla, niin täytyy hänen vasten tahtoansa siirtää päätöksensä vihkimisestämme; isänsäpä silloin viekin hänet morsiamen luo. Ja tuosta hän kirjoitti niin suoraan, niin luonnollisesti, ikäänkuin se ei sen kummempi olisikaan... Mitäs, jos hän todella menikin tuon toisen luo, Vanja?

Minä olin ääneti. Hän puristi kovasti kättäni — silmänsä säkenöivät.

— Hän on tuon toisen luona, lausui Natasha tuskin kuuluvasti. — Hän luotti siihen, etten minä tule tänne, siksi hän voi mennä tuon toisen luo, ja sitten voi sanoa olevansa oikeassa, hän kun ennen jo siitä kirjoitti, mutta minä en tullut. Hän ei välitä minusta, siksipä hän peräytyykin... Ah, Jumalani! Voi minua mielettömästi! Ja sanoihan hän itse minulle viime kerralla, ettei hän minusta, ettei hän minusta enää välitä... Mitä minä siis odotankaan!

— Tuolla hän on! huudahtin minä äkkiä huomattuani Aleshan tuonnempana rantakadulla.

Natasha vavahti, kiljahti, katsoi lähestyvää Aleshaa, ja äkkiä, temmaisten kätensä minun kädestäni, kiirehti hänen luokseen. Alesha myöskin alkoi astua kiiruunmin, ja kohta oli Natasha jo hänen sylissänsä. Paitsi meitä, ei kadulla ollut juuri ketään. He suutelivat, nauroivat: Natasha nauroi ja itki samalla, ikäänkuin he olisivat tavanneet toisensa pitkän ajan kuluttua. Natashan vaaleille poskille kohosi puna; hän oli kuni kuumeessa... Alesha huomasi minut ja samassa tuli luokseni.

IX.

Minä katsoin Aleshaan hyvin tarkkaan, vaikka olin jo useastikin hänet tätä ennen nähnyt; katsoin hänen silmiinsä, ikäänkuin hänen katseensa olisi voinut päästää minut kaikista epäilyksistäni, niinkuin siinä olisin löytänyt selityksen siihen, miten, kuinka tämä lapsi voi lumota Natashan, voi herättää hänessä semmoisen mielettömän rakkauden, — rakkauden moisen, joka saattoi unohtamaan lapsen ensimmäisen velvollisuuden, arvelematta uhraamaan kaiken sen, mikä tähän saakka oli Natashalle pyhäkkönä. Ruhtinas tarttui molempiin käsiini, puristi niitä vahvasti, ja hänen lempeä, kirkas katseensa tunkeutui sydämeeni.

Minä tunsin, että olen voinut erehtyä päätelmissäni hänen suhteensa jo yksistään siitä syystä, että pidin häntä vihollisenani. Niin, minä en rakastanut häntä ja, tunnustan, en koskaan voinut häntä rakastaa, — minä yksinäni, ehkä, kaikista niistä, jotka hänet tunsivat. Hänessä oli paljon semmoista, josta en ensinkään pitänyt, jopa hänen komea ulkomuotonsakin, ja ehkäpä juuri siitä syystä, että hän näytti niin liiallisen komealta. Jälkeenpäin tulin huomaamaan, että siinäkin suhteessa minä arvostelin

liian puolueellisesti. Hän oli korkeakasvuinen, ryhdikäs, hoikka; kasvonsa olivat soikeat, alati kalpeat; vaalea tukka, suuret, siniset, lempeät ja haaveilevat silmät, joissa toisinaan äkkiä välähteli mitä avomielisin, mitä lapsellisin iloisuus. Hänen pienillä, ruusunpunaisilla, somilla huulillansa asui aina jotain totisuutta; sitä odottamattomampi ja sitä lumoavampi oli niillä äkkiä ilmaantuva hymy, joka oli niin viaton ja avomielinen, että te hänen jäljestään itekin, missä mielen tilassa tahansa olisittekaan, tuntisitte kohta olevanne pakotetut hänelle vastaan hymyilemään aivan samoin, kuin hänkin on hymyillyt. Hän ei pukeutunut ylellisesti, mutta aina sievästi; hyvin voi huomata, ettei sievyyden vaatimusten täyttäminen tuottanut hänelle vähintäkään vaikeutta, että se oli hänessä synnynäistä.

Totta kyllä, että hänessä hiukan löytyi semmoista, jota ei sopinut kokonaan hyväksyä, muutamia vähemmän siedettäviä puutteellisuuksia: kevytmielisyyttä, itsetyytyväisyyttä, kohteliaaseen muotoon peittyvää julkeutta. Mutta hän oli sydämmeltänsä peräti selkeä ja rehti, itse ennen muita toi ilmi nuo puutteensa, paheksui niitä ja teki niistä pilaa. Minusta tuntui, ettei tuo lapsi milloinkaan, eipä edes leikilläkään, voinut valehdella, mutta jos olisikin valehdellut, niin ei olisi aavistanutkaan siinä mitään pahaa olevan. Hänen itsekkäisyytensäkin näytti sisältävän jotain viehättävää, ehkäpä juuri siksi, että hän oli niin avomielinen, eikä salaperäinen. Hänessä ei ollut nimeksikään salaperäisyyttä. Sydämmeltään oli hän heikko, luottava ja ujo; tahdonvoimaa hänellä ei ollut nimeksikään. Tehdä hänelle vääryyttä tai pettää häntä olisi ollut sekä synty että sääli, samoin kuin on synty pettää ja sortaa lasta. Ikäisekseen oli hän liian naivi eikä melkein ollenkaan ymmärtänyt todellista elämää, vaikkapa hän, luultavasti, ei neljäkymmenen vanhanakaan olisi oppinut elämää tuntemaan. Tämmöiset ihmiset ovat ikäänkuin koko elinajakseen tuomitut olemaan ala-ikäisinä. Luulen, ettei voinut löytyä ainoatakaan ihmistä, joka olisi voinut olla rakastamatta häntä lapsen lailla, hän olisi hyväilyillään saavuttanut suosionne. Natasha sanoi oikein: hän olisi voinut tehdä jonkun huonon työnkin, jos vain joku voimakas syrjävaikutin olisi hänet siihen vetänyt, mutta tullessaan tuntemaan tuollaisen työnsä seuraukset, olisi hän, luullakseni, katumuksen tuskissa voinut kuolla. Vaistomaisesti Natasha tunsu, että hän tulee olemaan Aleshan käskijänä, valtijaana, jopa että Alesha tulee hänen uhrikseen. Natasha jo edeltäkättä tunsu nautintoa saada rakastaa mielettömästi sekä tuskallisesti kiusata sitä, jota rakastaa, juuri siksi, että rakastaa, ja ehkäpä juuri siksi kiiruhtikin ensiksi uhraamaan itsensä hänelle. Mutta loistipa rakkaus Aleshankin silmistä, ja riemastuksella katsoi hän Natashaan. Natasha loi minuun juhlallisen katseen. Nyt oli hän unohtanut kaikki — vanhempansa, jäähyväiset sekä epäilyksensä... Hän oli onnellinen.

— Vanja, huudahti hän, — minä olen syyllinen hänen edessään, enkä ansaitse saada häntä! Minä luulin, ettet sinä enää tulekkaan, Alesha. Unohda minun huonot luuloni, Vanja. Minä sovitan sen! lisäsi hän, katsoen häneen äärettömällä rakkaudella.

Alesha hymyili, suuteli hänen kättänsä ja, päästämättä sitä kädestään, sanoi minulle:

— Älkää syyttäkö minuakaan. Jo kauvan aikaa halusin minä puristaa teitä kuni veljeä rintaani vasten; kuinka paljon Natasha onkaan teistä minulle puhunut! Mehän emme vielä ole teidän kanssanne kunnollisesti tutustuneetkaan, ja jotain on esteenä välillämme. Olkaamme ystäviä ... antakaa meille anteeksi, lisäsi hän puoliääneen ja hiukan punastuen, mutta niin viehättävästi hymyillen, etten minä voinut olla sydämmellisesti vastaamatta hänen tervehdykseensä.

— Niin, niin, Alesha, ehätti Natasha sanomaan, — hän on meidän, hän on meidän veljemme, hän on jo antanut meille anteeksi, emmekä me hänettä tule onnellisiksi. Olenhan jo sinulle siitä puhunut... Ah, me olemme kovia lapsia, Alesha. Mutta me käymme elämään kolmen... Vanja! pitkitti hän vapisevin huulin — nyt sinä palaat kotiin, *heidän* luoksensa; sinulla on oikea kultainen sydän, ja vaikka he eivät annakaan minulle anteeksi, niin nähdessään, että sinäkin annoit anteeksi, he ehkä tulevat hiukan lempeämmiksi minulle. Kerro heille kaikki, kaikki, *omilla* sydämmesi sanoilla; etsi semmoiset sanat... Puolusta minua, pelasta; kerro heille kaikki syyt, kaikki, kuten ne itse käsität. Tiedätkös, Vanja, etten minä ehkä olisi tehnyt *tätä*, jos ei sinua tänään olisi ollut minun muassani! Sinä olet minun pelastukseni: minä heti luotin sinuun, että sinä osaat heille niin kertoa, jotta ainakin tämän ensi kauhun heiltä voit hiukan lieventää. Oi Jumalani, Jumalani!... Sano heille minun puolestani, että minä hyvin tiedän sen, ettei minulle nyt voi antaa anteeksi, sillä jos he antaisivatkin anteeksi, Jumalani ei anna; sano, että jos he kiroavatkin minut, niin minä kuitenkin tulen aina siunaamaan heitä ja rukoilemaan heidän puolestansa kaiken ikäni. Minun sydämmeni on kokonaan oleva heidän luonaan! Ah, miksikä emme voi kaikki olla onnellisia! Miksi, miksi!... Jumalani! Mitä minä nyt tein! huudahti hän äkkiä, ikäänkuin toinnuttuansa ja, vavisten kauhusta, peitti hän käsillään kasvonsa.

Alesha painoi ääneti hänet rintaansa vasten ja syleili. Kului jonkun aikaa äänettömyydessä.

— Ja te voitte vaatia tämmöistä uhria! sanoin minä, katsoen moittivasti Aleshaan.

— Älkää syyttäkö minua! sanoi hän taasen, — minä vakuutan teille, että nämät nykyiset onnettomuudet kaikki, vaikka ne ovatkin hyvin suuria, ovat vain lyhytaikaisia. Minä olen siitä aivan varma. Täytyy vain pysyä lujana, jotta voisi voittaa tämän hetken; samaa sanoi Natasha minullekin. Tiedättekö, että syynä tähän kaikkeen on tuo sukuylpeys, nuo kokonaan turhat riidat, ja jonkinlaiset

käräjöimiset!... Mutta (sitäkin minä olen kauvan ajatellut, voin vakuuttaa teille) ... sen kaiken täytyy loppua. Me kaikki liitymme yhteen ja silloin tulemme täydellisesti onnellisiksi, vieläpä vanhuksemmekin, meidät nähdessään, tekevät sovinnon. Kukapa voi sanoa, ehkäpä juuri meidän avioliittomme onkin oleva alkuna heidän sovintoonsa. Minä luulen, ettei muuten voikaan olla. Kuinka te luulette?

— Te sanotte: avioliittomme. Koskas te annatte vihkiä itsenne? kysäsin minä, katsahtaen Natashaan.

— Huomenna, eli ylihuomenna; ainakin ylihuomenna — varmaankin. Nähkääs, minä en itsekään vielä oikein tiedä ja, totta sanoen, en ole vielä mitään valmistuksia tehnyt. Minä luulin, että ehkäpä Natasha vielä tänään ei tulekkaan, sitä paitsi tahtoi isä välttämättömästi viedä minut tänään morsiamen luo (minullehan ehdotellaan morsianta; on kai Natasha teille siitä puhunut. Mutta minä en huoli siitä). No niin, minä en siis voinut oikein varmaan luottaa. Mutta kumminkin meidät vihitään ylihuomenna. Niin ainakin minusta tuntuu, sillä eihän se muuten sovi. Huomenna me matkustamme Pskovin tietä. Tässä lähellä maalla asuu eräs minun tovereistani, lyceisti, oikein hyvä ihminen; minä, kenties, esitän hänet teille. Siellä kylässä on pappikin, vaikka toisekseen, en varmaan tiedä, onko vai ei. Olisihan pitänyt edeltäpäin tiedustaa, mutta en ehtinyt... Ja toisekseen, oikeastaan ovat nuo kaikki pikku seikkoja. Kunhan vain pääasia on selvillä. Voinee kai jostain lähikylästä pyytää pappia; kuinka te luulette? — Kai siellä on lähellä kyliä! Säälä vain, etten minä saanut vielä riviäkään sinne kirjoittaneeksi, olisi pitänyt edeltäpäin ilmoittaa. Kenties ei ole ystävänä kotonakaan... Mutta — se on vähäpätöinen asia! Jos vaan on päättäväisyyttä, seuraa muu kaikki itsestensä, eikö niin? Nyt huomiseen tai vaikkapa ylihuomiseen saakka asuu Natasha minun asunnossani. Minä vuokrasin eri asunnon, jossa me vihiltä palattuamme tulemme asumaan. Enhän minä enää mene asumaan isäni luo, — eikö niin? Tulettehan meillä käymään? Minä laitan huoneet oikein sievästi. Meillä tulevat käymään lyceistitoverini; minä panen toimeen illatsuja...

Hämilläni ja suruissani katsoin häneen. Natasha katseillaan pyyteli minua, etten tuomitsisi Aleshaa ankaruudella, vaan olisin lempeämpi. Hän kuunteli Aleshan puhetta surullisesti hymyillen, sekä samalla ikäänkuin olisi ihailut häntä, aivan niinkuin ihailaan armasta, iloista lasta kuunnellessa sen ajatuksetonta, mutta siltä mieluista lavertelemista. Minä loin moittivan katseen Natashaan. Tunsin äärettömän tuskan painostavan itseäni.

— Entä isänne? kysäsin Aleshalta. — Uskotteko varmasti, että hän antaa teille anteeksi?

— Välttämättömästi; mitäpä hän muutakaan tekisi? Niin, no, tietysti hän kiroo minua alussa; olenpa siitä varma. Kyllä hän on semmoinen; ja minulle on hän niin ankara. Ehkäpä kirjoittaa vielä jollekin valituksen; sanalla sanoen, käyttää isällistä valtaansa... Mutta ei se ole sen vaarallisempaa. Hän rakastaa minua rajattomasti; on vihoissaan, mutta antaa sitten anteeksikin. Silloin tulevat kaikki sovintoon keskenään, ja jokainen meistä on onnellinen. Niin Natashankin isä.

— Mutta jos ei annakaan anteeksi? Oletteko sitä ajatelleet?

— Välttämättömästi antaa, mutta ehk'ei niin kohta. Ja mitäs sitten? Minä näytän hänelle, että minullakin on luonteen lujuuutta. Hän aina minua toruu, ettei minulla ole luonteen lujuuutta, että minä olen kevytmielinen. Nytpähän näkee, olenko kevytmielinen, vai en? Eihän perheelliseksi mieheksi tuleminen ole leikin tekoa; sittepä en enää olekaan mikään nulikka ... se tahtoo sanoa, minä tarkoitan, että minä tulen semmoiseksi kuin muutkin ... no, tuonlaiset perheelliset ihmiset. Tulen elämään omalla työlläni. Natasha sanoo, että se on paljoa parempi, kuin elää muiden kustannuksella, kuten me kaikki elämme. Jospa te vain tietäisitte, miten paljon hyviä asioita Natasha minulle puhuu! Itse minä en voisi koskaan semmoista keksiä, — en ole niin kasvanut, ei ole minua sillä tavalla kasvatettu. Tosin minä itsekin tiedän, että olen kevytmielinen enkä miltei mihinkään kelpaa; mutta, tiedättekös, toissapäivänä tuli päähäni mainio ajatus. Vaikka nyt ei ole semmoinen aika, kuitenkin minä kerron teille, sillä pitäähän Natashankin kuulla se, ja te annatte meille neuvoja. Nähkääs: minä aion kirjoittaa kertomuksia ja, niin kuin tekin, myydä niitä aikakauskirjoihin. Autattehan te minua, niinhän? Minä luotin teihin, ja koko viime yön sommittelin erästä romaania, niin vain, koetteeksi, ja tiedättekös: siitä voisi tulla oikein sievä kappale. Aiheen minä otin erästä Scribe'n ilveilystä... No, minä kerron teille siitä sitten. Pääasia on, että siitä maksetaan ... maksetaanhan teillekin!

Minä en voinut olla naurahattamatta.

— Tehän nauratte, sanoi hän hymyillen kanssani. — Ei, mutta kuulkaas, jatkoi hän käsittämättömällä avomielisyydellä, — älkää te välittäkö siitä, että minä näytän tällaiselta; mutta kyllä minulla on hyvin paljon huomiokykyä; saattepa sen nähdä. Miksikä en koettaisi? Ehkä siitä tulee jotain... Mutta toisekseen; ehkä te olette oikeassa: enhän minä tiedä mitään todellisesta elämästä; niinhän minulle Natashankin sanoo, ja samoinpa ne kaikki muutkin sanovat; mikä kirjailija minusta tulisi? Naurakaa vaan, mutta ohjatkaa minua; senhän teette Natashan vuoksi, ja häntä te rakastatte. Minä sanon teille totuuden: minä en ansaitse häntä; minä tunnen sen; se on kyllä minulle hyvin raskasta, enkä minä

tiedä, minkä vuoksi hän minua niin paljon rakastaa? Ja minä, niin luulen, voisin antaa hänen edestänsä koko elämäni! Todellakin, tähän hetkeen asti minä en peljännyt mitään, mutta nyt pelkään: mitä me vaan olemmekaan aikoneet tehdä! Jumalani! Eiköhän sittenkin ihmiseltä juuri silloin, kun hän on kokonaan antaunut velvollisuudelleen, eikö juuri silloin tule puuttumaan kykyä ja voimaa velvollisuutensa täyttämiseen. Olkaa edes te meidän apunamme, hyvä ystävä! Nyt enää te vain yksin olette meidän ystävämme. Mitäpä minä yksin ymmärtäisin! Antakaa anteeksi, että minä niin paljon pyydän apuanne; minä pidän teitä hyvin jalosydämmisenä ihmisenä ja minua äärettömästi parempana. Mutta minä tahdon tulla hyväksi, olkaa vakuutettu, ja tulen mahdolliseksi saamaan teidän kumpasenkin rakkautenne.

Nyt hän taas puristi kättäni ja hänen kauneissa silmissään loisteli hyvyttä ja ihania tunteita. Niin luottavasti ojensi hän minulle kätensä, niin varmasti uskoi, että minä olen hänen ystävänsä.

— Natasha auttaa minua tulemaan paremmaksi, pitkitti hän. — Te vain älkää luulko jotain hyvin pahaa, älkää kovin paljon surko meidän tähtemme. Onhan minulla paljon toiveita, ja aineellisessa suhteessa tulemme me kaikin puolin turvatuiksi. Minä, esimerkiksi, jos romaanini ei onnistuisi (minä, totta sanoen, jo äskettäin ajattelin, että romaani-tuumani on tyhmyyttä, nyt siitä tässä kerroin sen tähden, että saisin kuulla teidän mielipiteenne), — jos romaani ei onnistu, voin minä hätätilassa antaa musiikkitunteja. Te kai ette tietäne, että minä olen oppinut musiikkia? En minä katso häpeäksi elää semmoisellakin työllä. Tässä asiassa olen minä kokonaan uusien aatteiden mies. Sitä paitsi on minulla paljon kalliita korukaluja, toilettiesineitä; miksikä niitä säästäisin? Minä myön ne ja, tietäkääs, me voimme niillä rahoilla elää pitkät ajat! Viimein, ihan viimeisimmässä tapauksessa minä ehkä antaun palvelemaan jossain virastossa. Tuleepa isäni siitä hyvilläänkin; hän yhä ajaa minua palvelukseen, mutta minä aina teen sairauden kieltoni syyksi. (Lienenpä, muuten, jo jonnekin virastoon kirjoitettukin virkamieheksi). Mutta nyt kun hän näkee, että avioliitto saattoi minulle hyvää, vakaannutti minut ja että minä todellakin aloin tehdä työtä, — tulee hän iloiseksi ja antaa minulle anteeksi.

— Mutta, Aleksei Petrovitsh, oletteko ajatelleet sitä, mikä juttu nyt syntyy isänne ja Natashan isän välillä? Kuinka luulette, mitä on tapahtuva tänä iltana hänen kotonaan?

Ja minä viittasin Natashaan, joka oli sanoistani mennyt kalman kalpeaksi.

Minä olin säälimätön.

— Niin, niin, te olette oikeassa, se on kauheata! vastasi Alesha, — minä olen jo ajatellut sitä ja henkisesti kärsin... Mutta mikäpä auttaa? Te olette oikeassa: vaikka ehk'edes hänen vanhempansa antaisivat meille anteeksi! Ja kuinka paljon minä rakastan heitä kumpaakin, jospa te sen tietäisitte! Ovathan he olleet minulle aivan kuin oma isä ja äiti, ja tällä lailla minä heidät palkitsen! Oih, noita riitoja, noita käräjöimisiä! Ette usko, kuinka vastenmielisiä ne ovat meille! Ja minkä vuoksi he riitelevät! Me kaikki rakastamme toisiamme, ja kumminkin riitelemme! Sopsisivat pois, niin olisi asia lopussa! Todellakin, niin minä heidän sijassaan tekisin... Sananne pelottavat minua. Natasha, se on hirveätä, mitä me sinun kanssasi olemme aikoneet tehdä! Niin minä olen sanonut aina... Sinä se niin välttämättömästi tahdot... Mutta kuulkaas, Ivan Petrovitsh, kenties tämä kaikki vielä kääntyykin hyväksi; mitä te luulette? Tekevähän he lopultakin sovinnon keskenään! Me saatamme heidät sovintoon. Niin se on, välttämättömästi niin; he eivät voi vastustaa rakkauttamme... Jos he kiroavatkin meitä, rakastamme me heitä sittenkin; eiväthän he voi sitä vastustaa. Te ette voi uskoa, kuinka hyvä sydän minun isä-ukollani toisinaan on! Hänhän vain tavan vuoksi katsoo noin altakulmin, mutta kumminkin on hän monessa asiassa hyvin viisas. Jos te vain tietäisitte, kuinka lempeästi hän puheli tänään kanssani, varoitti minua! Ja minä kun juuri tänään teen vasten hänen tahtoaan; minä olen siitä hyvin pahoillani. Ja kaikki vain noiden kelvottomien ennakkoluulojen tähden! Tämähän on hulluutta! Ja aivan varmaa on, että, jos hän olisi Natashan seurassa puolikaan tuntia, tarkastaisi häntä kunnollisesti, niin ei hän ollenkaan estelisi meitä.

Tätä sanoessaan katsahti Alesha hellästi ja innokkaasti Natashaan.

— Tuhannen kertaa olen minä mielessäni kuvitellut, jatkoi hän lavertelemistaan, — kuinka isäni tulee rakastamaan Natashaa, kun oppii hänet tuntemaan, ja kuinka Natasha on heitä kaikkia hämmästyttävä. Eihän heistä ainoakaan ole milloinkaan nähnyt tällaista tyttöä! Isäni on saanut päähänsä, että Natasha on vain juonittelija. Minun velvollisuuteni on palauttaa Natashalle hänen kunniansa, ja minä teen sen! Ah, Natasha! Kaikkien täytyy sinua rakastaa, kaikkien, eikä ole oleva ainoatakaan ihmistä, joka sinua ei rakastaisi, lisäksi hän innossaan. — Vaikk'en minä ollenkaan ansaitse sinua, rakasta kuitenkin minua, ja minä ... tunnethan sinä minut! Ja kuinka paljon sitten me onneamme varten tarvitsemmekaan! Ei, minä luotan, uskon, että tämän illan täytyy tuottaa meille kaikille onnea, rauhaa ja sopua! Ollos siunattu tämä ilta! Niinhän, Natasha! Mutta mikä sinun on? Jumalani, mikä sinun on?

Natasha oli vaalea kuni kuollut. Kaiken aikaa, kun Alesha laverteli, katsoi Natasha häneen tarkkaan: mutta hänen katseensa tuli yhä himmeämmäksi ja liikkumattommaksi, kasvonsa yhä vaaleammiksi ja

vaaleammiksi. Minusta näytti, ettei hän lopulta enää kuullutkaan, mutta oli jonkinlaisessa horrostilassa. Aleshan huudahdus oli ikäänkuin äkkiä hänet herättänyt. Hän tointui, tarkasteli ympäristönsä ja äkkiä kiirehti minun luokseni. Hätäisesti, ikäänkuin kiirehtien ja Aleshalta salaten, veti hän taskustansa kirjeen ja antoi sen minulle. Kirje oli osotettu hänen vanhemmillensa ja jo eilen kirjoitettu. Sitä minulle antaessaan katsoi hän minuun hyvin tarkkaan, ikäänkuin kiintyen minuun katseillaan. Siinä katseessa oli epätoivoa; en koskaan voi unohtaa tuota kauheata katsetta. Pelko valtasi minut; huomasin, että hän nyt vasta täydelleen tunsii päätöksensä koko kauheuden. Hän koetti minulle jotain sanoa, alkoipa jo puhua, mutta silloin äkkiä meni tainnoksiin. Ennätin ottaa hänet kiinni. Alesha vaaleni säikähdyksestä; hän hieroi Natashan ohimoja, suuteli hänen käsiään, huuliaan. Parin minutin kuluttua Natasha tointui. Jonkun matkan päässä seisoivat ajurin vaunut, joilla Alesha oli tullut. Alesha viittasi kuskille. Vaunuihin noustessaan tarttui Natasha raivoisasti käteeni, ja kuuma kyynel poltti sormiani. Vaunut läksivät liikkeelle. Vielä kauvan aikaa seisoin siinä ja seurasin häntä silmilläni. Kaikki onneni meni sillä hetkellä murskaksi ja elämäni katkesi kahtia. Kirvelevällä sydämellä tunsin sen... Verkalleen astelin minä takaisin tuttua tietä vanhusten luo. En ymmärtänyt, mitä heille sanoisin, kuinka astuisin huoneeseensa. Ajatukseni olivat turtuneet, jalkani horjuivat...

Se oli onneni historia; niin päättyi lempeni tarina. Tahdon nyt jatkaa keskeytynyttä kertomustani.

X.

Noin viisi päivää Smithin kuoleman jälkeen muutin minä hänen asuntoonsa asumaan. Kaiken päivää olin erittäin murheinen. Ilma oli ruma ja kylmä, satoi lumiräntää. Iltasilla vasta, lyhyeksi hetkiseksi vain, pilkisti aurinko, ja joku sen eksynyt säde kurkisti, varmaan uteliaisuudesta, minunkin kamariini. Aloin jo katua tänne muuttoani. Kamari kuitenkin oli iso, mutta hyvin matala, mustunut, ummehtunut ja, huolimatta muutamista siinä löytyvistä huonekaluista, niin vastenmielisen tyhjältä tuntuva. Silloin jo tuli mieleeni ajatus, että tässä huoneessa ehdottomasti tulen menettämään viimeisenkin terveyteni. Ja niin se kävikin.

Koko aamupäivän minä puuhailin paperieni kanssa, selailen ja järjestellen niitä. Laukkua minulla niitä varten kun ei ollut, toin minä ne tyynynpäällyksessä; siinä ne murjaantuivat ja menivät sekasin. Sitten istuin kirjoittamaan. Siihen aikaan kirjoitin vielä suurta romaania, mutta asia ei ottanut ollenkaan sujuakseen; eivät olleet aatokseni niissä asioissa...

Heitin kynän kädestäni ja istuin ikkunan luo. Alkoi jo hämärtää, ja mieleni tuli yhäti surullisemmaksi. Monet raskaat ajatukset ahdistelivat minua. Aina tuntui minusta, että minä Pietarissa lopulta hukkaan joudun. Kevät lähenei; kyllä varmaan tuntisin uudesti syntyneeni, ajattelin, jos pääsisin täältä Herran valoon, saisi vetää rintaansa raikkaiden metsien ja peltojen tuoksua, ja minä kun en ole niitä niin kaukaan aikaan nähnyt!... Muistan, että tuli mieleeni myöskin tämmöinen ajatus: kuinka hyvä olisikaan, jos jonkin taikakonstin tai ihmeen avulla voisi kokonaan unohtaa kaiken olleen, kaiken viime vuosina eletyn; unohtaa kaikki, virkistää aivoja ja taas alkaa uusilla voimilla. Silloin minä vielä uneksin siitä ja luotin uudistumiseen. — "Vaikka tästä joutuisi hulluinhuoneeseen, jos ei enää muualle", ajattelin jo lopulta, "jotta aivot kääntyisivät päässä ja saisivat uuden asennon, ja sitten taas tulisi terveeksi." Olihan sitä ollut elämänhalua ja uskoakin elämään! Mutta, muistan sen, silloin taas naurahdin. "Ja mitäpä ottaisi toimeksi, kun on palannut hulluinhuoneesta? Taasenko romaanien kirjoittamisen?..."

Niin mietiskelin ja surkeilin, ja aika se vaan kului. Tuli yö. Tänä yönä olin luvannut mennä tapaamaan Natashaa; jo eilen lähetti hän mitä hartaimman kirjeellisen kutsun. Hypähdin ylös ja aloin valmistaa itseäni lähtöön. Muuten halusin mitä pikemmin päästä huoneesta vaikkapa minne, vaikka sateeseen, lumeen.

Sen mukaan, kuin ilta pimenei, tuntui kamarini tulevan ikäänkuin väljemmäksi, ikäänkuin se olisi yhä enemmän ja enemmän laajentunut. Minusta tuntui, että minä joka yö jokaisessa huoneen nurkassa tulen näkemään Smithin — hän istuu ja liikkumatta katsoo minuun aivan samalla tapaa, kuin hän katsoi Aham Ivanitshiin ravintolassa, ja hänen jalkojensa juuressa tulee olemaan Asorka. Ja juuri samassa sattui minulle tapaus, joka minua kovin kummastutti.

Mutta tahdonpa kertoa kaikki peittelemättä: tuliko se hermojen kiihoituksesta, taikka uusista tunnelmista uudessa asunnossa, vaiko synkkämielisyydestäni — minä vain vähittäin ja säännöllisesti, aina kun alkoi hämärtää, vaivuin siihen sielun tilaan, jota nyt sairauteni aikana öisin saan niin usein kokea, ja jolle minä annoin nimeksi: *mystillinen kauhu*. Se on raskain, vaikeimmin vaivaava pelko, pelkääminen jotain semmoista, jota en voi itse määritellä, jotain käsittämätöntä, ylenluonnollista asiain

kulkua, mutta joka välttämättömästi ja ehkä juuri sillä hetkellä tulee tapahtumaan, juuri kuin järjen kaikkien päätelmien ivaksi, tulee luokseni ja asettuu eteeni kauheana, muodottomana, poistamattomana tosiasiana. Tuo pelko kasvaa tavallisesti yhä suuremmaksi ja suuremmaksi, ei välitä mistään järjen perusteista, niin että viimein ymmärrys, vaikka tämmöisinä hetkinä onkin ehkäpä kaikista selkein, kumminkaan ei jaksaa vastustaa outoja tunteita. Ymmärrystä ei totella, se käy tarpeettomaksi, ja tuollainen kaksinaisuus vieläkin enemmän lisää arkaa odotuksen kaihoavaa ikävää. Luulen, että kuolleita pelkäävät tuntevat juuri tämmöistä kaihoa. Minun kaihoni tuskallisuutta vielä lisää se, etten tunne vaaran suuruutta.

Muistan, että minä seisoin selin oveen ja otin pöydältä hattuni, ja äkkiä, juuri samassa silmänräpäyksessä pisti mieleeni ajatus, että jos minä käännyn, niin välttämättömästi näen Smithin; ensin hän hiljalleen avaa oven, pysähtyy kynnykselle ja tarkastaa huonetta, sitten pää kallellaan hiljaan astuu huoneeseen, seisautuu eteeni, katsoo minuun hämärillä silmillään ja äkkiä alkaa nauraa minulle vasten kasvoja tuota pitkää, löpisevää, hiljaista nauruaan, josta koko ruumiinsa alkaa heilua ja heiluu kauvan aikaa. Tuommainen harhanäky ilmeni äkkiä selvään yksityiskohdissaan mielikuvituksessani, ja samalla yhtä pian kasvoi mielessäni epäämätön, täydellinen vakaumus siitä, että tuo välttämättömästi tapahtuu, että se jo on tapahtunut, minä vain en sitä näe siitä syystä, että seison selin oveen, ja että ehkä juuri tuossa tuokiossa, jo avautuu ovi. Loin pikaisen katseen taakseni, ja mitä näen? — ovi todellakin avautui hiljaa, kuulumattomasti, aivan samoin, kuin juuri itselleni olin kuvitellutkin. Minä huudahdin.

Pitkään aikaan ei tullut ovesta ketään, ikäänkuin ovi olisi itsestään avautunutkin; äkkiä ilmaantui kynnykselle hyvin kummallinen olento: jonkun silmät, sen mukaan kuin voin ne hämärässä erottaa, katsoivat minuun tarkkaan ja tuikeasti. Kylmä väristys kävi läpi koko ruumiini. Suurimmaksi kauhukseni minä viimein näin, että se oli lapsi, pikku tyttö, ja jos tuo olisi ollut vaikka Smith itse, niin ehkei sekään olisi säikäyttänyt minua niin kuin tämä tuntemattoman lapsen kummallinen, odottamaton ilmestyminen huoneeseeni tällä hetkellä ja moiseen aikaan.

Edellä jo sanoin, että hän avasi oven niin hiljaa ja verkalleen, aivan kuin olisi pelännyt tulla sisään. Viimeinkin ilmestyttyään, pysähtyi hän kynnykselle ja katsoi kauan kummastellen, niinkuin olisi kokonaan tyrmistynyt; sitten astui hän pari askelta ja pysähtyi eteeni, yhä vielä pysyen ääneti. Tarkastelin häntä lähemmin. Hän oli noin kahdentoista tai kolmentoista vuoden vanha tyttö, pieni, laiha, kalpea, aivan kuin olisi vastikään parantunut ankarasta taudista. Mutta sitä kirkkaammin säkenöivät hänen suuret, mustat silmänsä. Vasemmalla kädellään piteli hän rintansa päällä vanhaa, repaleista huivia, jolla hän peitteli illan kylmästä värisevää rintaansa. Hänen pukuansa voi sanan täydessä merkityksessä nimittää räseyiksi; tuuhea, musta tukkansa oli kampaamatta ja takkuinen. Seisoimme siinä ja tarkastelimme toisiamme pari minuttia.

— Missä on vaari? kysäsi hän viimein käheällä, tuskin kuuluvalla äänellä, aivan kuin hänen rintansa tai kaulansa olisi ollut kipeä.

Tuon kysymyksen kuultuani katosi mystillinen kauhuni kokonaan. Minulta siis kysellään Smithiä; tämän salaperäisen ukon olennosta olen siis saamaisillani alkutietoja.

— Sinun vaarisiko? Hän on jo kuollut! sanoin äkkiä, kokonaan valmistumatta vastaamaan hänen kysymykseensä, ja samassa kaduin pikaista vastaustani. Hiukan aikaa seiso i hän entisellään, mutta sitten alkoi hän vavista niin kovin, kuin olisi hän saanut vaikeimman hermotaudin puistatuksen. Kiiruhdin tukemaan häntä, ettei hän pääsisi kaatumaan. Muutaman minutin kuluttua tointui hän, ja selvään huomasi, että hän teki melkein mahdottomia ponnistuksia, salatakseen minulta liikutustaan.

— Anna anteeksi, tyttöseni! Anna anteeksi, lapsueni! lausuin minä. — Minä niin äkkiä ilmaisin sinulle, ja kenties se ei olekkaan ... pikku raukka!... Ketä sinä haet? Vanhustako, joka tässä asui?

— Niin, tuskin sai hän kuiskanneeksi yhä levottomasti katsoen minuun.

— Oliko hänen nimensä Smith? Niinkö?

— Ni-in!

— No, hän ... niin, no, hän se onkin kuollut... Mutta älä sinä sitä sure, kyyhkyläiseni. Miksikä sinä et jo ennen tullut? Mistä nyt tulet?... Hänet haudattiin eilen; hän kuoli äkkiä... Oliko hän sinun iso-isäsi?

Tyttö ei vastannut minun tiheisiin ja sekaviin kysymyksiini. Hän kääntyi ääneti ja poistui hiljaa huoneesta. Olin niin hämmästynyt, etten enää häntä pidättänyt enkä kysellyt häneltä enempää. Hän pysähtyi vielä kynnyksellä ja, puolittain minuun kääntyneenä, kysäsi:

— Kuoliko Asorkakin?

— Niin, Asorkakin kuoli, vastasin, ja minusta tuntui kummalliselta hänen kysymyksensä: niinkuin hänkin olisi ollut varma siitä, että Asorkan pitää kuolla ukon kanssa samalla kertaa.

Kuultuaan vastaukseni, poistui tyttönen kuulumattomin askelin huoneestani, sulkien oven varovasti jälkeensä.

Kohta kiiruhdin hänen jälkeensä, ollen kovin pahoillani siitä, että päästin hänet menemään. Hän poistui niin hiljaa, etten minä ollenkaan kuullut, kun hän aukaisi toisen, rapuille vievän oven. "Rapuilta ei hän vielä ole ehtinyt pois laskeutua," ajattelin ja asetuin kuultelemaan. Mutta hiljaa oli kaikki, eikä kenenkään askeleita kuulunut. Kuului vain jossain alakerrassa oven käynti ja sitten oli taas kaikki hiljaa.

Aloin kiiruusti laskeutua alas. Minun asunnostani, viidennestä kerroksesta neljänteen, olivat kiertoportaat, neljännessä kerroksesta alkoivat suorat rappuset. Ne olivat likaiset ja aina pimeät, niinkuin tapaa olla semmoisissa suurissa rakennuksissa, jotka ovat jaetut pieniin asuntoihin. Nyt olikin rapuilla pilkkopimeä. Hapuroimalla päästyäni neljänteen kerrokseen pysähdyin, ja nyt oli kuin olisi joku äkkiä nykäissyt minua, että täällä porstuassa on joku piiloutunut minulta. Aloin hapuroimaan käsilläni; tyttö oli nurkassa, kasvot seinään päin, itkien hiljaa ja äänettömästi.

— Kuulepas, miksikä sinä pelkää? sanoin hänelle. — Säikytin sinut niin kovasti; suo anteeksi. Vaarisi kuollessaan puhui sinusta; ne olivat hänen viimeiset sanansa... Minulle jäi hänen kirjojansa, ne kai ovat sinun. Mikä sinun nimesi on? Missä asut? Vaarisi sanoi, että kuudennella linjalla...

Enpä saanut puhettani lopettaneeksi. Tyttö huudahti niinkuin peloissaan siitä syystä, että minä tiedän hänen asuntonsa, hän tyrkkäsi minua luunlahalla kädellään ja kiiruhti rapuista alas. Minä kiirehdin jälkeensä; vielä kuulin hänen askeleensa alhaalla. Äkkiä lakkasivat ne kuulumasta... Kun ehdin päästä kadulle, ei tyttöä enää näkynytäkään. Juostuani aina Vosnesenskin kadulle saakka, huomasin kaiken etsimiseni turhaksi; tyttö oli kadonnut. "Varmaankin jonnekin piiloutui minulta jo silloin, kun laskeutui rapuilta," ajattelin itsekseni.

XI.

Tuskin olin astunut Vosnesenskin likaiselle, märälle käytävälle, kun samassa kohtasin erään ohikulkijan, joka astui kiireesti, kuni johonkin kiiruhtaen; hän astui pää kumarruksissa, nähtävästi oli hän syvässä mielteissä. Suurimmaksi kummakseni huomasin, että se oli Ichmenev-ukko. Tämäpä ilta vasta oli täynnä odottamattomuuksia. Olin kuullut, että vanhus oli ollut, joku kolmisen päivää sitten, hyvin sairaana, ja nyt äkkiarvaamatta kohtaan hänet mokomalla säällä ulkona. Sitä paitsi ei hän ennenkään lähtenyt ulos iltasilla, ja siitä saakka, kun Natasha poistui kotoa, oli ukko aina melkein yksinomaan kotona. Minut huomattuansa näytti hän tulevan erittäin iloiseksi, niinkuin tavallisesti tulee se, joka kohtaa semmoisen ystävänsä, jolle voi ilmaista ajatuksensa; hän tarttui käteeni, puristi sitä vahvasti ja, kysymättä ollenkaan minne olin matkalla, veti hän minua muassaan. Jostain syystä oli hän rauhaton, hätäilevä, kiihkoisa. "Missäpä hän lieneekään käynyt?" mietin itsekseni. Turha olisi ollut ruveta häneltä kyselemään, sillä viime aikoina oli hän hirveän epäluuloinen ja toisinaan aivan tavallisessa kysymyksessä tai huomautuksessa oli hän huomaavinaan loukkausta, solvaamista.

Tarkastelin häntä sivulta: kasvonsa ilmaisivat sairautta; hän oli viime aikoina kovasti laihtunut; partansa oli ollut viikon päivät ajamatta.

Kokonansa harmaantuneet hiuksensa riippuivat epäjärjestyksessä murjotun hatun alta, pitkinä tupsuina valuivat ne vanhan, kuluneen nutun kaulukselle. Jo usein ennen olin huomannut, että hän toisinaan ikäänkuin unohti ympäristönsä; hän, esimerkiksi, ei huomannut, ettei hän ollut yksin huoneessa, vaan puheli yksinään, viittaeli käsillään. Vaikeata oli nähdä häntä silloin.

— No, mitä, Vanja, mitä? alkoi hän puhelun. — Missä kävit? Veliseni, minäkin läksin ulos; on asiaa. Oletko terve?

— Oletteko te terve? kysäsin minä. — Ei kauvan vielä, kun olitte sairas ja nyt jo läksitte ulos.

Vanhus ei vastannut mitään, ikäänkuin ei olisi puhettani kuullutkaan.

— Onko Anna Andrejevna terveenä?

— Terve on, terve... Hiukkasen, toisekseen, hänkin sairastelee. Suree hän jotain ... sinua muisteli,

miksi et käy meillä. Lähdetkö sinä nyt meille, vai et? Minä, kenties, häiritseen sinua, pidätän sinua jostain asiasta? kysäsi hän äkkiä, katsahtaen minuun hiukan epäilevästi.

Epäilevä vanhus oli tullut niin herkäksi ja ärtyisäksi, että jos minä olisin nyt vastannut hänelle, etten ollut heille menossa, olisi hän varmaan kovin pahastunut ja kylmästi eronnut minusta. Kiiruhdin sen vuoksi vastaamaan myöntävästi, että juuri olinkin menossa katsomaan Anna Andrejevnaa, vaikka tiesin myöhästävänä Natashan luo menemästä, tai ehkäpä en pääse sinne ollenkaan.

— No, sepä hyvä, sanoi ukko, vastauksestani kokonaan rauhoittuneena.

— Sepä hyvä...

Äkkiä hän taas vaikenä ja vaipui ajatuksiinsa, niinkuin olisi jotain aikonut sanoa, mutta jätti kumminkin sen sanomatta.

— Niin, se on hyvä! sanoi hän kotvan kuluttua konemaisesti, ikäänkuin havahtuen pitkällisestä mietiskelemisestä. — Hm!... Näes, Vanja, sinä olet aina ollut meille niin kuin oma poika: Jumala ei siunannut meitä Anna Andrejevnan kanssa ... pojalla ... mutta lähetti meille sinut; niin minä aina olen ajatellut. Samoin muorikin ... niin! Ja sinä olet osottannutkin meille aina kunnioitusta, hellyyttä, kuni kiitollinen oma poika konsanaan. Jumala sinua sen vuoksi siunatkoon, hyvä Vanja, niinkuin me kumpikin vanhus sinua siunaamme ja rakastamme ... niin!

Hänen äänensä alkoi vapista, hän vaikenä hetkiseksi.

— Niin ... mutta, kuinka on laitasi? Oletko ollut sairas? Miksikä näin kauan olet ollut meillä käymättä?

Kerroin hänelle Smithin jutun alusta loppuun, pyytäen anteeksi, että tuo juttu oli estänyt minua heillä käymästä, ja sen lisäksi olin jo tulemaisillani sairaaksi, sekä että kaikkien noiden puuhien vuoksi en voinut päästä niin kauvas, Hirvisaarelle, jossa he nyt asuivat. Olinpa jo vähältä huomaamattani sanomaisillani, että olin kuitenkin tällä välillä saanut tilaisuuden käydä Natashan luona, mutta muistin kuitenkin olla siitä virkkamatta mitään.

Smithin juttu herätti vanhuksen huomiota. Hän tuli tarkkaavammaksi. Kuultuaan, että uusi asuntoni on kostea ja, kenties vielä huonompi entistä, mutta kuitenkin maksaa kuusi ruplaa kuukaudelta, hän oikein suuttui. Yleensä oli hän muuttunut erittäin kärtyisäksi ja äkkipikaiseksi. Anna Andrejevna yksin osasi olla hänelle tällaisina hetkinä mieliksi, eikä hänkään aina osannut ukkoa tyyntyttää.

— Hm!... kaikkeen tähän on syynä sinun kirjallisuutesi, Vanja! huudahti hän milt'ei vihoissansa. — Se sinut saattoi vinnille, saattaa se sinut vielä hautaankin! Puhuinhan minä sinulle silloin, ennustin tällaista!... Mutta vieläkö B. yhä kritiikkiä kirjoittaa?

— Johan hän on kuollut, keuhkotautiin kuoli. Minä, muistaakseni, olen siitä jo puhunut teille.

— Kuoli, hm!... kuoli! No, niinhän oli käyväkin. Mitä, jättikö hän mitään vaimolleen ja lapsilleen? Puhuithan sinä, että hänellä oli, muka, vaimo... Ja miksikähän tuollaiset ihmiset naivatkaan?

— Ei hän jättänyt mitään, vastasin ukolle.

— Kyllähän sen arvasin! huudahti hän semmoisella innolla, ikäänkuin asia olisi koskenut häntä hyvinkin likeisesti, ja niinkuin B. vainaja olisi ollut hänen oma veljensä. — Ei mitään! Sepäs, ei mitään! Mutta tiedätkös, Vanja, minäpä sen jo edeltä aavistin, että semmoinen on hänen loppunsa oleva, aavistin niin jo silloin, muistatko, kun sinä häntä minulle yhä kehuskelit. Helppo sanoa: ei jättänyt mitään! Hm!... mainetta saavutti. Olkoon, että hän ehkä saavuttikin kuolemattoman maineen, mutta eihän maine ole ravintoa. Minä, veliseni, silloin sinustakin oikein kaikki ennustin. Vai on B. kuollut? Ja eiköstä kuolisi vähemmästäkin! Mokoma, muka, hyvä elo ... hyvä paikka, sanos muuta!

Ja samassa hän tahdottomalla käden liikkeellä osotti minulle sumuista katua, jota kosteassa ilmassa heikosti tuikkivat lyhtytulet valaisivat, osotti likaisia taloja, kosteudesta kiilteleviä käytäviä, juroja, vihasen näköisiä ja märkiä jalanastujointa, osotti kaikkea tätä kuvaa, jonka kattoi musta, kuni hiilellä maalattu pietarilainen taivas. Olimme joutuneet jo senaatintorille; edessämme tuonnempana häämöitti pimeässä muistopatsas, jonka alinta osaa kaasutulet valaisivat, ja muistopatsaan takana kohosi tumma, jättäjäismäinen Isakinkirkko, hämärästi eroten taivaan synkästä pohjaväristä.

— Puhuithan sinä, Vanja, että hän oli hyvä ihminen, jalomielinen, miellyttävä, tuntehikas ja hyväsydämminen. No niin, semmoisia ovat kaikki sinun hyväsydämmiset, sympaatilliset ihmisesi! Osaavathan vain orpoja lisätä! Hm!... Luullakseni oli kuoleminenkin hänelle iloista! Oh, mokomaa. Olisi matkustanut täältä jonnekin, vaikkapa Siperiaan!... Mitä sinä tahdot, pikku tyttö? kysäsi hän äkkiä, huomattuaan käytävällä almua pyytävän lapsen.

Tämä oli pieni, laiha, noin seitsemän- tai kahdeksanvuotinen, likaisiin ryysyihin puettu tyttö;

pikkusissa jaloissaan oli paljaaltaan rikkinäiset kengät. Hän koetti verhota vilusta värisevää ruumistansa jonkinlaisella päällysnuttupahasella, joka nyt jo oli jäänyt hänelle kovin pieneksi. Laihat, kalpeat ja sairaloiset kasvonsa oli hän kääntänyt meihin; arasti ja ääneti katsoi hän meihin ja ikäänkuin peläten saavansa kieltävän vastauksen, ojensi hän meitä kohden värisevän kätösensä. Tytön nähtyään alkoi vanhus kovasti vapista ja kääntyi niin äkkiä tytön puoleen, että tämä säikähti aika lailla. Tyttö vavahti ja astahti meistä pois päin.

— Mitä, mitä sinä tahdot, tyttö? kyseli vanhus. — Mitä? Pyydätkö almuja? Niinkö? Tuossa, tuossa sinulle ... ota, tuossa!

Ja kiirehtien sekä väristen alkoi hän etsiä taskustaan ja veti sieltä pari kolme hopearahaa. Mutta se näytti mielestään vähältä; hän otti kukkaronsa ja otettuaan sieltä paperiruplan — kaiken, mitä siellä oli — pisti hän rahan pikku kerjääjän kouraan.

— Kristus sinua suojele, pikkuseni ... minun pikku lapseni!
Jumalan enkeli olkoon sinun kanssasi!

Hän teki vapisevalla kädellään muutamia kertoja ristinmerkin tyttöparan yli; mutta huomattuaan, että minäkin olen siinä sekä katson häneen, rypisti hän kulmiansa ja läksi kiireisin askelin astumaan etemmäksi.

— Minä kun, näes, Vanja, alkoi hän jotenkin pitkän ajan vaiti oltuaan, — en voi nähdä, kuinka nuo pienet, viattomat olennot kadulla vilusta värisevät ... kirottujen äitien ja isien tähden. Mutta, toisekseen, kuka muu äiti lähettäisikään mokomaa pikkuista tällaiseen säähän, kuin vain kaikkein onnettomin!... Varmaankin on kotona nurkassa vielä muita orpoja, ja tämä on vanhin; äiti itse on sairas; ja ... hm! Eivät ole ruhtinaanlapsia! Paljon, Vanja, on maailmassa ... jotka eivät ole ruhtinaanlapsia! Hm!

Hän vaikenen hetkisen ikäänkuin olisi ollut jotain vaikeata sanottavanaan.

— Minä, näes, Vanja, lupasin Anna Andrejevnaalle, alkoi hän taas puhua tavoitellen ja sekaantuen, — lupasin hänelle ... se tahtoo sanoa, minä ja Anna Andrejevna suostuimme ottamaan jonkun orvon kasvatettavaksemme ... niin, jonkun köyhän, se tahtoo sanoa, pienen, ottaaksemme sen kotiimme, ijäkseen; ymmärräthän? On muuten ikävä meillä vanhuksilla, hm ... mutta katsos, Anna Andrejevna on jostain syystä alkanut panna sitä vastaan. Otappas sinä puhuaksesi siitä hänelle, noin, ymmärräthän, ei minun puolestani, mutta niinkuin itsestäsi ... koetas taivuttaa häntä ... ymmärräthän? Jo kauvan aikaa ajattelin sinua pyytää ... että sinä kehottaisit häntä siihen; minun, näes, itseni ei oikein sovi ... mutta — ei maksa vaivaa tyhjästä puhua! Miksikä minulle tyttöä? Eihän tuota tarvita; niin vaan, huvin vuoksi ... jotta kuulisin jonkun lapsen ääntä ... ja muuten, totta sanoen, muoria vartenhan minä tekisin; olisihan hänelle rattosampi, kuin vain yksistään minun seurassani. Mutta lorua tuo kaikki on! Tiedäppäs, Vanja, tällä tavoin emme me kohtakaan perille tule, otetaan ajuri; matka on vielä pitkä, ja Anna Andrejevna meitä ikävällä odottaa...

Kello oli puoli kahdeksan, kun jouduimme heille.

XII.

Vanhukset rakastivat suuresti toisiansa. Sekä rakkaus, kuin myöskin pitkällinen tottumus kiinnitti heidät eroittamattomasti toisiinsa. Mutta siitä huolimatta oli Nikolai Sergeitsh ei vain nyt, mutta ennenkin, kaikkein onnellisimpinakin aikoina ollut jotenkin harvapuheinen oman Anna Andrejevnaansa kanssa, näyttipä toisinaan tyylyltäkin, erittäinkin syrjäisten ihmisten aikana. Muutamissa hellissä, hienotunteisissa luonteissa on toisinaan jotain taipumatonta, jotain puhdistunteista halua olla ilmaisematta rakkaimmallekaan olennolle hellyyttä, eikä vain muiden ihmisten aikana, mutta vieläpä kahden ollessakin; tällöin joskus vielä vähemmin; harvoin vain hellyys heidät saa valtoihinsa, mutta silloinpa se tulee ilmi sitä kuumemmin, sitä intoisemmin, mitä pitemmältä sitä oli pidätetty. Melkein tämän tapainen oli Ichmenev Anna Andrejevnaansa suhteen, tämmöinen nuoruudessaankin. Vaimoansa hän kunnioitti ja rakasti rajattomasti, huolimatta siitä, että tämä oli ainoastaan hyvä nainen, eikä muuta mitään osannut kuin vain rakastaa miestänsä; ukkoa kovin harmitti se, että hänen vaimonsa, avomielisyytensä vuoksi, osotti toisinaan liiaksikin nähtävällä tavalla hellyyttänsä hänelle. Mutta Natashan kadotettuaan tulivat he vieläkin hellemmiksi toisillensa; kipeästi he tunsivat jääneensä yksin maailmaan. Ja vaikka Nikolai Sergeitsh nytkin toisinaan oli hyvin juro, eivät he kuitenkaan voineet kahtakaan tuntia olla toisistaan erillään kipeästi kaipaamatta toisiansa. Näytti, niinkuin he sanattomasti

olisivat sopineet keskenään olla virkkamatta Natashasta sanaakaan, niinkuin häntä ei maailmassa olisi ollutkaan. Anna Andrejevna ei miehensä aikana uskaltanut antaa pienintäkään viittausta tyttärestään, niin vaikeata kuin se hänelle olikin. Natashalle oli hän jo kauvan sitten sydämmessään anteeksi antanut. Meidän kesken oli jollain tapaa tullut tavaksi, että minä joka kerta heillä käydessäni toin Anna Andrejevnalta tietoja hänen rakkaasta, unohtumattomasta lapsestansa.

Mummo oikein tuli sairaaksi, jos hän pitempään aikaan ei saanut tietoja, ja kun minä toin tietoja, kysyi hän pienimpiäkin yksityiskohtia, tiedusteli oikein sairaloisella uteliaisuudella, "huojensi sydäntänsä" kertomuksellani ja oli pelosta kuolla, kun kerran Natasha tuli sairaaksi, olipa vähältä itse mennä sairasta katsomaan. Mutta se olikin jo suurimmassa hätätilassa. Alussa ei hän minullekaan tahtonut ilmaista haluansa kohdata tyttärtänsä, ja melkeinpä aina puhelumme loputtua, kun hän oli minulta jo kaikki kyseltyt, piti hän ikäänkuin välttämättömyytenä koveta minun kuulteni ja poikkeuksetta vakuuttaa, että vaikka hän kyseleekin tyttärestänsä, on Natasha kuitenkin niin suuren rikoksen tehnyt, ettei sitä voi anteeksi antaa. — Mutta tuo kaikki oli teeskenneltyä. Oli hetkiä, jolloin hän ikävöi tyttärtänsä mitä kovimmin, itki, antoi minun kuulteni Natashalle mitä hellimpiä nimityksiä, katkerasti valitti isän ankaruutta. Nikolai Sergeitshin kuullen alkoi hän silloin tällöin tehdä viittauksia, vaikka kylläkin mitä suurimmalla varovaisuudella, ihmisen ylpeydestä, kovasydämmisyydestä, siitä, ettemme me osaa anteeksi antaa ja ettei Jumalakaan anna semmoisille anteeksi; sen enempää ei hän ukon aikana milloinkaan puhunut. Tällöin ukko aina tuli ankarammaksi ja jurommaksi, istui ääneti rypistynein kulmin, taikka toisinaan äkkiä alkoi puhua jostain aivan syrjäisestä seikasta, vieläpä lopulta poistui kamariinsa, jättäen meidät kahden ja siten antaen Anna Andrejevnalta tilaisuuden täydellisesti kyyneleillä ja valituksilla ilmaista minulle surunsa. Samoin hän myöskin poistui huoneeseensa aina silloin, kun minä tulin heille, ja kun vaan sain tervehtineeksi, antaaksensa minulle tilaisuuden kertoa Anna Andrejevnalta viimeisimmät uutiset Natashasta. Niin hän teki nytkin.

— Olen kastunut, sanoi hän vaimolleen heti, kun vain oli sisään astunut, — lähdenpä kamariin, mutta sinä, Vanja, istu täällä. Sinullehan tapahtui asuntosi suhteen kummallinen juttu; kerroppa se mummulle. Minä tulen kohta...

Ja hän kiireesti poistui, välttämättä katsoakaan meihin, ikäänkuin häveten sitä, että itse antaa meille tilaisuuden puhella toisillemme. Tällöin aina, varsinkin palattuansa luoksemme, oli hän ankara, jopa ärtyisäkin sekä minulle, että Anna Andrejevnalta, usein hyvin juonikaskin, aivan kuin olisi ollut itselleen vihainen ja harmitellut pehmeyttään ja myötenantavaisuuttaan.

— Siinä sen nyt näet, mimmainen hän on, sanoi mummo, joka nyt jo oli jättänyt teeskentelemisensä ja kaksimieliset mietteensä, — aina hän on minua kohtaan tuollainen, vaikka tietääkin, että me hyvin ymmärrämme kaikki hänen viekastelemisensä. Ja minkä vuoksi hänen pitäisikään minulle teeskennellä! Olenko minä hänelle vieras, vai? Samoinpa tyttärensäkin suhteen. Kyllä voisi antaa anteeksi, vieläpä, kenties, tahtookin anteeksi antaa, Herra hänet tiesi. Yökäudet itkee, itse sen kuulin! Muiden nähden vain on olevinaan ankara. Ylpeys on hänet piirittänyt... Isäseni, Ivan Petrovitsh, kerro pikemmin, missä hän kävi?

— Nikolai Sergeitsh? En tiedä; sitä juuri aioin teiltä kysyä.

— Minäpä tyrmistyin kokonaan, kun hän äsken läksi. Hän on sairas, ja tällöisellä ilmalla, yötä vasten, no, ajattelin, varmaankin jollekin tärkeällä asialle; mutta mikäpä enää olisi tärkeämpi asiaa, jonka tekin tiedätte? Itsekseni sitä mietiskelen, mutta kysäistä en uskalla. Enhän minä nykyään uskalla häneltä enää mitään kysellä. Herra Jumala, mitenkä olinkaan peloissani sekä hänen, että tyttäreemme puolesta. Entäpä, ajattelin, menikin hänen luoksensa; johonhan antaisi anteeksi? Hän, näes, on kuullut kaikki, mitä viime aikana on Natashalle tapahtunut; minä varmaan arvelen, että hän on kuullut, mutta mistä hän tiedot saa — sitä en ymmärrä. Kovin oli eilen ikävissään, samoin tänäänkin. Mutta miksikä te ette virka mitään! Kertokaa, isäseni, mitä siellä nyt on tapahtunut? Odotin teitä kuin Herran enkeliä, silmäni venyivät teitä odotellessani. — Mitä, hylkääkö se ilkimys Natashan?

Kohta kerroin Anna Andrejevnalta kaikki, mitä vain suinkin tiesin. Häneltä minä en koskaan mitään salannut. Kerroin hänelle, että näyttää siltä, kuin Natashan ja Aleshan väli todellakin rikkaantuisi ja että nyt on asia vakavampi, kuin heidän entiset erimielisyytensä purkaukset. Kerroin, että Natasha lähetti minulle eilen kirjeen, pyytäen minua tänään kello yhdeksän luoksensa, jonka vuoksi minä en nyt aikonutkaan heille tulla, mutta Nikolai Sergeitsh minut kuitenkin toi. Kerroin ja selitin tarkalleen, että asema yleensä on nykyään hyvin kriittillinen, että Aleshan isä, joka pari viikkoa sitten palasi kotiin, ei tahdo kuullakaan mistään semmoisesta, ja on ottanut koviin kouriin Aleshan; mutta tärkeintä asiassa on se, että Alesha itsekin, nähtävästi, ei ole tarjottua morsianta vastaan, jopa, kuulumisien mukaan, on rakastunutkin siihen. Vielä lisäsin, että nähtävästi on Natasha minulle lähettämänsä kirjeen kirjoittanut kovassa mielenliikutuksessa ollessaan; hän kirjoittaa, että tänä iltana tulee kaikki ratkaistuksi, mutta mikä? — sitä ei voi tietää; outoa myöskin on se, että hän eilen kirjoitti ja pyytää tulemaan tänä iltana, vieläpä määräsi tunninkin — kello yhdeksän. Ja siksi minun välttämättömästi täytyy lähteä, ja mitä

pikemmin lähteäkin.

— Mene, mene, isäseni, välttämättömästi mene, kiiruhti mummo, — kun vain tulee ukko juot teetä... Ah, kun eivät tuo teekeittiötä! Matrena! Miks'et tuo teekeittiötä! Rosvo mokoma, etkä tyttö!... No, juot siis teetä, etsi joku syy lähtemiseesi, ja mene. Mutta huomenna välttämättömästi tule ja kerro minulle kaikki; tulekin jo varhaimmin. Jumalani! Oliskohan jotain pahaa tapahtunut! Mitä enää, ajatteles, voi olla nykyistä pahempaa! Kyllä se Nikolai Sergeitsh tietää jo kaikki, sydämeni sanoo minulle, että hän tietää. Minäpä saan Matrenan kautta paljon tietää, hän saa Agashalta, ja Agasha on kummityttö Marja Vasiljevna, joka asuu ruhtinaan talossa ... no, ja tiedäthän sinä itsekin sen. Kovin vihainen oli tänään mieheni. Minä koetan tuota ja tätä, mutta hänpä vähältä oli kiljaista minulle kiukussa, mutta sitten tuli ikäänkuin hänelle sääli, sanoo: rahaa on vähän. Ikäänkuin hän rahan tähden vihoitsisi. No, niin, tiedäthän sinä meidän suhteemme. Puolisen jälkeen meni nukkumaan. Minä katsoin hänen huoneeseensa raosta (on, näes, ovesta semmoinen rako; hän ei tiedä sitä olevankaan), ja hänpä, kyyhkyläiseni, pyhäin kuvan edessä polvillaan rukoilee Jumalaa. Kun sen näin, lyykähtivät polveni. Ei hän huolinut teetä, eikä nukkunut, otti hattunsa ja läksi ulos. Kello kävi viidettä, kun läksi. Minä en uskaltanut kysäistäkään — olisi taas ärjynyt minulle. Usein on hän viime aikoina ärjynyt äkäpäissään, enimmäkseen Matrenalle, toisinaan minullekin; ja kun hän alkaa noin äkäillä, puutuvat heti jalkani ja sydämeni on halkeamaisillaan. Suottahan se niin tekee, tiedänhän sen hyvin, että suotta vain, mutta sittenkin pelottaa. Hänen lähdettyänsä rukoilin Jumalaa kokonaisen tunnin, jotta Hän toisi hänelle hyvän ajatuksen mieleen. — Missäs on se Natashan kirje, näytäppäs!

Minä annoin sen. Minä tiesin, että Anna Andrejevnan rakkain, ainainen ajatus oli se, että Alesha, jota hän nimitti milloin rosvoksi, milloin tunnottomaksi, tyhmäksi poikanulikaksi, lopulta kuitenkin ottaa Natashan vaimokseen ja että hänen isänsä, ruhtinas Pjotr Aleksandrovitsh siihen suostuu. Saipa mummo semmoista minulle sanoneeksikin, vaikka toisella kertaa taas katuikin ja otti sanansa takaisin. Mutta Nikolai Sergeitshille ei hän olisi mistään hinnasta näitä toiveitansa uskaltanut ilmaista, vaikka tiesikin ukon semmoista hänestä aavistavan, vieläpä tämä siitä häntä kautta rantain silloin tällöin läksyttikin. Minä luulen, että ukko olisi lopullisesti kironnut Natashan ja reväissyt hänet ijäksi sydämestään, jos olisi saanut tietää tuon avioliiton mahdollisuudenkaan.

Niin me silloin luulimme. Hän odotti tytärtänsä täydellä sydämen halulla, mutta odotti häntä yksin, katuvaishana, semmoisena, joka olisi nyhtänyt sydämestään irti muistonkin Aleshastaan. Se oli anteeksisaannin ainoa ehto, vaikka kylläkin sanoilla ilmaisematon, mutta kumminkin, ukon luonteeseen nähden, hyvin ymmärrettävä ja epäämätön.

— Tahdoton hän on, tahdoton nulikka, tahdoton ja kovasydämminen, niin minä olen aina sanonut, alkoi taas Anna Andrejevna. — Ei ole osattu häntä kasvattaa, tulihan hänestä vain tuollainen tuulihattu; jättää Natashan mokomankin rakkaudesta, Herrani ja Jumalani! Kuinka käykään Natasha raukalle? Ja mitä hyvää tuokin uudessa morsiamessaan löysi, sitä minä ihmettelen!

— Minä kuulin, Anna Andrejevna, sanoin minä — että tuo uusi morsian on lumoava neito, ja samaa sanoi hänestä Natashakin...

— Ja sinä älä usko! keskeytti mummo. — Onpas, muka, lumoava? Teikäläisistä hulivileistä ovat kaikki lumoavia, kellä vain hame liehuu. Jos Natasha häntä kiittääkin, niin tekee hän sen vain hyväsydämmisyytensä vuoksi. Ei hän osaa pidättää tuota häälyväistä Aleshaa; kaikki hänelle anteeksi antaa, mutta itse kärsii. Kuinka monesti tuo onkaan Natashan jättänyt! Armottomat viholliset mokomat! Minuapa, Ivan Petrovitsh, asia kauhistuttaa. Ylpeys on jokaisen vallannut. Lauhtuisi edes mieheni, antaisi hänelle anteeksi, pikku kyyhkyläiseni, ja toisi hänet tänne. Syleilisin häntä, ihailisin häntä! Onko hän laihtunut?

— Niin on, Anna Andrejevna.

— Voi kyyhkyläistäni. Minullepa, Ivan Petrovitsh, tapahtui vahinko! Koko yön ja kaiken tämän päivää itkin ... no niin! kerronpa sitten!

Jo useasti tahdoin sanoa miehelleni, että hän leppyisi lapsellemme — suoraan en uskalla, mutta noin sukkelalla tavalla, kautta rantain puhelen. Itselläniä sydäntäni kouristaa — jos ei suuttuisi enemmän ja kiroaisi kaikinensa! En ole kuullut hänen vielä kiroavan ... siispä toivon, ettei kiroaisi. Kuinkas käy, jos kiroaa? Jos isä kiroaa, Jumalakin rankaisee. Siten elän, joka päivä pelosta vapisen. Ja sinäkin, Ivan Petrovitsh, häpeäisit toki; meidän kodissahan melkein kasvoit ja vanhempien hyväilyjä meiltä kumpaseltakin sait, ja nyt — lumoava, sanoo! Mitäs sinä? Oikeinko lumoava? Mutta heidänpä Maria Vasiljevna puhuu paremmin. (Minä, näes tein syntiä, kutsuin hänet tuonnoin kerran kahville, kun mieheni aamusella meni asioillensa.) Hänpä selitti minulle asian juurta jaksain. Ruhtinas, Aleshan isä, oli kreivittären kanssa moitittavissa suhteissa. Kreivitär on, sanotaan, jo kauvan moittinut häntä, miksi tämä ei ota häntä vaimokseen, mutta hänpä vain vetää verukkeita. Ei tuo kreivitär miehensä eläessäkään mikään kunnan vaimo ollut. Kun miehensä kuoli, matkusti hän ulkomaille, ja sielläpä

italialaisia ja ranskalaisia hänen ympärillään liehui, kuului olleen paronejakin. Siellä hän ruhtinas Pjotr Aleksandrovitshinkin pauloihinsa kietoi. Mutta sillä ajalla hänen tytärpuolensa, hänen ensimmäisen miehensä maavuokraajan tytär, varttui varttumistansa. Kreivitär, äitipuoli, tuhlassi varansa loppuun, mutta Katerina Feodorovna sillä aikaa kasvoi, samoin ne kaksi miljoonaa, mitkä vuokraaja-isänsä säästöpankkiin oli hänelle pannut, myöskin kasvoivat. Nyt sanotaan hänellä olevan kolme miljoonaa. Ruhtinas ajattelikin: mitäs, jos olisi Alesha naittaa! (Ei ole Matti Myöhänen! Saalistaan ei jätä). Kreivi, tuo hovissa oleva, korkea-arvoinen, heidän sukulaisensa, muistathan hänet — hänkin suostui; kolme miljoonaa ei ole leikin asia. Hyvä on, sanoo, puhukaa siitä kreivittärelle. Ruhtinas ilmaiseekin kreivittärelle tuumansa. Tuopa alkoi huijota käsillään, jyristää jaloillaan — mokomakin, sanotaan tuijuttapäiksi naiseksi! Puhutaan, ettei häntä täällä enää joka paikassa oteta vastaan, puhumattakaan sitten ulkomaista. Ei, sanoo, sinä, ruhtinas, ota minut vaimoksesi, mutta tytärpuoli ei koskaan tule Aleshalle. Mutta tytönpä, tuon tytärpuolen, sanotaan miltei jumaloivan äitipuoltansa; vähältä, ettei rukoile häntä ja kaikessa tottelee. Hiljainen kuuluu olevan, oikea enkelisielu! Ruhtinas nähtyään, miten on asiat, sanookin: "sinä, kreivitär, ole rauhassa. Oman omaisuutesi menetit ja velat sinulla nyt ovat semmoiset, joita et koskaan saa maksetuiksi. Mutta kun tytärpuolesi tulee Aleshalle, niin tulee heistä oiva pari: sinun viaton tyttösi ja minun Alesha hölmöni; me otamme heidät hoitoomme ja yhdessä sinun kanssasi holhoamme; silloin tulee sinullekin rahaa. Mutta mitä siitä tolkkua, jos sinä minulle tulisit?" Semmoinen viekas mies! Juupeli! Niin kesti puoli vuotta, kreivitär ei suostunut, mutta nyt, kerrotaan, kävi Varshavassa ja siellä suostuikin. Kas sillä tavoin minä asian kuulin. Sen kaiken Maria Vasiljevna minulle kertoi, ihan tarkalleen, uskottavalta ihmiseltä itse sen kuuli. Niin, nyt siis näet, missä on asia: rahassa, miljooneissa, eikä ollenkaan siinä että tyttö olisi lumoava!

Anna Andrejevnan kertomus kummastutti minua. Se oli tarkalleen yhtäpitävä sen kanssa, mitä itse joku aika sitten olin Aleshalta kuullut. Kertoessaan urhosteli Alesha, ettei hän milloinkaan nai rahan vuoksi. Mutta Katerina Feodorovna voitti ja viehättytti hänet. Aleshalta kuulin myöskin, että kenties hänen isänsä itse nai, vaikka nyt ei myönnäkkään sitä huhua todeksi, jottei vielä nyt ärsyttäisi kreivitärtä. Edellä jo sanoin, että Alesha hyvin rakasti isäänsä, ihaili ja kehui häntä ja luotti häneen kuni oraakkeliin.

— Eipähän tuo ole kreivillistä sukua hänkään, tuo sinun lumoava neitosi! pitkitti Anna Andrejevna ärtyneenä siitä, kun tulin kehuneeksi nuoren ruhtinaan tulevaa morsianta. — Olisihan Natasha paljonkin sopivampi Aleshalle. Tuohan on vain vuokraajan tytär, mutta Natasha on vanhaa aatelisukua, korkeasti jalosukuinen neiti. Ukkoni, näes, eilen (en muistanut sitä teille kertoakaan) aukaisi oman kirstusensa, sen raudoitettun, — tiedättehän? ja koko illan istui vastapäätä minua ja selaili vanhoja sukukirjojamme. Istuu siinä hyvin totisena. Minä neulon sukkaa, enkä katsokaan häneen, pelkään. Näkee siis hän, että minä olen vaiti, suuttuu ja itse kutsuu minua sekä kaiken iltaa selittelee minulle sukuuhteitamme. Niistäpä näkyykin, että meidän Ichmenevien suku oli jo Juhana Julman aikana aatelia, ja että minun, Schumilovien, suku oli jo kuuluisa Aleksei Michailovitshin aikana, ja näistä on meillä asiakirjat, ja on siitä mainittu Karamsinin historiassakin. Niin siis, isäseni, kuten huomata voi, emme me ole ollenkaan siitä piiristä muita huonompia. Kun tuota ukkoni alkoi selittää, älysin minä heti, mitä hänellä on mielessä. Varmaan häntäkin harmittaa, että Natashaa halveksitaan. Rikkaudellaan vain pääsivät meidän sivu. No, huolehtikoonpa vain tuo rosvo, Pjotr Aleksandrovitshia tarkoitan, huolehtikoon hän rikkaudesta — tunteepe hänet jo jokainen, mokoman ahnehtija-sielun. Kerrotaan, että hän olisi, muka, Varshavassa kirjoittautunut jesuiitaksi. Onko se totta?

— Tyhmää lorua se on, vastasin, tahtomattani tullen huomioni siihen kiinnittäneeksi, huhu kun vain yhä kierteli.

Tieto Nikolai Sergeitshin puuhista paperiensa kanssa oli outoa. Hän ei ollut ennen milloinkaan ylpeillyt sukuluettelostaan.

— Kaikki ovat kovasydämmisiä konnia! pitkitti Anna Andrejevna. — Mitäs hän, kyyhkyläiseni, sureeko, itkeekö hän? Ah, johan sinun on aika mennä hänen luoksensa; Matrena, Matrena! Rosvo, etkä tyttö; Onko Natashaa solvattu? Puhuhan Vanja.

Mitäpä olisin hänelle vastannut? Mummo alkoi itkeä. Minä kysäsin, mikä vahinko hänelle oli tapahtunut, josta hän taannoin aikoi kertoa.

— Ah, isäseni, ei ollut kylläksi jo olevista onnettomuuksista, näyttää kuin ei olisi vielä koko katkeruuden kalkki tyhjennetty! Muistatko, kyyhkyläiseni, vai etkö muista, minulla oli kultakuorinen metaljonki, muistiksi oli tehty, ja siinä oli Natashan kuva lapsuusajaltansa; kahdeksanvuotias oli hän silloin, minun pikku enkelini. Olimme sen matkustavalla taiteilijalla silloin teettäneet, mutta sinä, nähtävästi, olet sen unohtanut! Taiteilija oli oivallinen, kuvasi hänet lemmen jumalattareksi: tukka, hänellä oli silloin tuollainen vaalea, suortuvissa; sen lisäksi esitti hän hänet harsopaidassa, niin että hipiä sen läpi kuulua, ja niin suloinen on hän siinä, että ihaillet häntä ihailemasta päästyäsikin. Pyysin

silloin taitelijaa maalaamaan hänelle pikkuset siivetkin, mutta taiteilija ei siihen suostunut. Niin siis, isäseni, minä kohta noiden kauhun päiviemme jälkeen otin tuon metaljongin lippaasta ja ripustin sen nauhaan kaulaani ja siinä sitä ristin vieressä kannoin, vaikka itse pelkäsin, että mieheni sen näkisi. Miehenihän käski silloin kaikki Natashan kapineet heittää talosta pois, tahi polttaa, ettei mikään hänestä meille muistuttaisi. Minäpä tahdoin vaikkapa hänen kuvaansa katsella; usein itkin sitä katsellessani, — olihan siitäkkin helpoitusta. Toisinaan taas, yksin jäätyäni, suutelin sitä kiihkeästi, oli kuin olisin häntä itseään suudellut: nimittelin sitä kaikenmoisilla lempinimillä, ja joka kerta yöksi aina ristinmerkillä siunasin. Puhelin sille kuuluvasti, kun olin yksinäni, kysyin jotain ja kuvittelin, että hän vastaa minulle, ja sitte taas kysyin. Oh, Vanja kyyhkyläiseni, raskasta on kertoakin! No, minä olen iloissani, ettei mieheni edes tästä metaljongista mitään tiedä, eikä ole huomannut. Mutta kun eilen aamulla tavotin kaulastani, ei metaljonkia ollutkaan, tyhjä nauha oli vain riippumassa; nauha varmaankin kului poikki ja metaljonki putosi. Säikähdin hirmuisesti. Aloin hakea; etsin, etsin, — ei löydy. Hävisi ja hävinneenä pysyi. Ja minnekäs olisi kadonnut? Varmaankin vuoteeseen putosi, ajattelin; pengoin sen ylös alaisin, — ei löydy! Jos nauha olisi katkennut ja se olisi jonnekin huoneeseen pudonnut, niin, varmaankin, joku sen löysi; mutta muut sitä eivät voineet löytää, kuin mieheni tai Matrena. Matrenea ei sovi epäilläkään, hän on kaikesta sielustaan minulle uskollinen... (Matrena, joko sinä kohta tuot teekeittiön?) No, ajattelin, jos mieheni sen löytää, kuinka silloin käy? Istun nyt niin itsekseni, suren ja itken itkemistäni, en voi kyyneleitäni pidättää. Mutta Nikolai Sergeitsh muuttuu minulle yhä lempeämmäksi; minuun katsoessaan on hän murheinen, niinkuin hänkin tietäisi, minkä vuoksi minä itken, säälii minua. Siinäpä itsekseni ajattelenkin: mistä hän tietäisi asian? Jospa hän todellakin löysi metaljongin ja heitti sen ikkunasta ulos. Voihan hän vihoissaan tehdä niinkin; viskasi sen ikkunasta, ja itse nyt on pahoillaan, että sai viskanneeksi. Jo minä kävin Matrenan kanssa ikkunan altakin etsimässä, — en vain mitään löytänyt. Hävisi kuin veteen. Koko yön itkin sitä. Ensi kertaa jäi hän yöksi siunaamattani. Oh, se on huono enne, paha enne, Ivan Petrovitsh, hyvää se ei ennusta. Toista päivää itkin lakkaamatta. Teitä odotin, kyyhkyläistäni, kuni Jumalan enkeliä, vaikkapa teille huoleni haastaakseni...

Ja taas alkoi mummo katkerasti itkeä.

— Ah, todellakin, unohdinpa teille kertoa! sanoi hän äkkiä ilostuen, että muisti asian, — kertoiko mieheni teille jotain orvosta?

— Kertoi, Anna Andrejevna, kyllä hän puhui minulle, että, te olette yhdessä suostuneet ottamaan jonkun köyhän orpotyön kasvatiksenne. Onko se totta?

— En ole ajatellutkaan, isäni, en ollenkaan! Enkä huolikaan ketään orpoa! Sehän vain aina muistuttaisi meille onnettomuuttamme, kovaa kohtaloamme. Paitsi Natashaa en huoli ketään. Yksi tytär oli, yksi olkoonkin. Mutta mitäpä se merkinnee, kun mieheni päätti orpotyön ottaa? Mitä sinä luulet, Ivan Petrovitsh. Tahtooko hän sen minun lohdutukseksi, kun näkee minun itkevän, vai tahtooko hän oman tyttärensä kokonaan mielestään karkoittaa ja kiintyä toiseen lapseen? Mitä hän tiellä sinulle minusta puhui? Miltä hän teistä näytti — oliko ankara, vihainen? Hst! Jo tulee! Myöhemmin, isäseni, kerrotte minulle, sitten!... Muistakin huomenna tulla...

XIII.

Ukko astui sisään. Uteliaana ja ikäänkuin jotain häveten katsoi hän meihin, synkistyi ja meni pöydän luo.

— Missäs teekeittiö, kysäsi hän, — eikö sitä vieläkään voida pöydälle tuoda?

— Tuodaan, isäseni, tuodaan; kas niin, siinä se jo on, sanoi hätäisenä Anna Andrejevna.

Heti, kun Matrena oli nähnyt Nikolai Sergeitshin, heti hän ilmestyi teekeittiö muassaan, aivan kuin olisi odottanutkin isännän tuloa. Hän oli vanha, koeteltu ja uskollinen palvelija, mutta kaikista mailmassa löytyvistä palvelijoista omatapaisin äkäilijä, luonteeltaan järkähtämättömän itsepintainen. Nikolai Sergeitshiä hän pelkäsi ja hillitsi kielensä hänen läsnä ollessaan. Mutta sen sijaan otti hän täyden korvauksen siitä Anna Andrejevnalta, oli raaka joka askeleella ja osotti ilmeistä halua pitää emäntäänsä kurissa, vaikka samalla mitä vilpittömimmin rakastikin sekä emäntäänsä, kuin myöskin Natashaa. Tämän Matrenan minä opin jo Ichmenevkassa tuntemaan.

— Hm!... ei ole hauska olla märkänä, mutta tässä *ei tahdota* antaa minulle edes teetäkään, purpatti ukko puoliääneen.

Anna Andrejevna iski minulle silmää. Ukko ei voinut sietää tuollaisia salaperäisiä viittauksia, ja vaikka hän ei juuri nyt meihin katsonutkaan, niin saattoi kasvoistaan huomata hänen hyvin tietävän, että Anna Andrejevna minulle tuon salaisen merkin teki.

— Kävin asioilla, Vanja, sanoi hän samassa. — Huono juttu on käsissä. Puhuinko siitä sinulle? Minua syytetään kokonansa. Todistuksia, näes, ei ole; tarpeellisia papereita ei ole, tiedustukset ovat epäluotettavia... Hm!...

Hän tarkoitti omaa riita-asiaansa ruhtinaan kanssa; tuo asia oli yhä vielä ratkaisematta ja alkoi kääntyä Nikolai Sergeitshille mitä pahimmaksi. Minä pysyin vaiti, en tiennyt, mitä sanoisin. Hän katsahti minuun epäilevästi.

— Ja mitäs sitten! lausui hän äkkiä, niinkuin olisi ärtynyt meidän äänettömydestämme, — mitä pikemmin, sen parempi. Konnaksi minua eivät voi saada, vaikka tuomitsevatkin minun maksamaan. Minulla on puhdas omatuntoni, he saavat päättää miten vain haluttaa. Onhan silloin kumminkin asia päättynyt, joskin tuottavat minulle aineellisen häviön... Jätän kaikki ja muutan Siperiaan.

— Herra varjelkoon, mihin aikoo! Miksikä niin kauas! ei Anna Andrejevna voinut olla sanomatta.

— Minkäs lähellä täällä on? kysäsi ukko jyrkästi, ikäänkuin olisi ilostunut vastaansanomisesta.

— No, kumminkin ... ihmisiä on lähellä ... alkoi Anna Andrejevna ja katsahti minuun surullisena.

— Ketä ihmisiä! ärjäsi ukko, siirtäen katseensa minusta takaisin vaimoonsa. — Millaisia ihmisiä? Ryöväreitä, valehtelijoita, pettureitako? Semmoisia on kaikkialla paljon; älä ole milläsikään, niitä löydämme Siperiassakin. Ja jos sinä et halua lähteä kanssani, niin jää tänne, en minä väkisin pakota.

— Isäseni, Nikolai Sergeitsh! Kenenkä luo sinusta jäisin! hätääntyi Anna Andrejevna parka. — Eihän minulla, paitsi sinua, ole muuta ket...

Hän keskeytti sanansa, vaikenä ja loi minuun säikähtyneen katseen, ikäänkuin pyytäen puolustusta ja apua. Ukko oli ärtyisä, tarttui kiinni joka sanaan; ei sopinut häntä ensinkään vastustaa.

— Rauhoittukaa, Anna Andrejevna, sanoin minä, — ei Siperiassa olekaan niin huono olla, kuin meistä näyttää. Jos käy onnettomasti ja teidän täytyy myöä Ichmenevka, niin on Nikolai Sergeitshin tuuma oikein hyvä. Siperiassa voi saada hyvän yksityisen toimen, ja silloin...

— Kas niin, hyvä, että edes sinä, Ivan, puhut asiaa. Niin minä olen ajatellut. Jätän kaikki ja matkustan sinne.

— No, sitä minä en osannut odottaa! huudahti Anna Andrejevna ja löi käsiään yhteen. — Ja sinäkin, Vanja, puhut samaa! Sinulta Ivan Petrovitsh, minä en osannut sitä odottaa... Muistaakseni, ette te saaneet meiltä kokea milloinkaan muuta, kuin hyvää, ja nyt...

— Ha, ha, haa! Mitäs sinä odotit? Milläpä me käymme elämään, ajatteleppas! Rahat ovat menneet, viimeinen kopekka on menossa! Etköhän vain käske menemään ruhtinas Pjotr Aleksandrovitshin luo pyytämään häneltä armoa?

Kuultuansa ruhtinasta mainittavan, alkoi mummo pelosta vavista. Kädessään oleva teelusikka alkoi helistä teelautasta vasten.

— Ei, todellakin, pitkitti Ichmenev, innostuttaen itseään vihaisella, itsepintaisella riemuitsemisellä, — kuinka sinä luulet, Vanja, jos todellakin lähtisi! Miksikä lähteä Siperiaan? Parasta lie, että minä tässä puen itseni juhlapukuun, kampaan ja silitän tukkani; Anna Andrejevna valmistaa uuden rintamuksen (eihän semmoisen henkilön luo muuten sovi mennä!), kaiken lisäksi ottaa vielä sormikkaat, ja niin lähteä hänen jalosukuisuutensa luo: isäseni, teidän ylhäisyytenne, ruokkijani, isä-armaan! Anna anteeksi ja armahda, anna leipäpala, — vaimo, pienet lapset!... Niinhän, Anna Andrejevna? Sitäkö sinä haluat?

— Isäseni ... minä en halua mitään! Niin vaan, ymmärtämättömyydessäni tulin sanoneeksi; suo anteeksi, jos pahoitin sinut, älä vain huuda, lausui mummo, pelosta yhä kovemmin vavisten.

Olen varma, että tällä hetkellä hänen sielunsa kestää mitä katkerinta tuskaa, nähdessään vaimoparkansa kyneleet ja pelon; olen varma, että häneen koski paljon kovemmin, kuin vaimoonsa, mutta hän ei voinut itseänsä hillitä. Siten käy toisinaan mitä parhaimmille, mutta heikkohermoisille ihmisille, jotka, huolimatta hyväsydämmisyydestään, viehättyvät löytämään itsellensä nautintoa omasta tuskastaan ja vihastaan, koettavat purkaa vihaansa, hinnasta mistä hyvänsä, toista kohtaan mitä loukkaavimmalla tavalla, vieläpä tekevät siten aivan syyttömälle ja pääasiallisesti aina likeisimmällensä.

Naiset, esimerkiksi, tuntevat toisinaan halua tuntea itsensä onnettomiksi, sorretuiksi, vaikei olisi pienintäkään syytä siihen. Löytyy paljon miehiä, jotka ovat tämmöisten naisten kaltaisia, eivätkä nuo miehet ole ensinkään heikkoja, tai heissä ei löytäisi mitään naismaista. Ichmenev tunsi halua riitelemiseen, vaikka hän tuosta halustaan itse enimmin kärsi.

Muistan, että samassa tuli mieleeni ajatus: eikös ukko sittenkin ole tehnyt tämän edellä jotain semmoista, jota Anna Andrejevna hänestä epäili! Entäpä jos Herra taivuttikin hänen mielensä ja hän kävi Natashan luona, paluumatkalla katui päätöstänsä, taikka ei liene jokin asia onnistunut, lie mennyt joku aikomuksensa myttyyn, — niinkuin hyvin sopi odottaakin, — ja nyt hän palasi kotiin suuttuneena, masennuksissa, häveten äskeisiä toiveitansa ja tunteitansa, etsien, kehenkä voisi kohdistaa vihansa oman heikkoutensa tähden ja valiten vihansa esineeksi juuri ne, joita enemmän epäili samankaltaisista toiveista ja tunteista. Ehkäpä hän, tahtoen antaa anteeksi tyttärelleensä, mielessään kuvitteli vaimoparkansa iloa ja riemua, ja, yrityksensä myttyyn mentyä, *tietysti*, tämä ennen kaikkea sai siitä kärsiä.

Mutta vaimoparkansa surkeus, hänen pelosta vapisemisensa, se liikutti ukkoa. Näytti, niinkuin hän olisi hävennyt vihastuneensa ja hetkisen ajaksi hän asettui. Olimme kaikki ääneti; minä koetin olla katsomatta häneen. Mutta tätä hyvää hetkeä ei kestänyt kauan. Käyköön kuinka tahansa, mutta hänen piti saada purkaa sydämensä, vaatikoon se hinnakseen vaikka viimeisenkin perheonnen särkymisen, tuottakoon vaikka kirouksen.

— Näetkös, Vanja, sanoi hän äkkiä, — minua säälistää, minä en tahtoisi puhua, mutta tuli semmoinen aika, ja minun täytyy tuoda kaikki ilmi, ilmaista kaikki ilman mitään koukuttelemisia, niinkuin rehellisen ihmisen tuleekin tehdä ... ymmärrätkö, Vanja? Olen iloinen, että sinä tulit, ja sen vuoksi tahdon sinun kuullesi sanoa kovasti, niin, että *toisetkin* sen kuulisivat, että koko tämä joutava asia, kaikki nuo kyyneleet, huokailemiset, onnettomuuden vaikeroimiset minua lopultakin jo ilettävät. Se, jonka minä ehkä kivulla ja verenvuodolla sydämmestäni irti repäsin, se ei enää koskaan pääse takaisin sydämmeeni palaamaan. Niin! Minä sen sanoin ja sanani pidän. Minä tarkoitan sitä asiaa, joka tapahtui puoli vuotta sitten, ymmärräthän, Vanja! — ja minä puhun siitä niin peittelemättä, niin suoraan juuri sen vuoksi, ettet sinä millään tavoin voisi erehtyä sanojeni merkityksestä, lisäsi hän, luoden minuun hehkuvan katseen ja nähtävästi koettaen välttää vaimonsa säikähtynyttä katsetta. — Sanon vielä kerran: se on hullutusta; minä en huoli!... Minua harmittaa enin se, että minua, ikäänkuin hupsua, ikäänkuin suurinta roistoa pitävät kaikki semmoisena, jolla välttämättömästi täytyy olla niin alhaiset, niin heikot tunteet ... luulevat, että minä tulen surusta mielipuoleksi... Joutavia! Minä heitin pois luotani, minä unhotin entiset tunteet! Minulla ei ole muistoja entisyydestä ... niin! niin! niin! ja niin!...

Hän hypähti seisolleen ja iski nyrkkinsä pöytään niin, että teekupit helisivät.

— Nikolai Sergeitsh! Ettekö te ollenkaan sääli Anna Andrejevnaa! Katsokaahan, mitä te hänelle teette, sanoin minä, voimatta enää pidättää itseäni, ollen melkein epätoivossa vaimoraukan tähden. Mutta minä vain kaasun öljyä tuleen.

— En sääli! huudahti hän vavisten ja vaaleten, — en sääli, sillä ei minuakaan säälitä. En sääli, kun minun omassa kodissani tehdään salaliittoja minun häväistyn pääni varalle kelvotonta elämää viettävän tyttären puolesta, joka ansaitsee kirouksen ja rangaistuksen!...

— Isäni! Nikolai Sergeitsh, älä kiroa!... Tee muuta mitä vain tahdot, älä vain kiroa tytärtäsi! huudahti Anna Andrejevna.

— Kiroan! huusi ukko entistään kahta kovemmin, — sillä minulta, sorretulta, häväistyltä, vaaditaan, että minä menisin tuon kirokun luo ja pyytäisin häneltä anteeksi! Niin, niin se on. Sillä minua piinataan lakkaamatta, päivin ja öin omassa kodissani kyneleillä, huokailemisilla, tyhmillä viittauksilla! Tahdotaan saada minut hetyymään... Katso, katso, Vanja, lisäsi hän, vetäen vapisevalla kädellään povitaskustansa papereita, — tässä ovat otteet meidän riita-asiastamme! Se kääntyy siksi, että minä olen varas, olen valehtelija, että minä ryöväsin hyväntekijäni!... Minulta on viety kunnia, minut on häväistyt tuon kelvottoman takia! Tuossa, katso, katso!...

Ja hän alkoi heitellä takkinsa povitaskusta pöydälle monenlaisia papereita, yhden toisensa jälkeen, kärsimättömästi hakien niiden joukosta sitä, jota oli aikonut minulle näyttää; mutta etsimänsä paperi vain ei tahtonut löytyä. Malttamattomuudessaan tempasi hän taskustaan kaikki, mitä käteensä sattui, ja äkkiä — jokin raskas ja helähtävä putosi pöydälle... Anna Andrejevna huudahti. Siinä oli se kadonnut metaljonki.

Minä tuskin uskoin silmiäni. Veri kohosi ukon päähän ja punasi hänen poskensa; hän vavahti. Anna Andrejevna seisoi kädet yhteen liittyneinä ja katsoi rukoilevasti mieheensä. Vaimoparan kasvoilla säteili kirkas, iloinen toivo. Tuo puna miehensä kasvoilla, tuo ukon neuvottomuus meidän edessämme ... niin, hän ei ollut erehtynyt, hän nyt käsitti, millä tavalla oli metaljonki häneltä kadonnut!

Hän ymmärsi, että miehensä oli löytänyt metaljongin, tuli tuosta löydöstä iloiseksi ja, ehkä riemusta vavisten, mustasukkaisena piilotti sen itsellensä kaikkien muiden silmiltä; että jossain yksinänsä, salaa kaikilta, hän äärettömällä rakkaudella katseli lempilapsensa armaita kasvoja, — katseli, eikä kyllästynyt taas uudestaan katsellakseen; että hän, kenties samoin kuin äitiparkakin, sulkeutui yksiksensä puhellakseen rakkaalle Natashallensa, miettiäkseen hänen vastauksiansa, ja vastatakseen itse Natashan oletettuihin kysymyksiin; mutta yölläpä, jäytävän ikävän ahdistuksessa, tuskan pusertamain kyynelten rintaansa tukahduttaessa, hyväili ja suuteli rakasta kuvaa ja kirouksen sijaan rukoili anteeksiantoa ja siunausta sille, jota ei tahtonut nähdä ja jota muiden aikana oli kiroavinansa.

— Kyyhkyläiseni, sinä siis vielä rakastat häntä! huudahti Anna Andrejevna, voimatta enää pidättää itseänsä ankaran isän edessä, joka muutamia minuttia tämän edellä oli kironnut hänen Natashaansa.

Mutta kun ukko oli vain kuullut hänen huudahduksensa, niin samassa mieletön raivo välähti hänen silmissään. Hän tempasi metaljongin, iski sen voimakkaasti lattiaan ja alkoi raivosasti talloa sitä jalallansa.

— Ikuisesti, ikuisesti ole kirottu! kähisi hän hengästyneenä.

— Ikuisesti, ikuisesti!

— Jumalani! huudahti äiti, — hänetkö, hänetkö! Minun Natashaaniko! Hänen kasvojansa ... polkee jaloillansa! Tyranni! Tunteeton, kovasydäminen ylpeilijä!

Kuultuansa vaimonsa vaikerruksen, mieletön vanhus pysähtyi kauhistuneena siitä, mitä oli tapahtunut. Äkkiä kaappasi hän lattialta metaljongin ja alkoi kiirehtiä pois huoneesta, mutta, astuttuansa pari askelta, lankesi polvillensa, tarttui käsillään edessään olevaan sohvaan ja voimattomana antoi päänsä vaipua alas.

Hän itki ääneensä kuni lapsi, kuni nainen. Tyrskähdykset ahdistivat hänen rintaansa, ikäänkuin olisivat tahtoneet reväistä sen kappaleiksi. Ankarä vanhus muuttui äkkiä pientä lasta heikommaksi. Oi, nyt hän enää ei voinut kirotta; hän ei enää hävennyt meitä kumpaakaan ja, rakkauden raivoisassa vallassa, hän taas meidän nähden suuteli lukemattomia kertoja sitä kuvaa, jota äsken oli jaloin polkenut. Näytti siltä, kuin kaikki hellyys, kaikki rakkaus tyttärensä, jota oli niin kauvan pidätetty, olisi nyt kiiruhtanut tulemaan esille estämättömällä voimalla, ja voimakkaalla purkauksellansa siksi särkenyt koko hänen olentonsa.

— Anna anteeksi hänelle, anna anteeksi! huudahti Anna Andrejevna, kumartuen hänen puoleensa ja syleillen häntä. — Palauta hänet vanhempainsa kotiin, kyyhkyläiseni, niin itse Jumala viimeisellä tuomiolla lukee hyväksesi leppymisesi ja armeliaisuutesi!...

— Ei, ei! En koskaan! huudahti ukko kähisevällä, tukahtuneella äänellä.

— En koskaan! En koskaan!

XIV.

Minä jouduin Natashan luo vasta myöhään, kello kymmenen illalla. Hän asui silloin Fontankan varrella, Semenovan sillan lähellä, kauppias Kolotushkinin suuressa, likaisessa talossa, sen neljännessä kerroksessa. Ensi aikana kodista poistuttuansa asui hän, samoin kuin Aleshakin, hyvässä asunnossa, joka, vaikka olikin pieni, silti oli mukava ja aistikas, Liteinin varrella, kolmannessa kerroksessa. Mutta pianpa nuoren ruhtinaan varat supistuivat. Musikin opettajaa hänestä ei tullut, mutta hän alkoi lainailla ja siten joutui hän suuriin velkoihin. Rahat käytti hän asunnon koristamiseen, lahjoihin Natashalle, joka ei hyväksynyt hänen tuhlailemistansa, torui häntä, useinpa itkikin. Sydämmeltänsä tunteellinen ja palvelevainen Alesha usein viikkokauden mielissänsä tuumiskeli, mitenkä voisi Natashalle jotain lahjoittaa ja mitenkä hän ottaa lahjan vastaan, joka piti tämmöisiä hetkiä juhlapäivinänsä, joka jo edeltäkäsinkin riemastuneesti kertoi minulle odotuksistansa ja haaveistansa, tuli alakuloiseksi Natashan torumisista ja kyyneleistä. Minua usein säählitti silloin nähdä häntä; myöhemmin oli noiden lahjojen tähden heidän välillänsä soimauksia, harmia ja riitaakin. Sitä paitsi tuhlassa Alesha paljon rahoja salaa Natashasta; mieltä toverien seuraan, oli Natashalle uskonon. Kävi kaikenmoisten Josefiinon ja Miinon luona; ja kumminkin Natashaa hän rakasti yhtä hellästi. Hän rakasti Natashaa, ja samalla kärsi siitä; usein tuli hän minun luokseni suruisena ja levottomana, puhui, ettei hän ansaitse Natashan pikkusormeakaan, että hän tuntee itsensä törkeäksi ja vihaiseksi, ei voi ymmärtää häntä eikä ansaitse

hänen rakkauttansa.

Osaksi hän olikin oikeassa, sillä heidän välillensä oli täydellinen eroavaisuus; Natashan suhteen hän tunsi itsensä lapseksi ja lapsena häntä Natasha pitikin. Kyynelsilmin tunnusti hän minulle tuttavuutensa Josefiinan kanssa samassa rukoillen, etten minä puhuisi siitä Natashalle, mutta kun hän peloissaan ja arastellen toisinaan läksi noiden tunnustusten jälkeen Natashan luo minun kanssani (välttämättömästi minun kanssani, vakuuttaen, ettei hän nyt rikoksensa jälkeen uskalla katsoa Natashaan, ja minä yksin vain voin häntä tukea) niin Natasha, heti kun oli häneen katsahtanut, arvasi asian. Natasha oli hyvin luulevainen, mutta, käsittämätöntä kyllä, aina antoi anteeksi Aleshalle tämän huikentelevaisuudet. Tavallisesti kävi näin: Alesha astuu minun muassani sisään, alkaa arasti puhella hänen kanssansa, arkailevalla hellyydellä katsoen hänen silmiinsä. Natasha heti huomaa, että siinä on syyllinen, mutta ei ole tietävinänsäkään, ei milloinkaan aloita puhella siitä, ei utele mitään, päin vastoin heti osottaa hänelle vielä enemmän lempeyttä, enemmän hyväilyjä, on kahta ilosempi, — eikä se ollut häneltä mitään leikkiä tai mietittyä viekkautta. Ei, tälle ihanalle olennolle oli armahtaminen ja anteeksiantaminen jotain loppumatonta nautintoa; niinkuin hän olisi itse tuossa Aleshalle anteeksiantamisessa löytänyt jotain erityistä sievistynyttä suloutta. Tosi kyllä, että tällöin vielä asia koski vain Aleshan huikentelevaisuutta. Kun nyt Alesha näki Natashan lempeänä ja anteeksiantavana, ei hän voinut enää salata, mutta kohta tunnusti kaikki, tunnusti ilman mitään kyselemisiä, — keventääkseen sydäntänsä ja "ollaksensa entisekseen", sanoi hän. Saatuansa anteeksi, riemastui hän, vieläpä toisinaan itkikin ilosta ja mielihyvästä, suuteli ja syleili Natashaa. Sen jälkeen tuli hän kohta iloiseksi ja alkoi lapsellisella avomielisyydellä kertoa pienimmätkin yksityiskohdat lempiseikkailuistansa Josefiinan kera, nauroi, siunaili ja kehui Natashaa, ja ilta kului onnellisesti ja iloisesti.

Kun kaikki rahansa olivat lopussa, alkoi hän myydä koruesineitä. Natashan tahdosta vuokrattiin pieni, huokea asunto Fontankan varrella. Irtaimiston myyntiä jatkettiin; täytyipä Natashan myydä vaatteitansakin, hän alkoi jo etsiä työtä; kun Alesha sai tämän kuulla, ei hänen epätoivollaan ollut rajoja; hän soimasi itseänsä, huudahteli, että hän halveksii itseänsä, mutta ei kumminkaan koettanutkaan asiaa auttaa. Nyt oli jo lopussa viimeisetkin tulolähteet; ei enää ollut muuta turvaa kuin työ, mutta maksu siitä oli mitättömän pieni.

Alussa, kun he vielä asuivat yhdessä, riitaantui Alesha siitä isänsä kanssa. Ruhtinaan silloiset tuumat, naittaa Alesha kreivittären tytärpuolen Katarina Feodorovna Filimonovin kanssa, olivat vasta alussa, mutta hän piti vahvasti kiinni tuosta tuumastansa; hän vei Aleshan kanssansa tämän tulevan morsiamen luo, pyyteli poikaansa, että tämä koettaisi olla miellyttävä, kehoitti häntä kovuudella ja ystävällisillä neuvoilla, mutta asia meni myttyyn kreivittären syystä. Silloin alkoi isäkin olla välinpitämätön poikansa suhteesta Natashaan, heitti kaikki ajan tehtäväksi, ja tuntien poikansa häälyväisyyden, luotti siihen, että tuo rakkaus pian sammuu. Että Alesha ottaisi Natashan vaimoksensa, siitä ei ruhtinas viime aikana paljon ensinkään huolehtinut. Mitä taas tuli rakastuneihin, niin lykkäsivät he asiansa ratkaisun siksi, kunnes tulisi sovinto isän kanssa sekä yleensä siksi, kunnes olo-suhteet muuttuisivat. Muuten saattoi huomata, ettei Natasha tahtonut tuota seikkaa ottaa puheeksi. Alesha, kahden kesken ollessamme, sanoi minulle, että hänen isänsä tuntui olevan niinkuin hiukan hyvilläänkin tästä asiasta: häntä ilahdutti tässä seikassa se, että tämäkin on omiansa masentamaan Ichmenevia. Muodon vuoksi vain oli hän edelleen tyytymätön poikansa käytökseen, ja vähensi häneltä jo ennestään antamansa pienen rahamäärän (siinä suhteessa oli hän ylenmäärin saita), uhkasipa kokonaan lakkauttaa rahojen antamisen. Mutta kohta ruhtinas matkusti Puolaan kreivittären jälestä, jolla siellä oli asioita, ja jonka kosiskelemista hän yhä innokkaasti pitkitti; Alesha oli kylläkin vielä liian nuori naitettavaksi, mutta morsian oli kovin rikas, ja mahdollista oli päästää tällaisesta tilaisuudesta ohi menemään. Lopultakin ruhtinas saavutti pyrintöjensä päämaalin. Saimme huhuna kuulla, että kosiminen on viimeinkin kääntynyt suotuisalle tolalle. Tähän aikaan, josta tässä kerron, oli ruhtinas juuri palannut Pietariin. Hän otti poikansa ystävällisesti vastaan, mutta tämän yhä jatkuva suhde Natashaan häntä vastenmielisesti hämmästytti. Häntä alkoi epäilyttää ja peloittaa. Ankarasti ja jyrkästi vaati hän noiden suhteiden lopettamista, mutta kohta keksi paljoa paremman keinon ja vei Aleshan kreivittären luo käymään. Tämän tytärpuoli oli hyvin kaunis, milt'ei kaunotar, vielä melkein lapsi, mutta, hänellä oli erinomainen sydän, avomielinen, puhdas sielu, hän oli iloinen, ymmärtäväinen, lempeä. Ruhtinas luuli, että puolen vuoden aika oli tehnyt tehtävänsä, ettei Natasha enää ollut Aleshalle uutuuden viehätystä, ja ettei Alesha nyt enää tule arvostelemaan tulevaa morsiantansa samalla mitalla, kuin puoli vuotta tätä ennen. Hän arvasi vain osiksi... Alesha todellakin tunsi viehätystä. Lisään tähän vielä, että isä äkkiä muuttui tavattoman lempeäksi poikaansa kohtaan, (vaikk'ei hän rahaa sittenkään tälle antanut). Alesha aavisti, että tuon lempeyden alla piilee taipumaton, muuttumaton päätös asiasta, ja siitä hän suri, vaikk'ei tosin surrutkaan niin, kuin jos hän ei olisi joka päivä nähnyt Katarina Feodorovnaa. Minä tiesin, ettei Alesha ollut enää viiteen päivään käynyt Natashan luona. Astuessani Ichmeneviltä Natashan luo, levottomana mietiskelin, mitä hän tahtoikaan minulle sanoa? Jo kaukaa näin minä valon hänen ikkunastansa. Meidän kesken oli jo pitemmän aikaa ollut sopimus, että hän asettaisi palavan kynttilän ikkunalle, jos hänen täytyy välttämättömästi tavata minua, niin että jos minä satuin läheltä kulkemaan (ja tämä tapahtuikin melkein joka ilta), niin voin minä tuosta ikkunan tavattomasta valaistuksesta arvata, että minua

odotetaan ja kipeästi tarvitaan. Viime aikoina oli hän useasti asettanut palavan kynttilän ikkunalle...

XV.

Minä tapasin Natashan yksinänsä. Hän käveli edestakaisin lattialla; kätensä olivat ristissä rintansa päällä, itse oli hän vaipunut syviin mietteisiin. Teekeittiö oli jo kauan aikaa seisonut pöydällä minua odottamassa. Ääneti ja hymyillen ojensi Natasha minulle kätensä. Kasvonsa olivat kalpeat, niillä näkyi sairaloinen ilme. Hänen hymyilyssään oli jotain kärsivää, hellää, odottavaa. Siniset, kirkkaat silmänsä näyttivät tulleen suuremmiksi entistänsä, tukkansa ikäänkuin tuuheammaksi, — tähän kaikkeen oli hänen laihtumisensa ja kivulloisuutensa syynä.

— Minä jo ajattelin, ettet sinä tulekaan, sanoi hän antaessaan minulle kättä, — ajattelin jo lähettää Mavran tiedustamaan sinusta; luulin, etkö liene taas sairastunut?

— En minä sairastanut, en voinut päästä, kohta kerron asian. Mutta kuinka on sinun asiasi, Natasha? Mitä on tapahtunut?

— Ei ole tapahtunut mitään! vastasi hän ikäänkuin kummastellen. —
Kuinka niin?

— Sinähän kirjoitit ... eilen kirjoitit, että tulisin, vieläpä määräsit tunninkin, ettei ennen eikä myöhempään; tämä ei näytä enää tavalliselta.

— Ah, niin! *Häntähän* minä eilen odotin.

— Mitä, eikö hän vieläkään ole käynyt?

— Ei. Minä ajattelin: jos hän ei tule, niin täytyy neuvotella sinun kanssasi, sanoi Natasha, vähän aikaa vaiti oltuansa.

— Odotitkos sinä häntä tänä iltana?

— En, en odottanut, sillä tänä iltana on hän *siellä*.

— Mitenkä sinä luulet, Natasha, tuleeko hän enää ollenkaan?

— Tietysti tulee, vastasi Natasha, katsahtaen minuun hyvin totisena.

Häntä ei miellyttänyt, että minä niin tiheään tein kysymyksiä. Olimme taas ääneti ja pitkitimme kävelyämme lattialla.

— Minä yhä sinua odotin, Vanja, alkoi hän taas hymyillen, — ja tiedätkös, mitä minä tein? Kävelin tässä edestakaisin ja luin runoja ulkoa. Muistatkos tuon runon, jossa on tiukunen ja talvinen tie: "Jo teekeittiö pöydällä poristen soi" ... kun me yhdessä sinun kanssasi lausuimme:

Jopa taukosi tuisku; tie valoisa on,
Lukemattomin silmin jo katsovi yö...

— Ja sitten:

Väliin kuuluvi — intoisa laulu jo soi,
Kera kulkusen helkkyelee:
"Tänne joutunet koska sä, armahin, oi, —
Sua sieluni kaihoelee!
Elo herttainen on! Heräs aamun kun koi
Sua kaihoan kohta, mun kultaseni;
Jo teekeittiö pöydällä poristen soi,
Valon hehkua uunista valkea loi
Väriverhoille vuoteheni"...

— Kuinka kaunis runo! Kuinka kiduttavia säkeitä, Vanja, ja mimmainen fantastinen, laveneva kuva! Se on kuni kanvakangas, jolle on kuvion kaava sommiteltu — saat ommella siihen minkälaisilla väreillä vain haluat! Se sisältää kaksi tunnelmaa: menneen ja nykyisen. Tuo teekeittiö, värillinen vuodeverho — se on niin kotoista... Niin on todellakin meidän piirikaupunkimme porvarien pikku taloissa; minä olen

näkevinäni sen talonkin, — se on uusi, hirsistä rakennettu, eikä vielä ole laudoilla vuorattu... Ja sitten toinen, tällöinen kuva:

Väliin kuuluvi taas — sama laulu jo soi
Kera kulkusen kaihoa vaan:
"Missä kaukana lienetkin, kultani, oi?
Milloin taaskin sun nähdä mä saan?
Elo lohdutta on! Asunnossani nyt
On niin ahdas, ja kylmä, ja kolkkoa vain...
Alla akkunan surkastui ruususeni,
Halla hyinen sen kurjaksi kouristeli —
Huolen haikean siitäkin sain.
Väri verhojen kaunis on hälventynyt;
Kuljen sairasna ma: luokse äidin en käy;
Kenpä lohtua tuo, kun ei armasta näy...
Mulle mummo vain kiukuttelee"...

— "Kuljen sairasna nyt" ... tuo "sairasna" on niin ihanasti sanottu! "Kenpä lohtua tuo" — kuinka paljon hellyyttä, hekumaa onkaan tuossa runossa, on muistojen tuottamaa kärsimystä, vieläpä semmoista kärsimystä, jota itse itselleen on saattanut, ja jota vielä sittenkin ihaelee... Jumalani, kuinka kaunista tuo on! Aivan niinkuin elämässä usein tapahtuukin.

Hän vaikenä, ikäänkuin olisi koettanut tukahduttaa pyrkivää itkuansa.

— Kyyhkyläiseni, Vanja! sanoi hän jonkun ajan kuluttua, ja äkkiä taas vaikenä, niinkuin olisi itsekin unhottanut sen, mitä aikoi sanoa, vaiko sanoikin hän sen niin vain, mitään tarkoittamatta, jonkin äkkinäisen tunteen valtaamana.

Koko ajan me yhä kävelimme edestakaisin lattialla. Pyhimyksen kuvan edessä paloi tuli. Viime aikoina oli Natasha käynyt yhä jumalisemmaksi, eikä kärsinyt siitä hänelle puhuttavan.

— Mitä, onko huomenna juhla? kysäsin minä. — Sinulla on tuli pyhimyksen kuvan edessä.

— Ei ole ... mitäs, Vanja, istuppas, olet kai jo väsynyt. Tahdotko teetä? Ethän vielä ole juonut?

— Istukaamme, Natasha. Jo minä teetä join.

— Mistä sinä läksit tänne?

— *Heidän* luotaan.

Niin me aina nimitimme Natashan vanhempien kotia.

— *Heiltäkö* tulet? Kuinka sinä ehdit? Menitkö sinne itsestäsi, vai kutsuttiinko?

Hän asetti minulle kysymyksen toisensa jälkeen. Mielenkuuhu teki hänen kasvonsa entistä vaaleammiksi. Minä kerroin tarkkaan kohtaukseni isä-ukon kanssa, samoin puheemme äidin kera, sekä metaljonki-kohtauksen, — kerroin sen tarkkaan yksityiskohdissaan. En koskaan salannut häneltä mitään. Hän kuunteli ahnaasti, jättämättä huomaamatta ainoatakaan sanaa. Kyyneleet herahtivat hänen silmiinsä. Metaljonkikohtaus eniten hänen mieltänsä kiinnitti.

— Malta, malta, Vanja, sanoi hän, useasti keskeyttäen puheeni, — kerro tarkemmin, kaikki, niin tarkkaan, kuin voit; sinä et kerro oikein tarkkaan!...

Minä kerroin sen toisen, kolmannenkin kerran, yhä vastailen hänen tekemiinsä tiheisiin kysymyksiin yksityiskohdista.

— Ja oikeinko todella sinä luulit, että hän kävi luonani?

— En tiedä, Natasha, enkä osaa sanoa, mitä luulin. Että hän suree sinua ja rakastaa sinua — se on selvä; mutta että hän olisi käynyt luonasi, se ... se...

— Ja hän suuteli metaljonkia? keskeytti Natasha. — Mitä hän suudellaan sanoi?

— Yksityisiä sanoja, huudahduksia vain; nimitteli sinua mitä hellimmillä nimillä, kutsui sinua...

— Kutsuiko?

— Niin.

Natasha alkoi hiljaa itkeä

— Vanhusparkani! sanoi hän. — Ja jos hän tietääkin kaikki, sanoi Natasha taas jonkun ajan kuluttua, — niin eihän se ole kumma. Onhan hänellä Aleshan isästäkin tarkat tiedot.

— Natasha, lähde kanssani heille, sanoin minä arasti.

— Milloin? kysyi hän vaaleten ja pikkusen kohoten tuoilta?

Hän luuli, että minä pyydän lähtemään nyt heti.

— Ei, Vanja, sanoi hän, laskien kummankin kätensä olalleni ja suruisesti hymyillen, — ei, kyyhkyläiseni; sinä yhä puhut oikein, mutta ... parempi on, ettet siitä puhu.

— Eikös siis koskaan, eikö milloinkaan pääty tämä kauhea ristiriita? huudahdin minä suruissani. — Oletko sinä todellakin niin ylpeä, ettet tahdo ottaa ensi askelta. Se on sinun velvollisuutesi, sinun on se ensiksi tehtävä. Ehkäpä isäsi vain sitä odottaakin antaaksensa sinulle anteeksi... Hän on isä, sinä olet häntä loukannut! Tunnusta oikeaksi hänen ylpeytensä, onhan se luonnollinen! Sinun täytyy se tehdä. Koeta, ja hän on antava sinulle anteeksi ilman minkäänlaisia ehtoja.

— Ilman ehtoja! Se on mahdotonta; äläkä, Vanja, toru minua turhaan. Sitä olen ajatellut päivin sekä öin. Sen jälkeen, kun minä heiltä läksin, ehkei ole kulunut ainoatakaan päivää, milloin minä en olisi sitä miettinyt. Ja monastihan olemme sinunkin kanssasi siitä puhuneet. Tiedäthän sinä itsekin, että se on mahdotonta!

— Koetapas!

— Ei, ystäväiseni, se ei käy päinsä. Jospa koettaisinkin, niin sillä vain saattaisin hänet ankarammaksi. Kokonaan mennyttä et voi palauttaa, ja, tiedätkös, mitä juuri tässä ei voi saada takaisin? Ei enää saa takaisin niitä onnellisia lapsuuden päiviä, jotka minä heidän seurassaan vietin. Jos isäni antaisikin anteeksi minulle, niin ei hän kuitenkaan enää tuntisi minua. Hän rakasti tyttöstä, suurta lasta. Hän ihaili minun lapsellista vilpittömyyttäni; hyväillessään minua hän silitteli vieläkin päätäni samoin, kuin silloin, kun minä olin vasta seitsenvuotias ja, istuessani hänen sylissänsä, laulelin hänelle lapsellisia laulujani. Aina syntymästäni hamaan viimeiseen iltaan asti tuli hän vuoteeni luo ja siunasi minut yöksi. Vielä kuukausi ennen onnettomuutemme päivää osti hän minulle korvarenkaat, tehden sen salaa minusta (vaikka minä sen kumminkin tiesin), iloitsi kuni lapsi ajatellessaan iloani tuon lahjan johdosta, ja sitten suuttui kovasti kaikille ja minullekin, kun sai minulta kuulla, että minä korvarenkaiden ostamisesta jo aikaa ennen tiesin. Kolme päivää ennen lähtöäni hän huomasi, että olin suruinen ja samassa tuli hän itsekin huolesta kipeäksi ja — ajattelleppas! — saadakseen minut iloiseksi, hän hankki liput teatteriin! Ihan totta totisesti, hän tahtoi siten parantaa minut! Sanon sinulle vieläkin, että hän tunsu ja rakasti tyttöstä eikä tahtonut ajatellakaan, että minäkin joskus tulen täysi-ikäiseksi naiseksi. Semmoista ei koskaan tullut mieleensä. Nyt jos minä palajaisin kotiin, ei hän tuntisikaan minua. Jospa vaikka antaisikin anteeksi, niin kenenkä hän nyt kohtaisi? Minä en ole enää se, mikä olin, en ole enää lapsi, olen jo paljon elänyt. Jos miten koettaisinkaan olla mieliksensä — tulee hän sittenkin kaihoamaan mennyttä onnea, suremaan, etten enää ollenkaan ole se, mikä olin silloin, kun hän minua vielä lapsena ollessani rakasti; ja mennythän meistä kaikista aina paremmalta näyttää! Sitähän me kaiholla muistellemme! Oi, kuinka ihana onkaan menneisyys, Vanja, huudahti hän, viehättyneenä muistelmistansa, keskeyttäen itsensä tällä huudahduksella, joka kirvelemällä hänen sydämmestänsä pääsi ilmi.

— Tuo kaikki, — mitä sinä, Natasha, puhuit, on totta, sanoin minä.

— Siis hänen tulee uudestaan oppia sinua tuntemaan, ja rakastamaan.

Pääasia on — oppia tuntemaan! Mitäs! Hän tulee sinua rakastamaan.

Voitkohan sinä todellakin luulla, ettei hän voisi tuntea, ymmärtää ja rakastaa sinua, hän, jolla on moinen sydän!

— Ah, Vanja, älä tee minulle väärin! Ja mitäpä erinäistä minussa olisi ymmärtämistä? En minä sanoillani sitä tarkoittanut. Näetkös, asia on semmoinen, että isänkin rakkaus on itsekästä. Häntä harmittaa, että asiani Aleshan kera alkoi ja kehittyi ilman hänen myötävaikutustansa, hän ei siitä tiennyt, ei huomannutkaan. Hän tietää, ettei hän sitä aavistanutkaan, ja rakkautemme onnetonta seurausta, minun kotoa lähtemistäni, hän juuri pitää "kiittämättömän" salaperäisyyteni tuloksena. Minä en mennyt hänen tykönsä asian alulla ollessa, en tunnustanut hänelle jokaista sydämeni liikettä aina rakkauteni alusta asti; päinvastoin, minä salasin kaikki, minä piilouduin häneltä, ja, Vanja, minä vakuutan, tämä hänen sisimmässä sielussaan tuntuu vielä loukkaavammalta, solvaavammalta, kuin rakkauteni seuraukset, — se, että minä läksin heidän luotaan ja antausin kokonaan rakastettuni omaksi. Olkoonpa niinkin, että hän isän tavalla ottaisi minut vastaan lämpimästi ja hellästi, mutta vihollisuuksien siemen sittenkin jäisi jällelle. Huomenna, tai ylihuomenna alkaisi pahastuminen,

pahoittelemisen ja soimaukset. Sitä paitsi ei hän anna anteeksi ilman ehtoja, vaikka minä sanonkin sydämmeni totuuden, että hyvin käsitan, kuinka suuresti häntä solvasin, kuinka suuresti olen hänen edessään syyllinen. Ja vaikka se tekeekin minulle kipeätä, jos hän ei ottaisi uskoaksensa, kuinka kalliisti minä onneni olen saanut maksaa, mitä kärsimyksiä olen saanut kestää, niin kumminkin minä voitan tuon kipuni, kestan kaiken, — mutta tämäkin on hänestä oleva vähän. Hän on vaativa minulta mahdottomia korvaukseksi: hän vaatii, että minä kiroaisin entisyyteni, kiroaisin Aleshan ja katuisin rakastaneeni Aleshaa. Hän vaatii mahdottomia — menneen palauttamista ja elämämme viimeisen puolen vuoden ajan pois pyyhkimistä. Mutta minä en voi kirotta ketään, en voi katua mitään. Sen piti niin olla ... niin se tapahtui... Ei, Vanja, nyt en voi. Ei ole aika vielä tullut.

— Milloinka tulee se aika?

— En tiedä... Täytynee tuo tuleva onni, jotenkin ansaita, lunastaa se joillakin uusilla kärsimyksillä. Kärsimykset puhdistavat kaiken... Oih, Vanja, kuinka paljon kipua onkaan elämässä!

Minä vaikenin ja katsoin mieltävästi häneen.

— Mitä sinä minuun niin katsot, Alesha, tuota — Vanja? kysäsi hän hymyillen nimen erehdykselleen.

— Minä tarkastelen sinun hymyilyäsi, Natasha. Mistä sinä sen opit?
Et sinä muulloin tällä tavoin hymyillyt.

— Mitäpä sinä siis nyt huomaat hymyilyssäni?

— Entistä lapsellista vilpittömyyttä tosin siinä vielä on... Mutta, kun sinä hymyilet, niin näyttää kuin samalla jokin kova kipu sydäntäsi ahdistaisi. Sinä olet laihtunut, Natasha, mutta tukkasi näyttää ikäänkuin tuuheammaksi käyneen... Mikä puku sinun päälläsi on? Onko se vielä kotona tehtyjä?

— Kuinka paljon sinä rakastatkaan, Vanja, sanoi hän vastaukseksi, luoden minuun lempeän katseen.
— No, mitenkä sinä, mitä sinä nyt teet? Mitenkä on asiasi?

— Ne ovat entisellään, yhä kirjoitan romaaneja; vaikealta vain tuntuu, ei tahdo sujua. Innostus on loppunut. Voisihan sitä kyllä kirjoittaa, ehkä tulisi huvittavakin, mutta on sääli pilata hyvää aihetta. Se on nykyaikainen. Määrääjäksi välttämättömästi täytyisi saada aikakauskirjaan. Olenpa ajatellut heittää sikseen romaanin kirjoittamisen, keksiä jonkun kertomuksen, tuommoista jotain helppoa ja suuremmoista, mutta ei vain synkkää... Semmoista ei suinkaan... Kaikkien täytyy iloita ja riemuuta!

— Sinäpä vasta työmuurahainen! Entäs Smith?

— Hänhän kuoli.

— Eikö hän kummitellut sinulle? Minä kysyn tosissani, Vanja; olethan sairas, hermosi ovat pilalla, aina vain mietiskelyä. Kun sinä kerroit minulle tuon asunnon hyyrämisestäsi, minä sinussa semmoista silloin huomasin. Onko asuntosi kostea, eikö ole hyvä?

— Kostea se on. Sattuipa minulle tänä iltana eräs seikka... Mutta — kerronpahan siitä sitten.

Hän ei kuullut enää puhettani, mutta istui syvissä ajatuksissa.

— En käsitä, kuinka minä voin silloin lähteä pois *heidän* luotaan; olin silloin kuumesairas, lausui hän, luoden minuun katseen, jolle en odottanut vastausta.

Jos nyt olisin puhunut hänelle, ei hän olisi puhettani kuullutkaan.

— Vanja, sanoi hän tuskin kuuluvalla äänellä, — minä pyysin sinua tänne asiassa.

— Mikä se on?

— Minä eroan hänestä.

— Erositko jo, vai aiotko erota?

— Täytyy lopettaa tämä tämmöinen elämä. Minä kutsuinkin sinut, sanoakseni sinulle kaikki, kaikki, mitä on säästynyt ja mitä minä olen sinulta salanut tähän saakka.

Tällä tapaa hän aina alkoi puheensa, uskoessaan minulle kaikki salaiset aikomuksensa, ja melkein aina oli niin, että nuo salaisuudet minä olin jo kauan sitten kuullut juuri häneltä.

— Ah, Natasha, minä olen tuon kuullut sinulta jo tuhannen kertaa! Tietysti, yhdessä te ette voi elää, teidän välinen yhdysside on jotain kummallista, teillä ei ole mitään yhteistä. Mutta ... riittääkö sinulla voimia?

— Tähän saakka on minulla ollut vain aikomus, nyt olen minä lopullisesti päättänyt. Minä rakastan häntä rajattomasti, mutta, kuitenkin, näyttää siltä että minä olen hänen pahin vihollisensa; minä turmelen hänen tulevaisuutensa. Täytyy vapauttaa hänet. Vaimokseen ei hän voi minua ottaa; hänellä ei ole voimia tehdä isänsä tahtoa vastaan. Enkä minäkään tahdo häntä mitenkään sitoa. Ja sentähden minä oikein iloitsen, että hän on rakastunut morsiameen, jota hänelle ehdotellaan. Nyt hänen on helpompi minusta erota. Minun täytyy se tehdä! Se on velvollisuuteni... Kun minä rakastan häntä, niin olenkin velvollinen uhraamaan hänelle kaikki, olen velvollinen hänelle näyttämään toteen rakkauteni, sitä vaatii velvollisuus! Eikö niin?

— Mutta ethän sinä saa häntä siihen taipumaan.

— Minä en koetakaan häntä taivuttaa. Minä kohtelen häntä, kuten tähänkin asti, jos hän vaikka tuossa hetkessä tulisi tähän. Mutta minun täytyy löytää keino, jotta hän helpommin voisi, omantuntonsa siitä soimaamatta, jättää minut. Kas, se minua vaivaa, Vanja. Auta minua. Etkö voisi jotain neuvoa minulle antaa?

— Siihen on vain yksi keino, vastasin minä, — unohtaa hänet kokonaan ja rakastua toiseen. Mutta tuskinpa sekään auttaa. Tunnethan sinä hänen luonteensa. Nyt hän ei ole viiteen päivään käynyt luonasi. Otaksu, että hän kokonaan hylkäsi sinut: mutta jos sinä vain kirjoittaisit hänelle, että sinä luovut hänestä, tulee hän viipymättä luoksesi.

— Miksikä sinä häntä vihaat, Vanja?

— Minäkö?

— Niin juuri, sinä! Sinä olet hänen vihamiehensä, olet salaa sekä julki! Sinä et voi puhua hänestä ilman ettet kostontuumia mielessäsi haudo. Tuhansia kertoja olen minä huomannut, että mieluisin työ sinulle on saada häntä halventaa ja mustata! Niin juuri, saada mustata, minä puhun totta!

— Ja jo tuhannesti olet sinä sitä minulle sanonut. Olkoon kylliksi, Natasha, älkäämme puhuko siitä enää.

— Minä tahtoisin muuttaa toiseen asuntoon, sanoi hän jonkun aikaa vaitioltuamme. — Älä sinä, Vanja, suutu minulle...

— Mitäpäsi siitä, hän tulee toiseenkin asuntoosi, enkä minä, jumaliste, ollenkaan ole suuttunut.

— Rakkaus on voimallinen, uusi rakkaus kyllä voi pidättää hänet. Jos hän palaakin luokseni, niin eiköhän vain hetkiseksi, vai kuinka luulet?

— Enpä tiedä, Natasha, hänen koko olentonsa on niin sanomattoman omituinen, hän tahtoo ottaa tuon vaimoksensa, tahtoo myöskin sinua rakastaa. Hänelle voivat nuo kumpainenkin käydä päinsä.

— Jos minä vain tietäisin varmaan, että hän rakastaa tuota toista, tekisin minä päätökseni... Vanja! Älä salaa minulta mitään! Tiedätkö sinä jotain, jota et tahdo minulle sanoa, vai etkö?

Hän loi minuun levottoman, tutkivan katseen.

— Ystäväiseni, minä vakuutan kunniasanalla etten tiedä mitään semmoista; sinulta minä en ole koskaan mitään salannut. Mutta kuules, mitä minä ajattelen: ehkäpä hän ei olekaan niin kovin rakastunut kreivittären tytärpuoleen, kuten sinä luulet. Jos se onkin tuommoista viehätystä vain...

— Niinkö luulet, Vanja? Jumalani, jospa minä tietäisin sen varmasti! Oi, mitenkä minä soisinkaan näkeväni hänet juuri tällä hetkellä, jospa saisin vain katsahtaa häneen. Arvaisin kaikki hänen kasvoistansa! Mutta hän ei ole täällä! Ei ole!

— Odotatko sinä häntä, Natasha?

— En, hän on tuon toisen luona; minä tiedän sen; minä lähetin tiedustamaan häntä.

Voi, kuinka minä haluaisin nähdä tuon toisenkin. Kuules, Vanja, minä ehkä puhun joutavaa, mutta enkö minä mitenkään saisi nähdä tuota toista, enkö voisi missään häntä kohdata? Mitä sinä luulet?

Hän odotti levottomuudella, minkä vastauksen minä annan.

— Nähdä hänet kyllä voi. Mutta eihän näkeminen yksistään riitä.

— Ei tarvitsisi muuta, kuin nähdä: muut seikat minä kyllä arvaisin. Kuules, minähän olen tullut tyhmäksi; astuskelen, astuskelen tässä, aina yksin, aina yksin, — yhä mietiskelen; mietteeni käyvät kuin vihuri, on niin raskasta! Minä ajattelin näin: etkö sinä voisi tutustua häneen? Onhan kreivitär (tuonnoin

sinä itse kerroit) kehunut sinun romaaniasi; käythän sinä toisinaan ruhtinas R:n illatsuissa; hän kuuluu käyvän siellä myöskin. Koeta sovittaa niin, että siellä sinut esitetään hänelle. Ja voisihan Aleshakin tutustuttaa teidät. Sittenpä sinä kertoisitkin minulle hänestä.

— Natasha, ystävänäni, jääköön se asia tuonnemmaksi. Mutta — oikeinko todella sinä luulet riittävän itselläsi voimia erotaksesi Aleshasta? Tarkastelepas itseäsi, oletko sinä nyt levollisella mielellä?

— Riittää! vastasi hän tuskin kuuluvasti. — Kaikki hänen tähtensä. Koko elämäni olkoon hänelle! Mutta, tiedäs, Vanja, minä en jaksa kestää sitä, että hän nyt on tuon toisen luona, minut unohti, istuu hänen vierellään, juttelee, nauraa, muistathan, niinkuin hän tuonnoin täällä istui... Katsoo suoraan tuon silmiin; aina hän niin katsoo, — eikä mieleensäkään johdu nyt, että minä olen täällä — sinun kanssasi.

Hän ei lopettanut lausettansa, katsahti minuun epätoivoisena.

— Ja sinähän, Natasha, vasta äsken, juuri nyt puhuit...

— Erotkaamme, erotkaamme kaikki samalla! keskeytti hän minut säihkyvin katsein. — Minä annan siihen suostumukseni... Mutta vaikeata on, Vanja, jos hän itse ensiksi hylkää minut! Ah, Vanja, tätä tuskaani! En ymmärrä itseäni: järki sanoo näin, ja itse asiassa käy toisin. Kuinka onkaan kanssani käyvä!

— Rauhoitu, Natasha, rauhoitu!

— Ja näin on ollut jo viisi päivää, lakkaamatta, joka hetki... Unissani, nukkuissani — yhä vain häntä ajattelen! Tiedäs, Vanja, lähdetään sinne, saata minua sinne!

— Älä nyt turhia, Natasha.

— Lähdetään vaan! Sinua minä odotinkin, Vanja! Kolme päivää olen sitä jo ajatellut. Siitä minä sinulle kirjoitinkin... Sinun pitää saattaa minua; sinä et saa sitä minulta kieltää... Minä odotin sinua... kolme päivää... Siellä on tänään illatsu ... hän on siellä ... lähdetään!

Hän oli kuni kuumeen houreissa. Eteisessä kuului ääniä; kuului, niinkuin Mavra olisi kinastellut jonkun kanssa.

— Maltappas, Natasha, ken siellä on? kysäsin. — Kuunteleppas!

Hän alkoi kuunnella, epäilevästi hymyillen, ja äkkiä vaaleni kovin.

— Jumalani! Ken siellä? lausui hän tuskin kuuluvalla äänellä.

Hän aikoi pidättää minua, mutta minä menin eteiseen Mavran luo. Aivan oikein! Se olikin Alesha. Hän kyseli jotain Mavralta, tämä taas alussa ei päästänyt häntä.

— Mistä mokoma ilmaantui? sanoi Mavra valtansa tuntevan äänellä. — Mitä? Missä maleksit? No, mene mene! Minua sinä et vain petä! Mene vaan; mitähän vastaat!

— Minä en pelkää ketään! Minä menen sisälle! sanoi Alesha, hiukan hämillään.

— No, mene! Olet liian kerkeä!

— Kyllä menenkin! Kas! Tekin täällä! sanoi hän minut nähtyänsä, — kuinka mainio asia, että tekin olette täällä! Tässäpä minäkin, näettehän, mitenkä minä nyt...

— Astukaa vain sisään, mitä te pelkääte? vastasin hänelle.

— Minä en pelkää mitään, sen voin vakuuttaa, sillä, jumaliste, se ei ole minun syyntä. Te kai luulette, että minä olen syyllinen? Saattepa nähdä, minä kohta todistan syyttömyyteni. Natasha, saako tulla? huudahti hän jonkinlaisella teeskennellyllä urhoudella, pysähtyen suljetun oven taa.

Ei kuulunut vastausta.

— Mitäs tämä? kysäsi hän levottomasti.

— Ei mitään, Natasha oli juuri siellä, vastasin, — ehkäpä jotain?...

Alesha aukaisi varovasti oven ja arkana tarkasteli huonetta. Sisällä ei ollut ketään.

Äkkiä hän huomasi Natashan ikkunan ja kaapin välisessä nurkassa. Hän seisoi siinä, ikäänkuin joltakin piiloutuen, kalman kalpeana. Tuota muistelllessani en voi nytkään olla hymyilemättä. Varovasti ja hiljaa lähestyi Alesha häntä.

— Natasha, miksiä piilousit? Terve, Natasha, lausui Alesha arasti, jonkinlaisella pelolla katsellen häntä.

— No, mitäs, no ... ei mitään! vastasi Natasha hämillään, niinkuin hän olisikin ollut syyllinen. — Sinä ... tahdotko teetä?

— Natasha, kuule ... lausui Alesha kokonaan hämillään. — Sinä ehkä pidät minua syyllisenä... Mutta minä en ole syyllinen, en hituistakaan! Kuules, minä heti kerron sinulle.

— Mitäpäsi siitä? kuiskasi Natasha. — Ei, ei, ei huoli ... anna kätesi ja ... siinä kaikki ... niinkuin ennenkin... Hän tuli pois piilostaan; puna alkoi palata poskillensa. Hän katsoi maahan, niinkuin ei olisi uskaltanut katsoa Aleshaan.

— Oi, Jumalani! huudahti Alesha riemuissaan, — jos minä olisin syyllinen, en minä, varmaankaan, uskaltaisi nyt enää katsoakaan häneen! Katsokaas, katsokaas! huudahti hän minulle, — nyt näette: hän pitää minua syyllisenä; kaikki ovat minua vastaan, kaikki seikat ovat minua vastaan! Viiteen päivään en käy! Huhu käy, että minä olen uuden morsiamen luona — ja mitä? Hän jo antaa minulle anteeksi! Hän heti sanoo: "anna kätesi ja siihen jääköön kaikki!" Natasha, kyyhkyläiseni, enkelini! Minä en ole syyllinen, tiedä se! Ei ole minussa hituistakaan syytä! Päinvastoin! Päinvastoin!

— Mutta ... *siellähän* sinun nyt piti olla... *Sinnehän* sinut kutsuttiin... Mitenkäs sinä tänne? Pal... Paljonko kello on?

— Puoli yksitoista! Minä olinkin siellä... Mutta minä tekeysin sairaaksi ja läksin pois ja — tämä on ensimmäinen, ihan ensimmäinen kerta näinä viitenä päivänä, kun minä olen vapaa, kun sain tilaisuuden irtautua heistä tullakseni sinun luoksesi, Natasha. Se on, minä olisin ennenkin voinut tulla, mutta tahallani jätin tulematta! Miksi? Sinä heti kuulet sen, minä selitän sen; sen vuoksi minä nyt tulinkin, jotta selittäisin; mutta, jumaliste, tällä kerralla minä en ole yhtään syyllinen, en yhtään! En yhtään!

Natasha kohotti päätänsä ja katsahti häneen. Mutta hän katsoi vastaan niin avonaisesti, niin totuuden mukaisesti, kasvonsa olivat niin iloiset, niin rehelliset, niin riemuisat, että oli aivan mahdotonta olla uskomatta sanojansa. Minä luulin, että he huudahtavat ja kiiruhtavat syleilemään toisiansa, kuten usein ennen moisissa sovintotilaisuuksissa. Mutta Natasha, ikäänkuin onnen painostamana, painoi päänsä alas ja äkkiä ... alkoi hiljaan itkeä... Nyt ei Alesha voinut pidättää itseänsä. Hän heittäytyi Natashan jalkoihin. Hän suuteli Natashan käsiä, jalkoja; hän oli kuni mieluinen. Minä tarjosin Natashalle tuolin. Hän istuutui. Jalkansa eivät enää voineet häntä kannattaa.

TOINEN OSA.

I.

Hetkisen kuluttua me nauroimme kuni hupsut.

— Antakaa, antakaahan minun kertoa, sanoi Alesha sointuvalla, heleällä äänellä. — Te luulitte, että kaikki on samaa, kuin ennenkin... että minulla on vain mitätön asia... Minä vakuutan teille, että asiani on mitä hausimpia. Vaikenettekohan jo kohtakin!

Hän niin mielellään tahtoi kertoa. Hänet nähdessä saattoi luulla hänellä tärkeitäkin uutisia olevan. Mutta naivi ylpeytensä, teeskennelty mahtavuutensa sai Natashan yhä enemmän nauramaan. Tahtomattani täytyi minunkin yhtyä nauruun. Ja mitä enemmän Alesha meille äkäili, sitä enemmän me nauroimme. Aleshan harmi ja lapsellinen epätoivo saattoivat meidät lopulta semmoisiksi, että jos meille näytti vaikka sormen päätä, kuten mitshmanille Gogolin kertomuksessa, sai se meidät rajuimman naurun valtaan. Mavra tuli keittiöstä, asettui ovelle ja harmistuneena katseli meitä, ollen pahoillaan

siitä kun Alesha ei saanutkaan Natashalta toria, kuten hän hyvillä mielin näinä viitenä päivänä oli odottanut, vaan sitä vastoin kaikki olivat niin iloisia.

Viimein huomattuaan, että naurumme Aleshaa harmitti, lakkasi Natasha nauramasta.

— Mitä sinä sitten aiot kertoa? kysäsi hän.

— Mitä, pitääkö valmistaa teetä, vai? ehätti Mavra kysymään.

— Mene, Mavra, mene, sanoi Alesha, huitoen käsillään Mavralle, koettaen ajaa hänet pois. — Minä kerron kaikki, mitä oli, kaikki, mitä on ja kaikki, mitä tulee, sillä minä tiedän kaiken sen. Kyllä näen, ystäväni, te haluatte tietää, missä näinä viitenä päivänä olen ollut, — sen kaiken minä tahdon kertoa, mutta te ette salli. No, ja ensiksikin, minä olen koko ajan valehdellut sinulle, Natasha, koko tämän ajan, jo kauvan aikaa valehtelin, ja sepä juuri onkin pääasia.

— Valehtelitko?

— Niin, valehtelin, ja jo kokonaisen kuukauden; jo ennen isäni kotiin tuloa aloin valehdella; nyt tuli aika tunnustaa kaikki peittelemättä. Kuukausi sitten, kun isäni vielä oli matkoilla, sain minä äkkiä häneltä mahdottoman suuren kirjeen ja salasin sen teiltä kumpaseltakin. Kirjeessä hän suoraan ja lyhyesti, — ja, huomatkaa se, niin totisella tavalla, että minä oikein säikähdin — ilmoittaa minulle, että minun kosimisiasiani on saatu suotuisaan loppuun, että morsiameni on ihanne-ihminen; että minä tietysti en ansaitse häntä, mutta kumminkin minun välttämättömästi täytyy hänet ottaa. Ja siksi hän kääntää, että olisin valmis, että karkottaisin päästäni kaikki hullutukset ja niin edespäin, — no, tietty se, mitkä hullutukset. Kas, tämän kirjeen minä salasin teiltä.

— Etpä ollenkaan salannut! keskeytti Natasha, — olipa millä kehaista! Asia kumminkin on niin, että sinä kirjeen saatuasi heti siitä kerroit. Minä muistankin, mitenkä kohta muutuit hyvin kuuliaiseksi, oikein helläksi etkä poistunut luotani, aivan kuin olisit jotain paha tehnyt, ja koko kirjeen vähissä erin kerroit meille.

— Mahdotonta, pääasiaa varmaan en kertonut. Kenties te jotain arvasitte, se olkoon teidän asianne, minä vain en ole kertonut. Minä salasin ja kärsin hirveästi.

— Minä muistan, Alesha, että te silloin usein kysyitte neuvoani ja minulle kerroitte kaikki, tietysti vähittäin, arveluina, sanoin minä, katsoen Natashaan.

— Kaikki kerroit! Älä suotta siinä kehukaan! sanoi Natasha. — Ja mitäpä sinä voisit salata? Sinäkö osaisit valehdella? Jopa Mavrakin tiesi koko asian. Tiesithän sinä, Mavra?

— Miksikä en olisi tietänyt! vastasi Mavra pistäen päänsä ovesta. — Kolmena ensi päivänä kaikki kertoi. Sinäkö osaisit viekastella!

— Hyi, kun harmittaa puhella teidän kanssanne! Sinä teet kaiken tämän vain vihassasi, Natasha! Ja sinä, Mavra, myöskin erehdyt. Minä muistan, että olin silloin kuin mieluinen; muistatkos, Mavra?

— Kuinkas en muistaisi. Olethan sinä nytkin, kuin mikäkin mieluinen.

— Ei, ei, en minä sitä tarkoita. Muistappas! Silloin ei meillä ollut rahaa, ja sinä kävit panttaamassa minun hopeaisen sikarikoteloni; ja sinulle, Mavra, salli minun huomauttaa, että sinä olet liian epäkohtelias minulle. Ja siihen on Natasha sinut totuttanut. No, olkoon, että minä todellakin teille kaikki kerroin jo silloin, vähittäin (nyt johtuu se mieleeni). Mutta henkeä, kirjeen henkeä te ette tiedä, ja kirjeessä onkin pääasia se, missä hengessä se on kirjoitettu. Sitä minä tarkoitan.

— No, missä hengessä se sitten oli kirjoitettu? kysäsi Natasha.

— Kuules, Natasha, sinä kysyt — ikäänkuin laskisit leikkiä. *Älä laske leikkiä.* Minä vakuutan sinulle, asia on hyvin tärkeä. Se oli semmoisessa hengessä, että käteni hervahtivat. Ei vielä koskaan isäni minulle sillä tapaa puhunut. Se on, pikemmin Lissabon sortuu, kuin hänen tahtonsa jää täyttämättä; kas, semmoinen henki oli kirjeessä.

— No, no, kerroppas; miksikä sinä sitten salasit sen minulta?

— Oh, kaikkeapas! Etten sinua säikäyttäisi. Toivoin itse voivani kaikki hyvin sovittaa. No, niin siis, tuon kirjeen jälkeen, kun isäni palasi, alkoivat kärsimykseni. Minä valmistausin vastaamaan hänelle lujasti, selvästi, totisesti, mutta jostain syystä ei se onnistunutkaan. Ja hän kun ei edes kysellytkään; mokomakin viekas! Päin vastoin oli olevinaan, niinkuin asia olisi jo kokonaan ratkaistu, ja meidän välillämme ei voisi olla minkäänlaista riitaa ja erimielisyyttä. Kuulethan, *ei voisi olla*; mokomaa itseluottamusta! Minulle oli hän oikein lempeä, hellä. Minä oikein hämmästyin. Kuinka viisas

hän onkaan, jospa te tietäisittekään, Ivan Petrovitsh! Hän on hyvin paljon lukenut, paljon tietää; jos vain kerran katsotte häneen, tietää hän jo kaikki teidän ajatuksenne aivan kuin omansa. Kas, senpä vuoksi lienevätkin nimittäneet hänet jesuiitaksi. Natasha ei kärsi, että minä häntä keuhun. Älä suutu, Natasha. No, niin siis ... mutta sivumennen sanoen: hän ei alussa antanut minulle rahaa, mutta nyt eilen jo antoi. Natasha, enkelini! Nyt on loppunut köyhyytemme! Kas tässä! Sen, mitä hän minulta oli rangaistukseksi pidättänyt puolena vuotena, eilen kaikki antoi; katsokaas, minkä verran; minä en vielä ole laskenutkaan. Mavra, katsoppas, kuinka paljon on rahaa! Nyt ei enää tarvitse lusikoita ja nappeja pantata!

Hän veti taskustansa jotensakin paksun pakan seteleitä, ehkäpä noin puolentoista tuhatta ruplaa, ja laski sen pöydälle. Mavra tarkasteli sitä ihmetellen ja kehui Aleshaa. Natasha käski kertomaan lisää.

— No, niin siis — mitäpä tekisin, ajattelin? pitkitti Alesha. — Kuinka voisin tehdä hänen tahtoansa vastaan? Se on, minä valalla vakuutan teille kummallekin, että jos hän olisi ollut minulle vihainen, eikä niin hyvä, en minä olisi huolinut mistään. Olisin suoraan hänelle sanonut, etten tahdo, että jo olen kasvanut ja tullut mieheksi ja nyt — asia on lopussa. Ja uskokaa pois, olisin pysynyt päätöksessäni. Mutta nyt — mitä minä sanoisin? Mutta älkääte minuakaan syyttäkö. Minä huomaan, ettet sinä näytä kokonaan tyytyväiseltä, Natasha. Miksi te vaihdatte keskenänne silmäyksiä? Varmaankin ajattelette: kas kun mies pian kiedottiin, ei tuossa ole pisaraakaan lujuuutta. Sitä on, lujuuutta löytyy, vieläpä enemmän, kuin te luulettekaan! Sen todistukseksi mainitsen, että huolimatta asemastani minä samassa sanoin itselleni: se on velvollisuuteni; minä olen velvollinen sanomaan isälleni kaikki, kaikki, ja aloin puhua, sanoinkin kaikki, ja hän kuunteli minua.

— No ja mitä sinä sitten sanoit? kysäsi Natasha levottomasti.

— Sanoin, etten minä huoli uutta morsianta, vaan että minulla on omani, — sinä. Se tahtoo sanoa, suoraan minä en ole vielä sitä sanonut, mutta minä valmistin hänet sitä kuulemaan, ja huomenna sanon; niin minä jo päätin. Ensin minä puhuin hänelle, että rahan vuoksi naiminen on häpeätä ja alhaista, ja että pitää itseämme jonakin ylhäisönä on puoleltamme tyhmyyttä (minä näes, olen hänen kanssansa aivan avomielinen, aivan kuin veljesten kesken). Sitten kohta selitin hänelle, että minä olen tiers-état ja että tiers-état c'est l'essentiel; että olen ylpeä siitä, kun olen kaikkien toisten kaltainen, enkä tahdo olla muista eroava ... sanalla sanoen, minä esitin hänelle kaikki nuo oikeat ideeat... Minä puhuin lämmöllä, puoleeni vetävästi. Kummastelin oikein itse itseäni. Lopulta minä todistin hänelle hänenkin katsantokantansa mukaan ... sanoin suoraan: mitäs ruhtinaita me olemme? Ainoastaan syntyperältämme vain semmoisia; mutta mitä ruhtinaallista meissä itse asiassa on? Erinäistä rikkautta, ensiksikään, ei ole, ja rikkaushan — on pääasia. Nykyään on ruhtinaista mahtavin Rodschild. Toiseksi ei meitä oikeassa ylhäisessä maailmassa ole enään pitkään aikaan nähtykään. Viimeinen oli eno Semen Valkovski, ja hänkin oli vain Moskovassa tunnettu; hänkin vain siitä, että tuhlassa viimeiset kolme sataa sielua, ja jos ei isä olisi itse rahoja ansainnut, niin olisivat pojanpojat kyntäneet, kuten jo semmoisia ruhtinaita löytyykin. Ei siis olekkaan meillä syytä ylpeilemiseen. Sanalla sanoen, minä sanoin kaikki, mitä sisimmässäni tunsin, — kaikki sanoin innolla ja peittelemättä, vieläpä yhtä ja toista lisäinkin. Hän ei yhtään vastustanut, alkoi vain moittia minua, ett'en ole käynyt kreivi Nainskilla, ja sitten sanoi, että täytyy etsiä ruhtinatar K:n, minun ristiäitini suosiota, ja että jos ruhtinatar K. ottaa minut hyvästi vastaan, niin otetaan hyvästi kaikkialla, ja niin on minulla hyvä tulevaisuus, ja sitten alkoi hän luetella minulle hyvää ja parasta! Se tietysti oli kaikki vain viittauksia siihen suuntaan, että kun minä valitsin sinut, Natasha, niin nuo toiset kaikki hylkäsin; että se, muka, oli siis sinun vaikutustasi. Mutta ei hän ole vielä tähän saakka sitä suoraan sanonut, näkyypä oikein semmoista karttavan. Kumpikin meistä viekastelee, odotamme, koetamme saada toisiamme kiinni, mutta ole varma, että vielä meille kerran onnen päivä koittaa.

— Hyvä, hyvä; mitenkä asia päättyi, minkä päätöksen hän teki? Sehän on pääasia. Kummoinen lörppö sinä oletkaan, Alesha...

— Herra hänet ties, ei sitä osaa käsittää, mitä hän päätti; enkä minä ollenkaan ole lörppö, minä puhun asiaa: ei hän sanonut millaistakaan päätöstä, hän vain hymyili kaikille todisteluilleni, mutta hymynsä näytti semmoiselta, niinkuin hän säälsi minua. Kyllähän minä käsitän, että se on alentavaista, mutta minä en pidä sitä häpeänä. Minä, sanoi hän, olen kanssasi samaa mieltä, mutta lähdetäänpäs kreivi Nainskin luo, mutta muista, älä siellä tästä puhu mitään. Minä kyllä ymmärrän sinua, mutta he eivät ymmärrä. Tuntuu siltä, niinkuin nuo kaikki eivät hyvin ottaisi isäänikään vastaan; näyttävät jostain olevan vihoissaan. Yleensä ylhäisessä seurapiirissä jostain syystä ei isääni oikein siedetä. Ensi alussa otti kreivi minut vastaan kovin juhlallisena, aivan ylhäisen ylpeästi, niinkuin olisi kokonaan unohtanut, että olin heillä kasvanut, alkoipa muistella, ken olisinkaan, oikein totta! Hän, näes, on vihainen minun kiittämättömyyteni vuoksi, mutta minä vakuutan, se ei ollenkaan ollut kiittämättömyyttä; heillä on niin hirmuisen ikävää — sen vuoksi en käynytkään heillä. Hyvin huolimattomasti hän otti vastaan isänikin, enkä minä ollenkaan käsitä, minkä vuoksi isäni siellä käykään. Tuo kaikki harmitti minua. Isä parkani täytyy hänen edessään miltei kumarrella; minä tiedän, että se kaikki tapahtuu minun tähteni, mutta

minä en tarvitse mitään. Minä olin jo sanomaisillani isälleni nuo ajatukseni, mutta vaikenin kumminkin. Ja turhaa olisi sanoakin! Hänen vakaumustansa minä en saa muutetuksi, suotta vain harmittaisin häntä, onhan hänellä niinkin jo raskas olo. No, ajattelin, minäpä käytän viekkautta, voitan sillä heidät, saatan kreivin kunnioittamaan itseäni, — ja arvaattekos? Heti saavutinkin sen, jossain yhdessä päivässä muuttui kaikki! Nyt ei kreivi Nainski tiedä, minne panisi minut istumaan. Ja sen kaiken tein minä, yksin minä, omalla viisaudellani, isäni oikein suuresti kummasteli sitä!...

— Kuulehan, Alesha, parasta olisi, kun kertoisit asiasta! huudahti Natasha maltittomana. — Minä luulin, että sinä kerrot jotain meidän asiastamme, mutta sinä yhä vain haluat kertoa, miten kunnostit itseäsi kreivi Nainskin luona. Vähät minä sinun kreivistäsi välitän!

— Vähät välitän! Kuuletteko, Ivan Petrovitsh, mitä hän sanoo? Siinähan juuri onkin asian ydin. Sallikaa vain minun kertoa... Ja viimein (miks'en sanoisi suoraan!) kuules, Natasha, ja tekin, Ivan Petrovitsh, minä, kenties, toisinaan todellakaan en osaa oikein ajatella; no, olkoonpa, (onhan joskus niin ollutkin) että olen tyhmäkin. Mutta silloin minä, voin vakuuttaa, osotin paljon viisasta kekseliäisyyttä ... no ... ja, vieläpä, oikein suurta ymmärrystäkin; niin että minä luulin teidänkin olevan iloisia, etten minä aina ole... ymmärtämätön.

— Ah, mitä sinä nyt, Alesha, älähän nyt! Sinä minun kyyhkyläiseni!

Natasha ei voinut sietää, että Aleshaa pidettiin ymmärtämättömänä. Kuinka usein olikaan Natasha minulle pahoillaan, vaikei sitä sanoin ilmoittanut, jos minä, liikoja kursailematta, näytin Aleshalle toteen, että hän teki jonkun tyhmyyden; se oli Natashan sydämen arka kohta. Hän ei voinut sietää Aleshan halventamista, ja varmaankin sen vuoksi sitä vähemmän, että hän itse sisimmässään tunnusti Aleshan semmoiseksi, jonka äly ei kestänyt tarkkaa arvostelua. Oma mielipidettään ei hän kumminkaan ilmaissut ja pelkäsi loukkaavansa Aleshan itserakkautta. Alesha taas oli tällöin aina erittäin tarkka huomaamaan ja aina arvasi Natashan salaiset tunnelmat. Natasha näki sen ja tuli siitä kovin pahoille mielin, alkoi imarrella ja hyväillä häntä. Siksiäpä nytkin Aleshan sanat saivat niin kipeän kaiun Natashan sydämessä.

— Älähän, Alesha, sinä olet vain kevytmielinen, etkä ollenkaan ole ymmärtämätöin, pitkitti Natasha, — miksikä sinä itseäsi halvennat?

— No, hyvä; no niin, antakaa siis minun puhua loppuun. Kreivillä käyntimme jälkeen isäni oikein vihastui minulle. Minä ajattelin: odotappas! Ajoimme silloin ruhtinattarelle; jo kauan aikaa ennen kuulin, että hän on vanhuudesta melkein höperönä ja lisäksi kuuro sekä erittäin paljon rakastaa pikku koiria. Niitä hänellä on kokonainen karja ja niitä hän kaikesta sielustaan helli. Huolimatta kaikesta tästä on hänellä ylhäisessä piirissä hyvin suuri vaikutusvalta, niin että kreivi Nainskikin, le superbe, hänelle antichambre tekee. Minäpä tiellä laitoinkin suunnittelun kaikille toimilleni, ja arvatkaas, mille perustukselle? Sille, että minusta kaikki koirat pitävät, oikein totta! Minä olen sen huomannut. Tuleeko se siitä, että minussa on jotain magnetismia, vaiko siitä, että minä itse pidän hyvin paljon kaikista eläimistä, en osaa sanoa, koirat vain minusta pitävät, se on varma. Niin, huomautanpa tässä nyt sivumennen magnetismista. Minä en sinulle vielä kertonut, Natasha, että me näinä päivinä kutsuimme henkiä; olin erään henkienkutsujan luona: se on hirveän huvittavaa, Ivan Petrovitsh; minä oikein hämmästyin. Minä kutsuin Julius Caesarin.

— Ah, kaikkeapa! No, mitä sinä Julius Caesarilla teet? huudahti Natasha nauraen ääneensä. — Sitä vielä puuttui!

— No, miksikä ... ikäänkuin minä olisin joku... Miksikä minulla ei olisi oikeutta kutsua Julius Caesaria? Tuleeko hän siitä pahemmaksi? Kas, nyt hän nauraa tuossa!

— No, eihän hän, tietysti, siitä pahene, ah, sinä kyyhkyläiseni! No, ja mitä se Julius Caesar sanoi sinulle?

— Ei se sanonut mitään. Minä vain pitelin lyijykynää, ja se itsestään liikkui paperilla ja kirjoitti sanoja. Se kirjoitti, niin toiset sanoivat minulle, Julius Caesar. En minä sitä usko.

— Mitä se kirjoitti?

— Kirjoitti, "kastu" tai jotain siihen suuntaan kuin on Gogolin kertomuksessa ... mutta lakkaahan jo nauramasta!

— Kerrohan nyt ruhtinattaresta!

— No, kun te yhä keskeytätte minut. Tultuamme ruhtinattarelle aloin minä hyväillä Mimiä. Tuo Mimi — se on, näes, vanha, ruma, mitä iletävään koiran luuska, joka kaiken lisäksi on itsepintainen ja pureksija. Ruhtinatar pitää siitä kuin silmäterästänsä; se ehkä lieneekin hänen ikäisensä. Minä aloin

sillä, että syöttelin sille karamellia ja noin kymmenessä minutissa opetin sen antamaan kypälää, jota tekemään sitä ei oltu saatu sen koko elinaikana opetetuksi. Ruhtinatar tuli oikein haltioihinsa; miltei itkenyt ilosta: "Mimi! Mimi! Mimi antaa kypälää!" Jos joku sattuu tulemaan, sanoo hän: "Mimi antaa kypälää! Kummipoika opetti sen sille!" Kreivi Nainski tuli, sille taas: "Mimi antaa kypälää!" Minuun katsoo hän melkein ilokyyneleet silmissä. Oikein hyvä mummo; oikein on sääli häntä. Minä en siekaillut, osotin uudestaan hänelle imartelua: hänellä on nuuskarasian kannessa hänen oma kuvansa, hänen morsiusajaltansa, noin kuusikymmentä vuotta sitten. Tuon nuuskarasian hän sattui pudottamaan. Minä nostan sen ja sanon, niinkuin en tietäisikään: Cruelle charmante peinture! Tämä on ihanteellisen kaunis! Nytpä hän kokonaan heltyi, alkoi kanssani jutella tätä ja tuota, missä kävin koulua, kenen luona käyn, miten kauniit hiukset minulla on, ja niin pois päin. Minäkin huvittelin häntä, kerroin hänelle skandaalijutun parasta lajia. Semmoisista hän pitää: sormellaan vain heristi minulle, mutta muuten nauroi hyvin paljon. Pois lähtiessämme suuteli hän ja ristinmerkillä siunaili sekä vaati, että minä joka päivä kävisin häntä huvittamassa.

Kreivi puristaa kättäni; silmänsä olivat hyvin lipevät; ja isäni, vaikka onkin mitä parhain, kunniallinen ja jalomielisin ihminen, uskooka tai älkää, oli miltei itkeä ilosta silloin, kun kahden kotiin ajoimme. Hän syleili minua, tuli avomieliseksi, ilmaisi joitakin salaperäisyyksiä, puhui virka-urasta, ylhäisistä tuttavuuksista, rahasta, avioliitosta, etten kaikkea oikein ymmärtääkään voinut. Samassa hän minulle rahaakin antoi. Se oli eilen. Huomenna menen taas ruhtinattaren luo, mutta isäni kuitenkin on jalomielisin ihminen — älkää ajatelko hänestä mitään pahaa; ja vaikka hän koettaakin vieroittaa minua sinusta, Natasha, niin tulee se siitä, että hän on erehtynyt, hän kun haluaa Katjan miljooneja, joita sinulla ei ole; niitä hän haluaa yksistään vain minun tähteni, siis vain tietämättömyydestä tekee sinulle väärin. Kukapa isä ei haluaisi onnea pojallensa? Eihän se ole hänen syynsä, että on tottunut pitämään miljooneja ainoana onnena. Semmoisiahan he ovat kaikki. Häntä tuleekin arvostella vain siltä kannalta, eikä muulta, — ja silloin onkin hän oikeassa. Minä vartavasten kiiruhdin sinun luoksesi, Natasha, vakuuttamaan sinulle sitä, sillä minä tiedän, että sinulla on ennakkoluuloja häntä vastaan, tietysti, sinä et itse ole siihen syyppää. Minä en syytä sinua...

— Eikö sinulle siis mitään muuta tapahtunutkaan, kuin että menestyit kreivittären luona? Siinäkö se olikin koko viisautesi? kysäsi Natasha.

— Kuinka! Äläpäs! Sehän on vain alku... Ruhtinattaresta minä kerroin vain siksi, että huomaa se, minä hänen kauttansa saan isäni valtoihini, mutta itse kertomuksenihan ei ole vielä alkanutkaan.

— No, kerrohan se viimeinkin!

— Tänään tapahtui minulle vielä eräs seikka, vieläpä oikein kummallinen, minä olen vielä nytkin hämmästyksissäni siitä, pitkitti Alesha. — Tahdon teille huomauttaa, että vaikka isäni onkin kreivittären kanssa päättänyt minun kosimisestani, ei kuitenkaan mitään virallista ole tähän saakka vielä ollut, niin että vaikka me tuossa hetkessä erkanisimme, ei se herättäisi mitään erityisempää huomiota; kreivi Nainski vain yksin tietää asian, mutta häntähän pidetäänkin sukulaisena ja suojelijana. Vähät siitä, että minä näinä kahtena viikkona olenkin oppinut tuntemaan Katjan, me emme kumminkaan ole tähän päivään saakka puhuneet keskenämme sanaakaan tulevaisuudestamme, se on avioliitosta ja ... no, eikä rakkaudestakaan. Paitsi sitä on päätetty ensin pyytää ruhtinatar K:n suostumusta, jolta odotetaan kaikkea mahdollista suojelusta ja kultasateita. Mitä hän sanoo, sitä sanoo koko ylhäisö; hänellä on semmoinen mahtava tuttavapiiri. Minut taas välttämättömästi tahdotaan saattaa ylhäisön piiriin ja sen mukaiseksi ihmiseksi. Erittäinkin vaatii sitä kreivitär, Katjan äitipuoli. Asia on semmoinen, että kaikkien noiden kreivittären ulkomailla tekemien kepposten jälkeen ruhtinatar ehkei ota häntä vastaan, mutta jos ruhtinatar ei ota, niin kenties eivät toisetkaan ota; nyt olisi siis mukava tilaisuus, — minun kosimisjuttuni. Ja siksi kreivitär, joka ennen oli asiaa vastaan, tänään kovin ilostui menestyksestäni ruhtinattaren luona; mutta se sikseen; tärkeintä on tämä. Katarina Feodorovnan minä tunsin jo viime vuonna; ja minähän silloin olin vielä poikanulikka, en voinut ymmärtää mitään, enkä siis mitään hänestä huomannutkaan...

— Asia olikin siinä, että silloin sinä rakastit minua enemmän, keskeytti Natasha, — siksi et huomannutkaan, mutta nyt...

— Ei sanaakaan enää, Natasha! huudahti Alesha kiihkeästi. — Sinä erehdyt kokonaan ja loukkaat minua. Minun ei huoli sanoa sinulle vastaan; kuuntele etemmäksi, niin tulet huomaamaan kaikki... Oh, jos sinä tuntisit Katjan! Jospa sinä tuntisit, mikä hellä, avomielinen kyyhkysydän hän on! Mutta tulethan hänet tuntemaan; kuuntele vain loppuun! Kaksi viikkoa sitten, heidän tänne tulonsa jälkeen, kun isäni vei minut Katjan luo, aloin minä häntä tarkemmin tarkastella. Minä huomasin, että hänkin tarkasteli minua. Se nostatti uteliaisuuteni; en puhukaan siitä, että minulla oli oma erityinen tarkoitus oppia tuntemaan hänet likemmin, — tämä aikomus oli jo siltä ajalta, kun sain isältäni tuon kirjeen, joka minua niin suuresti hämmästytti. En huoli puhua mitään, en huoli kehua häntä, sanon vain: hän on erityinen poikkeus kaikesta seurapiiristään. Hänellä on tuommoinen ominainen luonne, voimakas ja totuutta

harrastava sielu, voimakas nimenomaan puhtaudessaan ja totuudessaan, ja minä olenkin hänenkin suhteensa poikanulikka, hänen nuorempi veljensä, huolimatta siitä, että hänellä on ikää vain seitsemäntoista vuotta. Sitten huomasin vielä yhden seikan: hän on hyvin surullinen, jotain salaista surua kantaa; hän on harvapuheinen, kotona aina on vaiti, aivan kuni säilytetty... Hän ikäänkuin jotain mietiskeli. Isääni tuntuu ikäänkuin pelkäävän. Äitipuoltansa ei rakasta, — sen minä arvasin; kreivitär itse vain jossakin tarkoituksessa yhä hokee, että tytärsuolensa häntä erittäin kovin rakastaa; se ei ole totta. Katja vain häntä vastustelematta tottelee, niinkuin olisi tehnyt hänen kanssaan siitä sopimuksen. Neljä päivää sitten, kun olin kaikki nuo huomioni tehnyt, päätin minä toteuttaa aikomukseni ja tänä iltana sen toteutuikin. Aikomukseni, näes, oli tunnustaa Katjalle kaikki, taivuttaa hänet meidän puolellemme ja sillä lailla päättää koko asia...

— Kuinka! Mitä sinä tahdoit kertoa ja mitä tunnustaa? kysäsi Natasha levottomana.

— Kaikki, ihan kaikki, vastasi Alesha. — Ja minä kiitän Jumalaa, joka antoi minulle tuon ajatuksen, mutta kuulkaa, kuulkaa! Neljä päivää sitten minä päätin näin: tahdon olla erilläni teistä ja lopettaa itse kaikki. Jos minä olisin ollut teidän kanssanne, olisin minä yhä epäröinyt, minä olisin totellut teitä, enkä suinkaan olisi uskaltanut toteuttaa aikomustani. Yksinäni ollessani, saatettuani itseni semmoiseen asemaan, että joka hetki yhä muistutin itseäni, että pitää lopettaa ja että olen *velvollinen* lopettamaan, minä sain rohkeutta ja — lopetin! Minä asetin velvollisuudekseni tulla tyköni päätös muassani, ja niin tulinkin!

— Mitä, mitä? Miten se asia oli? Kerro pikemmin!

— Varsin yksinkertaisesti! Minä lähestyin häntä suoraan, rehellisesti ja rohkeasti... Mutta ensin minun täytyy kertoa teille eräs edellinen tapaus, joka minua suuresti kummastutti. Vähää ennen sen edellä, kun meidän piti lähteä, sai isäni jonkun kirjeen. Minä satuin juuri samaan aikaan tulemaan hänen huoneeseensa ja pysähdyin ovelle. Hän ei huomannut minua. Häntä oli tuo kirje siinä määrin hämmästyttänyt, että hän puheli yksin ääneensä, huudahteli jotain, käveli levottomana huoneessa ja lopulta alkoi äkisti kovasti nauraa, pidellen kirjettä kädessään. Minä oikein pelkäsin mennä sisälle, odotin hiukan ja sitten menin. Isäni oli jostain syystä iloinen, kovin iloinen, puheli minulle jotenkin kummallisesti, sitten äkkiä keskeytti puheensa ja käski minun heti valmistaumaan lähtemään, vaikka olikin vielä hyvin varhainen. Ei siellä tänään ketään muita ollut, kuin isäni ja minä, ja suotta sinä, Natasha, luulit, että siellä oli vieraspidot. Sinulle ei ole oikein kerrottu...

— Ah, älähän puhu syrjäseikkoja, Alesha; sano, kuinka sinä kerroit asian Katjalle.

— Se oli onni, että me saimme olla kahden kokonaista kaksi tuntia. Minä hänelle suoraan sanoin, että vaikka meitä toisillemme tahdotaankin, niin on meidän mahdoton mennä naimisiin; että minun sydämmessäni on kaikkea myötätuntoisuutta häntä kohtaan ja että hän yksin voi minut pelastaa. Silloin minä ilmaisin hänelle kaikki. Ajatteles, hän kun ei tietänyt mitään meidän suhteistamme, minun ja sinun, Natasha! Jospa sinä olisit nähnyt, kuinka liikutettu hän oli; oikeinpa alussa säikähti. Vaaleni kokonaan. — Minä kerroin hänelle koko meidän historiamme, kuinka sinä minun tähteni jätit kotisi, kuinka elimme yksiksemme, kuinka me nyt kärsimme, kaikkea pelkäämme ja että me nyt turvaamme häneen (minä puhuin sinunkin nimessäsi, Natasha), että hän itse kävisi puolellemme ja suoraan sanoisi äitipuolellensa, ettei tahdo tulla minulle; että siinä yksistään on meidän pelastuksemme eikä meidän ole sitä mistään muualta odotettava. Hän kuunteli niin halukkaasti, niin myötätuntoisesti. Ja kummoiset silloin olivatkaan silmänsä! Näytti, niinkuin koko sielunsa olisi ollut hänen silmissään. Hänellä on ihan siniset silmät. Hän kiitti minua siitä, etten minä epäillyt häntä, ja vakuutti olevansa valmis auttamaan meitä kaikin voiminsa. Sitten alkoi hän kysellä sinusta, sanoi, että hyvin mielellään tahtoisi tutustua kanssasi, pyysi minun sanomaan sinulle, että hän jo nyt rakastaa sinua kuni sisartansa, ja että sinäkin rakastaisit häntä kuni sisartasi; ja kun hän sai kuulla, etten minä enää viiteen päivään ollut nähnyt sinua, alkoi hän heti kärkeä minua lähtemään luoksesi.

Natasha oli hyvin liikutettu.

— Ja tämän edellä sinä voit kertoa seikkailujasi jonkun kuuron ruhtinattaren luona! Ah, Alesha, Alesha! huudahti Natasha, nuhtelevasti katsoen häneen.

— No, mitä, oliko Katja hyvillään, iloissaan, kun päästi sinut menemään?

— Niin, hän oli iloinen siitä, että sai tehdä hyvän työn, mutta itse hän alkoi itkeä. Sillä hänkin, näes, rakastaa minua, Natasha! Hän tunnusti, että hän alkoi jo rakastaa minua; ettei hän tapaa ketään ja että minä olin miellyttänyt häntä jo kauan aikaa, hän pani erityistä huomiota minuun erittäin sen vuoksi, että kaikkialla on vain viekkautta ja valhetta, mutta minä näytin olevan totinen ja rehellinen ihminen. Hän nousi ja sanoi: "No, Jumala kanssanne, Aleksei Petrovitsh, ja minä kun luulin..." Hän ei lopettanut lausettansa, alkoi itkeä ja poistui. Me päätimme, että hän huomenna sanoo äitipuolellensa, ettei hän tahdo tulla minulle ja että minunkin tulee sanoa kaikki isälleni ja sanoa se lujasti ja rohkeasti. Hän

moitti minua, miksi minä en jo ennen hänelle sanonut: "Kunniallisen ihmisen ei tarvitse mitään peljätä!" Hän on niin jalomielinen. Isääni ei hänkään rakasta; sanoo, että isäni on viekas ja haluaa rahoja. Minä puolustin isääni; hän ei uskonut minua. Jos en huomenna onnistu asiassani isäni luona (Katja arvelee olevan varmaa, etten onnistu), silloin hänkin suostuu, että minä turvautuisin ruhtinatar K:n suojaan. Silloin ei kukaan uskaltaisi tehdä vasten hänen tahtoansa. Me lupasimme toisillemme olla kuni veli ja sisar. Oi, jos sinä tietäisit hänen elämänsä, kuinka hän on onneton, kuinka vastenmielisesti hän katsoo elämänsä äitipuolen kanssa, kaikkea tuota suhdettansa. Ei hän tosin siitä suoraan puhunut, ikäänkuin olisi minuakin pelännyt, mutta muutamista sanoistaan minä sen arvasin, Natasha, kyyhkyläiseni. Ja millaisella ihastuksella hän sinua katselisi, jos näkisi sinut! Ja kuinka hyvä sydän hänellä on! Hänen kanssaan on niin helppo olla! Te kumpanenkin olette luodut sisariksi toisillenne ja teidän tulee rakastaa toinen toistanne. Sitä minä olen aina ajatellut. Oikein totta: minä saattaisin teidät yhteen, mutta itse olisin syrjässä ja ihailisin teitä. Älä vain luule jotain, Natasha, ja salli minun puhua hänestä. Minä haluan juuri sinun kanssasi hänestä puhua, ja hänen kanssaan sinusta. Tiedäthän sinä, että minä rakastan sinua ylikäiken, enempi kuin Katjaakaan... Sinä olet minun kaikkeni!

Natasha katsoi häneen ääneti, lempeästi ja jonkinlaisella surumielellä. Aleshan puhe näytti ikäänkuin hyväilevän tai jollain tavoin kiusaavan häntä.

— Ja jo kauvan, jo kaksi viikkoa sitten osasin minä antaa oikean arvon Katjalle, pitkitti Alesha. — Minä, näes, olen käynyt heillä joka ilta. Palattuani kotiin minä sitten kaiken iltaa mietiskelen, yhä ajattelen teitä molempia, yhä vaan vertailen teitä toisiinne!

— Kumpanen meistä näytti paremmalta? kysäsi hymyillen Natasha.

— Toisinaan sinä, toisinaan taas hän. Sinä sittenkin aina jätät lopulta paremmaksi. Kun minä puhun hänen kanssansa, minä silloin aina tunnen, että itsekin tulen paremmaksi, viisaammaksi, ja ikäänkuin jalommaksi. Mutta huomenna, huomenna asia päättyy!

— Etkö sinä sääli häntä? Rakastaahan hän sinua; sanoithan, että itse olet sen huomannut?

— Sääli on, Natasha! Mutta me kaikki kolme tulemme rakastamaan toisiamme, ja silloin...

— Ja silloin saa sanoa hyvästit! lausui Natasha hiljaa, aivan kuin itsekseen vain.

Alesha katsoi häneen neuvottomana.

Mutta nytpä keskeytyi puheemme mitä odottamattomimmalla tavalla. Keittiöstä, joka oli samalla myöskin eteisenä, kuului ääni, niinkuin joku olisi tullut sisään. Kohta aukaisi Mavra oven ja viittasi salaa Aleshalle, kutsuen häntä. Me kaikki käännyimme Mavran puoleen.

— Tuolla sinua kysytään, tuleppas, lausui Mavra jonkinmoisella salaperäisellä äänellä.

— Kuka minua nyt kysyisi? sanoi Alesha, katsoen neuvotonna meihin.

— Lähdenpä.

Keittiössä seisoivat hänen isänsä livre-pukuinen palvelija. Ruhtinas oli Natashan asunnon ohi ajaessaan pysähdyttänyt vaununsa ja lähettänyt palvelijansa tiedustamaan, oliko Alesha täällä. Tämän ilmoitettuaan palvelija samassa poistui.

— Kummallista! Tämmöistä ei vielä ole koskaan tapahtunut, sanoi Alesha hämillään ja katsoen meihin. — Mitä tämä merkitsisi?

Natasha katsoi levottomasti häneen. Äkkiä Mavra taas aukaisi kamarimme oven.

— Ruhtinas itse tulee! sanoi hän hätäisesti kuiskaten ja samassa sulki oven.

Natasha vaaleni ja nousi seisomaan. Äkkiä alkoivat silmänsä loistaa. Keveästi nojaten pöytään hän seisoivat ja rauhatonna katsoi oveen, josta kutsumaton vieras oli tuleva.

— Natasha, älä pelkää, minä olen luonasi! Minä en salli sinua loukattavan, lausui hämmästynyt, mutta kumminkin itsensä hallitseva Alesha.

Ovi aukeni ja kynnykselle ilmaantui ruhtinas Valkovski.

Hän loi meihin pikaisen, tarkkaavan katseen. Siitä katseesta ei vielä voinut päättää, tuliko hän vihollisena, vaiko ystävänä. Tahdon tarkkaan kuvata hänen ulkomuotonsa. Tänä iltana hän erittäin hämmästytti minua.

Olin hänet nähnyt jo muulloinkin. Hän oli noin neljänkymmenen viiden vuoden vaiheilla, ei vanhempi, kasvonpiirteensä säännölliset ja erinomaisen kauniit; kasvojensa ilme vaihteli aina asianhaarain mukaan; nämä vaihdokset olivat jyrkät, täydelliset, tavattoman sukkelat, muuttuen mitä miellyttävimmästä mitä juroimmiksi ja tyytymättömimmiksi, aivan kuin olisi vahingossa jotakin vieteriä nykäisty. Kasvojen säännöllinen soikeus, niiden hiukan tummahtava väri, erinomaiset hampaat, pienet ja jotenkin hienot huulet, soreapiirteinen, suora, hiukan pitkänpuoleinen nenä, korkea otsa, jolla ei näkynyt vielä pienintäkään ryppyä, harmaat, kohtalaisen suuret silmät, — tuo kaikki oli omiansa vaatimaan tunnustamaan niiden omistajan kauniiksi; mutta siitä huolimatta ei hänen ulkomuotonsa tehnyt hyvää vaikutusta. Nuo kasvot olivat vastenmieliset juuri siksi, että niillä asustava ilme aina oli vierasta teeskenneltyä, mietittyä, lainattua, ja hänet nähtyänne syntyi teissä jonkinlainen horjumaton vakuutus siitä, ettette koskaan voi tavata noilla kasvoilla niiden luonnollista ilmettä. Tarkemmin tarkastettuanne, aloitte epäillä tuon ainaisen naamarin alla piilevän jotain ilkeätä, viekasta ja suurimmassa määrässä itsekästä. Erityistä huomiota herättivät kauniilta näyttävät, harmaat, suuret silmänsä. Ne yksin eivät näyttäneet tahtovansa kokonaan taipua hänen tahtonsa alle. Hän ehkä olisi tahtonut katsoakin pehmeästi ja lempeästi, mutta hänen katseensa säteet ikäänkuin jakaantuivat niin, että pehmeiden ja lempeiden säteiden seassa välkkyi kovia, epäluuloisia, urkkivia, vihaisia säteitä... Kasvultaan oli hän tavallisen korkea, soreavartaloinen, hiukan laihanpuoleinen, ja näytti paljoa nuoremalta kuin olikaan. Tummanruskeassa pehmeässä tukassaan vielä tuskin nimeksikään näkyi harmaita. Korvansa, kätensä, jalkateränsäkin olivat ihmeen sopusuhtaiset. Kaikki oli perinnöllisen kaunista. Pukunsa oli hienon loistavaa ja nuorteata, osaksi nuoren miehen pukua toivottelevaa, mikä hänelle hyvin sopikin. Hän näytti Aleshan vanhemmalta veljeltä. Ei ainakaan häntä voinut luulla noin ison pojan isäksi.

Hän suoraan astui Natashan luo ja, katsoen häneen tarkasti, sanoi hänelle:

— Tuloni teidän tyköne tähän aikaan ja esittämättä — on kummallinen eikä ollenkaan yleisen tavan mukaista; mutta minä luulen teidän uskovan, että ainakin minä itse voin tuntea koko tekoni sopimattomuuden. Minä myöskin tiedän kenen kanssa ryhdyn asiaan; tiedän, että olette ihmistuntija ja jalomielinen. Lahjoittakaa minulle vain kymmenen minuttia, ja minä luotan siihen, että te ymmärrätte minut ja annatte anteeksi.

Kaiken tuon hän lausui kohteliaasti, mutta painolla ja jonkinmoisella järkähtämättömyydellä.

— Istukaa! sanoi Natasha, tointumatta vielä ensi hämmingistä ja jonkinlaisesta säikähdyksestä.

Hän kumarsi hiukan ja istui.

— Ennen kaikkea sallikaa minun sanoa pari sanaa hänelle, lausui ruhtinas, viitaten poikaansa. — Alesha, kun sinä läksit, odottamatta minua sekä sanomatta meille hyvästiäkään, sanottiin kreivittärelle, että Katarina Feodorovna voi pahoin. Kreivitär oli juuri kiiruhtamaisillaan hänen luokseen, kun äkkiä astui sisään Katarina Feodorovna, kiihoittuneena ja kovassa mielenliikutuksessa. Hän sanoi meille suoraan, ettei hän voi tulla sinun vaimoksesi. Hän sanoi vielä, että hän menee luostariin, että sinä pyysit hänen apuansa ja itse hänelle tunnustit rakastavasi Natalja Nikolajevnaa... Tällöinen Katarina Feodorovnan outo tunnustus ja sitten vielä moiseen aikaan voi johtua, tietysti, vain sinun ylenmäärin kummallisesta tunnustuksestasi hänelle. Hän oli miltei suunniltansa. Voit käsittää, mitenkä minä hämmästyin ja säikähdin. Nyt ohi ajaessani, minä huomasin valon ikkunoistanne, pitkitti ruhtinas, kääntyen Natashaan. — Ajatus, joka oli mielessäni jo kauan asustanut, valtasi samassa minut niin kokonaan, etten minä voinut vastustaa ensi mielitekoani ja päätin tulla teille. Miksikä? Sen sanon kohta, mutta jo edeltäpäin pyydän, älkää kummeksiko, jos selitykseni tuntuisikin jossain määrin jyrkältä. Tämä kaikki tuli niin äkkiä...

— Minä koetan ymmärtää teitä ja antaa sanoillenne niille tulevan arvon, sanoi Natasha väkinäisesti.

Ruhtinas katsahti häneen tarkkaan, niinkuin olisi koettanut oppia hänet muutamassa silmänräpäyksessä täydellisesti tuntemaan.

— Minä luotankin teidän tarkkaan huomaavaisuuteenne, pitkitti ruhtinas, — ja jos rohkeninkin tulla teille nyt, niin johtui se siitä, että tiesin, kenenkä kanssa tulen olemaan tekemisissä. Minä olen tuntenut teidät jo pitkän ajan, huolimatta siitä, että tuonnottain tein väärin teille, ja aivan syyttänne. Kuunnelkaa minua: te tiedätte, että isänne ja minun välillä on pitkäaikaisia rettelöitä. En tahdo puolustaa itseäni; kenties minä olen tehnyt isällenne väärää enemmän, kuin tähän saakka osasin arvatakaan. Mutta jos niin on, niin on minua petetty. Minä olen luonteeltani epäilevä ja tunnustankin itseni sellaiseksi. Minä olen herkkä mieluummin luulemaan pahaa, kuin hyvää — onneton luonteen ominaisuus, joka on

omiansa minunlaiselleni. Mutta ei ole tapani salata puutteellisuksiani. Minä urkin kaikkia kulkupuheita, ja kun te jätitte vanhempanne, kauhistuin minä Aleshan puolesta. Mutta silloin minä vielä en tuntenut teitä. Tekemäni tiedustelut teistä vähitellen rauhoittivat minut kokonaan. Minä tarkastelin, tutkiskelin ja viimein tulin vakuutetuksi, että epäluuloni olivat perusteettomia. Minä sain tietää, että teidän ja omaistenne väli on kokonaan rikkoontunut, tiedän myöskin, että isänne kaikin voiminsa vastustaa teidän ja poikani liittoa. Ja jo yksin se seikka, että vaikka teillä on semmoinen vaikutusvalta poikani suhteen, ettekä sittenkään ole vielääkään tätä valtaanne käyttänyt, ette pakoittanut häntä ottamaan teitä vaimoksensa, jo tämä yksistään antaa teistä hyvin hyvän puoltolauseen. Ja sittenkin tunnustan nyt sen teille suoraan, päätin minä kaikin voimin vastustaa kaikkia avioliitonne mahdollisuuksia. Minä tiedän, että puhun liian suoraan, mutta tällä hetkellä on suoruus mitä tarpeellisin; olette itse oleva samaa mieltä, kun olette kuullut puheeni loppuun. Kohta sen jälkeen, kun te poistuitte kotoanne, matkustin minä Pietarista; mutta pois matkustaissani en minä enää pelännyt Aleshan tähden. Minä luotin teidän jaloon ylpeyteenne. Minä tiesin, ettette te itsekään halua solmita avioliittoa perheriitojemme vielä jatkuessa, ette tahtonut rikkoa minun ja Aleshan välistä sopua, sillä minä en olisi koskaan antanut hänelle anteeksi hänen avioliittoansa teidän kanssanne; ette myöskään tahtonut, että teistä sanottaisiin, että etsitte ruhtinaallista sulhasta ja liittoa sukumme kanssa. Päinvastoin te vielä osoititte ylenkatsetta meitä kohtaan sekä ehkä odotitte hetkeä, jolloin minä itse tulisin pyytämään teitä osottamaan meille sen kunnian, että suostutte antamaan kätenne pojalleni. Mutta sittenkin minä jyrkästi pysyin teidän vastustajanne. En huoli puolustaa itseäni, mutta en myöskään salaa syytani. Ne olivat: te ette ole ylhäistä sukua ettekä rikas. Vaikka minulla kyllä onkin varoja, mutta me tarvitsemme enemmän. Sukumme on alenemassa. Tarvitsemme kuuluisia sukulaisia ja rahaa. Kreivitär Sinaida Feodorovnan tytärpuoli, vaikkei olekaan suurusukuinen, on kumminkin hyvin rikas. Jos vähänkin olisimme viipyneet, olisi löytynyt muita onnen etsijöitä, jotka olisivat vieneet morsiamen; tilaisuutta ei sopinut päästää ohi menemään, ja siis huolimatta siitä, että Alesha on vielä liian nuori, päätin minä saattaa hänet kihloihin. Huomatkaa, minä en salaa mitään. Te voitte halveksien katsoa isää, joka itse tunnustaa, että oman voiton pyynnöstä ja ennakkoluulojen vuoksi johti poikaansa kehnoon asiaan; sillä hylätä jalosydäminen neito, joka uhrasi hänelle kaikki ja jonka edessä hän on vikapää, — se on kehnoutta. Mutta minä en tahdo tehdä itseäni syyttömäksi. Toinen syy, miksi toivoin avioliittoa poikani ja kreivitär Sinaida Feodorovnan tytärpuolen välille, oli se, että tuo neiti täydellisesti on rakkauden ja kunnioituksen arvoinen. Hän on kaunis, oivallisesti kasvatettu, mitä parhaimman luontoinen ja hyvin ymmärtäväinen, vaikka vielä monessa suhteessa lapsi. Aleshalta puuttuu tahdon lujuuksi, hän on kevytmielinen, kovin ajattelematon, kahdenkymmenen kahdenvuotisenä vielä kaikinensa lapsi, yksi hyvä puoli ehkä hänellä löytyy — hyvä sydän, joka ominaisuus muutoin ehkä kaikkien puutteiden ohella on vaarallinenkin... Jo kauvan aikaa olen huomannut, että minun vaikutukseni häneen alkaa vähetä: kiihkeys, nuoruuden viehätykset ottavat omansa, vievätpä vielä voitonkin muutamista oikeista velvollisuuksistakin. Minä ehkä rakastan liian paljon, mutta olen siltä vakuutettu, etten enää yksin riitä hänelle johtajaksi. Ja kumminkin hänen täytyy olla jonkun alituisen hyvän vaikutuksen alaisena. Hänen luonteensa on alistuva, heikko, rakastava, mieluummin taipuisa rakastamaan ja alistumaan, kuin käskemään. Semmoisena hän tulee pysymäänkin kaiken ikänsä. Voitte arvata, kuinka iloiseksi tulinkaan, oppiessani tuntemaan Katalina Feodorovnan ihanteelliseksi tytöksi, jommoista minä olisin halunnut pojalleni vaimoksi. Mutta iloni oli myöhäistä; poikani oli peruuttamattomasti toisen vaikutuksen alainen, — teidän. Kuukausi sitten palattuani Pietariin minä salaa tarkkaan tutkielin häntä ja ihmeekseni huomasin hänessä tapahtuneen huomattavan muutoksen parempaan päin. Kevytmielisyytensä, lapsellisuutensa ovat vielä melkein entisellään, mutta muutamia jaloja mietteitä on juurtunut mieleensä; häntä ei enää huvita vain lelut, mutta ylevämpiä, jalompia, kunniallisia harrastuksia hän jo alkaa omistaa. Aatteensa kylläkin ovat kummallisia, häälyväisiä, toisinaan mielettömiäkin, mutta pyrkimyksensä, taipumuksensa, sydämensä on parempi, ja sehän on kaiken perustus; ja kaikki tämä parhain hänessä — se epäilemättä on teidän vaikutustanne. Te olette hänet uudistanut. Täytyypä minun teille tunnustaa, että te ennen kaikkia muita voisitte rakentaa hänen onnensa. Mutta minä karkoitin sen ajatuksen, minä en tahtonut semmoisia ajatuksia. Minun piti vieroittaa hänet teistä, kävi kuinka kävikään; minä aloin toimia ja luulin saavuttaneeni pyrintöjeni päämaalin. Vielä tunti sitten minä luulin voiton olevan puolellani. Mutta kreivittären luona tapahtunut kohtaaminen kumosi kerrassaan kaikki minun suunnitteluni, ja eräs tosiseikka minua eniten hämmästytti: Aleshan outo totisuus, horjumaton kiintymys teihin ja tuon kiintymyksen horjumattomuus ja elinvoimaisuus. Sanon vielä kerran: te olette antanut pojalleni kokonaan uuden kasvatuksen. Äkkiä minä näin, että muutos menee hänessä etemmäksi, kuin edes minäkään odotin. Tänään minä odottamatta huomasin hänessä semmoisen älykkäisyyden merkin, jota minä en ollenkaan osannut odottaa, ja samalla myöskin tavatonta sydämen hienoutta ja huomaavaisuutta. Hän valitsi kaikista varmimman tien, päästäkseen pois asemasta, jonka piti itselleen vaikeana. Hän kosketteli ja herätti ihmissydämen jaloimmat taipumukset, nimittäin anteeksi antamisen ja pahan palkitsemisen hyvällä. Hän antautui loukkaamansa olennon valtaan ja anoi häneltä osanottavaisuutta ja apua. Hän kosketti naisen koko ylpeyttä, naisen, joka jo rakasti häntä, suoraan tunnustaen tälle, että tällä on jo kilpailija, mutta samalla herätti tässä myötätuntoisuutta kilpailijaansa kohtaan, saaden itselleen anteeksiannon ja lupauksen uhrautuvasta sisar-rakkaudesta. Ruveta tekemään moisia selityksiä ja samalla osata olla

loukkaamatta, pahastuttamatta — siihen eivät aina kykene viisaita viisaammattakaan, siihen kykenevät vain nuorteat, puhtaat ja hyvästi johdetut sydämmet, jommoinen Aleshalla on. Minä olen vakuutettu siitä, että hänen tämän päiväisessä toimessaan ette te, Natasha Nikolajevna, ole ollut osallisena, ette sanalla ettekä neuvolla. Te ehkä nyt vasta kuulitte siitä häneltä. Erehdynkö? Eikö ole totta?

— Te ette ole erehtynyt, sanoi Natasha, jonka kasvot säteilivät ja silmät loistivat kummallisesti, kuni jonkin innostuksen vallassa. Ruhtinaan puhetaito alkoi vaikuttaa. — Minä en ole viiteen päivään nähnyt Aleshaa. Tuon kaiken on hän itse keksinyt, itse sen myöskin toimeenpannut.

— Aivan varmaan niin, myönsi ruhtinas, — mutta huolimatta siitä, kaikki tämä hänen odottamaton tarkkanäköisyytensä, päättäväisyytensä, velvollisuudentuntonsa, ja vielä, kaikki tämä jalo järkähtämättömyytensä, — se on kaikki seuraus teidän vaikutuksestanne. Tämän kaiken minä lopullisesti huomasin ja harkitsin nyt kotiin ajaessani, ja harkittuani, tunsin äkkiä itsessäni voiman tehdä päätökseni. Kosimispuuhamme kreivittären talossa on mennyt myttyyn eikä voi uudistua; mutta vaikka voisikin, ei se saa enää koskaan uudistua. Minä tulin vakuutetuksi, että vain te yksistänne voisitte rakentaa hänen onnensa, että te olette hänen oikea johtajansa, että te jo olette laskenut perustuksen hänen tulevalle onnellensa! Minä en ole salannut teiltä mitään, enkä salaa nytkään, että minä hyvin paljon rakastan hyvää tulevaisuutta, rahaa, ylhäisyyttä, vieläpä virkanimiäkin; tiedän hyvin niistä useita ennakkoluuloiksi, mutta minä rakastan noita ennakkoluuloja enkä ollenkaan tahdo halveksia niitä. Mutta on seikkoja, jolloin täytyy ottaa huomioon muitakin näkökohtia, jolloin ei sovi kaikkea mitata samalla mitalla... Paitsi sitä minä suuresti rakastan poikaani. Sanalla sanoen minä tulin siihen päätökseen, että Alesha ei saa erota teistä, sillä ilman teitä hän joutuu turmioon. Ja tunnustankin, että ehkä on jo kuukausi siitä, kun minä tämän päätin, ja nyt vasta itse huomasin, että olen oikein päättänyt. Tietysti, sanoakseni teille tämän kaiken, olisin minä voinut tulla luoksenne huomenna, enkä häiritä teitä miltei puoliyön aikaan. Mutta nykyinen kiireellisyyteni ehkä todistaa teille, kuinka innokkaasti ja, erittäinkin, kuinka totisesti minä asiaan käyn käsin. En ole enää lapsi; en voisi ikäisenäni ottaa ajattelematonta askelta. Kun minä astuin tänne sisään, olin jo kaikki päättänyt ja valmiiksi ajatellut. Mutta minä tunnen, että minun täytyy vielä kauan odottaa, ennenkuin saan teidät täydelleen vakuutetuksi minun vilpittömydestäni... Mutta asiaan! Tuleeko minun nyt selittää teille, miksi tulin tänne? Minä tulin, täyttääkseni velvollisuuteni ja — juhlallisesti, kaikella rajattomalla kunnioituksellani teitä kohtaan, pyydän teidän tekemään poikani onnelliseksi ja suomaan hänelle kätenne! Oi, älkää luulko, että minä tulin ankarana isänä, joka viimeinkin antoi lapsillensa anteeksi ja armollisesti suostuu suomaan heille heidän onnensa. Ei! Ei! Te halvennatte minua ajatellessanne minusta semmoista. Älkääkä myöskään luulko, että minä jo ennakolta olin varma suostumuksestanne, perustaumalla siihen, mitä te olette jo uhranneet poikani vuoksi; ei niinkään! Minä ensimmäisenä olen valmis ääneen sanomaan, ettei hän ansaitse teitä ja ... (hän on hyvä ja avomielinen) — hän itsekin sen todistaa. Mutta ei siinä kyllin. Minua veti tänne moiseen aikaan ei vain se yksin ... minä tulin tänne ... (— tässä ruhtinas kunnioittavasti ja jonkinlaisella juhlallisuudella kohosi tuoliilta —) minä tulin tänne tarkoituksessa tulla ystäväkseen! Minä tiedän, ettei minulla siihen ole pienintäkään oikeutta, päinvastoin! Mutta kuitenkin — suokaa minun ansaita tuo oikeus! Suokaa minun toivoa!...

Kunnioittavasti kumartuen Natashan edessä odotti hän vastausta. Kaiken aikaa, kun hän puhui, pidin minä häntä tarkkaan silmällä. Hän huomasi sen.

Puheensa lausui hän kylmästi, hiukan tavotellen kaunopuheisuutta, vieläpä muutamin paikoin jonkinlaisella leväperäisyydellä. Koko puheen äänensointu toisinaan ei ensinkään vastannut innostustansa, joka veti hänet sinne moiseen ensi käynniksi sopimattomaan aikaan ja erittäinkin moisissa olosuhteissa. Muutamat lauseensa olivat huomattavassa määrässä tekemällä tehtyjä ja muutamin paikoin pitkiä, ja pituudestaan kummallista puhettansa hän ikäänkuin tahallansa teki omituiseksi, koettaen piiloittaa esille pyrkivää tunnetta huumorin, huolimattomuuden ja leikillisyyden taa. Mutta tämän kaiken minä huomasin vasta jälkeensä; silloin oli kokonaan toisin. Viime sanansa hän lausui niin henkevästi, niin tunteellisesti, niin totisella kunnioituksella Natashaa kohtaan, että hän voitti meidät kaikki puolelleen. Näkyipä jotain kyynelen tapaistakin hänen silmissään. Natashan jalo sydän tuli kokonaan voitetuksi. Hän nousi ja ääneti, syvästi liikuttettuna ojensi ruhtinaalle kätensä. Tämä tarttui ojennettuun käteen ja suuteli sitä tunteellisesti. Alesha oli sanomattoman iloinen.

— Sanoihan minä sinulle, Natasha! huudahti hän. — Sinä et uskonut minua! Sinä et uskonut, että hän on jalosydämmisin ihminen maan päällä! Näethän, nyt näet itse!...

Alesha kiiruhti isänsä luo ja syleili häntä intoisasti. Tämä vastasi pojalleen samalla mitalla, mutta kiirehti lopettamaan tunteellista kohtausta, ikäänkuin olisi hävennyt näyttää omia tunteitansa.

— Kylliksi, sanoi hän, ja otti hattunsa, — minä lähden. Minä pyysin teiltä vain kymmenen minuttia, mutta viivyyinkin puolituntia, sanoi hän nauraen. — Mutta minä poistun täältä mitä hartaimmin odottaen, että saisin taas tavata teidät mitä pikemmin. Sallitteko minun käydä teillä mahdollisimman usein?

— Kyllä, kyllä! vastasi Natasha, — mahdollisimman usein! Minä tahdon mitä pikemmin ... oppia rakastamaan teitä ... lisäksi Natasha sopertaen.

— Kuinka vilpityn, kuinka rehellinen te olettekaan! sanoi ruhtinas hymyillen Natashan sanoille. — Te ette tahdo edes viekastella sanoaksenne tavallista kohteliaisuuslausetta. Mutta teidän vilpittömyytenne on kalliimpi kaikkia noita teeskenneltyjä kohteliaisuuksia. Niin! Minä tunnen, että minun tulee vielä kauan, kauan ansaita rakkauttanne!

— Älkää, älkää kehuko minua ... riittää jo! kuiskaili Natasha hämillään.

Oi, kuinka kaunis hän tällä hetkellä olikaan!

— Olkoon niin! sanoi ruhtinas, — mutta pari sanaista vielä asiasta. Voitteko aavistaa, kuinka onneton minä olen! Minä en voi huomenna tulla teille, en huomenna, en ylihuomenna. Tänä iltana minä sain kirjeen, joka on minulle niin tärkeä (se vaatii välttämättömästi minua erääseen asiaan), etten millään keinoin voi sitä välttää. Huomenaamuna minä matkustan Pietarista. Älkäähän toki ajatelko, että minä tulin teille nyt näin myöhään vain siksi, ettei minulla huomenna olisi aikaa, eikä ylihuomennakaan. Te tietysti ette sitä ajattele, mutta tämä on näyte minun epäilevästä luonteestani! Niin, paljon vastuksia on tuo epäilevä luonteeni minulle tuottanut, ja ehkäpä koko rettelöt minun ja vanhempainne välillä ovat vain seurauksia tuosta kurjasta luonteestani!... Tänä on meillä tiistai. Keskiviikkona, torstaina, perjantaina en tule olemaan Pietarissa. Toivon varmasti lauantaina palaavani ja jo samana päivänä pääseväni teillä käymään. Sanokaa, saanko minä luvan tulla teille koko illaksi?

— Välttämättömästi, välttämättömästi! huudahti Natasha, — lauantai-iltana minä odotan teitä! Ikävällä odotan!

— Ja kuinka onnellinen minä olenkaan! Yhä enemmän ja enemmän minä tulen teitä tuntemaan! Mutta ... minä lähdän! Ja kumminkaan minä en voi lähteä puristamatta teidän kättänne, sanoi äkkiä ruhtinas minulle. — Suokaa anteeksi! Me kaikki puhumme nyt niin sekavasti... Minulla oli onni jo useampia kertoja kohdata teitä, olemme jo kerran toisillemme esitetytkin. En voi lähteä täältä sanomatta, kuinka mieluista olisi minulle uudistaa tuttavuutta kanssanne.

— Olemme kyllä kohdanneet toisemme, vastasin minä ottaen tarjotun kätensä, — mutta, anteeksi, etten muista, onko meidät esitetty toisillemme.

— Ruhtinas R:n luona viime vuonna.

— Anteeksi, olin unohtanut sen. Mutta minä vakuutan, etten tätä kertaa unhotta. Tämä ilta on minulle erityisesti muistettava.

— Niin, olette oikeassa; samoin minullekin. Olen kauan jo tietänyt, että te olette Natalja Nikolajevnan ja poikani todellinen ystävä. Minä toivon pääseväni teidän kolmen joukkoon neljänneksi. Eikö niin? lisäksi hän, kääntyen Natashaan.

— Niin, hän on meidän todellinen ystävämme ja me tahdomme pysyä kaikki yhdessä! vastasi Natasha hyvin tunteellisesti.

Natasha parka! Hän oikein säteili iloa, kun näki, ettei ruhtinas unhottanut minuakaan. Kuinka suuresti rakasti hän minuakin, tyttö raukka!

— Minä tiedän monta, jotka ihailevat teidän kirjailijalahjojanne, pitkitti ruhtinas, — ja tunnen kaksi mitä hartainta ihailijatartanne. Heistä olisi hyvin mieluista saada tutustua kanssanne persoonallisesti. Ne ovat kreivitär, minun paras ystäväni, ja hänen tytärpuolensa, Katarina Feodorovna Filimonova. Sallikaa minun toivoa, ettette kiellä minulta mielihyvää — saada esittää teidät näille naisille.

— Minä pidän sen suurena kunniana, vaikka minulla nyt yleensä on vähän tuttavuuksia...

— Mutta annattehan te minulle osoitteenne! Missä te asutte? Minä saan mieluisan tilaisuuden...

— Minä en ota ketään vastaan kotonani, ruhtinas, en ainakaan tätä nykyä.

— Mutta vaikka minä en ole ansainnutkaan poikkeusta puoleltanne ... mutta...

— Tehkää hyvin, jos te vaaditte, niin olen mielelläni täyttävä tahtonne. Minä asun N:n poikkikadulla, Klugenin talossa.

— Klugenin talossa! huudahti hän, niinkuin olisi jostain hämmästynyt. — Kuinka! Te ... oletteko jo kauan siinä asunut?

— En, vasta jonkun aikaa, vastasin minä, tahtomattani tarkastellen häntä. — Asuntoni numero on

neljäkymmentä neljä.

— Neljäkymmentä neljä? Asutteko yksin?

— Ihan yksin.

— N — niin! Siksi minä ... että jo kauan olen tuntenut tuon talon. Sitä parempi... Tulen välttämättömästi teillä käymään, välttämättömästi! Minun täytyy niin paljon puhella kanssanne ja minä odotan teiltä paljoa. Te voitte tehdä minulle suuria palveluksia. Näettekös, minä jo suorastaan alotan pyynnöillä. No, näkemiin asti! Vielä kerta kätenne!

Hän puristi minun ja Aleshan käsiä, vielä kerta suuteli Natashan kättä ja läksi, käskemättä Aleshaa mukaansa.

Jäimme kolmen suuresti hämillemme. Tuo kaikki oli tapahtunut niin arvaamatta, niin odottamatta. Kukin meistä tunsu, että silmänräpäyksessä oli kaikki muuttunut ja jokin uusi, tuntematon alkanut. Alesha istui ääneti Natashan viereen ja hiljaa suuteli hänen kättänsä. Toisinaan katsahti hän Natashaa kasvoihin, niinkuin odottaen, mitä hän sanoo.

— Alesha, kyyhkyläiseni, mene jo huomenna Katarina Feodorovnan luo, lausui viimein Natasha.

— Sitä minä itsekkin ajattelin, vastasi Alesha, — välttämättömästi menen.

— Mutta kenties hänen on vaikeata kohdata sinua ... mitenkä nyt tekisit?

— En tiedä, ystäväiseni. Sitä minäkin ajattelin. Minä mietin ... huomaan ... niin päätänkin. Natasha, meillähän on nyt asia kokonaan muuttunut, ei malttanut Alesha olla sanomatta.

Natasha hymyili ja loi häneen pitkän ja hellän katseen.

— Entäpä kuinka hienotunteinen isäni on. Näki kylläkin, kuinka huono asunto sinulla on, mutta ei virkkanut sanaistakaan...

— Mistä asiasta?

— No ... että muuttaa toiseen asuntoon ... tai jotain, sanoi Alesha punastuen.

— Älähän nyt, Alesha, miksikä hän olisi sitä sanonut?

— Siksi minäkin, että hän on hienotunteinen. Ja kuinka kehui sinua! Puhuinhan minä sinulle ... puhuinhan! Ei, kyllä hän voi kaikki käsittää ja tuntea! Mutta minusta puhui kuni mistäkin lapsesta; kaikki nuo pitävät minua semmoisena! Mitäpä sitten, olenhan minä todellakin semmoinen.

— Sinä olet lapsi, mutta huomaavaisempi, kuin meistä kukaan muu. Minun hyvä Aleshani!

— Mutta hänä sanoi, että hyvä sydämeni on minulle vahingoksi. Kuinka se on ymmärrettävä? Sitä en käsitä. Ja tiedätkös mitä, Natasha, enköhän lähde heti hänen luoksensa? Huomenna varhain tulen taas tänne.

— Mene, mene, kyyhkyläiseni. Sen sinä hyvin sanoit. Ja välttämättömästi täytyy sinun käydä hänen luonaan, kuulethan? Mutta sitten huomenna tule mitä varhaimmin. Ethän nyt enää käy olemaan viisin päivin luonani käymättä? Lisäsi Natasha veitikkamaisesti, hyväillen häntä katseillaan.

Kukin meistä oli jonkinlaisen hiljaisen, täydellisen ilon valtaamana.

— Minunko kanssani, Vanja? huudahti Alesha kamarista lähtiessään.

— Ei, hän jää tänne; meillä on vielä keskenämme puheltavaa, Vanja. Muista, huomenna jo varhain tänne.

— Aivan aamusta! Hyvästi, Mavra!

Mavra oli kovin liikutettu. Hän oli kuullut kaikki, mitä ruhtinas puhui, oli kaikki kuunnellut oven takana, vaikkei läheskään kaikkea ymmärtänyt. Hän olisi mielellään tahtonut arvata, kysyä asiasta. Nyt hän vain katsoi hyvin totisena, vieläpä ylpeänä. Hänkin käsitti, että moni seikka oli muuttunut.

Me jäimme kahden. Natasha otti minua kädestä ja oli jonkun aikaa vaiti, niinkuin olisi ajatellut, mitä sanoisi.

— Minä olen väsynyt! lausui hän viimein heikolla äänellä. —
Kuuleppas: menethän sinä huomenna vanhuksien luo?

— Välttämättömästi!

— Kerro sitten äidille, mutta älä *hänelle*.

— Enhän minä koskaan sinusta isällesi puhu.

— Niin, niin; saahan hän sen muutoinkin tietää. Tarkastappas sinä, mitä hän sanoo. Miltä kannalta hän ottaa asian. Jumalani! Luuletko, Vanja, että hän todella minut kiroaa tuon avioliiton vuoksi? Ei, se ei voi tapahtua!

— Ruhtinaan tulee kaikki sovittaa, sanoin kiireesti. — Hänen tulee välttämättömästi sopia isäsi kanssa, silloin käy kaikki hyvin.

— Oi, Jumalani! Jospa! Jospa! huudahti hän rukoilevasti.

— Ole huoletta, Natasha, kaikki on käyvä hyvin. Asiat ovat sillä tolalla.

Natasha katsoi minuun hyvin tarkkaavasti.

— Vanja, mitä sinä ajattelet ruhtinaasta?

— Jos hän puhui vilpittömästi, niin on hän, minun mielestäni, hyvin jalo ihminen.

— Jos hän puhui vilpittömästi? Mitä sillä tarkoitat? Voiko hän siis puhua vilpillisestikin?

— Sitä minäkin luulen, vastasin. — "Natashan mielessä on siis joku tuuma, mietin itsekseni. — Kummallista!"

— Sinä kaiken aikaa katsoit häneen ... niin tarkkaan...

— Niin, minusta tuntui hän hiukan kummalliselta.

— Niin minustakin. Kaiken aikaa hän puhui jotenkin ... minä olen niin kovin väsynyt, kyyhkyläiseni. Tiedätkös? Meneppäs sinäkin kotiin. Huomenna tule sitten mahdollisimman varhain vanhuksien luota. Kuules vielä: eihän se ollut loukkaus, kun minä sanoin ruhtinaalle, että tahdon mitä pikemmin oppia rakastamaan häntä?

— Ei ... mikäs loukkaus se olisi?

— Eikä ... tyhmästi? Näes, sehän osotti, etten minä vielä rakasta häntä.

— Päinvastoin, se oli oikein, viattomasti ja sukkelaan sanottu. Sinä olit sitä sanoessasi niin ihana! Kylläpä hän olisi tyhmä, jos ei kaikissa ylhäistavoissaan käsittäisi sitä!

— Sinä näytät olevan hänelle vihainen, Vanja? Ja kuitenkin, kuinka paha, epäilevä ja kunnianhimoinen minä olenkaan! Älä naura minulle; minähän en salaa sinulta mitään. Ah, Vanja, sinä minun kallis ystäväni! Jos minä taas tulen onnettomaksi, jos taas kohtaa minua murhe, niin olet sinä varmaan täällä minun lähelläni; ehkäpä oletkin vain ihan yksin luonani! Millä olen minä tämän kaiken sinulta ansainnut! Älä suutu minuun milloinkaan, Vanja!...

Kotiin palattuani, riisuunnuin heti ja panin maata. Huoneessani oli kostea ja pimeä, kuni kellarissa. Monta kummallista mietettä ja tunnelmaa häilyi mielessäni, enkä minä pitkään aikaan voinut nukkua.

Mutta kuinka lieenee nauranutkaan meille juuri tällä hetkellä eräs mies, maaten upeassa vuoteessaan, — jos muuten piti meitä naurunsa arvoisina! Luultavasti ei pitänyt!

III.

Seuraavana aamuna kello yhdeksän aikaan lähtiessäni huoneestani joutuakseni Hirvisaarelle Ichmenevin luo, päästäkseni sitten sieltä pikemmin Natashan luo, kohtasin minä äkkiä ovessa eilisen vieraani, Smithin tyttären tyttären. Hän astui huoneeseeni. Muistan hyvin, että tulin iloiseksi hänen tulostaan, vaikk'en voinut selittää syytä ilooni. Eilen en ollut ehtinyt vielä häntä oikein tarkastaa, ja nyt

päivän valossa hän vielä enemmän hämmästytti minua. Eipä ollutkaan helppoa löytää kummallisempaa, ulkomuodoltaan oudompaa olentoa. Varreltaan oli hän lyhyt, silmänsä säihkyvät, mustat, eivätkä ollenkaan semmoiset, kuin yleensä muilla venäläisillä, tukkansa tuuhea, musta ja vanukkeinen, katseensa epäselvä, tuikea ja selittämätön, mikä kaikki oli omiansa herättämään kadulla jokaisen ohikulkijan huomiota. Erittäin hämmästyttävä oli katseensa: se säkenöitsi älyä, mutta samalla myöskin jonkinlaista inkvisiittorimaista luottamattomuutta, jopa suoranaista epäluuloakin. Vanha ja likainen pukunsa näytti päivän valossa vielä eilistä enemmän rääsymäiseltä. Olin huomaavinani, että jokin hiljakseen jäytävä, parantumaton ja alituinen tauti vaivasi häntä, joka lakkaamatta armotta teki hävitystään hänen ruumiissaan. Kalpeilla, laihoilla kasvoillaan asusti outo tumman-keltanen, sapenvärisen varjo. Mutta huolimatta kaikesta köyhyyden ja sairaloisuuden kurjuudesta, oli hän yleensä muuten jotenkin sievä. Kulmakarvansa olivat tarkkapiirteiset, hienot ja kauniit; erittäin sievä oli leveä, matalanpuoleinen otsansa ja kaunispiirteiset, vaaleat, hiukkasen vain punertavat, ylpeän ja rohkean poimuisat huulensa.

— Kas, sinäkö taas! huudahdin minä. — No, niin minä luulinkin, että sinä tulet. Astuhan sisään.

Hän astui hitaasti kynnyksen yli, samoin kuin eilenkin, katsellen ympärilleen epäillen. Hän tarkasti tarkkaan huonetta, jossa hänen iso-isänsä oli asunut, aivan kuin olisi tahtonut painaa muistonsa, minkä verran huone oli muuttunut uuden asukkaan aikana "No, kummoinen iso-isä, semmoinen lapsenlapsikin, ajattelin. Eikös vain liene heikkomielinen?" Hän oli yhä vaiti; minä odotin.

— Kirjat, kuiskasi hän lopulta, luoden katseensa maahan.

— Ah, todellakin! Sinun kirjasi; tässä ne ovat, ota vaan! Minä vartavasten säästin ne sinulle.

Hän katsahti minuun uteliaasti ja jotenkin kummallisesti väänti suutansa, ikäänkuin olisi tahtonut epäillen hymyillä. Mutta tuo hymyilyn yritys samassa taas jo vaihtui entiseen ankaraan ja salaperäiseen ilmeeseen.

— Puhuiko vaari teille minusta? kysäsi hän, ironillisesti tarkastaen minua päästä jalkoihin.

— Ei, sinusta hän ei puhunut, mutta hän...

— No, mistäpä te tiesitte, että minä tulen? Kuka teille sanoi? kysäsi hän, äkkiä keskeyttäen minut.

— Tiesin sen siitä, ettei vaarisi voinut elää ihan yksin, kaikkien hylkäämänä. Hän oli niin vanha, heikko; siksipä minä ajattelin, että joku kävi hänen luonaan. Tuossa on kirjasi, ota ne. Opitko sinä niistä?

— En.

— Mihinkäs sinä sitten niitä tarvitset?

— Vaari opetti minua, kun minä kävin hänen luonaan.

— Etkö sinä sitten enää käynyt?

— Sitten en enää käynyt ... minä tulin sairaaksi, lisäsi hän ikäänkuin puolustukseksi.

— Onko sinulla omaisia, äiti, isä?

Hän äkkiä rypisti kulmiansa ja pelokkaasti katsahti minuun. Sitten painoi hän päänsä alas, kääntyi ääneti ja läksi hiljaa huoneesta, vastaamatta nytkään minulle mitään, aivan samoin kuin eilenkin. Kummeksien seurasin häntä silmilläni. Kynnyksellä hän nytkin pysähtyi.

— Mistä syystä hän kuoli? kysäsi hän katkonaisesti, kääntyen puoliksi minuun päin, aivan samanlaisella liikkeellä, kuin eilenkin, kun hän, myöskin pois lähtiessään ja ovelta seisten, kysyi Asorkasta.

Minä menin luoksensa ja aloin hänelle lyhyesti kertoa. Ääneti ja uteliaana hän kuunteli, pää alas painuneena, seisten minuun selin. Kerroin myöskin, kuinka vaari kuollessaan puhui kuudennesta linjasta.

— Sen kyllä arvasinkin, lisäsin minä, — että siellä asuu joku hänen rakkaistaan, siksipä minä odotinkin, että joku tulee häntä tiedustamaan. Hän varmaankin rakasti sinua, kun vielä viime hetkellään sinua muisti.

— Ei, hän ei rakastanut, kuiskasi hän vastenmielisesti!

Tyttö oli kovin liikutettu. Kertoessaan kumarruin nähdäkseni hänen kasvonsa. Silloin huomasin, että

hän teki suurimpia ponnistuksia tukahduttaakseen liikutustansa, aivan kuin olisi tahtonut osottaa minulle ylpeyttänsä. Hän vaaleni yhä enemmän ja enemmän ja puri tiukkaan alahuultansa. Mutta erittäin kummastutti minua hänen sydämensä outo jyske. Se jyskytti aina yhä kovemmin, niin että lopulta saattoi kahden, kolmen askeleen päässä sen kuulla, kuten aneurismitaudissa. Minä luulin, että hän kohta alkaa itkeä, niinkuin eilenkin, mutta hän hillitsi itsensä.

— Missä on se aita?

— Mikä aita?

— Jonka alla hän kuoli.

— Minä näytän sen ... kun menemme ulos. Kuules, mikä sinun nimesi on?

— Ei huoli...

— Mitä ei huoli?

— Ei huoli, ei mitään ... minulla ei ole nimeä, vastasi hän katkonaisesti ja ikäänkuin harmistuneesti ja teki liikkeen lähteäkseen pois. Minä pysäytin hänet.

— Maltahan, sinä kummallinen tyttö! Minähän suon sinulle hyvää; minulla on sääli sinua eilisestä saakka, kun sinä tuolla rapuilla nurkassa itkit. Minun on vaikea sitä muistella... Sitä paitsi vaarisi kuoli minun käsiini ja varmaan hän muisteli sinua, kun puhui kuudennesta linjasta, siis ikäänkuin jätti sinut minun huostaani. Minä olen nähnyt hänet unessa... Minä säilytin kirjatkin sinulle, mutta sinä olet noin juro, ikäänkuin pelkäisit minua. Sinä varmaankin olet hyvin köyhä ja orpo, ehkäpä vierasten hoidossa, niinkö?

Minä puhuin hänelle innokkaasti, itsekään tietämättä, mitenkä hän minua niin suuresti miellytti. Paitsi sitä oli tunteessani jotain muutakin, kuin vain sääliä. Asian salaperäisyyskö, Smithin saattama mielialako, vaiko oman mielentilani fantastillisuus, — sitä en osaa sanoa, mutta jokin epämääräinen tunne minua kiihdytti. Näytti siltä, että sanani liikuttivat häntä; hän katsahti minuun jotenkin oudosti, mutta ei enää jurosti, vaan lempeästi ja pitkään, sitten taas, ikäänkuin vaipuen mietteisiinsä, painoi päänsä alas.

— Helena, kuiskasi hän äkkiä, odottamatta ja hyvin hiljaa.

— Onko sinun nimesi Helena?

— On...

— Mitä, tuletko sinä minun luonani käymään?

— Ei sovi ... en tiedä ... tulen, kuiskasi hän kuin ajatuksissaan ja taistellen itsensä kanssa.

Samalla juuri kuului jossain seinäkellon lyönti. Hän vavahti ja, katsoen minuun, sanomattomalla tuskan surulla, kuiskasi:

— Paljonko kello on?

— Lienee puoli yksitoista.

Hän kiljahti peloissaan.

— Jumalani! sanoi hän ja läksi samassa juoksemaan. Minä pysäytin hänet vielä kerran porstuassa.

— Näin minä en päästä sinua, sanoin hänelle. — Mitä sinä pelkää?

Myöhästyitkö?

— Niin, niin, minä läksin salaa! Päästäkää! Hän lyö minua! huudahti hän, nähtävästi ilmaisten jonkin salaisuutensa ja koettaen riuhtoa itseänsä irti käsistäni.

— Kuulehan, äläkä riuhdo itseäsi; sinun on mentävä Hirvisaarelle, minäkin olen menossa sinne kolmannelletoista linjalle. Minäkin olen myöhästynyt ja aion ottaa ajurin. Tahdotko lähteä kanssani? Minä vien sinut. Pääset pikemmin kuin jalkasin...

— Minun luokseni ei saa tulla, ei saa! huudahti hän kauhuissaan. Jo yksistään ajatus, että minä tulisin hänen asuntoonsa, sai hänen kasvonsa kauhusta vääristymään.

— Johan minä sanoin sinulle, että minun on mentävä kolmannelletoista linjalle asioilleni, eikä sinun luoksesi! En minä lähde sinun jalestäsi. Ajurilla me kohta joudumme. Lähdetään vain!

Laskeusimme alas. Otin ensimmäisen ajurin, jolla pahaksi onneksi oli niin kovin huono ajopeli. Nähtävästi oli Helenalla kovin kiire, koska hän suostui lähtemään kanssani. Hämärintä asiassa oli se, etten minä uskaltanut edes kyselläkään. Hän alkoi kovasti huutoa käsillään ja miltei hypännyt pois kärryistä, kun minä kysyin, ketä hän kotona niin pelkää. Mitähän salaperäistä tässä lieneekään? ajattelin itsekseeni. Kärryissä oli hänen kovin epämielinen istua. Joka kerta, kun kärryt hypähtivät, hän, pysäksensä istumassa, tarttui kiinni nuttuuni vasemmalla kädellään, joka oli pieni, likainen, täynnä jonkinlaisia lyöttöhaavoja. Toisella kädellään piteli hän vahvasti kirjoja; kaikesta huomasi, että nuo kirjat olivat hänelle hyvin rakkaita. Korjaten itseänsä istumaan hän samassa näytti jalkansa, ja suurimmaksi kummastuksekseni minä näin, että siinä oli vain rikkiäinen kenkä, eikä sukkaa ollenkaan. Vaikka olinkin jo päättänyt olla mitään kyselemättä, en nyt taaskaan malttanut.

— Eikö sinulla ole sukkiakaan? kysäsin. — Sopiiko nyt kävellä sukitta, näin kostealla ja kylmällä ilmalla?

— Ei, vastasi hän katkonaisesti.

— Ah, Jumalani, jonkun luonahan sinä asut! Olisit pyytänyt keltä tahansa sukat, kun läksit ulos.

— Itse minä niin tahdoin.

— Näin sinä voit sairastua ja kuolet!

— Jospa kuolisinkin.

Nähtävästi hän ei halunnut vastailta ja oli äkäinen, kun häneltä kyselin.

— Tässä hän kuoli, sanoin minä, osottaen taloa, jonka edessä hänen vaarinsa oli kuollut.

Hän katsoi tarkkaan ja äkkiä sanoi minulle rukoilevalla äänellä:

— Herran tähden, älkää tulko minun jälestäni. Minä tulen teille, tulen! Kun vain pääsen, heti tulen teille!

— Hyvä, minä jo sanoin, etten tule jälestäsi. Mutta mitä sinä pelkää? Varmaankin olet hyvin onneton. Minun on vaikea tuollaisena nähdä sinua...

— Minä en pelkää ketään, vastasi hän jotenkin ärtyisellä äänellä.

— Mutta sinähän äsken sanoit: "hän lyö minua!"

— Lyököön! vastasi hän ja silmänsä säihkyivät. — Lyököön! Lyököön! hoppusi hän katkerasti, ja lähuulensa kohosi halveksivasti ja alkoi vavista.

Jouduimme niin Hirvisaarelle. Kuudennen Iinjan päässä pysähtyi hän ajurin ja hyppäsi pois kärryistä, katsellen levottomasti ympärillensä.

— Ajakaa pois; minä tulen, tulen! sanoi hän, ollen kovin levoton, pyytäen, etten tulisi hänen jälestään.
— Menkää pikemmin, pikemmin!

Minä läksin ajamaan. Mutta ajettuani vähän matkaa rantakatua, maksoin ajurille ja, palattuani kuudennelle linjalle, kiiruhdin toiselle puolelle katua. Näin kohta hänet; hän ei ollut ehtinyt vielä pitkälle, vaikka kulkikin hyvin kiireesti sekä yhä katseli taakseen; kerran pysähtyikin hän pikkusen, paremmin nähdäkseen, tulenko hänen jälestään, vaiko en? Minä piilouduin porttikäytävään, eikä hän huomannut minua. Hän läksi astumaan edelleen, ja minä toisella puolen katua hänen jälestään.

Uteliaisuuteni oli kohonnut ylimmilleen. Vaikka olinkin päättänyt olla menemättä hänen jälestään asuntoonsa, tahdoin kumminkin kaiken varalta saada tietää talon, jossa hän asui. Minua ahdisti samanlainen raskas ja outo tunne, kuin tuonoin tuolla ravintolassa herätti minussa hänen vaarinsa, tarkastellessaan kuollutta Asorkkaa.

IV.

Astuimme siten pitkältä, aina Pienelle prospektille saakka. Tyttö miltei juossut; viimein meni hän puotiin. Pysähdyin odottamaan häntä. "Eihän hän puodissa asu", ajattelin.

Todellakin, hetkisen kuluttua tuli hän puodista, mutta kirjoja ei enää ollut kädessään. Sen sijaan oli nyt kädessään savikuppi. Pikkusen astuttuaan meni hän erääseen kehnonlaiseen taloon. Se oli pieni kivirakennus, vanha, kaksikerroksinen, likaisenkeltaisella maalilla maalattu. Eräässä alakerroksen ikkunassa, joita kaikkiaan oli kolme, oli pieni punanen ruumisarkku. — Tämä oli köyhän ruumisarkkujen valmistajan kyltti. Yläkerroksen ikkunat olivat aivan neliömäiset, ruudut himmeät, vihertävät ja halkeilleet, ruutujen takaa näkyi vaaleanpunaset, vuorikankaasta tehdyt ikkunaverhot. Astuin kadun toiselle puolelle, lähestyin taloa ja luin portin päällä olevasta peltikilvestä: porvaritar Bubnovan talo.

Mutta tuskin olin ennättänyt tuon lukea, kun Bubnovan pihassa äkkiä kuului kimakka naisen huuto ja sitten kiroilua. Katsahdin portista pihaan; puisten rappujen astuimella seisoi porvaripukuinen, lihava nainen, viheriä huivi hartioillansa. Kasvonsa olivat mitä ilettävimmän tummanpunaisen väriset, pienet, veristyneet ja mulkoilevat silmänsä säihkyivät vihasta. Selvään huomasi, että hän oli juovuksissa, vaikka olikin vasta aamupäivä. Hän kiljui Helena-paralle, joka kuppi kädessä seisoi hänen edessään kuni kivettynyt. Tuon kiukkuisen naisen takaa näkyi rapuilla jotenkin pörröinen, maalikasvoinen naisolento. Jonkun ajan kuluttua aukeni kellari-kerroksen ovi ja rapuille ilmaantui, varmaankin metelin johdosta, keski-ikäinen, köyhästi puettu, miellyttävän ja vaatimattoman näköinen nainen. Puoliavoimesta ovesta katsoivat alakerroksen toiset asukkaat, vanha ukko ja tyttönen. Roteva ja pitkä mies, varmaankin talonmies, seisoi luuta kädessä keskellä pihaa ja laiskana seurasi näytelmää.

— Sinä kirottu, sinä verenimijä, sinä saivar mokoma! kiljui nainen, laskien suustaan yhteen mittaan kaikki sinne kokoontuneet torasanat, pitämättä muuta väliä, kuin silloin tällöin hengästyneenä sylkeään ryypäten, — niinkö sinä minun huoleni palkitset, takkulapää! Lähetin hänet vain kurkkuja ostamaan, hänpä livisti tiehensä! Sydämmeni jo aavisti, että hän karkaa, kun hänet lähetin. Kivisti sydäntäni, kivisti! Eilen illalla korvatukkansa samanlaisesta asiasta nyhdin, hänpä tänään uudestaan karkasi! Mihinkä juosnee, lurjus, missä käynee! Kenen luona sinä käyt, kirottu sikiö, rinkisilmä kyy, myrkkyy, kenenkä? Puhu, suomätä, taikka minä sinut heti kuristan!

Samassa aikoi kiukustunut akka hyökätä tyttöparan niskaan, mutta huomattuaan alakerran naisen seisovan rapuilla, äkkiä pysähtyi ja, kääntyen häneen, alkoi vielä kimakammalla äänellä ja käsillään huitoen puhua tälle, ikäänkuin olisi aikonut tämän ottaa uhriparkansa rikoksen todistajaksi:

— Äitinsä on kuollut! Itsekin te, hyvät ihmiset tiedätte, että hän jäi kuni mukula yksin maailmaan. Minä näin, että hän jäi teille, köyhille ihmisille vastuksiksi, itsellenekään ei ole mitään, ruokaa, annas, ajattelin, teen vaikka Pyhälle Nikolaille mieliksi, otan orvon hoitooni. Otin. Mitäs luulisitte? Nyt jo kaksi kuukautta olen pitänyt, — vereni on hän näinä kahtena kuukautena juonut, valkean ihoni syönyt. Iili mokoma! Kalkkalokäärme! Itsepäinen saatana! On vain vaiti, jos lyöt häntä, viskaat, yhä on vaiti, aivan kuin olisi vettä suuhunsa ottanut, — yhä on vaiti! Sydäntäni särkee — vaiti on! Minä sinä itseäsi oikein pidät, mörkö mokoma! viheriä marakatti? Minutta sinä olisit kadulla nälkään kuollut. Saisit jalkani pestä ja sen veden juoda, rymä mokoma, musta ranskalainen kalpa sinä mokoma. Kuolla äikähtänyt minutta olisit!

— Miksikä te nyt, Anna Trifonovna, itseänne noin vaivaatte? Millä hän teitä taas harmitti? kysyi kunnioittavasti vaimo, jolle raivostunut hirviö vihaansa purki.

— Miten niin millä, sinä hyvä nainen, mitenkä millä? En tahdo, että tehdään tahtoani vastaan! Älä tee omaa hyväsi, mutta tee minun pahaani, — kas, semmoinen minä olen! Hänpä oli miltei hautaan minut tänään saattaa! Lähetin puodista ostamaan kurkkuja, ja hän palaa sieltä kolmen tunnin kuluttua! Sydämmeni jo aavisti tätä kun hänet lähetin; kivisti sydäntäni, kivisti, kipeästi kivisti! Missä oli? Missä kävi? Millaisia suojelijoita itselleen löysi? Ja minäkös hänelle en ole hyvää tehnyt! Hänen saastaiselle äidilleen annoin anteeksi neljäntoista ruplan velan, omalla kustannuksellani hautasin, pirupenikkansa otin kasvattaakseni, sinä rakas nainen, tiedäthän, itsehän tiedät tuon! Mitä, eikö minulla olisi valtaa hänen ylitsensä. Saisi olla kiitollinen, mutta kiitollisuuden sijasta hän tekee päin vastoin! Minä tahdoin suoda hänelle onnea. Minä hänet, pakana-pennun, tahdoin harsovaatteisiin pukea, Gostinodvorista kengät ostin, koristin kuin riikinkukon, — kedon kukkasen sorean! Ja mitä te luulette, hyvät ihmiset! Kahdessa päivässä repi vaatteensa kokonaan, riekaleiksi repi, sellaisena nyt käypi, sellaisia kantaa! Ja mitä luulette, — tahallaan repi, — en tahdo valehdella, itse näin; tahtoo, muka, repaleissa käydä, ei huoli harsopukua! No, silloin purin vihani, pieksin hänet, mutta sittenhän kutsuin lääkärin ja sille maksoin. Jos sinut nuttistaisi, saivar mokoma, niin saisi viikon vain maidotta elää, — siinä olisi koko rangaistus sinun tähtesi! Rangaistukseksi panin hänet lattiaita pesemään; mitäpäs luulette: pesee, pesee, raato, pesee! Sydäntäni äköittää, — pesee! No, ajattelin: et enää minulta pakene! Sain sen vain ajatelleeksi, niin — hän jo eilenkin karkasi! Itsehän te, hyvät ihmiset, kuulitte, miten minä häntä eilen pieksin, käteni pieksäissä kipeäksi sain, sukat, kengät otin pois, — ei mene nyt avojaloin, ajattelin; hänpä taas tänäänkin sinne pakeni! Missäs olit? Sano? Kelle sinä, nokkosen siemen, valitit, kelle minun päälleni kantelit? Puhu, mustalaispenikka, ulkomaalainen naamari, puhu!

Raivoissaan hyökkäsi hän kauhusta kangistuneen tytön kimppuun, tarttui tukkaan ja paiskasi hänet

maahan. Kurkku-kuppi lensi maahan ja särkyi; tämä vielä lisäsi humalaisen raivottaren vihaa. Hän pieksi uhriansa kasvoihin, päähän; Helena pysyi itsepäisesti ääneti, ei ainoatakaan ääntä, ei ainoatakaan huudahtusta; eikä ainoatakaan valitusta hän päästänyt piekettäissäkään. Minä hyökkäsin pihaan, harmista ja suuttumuksesta muistamatta, mitä teinkään, ja astuin suoraan humalaisen akan eteen.

— Mitä te teette? Kuinka te uskallatte käyttäytyä noin orporaukkaa kohtaan! huudahdin minä, tarttuen raivottaren käteen.

— Mitä! Mikä sinä olet siinä? kiljui akka jättäen Helenan rauhaan ja nostaen kätensä vyötäisille. — Mitä teillä on asiaa minun talossani?

— Sitä, että te olette säälimätön! sanoin vastaan. — Kuinka te uskallatte noin rääkätä lapsi raukkaa? Hän ei ole oma lapsenne; minä juuri kuulin, että hän on vain teidän holhottinne, orpo parka.

— Herra Kriste! vinkui raivotar. — Kukas sinä oikeastaan olet, tungettelija! Tulitko sinä tytön kanssa, vai? Minä lähden heti poliisiosaston päälliköille valittamaan! Minua itse Andron Timofeitsh kunnioittaa kuin aatelista! Sinun tykösi tyttö pakenikin? Kuka sinä olet? Vieraaseen taloon tulit räyhäämään. Auttakaa!

Samassa hyökkäsi hän päälleni nyrkit ojona. Mutta juuri silloin kuului läpitunkeva, kamala kiljahdus. Katsahdin sinne, — Helena, joka oli kuni tunnettoman seissut, parahtaen äkkiä kauhealla, luonnottomalla äänellä, kaatui maahan ja alkoi piestä kovissa suonenedon tuskissa. Kasvonsa vääristyivät. Hän oli saanut kaatumataudin kohtauksen. Pörrötukkainen tyttö ja alhaalla oleva nainen juokisivat apuun, nostivat sairaan ja kantoivat kiiruusti yläkertaan.

— Vaikkapa kuolisit, kirottu! vinkui akka hänen jälkeensä. — Kolmas kohta jo kuukaudessa... Ulos, sinä liehako! huusi akka taas minulle.

— Mitä sinä, talonmies seisot? Mistä syystä sinä palkan saat?

— Pois, pois! Tahdotko saada niskaasi, sanoa mörähti talonmies kuni vain muodon vuoksi. — Kahden kauppa, kolmannelle korvapuusti. Hyvästi ja ulos tiehesi!

Mikäs minulle muu neuvoksi, kuin lähteminen, nähtyäni, että puuhani oli kokonaan turha. Minä olin harmista haljeta. Asetuin portin eteen käytävälle ja katsoin pihaan. Kun minä olin päässyt kadulle kiiruhti akka heti ylös; talonmies virkansa toimitettuaan niinikään katosi jonnekin. Kohta tuli vaimo, joka auttoi Helenaa ylös, laskeutui rapuilta mennäkseen asuntoonsa. Minut huomattuaan hän pysähtyi ja katsoi minuun uteliaana. Hänen miellyttävät ja levolliset kasvonsa rohkaisivat minua. Astuin uudelleen pihaan ja menin suoraan vaimon luo.

— Suokaa anteeksi, alotin minä, — kuka tuo tyttö täällä on ja miksi tuo kiukkuisa akka häntä rääkkää? Älkää toki luulko, että minä vain turhasta uteliaisuudesta kyselen. Minä olen ennen kohdannut tuon tytön ja erään seikan vuoksi tahtoisin saada hänestä selkoa.

— Jos te niin haluatte tietoa hänestä, niin olisi parasta, että ottaisitte hänet luoksenne, taikka etsisitte jonkun palveluspaikan, muuten hän täällä joutuu hukkaan, lausui vaimo ikäänkuin vastenmielisesti, yrittäen poistua.

— Jos te ette tahdo minua neuvoa, niin mitä minä voin tehdä? Sanoinhan minä, etten minä tiedä mitään. Tuo varmaankin oli Bubnova itse, talon omistaja?

— Niin on.

— Mitenkä tuo tyttö joutui hänelle? Kuoliko tytön äiti täällä?

— Niin vaan joutui... Se ei kuulu meihin.

Ja taas yritti vaimo poistua.

— Tehkää nyt niin hyvin; minä vakuutan, että asia herättää mielenkiintoani. Minä ehkä voin jotain tytön hyväksi tehdäkin. Kuka tuo tyttö on? Ken oli hänen äitinsä, — tiedättekö te?

— Lienee ollut ulkomaalaisia joitakin; meillä alhaalla asusti; oli hyvin kivuloinen; keuhkotautiin kuoli.

— Siis, oliko hän hyvin köyhä, kun kellarikerroksessa vieraan asunnon nurkassa asui?

— Oih, köyhä! Sydäntä oikein kouristi hänet nähdessä. Mekin häidin tuskin toimeen tulemme, mutta hän meillekin niinä viitenä kuukautena, joina meillä asui, kuusi ruplaa jäi velaksi. Me hänet hautasimmekin; mieheni teki kirstunkin.

— Mitäs tuo Bubnova puhui, että hän hautasi?

— Jokos hautasi?

— Mikä hänen sukunimensä oli?

— Enpä osaa lausua, isäseni; outo oli, lienee ollut saksalainen.

— Oliko se Smith?

— Ei, ei se ihan niin ollut. Anna Trifonovna otti orvon itselleen; kasvattaakseen sanoi ottavansa. Mutta ei se ole hyvä...

— Varmaankin on hänellä jokin tarkoitus?

— Ei hänellä ole hyviä aikeita, vastasi vaimo, ikäänkuin mietteissään ja epäröiden — puhuako vai eikö. — Mitäs me, syrjäisiähän me olemme.

— Ja parasta olisi, jos hillitsisit kielesi! kuului miehen ääni takanamme.

Puhuja oli elähtänyt mies, yönuttu päällään ja sen päällä kauhtana; mies oli nähtävästi käsityöläinen, puhuja-toverini mies.

— Vaimolla ei ole, isäseni, mitään kansanne puhelemista; se ei kuulu meihin ... lausui mies, katsahtaen minuun syrjästä. — Muori, mene sisään! Hyvästi, herraseni; minä olen kirstuntekijä. Jos mitä niinkuin ammattini asioista, olen mielelläni käskettävänänne... Muuta ei meillä ole mitään asiaa...

Läksin tuosta talosta ajatuksissani ja kovasti liikutettuna. Mitään en voinut tehdä, mutta tunsin, että minun oli vaikeata jättää asia silleen. Muutamat vaimon lauseet minua erittäin kummastuttivat. Tässä piili joku ruma juttu — semmoista minä aavistin.

Läksin astumaan pää alas painuneena, mietiskellen, kun äkkiä joku terävällä äänellä lausui nimeni. Nostin katseeni — edessäni oli humalainen mies, seisoj ja horjui, hän oli puettu jotenkin siististi, päällysnuttunaan vain oli keho sinelli, päässä kulunut lakki. Kasvonsa olivat hyvin tutut. Aloin miestä tarkastella. Hän iski silmää ja hymyili minulle ironisesti.

— Etkö tunne minua?

V.

— Kas! Sinähän se olet, Maslobojev! huudahdin äkkiä tunnettuani hänet entiseksi koulutoverikseni läänin kimnaasi-ajoilta. — Tämöpäs yhtyminen!

— Niin, onhan tämä! Vuoteen kuuteen emme ole toisiamme kohdanneet. Se on, kyllähän kohtasimme, mutta teidän ylhäisyytenne ei ole nähnyt hyväksi luoda ainoatakaan silmäystä minuun. Tehän olette kenraali, se tahtoo sanoa, kirjallisuus-kenraali!...

Tätä sanoessaan hän hymyili ivallisesti.

— No, no, veliseni Maslobojev, sen sinä valehtelet, keskeytin hänet. — Ensiksikin, eivät kenraalit, eivät edes kirjallisuus-kenraalitkaan, ole tämän näköisiä, kuin minä, toiseksi, salli sanoakseni, että minä todella muistelen pari kertaa sinut kadulla kohdanneeni, mutta sinä itse nähtävästi kartoit minua; miksikä minä olisin lähestynyt, kun näen, että mies tahtoo välttää kohtaamista. Ja tiedätkös, mitä minä ajattelen? Jos sinä nyt et olisi humalassa, et olisi nytkään nimeäni maininnut. Eikö niin? No, terve mieheen! Minäpä, veliseni, olen hyvin, hyvin iloinen sinut tavattuani.

— Todellakin? Mutta enkö saata sinulle ikävyyksiä tällä ... _ei oikealla muodollani?_ No, ja mitäpä tuosta kysellä; ei se ole tärkeätä; minäpä, Vanja veliseni, aina muistan, miten kunnan poika sinä olit. Muistatko, sinähän sait selkääsi minun tähteni? Sinä olit vaiti, etkä minua ilmaissut, mutta minä, kiitollisuuden sijasta, koko viikon sinua härnäsin. Sinä synnitön sielu! Terve, sielusereni, terve! (Me suutelimme toisiamme). Minähän olen jo monta herran vuotta yksin maleksinut, — mene päivä, joudu ilta, mutta entistä en ole unhottanut. Ei unohdu! Entäs sinä?

— Mikäs minulla, yksin minäkin maleksin...

Hän katsoi minuun kauan; katseessaan oli viinan hellyttämän ihmisen tunteellisuutta. Muutenkin oli hän erinomaisen kunnan ihminen.

— Ei, Vanja, sinä et ole semmoinen, kuin minä, lausui hän lopulta traagillisella äänellä. — Minähän olen lukenut teoksesi; luin, Vanja, luin!... Mutta kuules: puhelkaamme kauasta aikaa! Onko kiire?

— On; täytyypä minun sinulle sanoa, minua kovin ajatteluttaa eräs asia. Mutta kuules: missä sinä asut?

— Sen sanon. Mutta se ei ole tärkein, tahdotkos tietää, mikä on tärkein?

— No, mikä?

— Kas tuo, näethän? — Hän osoitti jonkun kymmenen askeleen päässä meistä olevan kahvilan kylttiä, — näethän: kondittori ja ravintola, se on niin paljon kuin juomala, mutta siltä hyvä paikka. Sanon sinulle etukäteen, paikka on siisti, ja viina — yli arvostelun! Kijevista jalan tänne tuli! Join, usean kerran join sitä, siis tunnen sen; huonoapa minulle täällä ei uskalletakaan antaa. Tuntevat jo Filip Filipitshin. Mitä? Irvistätkö? Ei, sallipas minun sanoa loppuun. Nyt on neljänneksen yli yhdentoista, juuri katsoin kelloa; no, juuri kolmekymmentäviisi minuttia yli yhdentoista lasken sinut rauhaan. Sitä ennen kärpäsen nujerramme. Uhraatko kaksikymmentä minuttia vanhalle ystävälle?

— Jos ei muuta kuin, kaksikymmentä minuttia niin olkoon menneeksi; sillä, ystäväiseni, asia todellakin vaatii...

— Olkoon menneeksi. Mutta kuules, pari sanaa ennen muuta: kasvoillasi on outo väri, aivan kuin olisi jollain sinua kovin harmitettu, niinkö?

— Niin.

— Johan arvasin. Minä, näes, olen alkanut tutkia kasvojenilmeitä, onhan sekin toimi! No, mennään siis, siellä juttelemme. Kahdessakymmenessä minutissa, ensiksikin, minä ehdin tunnustella amiraali Tshainskin juomaa, lasken alas koivuviinaa, ukkoparkaa, sitten pomeranssia, sitten parfait-amour, ja sitten vielä jotain keksin. Minä ryyppään, hyvä veli! Pyhäpäiväisin vain ennen aamupalvelusta olen selvänä. Sinä vaikkapa älä nyt ryyppääkkään. Minähän tarvitsenkin vain sinua. Jos taas ryyppäät — osotat sillä erinomaisen jaloa sydäntä. Lähdetään! Juttelemme parisen sanaa ja taas joksikin kymmeneksi vuodeksi eroamme. Minähän, veliseni Vanja, en sovi seuraasi.

— No, älä siinä lörpöttele, mennään pikemmin. Kaksikymmentä minuttia on sinun, sitten saat päästää minut.

Kahvila oli toisessa kerroksessa; sinne johtivat kaksijaksoiset rappuset. Rapuilla kohtasimme kaksi hyvin humalaista herraa. Meidät huomattuaan he horjuen astuivat syrjään.

Toinen heistä oli hyvin nuori ja hentoinen poika, kokonaan vielä parraton, viiksen alkuja tuskin voi huomata, kasvonsa olivat hyvin typerät. Hän oli puettu hyvin komeasti, mutta jotenkin naurettavasti, ikäänkuin kantaisi vierasta pukua päällään, sormissa oli kalliita sormuksia, kallis neula kaulaliinassa, tukka hyvin tyhmäntapaisella kampauksella, oli kuin mikäkin perhoskotero. Hän lakkaamatta hymyili ja nauraa hihitti. Hänen toverinsa oli viidenkymmenen vaiheilla oleva paksu, suurimahainen, hyvin huolimattomasti puettu, kaulaliinassaan oli hänelläkin neula, päänsä oli kalju, kasvonsa turvonneet, humalaiset ja rokonarpiset, silmälasit pienellä, napin muotoisella nenällä. Kasvojensa ilme oli vihainen ja hekumallinen. Ilkeät, vihaiset ja epäilevät silmänsä olivat muljallaan ja tirkistivät ikäänkuin raosta. Nähtävästi kumpikin heistä tunsu Maslobojevin; möhömaha meidät kohdattuaan väärästi pikaisesti suutaan tyytymättömästi, ja nuorempi hymyili hyvin matelevan maireasti, sieppasi talonpoikaislakkinsakin päästään.

— Anteeksi, Filip Filipitsh, löpisi hän, katsoen imelästi Maslobojeviin.

— Mitä nyt?

— Olen syyllinen ... totta ... (hän näpsäytti kaulustansa vasten). Tuolla istuu Mitroshka. Mutta, Filip Filipitsh, hän on lurjus.

— Miksi niin?

— Niin vaan... Tältä (hän viittasi toveriinsa) viime viikolla tuon samaisen Mitroshkan tähden eräässä paikassa voideltiin naama piimällä ... khi!

Toverinsa mukkasi häntä harmissaan kynärpäällään.

— Ettekö, Filip Filipitsh, tyhjentäisi kerallamme puolentusinaista, käskettekö luottamaan siihen?

— Ei, isäseni, nyt ei sovi, vastasi Maslobojev. — Tärkeä asia on esillä.

— Khi! On minullakin teille asiaa.

Toverinsa mukkasi häntä taas kyynärpäällään...

— Sitten, sitten!

Näytti, niinkuin Maslobojev olisi koettanut olla heihin katsomatta. Ja kun olimme päässeet ensimmäisen huoneen läpi, jonka yhdestä seinästä toiseen ulettui tavallisen siisti pöytä, täynnä voileipiä, piirakaisia, pieniä kalakukkoja ja monenlaisilla juomilla täytettyjä pulloja, veti Maslobojev minut heti syrjään ja sanoi:

— Tuo nuorempi on kauppiaan poika Sisobrjuhov, erään tunnetun jauhokauppiaan poika, joka peri isänsä jälkeen puoli miljoonaa ja nyt niitä juo. Kävi Pariisissa, siellä suunnattomasti tuhlassi rahaa, ehkäpä olisi kaikki sinne jättänyt, mutta sai setänsä jälkeen periä, palasi siis Pariisista; täällä nyt juo jäännöksiä. Vuoden kuluttua hän, tietysti, joutuu mieron tielle. Tyhmä kuin hanhi, — käy ensi luokan ravintoloissa, käy kellarikerroksissa, käy kapakoissa, näyttelijöillä, haki jo husaariksi — joku aika sitten antoi anomuksen. Toinen, tuo vanhempi, — Arhipov, on myöskin jonkinlainen kauppias, tai pehtori, oli kaupanvälittäjänäkin, peto, konna, ja nyt Sisobrjuhovin toveri, Juudas ja Falstaff, kaikki yhdessä, kahdesti konkurssissa sekä iletävin elukka, jolla on monenmoisia konnankoukkuja. Tiedän hänen olleen sekaantuneen erääseen rikosjuttuun; irti pääsi siitä. Erään asian vuoksi olen hyvilläni nyt, että tapasin hänet; minä odotin häntä... Arhipov, tietysti, keritsee Sisobrjuhovia. Tuntee paljon mutkapolkuja, jonka vuoksi onkin moisille nuorukaisille kallisarvoinen. Minä, veli hyvä, olen hänen varaltaan jo kauan hampaitani hionnut. Samoin tekee Mitroshkakin, tuo tuolla, reipas poika upeassa kurekauhtanassa — tuolla ikkunan luona seisoo, tuo mustalaisnaama. Hän pitää hevoskauppaa ja tuntee kaikki tšekäläiset husaarit. Minä sanon sinulle: tuo on semmoinen lurjus, että vaikka hän nähdessäsi tekee väärän setelin, ja vaikka itse sen näit, siitä huolimatta sen häneltä rahaksi vaihdat. Tosi kyllä, hän on kurekauhtanassa, vieläpä samettisessa, näyttää slavofiililta (mikä, mielestäni, hänelle kyllä sopiikin), mutta ota ja pue hänet heti parhaaseen hännystakkiin ja muuhun sellaiseen, vie englantilaiseen klubiin ja sano siellä: tässä on mahtava kreivi Barabanov, niin siellä kaksi tuntia häntä kreivinä kunnioitetaan, — osaa siellä pelata vhistiä, puhuu kreivin tavoin, eikä kukaan voi arvatakaan; niin vetää nenästä. Loppunsa ei ole hyvä oleva. No niin, tuo Mitroshka hioo hampaitaan möhömahaan vastaan, sillä Mitroshkalla on nyt laihat päivät, kun tuo möhömaha anasti häneltä Sisobrjuhovin, hänen entisen ystävänsä, jota hän vielä ei ehtinyt keritä. Jos nuo nyt täällä kahvilassa yhtyivät, niin on siinä pohjalla joku juttu piilemässä. Minäpä tiedänkin, mikä juttu se on, ja arvaan, että juuri Mitroshka, eikä muu kukaan, ilmoitti minulle, että Arhipov ja Sisobrjuhov tulevat tänne ja maleksivat näillä tienoin jollakin rumalla asialla: Tahdon käyttää omaksi edukseni Mitroshkan vihaa Arhipovia kohtaan, sillä minulla on omat syyni, ja melkeinpä sen syyn vuoksi minä täällä nyt olenkin. En tahdo antaa Mitroshkan sitä huomata, äläkä sinäkään ole häntä näkevinäsikään. Mutta kun lähdemme täältä, tulee hän varmasti luokseni ja sanoo sen, mitä tarvitsen. Ja nyt, Vanja, mennään tuohon kamariin, näethän? No, Stepan, pitkitti Maslobojev, kääntyen palvelijan puoleen, — ymmärräthän, mitä tarvitsen?

— Ymmärrän.

— Ja täytäkin!

— Täytän.

— No, täytä. Istu, Vanja. No, mitä sinä minua nyt niin tarkastelet? Näenhän minä, että sinä minuun katsot. Kummasteletko? Älä kummastele. Kaikkea voi ihmiselle tapahtua, ettei osannut milloinkaan edes uneksiakaan, ja erittäinkin silloin ... no, vaikkapa silloin, kun me, sinä ja minä, yhdessä Kornelius Neposta päällämme pänttäsimme. Kuules Vanja, usko yksi asia: vaikka Maslobojev onkin tieltä harhaan joutunut, on sydän hänellä vielä jälellä samanlaisena, olosuhteet vain ovat muuttuneet. Jos onkin nenäni noessa, en siltä muita mustempi. Lääkäriksi valmistin itseäni, isänmaan kirjallisuuden opettajaksi valmistausin, Gogolista kirjoitin, kullankaivajaksi aioin, naimisiin koetin päästä; eteenpäin elävän mieli, morsiankin jo oli myöntäväinen, vaikka talossa oli niin puhdasta, ettei olisi löytynyt, millä kissaa tuvasta pois vietellä. Hääjuhlien varalta aioin jo lainata vahvat kengät, sillä omani olivat olleet jo puolitoista vuotta reikäisinä... Mutta en nainutkaan. Morsiameni meni opettajalle, ja minä menin konttooriin palvelukseen, se on, en kauppakonttooriin, mutta tavalliseen konttooriin vaan. Nytpä alkoi toinen peli. Vuodet vierivät, ja nyt, vaikka en enää palvelekaan, rahaa kumminkin ansaitsen hyvästi: otan lahjuksia ja oikeutta puollan; uljas lammasten suhteen, mutta lammas uljasten suhteen. On minulla säännötkin: tiedän, esimerkiksi, ettei sotilas yksin sotatantereella kestä, ja — teen asiaa. Asiani enimmäkseen ovat salaisinta lajia ... ymmärräthän?

— Etköhän sinä vain ole jokin urkkijapoliisi?

— Ei, en nyt kokonaan urkkijapoliisi, mutta ajanhan joitakuita asioita, osaksi virallisestikin, osaksi sisällistä kutsumustani noudattaen. Tiedäppäs, Vanja, viinaa minä juon, mutta en koskaan ymmärrystäni juo, siksipä tiedän tulevaisuutenikin. Minun aikani on mennyttä, mustaa koiraa et pesemällä valkeaksi saa. Yhden asian sanon: jos ei minussa olisi enää ihmisyyttä, niin en olisi tänään sinua kutsunut, Vanja. Totta puhuit, minä kohtasin sinut näin jo ennenkin, useasti tahdoin sinua lähestyä, mutta aina lykkäsin sen tuonemmaksi. En ansaitse huomiotasi. Ja senkin sanoit totta, Vanja, että jos tulinkin luoksesi, niin tuli se vain siitä, että olin humalassa. Mutta vaikka tämä onkin suurinta lörpötystä, niin lopettakaamme minusta puhe. Parasta, kun puhumme sinusta. No, sielusereni: minä olen lukenut! Luin, minäkin olen sen lukenut! Minä, ystäväiseni, puhun sinun esikoisestasi. Kun olin saanut sen luetuksi, — olin, veliseneri, vähältä tulla kunnan ihmiseksi! Vähää vain puuttui, mutta mietin tarkemmin ja katsoin paremmaksi jäädä kunnottomaksi ihmiseksi. Sepäs...

Tällä tapaa puheli hän minulle paljon. Hän humaltui yhä enemmän ja alkoi yhä enemmän heltyä miltei kyyneliin saakka. Maslobojev oli aina ollut kunnan toveri, vaikka aina salaperäinen puheissaan ja näytti ylivoimiensa kehittyneeltä; hän oli ollut viekas, juonikas, lipakko ja koukuttelija aina kouluajoilta asti, vaikei ollut kokonaan vailla hyvän sydämen ominaisuuksia; nyt oli hän mennyttä miestä. Tämmöisiä ihmisiä on venäläisten seassa paljon. Usealla heistä on hyvät lahjat, mutta ne heillä usein ovat sekaannuksissa, sen lisäksi saattavat he visseissä seikoissa heikkoudesta tehdä vasten omaatuntoansa täydellä tietoisuudella; eivätkä vain aina varmasti joudu hukkaan, mutta itsekin jo edeltäpäin tietävät turmioon kulkevana. Kaiken lisäksi hukutti Maslobojev itseänsä viinaan.

— Nyt, ystäväiseni, vielä yksi sana, pitkitti hän. — Kyllä kuulin, kuinka sinun maineesi alussa levisi, sitten luin sinusta erilaisia arvosteluja, (oikein totta, minä luin; sinä luulet, etten minä lue mitään); sen jälkeen kohtasin sinut huonoissa jalkineissa, liassa ilman päällyskentä, murjotussa hatussa, ja jotakuta arvasin. Kirjoitatko nyt aikakauskirjoihin?

— Niin, kyllä kirjoitan.

— Muutuit siis postihevoskaakiksi?

— Jotain siihen suuntaan.

— No, kuules, veliseneri, mitä minä siihen sanon: parasta on juoda! Minä näes, juon pääni täyteen, heittäyn kotona sohvalle (minulla onkin oivallinen vieterisohva), ja kuvittelen, että minä, esimerkiksi, olen joku Homero tai Dante, tahi jokin Fredrik Barbarossa, — voihan mielessään kuvitella kaikkea. Mutta sinäpä et voikaan kuvitella olevasi Dante tai Fredrik Barbarossa, ensiksikin siitä syystä, että sinä tahdot olla oma itsesi, ja toiseksi, sentähden, että sinulta on kaikki tahtominen kielletty; sillä sinä olet postikaakki. Minulla on mielikuvitus, mutta sinulla todellisuus. Kuule peittelemätön ja suora sana, veljellisesti sanottu, muuten pahastun kymmeneksi vuodeksi ja sinä loukkaat minua, — etkö sinä huoli rahaa? On. Älähän siinä murra suuta. Ota rahaa, maksa tuotteesi tilaajille, mitä heiltä olet saanut etukäteen, heitä pois langet, turvaa sitten elämäsi koko vuodeksi ja tartu mieliteumaasi, kirjoita suuri teos! Mitä? Mitä siihen sanot?

— Kuules, Maslobojev! Minä annan arvon sinun veljelliselle tarjouksellesi, mutta en voi nyt mitään vastata, — miksi — pitkältä tulisi puhua siitä. On erityisiä asianhaaroja. Muuten, lupaan kertoa sinulle kaikki sittemmin, kerron veljellisesti. Tarjouksestasi kiitän; minä lupaan, että tulen luoksesi, ja monta kertaa tulenkin. Mutta kuules asiani: sinä olet ollut minulle avomielinen, ja siksi minäkin tahdon kysyä sinulta neuvoa, ja sen vielä siitäkin syystä, että sinä tietäkseni olet koko mestari semmoisissa asioissa.

Kerroin hänelle Smithin ja tämän tyttären tyttären historian alkaen aina kahvilassa tapahtuneesta kohtauksesta saakka. Kummallista: kun minä hänelle kerroin, olin hänen silmistänsä huomaavinani, että hän tietää jotain tuosta asiasta. Kysäsin tuosta häneltä.

— Ei, ei se sitä ole! vastasi hän. — Toisekseen, noin vaan olen jotain Smithistä kuullut, että joku ukko oli kuollut kahvilassa. Bubnova-muorista minä sitä vastoin tiedän yhtä ja toista. Siltä rouvalta minä pari kuukautta sitten otin lahjuksen. Je prends mon bien, ou je le trouve ja ainoastaan siinä suhteessa olen Molièren kaltainen. Mutta vaikka minä kiskoinkin häneltä sata ruplaa, kuitenkin tein jo silloin päätöksen kiskoa häneltä ei vain sadan, mutta viiden sadan ruplan lunnaat. Häijy akka! Luvattomissa töissä toimii. Eihän tuo nyt niin paha olisi, mutta joskus menee liian etäälle pahassa. Älähän vain pidä minua don-Quizotena. Asia on sitä laatua, että tässä voi olla minulle hyvät tulot, ja kun minä äsken kohtasin Sisobruhovin, tulin hyvin iloiseksi. Nähtävästi Sisobruhov tuotiin tänne, ja hänet toi möhömaha, mutta kun minä tiedän, minkälaisia asioita tuo möhömaha ajaa, niin siitä päätän... No, kyllä minä hänet kytken! Olen hyvin iloinen, että kuulin sinulta tuosta tytöstä; nyt minä osuin uusille jäljille. Minähän, veliseneri, toimitan monenmoisia yksityisiä välitysasioita ja tiedäppäs, millaisten kanssa olen tuttu! Joku aika sitten kaivoin esiin erään asian erästä ruhtinasta varten, ja saanpa sanoa — semmoisen

asian, ettei siltä ruhtinaalta semmoista sopinut odottaakaan. Ja jos huolit, kerron toisen jutun eräästä aviovaimosta? Käyppäs sinä, veliseni, minun luonani, minulla on varalla semmoisia aiheita, että jos niistä kirjoitat, ei niitä uskota tosiksi...

— Mikä on tuon ruhtinaan nimi? keskeytin hänet aavistaen jotain.

— Mitä sinä siitä? Olkoon menneeksi: Valkovski.

— Pietari.

— Sama mies. Tunnetko hänet?

— Tunnen, vaikka vähän. No, Maslobojev, tuon herran tähden tulen tiheään käymään luonasi, sanoin ja nousin ylös, — sinä teit minut hyvin uteliaaksi.

— Näes nyt, vanha ystävä, käy niin usein, kuin vaan tahdot. Satuja minä osaan kertoa, mutta tietysti vain vissien rajojen sisällä, ymmärräthän? Muuten voi kadottaa luoton ja kunnian, käytännöllisien kunnian, tarkoitan, ja niin edespäin.

— No, mikäli tuo kunnia sallii.

Olin hyvin levoton. Hän huomasi sen.

— No, mitäpä sinä arvelet siitä jutusta, jonka juuri sinulle kerroin. Keksitkö jotakin?

— Sinun jutustasi? Odotappas pari minuttia, käyn maksamassa ottoni.

Hän meni tarjoilupöydän luo ja siellä, niinkuin sattumalta vain, tuli äkkiä tuon kurekauhtanaisen pojan luo, jota niin kursailematta nimitettiin Mitroshkaksi. Minusta näytti, että Maslobojev tunsi hänet hiukan likemmin, kuin mitä minulle sanoi. Ainakin voi huomata, etteivät he ensi kertaa toisiaan kohdanneet.

Ulkomuodoltaan oli Mitroshka hyvin originaali mies. Kurekauhtanassaan, punasessa silkipaidassaan, jyrkkine, mutta siltä hyvänmuotoisine kasvon piirteineen, ollen vielä jotenkin nuori, tummaverinen, rohkeine, säihkyvine katseineen, teki hän huomattavan, eikä suinkaan vastenmielisen vaikutuksen. Liikkeensä näyttivät jotenkin harkitun rohkeilta, mutta nyt kumminkin hän nähtävästi pidatti itseänsä, mahdollisuuden mukaan koettaen näyttää erinomaisen asianymmärtäväiseltä, mahtavalta ja komealta.

— Kuules, Vanja, sanoi Maslobojev palattuaan luokseni, — pistäypäs minun luokseni tänä iltana kello seitsemän, niin ehkäpä sinulle jotain sanonkin. Yksinäni, näes, en saa mitään; ennen kyllä sain aikaan yhtä ja toista, nyt olen vain juomari, olen luopunut asioista. Mutta siitä huolimatta on jälellä entinen tuttavuus, saatan jotakuta saada tietooni, monenlaisten viisaitten miesten kanssa udella asioita; siinä onkin voimani; tosi kyllä, että vapaalla ajalla, se tahtoo sanoa selvällä päällä ollen teen itsekin jotakuta, myöskin tuttujen kautta, enimmäkseen tiedustelu-asioissa No, ja mitäpä niistä! Kylliksi... Tässä osotteeni: Kuusipuodissa. Ja nyt veliseni, minä jo kovin hyydyin. Lasken vielä kultajuomaa, ja sitten kotiin. Käyn pitkäkseni. Jos tulet — esitän sinulle Aleksandra Semenovnan, ja jos tulee aikaa, puhellaan vaikka runoudestakin.

— No, entä tuosta asiasta?

— No, siitä myöskin, ehkäpä.

— Minä tulen, tulen varmaan...

VI.

Anna Andrejevna oli jo kauan odottanut minua, Se, mitä eilen olin hänelle sanonut Natashan kirjelmästä, suuresti herätti hänen uteliaisuuttaan, ja hän odotti minua paljon aikasemmin aamulla, ainakin jo yhdeksän aikaan. Kun minä viimeinkin kahden tienoissa pääsin heille, oli mummo paran odotuksen kidutus noussut äärimmilleen. Sitä paitsi tahtoi hän ilmoittaa minulle uusista toiveistaan, jotka olivat hänessä eilispäivästä aikain heränneet, samoin puhua Nikolai Sergeitshista, joka oli eilen tullut kipeäksi, muuttunut juroksi, mutta kumminkin oli häntä kohtaan erittäin hellä... Astuttuani sisään, näytti hän ottavan vastaan minut kylmästi ja tyytymättömän näköisenä, tuskin päästi hän sanan suustaan eikä osottanut pienintäkään uteliaisuutta, ikäänkuin olisi ollut sanomaisillaan "miksi tulit?"

Kehtaatpa sinäkin tänne joka päivä vetelehtiä". Hän oli äkeissään myöhäisestä tulostani. Minä en viivytellyt ja pitemmittä mutkitta kerroin hänelle eilisen tapauksen Natashan luona. Kun vaan mummo kuuli vanhan ruhtinaan käynnistä ja hänen juhlallisesta kosimisestaan, niin samassa katosi mummolta teeskennelty kylmyys kokonaan. En osaa sanoa kertoa hänen iloansa, hän joutui hämilleen, teki ristinmerkkejä, itki, kumarteli maahan pyhäinkuvan edessä, syleili minua ja tahtoi heti juosta kertomaan Nikolai Sergeitshille iloansa.

— Äläppäs, isäseni, hänhän vain on joutunut pahalle päälle noista kaikenlaisista masennuksista ja sorroista, mutta kun nyt saa kuulla, että Natashalle on annettu täydellinen hyvitys, unohtaa hän kaikki.

Tuskin sain hänet pidätetyksi. Kunnan mummo, huolimatta siitä, että kaksikymmentä viisi vuotta oli miehensä kanssa elänyt, kumminkin vielä niin huonosti tunsivat hänet. Sitten hän hyvin mielellään tahtoi lähteä minun kanssani Natashan luo. Minä selitin hänelle, että ehkä Nikolai Sergeitsh ei vain ole tätä hyväksymättä, voimme lisäksi sillä tavoin vahingoittaa asiaa. Tuskin sain hänet tuumastaan luopumaan, mutta hän pidättikin sitten vielä puoli tuntia minua, ja koko ajan itse puhui. "Kenenkä kanssa minä jään", sanoi hän, "tämmöinen ilosanoma, ja istuppas yksinäsi neljän seinän sisällä?" Sain viimeinkin hänet taivutetuksi päästämään minut, huomauttaen, mitenkä Natasha minua ikävällä odottaa. Mummo siunasi minua ristinmerkillä useamman kerran, lähetti erityisen siunauksensa Natashalle ja oli melkein itkeä, kun minä kieltäydyin sinä päivänä vielä uudestaan iltasilla heille tulemasta, jos ei Natashalle mitään erityistä tapahdu. Tällä kertaa en Nikolai Sergeitshiä tavannut, hän ei ollut maannut koko yössä, valitti päänkipua, vilustamista ja nukkui nyt huoneessaan.

Natasha oli myöskin odottanut koko aamun. Kun astuin hänen huoneeseensa, käveli hän tapansa mukaan lattialla kätet yhdessä ja jotain mietiskellen. Vieläpä nytkin, kun muistelen häntä, kuvailen hänet aina yksinään olevana, köyhässä huoneessa, mietiskelevänä, hyljättyinä, odottavana, kätet yhteen liittyneinä, silmät maahan luotuina, tarkoituksetta edestakaisin käyskentelevänä.

Yhä pitkittäen kävelyään, kysäsi hän hiljaa, miksi niin myöhään tulin. Kerroin hänelle lyhyesti kaikki seikkailuni, mutta hän tuskin kuuntelikaan puhettani. Hyvin voi huomata, että jokin seikka häntä kovasti huolestutti.

— Kuuluuko mitä uutta? kysäsin minä.

— Ei mitään! vastasi hän, mutta sillä tapaa, että heti arvasin jotain uutta olevan ja että hän sen vuoksi minua odottikin, kertoakseen minulle tuon uuden asiansa, kuten tapansa oli, ei heti, vaan sitten, kun alan tehdä pois lähtöä.

Sillä tavoin aina tapahtui. Minä olin ja tottunut tähän hänen tapansa ja odotin.

Tietystikin aloimme heti jutella eilisestä tapauksesta. Minua erittäin kummastutti se seikka, että vanhan ruhtinaan esiintyminen oli meihin kumpaankin tehnyt samallaisen vaikutuksen. Natashaa ei hän ollenkaan miellyttänyt; eilen ehkä vielä jonkun verran, mutta nyt ei juuri nimeksikään. Ja kun olimme perin pohjin pohtineet ruhtinaan eilisen käynnin, sanoi Natasa äkkiä:

— Kuules, Vanja, käyhän aina niin, että jos ensi alussa joku ihminen ei miellytä, niin on se melkein varma merkki, että hän välttämättömästi tulee jälkeen päin miellyttämään. Niin ainakin on minulle usein käynyt.

— Suokoon Jumala niin käyvän, Natasha. Muuten on minun lopullinen mielipiteeni tämä, kaikki asiat punnittuani olen tullut siihen päätökseen, että vaikka ruhtinas ehkä käyttäekin jesuiitan konsteja, kuitenkin hän todella suostuu teidän avioliittoonne.

Natasha pysähtyi keskelle lattiaa ja katsahti minuun jurosti. Hänen kasvonsa muuttuivat kokonaan; oikeinpa huulensa vähän värähtivät.

— Kuinka hän voisi *tämmöisessä* asiassa käydä viekastelemaan ja — valehtelemaan? kysäsi hän vlevänä, joskin neuvottomana.

— Sitähän minäkin! kiiruhdin myöntämään.

— Tietysti hän ei valehdellut. Minun mielestäni sitä ei ole ajattelemistakaan. Eihän osaa keksiä minkäänlaista syytä mihinkään viekastelemiseen. Ja sitten, mikä minä olisin hänen silmissään, jotta siinä määrin ansaitsisin hänen pilkkaansa? Voiko todella kukaan ajatella ryhtyä moiseen ilkeyteen?

— Tietysti, tietysti! yhdyin minäkin, mutta mielessäni mietin: "sinä, varmaankin, ainoastaan tätä nyt mietiskeletkin huoneessa astuskellessasi, tyttö parka, ja ehkäpä epäillet enemmän kuin minä".

— Ah, miten hartaasti minä toivonkaan, että hän pikemmin tulisi uudelleen tänne! sanoi Natasha. — Aikoi koko illan istua täällä, ja silloin... Varmaankin oli tärkeitä asioita, kun jätti kaikki ja matkusti. Etkö

sinä, Vanja, tiedä, mitä se olisi? Etkö ole jotain kuullut?

— Herra hänet ties. Hänhän aina vaan rahaa ansaitsee. Kuulin kerrottavan, että hän ottaa täällä Pietarissa osaa johonkin urakoitsemiseen. Emmehän me Natasha, semmoisia ymmärrä.

— Tietysti emme ymmärrä. Alesha kertoi eilen, jostain kirjeestä.

— Kaiketi joku ilmoitus. Kävikö Alesha täällä?

— Kävi.

— Aikaiseenko?

— Kahdentoista aikana; hän, näes, nukkui pitkään. Istui täällä. Minä käskin hänet Katarina Feodorovnan luo; eihän sopine olla käymättä, Vanja?

— Eikös hän itse aikonut sinne mennä?

— Kyllä hän itsekin aikoi...

Natasha aikoi vielä jotain lisätä, mutta äkkiä vaiken. Minä katsoin häneen ja odotin. Kasvonsa olivat surulliset. Olisin kysynyt häneltä syytä, mutta toisinaan ei hän sietänyt kyselemistäkään.

— Kummallinen poika hän on, sanoi Natasha, hiukan vääristäen suutaan ja koettaen välttää katsettani.

— Kuinka niin? Oliko välillänne jotain?

— Eikä, niin vaan... Olihan hän lempeäkin... Mutta...

— Nythän ovat hänen surunsa ja puuhansa kaikki loppuneet, sanoin.

Natasha katsoi minuun pitkään ja tutkivasti. Ehkäpä hänkin tahtoi sanoa minulle: "eipä hänellä ole enenkään ollut paljoa surua ja puuhaa"; mutta hän oli huomaavinaan sanoissani saman ajatuksen. Hän pahastui ja vaiken.

Kohta hän kumminkin tuli taas puheliaksi ja ystävälliseksi. Tällä kerralla oli hän erittäin lempeä. Istuin luonansa yli tunnin ajan. Hän oli hyvin levoton. Ruhtinasta hän pelkäsi. Muutamista kysymyksistään tulin huomanneeksi, että hän niin mielellään olisi tahtonut saada varman tiedon siitä, minkä vaikutuksen hän oli eilen tehnyt ruhtinaaseen. Käyttäytyikö hän sopivasti? Eikö hän liian huomattavasti ilmaissut ruhtinaalle iloansa? Eikö ollut liian loukkaantuva? Taikka päinvastoin, liiaksi alentuvainen? Ettei ruhtinas luulisi hänestä pahaa! Ettei vaan nauraisi hänelle! Ettei vaan halveksisi häntä!... Tämä ajatus sai hänen poskensa hehkumaan kuin tullessa.

— Tarvitseeko olla noin levoton vain sen vuoksi, että kehno ihminen voi jotain luulla? Antaa hänen luulla! sanoin Natashalle.

— Minkä vuoksi hän on kehno? kysäsi Natasha.

Natasha oli epäilevä, mutta samalla puhdassydäminen ja avomielinen. Hänen epäilyksensä lähti puhtaasta lähteestä. Hän oli ylpeä, jalon ylpeä, eikä voinut sietää, että se, mitä hän piti yläpuolla kaiken muun, olisi hänen kuultensa tullut pilkatuksi. Halpamielisen ihmisen halveksumiseen hän tietysti olisi vastannut halveksumisella, mutta olisi kumminkin koko sydämmellään kärsinyt, jos ken tahansa olisi ivannut sitä, joka hänen silmissään oli kohonnut yli kaikkia muita. Se ei suinkaan tullut tahdon lujouden puutteesta. Osaksi se johtui vähästä maailman tuntemisesta, tottumattomuudesta tuntemaan ihmisiä, suljetun elämän viettämisestä. Koko elämänsä ajan oli hän viettänyt yksinäisyydessä, tuskin koskaan muutoin. Ja sitten, kaikkein rehellisimmän ihmisen ominaisuus, jonka hän ehkä oli isältänsä perinyt — kehua ihmistä, jyrkästi pitää häntä parempana, kuin hän todellisuudessa olikaan, innoissaan liioitella tämän hyviä ominaisuuksia — se ominaisuus oli hänessä suuresti kehittynyt. Raskaalta tuntuu semmoisille ihmisille tuntea jälkeen päin pettymystä; ja sitäkin raskaammalta, kun tuntee itsensä syylliseksi. Miksikä odottaa enempää, kuin mitä voidaan antaa? Ja juuri semmoisia ihmisiä voi milloin tahansa kohdata tuollainen pettymys. Hyvä, jos he istuvat rauhassa erillään muusta maailmasta; olenpa huomannut, että he mieltyvät niin tuohon yksinäisyyteensä, että kokonaan alkavat karttaa ihmisten seuraa. Sen lisäksi oli Natasha saanut kokea monet onnettomuudet, paljon solvauksia. Hän oli jo kokonaan sairas olento, eikä häntä sovikaan syyttää, jos minun sanoissani muuten mitään syytöstä onkaan.

Minulla oli kiire ja aloin tehdä pois lähtöä. Natasha hämmästyti ja oli melkein käydä itkemään sen tähden, että lähden pois, vaikkei hän koko käyntini aikana osottanut minulle mitään erityistä hellyyttä, olipa päinvastoin ikäänkuin tavallista kylmempi. Hän suuteli minua hellästi ja katsoi jotenkin kauan

silmiini.

— Kuules, sanoi hän, — Alesha oli tänään kovin leikillinen, oikeinpa kummastutti minua. Hän oli hyvin kohtelias, nähtävästi hyvin onnellinen, mutta tuli tänne semmoisena perhosena, oikeana keikarina, yhä vain katseli itseään peilissä. Mitenkä hän lienee nyt hyvin kursailematon ... ei pitkään viipynytkään; Ajatteles: konveheteja toi minulle!

— Konvehetejako? No, sehän oli herttaisesti ja suorasukaisesti tehty. Ah, mimmoisia te olette kumpikin! Nyt jo alkavat seurata, mitä kumpikin milloinkin tekee, rupeavat urkkimaan, rupeavat toistensa kasvojen piirteitä tutkimaan, niistä salaisia ajatuksia lukemaan (ettekä kumminkaan niistä mitoisen mitään ymmärrä!) Hän on vielä mukiinmenevä. Hän on entisekseen iloinen, kuten koulupoika konsanaan. Mutta sinä, sinä!

Tällä lailla aina, kun Natasha milloin muutti puheen aiheen tai joskus valitti minulle Aleshan käytöstä, tahi pyysi selitystä jossain asiassa, jota ei ymmärtänyt, taikka ilmoitti minulle jonkun salaisuuden, toivoen, että minä puolesta puheesta ymmärtäisin asiansa, niin, muistan hyvin, hän aina katsoi minuun, näyttäen valkoset hampaansa, ja ikäänkuin rukoillen, että minä välttämättömästi ratkaisisin asian jollain tavoin niin, että samassa hän voisi tuntea helpoituksen mielessään. Mutta muistan myöskin, että minä tällöin aina tulin puhuneeksi, muka, totisella ja ankaralla äänellä, niinkuin olisin jotakin torunut, ja se tuli aina tahtomattani, mutta aina *luonnistui*. Totisuuteni ja ankaruuteni olivat paikallaan, näyttivät vastaan sanomattomilta, sillä tunteehan ihminen joskus vastustamatonta halua, että häntä joku nuhtelisi. Natasha ainakin tuli toisinaan siitä hyvin lohdutetuksi.

— Ei, katsos, Vanja, pitkitti hän, pitäen toisen kätensä olkapäälläni, toisella kädellään puristaen minun kättäni, katsoen mietiskelevästi silmiini, — minusta tuntui, ettei hän nykyistä asemaa oikein täydelleen käsittänyt ... hän näytti minusta jo semmoiselta mieheltä, — näes, niinkuin olisi ollut kymmenen vuotta naimisissa, mutta aina vielä kohtelias mies vaimolleen. Eikö se ole liian varhaista?... Hän ilveili, nauroi, mutta niin, että tuo kaikki oli ikäänkuin noin vaan minulle, osiksi vain kuului minuun, eikä niin, kuten ennen... Kovaa kiiruutta piti hän Katarina Feodorovnan luo... Minä puhelen hänelle, mutta hän ei kuuntelekaan, tai alkaa puhua muusta asiasta, tiedäthän, hän osotti tuommoista joutavan päiväistä suuren maailman käytöstä, josta me sinun kanssasi häntä koetimme vieroittaa. Sanalla sanoen, oli tuommoinen ... vieläpä ikäänkuin välinpitämätön... Mutta mitä minä nyt taas! Jopa läksin latelemaan, jo taas aloin! Ah, kuinka me kaikki olemme vaativaisia, Vanja, mimmoisia juonittelevia despootteja! Nyt vasta sen huomaa! Emme anna anteeksi joutavanpäiväistä muutosta kasvojen ilmeessä, vaikkapa hänellä, ties Herra, mikä tuon muutoksen saattoikaan! Sinä olit oikeassa, Vanja, äsken toruessasi minua. Minähän se yksin olenkin syypää kaikkeen! Itse luomme itsellemme katkeruutta ja sitten sitä valitamme... Kiitos sinulle, Vanja, sinä lohdutit minua. Ah, jospa hän tänään tulisi! Mitä! Liekö vielä vihanen äskeisestä.

— Joko te ehditte riidellä? huudahdin kummastuksella.

— En antanut merkkiäkään! Olin vain hiukan suruinen, ja iloisesta hän äkkiä muuttui mietiskeleväksi ja, niin minusta tuntui, hyvin kylmästi sanoi hyvästini. Minä lähetän kutsumaan häntä. Tule sinäkin, Vanja, vielä tänään.

— Aivan varmaan, jos vain ei eräs asia pidätä.

— No niin — mikä asia se olisi?

— Sainpahan sitoontuneeksi! Mutta muuten ehkä todella tulen.

VII.

Täsmälleen kello seitsemän jouduin Maslobojevin luo. Hän asui Kuutospuotisessa, pienen talon sivurakennuksessa, jotenkin siivottomassa kolmikamarisessa asunnossa, mikä muuten oli tavallisen hyvästi sisustettu. Saattoipa huomata jonkunlaista varallisuuttakin ja samalla mitä suurinta taloudellisen järjestyksen puutetta. Minulle avasi oven hyvin sievä tyttö, ijältään yhdeksäntoista seutuissa, hyvin yksinkertaisesti, mutta samalla hyvin miellyttävästi puettu, hyvin siisti; silmänsä olivat hyvin lempeät ja iloiset. Heti arvasin, että tämä juuri olikin se samainen Aleksandra Semenovna, josta Maslobojev tuonoin minulle sivumennen mainitsi, maanitellen minua tutustumaan tämän kanssa. Tyttö kysäsi, ken olen, ja, kuultuansa nimeni, sanoi, että Maslobojev minua odottaa, mutta nyt nukkuu kamarissaan, minne heti saattoikin minut. Maslobojev nukkui oivallisella, pehmeällä sohvalla likasen

sinellinsä alla, kulunut nahkatyyny päänalaisena. Unensa oli hyvin herkkä; kun vain pääsimme sisään, mainitsi hän samassa nimeni.

— Ahaa! Sinäkö? Olen odottanut. Juuri näin unissani, että sinä tulit ja minua herätit. Siis jo on aika. Lähdetään.

— Mihinkä lähdetään?

— Rouvan luo.

— Millaisen? Miksi?

— Rouva Bubnovan luo ja siksi, että häntä hiukan höyhentäisin. Ja millainen kaunotar hän on? lausui ivalla Maslobojev kääntyen Aleksandra Semenovnaan, oikeinpa suudellen sormipäitään muistellessaan rouva Bubnovia.

— No, joko alkaa, kaikkeapa! lausui Anna Semenovna, pitäen välttämättömänä velvollisuutena hiukan suuttua.

— Etkö tunne? Tutustu, veliseni: Aleksandra Semenovna, sinulle saan esittää tässä kirjallisuuskenraalin; semmoisia saa vain kerran vuodessa ilmaiseksi katsoa, muina aikoina vain rahan edestä.

— No, luuli hupsun löytävänsä minussa. Älkää suinkaan te häntä uskoko, hän yhä pilkkaa minua. Mikä kenraali he olisivat?

— Sitähän minä teille selitänkin, että hän on eriskummallinen kenraali. Ja sinä, teidän ylhäisyytenne, älä luule meitä tyhmiksi; me olemme paljon viisaampia, kuin ensi näkemältä näytämmeäkään.

— Älkää kuunnelko häntä! Alati häpäisee hyvien ihmisten aikana, mokomakin! Vaikkapa veisi jolloinkin teatteriin!

— Rakastakaa, Aleksandra Semenovna, kotiväkeänne... Ette toki ole unohtanut, mitä tulee rakastaa? Ettehän vain unohtanut sitä sanaa, jonka teille opetin?

— Tietysti en unohtanut. Mitä *lieneekin* joutavanpäivästä.

— No, mikä sana se oli?

— Häpäisisinkö itseni vieraan aikana. Se ehkä merkitsee jotain ilkeätä. Ennen kuivukoon kieleni, kuin sanon sen.

— Siis olette unohtanut?

— Enpä unohtanutkaan: penat!... Rakastakaa omia penattejanne ... semmoisia tuo keksii! Kenties ei ole mitään penattia ollutkaan; ja miksikä niitä rakastaa? Valehtelee vain.

— Sen sijaan rouva Bubnovalla...

— Hyi sinuas, tuon Bubnovan kanssa... Aleksandra Semenovna pakeni kovasti harmistuneena.

— Jo on aika! Lähdemme! Hyvästi, Aleksandra Semenovna!

Läksimme huoneesta.

— Näes, Vanja, ensiksi otetaan tuo ajuri. Näin. Sitten toiseksi, kun minä tuonnoin erkanin sinusta, sain vielä tietää yhtä ja toista, enkä vain arvailemalla, mutta varmasti. Minä viivysin Hirvisaarella vielä kokonaisen tunnin. Tuo möhömaha — on suuri lurjus, siivoton, illettävä; sillä on monenlaisia kujeita ja pirullisia pyyteitä. Tuo Bubnova jo on kauan aikaa tunnettu joistakin kepposistaan samaan suuntaan. Viime päivinä oli hän erään kunniallisesta kodista olleen tytön tähden joutumaisillaan kiikkiin. Tuo harsopuku, johon hän puetti tuon orpotytön (taannoin sinä siitä kerroit) ei antanut minulle rauhaa, sillä minä olin ennen jo vähän asiasta kuullut. Äsken minä sain vähän lisätietoja, sattumalta kylläkin, mutta nähtävästi oikeita. Kuinka vanha on tyttö?

— Kasvoista päättäen ehkä kolmentoista.

— Ja kasvultaan vähemmän. Niin se on. Milloin sanoo yksitoista, milloin viisitoista. Ja kun tyttö paralla ei ole turvaa, ei omaisia, niin...

— Olisikohan mahdollista?

— Mitäs sinä luulit? Ei suinkaan vain säälin tähden Bubnova olisi orpoa hoitoonsa ottanut. Ja kun nyt tuo möhömaha alkoi siellä käydä, niin en enää asiaa yhtään epäile. Möhömaha tapasi Bubnovan aamulla. Ja tuolle Sisobrjuhan tolvanalle on luvattu kaunis vaimo, upseerin tai virkamiehen rouva. Mokomat juopot kauppiaan pojat pitävät semmoisista — virka ja asema on heille pää-asia. Se on, kuten muistat latinan kieliopissa sanottavan: merkitys on päätettä tärkeämpi. Mutta saattaa olla, että minä olen vielä taannoisessa humalassa. Mutta Bubnovan minä en salli moisia asioita harjoittaa. Hän tahtoo poliisinkin pettää, mutta äläppäs! Sen vuoksi minä säikytän hänet, niin kuin hän tietää, että minä entiseltään ... no, ja niin pois päin, ymmärräthän?

Olin kovin hämmästynyt. Kaikki nuo tiedot tekivät minut levottomaksi. Minä yhä pelkäsin, että myöhästyisimme, ja kiirehdin sen vuoksi ajuria.

— Ole huoletti, on ryhdytty varokeinoin, sanoi Maslobojev. — Siellä on Mitroshka. Sisobrjuhov saa hänelle suoriutua rahallaan, mutta möhömaha — selkänahallaan. Asiasta on jo ennen niin sovittu. No, ja Bubnova jää minun osakseni... Sillä hän älköön uskaltako...

Jouduimme perille ja pysähdyimme kahvilan eteen; mutta miestä, joka kantoi Mitroshkan nimeä, ei kahvilassa ollut. Käskettyämme ajurin odottamaan kahvilan edessä, läksimme Bubnovalle. Mitroshka odotti meitä portilla. Ikkunoista näkyi kirkas valo, sisältä kuului Sisobrjuhovin humalainen, leveä nauru.

— Siellä he ovat kaikki; neljännestunnin ovat jo olleet, ilmoitti Mitroshka. — Nyt on paras aika.

— Sopiiko meidän sinne mennä? kysäsin.

— Vieraiksi menemme, sanoi Maslobojev, — emäntä tuntee minut; tuntee hän Mitroshkankin. Tosin ovet kaikki kyllä on lukittu, mutta ei meiltä.

Maslobojev koputti hiljaa portille, joka samassa aukenikin. Talonmies, joka aukasi portin, antoi salamerkin Mitroshkalle. Astuimme äänettömästi pihaan; talossa ei kukaan kuullut tuloamme. Talonmies johti meidät rapuille ja koputti ovelle. Kuului tiedustelu, ken olisi; talonmies sanoi olevansa yksin — "asiaa on muka". Ovi avattiin ja me kaikki astuimme samassa sisään.

Talonmies katosi.

— Ai, ken se? huudahti humalainen ja pörröinen Bubnova seisten ahtaassa eteisessä kynttilä kädessä.

— Ken? Ettekö te, Anna Trifonovna, tunne armaita vieraitanne? sanoi Maslobojev. — Kuka muu se olisi kuin me itse ... Filip Filipitsh!

— Ah, Filip Filipitsh! Tekö se olettekin ...vieraista parhain... No, kuinkas te ... minä ... no, ei hätää ... käykää tänne.

Muori oli kokonaan hämmästynyt.

— Mihin tänne? Tässähän on seinä vastassa... Ei niin, mutta ottakaas meitä vastaan paremmin. Ryyppäämme teillä kylmää, kenties löytyy iloittajiakin?

Nyt pääsi emäntä entiselleen.

— Näin armaille vieraille maan alta haen; Kiinan valtakunnasta tilaan.

— Anna Trifonovna, kyyhkyläiseni, ensin pari sanaa: onko Sisobrjuhov täällä?

— On.

— Juuri häntä minä haenkin. Mitenkä hän, ryökäle, uskaltaa minutta rehvastella?

— Varmaankin on unehuttanut teidät. Jotakin hän vaan odotti; ehkä juuri teitä.

Maslobojev tyrkkäsi oven auki ja me astuimme huoneeseen, jossa oli kaksi ikkunaa, niillä geraniumikukkia, huonekaluina oli halpoja tuoleja ja pianorämä, kuten moisissa huoneissa tapaa olla. Eteisessä puhellessamme oli Mitroshka kadonnut. Sittemmin kuulin, ettei hän huoneeseen tullutkaan, vaan jäi odottamaan oven taa. Sittemmin sai hän avata oven. Aamupäivällä Bubnovan takana näkemäni pörröinen ja maalikasvoinen nainen oli Mitroshkan kummipari.

Sisobrjuhov istui puusohvalla pöydän takana. Pöydällä oli pari pulloa lämmintä samppanjaa ja pullollinen huonoa rommia, pullojen vieressä lautasella konvehtia, leivoksia ja pähkinöitä. Pöydän luona istui niinkään noin neljänkymmenenvuotias, rokonrikkoma, mustaan silkkipukuun puettu,

pronssirannerenkailla ja rintasolilla koristettu ilettävä naisolento. Tämä oli olevinaan upseerin rouva. Sisobrjuhov oli humalassa ja hyvin tyytyväinen. Hänen möhömahaista toveriaan ei ollut huoneessa.

- Kas, sillä tavoin ihmiset tekevät! huusi Maslobojev kohti kurkkua, — ja Dussoon vielä kutsuu!
- Filip Filipitsh, mistä tämä kunnia? sopersi Sisobrjuhov ilostuneena nousten meitä tervehtämään.
- Juopotteletko?
- Suokaa anteeksi.
- Älä siinä anteeksi pyytele, pyydä vieraaksi kestiin. Tässä toin ystäväni muassani.

Maslobojev viittasi minuun.

- Hyvin hauskaa, se tahtoo sanoa: pidän onnena tutustua... Khi!
- Kas vaan, onko tuokin olevinaan samppanjaa! Hapankaljaa tuo on.
- Älkäähän moittiko.
- Et varmaan uskalla Dussoon nokkaasikaan näyttää, ja muita vielä muka kutsuu sinne!
- Vast' ikään hän kertoi, että on käynyt Pariisissa, puuttui puheeseen naikkonen. — Valehteli tietysti!
- Fedosja Titishna, älkää tehkö minulle vääryyttä. Kävin. Matkustin sinne.
- Mokokakin moukka olisi muka käynyt Pariisissa.
- Olen kuin olenkin. Karp Vasiljitshin kera siellä kuraasia näytimme. Tunnettehan Karp Vasiljitshin?
- Vähät minä sinun Karp Vasiljitshistasi.
- No niin ... asia oli poliitillista laatua. Hänen kanssaan me siellä Pariisissa madam Joubertilla englantilaisen seinäpeilin särimme.
- Minkä säritte?

— Seinäpeilin. Se oli koko seinän levyinen ja kattoon ulettui. Karp Vasiljitsh oli niin humaltunut, että madam Joubertille venättä puhui. Asettui peilin viereen ja nojasi siihen. Silloin Joubert sanoo hänelle, ranskaksi tietysti: "peili maksaa seitsemän sataa frangia, älä säre!" Karp hymyilee ja katsoo minuun; minä istun sulotar sivullani, ei mokoma turpa, kuin tämä tässä, mutta oikea hemsukka. Karp sanoo: "Stepan Terentjitsh, hoi Stepan Terentjitsh! Otatko puolella osaa?" Minä sanoin: olkoon menneeksi. Silloin Karp iskee moukarinyrkillään peiliin ja helinä vaan kävi huoneessa. Peilin palaset lentelivät ympäri huonetta. Joubert päästi pahan öläkän, aikoi pieksää Karpin. "Sinä sekin rosvo, missä luulet olevasi" — tietysti omalla ranskallaan torui. Karp vastaa: "Sinä, sanoo, madam Joubert, ota raha, mutta luontoani vastaan älä asetu", ja samassa kuusisataaviisikymmentä frangia lukee pöytään. Puolisataa tingimme pois.

Samassa kuului kauhea, läpitunkeva huuto jostain parin, kolmen huoneen takaa. Minä vavahdin ja myöskin huudahdin. Minä tunsin äänen — se oli Helenan.

Heti tuon valittavan kiljahduksen jälkeen kuului huutoa, kiroilemisia, touhua, sekä sitten selvään kuuluvia, ankarointa korvapuusteja. Siellä varmaan Mitroshka jakoi oikeutta. Ovi temmaistiin äkkiä auki ja vaaleana, katse harhailevana, valkoinen harsopuku murjottuna ja revittynä, tukka taistelussa kampaukselta irti päässeenä ja sotkuisena — semmoisena syöksyi Helena luoksemme. Seisoin oven vieressä, hän kiiruhti luokseni ja tarttui minuun. Huoneessa olijat hypähtivät seisolle ja huudahduksia kuului kaikkialta. Helenan jälkeen ilmestyi ovelle Mitroshka, kiskoen tukasta möhömahaista vihollistansa, joka oli hyvin riepottellun näköinen. Mitroshka veti hänet kynnykselle ja heitti siitä vihollisensa huoneeseemme.

- Tuossa hän on! Ottakaa hänet! lausui Mitroshka hyvin tyytyväisenä.

— Kuules, sanoi Maslobojev, lähestyen rauhallisesti minua ja pannen kätensä olalleni, — ota ajurimme, ota tyttö ja vie asuntoosi, täällä sinulla ei ole enää mitään tekemistä. Huomenna järjestämme muut asiat.

Minä en odottanut toista kehoitusta. Tartuin Helenaa kädestä ja johdin hänet pois tästä luolasta. Sitä en tiedä, mitenkä asiat siellä sitten päättyivät. Meitä ei kukaan estellyt — emäntä oli kauhusta hämmästynyt. Kaikki tapahtui niin äkkiä, ettei hän voinut panna esteitäkään. Ajuri odotti meitä ja kahdenkymmenen minutin kuluttua olin jo huoneessani.

Helena oli kuni puolikuollut. Aukasin hänen vaatteensa hakaset, ripoitin kasvoille vettä ja panin sohvalle. Hän sai kuumeen ja alkoi houria.

Tarkastelin hänen verettömiä huuliansa, vaaleita kasvojansa, mustaa, sileäksi kammattua ja voideltua ja nyt jo epäjärjestyksessä olevaa tukkaansa, pukuansa, jossa vielä oli punertavia nauhasolmuja — ja minulle kävi selväksi koko tuo ilkeä juttu. Tyttö parka! Tilansa tuli yhä pahemmaksi. En poistunut hänen luotaan ja päätin olla menemättä tänä iltana Natashan luo. Toisinaan aukaisi Helena pitkät, nuolimaiset silmäripsensä ja katseli minuun, katsoi pitkään ja tarkkaan, niinkuin olisi koettanut tuntea, ken olin. Vasta myöhään, noin yhden tienoissa yöllä nukkui hän. Minä nukuin siihen likelle lattialle.

VIII.

Nousin ylös hyvin varhain. Yöllä olin herännyt melkein joka puolen tunnin kuluttua, lähestyin pientä vieras-parkaani ja katsoin häneen tarkkaan. Hän oli kuumeessa ja vähin houraili. Aamuyöstä hän kumminkin nukkui sikeään uneen. Se on hyvä merkki, ajattelin, mutta aamulla herättyäni päätin, ennenkuin tyttöparka heräisi, käydä hakemassa lääkärin. Tunsin erään lääkärin, elähtäneen, hyväsydämmisen vanhanpojan, joka saksalaisen taloudenhoitajattarensa kanssa oli ikimuistoisista ajoista asunut Vladimirskilla. Läksinkin hänen luoksensa. Hän lupasi kello kymmenen tulla sairasta katsomaan. Olin niin mielelläni matkalla poikennut Maslobojevin luo, mutta luovuin siitä tuumasta — hän varmaan vielä nukkui eilisestä, sitä paitsi voi Helena herätä ja, kenties, minun poissa ollessani pelästyisi, huomattuaan olevansa yksinään minun huoneessani. Sairaudessansa hän helposti voi unohtaa, kuinka ja millä tavoin hän sinne joutui.

Astuttuani huoneeseen hän samassa heräsi. Menin luokseen ja kysyin varovasti, mitenkä hän voi. Hän ei vastannut, mutta katsoi eloisilla, mustilla silmillään minuun pitkään ja terävästi. Hänen katseestaan olin huomaavinani, että hän ymmärtää kaikki ja täydelleen muistaa asiat. Hän ei vastannut, ehkäpä siitä syystä, että tapansa oli aina ollut semmoinen. Eilenkin, samoin toissa päivänä luonani käydessään ei hän muutamiin kysymyksiini lausunut sanaakaan, alkoihan vain äkkiä pitkään ja terävästi katsoa silmiini, jossa katseessaan neuvottomuuden ja juron uteliaisuuden ohella oli myöskin jotain outoa ylpeyttä. Nytpä olin keksivinäni hänen katseessaan ankaruutta, vieläpä ikäänkuin luottamattomuuttakin. Aioin laskea käteni hänen otsalleen koetellakseni, oliko vielä kuumetta, mutta hän ääneti ja hiljaa työnsi kädellään käteni pois ja kääntyi minusta pois. Poistuin etemmäksi, etten enää häiritsisi häntä.

Minulla oli suuri vaskinen teekannu. Olin jo pitemmän aikaa käyttänyt sitä teekeittiön asemasta ja keitin siinä vettä. Polttopuita minulla löytyi, talonmies toi niitä kerrallaan aina viideksi päiväksi. Panin uunin lämpiämään, kävin hakemassa vettä ja asetin kannun tulelle. Pöydälle varustin teeasiat. Helena kääntyi ja katsoi uteliaana puuhiani. Kysyin häneltä, tahtoisiko hän jotain. Mutta taas hän kääntyi pois eikä vastannut mitään.

"Miksikä hän minulle vihoittelee?" ajattelin. "Kummallinen tyttö."

Lääkäri tuli lupauksensa mukaan kello kymmenen. Hän tarkasti sairaan kaikella saksalaisella tarkkuudella ja vakavasti rauhoitti minua, sanoen, että vaikka kuumetta onkin, ei kumminkaan mitään erinäistä vaaraa ole olemassa. Hän vielä sanoi, että tytöllä varmaan on toinen, pysyväinen tauti, jotain säännöttömän sydämen tykytyksen tapaista, "mutta se pykälä tulee vaatimaan erityistä tutkimista, nyt ei tytöllä ole vaaraa." Hän määräsi sairaalle mikstuuria ja joitakin pulvereita, enemmän tavan kuin tarpeen vuoksi, ja heti alkoi kysellä, kuinka tyttö oli minulle joutunut. Samalla hän ihmetellen tarkasteli huonettani. Ukko oli hyvin puhelias.

Helena häntä hämmästyti, tempasi pois kätensä, kun hän koetteli valtimoa, eikä tahtonut näyttää kieltään. Kaikkiin hänen kysymyksiinsä ei tyttö vastannut sanaakaan, mutta koko ajan vain tarkkaan katsoi hänen kaulassaan riippuvaa suurta Stanislain ritarimerkkiä.

— Tytön varmaan kivistää päätä, huomautti ukko, — mutta mitenkä hän katsoo, miten hän katsoo!

En katsonut sopivaksi kertoa hänelle Helenasta, sanoen syyksi, että se on pitkä historia.

— Antakaa minulle tieto, jos tulee tarvis, sanoi hän pois lähtiessään. — Nyt ei ole mitään vaaraa.

Päätin pysyä koko päivän Helenan luona enkä jättää häntä, jos mahdollista, täydelliseen parantumiseensa asti, paitsi välttämättömissä asioissa. Mutta tietäen sen, että Natasha ja Anna

Andrejevna voivat kovin kummastella odottaessaan minua turhaan, päätin vaikka Natashalle ilmoittaa kirjeellä kaupungin postissa, etten tänään tule hänen luonaan käymään. Anna Andrejevnulla ei sopinut kirjoittaa. Hän oli itse pyytänyt, etten minä enää milloinkaan lähettäisi hänelle kirjettä sen jälkeen, kun minä kerran ilmoitin kirjeellä Natashan sairaudesta. — "Ukko murjottaa vaan nähdessään kirjeesi", sanoi Anna Andrejevna, — "miehellään, miekkonen, tahtosi tietää, mitä kirjeessä on, mutta ei sovi kysyä, ei rohkene. Siitä onkin sitten pahalla päällä koko päivän. Ja sitä paitsi, isäseni, kirjeellä sinä vain ärsytät minua. No, mitä merkitsee kymmenkunta riviä? Haluttaisi kysyä tarkemmin, sinuapa ei olekaan." Sen vuoksi kirjoitinkin vain Natashalle, ja viedessäni lääkemääräystä apteekkiin, panin samalla tiellä kirjeenkin postiin.

Sillä aikaa nukkui Helena uudesta. Unissaan hän hiukan valitti ja vavahteli. Lääkäri arvasi oikein: Helenan kivisti kovasti päätä. Toisinaan hän hiljaa kiljahti ja heräsi. Minuun hän katsoi harmissaan, niinkuin olisi huomaavaisuuteni häntä erittäin rasittanut. Täytyypä sanoa, että se minua kovin pahoitti.

Yhdentoista aikana tuli Maslobojev. Hän oli huolestunut ja hiukan hajamielinen; pariksi minutiksi vain pistäysi, jonnekin piti kovaa kiirettä.

— No, veliseni, minä odotin sinut tapaavani kyllä koruttomassa asunnossa, sanoi Maslobojev, katsellen ympärillensä, — mutta, totta sanoen, en luullut sinua löytäväni tämmöisessä laatikossa. Tämähän on laatikko, eikä asunto. No, tämä kaikki, sanokaamme, ei vielä mitään, mutta pahinta on se, että kaikki nämä puuhut estävät vain sinua työstäsi. Minä ajattelin tätä jo eilen Bubnovalle ajaessamme. Minä, näes, veliseni, luonnostani ja sosiaalisen asemani perusteella kuulun semmoisiin ihmisiin, jotka eivät itse tee mitään kunnollista, mutta muille lukevat lakia, että tekisivät. Nyt kuule: minä ehkä huomenna tai ylihuomenna tulen luonasi käymään, mutta sinä välttämättömästi käy minun luonani sunnuntai-aamuna. Siihen saakka, luullakseni, tämän tytön asia kokonaan päättyy; samalla minä puhun kanssasi oikein toden teolla, sillä sinut täytyy ottaa hyviin käsiin. Näin ei sovi elää. Eilen minä vain tein viittauksen sinulle, mutta nyt tulen sinulle loogillisesti asian esittämään. Niin, ja sanoppas lopultakin: mitä, pidätkö todellakin häpeällisenä asiana ottaa minulta rahaa joksikin ajaksi?

— Älähän riitele! keskeytin minä hänet. — Sano sen sijaan, mitenkö teillä asia eilen päättyi?

— Mitä siitä, sehän päättyi mitä parhaimmalla tavalla, ja tarkoitus on saavutettu, ymmärräthän? Nyt minulla ei ole aikaa. Pistäydyin vain sinulle ilmoittamaan, ettei minulla ole aikaa, enkä sinun asioistasi jouda huolehtimaan; kuules: sijoitatko sinä tytön jonnekin, vain aiotko pitää luonasi? Sillä sitä täytyy miettiä ja päättää.

— Sitä minä en vielä varmaan tiedä ja, täytyypä minun sanoa, odotin sinua neuvotellakseni kanssasi. No, millä perusteella esimerkiksi minä hänet pitäisin täällä?

— Heh, mitäpä siitä, pidät palvelijanasi...

— Pyydän sinua puhumaan vain hiljemmin. Tyttö, vaikka sairas, on täydessä tunnossa, ja sinut nähtyään, huomasin minä, että hän ikäänkuin vavahti. Se osoittaa, että hän muisti eilisen...

Minä kerroin nyt Maslobojeville Helenan luonteesta ja kaiken, mitä olin hänestä huomannut. Maslobojev kuunteli erittäin tarkkaan kertomustani. Lisäsin vielä, että ehkä sijoitankin tytön erääseen perheeseen, samalla hiukan kerroin myöskin Ichmenev-vanhuksista. Kummakseni tiesi Maslobojev jonkun verran Natashan asioista ja kysytyäni, mistä hän sen tietää, virkkoi:

— Niin vaan; jo aikaa sitten satuin sivumennen kuulemaan; eräs asia johti siihen. Olenhan jo sinulle sanonut, että tunnen ruhtinas Valkovskin. Sen sinä teet hyvin, että viet tytön vanhusten luo. Onhan hän vain haittana sinulle. Sitten vielä: hänelle täytyy hankkia passi. Siitä älä huolehdi, sen otan minä toimittaakseni. Hyvästi, käy useimmin. Mitä, nukkuuko tyttö nyt?

— Kaiketi, vastasin minä.

Mutta tuskin oli Maslobojev lähtenyt, kun Helena samassa kutsui minua.

— Kuka se oli? kysyi hän. Äänensä vapisi, mutta nytkin loi hän minuun terävän ja ylpeältäkin näyttävän katseen. Muuten en osaa sitä määritellä.

Sanoin hänelle Maslobojevin nimen ja lisäsin, että juuri tämän miehen avulla minun onnistui vapauttaa hänet Bubnovalta, ja että Bubnova kovin pelkää Maslobojevia. Poskillensa heti nousi puna, mikä varmaankin oli muistelmien tuottama.

— Eikö tuo nainen koskaan tule tänne? kysäsi Helena, luoden minuun tutkivan katseen.

Kiiruhdin vakuuttamaan sitä hänelle. Hän vaikeni, tahtoi ottaa käteni kätöstensä väliin, mutta samassa, ikäänkuin katuen tekoa, jätti käteni. "Ei voi olla mahdollista, että hän todella tuntisi minua

kohtaan tuollaista vastenmielisyyttä", ajattelin. — "Tuollainen on hänen totuttu tapansa, tahi ... tahi on tyttö parka saanut niin paljon kurjuutta kokea, ettei enää voi luottaa ainoankaan ihmiseen maailmassa."

Määrätyn ajan kuluttua kävin noutamassa lääkkeitä ja samalla pistäydyin tuttuun teeravintolaan, jossa toisinaan söin päivälliseni ja jossa minulle uskottiin velaksi. Kotoa lähtiessäni otin mukaani ruokaastian, johon teeravintolasta otin kanasoppaa Helenan varalle. Hän ei tahtonutkaan syödä, ja soppa jäi joksikin ajaksi uuniin.

Annettuani Helenalle lääkkeen istuin työhöni. Luulin hänen nukkuvan, mutta äkkiä häneen katsahdettuani näin, että hän oli kohottanut päätänsä ja katsoi tarkkaan, kuinka minä kirjoitan. En ollut sitä huomaavinikaan.

Viimein hän todellakin nukkui ja, minun suurimmaksi mielihyväkseeni, nukkui rauhallisesti, ilman hourailua ja valittelemisia. Nyt sain aikaa miettiä muitakin asioitani; tietämättä syytä poissa olooni voi Natasha, ei vain pahastua siitä, etten tänään käynyt hänen luonaan, mutta vieläpä, ajattelin, voi kovin tulla pahoilleen välinpitämättömydestäni juuri silloin, kun hän ehkä enin tarvitsisi minua. Hänellä sen lisäksi varmaan voi nyt olla joitakin puuhia, tahtoisi pyytää minua jotain avukseen tekemään, mutta minuapa, aivan kuin uhalla, ei olekaan.

Mitä taas tuli Anna Andrejevnaan, niin olin hyvin neuvoton, millä huomenna itseäni puolustaisinkaan. Ajattelin sinne ja tänne ja äkkiä tein päätöksen käydä kummassakin paikassa. Poissa oloni voi kestää vain kaksi tuntia. Helena nukkuu, eikä siis kuule lähtöäni. Nousin ylös, otin päällysnuttuni ja hattuni, mutta juuri, kun aioin lähteä, kutsui äkkiä minua Helena. Minä ihmettelin — olisikohan hän vain teeskennellyt nukkuvansa?

Tahdon tässä huomauttaa, että vaikka Helena oli osottavinansa, ettei hän tahtoisi puhua kanssani, niin kumminkin nuo hänen kutsumisensa, jotka tapahtuivat jotenkin tiheään, tuo hänen halunsa kääntyä puoleeni kaikessa, mistä ei saanut selkoa, se kaikki osotti päinvastaista ja, täytyypä minun tunnustaa, se oli minulle hyvin mieluistakin.

— Mihin te tahdotte antaa minut? kysäsi hän, kun menin hänen luoksensa.

Yleensä teki hän kysymyksiä noin vaan äkkiä, niin etten osannut niitä odottaakaan. Nyt en voinut kysymystään oikein käsittääkään.

— Äsken te puhuitte tuttunne kanssa, että te aiotte antaa minut johonkin taloon. Minä en tahdo minnekään.

Kumarruin tarkastaakseni häntä — hän oli taaskin kuumeessa, uusi kuumeen kohtausta oli taaskin tavannut hänet. Aloin lohdutella ja herätellä toiveita; vakuutin hänelle, että jos hän tahtoo jäädä luokseni, niin en anna häntä minnekään. Tätä puhuessani riisuin pois nuttuni ja hattuni. En voinut jättää häntä yksin, kun hän oli tällaisessa tilassa.

— Ei, menkää vaan! sanoi hän heti huomattuaan, että tahdoin jäädä kotiin. — Minä tahdon nukkua; minä nukun kohta.

— Mitenkä sinä jäisit yksin?... sanoi neuvotonna. — Vaikka kyllähän minä varmaan kahden tunnin kuluttua tulen takaisin...

— No, siispä menkääkin. Muuten, vaikka minä olisin koko vuoden sairas, niin tulisiko teidän koko vuosi pysyä kotona.

Hän koetti hymyillä ja katsahti minuun jotenkin oudosti, ikäänkuin olisi koettanut taistella jotain hyvää tunnetta vastaan, joka pyrki esille hänen sydämmestänsä. Lapsi raukka! Hyvä, hellä sydämensä ilmaisi olemassa olonsa, huolimatta kaikesta ihmisvieromisestaan ja näennäisestä paatumisestaan.

Ensiksi kiiruhdin Anna Andrejevnan luo. Hän odotti minua kuumeentapaisella kärsimättömyydellä ja otti vastaan moitteilla; hän oli kovin levoton. Nikolai Sergeitsh oli heti puolisen jälkeen lähtenyt ulos, mutta minne — se oli tietämätöntä. Minä aavistin, ettei mummo parka malttanut, vaan kertoi ukolle kaikki, jos kohtakin tapansa mukaan viittauksilla. Mummopa melkein tunnusti itsekin sen minulle, sanoen, ettei malttanut olla kertomatta miehelleen semmoista ilosanomaa, mutta että Nikolai Sergeitsh muuttui, kuten mummon sanat kuuluivat, pilveä synkemmäksi, ei virkkanut mitään, "oli vain vaiti, eikäpä edes kysymyksiini vastannut," ja äkkiä puolisen jälkeen nousi ja sen sitä näitkin. Tätä kertoessaan Anna Andrejevna miltei vapisi pelosta ja pyyteli minua, että odottaisin hänen kanssaan Nikolai Sergeitshin palausta. Minä tein esteitä ja sanoin melkein peruuttamattomasti, että eikäpä minä en tule huomennakaan ja että juuri sen vuoksi nyt tulinkin, sanoakseni sen edeltäpäin. Nyt vähältä olimme riitaantua. Hän alkoi itkeä; moitti minua katkerasti ja pistelevästi ja vasta silloin, kun olin jo

ovessa, hän äkkiä kävi kaulaani, puristi minua vahvasti molemmin käsin ja sanoi, etten vihastuisi häneen, "orpo parkaan", enkä pahastuisi hänen sanoistaan.

Natashan minä, vastoin odotustani, tapasin taas yksinään ja — kummallista, minusta tuntui, ettei hän ollenkaan ollut nyt tulostani niin iloinen, kuin eilen ja yleensä muilla edellisillä kerroilla. Näytti, kuin olisin jollain häntä harmittanut ja häirinnyt. Kysymykseeni: kävikö Alesha tänään? hän vastasi:

— Tietysti kävi, mutta oli vain vähän aikaa. Lupasi tänään illalla vielä tulla, lisäsi hän aivan kuin ajatuksissaan.

— Kävikö hän eilis-iltana?

— E — ei. Hänellä oli esteitä, lausui Natasha hyvin sukkelaan. — Entäs, mitenkä sinun asiasi ovat, Vanja?

Huomasin, että hän jostain syystä tahtoo sotkea puheemme ja kääntää sen toisaalle. Katsoin häneen tarkemmin; hän oli huomattavasti kiihtynyt. Mutta huomattuaan minun tarkkaan katsovan häneen, hän äkkiä ikäänkuin olisi vihastunut ja katsahti minuun niin voimakkaasti, kuin olisi aikonut minut katseellaan polttaa. Nyt taas on hänellä jokin katkera tuska, ajattelin, mutta hän ei vain tahdo minulle sitä ilmaista.

Vastaukseksi hänen kysymykseensä asioistani kerroin hänelle Helenan historian yksityiskohtineen. Hän oli hyvin huvitettu kertomuksestani, vieläpä se hämmästyttikin häntä.

— Jumalani! Ja sinäkin voit jättää sairaan yksinään! huudahti hän.

Selitin, etten ollut aikonut tulla ensinkään tänään hänen luonaan käymään, mutta luulin, että hän pahastuu ja että hän ehkä johonkin tarvitsisi minun apuani.

— Tarvitsisin, — lausui hän itsekseen, jotain mietiskellen, — ehkäpä tarvitsisinkin apuasi, Vanja, mutta jääköön toiseen kertaan. Kävitkö meidän kotona?

Kerroin hänelle käyntini.

— Niin, Jumala tietää, millä mielellä nyt isä ottaa vastaan kaikki nämät tiedot. No, toisekseen, mitäpä näissä on ottamistakaan...

— Kuinka niin, mitä on ottamista? kysäsin. — Tämmöinen suuri muutos on asioissa tapahtunut!

— Niin vaan... Mihinkä hän taas olisi mennyt? Silloin arvelitte hänen käyneen täällä luonani. Näetkös, Vanja, jos voit, tule luokseni huomenna. Kenties jotain sanonkin sinulle... Hävettää vain minua vaivata sinua; mutta nyt jos menisit kotiin vieraasi luo. Ehkä onkin jo pari tuntia kulunut siitä, kun kotoa läksit?

— Niin on. Jää hyvästi, Natasha. No, mutta miltä näytti tänään Alesha?

— Mitäs Alesha, entisekseen... Oikeinpa ihmettelen sinun uteliaisuuttasi.

— Näkemiin asti, ystäväiseni.

— Hyvästi.

Hän tarjosi minulle kätensä jotenkin huolimattomasti ja kääntyi pois, välttääkseen minun viimeistä katsettani. Lähdin hänen luotaan jotenkin kummissani. Mutta kumminkin, ajattelin, onhan hänellä nyt, mitä mieltäkin. Asiat eivät ole leikin tekoa. Huomennapa itse ensiksi minulle kaikki kertoo.

Palasin kotiin jotenkin surullisena ja heti ovesta sisälle astuttuani hämmästyin hirveästi. Oli jo pimeä. Näin kumminkin Helenan istuvan sohvalla, pää painuksissa, ikäänkuin hän olisi ollut syvässä mietteissä. Minuun hän ei edes katsahtanutkaan, ikäänkuin olisi ollut horroksissa. Menin hänen luoksensa; hän jotain kuiskaili itseksensä. Eiköhän vain hourine? ajattelin.

— Helena, ystäväiseni, mikä sinun on? kysäsin istuen viereensä ja pannen käteni ympärillensä.

— Tahdon pois täältä... Tahdon mieluummin hänen luoksensa, lausui Helena nostamatta edes päätään.

— Minne? Kenenkä luo? kysäsin kummastellen.

— Tuonne, Bubnovan luo. Hän aina sanoi, että minä olen velassa hänelle paljon rahaa, että hän hautasi äitini. Minä en tahdo, että hän toruisi äitiäni... Tahdon tehdä hänelle työtä ja kaikki hänelle suorittaa... Sitten lähdän itse heiltä pois. Mutta nyt minä menen hänen luokseen.

— Rauhoitu, Helena, sinne et voi mennä, sanoin minä. — Hän räökkää sinua; hän saattaa sinut turmioon...

— Saattakoon vaan, räätätköön vaan, lausui Helena innokkaasti, — en minä ole ensimmäinen; on toisia minua parempiakin, hekin kärsivät. Niin sanoi minulle kerjäläinen kadulla. Minä olen köyhä ja tahdon pysyä köyhänä. Kaiken ikäni pysyn köyhänä; niin käski minua äitini kuollessansa. Tahdon tehdä työtä... En tahdo näitä vaatteita kantaa...

— Huomenna minä ostan uudet. Minä tuon sinulle kirjasikin. Sinä asut minun luonani. Minä en anna sinua kellekään, jos niin itse tahdot; rauhoitu...

— Minä palkkaun palvelijaksi.

— Hyvä, hyvä! Rauhoitu nyt vaan, käy makaamaan, nuku!

Tyttö parka alkoi itkeä. Vähitellen muuttui itku tyrskinnäksi. En tietänyt, mitä tekisin; toin hänelle vettä, kastelin ohimojaan, päätään. Viimein kaatui hän sohvalle kokonaan hervotonna ja vilunpuistatukset alkoivat häntä taas piestä. Peitin hänet, millä suinkin voin, ja hän nukkuikin, mutta rauhottomasti, yhä vavahtaen ja heräten. Vaikk'en ollutkaan tänään kovin paljon kävellyt, olin kumminkin hyvin väsynyt ja päätin käydä levolle mahdollisimman varhain. Mieltäni vaivasivat raskaat huolet. Aavistin, että tulisin tämän tytön tähden saamaan paljon puuhia. Mutta eniten huolestutti minua Natasha ja hänen asiansa. Ja muutenkin, kuten nyt muistelen, olin harvoin niin synkällä mielellä, kuin sinä yönä nukkumaan käydessäni.

IX.

Heräsin sairaana, myöhään, kymmenen aikaan aamulla. Päätäni kivisti ja pyörtytti. Katsahdin Helenan tilalle — se oli tyhjä. Samalla kuului oikeanpuoleisesta kamaristani oudonlaista ääntä, ikäänkuin joku olisi rapisuttanut luutaa lattialla. Menin katsomaan... Helenalla oli toisessa kädessä luuta ja, kannattaen toisella kädellään koreata pukuaan, jota hän ei vielä kertaakaan ollut pois riisunut tuosta illasta saakka, lakasi hän lattiaa. Uunia varten varustetut puut oli ladottu nurkkaan, pöytä oli pyyhitty, teekannu puhdistettu; sanalla sanoen: Helena oli täysissä emännyyden puuhissa.

— Kuules, Helena, sanoin minä, — kuka sinua pakottaa lattiaa lakaisemaan? Minä en tahdo sitä, sinä olet sairas; tulitko minulle palvelijaksi?

— Kukas täällä lattian lakasee? vastasi hän nousten pystyyn ja suoraan katsoen minuun. — Nyt en ole sairas.

— Enhän minä sinua työhön ottanut, Helena. Sinä ikäänkuin pelkäisit, että minä soimaisin sinua, kuten Bubnova, että sinä elät luonani ilmaiseksi? Ja mistä sinä sait tuon pahanpäiväisen luudan? Minulla ei ollut luutaa, lisäsin katsoen häneen kummastuksella.

— Tämä on minun luutani. Minä sen toin tänne. Minähän vaarillekin täällä lattian lakasin. Luuta olikin ollut tuolla uunin alla siitä asti.

Palasin kamariini ajatuksissani. Voi olla, että tein väärin, mutta minusta niin vaan tuntui, että hänestä ikäänkuin olisi tuntunut raskaalta minun vierasvaraisuuteni ja että hän kaikin mokomin tahtoi osottaa minulle, ettei hän ilmaiseksi luonani asu. "Jos niin on, niin eihän se sitten ole äkäisen luonteen merkki?" ajattelin. Parin minutin kuluttua tuli hänkin ja istui ääneti eilisellemme paikalleen sohvaan, tutkivasti katsoen minuun. Sillä aikaa minä keitin veden, valmistin teen, kaasoin hänelle kupillisen ja annoin sen ynnä palasen valkeata leipää hänelle. Ne otti hän ääneti ja vastustelematta. Koko vuorokaudessa ei hän ollut melkein mitään syönyt.

— Kas, kun hyvän hameesikin likasit luudasta, sanoin hänelle, huomattuani suuren likatahran hameensa helmassa.

Hän tarkasti sitä ja äkkiä, suurimmaksi hämmästyksekseni, pani syrjään teekupin, otti, kuten näytti, verkkaan ja levollisesti molemmin käsin hameesta kiinni ja yhdellä nykäyksellä repäsi sen halki ylhäältä alas asti. Sen tehtyään loi hän minuun tuikean, säihkyvän katseensa. Kasvonsa olivat aivan vaaleat.

— Mitä sinä teet, Helena? huudahdin miltei vakuutettuna, että edessäni on mielipuoli.

— Tämä on huono hame, sanoi hän miltei tukehtuen mielen liikutuksesta. — Miksi te sanoitte, että se on hyvä? Minä en tahdo sitä kantaa, huudahti hän äkkiä hypähtäen paikaltaan. — Minä revin sen. Minä en pyytänyt tuolta vaimolta koreata pukua. Hän itse sen minulle antoi, väkisin antoi. Minä jo revin yhden hameen, revin tämänkin. Revin, revin, revin!...

Ja samassa hän alkoi raivolla repiä onnetonta hamettansa. Silmänräpäyksessä oli se miltei siekaleina. Kun hän oli työnsä päättänyt, oli hän hyvin vaalea, tuskin vain jaksoi pysyä paikallaan. Kummastellen katsoin tuollaista raivoa. Hän taas katsoi minuun uhkaavan vaativasti, ikäänkuin minäkin olisin jotain pahaa hänelle tehnyt. Mutta minäpä nyt tiesin, mitä oli tehtävä?

Päätin, pitemmältä viivyttämättä, jo tänä aamuna ostaa hänelle uuden puvun. Tähän villiin, paatuneesen olentoon täytyi hyvydellä vaikuttaa. Hän katsoi niinkuin ei hän olisi koskaan nähnyt hyviä ihmisiä. Jos hän jo ennen, huolimatta kovasta rangaistuksesta, oli riekaleiksi repinyt ensimmäisen tämänkaltaisen pukunsa, niin eikös hän vihaisi nykyistä pukuansa, joka hänelle muistutti vasta askettäin elettyjä elämänsä hirmun hetkiä.

Vanhain vaatteiden kaupustelu-torilta saattoi saada huokealla hyvän ja yksinkertaisen puvun. Pula oli vain se, ettei minulla nyt ollut rahaa ensinkään. Mutta jo eilen, maata pannessani, olin päättänyt mennä erääseen paikkaan, josta toivoin saavani rahaa ja se olikin juuri samalla suunnalla, kuin kaupustelu-torikin. Otin hattuni, Helena seurasi tarkkaan liikkeitäni, tuntui, kuin olisi hän jotain odottanut.

— Suljetteko te taaskin minut? kysyi hän, kun minä otin avaimen, lukitakseni asuntoni, kuten olin eilen sekä toissapäivänä tehnyt.

— Ystäväiseni, sanoin minä, lähestyen häntä, — älä suutu siitä. Minä lukitsen sen vuoksi, ettei kukaan pääsisi tänne. Sinähän olet sairas, ehkä säikähdät. Ja, Herra ties, ken voisi tulla, ehkäpä Bubnova päättää tulla tänne...

Sanoin tuon tahallani. Suljin hänet lukon taa, sillä en luottanut häneen. Minusta tuntui, että hän joskus saa päähänsä paeta minulta. Jonkun aikaa päätin olla varovaisempi. Helena oli vaiti, ja minä lukitsin oven tälläkin kertaa.

Tunsin erään kustantajan, joka jo kolmatta vuotta kustansi erästä moniosaista kirjaa. Häneltä minä sain usein työtä, kun milloin oli tarvis pikemmin ansaita jonkun verran rahaa. Hän maksoi säännöllisesti. Menin hänen luoksensa ja onnistuin saamaan etukäteen kaksikymmentä viisi ruplaa ehdolla, että vien hänelle viikon päästä hät'hätää kirjoitetun artikkelin. Toivoin voittavani aikaa romaanilleni. Tällä tapaa tein usein, kun välttämätön puute pakotti.

Rahat saatuani menin torille. Pian löysin siellä tutun mummon, joka myi vanhoja vaatteita. Kuvailin hänelle lähimmiten Helenan vartalon pituuden, ja kohta löysi mummo minulle vaalean, pumpulisen, aivan eheän, vasta vähäisen pidetyn puvun, jonka ostin hyvin huokealla. Samalla ostin Helenalle kaulavaatteenkin. Näistä maksaessani johtui mieleeni, että pitäisihän Helenalle saada jonkunlainen päällysnuttukin. Ilmat olivat kylmiä, eikä hänellä ollut minkäänlaista päällysnuttua. Mutta semmoisen ostamisen jätin toiseen kertaan. Helena oli niin herkkä pahastumaan, oli niin ylpeä. Herra tiesi, mitenkä hän ottaa vastaan tämän puvunkaan, huolimatta siitä, että minä vartavasten valitsin mahdollisimman yksinkertaisen, vaatimattomimman, kaikkein arkipäiväisimmän, mitä vaan voin saada. Ostin kumminkin vielä kaksi paria liinasukkia ja yhden parin villasukkia. Ne minä voin antaa sillä syyllä, että hän oli sairas, ja huoneessa oli kylmä. Hän tarvitsi myöskin alusvaatteita. Niiden oston kumminkin jätin siksi, kun tulen hänet paremmin tuntemaan. Sen sijaan jo kumminkin ostin verhot vuoteensa eteen, — se oli välttämätön esine ja voi tuottaa Helenalle suurta mielihyvää.

Nämät ostettuani palasin kotiin kello yksi. Oveni lukko aukeni melkein äänettömästi, eikä Helena siis samassa kuullut, että olin tullut kotiin. Huomasin hänen seisovan pöytäni luona selailemassa kirjojani ja papereitani. Nähtyänsä minut sulki hän äkkiä kirjan, jota oli lukenut, ja punastuneena siirtyi pois pöydän luota. Katsahdin lukemaansa kirjaa — se oli ensimmäinen romaanini, joka oli tullut painosta eri kirjana ja jonka nimilehdellä oli nimeni painettuna.

— Teidän poissa ollessanne tänne joku pyrki! lausui hän semmoisella äänellä, ikäänkuin olisi uhitellut minulle — miksi muka lukitsin oven.

— Olisikohan se ollut lääkäri? kysäsin. — Etkö sinä virkkanut hänelle mitään, Helena?

— En.

En puhunut siitä enempää, otin nyytin, päästin sen auki ja otin sieltä ostamani puvun.

— Kas tässä, Helena, ystäväiseni, sanoin lähestyen häntä, — tuollaisissa repaleissa, kuin nyt on

päälläsi, ei sovi käydä. Ostin sen vuoksi sinulle tällaisen arkipuvun, hyvin huokean, ei siis sinun tarvitse siitä ollenkaan huolehtia; se maksaa vain yhden ruplan ja kaksikymmentä kopekkaa. Kanna terveydeksesi.

Laskin puvun viereeni. Hän sävähti punaiseksi ja silmät suurina katsoi minuun jonkun aikaa.

Hän oli hyvin kummastunut ja sen lisäksi, kuten minusta näytti, jokin häntä suuresti hävetti. Mutta jotain lauhkeata, hellää loisti hänen silmistänsä. Huomattuani hänen pysyvän vaiti, käännyin minä pöytäni päin. Ostokseni nähtävästi hämmästytti häntä. Mutta ponnistaen voimansa voitti hän itsensä ja istui silmät maahan luotuina.

Päätäni kivisti ja huimasi yhä kovemmin. Raitis ilmakaan ei ollut auttanut yhtään. Siitä huolimatta täytyi lähteä Natashan luo. Levottomuuteni hänen vuoksensa ei vähentynyt eilisestä, päinvastoin se kasvoi yhä suuremmaksi. Äkkiä olin kuulevinani, että Helena mainitsi nimeäni. Kysäsin, mitä hän sanoi.

— Kun te milloin menette, älkää lukitko ovea! lausui hän katsoen syrjään ja sormellaan raapien sohvan reunanauhaa, niinkuin olisi kokonaan kiintynyt tuohon työhön. — Minä en mene teiltä minnekkään.

— Hyvä on, Helena, olkoon niin. Mutta jos joku outo tulee? Ehkä Herra ties, kuka!

— Jättäkää avain minulle, minä lukitsen oven täältä sisältä, ja jos joku koputtaa, sanon: "ei ole kotona."

Hän katsoi minuun veitikkamaisesti, ikäänkuin olisi tahtonut sanoa: "kas, niin yksinkertainen asia se on!"

— Kuka teidän pyykkinne pesee? kysäsi hän äkkiä, ennenkuin ehdin hänelle sanoa mitään.

— Eräs, tässä talossa asuva vaimo.

— Minä osaan pestä pyykkiä. Mistäpä te eilen toitte ruuan?

— Ravintolasta.

— Osaan minä ruokaakin valmistaa. Minä tahdon valmistaa teille ruuan.

— Älähän nyt, Helena; mitäpä sinä osaisit valmistaa? Et nyt puhu oikein.

Hän vaikeni ja katsoi alas. Nähtävästi hän pahastui huomautuksestani. Kului ainakin kymmenen minuttia; olimme kumpikin vaiti.

— Soppaa, sanoi hän äkkiä, nostamatta päätään.

— Mitä? Mitä soppaa? kysäsin kummastuksella.

— Osaan minä valmistaa soppaa. Minä keitin sitä äidille, kun hän oli sairas. Kävin torilla ostoksillakin.

— Näes nyt, Helena, näetkö nyt, kuinka sinä olet ylpeä, sanoin hänelle menen luoksensa ja istuen viereensä sohvalle. — Minä teen sinulle, kuten sydämmeni käskää. Nyt olet sinä yksin, olet sukulaisitta, omaisitta, onneton. Minä tahdon sinua auttaa. Niinhän sinäkin auttaisit minua, jos minä olisin avun tarpeessa. Mutta sinä et tahdo asiaa niin ymmärtää ja sinusta tuntuu vaikealta ottaa minulta yksinkertaisinta lahjaa vastaan. Sinä samassa tahdot siitä maksaa, tehdä sen vuoksi työtä, niinkuin minä olisin mikäkin Bubnova ja soimaisin sinua. Jos on niin, on se sinulta pahasti tehty.

Hän ei vastannut, huulensa vavahtelivat. Näytti, että hän tahtoi jotain minulle vastata; siitä huolimatta oli hän vaiti. Nousin ylös lähteäkseni Natashan luo. Tällä kertaa jätin Helenalle avaimen sanoen, että jos joku tulee ja kolkuttaa, hän virkkaisi äänensä ja kysyisi, ken siellä on. Olin täydellisesti vakuutettu, että Natashalle oli tapahtunut jotain hyvin pahaa, mutta että hän jonkun aikaa salaa sen minulta, kuten usein ennenkin oli tapahtunut. Kaikessa tapauksessa päätin nyt pistäytyä vain pikkuseksi aikaa, muuten voin ärsyttää hänet tungettelevaisuudellani.

Niinpä olikin. Taaskin hän otti minut vastaan tyytymättömyydellä ja ankaralla katseella. Olisi pitänyt heti lähteä, mutta jalkani eivät enää tahtoneet kantaa.

— Pistäydyin luoksesi hetkiseksi, Natasha, aloin puheeni, — tahtoisin neuvotella, miten menettelisin vieraani kanssa?

Kerroin samassa Helenan asian kokonaan. Natasha kuunteli minua ääneti.

— Enpä tiedä, mitä sinulle neuvoisin, Vanja, vastasi hän. — Kaikesta huomaa, että tyttö on mitä kummallisinkin olento. Ehkä hänelle on tehty kovin paljon vääryyttä, kovin säikytetty. Anna hänen ainakin parantua. Tahdotko sinä tarjota häntä vanhemmilleni?

— Tyttö aina vaan sanoo, ettei hän luotani lähde minnekään. Ja Herra ties, mitenkä hänet sielläkään vastaan otettaisiin, en siis tiedä, mitä tekisin. No, ystäväiseni, mitenäs sinä? Et eilen liene ollut kokonaan terve? kysäsin arasti.

— Niin ... minulla nytkin tuntuu päätä kivistävän, vastasi hän hajamielisesti. — Etkö ole tavannut ketään meidän omista?

— En. Huomenna menen käymään. Onhan huomenna lauantai...

— Miksikä sitä kysyt?

— Illalla tulee ruhtinas...

— Entäs sitten? Minä en ole sitä unohtanut.

— Ei, niinhän minä vaan...

Hän pysähtyi suoraan eteeni ja katsoi silmiini pitkään ja tarkasti. Hänen katseessaan oli jotain päättäväisyyttä, jotain jäykkyyttä, jotain kuumeen tapaista, sairaloista.

— Tiedätkös, Vanja, sanoi hän, — ole hyvä, mene pois, sinä niin kovin häiritset minua.

Nousin tuolilta ja sanomattomalla kummastuksella katsoin häneen.

— Ystäväiseni, Natasha! Mikä sinun on? Mitä on tapahtunut? huudahdin minä pelästyneenä.

— Ei ole mitään tapahtunut! Huomenna saat kaikki, kaikki tietää, mutta nyt minä tahdon olla yksin. Kuuletko, Vanja: mene nyt heti. Minun on niin vaikeata, niin raskasta nähdä sinua!

— Mutta sanohan minulle toki...

— Kaikki, kaikki huomenna kuulet! Oi, Jumalani! Menetköhän sinä?

Läksin. Olin niin hämmästynyt, että tuskin itseni muistin. Mavra kiiruhti jälkeeni porstuaan.

— Mitä, onko hän vihainen? kysäsi Mavra. — Minä en uskalla lähestyäkään.

— Mikä hänelle on tullut?

— Se, ettei *meidän* herra ole kolmeen päivään nokkaansakaan täällä näyttänyt.

— Kuinka, kolmeen päivään? kysäsin ihmeissäni. — Natashahan itse eilen sanoi, että hän eilen aamulla kävi ja lupasi eilen illallakin tulla...

— Miten illalla! Ei hän käynyt aamullakaan! Johan sinulle sanoin, ettei kolmeen päivään ole silmiään näyttänyt. Oikeinko todella Natasha itse sanoi, että hän kävi eilen aamulla?

— Niin Natasha sanoi.

— No, virkkoi Mavra mieltivänä, — se merkitsee, että asia koski häneen kipeästi, kun hän ei tahdo sinullekaan tunnustaa, ettei Alesha täällä käynyt. Mokokakin mies!

— Mitä tämä sitten oikeastaan merkitsee! huudahdin minä.

— Kas se on semmoista, etten minä ollenkaan tiedä, mitä tehdä Natashaa auttaakseni, pitkitti Mavra, levittäen kätensä. — Jo eilen lähetti hän minut Aleshan luo, mutta kahdesti palautti tieltä takaisin. Mutta tänäänpä ei enää tahdo kanssani puhuaakaan. Vaikka sinä edes kävisit tuon mokoman luona. Minä en uskalla poistua Natashan luota.

Kiiruhdin rapuista alas muistamatta, kuinka tulinkaan.

— Tuletko illalla meille? huusi Mavra jälestäni.

— Sittenpä hän nähdään, vastasin mennessäni. — Minä ehkä pistäyn vain sinun luonasi tiedustamassa, miten asiat ovat. Jos vain itse olen elossa.

Minusta todellakin tuntui, kuin jokin olisi iskenyt suoraan sydämeeni.

X.

Läksin suoraan Aleshan luo. Hän asui isänsä luona Pienen Merikadun varrella. Ruhtinaalla oli jotenkin suuri asunto, vaikka hän asuikin yksin. Aleshan huostassa oli asunnosta kaksi sievää kamaria. Kävin hänen luonansa hyvin harvoin, muistaakseni tätä ennen vain yhden kerran. Hän sitä vastoin kävi minun luonani useammin, varsinkin alussa, asiansa Natashan kanssa ollessa alulla.

Alesha ei ollut kotona. Menin hänen huoneeseensa ja kirjoitin hänelle seuraavasti:

"Lienette jo, Alesha, järkenne menettänyt. Kun tiistai-iltana isänne pyysi Natashan tekemään teille sen kunnian, nimittäin tulemaan vaimoksenne, olitte te siitä pyynnöstä iloisianne, jonka minä voin todistaa; nyt tulee teidän myöntää, että nykyinen käytöstapanne on jotenkin kummallinen. Tiedättekö, mitä te teette Natashalle? Ainakin tämä kirjelappuni muistuttaa teille, että teidän käytöksenne tulevaa vaimoanne kohtaan on suuresti moitittavaa ja kevytmielistä. Tiedän varsin hyvin, ettei minulla ole oikeutta antaa teille neuvoja, mutta minä en välitä siitä vähintäkään.

P. S. Tästä kirjeestä ei Natasha tiedä mitään, eikä hän ole teistä mitään puhunutkaan."

Suljin kirjeen ja jätin sen pöydälle. Kysytyäni selitti palvelija, ettei Aleksei Petrovitsh miltei koskaan ole kotona ja ettei hän nytkään palaa ennen aamuyötä.

Tuskin jaksoin kulkea kotiin. Päätäni pyörrytti, jalkojani raukaisi ja vapisutti. Oveni oli auki. Huoneessani istui Nikolai Sergeitsh Ichmenev ja odotti minua. Hän istui pöydän luona, ääneti ja kummastellen katsoi Helenea, joka myöskin yhtäläisellä kummastuksella katseli vanhusta, hänkin pysyen itsepäisesti ääneti. Kylläpä ukko lienee ihmeteltyt moista olentoa, ajattelin.

— Tässä minä, veliseni, kokonaisen tunnin odotin sinua ja, täytyypä tunnustaa, en ollenkaan odottanut ... löytää sinua näin, lausui vanhus, tarkastellen huonetta ja salaa viitaten Helenaan.

Ukon silmissä kuvastui hämmästyksiä. Mutta tarkasteltuani häntä likemmin, huomasin hänessä levottomuutta ja surua. Kasvonsa olivat entistänsä kalpeammat...

— Istupas, istu, pitkitti hän huolestuneen ja hätäilevän näköisenä. — Kiiruhdin luoksesi, on vähän asiaa; mitä sinulle tapahtui? Ethän ole itsesi näköinenkään.

— En ole terve. Aamusta aikain on kivistänyt päätäni.

— Nyt katso vain, ettet ole siitä välinpitämätön. Oletkos vilustunut?

— En, hermoheikkoutta se vain on. Semmoista on minulla toisinaan. Oletteko te terve?

— Ei siitä sen kummempaa! On asiata sinulle. Istu.

Siirsin tuolini ja istuin pöydän luo hänen vastaansa. Ukko kumartui puoleeni ja alkoi puoliksi kuiskaten:

— Muista, älä katso tyttöön, ja ole olevinasi, ikäänkuin me puhelisimme kokonaan syrjäasiasta. Mikä tuo vieraasi oikeastaan on?

— Jälkeenpäin selitän teille kaikki, Nikolai Sergeitsh. Hän on köyhä tyttö, kokonaan orpo, sen samaisen Smithin tyttären tytär, joka asusti ja kuoli ravintolassa.

— Ahaa, hänellä oli siis tyttären tytär! No, veliseni, kylläpä vain on kummallinen! Kuinka hän katsoo, kuinka katsoo! Oikein sanon: jos et sinä vielä viiteen minuttiin olisi tullut, en minä olisi voinut täällä istua. Hädin tuskin vain avasi oven ja tähän asti ei ole hiiskunut sanaakaan; oikeinpa pelottaa hänen seurassaan, ei ole ensinkään ihmisolennon tapainen. Miten hän tänne joutui? Ahaa, jo ymmärrän: varmaankin tuli vaarinsa luo, tietämättä, että tämä oli jo kuollut.

— Niin. Tyttö oli kovin onneton. Vanhus vielä kuollessaankin muisteli häntä.

— Hm! Kummoinen vaari, semmoinen tyttären tytärkin. Myöhemmin kaiken sen kerrot minulle. Ehkäpä voi jollain tapaa auttaakin, edes vähänkin, kun hän nyt on niin onneton... No, eiköpä nyt, veliseni, sopisi sanoa hänelle, että hän poistuisi etemmäksi, sillä minun pitää sinun kanssasi saada puhua toden teolla.

— Mihinkäs hän menisi. Hänhän asuukin täällä.

Selitin ukolle, mitä voin, muutamalla sanalla, lisäten, että sopii kyllä puhua hänen läsnäollessaan, sillä onhan hän lapsi.

— No, niin ... tietysti, lapsi. Mutta kylläpä minä hämmästyin.
Luonasi asuu — Jumalani!

Ja ukko vielä kerran katsoi häneen kummastellen. Helena, aavistaen, että hänestä puhuttiin, istui ääneti, pää alas painuneena ja nyppi sorminensa sohvän reunustaa. Hän oli jo ehtinyt pukeutua uuteen pukuunsa, joka olikin hänelle hyvin sopiva. Tukkinsa oli silitetty entistä huolellisemmin, ehkäpä juuri uuden puvun takia. Yleensä, jos ei katseessaan olisi ollut tuota outoa villiyttä, olisi hän näyttänyt hyvin sievältä tyttöseltä.

— Lyhyeen ja selvästi asia on, veliseni, tämä, alkoi taas Ichmenev, — asia on pitkä, tärkeä...

Hän istui kummastuneena ja tärkeän mieltävän näköisenä ja, huolimatta kiirehtimisestään sekä "lyhyeen ja selkeästään," ei hän keksinyt sanoja, millä olisi puheensa alkanut. "Mitä tästä tuleekaan?" ajattelin itsekseen.

— Näes, Vanja, minä tulin luoksesi, minulla on sinulle suuri pyyntö. Mutta ensiksi ... kuten minä ajattelen, pitäisi sinulle kertoa muutamia seikkoja ... erittäin arkaluontoisia seikkoja.

Hän rykäsi ja vilkasi minuun; katsahti ja punastui; punastui ja suuttui itselleen neuvottomuutensa vuoksi; suuttui ja alkoi puhua:

— No, mitäpä tässä vielä selitellä! Ymmärräthän itsekin! Suoraan sanoen, minä vaadin ruhtinaan kaksintaisteluun ja pyydän sinun puuhaamaan sen ja olemaan todistajani.

Minä heittäysin tuolin selkämää vastaan ja katsoin häneen kummastuneena.

— No, mitä sinä katsot? En minä ole järkeäni kadottanut.

— No, mutta Nikolai Sergeitsh! Millä syyllä, millä tarkoituksella?
Ja sitten, kuinka se käy päinsä?

— Syy! Tarkoitus! huudahti vanhus. — Sepäs somaa!...

— Hyvä, hyvä, minä tiedän, mitä te sanotte; mutta mitä apua siitä on? Mikä on oleva tulos taistelustanne? Täytyypä minun sanoa, että sitä minä en ollenkaan ymmärrä.

— Sitä minä odotinkin, ettet sinä siitä mitään ymmärrä. Kuules siis: käräjä-asiamme päättyi (se on, se päättyy näinä päivinä; jää enää vain joutavanpäiväiset muodollisuudet); minut tuomittiin syylliseksi. Minun tulee maksaa noin kymmentuhatta; niin on päätetty. Niistä vastaa Ichmenevka. Siis nyt tuo kunnoton mies on saataviensa puolesta taattu, ja minä, jätettyäni hänelle Ichmenevkan, olen suoritettavani suorittanut ja muutun syrjäiseksi henkilöksi. Silloinpa minä nostankin pääni. Niin ja niin, kunnioitettavin ruhtinas, kaksi vuotta te häpäisitte minua; te tahrasitte nimeni, perheeni kunnian, ja minun täytyi se kaikki kestää! Minä en voinut vaatia teitä kaksintaisteluun. Silloin te olisitte suoraan sanonut: "Ahaa, sinä viekas mies, sinä tahdot minut tappaa, ettei sinun tarvitsisi maksaa minulle sitä summaa, jonka aavistat ennen tai myöhemmin sinut maksamaan tuomittavan! Ei, katsotaan ensin, kuinka riita-asia päättyy, vaadi sitten taisteluun." Nyt, kunnioitettavin ruhtinas, asia on päätetty, saamisestanne olette turvattu, siis ei ole minkäänlaisia vaikeuksia, ja siksi, ettekö huolisi astua tänne, rajatangon luo tuohon. Semmoinen on seikka. Mitä, luuletko, ettei minulla ole nytkään oikeutta kostaa puolestani, kaikesta, kaikesta!

Hänen silmänsä säkenöivät. Katsoin häneen pitkään, ääneti. Tahdoin saada selkoa hänen sisimmästä ajatuksestaan.

— Kuulkaas, Nikolai Sergeitsh, sanoin viimein päättäen sanoa tärkeimmän sanan, jota paitsi me emme ymmärtäisi toisiamme. — Voitteko olla minulle täydelleen avomielinen?

— Voin, vastasi hän päättävästi.

— Sanokaapas suoraan: yksistäänkö vain koston tunne kehoittaa teitä vaatimaan ruhtinaan kaksintaisteluun, vai onko teillä mielessä muitakin tarkoituksia?

— Vanja, vastasi hän, — sinä hyvin tiedät, etten minä salli kenenkään kanssani sanallakaan kosketella muutamia seikkoja; mutta tällä kertaa teen minä poikkeuksen, sillä sinä selkeällä älylläsi heti arvasit, ettei sitä seikkaa voi kiertää. Niin, on minulla toinenkin tarkoitus. Se tarkoitus on: pelastaa kadonnut tyttärenti ja palauttaa hänet turmion teiltä, johon hänet viime tapahtumat asettavat.

— Mutta kuinka te hänet kaksintaistelulla pelastatte, siinä kysymys?

— Estettyäni kaiken sen, mitä siellä nyt suunnitellaan. Kuule: älä luule, että minua siihen kehoittaa jonkinlainen isällinen hellyys ja muu semmoinen heikkous. Tuo kaikki on jonnjoutavaa! Sydämmeni sisuspuolta minä en näytä kellekään. Sitä et tunne sinäkään. Tyttäreni hylkäsi minut, meni kotoa rakastettunsa luo, ja minä repäsin hänet irti sydämmestäni, repäsin kerta kaikkinsa sinä samana iltana — muistathan? Jos sinä näitkin minun itkevän hänen kuvansa kädessäni, niin ei siitä vielä seuraa, että minä haluan hänelle anteeksi antaa. En minä silloinkaan hänelle antanut anteeksi. Minä itkin kadotettua onnea, itkin turhaa unelmaa, mutta en *häntä* semmoisena, kuin hän nyt on. Minä ehkä itken useinkin; minä en häpeä sitä tunnustaa, niinkuin en myöskään häpeä tunnustaa, että ennen rakastin lastani enemmän, kuin mitään muuta maan päällä. Tämä kaikki nähtävästi on ristiriidassa nykyisen käytökseni kanssa. Sinä voit sanoa minulle: jos niin on, jos olette välinpitämätön sen kohtalosta, jota ette enää pidä tyttärenänne, niin miksikä sekaannutte siihen, mitä siellä nyt on tekeillä? Minä vastaan: ensiksi sen tähden, etten tahdo antaa halpamaisen ja kavalan ihmisen riemuita voitostaan, ja toiseksi ihan tavallisesta ihmisrakkaudesta. Jos hän ei enää minulle ole tytär, niin on hän kuitenkin heikko, turvaton ja petetty olento, jota aiotaan vielä suuremmasti pettää aikomuksessa saattaa hänet kokonaan turmioon. Suoranaisesti minä en voi asiaan sekaantua, mutta välillisesti, kaksintaistelun kautta minä voin. Jos minä kaadun, tai tulen haavoitetuksi, niin onko mahdollista, että hän astuu rajamerkkimme yli ja vielä minun ruumiini yli mennäkseen vihille murhaajani pojan kanssa, niinkuin sen kuninkaan tytär (muistathan, meillä oli silloin kirja, josta sinä opit lukemaan), joka vaunuissa istuen ajoi isänsä ruumiin yli? Ja sitten, jos asia johtaa kaksintaisteluun, niin eivät meidän ruhtinaammekaan halua häitä. Sanalla sanoen, minä en halua tuota avioliittoa ja käytän kaiken voimani sen estämiseen. Ymmärsitkö minut nyt?

— En. Jos te tahdotte Natashalle hyvää, niin minkä vuoksi te tahdotte estää hänen vihkimistänsä, se tahtoo sanoa: juuri sitä, mikä voi palauttaa hänelle hyvän nimen? Hänellähän on vielä pitkä elämän aika edessä; hän tarvitsee hyvää nimeä.

— Älköön ensinkään välittäkö ylhäisön mielipiteestä, se olkoon hänen päätöksensä. Hänen täytyy tietää, että hänen suurin häväistyksensä on oleva tuo avioliitto, juuri tuo liitto noiden konnien, noiden kurjien ylhäisten ihmisten kanssa. Jalo ylpeys — se olkoon hänen vastauksensa tuolle ylhäisölle. Silloin kenties minäkin suostun ojentamaan hänelle käteni, ja sittenpä nähtäisiin, kuka uskaltaisi häväistä tyttärtäni!

Tuollainen hurja ihanteellisuus hämmästytti minua. Mutta pian minä arvasin, ettei hän voinut, hillitä itseänsä, vaan puhui kiihkön vallassa.

— Tuo on liian ihanteellista, vastasin hänelle, — siis ankaraa. Te vaaditte häneltä voimaa, jota hän ehkä ei ole syntyessään teiltä perinyt. Ja senkö vuoksi hän suostuu avioliittoon, että hän haluaa tulla ruhtinattareksi? Hänhän rakastaa, sehän on intohimo, se on factumi. Ja sitten te vaaditte, että hän halveksisi ylhäisön mielipidettä, mutta itse kumarrutte sen edessä. Ruhtinas solvasi teitä, julkisesti epäili teitä halpamaisesta kiihkosta petoksella päästä hänen ruhtinaallisen perheensä sukulaiseksi, ja te nyt päätätte: jos Natasha nyt, ruhtinaan virallisen pyynnön jälkeen, antaa kieltävän vastauksen, niin tietysti on se oleva täydellisin ja ilmeisin todistus entisten juorujen perusteettomuudesta. Sitä te tavoittelette, te alistutte ruhtinaan oman katsantokannan alle, te haluatte, että hän itse tunnustaisi erehdyksensä. Te haluatte ivata häntä, kostaa hänelle, ja sen vuoksi te uhraatte tyttärenne onnen. Eikö se ole egoismia?

Vanhus istui synkkänä ja jurona eikä pitkään aikaan vastannut sanaakaan.

— Sinä teet minulle väärin, Vanja, lausui hän viimein, ja kyynel kiilsi hänen silmässään, — minä vakuutan, että sinä teet väärin, mutta jättäkäämme se! En voi sinulle kääntää nurin sydäntäni, pitkitti hän, noustuaan seisomaan ja ottaen hattunsa, — sanon vain: sinä juuri puhuit tyttäreni onnesta. Minä en ollenkaan usko sitä onnea, sitäpaitsi eihän tuota avioliittoa minun väliin tulemisettanikaan tule tapahtumaan.

— Kuinka niin! Miksi te niin luulette? Kenties te tiedätte jotain? huudahdin minä uteliaana.

— Ei, erityistä en tiedä mitään. Mutta eihän tuo kirottu kettu voi todella sitä tarkoittaa. Se on kaikki valetta, juonia vain. Minä olen siitä vakuutettu, ja muista minun sanoneen, että niin käy. Toiseksi, vaikka se tapahtuisikin, s.o. vain siinä tapauksessa, että tuolla lurjuksella olisi omat erityiset, salaperäiset, kaikille tuntemattomat laskunsa, joiden mukaan tuo avioliitto olisi hänelle edullista, — laskut, joita minä en ollenkaan käsitä, niin tuleeko Natasha onnelliseksi tuossa liitossa? Soimuksia, nöyryytyksiä saisi hän osakseen; poikanulikka elämän toverinansa, jolle jo nyt tuntuu olevan haitaksi hänen rakkautensa, mutta kun nai — alkaa tämä kohta häntä halveksia, sortaa, solvata; Natashan puolelta intohimoinen rakkaus samalla kun toinen puoli kylmenee; mustasukkaisuus, kärsimykset, helvetti, ero, ehkäpä rikoskin ... ei Vanja! Jos te tuolla sitä liittoa sommittelette, ja sinäkin olet siinä apuna, niin minä sanon sinulle edeltäpäin, siitä saat vastata Jumalan edessä, mutta se tulee myöhään!

Hyvästi!

Minä pysähdytin hänet.

— Kuulkaa, Nikolai Sergeitsh, päätetään näin: odottakaamme. Olkaa varma, ettei vain yhdet silmät seuraa tätä asiaa, ja ehkäpä se itsestään päättyy parhaimmalla tavalla, ilman väkivaltaisia ja keinotekoisia päättämisiä, niinkuin esimerkiksi kaksintaistelukin olisi. Aika — se on paras ratkaisija. Ja sitten, suokaa minun sanoa, että koko teidän suunnittelunne on mahdoton. Voitteko milloinkaan todellakin uskoa, että ruhtinas suostuu vaatimukseenne?

— Miksikä ei suostuisi? Mitä sinä nyt tyhjää!

— Voin vanhoa, ettei hän suostu; ja uskokaa pois, että hän löytää täydellisesti riittävän tekosyn; hän tekee sen pedanttisella mahtavuudella, ja te vain tulette kokonaan häväistyksi...

— Älähän, veliseni, älähän! Sinähän ihan hämmästytit minut! Mitenkä hän voisi olla suostumatta? Ei, Vanja, sinä ainoastaan olet runoilija: todellakin oikea runoilija! Mitenkä, onko sinun mielestäsi sopimatonta kanssani taistella, häh? En ole huonompi häntä. Minä olen vanhus, solvaistu isä; sinä olet venäläinen kirjailija ja siis myöskin kunnioitettava henkilö, kelpaat kyllä todistajaksi ja ... ja... En minä vain ymmärrä, mitä sinä vielä tahdot...

— Saattepas nähdä. Hän esittää teille semmoiset syyt, että te itse, itse ensimmäiseksi tulette huomaamaan, että taistella hänen kanssaan on teille sula mahdottomuus.

— Hm!... hyvä on, ystäväiseni, käyköön tahtosi mukaan! Minä odotan, vissin ajan tietysti. Katsotaan, mitä aika tekee. Mutta kuules, ystäväiseni: annatko minulle kunniasanasi, ettet sinä siellä etkä Anna Andrejevnulla kerro tästä meidän puhelustamme?

— Olkoon niin.

— Toiseksi, Vanja, ole hyvä, älä enää koskaan ala minulle puhua tästä.

— Hyvä, sen lupaan.

— Ja vielä viimeinen pyyntö: minä ymmärrän, rakas ystäväni, että sinulla kenties on meillä ikäväkin, mutta käy kumminkin meillä useammin, jos vain voit. Minun muori parkani pitää sinusta niin kovin paljon ja ... ja ... on sinutta ikävissään ... ymmärräthän, Vanja?

Ja hän puristi vahvasti kättäni. Annoin hänelle lupaukseni, ja tein sen täydestä sydämestäni.

— Ja nyt, Vanja, viimeinen arkaluontoinen asia: onko sinulla rahaa?

— Rahaa! toistin minä hämmästyneenä.

— Niin (vanhus punastui ja loi silmänsä alas); katselen, veliseni, sinun asuntoasi ... sinun olosuhteitasi ... ja kun ajattelen, että sinulla voi olla muita ylimääräisiä menoja (ja juuri nyt voikin olla), niin ... tässä, veliseni, sataviisikymmentä ruplaa, olkoot ne nyt ensi kerraksi...

— Sataviisikymmentä, ja vielä *ensi kerraksi*, ja nyt, kun menetitte asianne oikeudessa!

— Vanja, sinähän, minä huomaan, et ymmärrä minua ollenkaan! Voihan sinulla olla *ylimääräisiä* menoja, huomaa se. Muutamissa tapauksissa raha auttaa itsenäiseen asemaan, itsenäisen päätöksen tekemiseen. Sinä nyt ehkä et tarvitsekaan, mutta etkö sinä tarvitse johonkin vastaisuudessa? Kaikessa tapauksessa minä jätän nyt rahat sinulle. Siinä on kaikki, mitä olen voinut saada kokoon. Jos et käytä niitä, annat takaisin. Ja nyt hyvästi! Jumalani, kuinka kalpea sinä olet! Sinähän olet aivan sairas...

Minä en vastustanut, vaan otin rahat. Kyllin selvää oli, miksi hän ne minulle jätti.

— Minä tuskin vain pysyn jaloillani, vastasin hänelle.

— Älä ole huolimaton sen suhteen, Vanja, kyyhkyläiseni, älä ole välinpitämätön? Tänään älä mene minnekään. Minä sanon Anna Andrejevnulla, miten sinun laitasi on. Eikö pidä lääkäriä? Huomenna käyn sinua katsomassa: koetan ainakin kaikin voimini, jos vain itse voin jalkojani nostella. Mutta nyt sinä saisit käydä vuoteelle... No, hyvästi siis. Hyvästi, tyttönen; pois kääntyi! Kuules, ystäväiseni! Tässä on vielä viisi ruplaa, ne ovat tytölle. Älä hänelle sano, että minä annoin, mutta noin vaan, osta hänelle jotain, ehkäpä kengät, alusvaatteita ... vähänkös, mitä tarvitaan! Jää hyvästi, ystäväiseni...

Minä saatoin hänet portille saakka. Minun piti pyytää talonmiestä käymään ostamassa ruokaa. Helena ei ollut vielä syönyt päivällistä.

XI.

Mutta tuskin palasin huoneeseen, kun päätäni pyörrytti ja minä kaaduin keskelle lattiaa. Muistan vain Helenan huudahduksen: hän löi kätensä yhteen ja kiiruhti luokseni tukemaan minua. Se oli viimeinen, mikä jäi muistooni...

Muistan sitten löytäneeni itseni vuoteelta! Jälkeenpäin Helena kertoi minulle, että hän talonmiehen kanssa, joka juuri toi meille ruokaa, kantoi minut sohvalle. Minä havahduin useampia kertoja ja joka kerta näin Helenan huolestuneena ja säälivänä kumartuneena puoleeni. Mutta tuon kaiken minä muistan kuni unessa, kuni sumun läpi, ja tyttö paran hellä kuva väikkyi silmissäni keskellä horrosaikaani, väikkyi kuni ilmestys, kuni ihana taulu; hän antoi minulle juoda, kohensi minua vuoteella, tahi istui luonani suruisena, pelokkaana ja silitteli hienoisilla sormillansa tukkaani. Kerran muistan hänen painaneen hiljaisen suutelon kasvoilleni. Toisella kertaa, yöllä äkkiä herättyäni, näin sohvani viereen siirretyllä pöydällä palavan kynttilän valossa, että Helena oli kuukistanut kasvonsa tyynylle ja pelokkaana nukkui, vaaleat huulensa puoliksi avoinna ja kämmen painettuna lämpöistä poskea vasten. Mutta täydelleen heräsin vasta varhain aamulla. Kynttilä oli palanut loppuun; kirkas jo sarastavan ruskon punanen säde leikki seinällä. Helena istui pöydän edessä tuolilla ja, väsynyt päänsä vasenta kättänsä vasten, joka nojasi pöytään, nukkui sikeästi ja, kuten muistan, minä ihailin hänen lapsellisia kasvojansa, joilla unessakin oli jokin lapselle tavaton huolen ilme ja outo, sairaloinen sulous; silmäripsensä olivat pitkät ja suorat, poskensa, kalpeat ja laihat, olivat sysimustain hiusten ympäröimät, jotka valuivat alas tiheinä ja raskaina sekä olivat huolimattomasti kiinni solmitut syrjään. Hänen toinen kätensä lepäsi tyynylläni. Minä hyvin hiljaa suutelin hänen laihaa kättänsä, eikä tyttö parka herännytkään, näytti vain niinkuin jonkinlainen hymy olisi hetkiseksi ilmaantunut hänen vaaleille huulillensa. Minä katsoin, katsoin häneen ja hiljaa vaivuin rauhalliseen, virvoittavaan uneen. Tällä kertaa nukuin minä miltei puolipäivään. Herättyäni tunsin itseni melkein terveeksi. Jäsenissäni tuntuva raukeus ja raskaus vain todisti äskeistä tautiani. Tämmöisiä äkillisiä hermokohtauksia oli minulla ollut ennenkin; minä tunsin ne hyvin. Tauti tavallisesti meni ohi melkein kokonansa vuorokaudessa, mikä muuten ei estänyt sitä tällä ajalla vaikuttamasta ankarasti ja jyrkästi.

Päivä oli melkein puolessa. Ensimmäinen, minkä huomasin, olivat nurkkaan nauhaan virutetut uutimet, jotka olin eilen ostanut. Helena oli järjestellyt ja rajoittanut itselleen eri nurkan kamarissa. Hän istui uunin edessä ja keitti teetä. Huomattuansa, että olin herännyt, hymyili hän iloisesti ja heti tuli luokseni.

— Ystäväiseni, sanoin hänelle, tarttuen hänen käteensä, — sinä olet koko yön minua vartioinut. Minä en tietänytkään, että sinä olet niin hyvä.

— Mistäpä te tiedätte, että minä teitä vartioin; kenties minä koko yön nukuin? kysäsi hän, katsoen minuun hyväsydämmellisellä ja kainolla veitikkamaisuudella sekä samalla punastuen sanojensa johdosta.

— Minä useasti heräsin ja näin kaikki. Sinä nukuit vasta vähän ennen aamun tuloa...

— Tahdotteko teetä? keskeytti hän, ikäänkuin olisi tuntenut tukaluutta tuon puheen pitkittämisestä, kuten kaikki kunnialliset ja ankaran rehelliset sydämmet tuntevat, kun heistä kehumalla puhutaan.

— Tahdon, vastasin minä. — Söitköhän sinä eilen päivällistä?

— En syönyt päivällistä, mutta illallisen. Talonmies toi ruoan. Mutta älkääpä te puhelko, maatkaa rauhassa: te ette ole vielä kokonaan terve, lisäsi hän, tuoden minulle teetä ja istuutuen luokseni vuoteelle.

— Vai maatkaa! Mutta voihan hämäriin asti maata, ja sitten täytyy lähteä ulos. Välttämättömästi täytyy, Leenaseni.

— Vai oikein täytyy! Kenenkä luo te menette? Ettekö vaan eilisen vieraan luo?

— Ei, en mene hänen luoksensa.

— Kas, sepä hyvä, ettette mene hänen luokseen. Hän se teidät eilen teki rauhattomaksi. Siis hänen tyttärensä luo?

— Ja mistä sinä tiedät hänen tyttärestänsä?

— Minä eilen kuulin kaikki, sanoi hän katsoen maahan. Kasvonsa synkistyivät. Kulmakarvat vetäytyivät ryppyyn silmien yli.

— Hän on paha ukko, lisäsi Helena.

— Tunnetko sinä hänet? Päinvastoin, hän on hyvin hyvä ihminen.

— Ei, ei, hän on paha, minä kuulin, sanoi tyttönen taas innolla.

— Ja mitäpä sinä sitten kuudit?

— Hän ei tahdo omalle tyttärelleensä antaa anteeksi...

— Mutta hän rakastaa tytärtänsä. Tytär on tehnyt pahasti isäänsä kohtaan, mutta isä kuitenkin huolehtii hänestä, kärsii hänen tähtensä.

— Mutta miksikä hän ei anna anteeksi? Nyt jos hän antaisikin anteeksi, ei tyttären tarvitsisi mennä hänen luoksensa.

— Kuinka niin? Minkä tähden?

— Sen tähden, ettei hän ansaitse, että tytär rakastaisi häntä, lausui tyttönen innolla. — Menköön hän isältänsä ijäksi pois ja ennemmin kerjätköön, ja ukko nähköön, että tytär kerjää ja kärsii.

Helenan silmät säihkyivät, poskensa hehkuivat. "Varmaankaan ei hän tarkoituksetta näin puhu", ajattelin mielessäni.

— Aiotteko te antaa minut tuon ukon kotiin? lausui taas tyttönen.

— Niin, Helena.

— Ei, mieluummin minä menen palvelijaksi.

— Ah, kuinka paha se kaikki on, mitä sinä puhut, Leena. Ja mitä joutavia: kellepäs sinä menisit palvelijaksi?

— Mille maalaiselle tahansa, vastasi hän, yhä enemmän päätänsä alas painaen.

Hänellä oli erittäin tulinen luonne.

— Eihän maalaiselle kelpaa tällainen piika, sanoin naurahtaen.

— No, herralle.

— Voiko sinun luonteellasi olla herrasväessä?

— Voi kyllä.

Mitä enemmän hän ärtyi, sen lyhyemmäksi tulivat vastauksensa.

— Ethän sinä kestä.

— Kestän. Jos minua torutaan, olen vaiti. Jos minua lyödään, olen yhä vaiti, lyökööt vaan, minä olen vaiti, enkä uhallanikaan käy itkemään. Heidänpä on oleva vaikeampi kantaa vihaansa, kun minä en itke.

— Miksi sinä noin uhittelet, Helena! Kuinka paljon kiukkua onkaan sinussa, kuinka ylpeä oletkaan! Olet kai saanut kokea paljon kurjuutta...

Nousin ylös ja menin suuren pöytäni luo. Helena jäi sohvalle, katsoen mieltävänä lattiaan ja nyppien sormillaan sohvan reunustaa. Hän pysyi ääneti. Jokohan olisi suuttunut sanoistani? ajattelin.

Seisoessani pöydän luona aukasin minä konemaisesti eilisiä, kyhäelmien aiheeksi tuomiani kirjoja ja vähitellen syvennyin lukemaan niitä. Minulle tapahtuu usein niin: otan kirjan, aukaisen sen hetkiseksi katsoakseni jotain ja unohdunkin lukemaan sitä enkä muuta muistakkaan.

— Mitä te aina kirjoitatte? kysyi Helena arasti hymyillen ja hiljaan läheten pöytää.

— Niin vaan, Leena, kaikenlaista. Siitä maksetaan minulle.

— Anomuksiako?

— Ei, en minä anomuksia kirjoita.

Koetin hänelle mahdollisuuden mukaan selittää, että kirjoittelen kertomuksia, samoin monenlaisista ihmisistä: siitä tulee kirjoja, joita nimitetään novelleiksi ja romaaneiksi. Hän kuunteli selitystäni hyvin tarkkaan.

— Mitenkä, kirjoitatteko te kaikki, niinkuin todella on tapahtunut?

— En, minä keksin kertomukseni sisällön.

— Miksikä te kirjoitatte semmoista, mikä ei ole totta?

— Luehan tämä kirja, sittenpä näet; kerran sinä sitä jo katselit. Osaatko sinä lukea?

— Osaan.

— No niin, siitpä sitten näet. Tämän kirjan kirjoitin minä.

— Tekö? Kyllä minä luen...

Hän nähtävästi tahtoi jotain minulle sanoa, mutta epäröi ja oli levoton. Kysymystensä takana piili jotain.

— Maksetaanko teille kirjoittamisesta paljon? kysäsi hän viimein.

— Miten milloinkin sattuu. Toisinaan saan paljon, toisinaan taas ei ole mitään, sillä ei aina työ suju. Tämä on vaikeata työtä, Leena.

— Te ette siis ole rikas?

— En, en ole rikas.

— No, niinpä siis minä käyn tekemään työtä ja auttamaan teitä...

Hän katsahti minuun pikaisesti, punastui, loi katseensa maahan ja, astuttuaan parilla askeleella luokseni, äkkiä kietoi molemmat kätensä ympärilleni ja painoi kasvonsa hyvin lujaan rintaani vasten. Katsoin hämmästyneenä häneen.

— Minä rakastan teitä ... minä en ole ylpeä, virkkoi hän. — Eilen te sanoitte, että minä olen ylpeä. Ei, ei ... minä en ole semmoinen... minä rakastan teitä. Te vain yksin minua rakastatte.

Nytpä jo kyyneleet tukahduttivat hänen sanansa. Kohta pääsi hänen kyyneltulvansa valloilleen yhtä voimakkaasti, kuin eilen hermokohtauksensa aikana. Hän laskeusi eteeni polvilleen, suuteli käsiäni, jalkojani...

— Te rakastatte minua!... hoki hän yhä, — te vain yksin, yksinänne!...

Suonenvedon tapaisesti puristi hän käsillään polviani. Tunteensa, jota hän oli niin kauan pidättänyt, nyt äkkiä tulvi irti yhdellä kertaa, vastustamattomalla kiihkolla, ja minä nyt käsitin hänen sydämensä kummallisen jäykkyyden, sydämen, joka siveänä salasi itsensä vissiin aikaan asti, tehden sen sitä jäykemmin, sitä yrmeämpänä, kuta voimakkaampi oli tarve osottaa tunteitensa kyllyyttä, ja se kaikki siihen vastustamattomaan tunteiden puuskaan saakka, kun äkkiä koko olemuksensa antautuu, itsensä kokonaan unohtaen, tuolle vaatimukselle, joka vaatii rakkautta, kiitollisuutta, hyväilyjä, kyneleitä...

Hän itki niin kovin, että sai hysteeria-kohtauksen. Tuskin sain ympärilleni kietouneet kätensä päästetyiksi auki. Nostin hänet ja kannoin sohvalle. Hän itki vielä kauan aikaa peittäen kasvonsa tyyntyyn, ikäänkuin hän olisi hävennyt katsoa minuun, mutta yhä vieläkin kovasti puristaen kätösissään kättäni, päästämättä sitä sydämmeltänsä.

Vähitellen hän tyyntyi, mutta ei vieläkään katsonut minuun. Pari kertaa salaa loi hän kasvoihini katseensa, ja siinä oli ääretöntä hellyyttä ja jotain arkaa, uudestaan piiloutuvaa tunnetta. Viimein hän punastui ja hymyili.

— Onko sinun nyt helpompi? kysäsin häneltä, — sinä tunteellinen Leenani, sinä sairas lapsi raukkani!

— Ei ole nimeni Leena, ei ... kuiskasi hän, yhä kätkien minulta kasvonsa.

— Eikö olekaan nimesi Leena? Mikä sitten?

— Nelly.

— Nelly? Miksikä juuri Nelly? Olkoon, se on hyvin kaunis nimi. Minä käynkin nyt kutsumaan sinua sillä nimellä, jos itse niin tahdot.

— Niin minua äitini nimitti... Eikä kukaan ole minua sillä nimellä kutsunut, ei koskaan, paitsi äitini... Enkä minä tahtonut itse, että minua joku niin nimittäisi, paitsi äitini... Mutta te saatte kutsua minua

niin, minä tahdon sen... Minä rakastan teitä aina, rakastan ikäni.

"Rakastava ja ylpeä pikku sydän", ajattelin, — "ja kuinka kauan minun piti pyrkiä siihen, että sinä olisit minulle ... Nelly."

Mutta nytpä minä jo tiesin, että hänen sydämmensä on uskollinen minulle ikänsä kaiken.

— Kuules, Nelly, sanoin heti, kun hän vaan oli tyyntynyt. — Sinä äsken sanoit, että ainoastaan äitisi rakasti sinua eikä muu kukaan. Eikö vaarisi sinua todellakaan rakastanut?

— Ei, hän ei rakastanut...

— Mutta sinähän täällä itkit hänen tähtensä, muistathan, tuolla rapuilla?

Hän vaipui hetkiseksi ajatuksiinsa.

— Ei, hän ei rakastanut... Hän oli paha.

Ja samassa jokin katkera ilme näkyi hänen kasvoillansa.

— Eihän häneltä voinut mitään vaatiakaan, Nelly. Eiköpähän hän liene ollutkin kokonaan heikkomielinen. Hän kuolikin kuten heikkomielinen. Kerroinhan minä sinulle, miten hän kuoli.

— Niin; mutta se oli viime kuukauden aikana, kun hän ei enää muistanut mitään. Istuskeli täällä kaiken päivää ja, jos en minä olisi käynyt hänen luonansa, olisi hän siten istunut toisen ja kolmannenkin päivän, istunut juomatta sekä syömättä. Ennen oli hän paljoo parempi.

— Milloin ennen?

— Kun äitini ei vielä ollut kuollut.

— Siis sinä kannoit hänelle ruokaa ja juomaa, Nelly?

— Niin, toin minäkin.

— Mistä sinä sait, Bubnovaltako?

— Ei, minä en milloinkaan ottanut Bubnovalta mitään, sanoi hän päättävästi ja äänensä hieman värähteli.

— Mistäpäsinä sait, eihän sinulla ollut mitään?

Nelly vaikeni ja katseli kauheasti; sitten loi hän minuun hyvin pitkän katseen.

— Minä pyysin kadulla almua... Kun sain viisi kopekkaa, ostin hänelle leipää ja nuuskaa...

— Ja hän salli sen! Nelly, Nelly!

— Alussa minä kävin hänelle mitään virkkamatta. Mutta kun hän sai sen tietää, alkoi hän sitten itse minua ajaa almua pyytämään. Minä seison sillalla ja pyydän ohikulkijoilta, mutta hän kävelee sillan läheisyydessä, odottaa; ja kun hän näki, että minulle annettiin, niin heti hyökkäsi hän ottamaan minulta rahan, ikäänkuin minä olisin tahtonut salata häneltä, enkä hänelle korjaisi.

Tätä sanoessaan hymyili hän katkerasti.

— Näin kävi kaikki, kunnes äitini kuoli, jatkoi hän. — Sitten tuli hän kaikkienensa aivan kuin höperöksi.

— Hän siis kovin rakasti äitiäsi? Miksikä he eivät asuneet yhdessä?

— Ei, hän ei rakastanut... Hän oli paha, eikä antanut anteeksi, niinkuin eilinenkin paha ukko, lausui Nelly hiljaa, melkein kuiskaamalla ja vaaleten yhä enemmän ja enemmän.

Minä tunsin värähdyksen ruumiissani. — Kokonaisen romaanin juoni samassa välähti sieluni silmien eteen. Tuo köyhä vaimo, tehden kuolemata ruumisarkkujen valmistajan huoneessa kellarikerroksessa, hänen orpo tyttänsä, joka silloin tällöin käy katsomassa vaaria, joka on kironnut hänen äitinsä; järkensä menettänyt vanhus, kuolevana ravintolassa heti koiransa kuoltua...!

— Asorkahan oli ennen ollut äidin koira, sanoi äkkiä Nelly, hymyillen jonkin muistelman johdosta. — Vaari ennen rakasti kovin äitiäni, ja kun äitini läksi pois vaarin luota jäi Asorka vaarin luoksi. Senpä vuoksi vaari rakastikin Asorkaa... Äidilleni ei hän antanut anteeksi, mutta kun koira kuoli, kuoli vaari itsekin, lisäsi Nelly ankarana, ja hymy katosi hänen kasvoiltansa.

— Nelly, mikä oli vaarisi ennen ollut? kysäsin hetkisen odotettuani.

— Hän oli ennen rikas... Minä en tiedä, mikä hän oli, lausui Nelly. — Hänellä oli jonkinlainen tehdas... Niin puhui minulle äitini. Hän alussa ajatteli, että minä olen vielä pieni, eikä kaikkea minulle puhunut. Aina silloin vain suutelee minua ja sanoo: kaikki tulet tietämään, kun tulee aika, saat tietää kaikki, tyttö raukkani, onneton tyttöni! Yhä minua raukaksi ja onnettomaksi nimitti. Ja toisinaan yöllä, luullen, että minä nukun (minäpä tahallani en nukkunut, olin vain nukkuvani), hän vain itkee tähteni, suutelee minua ja sanoo: tyttö raukkani, onneton lapseni!

— Mihin tautiin äitisi kuoli?

— Keuhkotautiin; nyt on siitä jo kuusi viikkoa.

— Muistatko sinä sitä, kun vaarisi oli rikas?

— Enhän minä silloin ollut syntyntykään. Äitini oli jo ennen minun syntymistäni lähtenyt vaarin luota.

— Kenenkä kanssa hän läksi?

— En tiedä, vastasi Nelly hiljaa ja ikäänkuin mieltien. — Hän matkusti ulkomaille, ja siellä minä synnyinkin.

— Ulkomaillako? Missä?

— Sveitsissä. Minä olen ollut kaikkialla, olin Italiassa, Pariisissa.

Minä kummastelin sitä.

— Ja sinä sen muistat, Nelly?

— Useita seikkoja muistan.

— Kuinkas sinä osaat venettä niin hyvin, Nelly?

— Vielä ulkomailla ollessamme opetti äitini minulle venettä. Hän oli venäläinen, sillä hänen äitinsä oli venäläinen, mutta vaari oli englantilainen, mutta hänkin jo aivan kuin venäläinen. Ja sitten kun minä ja äitini, puolitoista vuotta sitten, tulimme tänne, opin minä venäjänkielen täydellisesti. Äiti oli jo silloin kipeä. Sitten me tulimme yhä köyhemmiksi. Äiti aina vaan itki. Alussa hän kauan aikaa etsi täällä Pietarissa vaaria ja yhä vain puhui, että hän on tehnyt vaarille pahasti; aina vain itki... Hyvin katkerasti aina itki! Mutta kun hän sai tietää, että vaari on köyhä, alkoi hän vielä enemmän itkeä. Äiti kirjoitti hänelle usein kirjeitä, mutta vaari ei vastannut koskaan.

— Miksi äitisi tuli tänne? Ainoastaanko vain isänsä luo?

— En tiedä, Mutta sielläpä oli meidän hyvä elää! ja Nellyn silmät oikein loistivat. — Äiti eli yksinään minun kanssani. Hänellä oli eräs ystävä, hyvä, kuten tekin... Hän tunsu äitini jo täällä. Mutta hän kuoli siellä ja äitini palasi tänne...

— Hänen muassaanko äitisi lähtikin vaarisi luota?

— Ei. Äiti läksi vaarin luota toisen kanssa, mutta tuo hylkäsikin hänet...

— Kenenkä kanssa, Nelly!

Nelly katsahti minuun eikä vastannut mitään. Hän nähtävästi tiesi, kenenkä kanssa hänen äitinsä läksi ja myöskin kuka luultavasti oli hänen isänsä. Nellyn oli vaikeata minullekaan mainita hänen nimeänsä.

En tahtonut vaivata häntä kysymyksilläni. Luonteensa oli kummallinen, hermostunut ja tulinen, vaikka hän koettikin tulisuuhtaan hillitä, miellyttävä, mutta ylpeä ja umpimielinen. Ja vaikka hän rakastikin minua koko sydämmellään, rakasti puhtaimmalla rakkaudella ja melkein yhtä paljon kuin äitiänsä, jonka muiston hän oli sydämmensä sisinpään kätkenyt, oli hän kuitenkin koko tuttavuutemme ajalla harvoin minulle avomielinen, hyvin harvoin suostui minulle kertomaan entisyydestään, vaan päinvastoin oli juro ja salamyhkäinen. Mutta nyt hän kertoi minulle kaikki kärsimänsä tuskat, itki ja tuskalla muisteli piinallista entisyyttänsä, enkä minä voi koskaan unohtaa tuota kauheata kertomusta. Tahdon tuonnempana kertoa hänen historiansa...

Se historia oli kauhea; se oli historia hyljätystä naisesta, jonka onni oli mennyttä; naisesta, joka oli sairas, kiusattu ja kaikkien hylkäämä; naisesta, jonka oli hyljännyt sekin ainoa olento, johon hän vielä saattoi luottaa — oma isänsä, jota vastaan hän jolloinkin oli rikkonut ja joka sitten ylivoimaisten

kärsimyksiensä ja solvauksien vuoksi oli menettänyt ymmärryksensä. Se on naisen historia, naisen, joka saatettiin epätoivon partaalle; joka tyttärensä kanssa, jota hän piti vielä pienenä lapsena, käyskenteli Pietarin kylmillä, likaisilla kaduilla ja anoi almuja; naisen, joka sitten kuukausmääriä kellarikerroksessa taistelee kuoleman kanssa ja jolle isänsä kieltäytyy anteeksi antamasta hänen viimeiseen hengenvetoonsa asti, ja kun isä viimeisellä hetkellä katuu ankaruuttansa ja kiiruhtaa tyttärensä luo hänelle anteeksi antaakseen, löytääkin, ei enää häntä, jota on maailmassa yli kaiken rakastanut, vaan hänen kylmän, elottoman ruumiinsa. Se on kummallinen kertomus niistä salaperäisistä, jopa vaikeasti ymmärrettävistä suhteista, jotka vallitsevat järkensä valon kadottaneen vaarin ja hänen tyttärentyttärensä välillä, lapsen, joka jo ymmärsi hänet, joka, niin lapsi kuin olikin, ymmärsi paljon semmoista, jota usea huoletonta ja yltäkylläistä elämää viettävä ei vuosimäärissä kehity käsittämään. Se on synkkä historia, yksi niistä monista synkistä ja tuskia tuottavista historioista, jommoisia niin usein ja niin huomaamatta, melkein pä salaperäisesti, eletään synkän taivaan alla Pietarissa, tämän suurkaupungin hämäräperäisissä, tuntemattomissa luolissa, järjettömän elämän riehunnan, tylsän egoismin yhteentörmäyksen pyyteitten, julman tapain turmeluksen ja salaisten rikosten seassa, keskellä kaiken tämän elämän mielettömyyttä ja helvetillistä riehuntaa.

Tuon historian tahdon vasta tuonnempana kertoa.

KOLMAS OSA.

I.

Päivä oli jo kauan sitten mailleen mennyt, ilta tullut, kun minä heräsin pahasta painajais-unesta ja muistin nykyisyyden.

— Nelly, sanoin minä, sinä olet nyt sairas, olet kiihoittunut, ja minun tulee jättää sinut yksin, jättää kiihtyneenä itkemään. Ystäväiseni! Suo minulle anteeksi ja tiedä, että täällä löytyy niinkään eräs rakastettu henkilö, joka ei ole saanut anteeksi, on onneton, solvaistu ja hyljätty. Hän odottaa nyt minua. Ja sinun kertomuksesi kuultuani minäkin haluan päästä hänen luokseen, ja siis saattaa käydä niin, että tulen kovasti sairaaksi, jos en saa tavata häntä heti, nyt juuri...

En tiedä, ymmärsikö Nelly kaiken sen, mitä hänelle puhuin. Olin kovasti liikutettu hänen kertomuksensa johdosta sekä äskeisen sairauteni vuoksi; kiiruhdin Natashan luo. Oli jo myöhäistä, kello kymmenen tienoissa, kun astuin huoneeseensa.

Portin edessä kadulla näin vaunut, jotka tunsin ruhtinaan omiksi. Natashan asuntoon oli pihalta käytävä. Astuttuani rapuille kuulin edelläni, yhtä rappukäännöstä minua ylempänä, jonkun kulkevan haparoimalla ja varovasti; arvasin, ettei hän siis tuntenut rappuja. Ajattelin ensin, että se oli ruhtinas, mutta kohta luovuin siitä ajatuksesta. Tuntematon edelläni purpatti ja kiroili ylös noustessaan, ja kiroilemisensa muuttui äänekkäämmäksi sen mukaan, kuin hän kohosi ylös rappuja. Rappuset olivatkin kaidat, likaiset, jyrkät, eikä niitä koskaan valaistu; mutta sittenkin — semmoisia kirouksia, kuin nyt kolmannesta kerroksesta kuulin, en olisi osannut aavistaakaan ruhtinaan laskettelemiksi, sehän oli kuin minkäkin rantajätkän kiroilemista. Kolmannessa kerroksessa oli kumminkin jo hiukan valoisampi, sillä Natashan oven vieressä paloi tuli pikkuisessa lyhdyssä. Saavutin tuntemattoman kiroilijan juuri, kun hän oli päässyt oven taa, ja kuvitelkaapa hämmästykseni, kun näin, että kiroilija sittenkin oli ruhtinas. Luulin huomanneeni, ettei hän mielellään olisi nyt tahtonut minua tavata. Ensimmäinen hän ei tuntenut minua, mutta pian muuttuivat kasvonsa ilmeet. Minuun ensin luomansa vihaa ja kiukkua ilmaiseva katseensa muuttui äkkiä ystävälliseksi ja iloiseksi, ja ollen olevinaan hyvinkin riemastunut ojensi hän minulle molemmat kätensä.

— Ah, tehän se olettekin! Ja minä kun juuri aioin langeta polvilleni ja rukoilla Jumalaa henkeni pelastukseksi. Kuulittehan, mitenkä minä kiroilin?

Ja hän alkoi nauraa mitä sydämmellisimmin. Mutta äkkiä muuttuivat kasvonsa totisiksi ja huolehtiviksi.

— Ja että Aleshakin voi sijoittaa Natalia Nikolajevnan moiseen asuntoon! sanoi ruhtinas, heiluttaen päätänsä. — Kas, juuri tämmöiset, niin nimetyt *pikku asiat* ne ilmaisevatkin ihmisen. Minä pelkään Aleshan suhteen. Hän on lempeämielinen, hänellä on jalo sydän, mutta tässä on teille yksi esimerkki: rakastaa mielettömästi, mutta sittenkin sijoittaa sen, jota rakastaa, moiseen koppiin. Vieläpä minä kuulin, ettei toisinaan ollut leipääkään, lisäsi hän kuiskaten, etsien ovikellon soittolangan vedintä. — Päätäni pakottaa, kun ajattelen poikani tulevaisuutta, mutta pääasiallisesti, *Anna* Nikolajevnan tulevaisuutta, kun hän tulee poikani vaimoksi.

Näytti niinkuin ruhtinas olisi erehdyksestä sanonut väärän nimen ja, harmissaan siitä, kun ei löytänyt ovikellon vedintä, ei edes huomannutkaan erehdystään. Ja turhaan hän ovikelloa etsi, sillä sitä ei ollut ensinkään. Tartuin ovirautaan ja nykäsin ovea, jonka samassa Mavra aukaisi hämmästyneenä tulostamme. Pienestä eteisestä lautaseinällä eroitetussa keittiössä näin Mavran valmistukset; siellä oli kaikki muuttunut, kaikkialla vallitsi puhtaus ja järjestys; uunissa paloi tuli, pöydällä seisoi jokin uusi astia. Kaikesta päättäen oli meitä odotettu. Mavra kiiruhti auttamaan riisuessamme päällysnuttujamme.

— Onko Alesha täällä? kysäsin minä Mavralta.

— Ei ole käynyt, kuiskasi hän minulle salaperäisesti.

Astuimme Natashan kamariin. Siellä ei näkynyt minkäänlaisia valmistuksia; kaikki oli entisellään. Mutta hänellähän olikin aina niin puhdasta ja miellyttävää, ettei ollut mitään korjaamistakaan. Natasha tuli ovelle vastaamme. Minua hämmästytti hänen sairaloinen laihuutensa ja kasvojensa tavaton kalpeus, vaikka nyt hetkiseksi puna nousikin hänen kalman kalpeille poskilleen. Silmänsä hehkuivat kuni kuumetautisen. — Ääneti ja hätäisenä ojensi hän ruhtinaalle kätensä, huomattavasti hätäntyen ja kiirehtien. Minuun ei Natasha katsahtanutkaan. Minä seisoin ääneti ja odotin.

— Kas, tässä minäkin! virkkoi ruhtinas ystävällisesti ja iloisesti. — Ei ole kuin muutama tunti kulunut, kun matkalta palasin... Koko tällä ajalla ette te mennyt mielestäni (ruhtinas suuteli hellästi Natashan kättä); ja kuinka paljon minä teitä ajattelin! Kuinka paljon päätin teille sanoa, kertoa... No, saammehan vielä niistä puhella! Ensiksi, minun tuulihattuni, jota, kuten näen, ei vielä täällä ole...

— Suokaa anteeksi, ruhtinas, keskeytti hänet Natasha punastuen ja hämillään, — minun täytyy sanoa pari sanaa Ivan Petrovitshille. Vanja, lähde — pari sanaa...

Hän otti minua kädestä ja vei uutimien taa.

— Vanja, sanoi Natasha kuiskaten, johtaen minut perimpään nurkkaan, — voitko sinä antaa minulle anteeksi, vai et?

— Natasha, älä turhia, mitä tuosta!

— Ei, ei, Vanja, sinä olet liian usein ja liian paljon minulle anteeksi antanut, mutta onhan rajansa kaikella kärsivällisyydellä. Sinä et koskaan lakkaa minua rakastamasta, sen minä tiedän, mutta sinä sanot minua kiittämättömäksi, sillä minä olin eilen ja toissa päivänä kiittämätön sinua kohtaan, olin egoisti, ankara...

Samassa alkoi hän itkeä ja painoi kasvonsa olkaani vasten.

— Rauhoitu, Natasha, ehäti minä häntä lohduttamaan. — Minähän olin hyvin kipeä koko yön, nytkin tuskin pysyn jaloillani, siksi en päässytäkään tänne eilen illalla, enkä tänään, ja sinä luulit minun suuttuneen. Armas ystäväni, enkö tietäisi, mitä nyt juuri sielussasi tapahtuu?

— No, sepä hyvä... Sinä siis annoit anteeksi, kuten aina, sanoi hän hymyillen kyynelten takaa ja puristaen kättäni niin, että kirveli. — Muut asiat sittemmin. Paljon on minulla kertomista sinulle, Vanja. Nyt lähdetään ruhtinaan luo.

— Menkäämme pikemmin, Natasha; me niin äkkiä jätimme hänet yksin...

— Nyt sinä näet, saat nähdä, mitä tapahtuu, kuiskasi Natasha hätäisesti. — Minä tiedän nyt kaikki; kaikki olen arvannut. *Tuo* tuolla on kaikkeen syytä. Tänä iltana tulee paljon ratkaistuksi. Lähtekäämme!

En ymmärtänyt tuota, mutta kysymiseen ei ollut aikaa. Natasha lähestyi ruhtinasta selkein katsein. Ruhtinas seisoi vielä hattu kädessä. Natasha pyysi reippain mielin häneltä anteeksi poistumistansa, otti häneltä hatun, tarjosi tuolin ja kaikki kolme istuimme pienen pöydän ympärille.

— Minä aloin minun tuulihatustani, jatkoi ruhtinas, — minä näin hänet vain minutin ajan, senkin kadulla, kun hän istui ajuriin ajaakseen kreivitär Sinaida Feodorovnalle. Hän kiiruhti hirmuisesti ja, ajatelkaas, ei edes tahtonut pois laskeutua, mennäkseen kanssani huoneeseen neljänpäiväisen eron jälkeen. Ja ehkäpä minä olen syynä siihen, Natalia Nikolajevna, ettei hän nyt ole luonanne ja että me olemme ennen häntä täällä; käytin tilaisuutta, ja kun en itse voinut tänään päästä kreivittären luo, niin annoin Aleshalle erään asian toimitettavaksi. Mutta tuossa paikassa on hänkin täällä.

— Lupasiko hän teille aivan varmaan tänään tulevansa tänne? kysäsi Natasha, katsoen mitä vilpittömimmän näköisenä ruhtinaaseen.

— Ah, Jumalani, kuinka hän voisi olla tulematta; kuinka te sitä kyselettekään! huudahti ruhtinas ja katsoi kummastellen Natashaan. — Ahaa, nyt jo ymmärrän: te olette hänelle vihainen. Ja todellakin tuntuu se hyvin sopimattomalta, että hän tulee kaikkia muita myöhemmin. Mutta, sanon vieläkin, se on minun syyni. Älkää olko hänelle vihainen. Hän on kevytmielinen, tuulihattu; minä en tahdo häntä puolustaa; mutta eräät tärkeät syyt vaativat, ettei hän voi kokonaan lakata käymästä kreivittären talossa, kuin myöskin muutamissa muissa paikoissa, vaan päinvastoin tulee hänen käydä siellä mahdollisimman usein. No, ja kun hän aivan varmaan ei teitä voi jättää, hänhän on jo unohtanut koko muun maailman, niin älkää toki pahastuko, jos minä toisinaan otan hänet pariiksi tunniksi tai kauemmaksi omille asioilleni. Minä olen vakuutettu, ettei hän vielä kertaakaan käynyt ruhtinatar A. luona tuon illan jälkeen, ja olen hyvin harmissani, etten äsken ehtinyt häneltä siitä kysäistä!...

Minä katsahdin Natashaan. Hän kuunteli ruhtinaan puhetta hieno, ivallinen hymy huulillaan. Ruhtinaan puhe tuntui suoralta ja vilpittömältä. Näytti siltä, ettei hänen puheessaan ollut yhtään epäilemisen aihetta.

— Ja todellakaan te ette tietäneet, ettei Alesha ole viime päivinä käynyt täällä kertaakaan? kysäsi Natasha hiljaa ja levollisesti, aivan kuin olisi puhunut perin tavallisesta asiasta.

— Mitä sanoitte? Eikö hän ole käynyt? Malttakaas, kuinka te sanoittekaan? sanoi ruhtinas, ja kuten näytti, suuresti kummeksien asiaa.

— Te kävitte täällä tiistaina myöhään illalla; seuraavana aamuna pistäytyi hän täällä puoleksi tunniksi, ja siitä saakka minä en ole kertaakaan häntä nähnyt.

— No mutta tähän on uskomatonta! (ruhtinas kummasteli yhä enemmän). Ja minä kun luulin, ettei hän jouda luotanne minnekään. Anteeksi, tämä on niin kummallista ... suorastaan uskomatonta!

— Ja kuitenkin totta, ja kuinka harmillista: minä kun juuri odotin teitä, luulin teiltä saavani tietää, missä Alesha on.

— Ah, Jumalani! Hänhän tuossa paikassa tulee tänne! Mutta se, mitä te minulle kerroitte, hämmästytti minua siinä määrin, että minä ... täytyypä minun tunnustaa, minä olin valmis odottamaan häneltä kaikkea muuta, mutta tätä ... tätä!

— Kuinka, te kummastelette! Ja minä kun luulin, että te ette ollenkaan kummeksisi, vaan päinvastoin jo edeltäkäsintiesitte, että juuri niin tulee tapahtumaan.

— Tiesin! Minä? Minä vakuutan teille, Natalia Nikolajevna, että näin häntä vain minutin aikaa tänään enkä muilta keltään hänestä kysellyt; ja minusta tuntuu oudolta, että te ikäänkuin ette uskoisi sanojani, pitkitti ruhtinas katsellen meitä kumpaakin.

— Herra varjelkoon, ehätti Natasha sanomaan, — olen täysin vakuutettu, että te puhuitte totta.

Ja Natasha nauroi taaskin, nauroi ruhtinaalle vasten kasvoja, ja nauru näkyi kipeästi koskeneen ruhtinaaseen.

— Selittäkää tarkoituksenne, sanoi ruhtinas hämillään.

— Eihän siinä ole mitään selitettävää. Minä puhun täysin selvästi. Tiedättehän, mimmoinen huikenteleva ja muistamaton Alesha on. Ja nyt, kun hän sai täyden vapauden, hän mieltäyikin huvitteleimaan.

— Mutta eihän toki sovi tällä tavalla tehdä, tässä on jotain pohjalla, ja annas, kun hän vaan tänne joutuu, pakoitän hänet selittämään tämän asian. Mutta enemmän minua kummastuttaa, että te ikäänkuin minuakin jostain syyttäisitte, vaikk'en minä ollut kotonakaan. Ja muuten, Natalia Nikolajevna, minä huomaan, te olette hänelle vihainen, — ja senhän saattaa ymmärtää! Teillä onkin siihen täysi oikeus, ja ... ja ... tietysti, minä olen myöskin syyllinen, no, vaikkapa yksistään sen vuoksi, että tulin ennen häntä; eikö niin, pitkitti ruhtinas, kääntyen minuun ärsyttävän ivallisena.

Natasha kiivastui.

— Sallikaas, Natalia Nikolajevna, pitkitti ruhtinas arvokkaana, — minä myönnän olevani syyllinen, mutta vain siinä suhteessa, että matkustin pois tutustumisemme jälkeisenä päivänä, niin että te, hiukan epäilevä kun olette, kuten huomaan luonteenne olevan, jo ehditte muuttaa mielipiteenne minusta, ja sen sitäkin suuremmalla syyllä, kun asianhaarat siihen johtivat. Jos en minä olisi matkustanut, olisitte te oppinut minut paremmin tuntemaan, eikä Alesha olisi minun hoidossani päässyt huikentelemaan. Tänäa saatte itse kuulla, mitä olen hänelle sanova.

— Se on, te teette sen, että hän alkaa tuntea minun kahlehtivan häntä. Se on mahdotonta, että te teidän ymmärryksellänne todella luulisitte, että semmoinen keino minua auttaa.

— Onko tämä viittaus siihen, että minä tahallani laitan asiat niin, että Alesha teitä vieroisi? Te teette minulle väärin, Natalia Nikolajevna.

— Minä koetan mitä vähimmän käyttää viittauksia puhuessani kenen kanssa tahansa, vastasi Natasha. — Päinvastoin koetan aina puhua mahdollisimman suoraan, ja ehkäpä te tänään tulette siitä vakuutetuksi. Pahoittaa teitä minä en tahdo, siihen kun ei ole syytä, sekä senkin vuoksi, ettette te sanoistani pahastu, mitä tahansa minä sanoisinkaan. Siitä minä olen täysin vakuutettu, sillä minä täydellisesti ymmärrän meidän keskinäiset suhteemme: ettehan te voi ottaa niitä totiselta kannalta, eikö niin? Mutta jos minä todellakin teidät pahoitin, niin olen valmis pyytämään anteeksi täyttääkseni teidän suhteenne kaikki ... vierasvaraisuuden velvollisuudet.

Huolimatta keveästä, jopa leikillisestä äänen tavasta, millä Natasha lausui tämän naurusuin, en minä vielä koskaan nähnyt häntä niin kovin ärtyneenä. Nyt vasta minä ymmärsin, mitä kaikkea hän sisimmässään sai kärsiä näinä kolmena päivänä. Salaperäiset sanansa, että hän jo tietää kaikki ja kaikki arvaa, peloittivat minua; ne suoraan tarkoittivat ruhtinasta. Natasha oli muuttanut mielipiteensä hänestä ja piti hänet vihollisenaan, — se oli selvä. Nähtävästi Natasha piti ruhtinaan vaikutusta Aleshaan syynä vastoinkäymisiinsä, ja ehkäpä hänellä oli siihen joitakin todisteita. Pelkäsin syntyvän heidän välillään odottamattomia. Natashan leikillinen ääni oli kyllin huomattava, kyllin peittelemätön. Hänen viimeiset sanansa ruhtinaalle siitä, ettei ruhtinas ota heidän välisiään suhteita totiselta kannalta, lause vierasvaraisuuden velvollisuudesta, hänen uhkauksen tapainen lupauksensa, todistaa tänä iltana, että hän osaa puhua suoraan, — kaikki tuo oli niin pisteliästä ja peittelemätöntä, että oli mahdotonta, ettei ruhtinas olisi sitä kaikkea ymmärtänyt. Minä huomasin, että ruhtinaan muoto muuttui, mutta hän osasi voittaa itsensä. Kohta oli hän olevinansa, niinkuin ei olisi huomannutkaan noita sanoja eikä ymmärtänyt niiden oikeata tarkoitusta ja tietysti suoriutui pilalla.

— Herra varjelkoon minua vaatimasta mitään anteeksipyyntöjä! ehätti ruhtinas nauraen sanomaan. — En minä sitä ollenkaan tarkoittanut, eikä ole tapanikaan vaatia anteeksipyyntiä naiselta. Jo ensi kohtauksemme aikana minä osiksi huomautin teille luonteestani, ja sen vuoksi te varmaankaan ette pahastu eräästä huomautuksestani, ja vielä sitä vähemmän, kun se on oleva, yleensä kaikista naisista; varmaan tekin olette siinä samaa mieltä kanssani, lausui ruhtinas mitä kohteliaimmin minulle. — Todellakin olen huomannut naisen luonteessa semmoisen piirteen, että jos esimerkiksi nainen jossain suhteessa on syyllinen, niin mieluummin hän suostuu sitten myöhemmin sovittamaan syyllisyytensä tuhansilla hyväilyillä, kuin juuri sillä hetkellä, kun on tuotu mitä selkein todistus hänen syyllisyydestään, suostuisi sen tunnustamaan ja pyytämään anteeksi. Siis, jos nyt otaksuimmekin, että te olette tehneet minulle väärin, niin en nyt tällä hetkellä tahallani tahdo odottaa anteeksi pyyntöänne; minulle on edullisempaa odottaa, kunnes te tunnustatte erehdyksenne ja tahdotte sen minulle sovittaa ... tuhansilla hyväilyillä, ja teidän olette niin hyvä, niin puhdas, pirteä, niin avomielinen, että hetki, jolloin te kadutte, tulee, sen jo edeltä tunnen, olemaan lumoava. Mutta nyt, anteeksipyyntöni asemesta, mieluummin soisin teidän sanovan, enkö voisi teille jo tänään jollain tavoin todistaa, että minä kohtelen teitä paljoa vilpittömämmin ja suorasukaisemmin, kuin te minusta luulettekaan?

Natasha punastui. Minustakin tuntui, että ruhtinaan vastauksessa kuului jo jotenkin keveä, vieläpä huolimattomuutta ilmaiseva äänen väre, jokin julkea leikillisyyys.

— Tahdotteko te minulle osottaa, että olette minua kohtaan suora ja avomielinen? kysäsi Natasha, katsoen häneen vaativan uhkaavasti.

— Niin.

— Jos on niin, täyttäkää minun pyyntöni.

— Sen vakuutan jo edeltäkin.

— Kas, tämä on pyyntöni: älkää ainoallakaan sanalla, älkää ainoallakaan viittauksella muistuttamalla minusta häiritkö Aleshaa, ei tänään, eikä huomenna. Ei ainoatakaan moitteen sanaa siitä, että hän unohti minut; ei ainoatakaan nuhdetta tai kehoitusta. Minä nimenomaan tahdon kohdella häntä niin,

ikäänkuin meidän välillämme ei olisi mitään tapahtunut, ettei hän mitään voisi huomatakaan. Minä haluan niin. Lupaatteko sen minulle?

— Aivan mielelläni, vastasi ruhtinas, — ja suokaa minun lisätä täydestä sydämmestäni, että minä harvoin tapasin kaltaistanne oikeata ja selvää katsantokantaa moisissa asioissa... Mutta eiköhän Aleshakin ole siinä.

Eteisestä todellakin kuului ääniä. Natasha vavahti ja tuntui valmistauvan jotakin varten. Ruhtinas istui totisena ja odotti, mitä oli tuleva; hän seurasi katseillaan tarkkaan Natashaa. Ovi aukeni ja huoneeseen hyökkäsi Alesha.

II.

Hän todella hyökkäsi sisään loistavin kasvoin, iloisena, riemuitsevana. Selvään näkyi, että hän oli viimeiset neljä päivää viettänyt ilossa ja onnessa. Häneen ikäänkuin olisi ollut kirjoitettu, että hän halusi meille jotain ilmoittaa.

— Tässä olen minäkin! huusi hän täydestä kurkusta. — Tässä se, jonka olisi pitänyt ennen muita olla täällä. Mutta heti kuulette kaikki, kaikki, kaikki! Äsken, isä, emme ehtineet paria sanaa vaihtaa, ja minun kun piti niin paljon sinulle sanoa. Hän, näes, vain parhaimpina hetkinänsä sallii minun sanoa hänelle: *sinä*, keskeytti Alesha, kääntyen minuun, — jumaliste, toisin ajoin kieltää sen! Ja mimmoinen taktiikki toisinaan hänellä on: itse alkaa minua nimittää te. Mutta tästä päivästä minä tahdon, että hänellä aina tulisi olemaan parhaimmat hetket, ja niin teenkin! Yleensä minä muutuin näinä neljänä päivänä kokonaan, kokonaan muutuin ja kaikki kerron teille. No, siitä sittemmin. Mutta pääasia nyt: tuossa on hän! Tuossa hän! Taasen! Natasha, kyyhkyläiseni, terve, minun enkelini! puhui Alesha, istuen Natashan viereen ja ahneesti suudellen hänen kättänsä, — — mitenkä minä sinua ikävöinkään näinä neljänä päivänä. Vaan mitäs tehdä! En voinut tulla! En saanut tilaisuutta. Minun rakkaani! Sinä ikäänkuin laihdut vähäsen, olet tullut kalpeaksi...

Riemastuneena suuteli hän Natashan käsiä, katsoi kauneilla silmillään häneen ahnaasti, ikäänkuin ei olisi voinut saada kyllikseen katsoa. Minä vilkasin Natashaan ja huomasin hänen kasvoistaan, että meillä kummallakin oli samat ajatukset: Alesha oli aivan syytön. Ja milloinpa, mitenkä tämä *viaton* voisikaan tulla syylliseksi? Heleä puna nousi äkkiä Natashan kalpeille poskille, ikäänkuin kaikki veri, joka oli kokoontunut hänen sydämmeensä, olisi äkkiä hyökännyt päähän. Hänen silmänsä säkenöivät ja hän katsahti ylpeästi ruhtinaaseen.

— Missäpä sinä olit ... näin monta päivää? lausui Natasha pidätetyllä ja katkonaisella äänellä. Hän hengitti raskaasti ja epätasaisesti. Jumalani, kuinka paljon hän tuota rakastikaan!

— Sepä se, että minä todella ikäänkuin olisin syyllinen sinun edessäsi; sanoinko: *ikäänkuin!* Tietysti minä olen syyllinen, sen tiedän itsekin, siksi tulinkin, kun tiedän. Eilen sekä tänään sanoi Katja minulle, ettei nainen voi antaa anteeksi tällaisesta huolimattomuudesta (hän, näes, tietää kaikki, mitä meillä täällä tiistaina tapahtui; jo seuraavana päivänä minä hänelle kerroin). Minä kiistelin hänen kanssaan, näytin hänelle toteen, sanoin, että sen naisen nimi on *Natasha*, ja että koko maailmassa löytyy ehkä yksi ainoa hänen vertaisensa: se on Katja; ja minä tulin tänne tietysti siinä varmassa tiedossa, että minä väitin oikein. Voiko tällainen enkeli, kuin sinä olet, olla antamatta anteeksi? "Ei käynyt, siis välttämättömästi jokin este oli, eikä suinkaan lakannut rakastamasta", — kas, sillä tapaa ajattelee minun Natashani! Ja voiko lakata sinua rakastamasta? Onko se mahdollista? Koko sydämmeni on sairas sinun tähtesi. Ja sittenkin minä olen syypää! Mutta kun kuulet kaikki, sanot sinä ensimmäisenä minua syyttömäksi! Heti kohta kerron kaikki, minun täytyy purkaa sydämmeni teille kaikille; sen vuoksi tulinkin. Ajattelin jo tänään (olin puoliminuttisen vapaa) kiiruhtaa luoksesi, suudellakseni sinua pikimmiten, mutta siihenkin tuli este: Katja heti vaati minua luoksensa mitä tärkeimmissä asioissa. Se oli jo ennen sitä, kun minä istuin kärryissä, isä, ja sinä näit minut; silloin minä jo toista kertaa, toisen kutsun mukaan, läksin Katjan luo. Meillehän, näes, nyt päivät pitkään pikajuoksijat talosta taloon kirjoitettiin kuljettavat. Ivan Petrovitsh, teidän kirjeenne minä vasta viime yönä sain luetuksi, ja te olette aivan oikeassa kaikessa siinä, mitä kirjoititte. Mutta mikäs neuvoksi: fyysillinen mahdottomuus! Niin ajattelinkin: huomisiltana selitän kaikki, sillä mahdotonta oli enää tänä iltana olla tulematta sinun luoksesi, Natasha.

— Mikä kirje se oli? kysyi Natasha.

— Hän kävi luonani, ei tavannut tietysti minua, ja pöydälleni jättämässään kirjeessä ankarasti torui

minua siitä, etten käy sinun luonasi. Ja hän onkin aivan oikeassa. Se tapahtui eilen.

Natasha katsahti minuun.

— Jos sinulla kerran oli aikaa olla aamusta iltaan Katarina Feodorovnan luona ... alotti ruhtinas.

— Tiedän, tiedän, mitä sinä sanot, keskeytti Alesha: — "jos voit olla Katjan luona, niin piti sinulla olla kaksinkertainen syy täällä käydä." Olen aivan samaa mieltä kanssasi, vieläpä lisään siihen puolestani: ei vain kaksinkertainen, mutta miljonankertainen syy. Mutta ensiksi, löytyyhän elämässä kummallisia, odottamattomia tapahtumia, jotka sekoittavat ja panevat ylösalaisin kaiken. No, niinpä minullekin sattui semmoisia tapahtumia. Sanoinkin minä, että näinä päivinä minä kokonaan muutuin, kaikkini, kynsiini saakka; sen mukaan piti siis olla tärkeitä seikkoja!

— Ah, Jumalani, mitä sinulle sitten tapahtui? Älä enää väsytä! huudahti Natasha hymyillen Aleshan innolle.

Todellakin hän tuntui hiukan naurettavalta — hän hätäili; sanoja tuli suustansa satamalla, tiheään, järjestyksettä, jonkinlaisella hälinällä. Hänellä oli suuri halu puhua, puhua ja kertoa. Mutta kertoessaan ei hän jättänyt kumminkaan Natashan kättä ja lakkaamatta nosti sen huulillensa, ikäänkuin ei olisi voinut saada kylläänsä suutelemisesta.

— Siinäpä se juuri asia onkin, mitä minulle tapahtui, pitkitti Alesha. — Ah, ystäväiseni! Mitä minä olen nähnyt, mitä tehnyt, millaisia ihmisiä oppinut tuntemaan! Ensiksi, Katja — hän on ilmeinen täydellisyys! Minä en ole häntä ollenkaan, en ollenkaan tähän saakka tuntenut! Silloinkin tiistaina, kun minä hänestä puhuin sinulle, Natasha — muistathan, minä kun vielä semmoisella riemastuksella hänestä puhuin, niin, no, silloinkaan minä en vielä häntä tuntenut. Hän itse salasi minulta itsensä aina tähän päivään saakka. Mutta nyt olemme me täydelleen oppineet tuntemaan toisemme. Me olemme jo *sinuja* keskenämme. Mutta alkaakseni alusta: ensiksi, Natasha, jos sinä vain olisit voinut kuulla, mitä hän puhui sinusta, kun minä seuraavana päivänä, keskiviikkona kerroin hänelle, mitä meidän kesken täällä tapahtui... Ah, sivumennen sanoen: minä muistelen, millainen tyhmyri minä olin silloin keskiviikkoamuna! Sinä otat minut vastaan riemulla, olet kokonaan syventynyt uuteen eloomme; sinä tahdot puhella kanssani kaikesta siitä, sinä olet surullinen ja samalla, kumminkin lasket leikkiä kanssani; mutta minä — teeskentelen itsestäni tuommoista tukevaa ihmistä! Oo, tyhmyri, tyhmyri! Näes, toden totta, minä tahdoin kuvitella, kehasta, että pian tulen aviomieheksi, vakavaksi ihmiseksi, ja löysinpä, kenelle kehuskella, — sinulle. Ah, kuinka sinä varmaankin silloin lienet nauranut minulle, ja kuinka hyvin olinkin ansainnut naurusi!

Ruhtinas istui ääneti ja ivallisesti; hymyillen katsoi Aleshaan. Saattoi luulla hänen olevan iloissaan siitä, että poikansa todistaa oman kevytmielisyytensä ja tyhmyytensä. Tarkastin ruhtinasta pitkin iltaa ja sain täyden vakuuden siitä, ettei hän ollenkaan rakasta poikaansa, vaikka puhuttiinkin hänen mitä hellimmin poikaansa rakastavan.

— Täältä lähdettyäni ajoin Katjan luo, pitkitti Alesha kertomustaan. — Minä jo sanoinkin, että vasta sinä aamuna olimme täydelleen tuntemaan toisemme, ja se tapahtuikin jotenkin kummallisesti ... enpä oikein muistakaan... Joitakin helliä sanoja, joitakin tunnekokemuksia, suoraan ilmaistuja ajatuksia ja me — olimme tulleet tutuiksi koko elinajaksi. Natasha, sinun tulee oppia tuntemaan hänet! Entäs, mitenkä hän kertoi ja selitti sinusta! Kuinka innokkaasti todisti, minkämoisen aarteen olen saanut, saatuani sinut! Vähin erin selitti hän minulle omat aatteensa ja käsityksensä elämästä; kuinka vakava ja innostunut neito hän onkaan! Hän puhui velvollisuudestamme, tarkoituksestamme, siitä, että meidän jokaisen tulee palvella ihmiskuntaa, ja kun me vihdoin viisi- tai kuusituntisen keskustelumme jälkeen jouduimme kumpikin samaan lopputulokseen, lopetimme keskustelumme siten, että vannoimme toisillemme ikuista ystävyyttä sekä että koko elämämme ajan tulemme yhdessä toimimaan!

— Missä toimesta? kysyi ihmeissään ruhtinas.

— Minä olen niin kokonaan muuttunut, isä, että tämän kaiken tietysti täytyy sinua kummastuttaa; vieläpä edeltäksin jo aavistan kaikki sinun vastaväitteesi, vastasi Alesha juhlallisesti. — Te kaikki olette käytännöllisiä ihmisiä, teillä on niin paljon elämän varrelta saatuja sääntöjä, totisia, ankaroita; kaikkea uutta, kaikkea nuorta, verestä, te katsotte epäilevästi, vihaten, pilkaten. Mutta nyt minä en enää ole se, jollaiseksi minut tunsitte muutama päivä sitten. Minä olen toinen ihminen. Rohkeasti katson minä silmiin jokaista ja kaikkea maailmassa. Jos minä tiedän, että vakaumukseni on oikea, seuraan minä sitä viimeiseen äärimmäisyyteen; ja jos minä en eksy tieltä, niin olen kunniallinen ihminen. Siinä on minulle kyllin. Sanokaa sitten, mitä tahdotte, minä olen itsestäni varma.

— Ohoo! sanoi ruhtinas pilkallisesti.

Natasha katsoi meihin levottomasti. Hän pelkäsi Aleshan suhteen.

Alesha usein viehättyi puhumaan pitkältä, eikä suinkaan edukseen, ja Natasha tiesi sen. Hän ei olisi tahtonut, että Alesha olisi tehnyt itsensä naurettavaksi meidän kuultemme, varsinkaan ei isänsä kuullen.

— Mitä sinä nyt, Alesha! Tämähän on jo jotain filosofiaa, sanoi Natasha, — varmaankin on sinua joku neuvonut ... parasta olisi jos kertoisit asiasta.

— Niinhän minä kerronkin! huudahti Alesha. — Asia on tämä: Katjalla on kaksi kaukaista sukulaista, jonkinlaisia serkkuja, Levinka ja Borinka, toinen on ylioppilas, mutta toinen vain tavallinen nuori mies. Katja seurustelee heidän kanssaan, mutta he ovatkin erinomaisia ihmisiä! Kreivittären kotona he eivät käy miltei koskaan, periaatteen vuoksi. Kun me Katjan kanssa puhelimme ihmisen tarkoituksesta, kutsumuksesta ja kaikesta siitä, mainitsi Katja heidät ja viipymättä antoi minulle heille vietäväksi kirjeen; minä heti kiiruhdin tutustumaan heihin. Sinä iltana me jo kokonaan yhdyimme mielipiteissämme. Siellä oli noin kaksitoista henkeä kaikenlaista väkeä, — ylioppilaita, upseereja, taiteilijoita; oli eräs kirjailijakin ... kaikki he tuntevat teidät, Ivan Petrovitsh, se tahtoo sanoa, he ovat lukeneet teidän teoksianne ja odottavat teiltä paljon tulevaisuudessa. Niin he itse minulle sanoivat. Minä sanoin heille, että tunnen teidät ja lupasin teidät heille tutustuttaa. Kaikki he ottivat minut vastaan veljellisesti, avoimin sylin, jo heti minä sanoin heille, että kohta tulen naineeksi mieheksi; ja he pitivätkin minua naineena miehenä. He asustavat viidennessä kerroksessa, katon rajassa, kokoontuvat mahdollisimman usein, mutta pääasiallisesti keskiviikkoisin, ja aina Levinkan ja Borinkan luona. Kaikki he ovat verestä nuorisoa, kaikki he palavasti rakastavat, koko ihmiskuntaa; me kaikki puhuimme meidän nykyisyydestämme, tulevaisuudestamme, tieteistä, kirjallisuudesta; puhuimme niin kauniisti, niin suoraan, yksinkertaisesti... Siellä käy myöskin eräs kimnasisti. Kuinka he kohtelevat toisiansa, kuinka jaloja he ovat! Tähän saakka en ole muita semmoisia nähnyt! Missä minä tähän saakka kävinkään? Mitä olen nähnyt? Miten olen kasvanut. Yksin vain sinä, Natasha, puhuit minulle jotain sen tapaista. Ah, Natasha, sinun täytyy välttämättömästi tutustua heihin; Katja on jo tutustunut. He miltei jumaloimalla puhuvat Katjasta, ja Katja jo sanoikin Levinkalle ja Borinkalle, että kun hän saa käsiinsä omaisuutensa, niin hän välttämättömästi heti uhraa miljonan yhteiskunnan hyväksi.

— Ja sen miljonan käyttäjiksi varmaankin tulevat Levinka ja Borinka ja koko heidän joukkonsa? kysäsi ruhtinas.

— Ei ole totta, ei ole totta; häpeä on puhua niin, isä! huudahti innolla Alesha. — Minä aavistan sinun ajatuksesi! Mutta tuosta miljonasta meillä todella oli puhetta, ja kauan aikaa pohdittiin, kuinka se käytettäisiin. Viimein päätettiin, että ennen kaikkea yhteiskunnan valistamiseksi...

— Niin, minä en todellakaan ole tähän saakka tuntenut Katarina Feodorovnaa, huomautti ruhtinas ikäänkuin itsekseen, yhä samalla ivallisella hymyllä. — Minä, toisekseen, uskoin hänestä paljon, mutta tätä...

— Mitä tätä! keskeytti Alesha, — mikä sinusta on niin kummaa? Että se menee vähän pois teidän järjestyksestänne? Ettei tähän saakka vielä kukaan ole uhrannut miljonaa, mutta hän uhraa? Sekös, vai mikä? Mutta entäs, jos hän ei tahdo elää muiden kustannuksella, sillä eläminen noilla miljoneilla on samaa, kuin elää muiden kustannuksella (minä sain sen vasta nyt tietää). Hän tahtoo olla hyödyksi isänmaalle ja kaikille ja kantaa roponsa yhteiseksi hyväksi. Rovosta me jo mallilehdistä luimme, ja kun tuo ropo haiskahti miljonalta, niin eikö se olisikaan oikein? Ja mikä pitää yllä tuota kehuttua järjestyttää, johon minä niin vahvasti uskoin? Miksi sinä, isä, noin katsot minuun? Ikäänkuin näkisit minussa narrin, höperön! No, vähätpä siitä, olkoon höperö! Jospa sinä, Natasha, olisit kuullut, mitä siitä Katja sanoi: "äly ei ole pääasia, mutta se, mikä sitä ohjaa, — luonne, sydän, jalot ominaisuudet, kehitys". Mutta pääasia siitä asiasta on olemassa Besmiginin nerokas lause. Besmigin — se on Levinkan ja Borinkan tuttu, ja, meidän kesken sanottuna, nero ja todella genialinen nero! Vasta eilen hän sanoi puheen jatkoksi: "hupsu, joka tunnustaa olevansa hupsu, ei enää ole hupsu!" Kas sitä totuutta! Semmoisia lauseita saa häneltä yhä kuulla. Hän levittelee totuuksia.

— Todellakin genialista! huomautti ruhtinas.

— Sinä vain yhä pilkkaat. Mutta enhän minä ole milloinkaan mitään semmoista kuullut, enkä koko teidän seurapiiriltänne myöskään koskaan kuullut. Teillä päinvastoin tuo kaikki ikäänkuin salataan aina vain alemmaksi maahan, että kaikki vartalogot, kaikki nenät ehdottomasti tulisivat jonkinlaisten mittakaavojen, jonkinlaisten sääntöjen mukaisiksi, — ikäänkuin se olisi mahdollista! Ikäänkuin se ei olisi tuhatta kertaa mahdollisempi, kuin se, mistä me puhumme ja mitä mietimme. Ja meitä kun vielä sitten nimitetään utopialaisiksi! Jospa kuulisit, kuinka he eilen minulle puhuivat...

— Mitä, mistä te puhutte ja mietitte? Kerrohan, Alesha, minä en tähän asti ole vielä oikein käsittänyt, sanoi Natasha.

— Yleensä kaikesta, mikä johtaa progressiivisiin tuloksiin, humanisuuteen, rakkauteen; tuosta

kaikesta puhutaan nykyisten ajankysymysten johdosta. Me puhumme julkisen sanan vapaudesta, alkavista reformeista, rakkaudesta ihmiskuntaa kohtaan, nykyaikaisista toimimiehistä; me arvostelemme heitä, luemme. Mutta pääasia on, että me lupasimme toisillemme olla keskenämme kokonaan avomielisiä ja suoraan puhua toinen toisillemme kaikki omasta itsestämme, ollenkaan kainostelematta. Ainoastaan avomielisyyks, ainoastaan suorapuheisuus voi saavuttaa tarkoituksen. Sitä erittäinkin koettaa Besmigin toteuttaa. Minä kerroin siitä Katjalle, ja hän on aivan samaa mieltä Besmiginin kanssa. Ja sen vuoksi me kaikki lupasimme Besmiginin johdolla toimia rehellisesti ja suoraan koko elämämme ajan, ja mitä meistä puhutaankaan, kuinka meitä tuomitaankaan, — ei hämmästyä mistään, ei hävetä innostustamme, viehätystämme, meidän erehdyksiämme, vaan mennä suoraan. Jos sinä tahdot, että sinua kunnioitetaan, niin ensiksi, ja se onkin pääasia, kunnioita itse itseäsi, ainoastaan siten, ainoastaan itsesi kunnioittamisella sinä pakotat muutkin sinua kunnioittamaan. Niin sanoo Besmigin, ja Katja on aivan samaa mieltä. Yleensä me nyt sovittelimme vakaumuksiamme ja päätimme oppia tuntemaan itse itseämme erikseen, ja kaikki yhdessä jutella toinen toisillemme toinen toisestamme...

— Mitä sekamelskaa se on! huudahti ruhtinas levottomasti. — Ja ken on tuo Besmigin? Ei, tätä ei sovi näin jättää...

— Mitä ei sovi jättää? puuttui taas puheeseen Alesha. — Kuule, isä, minkä vuoksi minä siitä puhun nyt sinun läsnä ollessasi? Sen vuoksi, että tahdon ja toivon saattavani sinutkin meidän piiriimme. Minä siellä annoin lupauksen sinunkin puolestasi. Sinä naurat; no, sen minä arvasinkin, että sinä käyt nauramaan! Mutta kuule! Sinä olet hyvä, jalomielinen; sinä tulet käsittämään asiamme. Ethän sinä tunne, et ole nähnyt yhtäkään niistä ihmisistä, et kuullut heidän itsensä puhetta. Olkoon, että sinä tuosta kaikesta olet kuullut, olet kaikki oppinut, sinä olet hirveän oppinut; mutta heitä itseään et ole nähnyt, et heillä käynyt, niin mitenkä sinä voit päättää heistä oikein! Sinä vain kuvittelet, että tiedät. Ei, käyppäs heillä, kuuntele heitä, ja sitten, — ja sitten minä lupaan sinun puolestasi, että sinä tulet olemaan meidän miehiä! Mutta pääasia, minä tahdon käyttää kaikkia keinoja pelastaakseni sinut turmiosta sinun seurapiirissäsi, johon sinä olet niin kiintynyt, ja myöskin sinun tähänastisesta vakaumuksestasi.

Ruhtinas kuunteli tätä sanatulvaa ääneti ja mitä myrkyllisimmästi hymyillen, kiukku oli hänen kasvoillansa. Natasha tarkasti häntä peittelemättömällä inhollla. Ruhtinas huomasi sen, mutta oli olevinaan, ikäänkuin ei olisi huomannutkaan. Ja heti kun vaan Alesha päätti puheensa, alkoi ruhtinas äkkiä rajusti nauraa. Hän oikein kaatui tuolin selkämää vasten, ikäänkuin ei olisi voinut pysyä pystyssä. Mutta naurunsa oli kokonaan teeskenneltyä. Kyllin selvään huomasi, että hän nauroi vain sen vuoksi, jotta saisi mitä kovimmin loukata ja solvaista poikaansa. Alesha todella pahastuikin; kasvoillaan kuvastui ääretön suru. Mutta hän odotti kärsivällisesti, milloin päättyy isänsä iloisuus.

— Isä, alkoi hän suruisesti, — miksikä sinä naurat minulle? Minä lähestyin sinua suoraan ja avomielisesti. Jos minä sinun mielestäsi puhun tyhmyyksiä, ohjaa minua, mutta älä naura minulle. Ja mitä tässä on naurettavaa? Sekö, mikä nyt on minulle pyhää, jaloa? No, olkoonpa, että minä eksyn, älköön asia olko niin, olkoon se erehdyttä, olkoon, että minä olen höperö, niinkuin sinä monasti olet minua nimittänyt; mutta jos minä erehdyinkin, niin erehdyin totisella, rehellisellä mielellä, minä en ole kadottanut jalomielisyyttäni. Minä olen innostunut korkeista aatteista. Olkoot ne erehdyttäviä, mutta niiden perustus on pyhä. Olenhan minä sinulle sanonut, ettet sinä eikä yksikään teikäläisistä minulle ole vielä sanonut mitään semmoista, joka olisi minua ohjannut, viehättänyt itseänsä seuraamaan. Kumoa heidän mielipiteensä, sano minulle jotain parempaa, kuin he ovat sanoneet, ja minä seuraan sinua, mutta älä naura minulle, sillä se minua kovin pahoittaa.

Alesha lausui tämän erinomaisen ylevästi ja totisen arvokkaasti. Natasha seurasi hänen puhettansa myötätuntoisuudella. Ruhtinas oikein ihmetellen kuunteli poikaansa ja samassa muutti puhetapansa.

— En minä ollenkaan tahtonut loukata sinua, ystäväiseni, vastasi ruhtinas, — päinvastoin minä säälin sinua. Sinä valmistaudut ottamaan semmoisen askeleen elämässäsi, jolloin sinun olisi jo aika jättää kevytmielinen poikamaisuus. Se on minun ajatukseni. Minä nauroin tahtomattani, enkä ollenkaan tahtonut sinua loukata.

— Miksikä se minusta tuntui siltä? pitkitti Alesha katkeralla mielellä. — Miksi minä jo kauan olen ollut huomaavinani, että sinä olet minulle vihainen, kylmän ivallinen, etkä kuni isä pojallensa? Miksi minusta tuntuu, että jos minä olisin sinun sijassasi, en minä niin loukkaavasti ivaisi omaa poikaani, niinkuin sinä minua nyt. Kuule: selvittäkäämme välimme nyt heti avomielisesti, selvittäkäämme ainaiseksi, niin ettei jäisi minkäänlaista väärinkäsitystä. Ja... minä tahdon sanoa koko totuuden: kun minä tulin tänne, tuntui minusta, että täälläkin on tapahtunut jokin hämminki; minä olisin jotenkin muuten odottanut kohtaavani teidät yhdessä. Niinkö, vai ei? Jos niin on, niin eikö ole parasta, että jokainen tuo ilmi ajatuksensa? Kuinka paljon pahaa voikaan välttää, jos vain on avomielinen!

— Puhu, puhu, Alesha! sanoi ruhtinas. — Se, mitä sinä meille ehdottelet, on hyvin viisasta. Ehkäpä

juuri siitä olisi pitänyt alkaakin, lisäsi hän katsahdettuaan Natashaan.

— Älkää vihastuko minulle, jos olen avomielinen, alkoi Alesha. — Sinä itse tahdot sitä, itse vaadit siihen. Kuule. Sinä suostuit avioliittooni Natashan kanssa; sinä annoit meille sen onnen ja sen vuoksi voitit oman itsesi. Sinä olit jalomielinen, ja jokainen meistä antoi arvon jalolle työllesi. Mutta miksikä sinä nyt ikäänkuin ilkkuen alati viittaillet minulle siihen suuntaan, että minä vielä olen naurettava poikanulikka enkä ollenkaan sovellu aviomieheksi; eikä siinä kaikki, sinä ikäänkuin tahdot saattaa minut naurun alaiseksi, masentaa, ikäänkuin mustata minut Natashan kuullen. Sinä olet hyvin suuresti mielissäsi, jos milloin voit jollakin osottaa minut naurettavalta kannalta; tätä minä en huomannut vain nyt, mutta jo kauan ennen. Sinä ikäänkuin nimenomaan jossain tarkoituksessa tahdot näyttää meille, että avioliittomme on naurettava, tyhmä, ja ettemme me toisillemme sovi. Todellakin, sinä ikäänkuin et itsekään usko sitä, mitä meille määrää; ikäänkuin pitäisit sitä pilana, huvittavana päähänpistona, jonkinlaisena naurettavana ilveilynä... En vain tämänpäiväisistä sanoistasi ole saanut tällaista käsitystä. Jo sinä iltana, tiistaina, kun palasin täältä luoksesi, kuulin sinulta muutamia kummallisia lauseita, jotka minua ihmetyttivät, vieläpä pahoittivatkin mieltäni. Keskiviikkonakin, matkaan lähteissäsi, teit sinä samoin muutamia viittauksia nykyisestä asemastamme, sanoit Natashastakin — ei loukkaavasti, päinvastoin, mutta kumminkaan ei sillä tapaa, kuin minä olisin tahtonut sinulta kuulla, sanoithan jotenkin liian keveästi, ikäänkuin rakkaudesta, ilman oikeata kunnioitusta häntä kohtaan... Sitä on vaikea selittää, mutta lausumistapa oli selvä; sydän tuntee semmoisen. Sano nyt minulle, että minä olen erehtynyt. Saa minut uskomaan toista, rohkaise minua ja ... ja Natashaa, sillä sinä loukkasit häntäkin. Minä arvasin sen jo ensi katseesta, kun tänne tulin...

Alesha lausui tämän innolla ja pontevasti. Natasha kuunteli häntä jonkinlaisella juhlallisuudella ja, kokonaan liikituksen valtaamana, hohtavin kasvoin, lausui itsekseen tuon puheen kestäessä: "niin, niin, niin se on"! Ruhtinas tuli hämilleen.

— Ystäväiseni, vastasi hän, — minä tietysti en voi kaikkea muistaa, mitä sinulle olen puhunut; mutta tuntuu hyvin kummalliselta, että sinä sillä tapaa ymmärsit sanani. Minä olen valmis tekemään kaiken voitavani, saadakseni sinut tuosta vakuutuksestasi luopumaan. Jos minä nyt nauroinkin, niin on se ymmärrettävissä. Sanon sinulle, että naurullani minä tahdoin peittää katkeran tunteeni. Kun minä ajattelen nyt, että sinä aiot pian tulla aviomieheksi, niin se tuntuu nyt minusta kokonaan mahdottomalta, mielettömältä, ja, älä pahastu, naurettavaltakin. Sinä moitit minua tuosta naurusta, mutta minä sanon, että se kaikki on sinun tähtesi. Minä syytän itseänikin: ehkä minä pidin vähän vaaria sinusta viime aikana ja sen vuoksi vasta nyt, tänä iltana, sain tietää, mihin sinä voit kelvata. Nyt minä vapisen, kun ajattelen tulevaisuuttasi Natalia Nikolajevnan kanssa: minä olen kiirehtinyt; minä huomaan, ettette ollenkaan ole toistenne kaltaisia. Rakkaus aina laimenee ja katoaa, mutta erilaisuus jää ijäksi. Minä en huoli puhuaakaan sinun kohtalostasi, mutta ajatteleppas, jos sinulla vain on rehelliset tarkoitukset, viet sinä kanssasi turmioon myöskin Natalia Nikolajevnan, suorastaan tuhoon saatat! Tässä sinä nyt puhuit kokonaisen tunnin rakkaudesta ihmiskuntaa kohtaan, vakuutusten jaloudesta, jaloista ihmisistä, joihin tutustuit; mutta kysyppäs Ivan Petrovitshilta, mitä minä hänelle sanoin äsken, kun nousimme tänne neljänteen kerrokseen noita inhottavia rappuja myöten ja pysähdyimme tuonne oven taakse, kiittäen Jumalaa elämämme ja jalkaimme pelastuksesta? Tiedätkös, mimmainen ajatus tuli heti mieleeni? Minä ihmettelin, kuinka sinä voit, niin paljon kuin rakastatkin Natalia Nikolajevnaa, kuinka voit sallia, että hän asuu tällaisessa huoneessa? Mitenkä sinä et arvannut, että jos sinulla ei ole varoja, jos sinulla ei ole kykyä täyttää velvollisuuksiasi, niin ei sinulla ole oikeutta olla aviomiehenäkään, ei ole oikeutta ottaa päällesi mitään velvollisuuksia. Ei rakkaus yksin riitä; rakkaus näkyy töissä; mutta sinä ajattelet näin: "vaikka kärsikin kanssani, mutta elä kanssani", — sehän ei ole humanista, se ei ole jalomielistä! Puhua yleisestä rakkaudesta, innostua yleisihmisellisistä kysymyksistä ja samalla tehdä rikoksia rakkautta vastaan, eikä edes huomata rikoksia — se on käsittämätöntä! Älkää keskeyttäkö minua, Natalia Nikolajevna, sallikaa minun lopettaa; minulla on kovin karvas mieli, ja minun täytyy saada puhua loppuun. Sinä puhuit, Alesha, että näinä päivinä sinua viehätti kaikki se, mikä on jaloa, kaunista, rehellistä, ja soimasit minua, ettei meidän seurapiirissämme ole semmoisia viehätyksiä, mutta vain kuivaa järkisyyttä. Katsos: viehättyä ylevästä ja kauniista ja sen jälkeen, mitä tapahtui täällä tiistaina, unohtaa neljänä päivänä se, jonka, kuten luulisi, pitäisi olla kallein sinulle maailmassa! Vieläpä kerroit kiistelyistäsi Katarina Feodorovnan kanssa, että Natalia Nikolajevna niin paljon rakastaa sinua, on niin jalosydämminen, että antaa käytöksesi anteeksi. Mutta millä oikeudella sinä luotat tuohon anteeksi saantiin niin vahvasti, että ehdotat vedon panoa? Etköhän sinä kertaakaan ajatellut, kuinka paljon kärsimyksiä, katkeria ajatuksia, epäilyksiä, epäluuloja sinä näinä päivinä saatoit Natalia Nikolajevnalle? Senkö vuoksi, että siellä sinua viehättivät jotkin uudet aatteet, olisi sinulla oikeus laimin lyödä ensimmäinen velvollisuutesi? Suokaa anteeksi, Natalia Nikolajevna, etten minä pitänyt lupaustani. Mutta nykyinen asia on tärkeämpi tuota lupausta: te tulette sen käsittämään... Tiedätkös, Alesha, että minä tapasin Natalia Nikolajevnan semmoisissa kärsimyksissä, että niistä hyvin ymmärtää, millaiseksi helvetiksi sinä hänelle muutit nämät neljä päivää, joiden päinvastoin olisi pitänyt olla hänen elämänsä parhaimpia päiviä. Moinen käytös toiselta puolen ja — sanoja, sanoja, sanoja vain toiselta ... enkö minä olisi oikeassa! Ja kaiken tämän jälkeen sinä voit

syyttää minua, kun itse kokonaan olet syyppää?

Ruhtinas päätti puheensa. Hän viehättyi kaunopuheliaksi eikä voinut meiltä salata riemuansa. Kun Alesha kuuli Natashan kärsimyksistä mainittavan, katsahti hän suruisesti Natashaan, mutta Natasha oli jo tehnyt päätöksensä.

— Älä huoli, Alesha, surra, virkkoi Natasha, — toiset ovat syyllisempiä sinua. Istu ja kuuntele, mitä nyt aion sanoa isällesi. On jo aika lopettaa tämä!

— Puhukaa, Natalia Nikolajevna, ehätti ruhtinas sanomaan: — pyydän sydämmestäni teiltä sitä! Olen jo kaksi tuntia kuullut siitä arvoituksia. Tämä käy sietämättömäksi, ja, täytyypä minun sanoa, en odottanut täällä tämmöistä vastaanottoa.

— Ehkä; sillä te luulitte lumoavanne meidät sanoilla, niin ettemme huomaisikaan teidän salaisia tarkoituksianne. Mitäpä teille selittäisin! Tehän itse tiedätte kaikki ja ymmärrätte kaikki. Alesha on oikeassa. Suurin ja ensimmäinen halunne on — saada meidät eroitetuiksi. Jo kauan ennen melkein ulkoa tiesitte kaikki, mitä täällä tapahtuu tuon tiistai-illan jälkeen, ja laskitte kaikki kuten viisi sormeanne. Minä jo sanoin teille, ettette todella pidä minua sinä, minä sanotte pitävänne, ettekä katso aikomaamme liittoa totiselta kannalta. Te teette meistä pilaa; te pelaatte omaa peliänne ja teillä on varma päämaali. Pelinne on varma. Alesha oli oikeassa sanoessaan, että te pidätte tätä kaikkea pilanäytelmänä. Teidänhän päinvastoin tulisi iloita eikä moittia Aleshaa, sillä aavistamatta mitään täytti hän kaiken sen, mitä te häneltä toivoittekin, ehkäpä vielä enemmänkin.

Minä kivetyin hämmästyksestä. Niin, minä luulinkin, että tänä iltana tapahtuu jokin katastrofi. Mutta Natashan liian jyrkkää avomielisyyttä ja salaamatonta halveksivaa värettä äänessään minä mitä suurimmasti kummastelin. Hän siis todellakin jotain tiesi, ajattelin, ja päätti kohta panna toimeen räjähdysken. Ehkäpä hän malttamattomana odotti ruhtinaan tuloa, jotta saisi yhdellä kertaa sanoa hänelle kaiken. Ruhtinas kalpeni hiukan. Aleshan kasvoilla näkyi naivista pelkoa ja uuvuttavaa odotusta.

— Muistakaa, mistä te nyt juuri minua syytätte, huudahti ruhtinas, — ja edes hiukan mieltikää sanojanne. Minä en ymmärrä tästä mitään.

— Ahaa! Te ette siis tahdo ymmärtää muutamasta sanasta, sanoi Natasha, — hänkin, Alesha, käsitti teidät samalla tapaa, kuin minä, emmekä me siitä ole neuvotelleet, emme edes tavanneet toisiamme! Hänestäkin tuntuu, että te pelaatte kanssamme halpaa, solvaavaa peliä, mutta hänpä rakastaa teitä ja luottaa teihin, kuten jumaluuteen.

Te ette huolinut olla hänen suhteensa varovampi, viekkaampi; luotitte siihen, ettei hän huomaa. Mutta hänellä on herkkä, hellä ja vastaanottavainen sydän, ja teidän sananne, teidän lausumistapanne, kuten hän sanoo, jäivät hänen sydämmeensä...

— Ei, en ymmärrä mitään! toisti ruhtinas kääntyen minuun mitä kummastuneimman näköisenä, ikäänkuin olisi kutsunut minut todistajaksi. Hän oli ärtynyt ja kiivaili. — Te olette epäilevä, olette levoton, pitkitti ruhtinas kääntyen Natashaan, — ei muuta mitään, kuin että te olette mustasukkainen Katarina Feodorovnalta ja siksi olette valmis syyttämään koko maailmaa ja minua enin kaikista... ja sallikaakin sanoa kaikki: kummallisen käsityksen voi saada teidän luonteestanne... En ole tottunut moisiin kohtauksiin; en hetkeksikään jäisi tänne tämän jälkeen, jos ei poikani etu olisi kysymyksessä... Minä yhä vielä odotan, ettekö näkisi hyväksi antaa selitystä?

— Te vain siis yhä olette itsepäinen, ettekä tahdo ymmärtää muutamasta sanasta, huolimatta siitä, että sen kaiken hyvin hyvästi ulkoa osaatte? Vaaditteko välttämättömästi, että minä sanoisin teille suoraan kaikki?

— Sitähän minä odotankin.

— Hyvä, kuulkaa siis, huudahti Natasha säihkyvin silmin, — minä sanon kaikki, kaikki!

III.

Hän nousi ja alkoi seisoaltaan puhua, liikutukseltaan sitä ollenkaan huomaamatta. Koko näytös muuttui hyvin juhlalliseksi.

— Muistelkaa itse tiistaisia sanojanne, alkoi Natasha. — Te sanoitte: minä tarvitsen rahaa, tasaisia

teitä, merkitystä ylhäisissä piireissä, — muistatteko?

— Muistan.

— No, niinpä, siis, saadaksenne rahaa, saavuttaaksenne kaikkea etsimäänne edistystä, jotka käsistänne pois luistivat, tulitte te tänne tiistaina ja keksitte tuon kosimisen siinä uskossa, että tuo ilveily auttaa teitä tavoittamaan sen, mikä teiltä pois luisti.

— Natasha, huudahdin minä, — ajattele, mitä sinä sanot!

— Ilveily, edut! lausui ruhtinas hyvin loukatulla arvollisuudella.

Alesha istui tuskan nujertamana, mitään käsittämättä.

— Niin, niin, älkää keskeyttäkö minua, minä päätin sanoa kaikki, jatkoi kiihoittuneena Natasha. — Te muistatte; Alesha ei totellut teitä. Kokonaisen puolen vuoden ajan te koetitte voimianne vieroittaaksenne hänet minusta. Hän ei taipunut tahtoonne. — Ja nyt äkkiä tuli hetki, kun ei aika enää sietänyt odotusta. Päästää tilaisuus ohi, samoin morsian, rahat, pääasia — rahat, kokonaista kolme miljoonaa myötäjäisiä voivat luistaa teiltä kautta sormienne. Jäi ainoa keino: että Alesha rakastuisi siihen, jonka te hänelle morsiameksi olitte valinnut; te ajattelitte: jos rakastuu, niin ehkäpä jättää minut...

— Natasha, Natasha! mitä sinä sanot, huudahti tuskallisesti Alesha.

— Ja niin te teittekin, pitkitti Natasha, huolimatta Aleshan keskeyttämisestä, — mutta — taas tässäkin sama, entinen juttu! Kaikki voisi käydä hyvin, mutta minä olen haittana! Yksi seikka voi vaan tuottaa teille toivoa: te, kuten kokenut ja viekas ihminen ainakin, ehkä jo silloin huomasitte, että Aleshasta toisinaan tuntui ikäänkuin raskaalta entinen kiintymyksensä. Te ette voinut olla huomaamatta, että hän alkaa minua hylkiä, tuntee ikävää, viisin päivin olla luonani käymättä. Ehkäpä ikävystyy kokonaan ja hylkääkin, kun äkkiä tiistaina Aleshan päättävä teko hämmästytti teidät kokonaan. Mitä oli teidän tehtävä!...

— Sallikaapas, huudahti ruhtinas, — päin vastoin tuo tosiasia...

— Minä sanon, keskeytti jyrkästi Natasha, — te kysyitte itseltänne sinä iltana: "mitä nyt on tehtävä?" ja päätitte sallia poikanne ottaa minut vaimokseen, ei todellisuudessa, mutta niin vain, *sanoilla*, saadaksenne vaan hänet rauhoittumaan. Hääpäivän, ajattelitte, voi siirtää mihin asti tahansa, mutta uusi rakkaus on jo alkanut, te sen huomasitte. Ja niinpä siis tuolle uuden rakkauden alulle te perustittekin kaiken tulevaisuuden toiveenne.

— Romaanit, romaanit, lausui ruhtinas puoliääneen, ikäänkuin itsekseen, — yksinäisyys, haaveilut ja romaanien lukeminen!

— Niin, juuri tuohon uuteen rakkauteen te kaiken toivonne perustitte, toisti Natasha kuulematta ja välittämättä ruhtinaan sanoista, ollen kuni kuumeessa ja yhä kiihtyvällä innolla pitkittäen, — ja millaiset edellykset tuolle uudelle rakkaudelle! Sehän alkoi jo silloin, kun Alesha vielä ei tuntenut tuon tytön kaikkia ominaisuuksia. Juuri silloin, kun hän tuona iltana avaa sydämensä tuolle tytölle, ilmoittaa, ettei voi häntä rakastaa, sillä velvollisuus ja toinen rakkaus sen estävät häneltä, — tuo tyttö ilmaisee äkkiä hänelle niin paljon jaloutta, niin paljon myötätuntoisuutta häntä ja kilpailijatansa kohtaan, niin paljon sydämmellistä anteeksiantoa, että Alesha, vaikka tunsikin tytön kauniiksi, ei tähän saakka voinut otaksuakaan, että hän olisi niin ihana! Alesha silloin tultuaan minun luokseni, ei muusta puhunutkaan, kuin Katarina Feodorovnasta; niin suuresti oli hän Aleshaa hämmästyttänyt. Siispä jo huomenna täytyi hänen välttämättömästi saada tavata uudestaan tuo ihana olento, vaikkapa vain yksistään kiittolisuuden tunteen kehoittamana. Ja miksikä ollakaan menemättä hänen luoksensa? Eihän tuo entinen enää kärsi, hänen kohtalonsa on ratkaistu, onhan hänelle luvattu koko elämän aika, miksei tälle muutama hetkinen... Ja olisipa tuo Natasha kovin mustasukkainen, jos noiden muutaman hetkisen tähden olisi luulevainen. Ja niin tuolta Natashalta anastetaan huomaamatta päivä, toinen, kolmas... Tällä ajalla tuo tyttö osottautuu hänelle kokonaan odottamattomassa, uudessa valossa; hän on niin jalomielinen, innostunut ja samalla niin naivisen lapsellinen ja siinä niin yhtäläinen luonteeltaan Aleshan kanssa. He vannovat toisilleen ystävyyttä, veljeyttä, eivät lupaa elämässään erota. "*Jonkun viisi- kuusituntisen puhelun*" aikana koko sielunsa on valmis ottamaan vastaan uusia tunteita ja koko sydämensä antautuu. Tulee viimein aika, — niin te ajatlette — Alesha vertaa entistä rakkauttansa uuteen rakkauteensa, vertaa niitä vereksiin tunnelmiinsa: tuolla on kaikki tuttua, jokapäiväistä; tuolla ollaan niin totisia, vaatavaisia; tuolla ollaan mustasukkaisia, moititaan, kyynelöidään. Mutta jos käydäänkin hänen kanssaan leikkimään, pelailemaan, niin se ei tapahdu kuni vertaisen kanssa, vaan kuni lapsen ... mutta pääasia: kaikki on niin vanhaa, tunnettua...

Kyöneleet ja katkera puistutus ahdistivat Natashaa, mutta hän pidätti ne vielä hetkiseksi.

— Mitäpä sitten? Sitten vain aikaa; eihän häät Natashan kanssa ole määrättyt heti vietettäviksi; aikaa on paljon ja kaikki muuttuu... Sillä aikaa tekevät teidän sananne, viittauksenne, selityksenne, kaunopuheliasuutenne tehtävänsä... Saahan valehdellakin tuosta harmillisesta Natashasta, saa esittää hänet niin epäedullisessa valossa ja ... kuinka se kaikki päättyy on tietämätöntä, mutta voitto on oleva teidän! Alesha! Älä syytä minua, ystäväiseni! Älä sano, etten minä ymmärrä rakkauttasi ja en osaa sille antaa täyttä arvoa. Tiedänhän minä, että sinä nytkin rakastat minua ja ehkäpä et nyt käsitä valituksiani. Minä tiedän tehneeni kovin, kovin pahoin, kun nyt kaiken tämän toin ilmi. Mutta minkä minä sille voin, jos minä sen kaiken ymmärrän ja yhä enemmän rakastan sinua ... kokonaan ... mielettömästi!

Hän peitti käsillään kasvonsa, heittäytyi tuolille ja alkoi itkeä kuni lapsi. Huudahtaen kiirehti Alesha hänen luoksensa. Alesha ei koskaan voinut kyynelittä nähdä Natashan kyyneleitä.

Näytti siltä, että Natashan itku pelasti ruhtinaan pulasta: Natashan kaiken innostuksen tuon pitkän selityksen kestäessä, kaiken ruhtinasta kohdanneen katkeruuden, joka jo paljaasta säädyllyisyydestä olisi pakottanut loukkaantumaan, tämän kaiken voi nyt selittää mielettömän mustasukkaisuuden tuottamaksi, tai loukatun rakkauden taikka sairauden saattamaksi. Tulipa sen johdosta osottaa myötätuntoisuuttansa.

— Rauhoittukaa, Natalia Nikolajevna, lohdutteli ruhtinas, — tämä kaikki johtuu kiihkeydestä, mietiskelemisestä, yksinäisyydestä... Te olitte kovin pahastunut Aleshan kevytmielisen käytöksen vuoksi... Mutta eihän se häneltä ollut muuta, kuin kevytmielisyyttä. Tärkein seikka, josta te erittäin huomautitte, tiistainen tapahtuma, olisi pikemmin oleva todisteena teille hänen rajattomasta kiintymyksestään teihin, mutta te päinvastoin ajattelitte...

— Oi, älkää puhuko minulle, älkää edes nyt minua piinatko! keskeytti Natasha katkerasti itkien. — Minulle sanoi sydämeni kaikki, ja jo aikaa sitten sanoikin! Luuletteko te todellakin, etten minä ymmärrä, että Aleshan entinen rakkaus on ohi mennyttä. Täällä, tässä huoneessa, yksin ... kun hän jätti, unehutti minut ... minä kaikki nuot hetket elin ... kaikki punnitsin... Mitäpä minä olisinkaan voinut tehdä! Minä en syytä sinua, Alesha... Miksikä te minulle valehtelette? Luuletteko te oikein todella, etten minä ole koettanut itse itselleni valehdella!... Oi, niin usein, niin monasti! Enkö minä olisi ottanut huomioon hänen äänensä jokaista värettä? Enkö minä olisi oppinut lukemaan hänen kasvoistansa, hänen silmistänsä? Kaikki, kaikki on murtunut, kaikki kuollut, haudattu... Oi, minua onnetonta!

Alesha, polvillaan ollen hänen edessään, myöskin itki.

— Niin, niin, se on minun syytäni! Kaikki se on minun tähteni! sanoi Alesha itkunsa välistä.

— Ei, älä syytä itseäsi, Alesha ... sen ovat muut meidän vihollisemme tehneet. Se on heidän työtään ... heidän!

— Mutta sallikaahan minun viimeinkin, alkoi ruhtinas hiukan maltittomana, — millä perusteella te minun syykseni luette kaikki nuo ... rikokset? Nehän ovat vain teidän arvelultanne, jotka eivät ole mitenkään todistettuja...

— Todistuksia! huudahti Natasha, nousten äkkiä seisomaan, — te tahdotte todistuksia, te kavala ihminen! Te ette voinut, ette saattanut muuten toimia tullessanne tänne tarjouksinne! Teidän täytyi rauhoittaa poikaanne, nukuttaa hänen omatuntonsa, jotta hän vapaammin ja rauhallisemmin kokonaan antautuisi Katjalle; muuten hän aina olisi muistellut minua, ei olisi myöntynyt ehdotukseenne, mutta te kyllästyitte odottamaan. Mitä, eikö se ole tosi?

— Täytyypä minun tunnustaa, vastasi ruhtinas katkera iva-hymy huulillaan, — jos minä olisin tahtonut teitä pettää, olisin minä todellakin niin tehnyt; te olette hyvin ... teräväjärkinen, mutta ensin täytyy näyttää toteen ja vasta silloin loukata ihmisiä moisilla syytöksillä...

— Näyttää toteen! Entäs koko teidän entinen käytöksenne, kun te koetitte ryöstää Aleshaa minulta! Se, joka neuvoa poikaansa halveksimaan ja leikkimään tämmöisillä velvollisuuksilla maallisten etujen vuoksi, rahan tähden, — se turmelee hänet! Mitä te äsken puhuitte rapuista ja huonosta asunnosta? Ettekö te itse lakkauttaneet rahat, jotka ennen hänelle annoitte, pakottaaksenne meitä puutteella ja nälällä eroon? Teidän syystänne on tämmöinen asunto, tämmöiset rappuset, ja te syytätte nyt häntä, te, ulkokullattu ihminen! Ja mistä te äkkiä saitte silloin, sinä iltana, semmoisen innon, semmoisia uusia, teille kokonaan vieraita vakuutuksia? Ja minkä vuoksi minä teille tulin niin tarpeelliseksi? Minä astuskelin täällä nämä neljä päivää; minä tarkoin mietiskelin kaikki, punnitsin kaikki, jokaisen teidän sananne, kasvojenne ilmeen, ja tulin vakuutetuksi, että se kaikki oli teeskentelyä, kaikki solvaavaa, halpamielistä, ja kelvotonta ilveilyä, narripeliä... Minä tunnen teidät, kauan aikaa olen tuntenut! Joka kerta, kun Alesha tuli teidän luotanne, arvasin minä hänen kasvoiltansa, mitä olitte hänelle puhuneet, vakuuttaneet; kaiken vaikutuksenne häneen olen oppinut tuntemaan! Ei, ette te minua voi pettää! Ehkä

teillä on vielä joitakin tarkoituksia, ehkäpä minä en vielä kaikkein tärkeintä sanonutkaan; sama se! Te olette pettänyt minua — se on pääasia! Se teille pitikin suoraan vasten kasvoja sanoa!

— Sekö vain? Siinäkö koko todisteet? Mutta ajatelkaa, te raivoisa nainen: sillä tempullahan (kuten te nimitätte tiistailista tarjoustani) minä liian paljon sidoin itseäni. Se olisi ollut liian kevytmielistä minulle...

— Millä, millä te sidotte itseänne? Mitä teille merkitsee pettää minua? Ja mitä muka on sortaa jotain tyttöä! Hän hän on onneton karkulainen, isänsä hylkäämä, turvaton, _itsensä uhrannut, epäsiiveellinen! _Maksaako vaivaa hänen suhteensa kursailla, jos tuo ilveily voi tuottaa vaikkapa jonkunkaan, vaikkapa pienimmänkään hyödyn!

— Mihinkä asemaan te itsenne asetatte, Natalia Nikolajevna, ajatelkaapas! Te ehdottomasti väitätte, että minä olen teitä loukannut. Mutta tuo loukkaus on niin törkeä, niin halpamainen, etten minä ymmärrä, kuinka voi sitä edes otaksua, sitä vähemmin pysyä siinä väitteessä.

Täytyy olla jo kaikkeen totutettu, että niin helpolla voi sitä luulla, älkää panko pahaksenne. Minä luulen olevani oikeassa moittiessani teitä, sillä tähän ärsytätte poikaani minua vastaan: jos hän ei jo nyt noussut minua vastaan, niin sydämmensä kumminkin on minua vastaan...

— Ei, isä, ei! huudahti Alesha, — jos minä en noussut sinua vastaan, niin uskon, ettet sinä voinut solvata, enkä voikaan uskoa mahdolliseksi, että niin saattaa solvata!

— Kuuletteko? huudahti ruhtinas.

— Natasha, minä se olen kaikkeen syypää, älä syytä häntä. Se on syntiä ja kauheata!

— Kuuletko, Vanja? Hän on jo minua vastaan! huudahti Natasha.

— Jo on kyllä! sanoi ruhtinas, — täytyy lopettaa tämä ikävä näytelmä. Tämä sokea ja raivoisa mustasukkaisuuden puuska, mikä on mennyt yli kaikkien rajojen, kuvaa minulle aivan uudessa valossa teidän luonteenne. Olen saanut varoituksen. Olemme kiirehtineet, todellakin kiirehtineet. Te ette edes huomaakaan, mitenkä minua loukkasitte; teidän mielestänne ei se merkitse mitään. Olemme kiirehtineet ... kiirehtineet ... tietysti sanani täytyy pysyä pyhänä, mutta ... minä olen isä ja toivon onnea pojalleni...

— Te otatte sananne takaisin, huudahti Natasha mitä kiihkeimmin, — olette mielissänne saamastanne tilaisuudesta! Mutta tietäkää, että minä itse jo kaksi päivää tätä ennen, täällä, yksinäni, päätin vapauttaa poikanne lupauksestansa, ja nyt sen sanon uudestaan kaikkien kuullen. Minä kieltäyn!

— Se on, ehkä te tahdotte herättää hänessä hänen kaiken entisen levottomuutensa, velvollisuuden tunteen, kaiken "ikävän omiin velvollisuuksiinsa" (kuten te äsken nimititte), tarkoituksessa sillä uudestaan kiinnittää hänet itseenne entisekseen. Sehän on teidän teorianne mukaista; sen vuoksi minä niin puhunkin; mutta jo riittää; aika ratkaiskoon. Minä tahdon odottaa levollisempaa hetkeä, selittääkseni teille kantani. Minä toivon, ettemme me kokonaan katkaise suhteitamme. Samoin toivon myöskin, että te opitte paremmin arvostelemaan minua. Jo tänään päätin ilmoittaa teille suunnitelmani vanhempienne suhteen, josta te olisitte huomannut ... mutta kyllin nyt! Ivan Petrovitsh, lisäsi ruhtinas lähestyen minua, — nyt enemmän kuin koskaan on minulle suuresta arvosta tutustua kanssanne likemmin, puhumattakaan siitä, että se on ollut toivoni jo kauan aikaa. Toivon, että te ymmärrätte minut... Näinä päivinä tulen luoksenne; sallittehan sen?

Minä kumarsin. Minustakin tuntui, ett'en enää voi välttää hänen tuttavuuttansa. Hän puristi kättäni, ääneti kumarti Natashalle ja läksi pois, ollen muka hyvin loukkaantunut.

IV.

Hetkisen aikaa pysyimme kaikki ääneti. Natasha istui ajatuksissaan, murheisena ja lannistuneena. Koko hänen energiansa oli kerrassaan kadonnut. Hän tuijotti suoraan eteensä mitään näkemättä, ikäänkuin olisi unohtanut itsensä, ja piteli Aleshan kättä omassaan. Alesha itki suruansa hiljaa, toisinaan katsahtaen Natashaan aralla uteliaisuudella.

Lopulta alkoi Alesha arasti lohdutella Natashaa, pyyteli häntä olemaan suuttumatta, syytti itseänsä; hyvin huomasi, että hän hyvin mielellään tahtoi tehdä isänsä syyttömäksi ja että juuri se asia oli erittäin

hänen sydämmellensä; useamman kerran hän alkoi siitä puheen, mutta ei uskaltanut selvään ilmaista ajatustansa peläten herättää uudestaan Natashan suuttumusta. Hän vannoi Natashalle ainaista, muuttumatonta rakkautta ja innolla puolustihe kiintymyksestään Katjaan; lakkaamatta toisti, että hän rakasti Katjaa, sisarenansa, niinkuin rakasta, hyvää sisarta, jota ei voi kokonansa hyljätä; että se olisikin tyhmästi ja armottomasti tehty häneltä, ja yhä vain vakuutti, että jos Natasha oppii tuntemaan Katjan, niin he kumpikin heti tulevat ystävyksiksi, eivät milloinkaan erkane, ja silloin ei enää tule olemaan millaisiakaan väärinkäsityksiä. Tuo tuuma häntä erinomaisesti miellytti. Poika parka ei ensinkään valehdellut. Hän ei ymmärtänyt Natashan pelkoa, eikä muutenkaan yleensä ymmärtänyt, mitä äskettäin Natasha oli ruhtinaalle puhunut. Sen hän käsitti, että he olivat riitaantuneet, ja se, se juuri erittäin, painoi kuni kivi hänen sydäntänsä.

— Syytätkö sinä minua isäsi vuoksi? kysäsi Natasha.

— Voinko minä sinua syyttää, vastasi hän katkeralla mielellä, — kun olen itse kaikkeen syyppää? Minähän se sinut saatoin noin vihastumaan, ja vihassasi sinä isääni syytit, sillä sinä tahdot minua puolustaa: sinä aina puolustat minua, vaikk'en minä sitä ansaitse. Tuli löytää syyllinen, sinäpä ajattelitkin, että se oli hän. Mutta hän, oikein totta, ei ole syyllinen! huudahti Alesha innostuksella. — Sitäkö varten hän tänne tuli! Sitäkö osasi odottaa!

Mutta huomattuaan, että Natasha katsoo häneen surullisesti ja moittivasti, hän samassa peljästy.

— En, en minä tahdo puhua siitä, suo anteeksi, sanoi hän. — Minä olen syyppää kaikkeen!

— Niin, Alesha, lausui Natasha katkeralla mielellä. — Nyt on isäsi astunut välillemme ja häirinnyt kaiken rauhamme, häirinnyt sen elinijäksemme. Sinä olet aina luottanut minuun enemmän, kuin kehenkään muuhun; nyt on hän vuodattanut sinun sydämmeesi epäluulon minua vastaan, vuodattanut epäilystä; sinä syytät minua; hän otti minulta puolen sydäntäsi. Musta kissa on välillämme juossut.

— Älä sano niin, Natasha. Miksi sinä sanot "musta kissa?"

Alesha loukkaantui tuosta lauseesta!

— Valehyvydellensä, valheellisella jalomielisyydellensä veti hän sinut puoleensa, jatkoi Natasha, — ja käy nyt yhä enemmän ja enemmän sinua nostattamaan minua vastaan.

— Minä vannon, ettei hän sitä tee! huudahti Alesha vielä suuremmalla innolla. — Hän oli ärtynyt sanoessaan, että "kiirehdimme" — saatpas nähdä, huomenna, näinä päivinä, hän katuu, ja jos hän niin kovin suuttui, että hän todellakin tahtoo purkaa liittomme, niin minä, sen vannon, en tottele häntä. Minulla kenties riittää siihen voimia... Ja tiedätkös, kuka meitä auttaa? huudahti hän äkkiä riemastuneena keksimästään ajatuksesta. — Katja auttaa meitä! Sinä tulet näkemään, sinä huomaat, mikä suloinen olento hän on! Sinä näet, ettei hän tahdo olla sinun kilpailijanas ja eroittaa meitä! Ja kuinka väärin sinä äsken teit, kun sanoit, että minä olen semmoinen, joka voi jo häiden jälkeisenä päivänä lakata sinua rakastamasta! Kuinka katkeraa oli minun sitä kuulla! Ei, minä en ole semmoinen, ja joskin minä usein kävin Katjan luona...

— Lakkaa jo, Alesha; saat sinä käydä hänen luonaan kuinka usein vaan haluat. En minä siitä äsken puhunut. Sinä et ymmärtänyt kaikkea. Ole onnellinen kenen kanssa vain haluat. Enhän minä voi sinun sydämmeltäsi vaatia enempää, kuin sen, mitä se voi minulle antaa...

Mavra tuli sisään.

— Mitä, tuodaanko tee sisään, vai? Kaikkeapas, teekeittiö on kiehunut kaksi tuntia; kello on yksitoista.

Hän puhui töykeästi ja vihaisesti; nähtävästi oli hän hyvin pahalla päällä ja oli vihainen Natashalle. Asia oli se, että hän viime päivät, aina tiistaista asti, oli niin iloissaan siitä, että hänen emäntänsä (jota hän kovin rakasti) menee miehelään, jonka tiedon hän jo ehti levittää koko taloon, kaupunkipiiriin, puodissa, talonmiehelle. Hän kehuskeli siitä ja hyvin juhlallisesti kertoeli, että ruhtinas, mahtava mies, kenraali, upporikas, itse ajoi pyytämään hänen neitinsä suostumusta, ja hän, Mavra, omin korvin sen kuuli, ja nyt äkkiä tuo kaikki raukeni tyhjiin. Ruhtinas oli lähtenyt pois vihaisena, ei edes teetä oltu tarjottu, ja tietysti kaikkeen oli neiti syyppää. Mavra kuuli, kun neiti niin röyhkeästi puheli ruhtinaan kanssa.

— Miksei ... tuo vaan, vastasi Natasha.

— No, entäs ruokaa, annetaanko sitä, vai?

— No, tuo ruokaakin.

Natasha joutui hämilleen.

— Valmistettiin, varustettiin, pitkitti Mavra — eilisestä aikain uuvuksiin itseni juoksin. Nevskiltä kävin viiniä hakemassa, ja nyt...

Hän läksi huoneesta paiskaton äkäisesti oven jälkeensä kiinni.

Natasha punastui ja loi minuun oudon katseen.

Kohta tuotiin teetä ja ruokaa; oli siinä lihaa, jotain kalaa, pari pulloa oivallista Jelisejevin viiniä. "Miksikähän näitä on valmistettu?" ajattelin minä.

— Kas, Vanja, mimmainen minä olen, — sanoi Natasha mennen pöydän luo, joutuen hämilleen minunkin tähteni. — Minähän aavistin, että tänään on näin käyvä, kuten kävikin, mutta sittenkin ajattelin, että ehkä kenties ei päätykään asia niin. Alesha tulee tänne, tekee sovintoa, ja me sovimme; kaikki epäilykseni näkyvät turhiksi, minut saadaan vakuutetuksi ja ... kaiken varalta minä valmistin ruokaa. Mitäs, ajattelin, pidämme puhetta, istumme...

Natasha parka! Kuinka hän punastuikaan tuota sanoessaan. Alesha riemastui ikihyväksi.

— Siinä nyt näet, Natasha! huudahti hän. — Itsekään et uskonut itseäsi; pari tuntia sitten et vielä uskonut epäilyksiäsi! Ei, tämä kaikki täytyy korjata; minä olen syyppää, minä olen kaikkeen syyllinen, minäpä kaikki parannankin. Natasha, salli minun nyt heti lähteä isäni luo. Minun täytyy saada nähdä häntä; hänet on pahoitettu, on loukattu; häntä täytyy lohduttaa, minä sanon hänelle kaikki, kaikki omasta puolestani, ainoastaan omasta puolestani; sinä et tule siihen ollenkaan sekoitetuksi. Minä korjaan kaikki. Älä pahastu minulle siitä, että niin kovin tahdon hänen luoksensa ja tahdon sinut jättää. Ei sen vuoksi, vaan: minun on sääli häntä; hän todistaa itsensä syyttömäksi sinun edessäsi; saatpas nähdä... Huomenna, aamun koittaessa, olen taas täällä, olen koko päivän täällä, en mene Katjan luo.

Natasha ei pidättänyt häntä, kehoittipa itekin, että hän lähtisi. Natasha pelkäsi kovin sitä, että Alesha käy nyt tahallaan *yli voimiensa* istumaan hänen luonsa kaiket päivät ja ikävystyy häneen. Hän pyysi vain, ettei Alesha puhuisi mitään hänen nimessään ja koetti iloisemmin hymyllä Aleshalle jäähyväisiksi. Alesha oli jo lähtemäisillään, mutta äkkiä lähestyi Natashaa, otti käsiinsä hänen kummankin kätensä ja istui hänen viereensä. Hän katsoi Natashaan sanomattomalla hellyydellä.

— Natasha, ystävänä, enkelini, älä ole minulle vihainen, älkäämme koskaan riidelkö. Ja lupaa minulle, että aina ja kaikessa uskot minua, minä lupaan sen sinulle. Kuules, enkelini, minä kerron nyt sinulle. Kerran me riitaannuimme sinun kanssasi, en muista, minkä vuoksi, se oli minun syyntä. Me emme puhuneet toisillemme. Minä en tahtonut ensiksi anteeksi pyytää, vaikka minua kovin suretti. Minä kuljeskelin kaupungilla, harhailin kaikkialla, kävin tuttujeni luona, mutta sydän tuntui niin raskaalta, niin raskaalta... Johtuipa silloin mieleeni: entäpä jos sinä sairastuisit ja kuolisit. Ja kun minä sitä ajattelin, jouduin minä semmoiseen epätoivoon, ikäänkuin olisin todella sinut ijäksi kadottanut. Mieleeni tuli yhä kauheampia, yhä raskaampia ajatuksia. Ja siinä minä vähin erin aloin itselleni kuvailla, että minä olin tullut haudallesi, lankesin siihen taintuneena, syleilin sitä ja tyrmistyin surusta. Minä kuvittelin itselleni, kuinka minä suutelin tuota hautaa, kuinka kutsuisin sinua haudasta, vaikka hetkiseksi vain, ja rukoilisin Jumalalta ihmettä, että sinä vaikkapa hetkiseksi nousisit eteeni; kuvittelin, kuinka minä kiiruhtaisin sinua syleilemään, puristaisin sinut rintaani vasten, suutelin ja, kaiketi — samassa kuolisit siitä autuudesta, että vaikka silmänräpäyksen ajan sain vielä kerran, kuten muinoin ennen, syleillä sinua. Ja kun minä tätä kuvittelin, minä äkkiä ajattelin: minä olisin valmis silmänräpäyksen ajaksi pyytämään sinua Jumalalta, ja kumminkin olit sinä kanssani kuusi kuukautta, ja näinä kuutena kuukautena kuinka monasti me riitaannuimme, kuinka monta päivää olimme toisillemme mitään puhumatta! Kokonaisia päiviä olimme epäsovussa ja halveksimme onneamme, mutta nyt vain hetkiseksi kutsun sinua haudasta ja siitä hetkisestä annan mielelläni elämäni!... Kun tuota kaikkea muistelin, en voinut enää itseäni pidättää, vaan kiiruhdin pian luoksesi, mutta sinäpä jo odotit minua, ja kun me riitamme jälkeen syleilimme toisiamme, muistan, että minä vahvasti painoin sinut rintaani vastaan, ikäänkuin todellakin kadottaisin sinut, Natasha! Älkäämme milloinkaan riidelkö! Se on aina minulle niin vaikeata! Ja voiko ajatellakaan, että minä jättäisin sinut!

Natasha itki. He syleilivät hellästi toisiansa ja Alesha vielä kerran vakuutti, ettei hän koskaan hylkää Natashaa. Sitten hän kiiruhti isänsä luo. Hän oli vahvasti vakuutettu, että saa kaikki sovitetuksi, kaikki korjatuksi.

— Kaikki on lopussa! Kaikki on mennyt! sanoi Natasha puristaen kättäni. — Hän rakastaa minua, eikä koskaan lakkaa rakastamasta; mutta hän rakastaa myöskin Katjaa ja jonkun ajan kuluttua tulee rakastamaan häntä enemmän kuin minua. Mutta tuo kyykäärme, ruhtinas, ei torku, ja silloin...

— Natasha! Minäkin uskon, ettei ruhtinas ole rehellinen, mutta...

— Sinä et usko kaikkea, mitä minä hänelle sanoin! Minä huomasin sen kasvoistasi. Mutta odotahan, tulet itse näkemään, olinko oikeassa vai en? Minähän vasta puhuin päällisin puolin, mutta Jumala tietää, mitä hänellä vielä on mielessä! Hän on kauhea ihminen. Minä käyskelin nämät neljä päivää tässä huoneessa ja arvasin kaikki. Ruhtinaan juuri täytyy vapauttaa, keventää Aleshan sydän surusta, joka haittasi hänen elämäänsä, vapauttaa hänet rakkauden velvollisuudesta minua kohtaan. Ruhtinas keksi tuon kosimisen senkin tähden, että voisi vaikutuksellaan tunkeutua meidän väliimme, ja lumotakseen Aleshan jalomielisyydellään ja sydämmellisyydellään. Se on totta, on, Vanja! Alesha on juuri semmoinen luonne. Hän olisi tullut minun vuokseni rauhalliseksi, levottomuutensa tähteni olisi haihtunut. Alesha olisi ajatellut: hänhän on jo minun vaimoni, minuun ikuisesti yhdistetty, ja tahtomattansa olisi kääntänyt enemmän huomiota Katjaan. Ruhtinas nähtävästi oppii tuntemaan tuon Katjan ja arvasi, että hän on Aleshan pari, että hän voi Aleshaa viehättää voimakkaammin, kuin minä. Oih, Vanja! Sinuun yksin minä nyt luotan: ruhtinas tahtoo jostain syystä paremmin kanssasi tutustua. Älä kiellä sitä, ja koeta, ystäväni, Jumalan tähden mitä pikemmin päästä kreivittären luo. Tutustu tuohon Katjaan, katso häntä tarkemmin ja kerro minulle, mikä hän on. Minä tarvitsen sinun silmäsi siellä. Ei kukaan minua ymmärrä niin, kuten sinä, ja sinä käsität, mitä minä tahdon. Tarkasta myöskin, missä määrin he ovat ystävydessä keskenään, mitä on heidän välillään, mistä he puhelevat, Katjaa, Katjaa, pääasiallisesti tarkasta... Osota minulle vielä tämä kerta, rakas Vanja, lemmittyni, osota minulle vielä tämä kerta ystävyytesi! Sinuun, ainoastaan sinuun minä nyt luotan!

* * * * *

Kun minä palasin kotiin, oli kello yksi yöllä. Nelly aukasi unisena minulle oven. Hän hymyili ja katsoi minuun iloisena. Tyttö parka oli kovin harmistuneena itselleen siitä, että oli nukkunut. Hän vain tahtoi odottaa tuloani. Hän sanoi, että joku oli käynyt minua kysymässä, istui hänen kanssaan ja jätti minulle pöydälle kirjeen. Se oli Maslobojeviltä. Hän kutsui minua luoksensa huomenna kello yhden aikaan. Tahdoin kysyä Nellyltä, mutta lykkäsin sen huomiseen; käskin hänen nyt mennä nukkumaan; tyttö parka olikin jo väsynyt minua odottaessaan, oli nukkunut puoli tuntia ennen tuloani.

V.

Aamulla kertoi Nelly minulle Maslobojevin eilisestä käynnistä jotenkin kummallisia asioita. Ja olihan jo se kumma, että Maslobojev tuli sinä iltana, sillä tiesihän hän aivan varmaan, etten minä silloin ole kotona; minä olin viime kerralla toisemme kohdatessamme sen hänelle sanonut, ja nyt hyvin muistinkin sen. Nelly kertoi, ettei hän ensin tahtonut aukaista ovea, sillä hän pelkäsi — kello oli jo kahdeksan illalla. Mutta Maslobojev oli pyytänyt oven takaa vakuuttaen, että jos hän ei saa nyt jättää minulle kirjettä, niin käy muka huomenna minulle hyvin pahasti. Kun Nelly hänet päästi sisään, kirjoitti Maslobojev heti kirjeen, lähestyi Nellyä ja istui hänen luokseen sohvalle. "Minä nousin pois enkä tahtonut hänen kanssaan puhella", — kertoi Nelly — "minä pelkäsin häntä kovin; hän alkoi puhua Bubnovasta, mitenkä hän oli vihainen, ettei hän enää uskalla minua ottaa, ja alkoi kehua teitä; sanoi, että on teidän hyvä ystäväne ja tunsu teidät jo pikku poikana. Silloin aloin minä hänen kanssaan puhella. Hän tarjosi namusia, kehoitti niitä ottamaan; minä en huolinut niitä; silloin alkoi hän uskotella minulle, että hän on hyvä ihminen, osaa laulaa ja tanssia; hyppäsi ylös ja alkoi tanssia. Minua nauratti. Sitten sanoi, että hän istuu vielä vähän aikaa, — odotan Vanjaa, ehkä tulee kohta, — ja yhä pyysi, etten pelkäisi häntä ja istuisin viereensä. Minä istuin, mutta en tahtonut mitään puhua. Silloin hän sanoi minulle, että hän tunsu äitini ja vaarini ja ... silloin minä aloin puhella. Hän istui kauan aikaa"...

— Mistä asiasta te puhelitte?

— Puhelimme äidistä ... Bubnovasta ... vaarista. Hän viipyi kaksi tuntia.

Näytti, ikäänkuin Nelly ei olisi tahtonut sanoa, mistä he olivat puhelleet. Minä en kysellyt, sillä toivoin saavani tietää sen Maslobojeviltä. Minusta vain tuntui, että Maslobojev tahallaan tuli minun poissa ollessani tavatakseen Nellyn yksin. "Miksikä hän niin teki?" ajattelin.

Nelly näytti minulle kolmea konvehtia, jotka Maslobojev oli hänelle antanut. Ne olivat polttosokerisia, viheriän ja punaisen paperin sisässä, mitä huonointa lajia ja varmaankin ostetut joltain pikkukauppiaalta. Nelly nauroi niitä minulle näyttäessään.

— Miksikä sinä et syönyt niitä? kysäsin minä.

— En huoli niistä, vastasi hän totisena, rypistäen kulmiansa. — En minä niitä häneltä ottanutkaan; hän itse jätti ne sohvalle...

Tänään oli minulla paljon kävelemistä. Tahdoin sanoa Nellylle hyvästi.

— Onko sinun ikävä yksinäsi? kysäsin häneltä lähtiessäni huoneeseeni.

— On ja ei ole. On ikävä sen vuoksi, kun te olette kauan poissa.

Tätä sanoessaan katsahti hän minuun hellästi. Kaiken aamua oli hän katsonut minuun yhtä hellästi ja hän näytti niin iloiselta, niin lempeältä ja samalla oli hänessä jotain kainoa, jopa arkuuttakin, ikäänkuin hän olisi peljännyt jollakin tapaa tuottavansa minulle harmia, kadottavansa mieltymykseni ja ... liiaksi ilmaisevansa tunteensa, ikäänkuin häveten sitä.

— Minkä vuoksi ei sinulla ole ikävä? Sanoithan, että sinulla "on ikävä sekä ei ole?" kysäsin, tahtomattanikin hymyillen hänelle, — siksi rakkaaksi ja kalliiksi oli hän minulle käynyt.

— Itsepä minä tiedän, miksi ei ole, vastasi hän myhähtäen ja jotain taas kainosteli.

Puhelimme avonaisen oven kynnyksellä. Nelly seiso i edessäni silmät maahan luotuina, pitäen toisella kädellään olkapäästäni, toisella nyppien takkini hihaa.

— Mitä, onko se salaisuus? kysäsin.

— Ei ... ei ollenkaan ... minä ... minä aloin poissa ollessanne lukea teidän kirjaanne, lausui hän puoliääneen ja kohotettuaan minuun hellän, tutkivan katseen punastui kovasti.

— Ahaa, vai niin! Mitäs, miellyttääkö se sinua?

Tunsin neuvottomuutta kuni kirjan tekijä, jota itsellensä kiitetään, mutta minäpä olisin Jumala ties, mitä antanut, jos olisin voinut tällä hetkellä suudella häntä. Mutta jostain syystä pidin sen sopimattomana. Nelly oli vaiti.

— Miksi, miksi hän kuoli? kysäsi hän hyvin suruisen näköisenä, hätäisesti katsahdettuaan minuun ja äkkiä taas luoden katseensa alas.

— Kuka niin?

— Tuo nuori, keuhkotautinen ... siinä kirjassa?

— Mitenkäs muuten, sen piti niin käydä, Nelly.

— Ei ollenkaan pitänyt käydä niin, sanoi Nelly miltei kuiskaamalla, ja äkkiä, oikullisesti, miltei vihaisesti pahastuneena ja vielä tuikeammin katsoi maahan.

Kului siten hetkisen aikaa.

— Mutta hän ... no, nuo toisetpa ... tyttö ja ukko, kuiskasi Nelly jatkaen, kuten näytti, vielä innokkaammin hihani nyppimistä, — tulevatko he elämään yhdessä? Eivätkö he tule köyhiksi?

— Ei, Nelly, tyttö matkustaa kauas; menee miehelään tilanomistajalle; ukko jää yksin, vastasin minä kovasti pahoillani, todellakin olin pahoillani, etten voi hänelle sanoa jotakin lohdullista.

— No, niin... Kas, vai sillä tavoin! Uh, mimmoisia!... Minä en huoli nyt enää lukeakaan!

Samassa työnsi hän vihaisesti käteni pois, kääntyi äkkiä pois minusta, meni pöydän luo ja asettui kasvot nurkkaan päin, katse maahan luotuna. Hän oli kokonaan punastunut ja hengitti säännöttömästi, aivan kuin olisi hyvin kovasti pahastunut.

— Nelly, miksikä sinä suutuit! lausuin minä, lähestyen häntä. — Eihän se kaikki ole niin, kuin on kirjoitettu, se on keksittyä; miksikäs sinä suutuit! Voi sinua, sinä tunteellinen tyttö!

— En minä suuttunut, lausui hän arasti, kohottaen minuun kirkkaan, rakkautta ilmaisevan katseen; sitten äkkiä tarttui hän käteeni, painoi kasvonsa rintaani vasten ja alkoi itkeä.

Mutta samassa hän jo nauroikin — itki ja nauroi vuoroon. Minuakin sekä nauratti, että myöskin — tuntui suloiselta. Hän ei vain millään kurin tahtonut irroittaa kasvojansa minusta, ja kun minä tahdoin nostaa päänsä olastani, painoi hän yhä vahvemmin päätänsä olkaani ja nauroi yhä kovemmin.

Lopultakin päättyi tämä tunteellinen näytelmä. Sanoimme hyvästit toisillemme, minun oli kiiruhdettava. Nelly aivan punottavana ja ikäänkuin hiukan häveten, silmät tähtösinä loistaen, kiiruhti jäljissäni aina rapuille saakka ja pyysi minua palaamaan pikemmin kotiin. Minä lupasin välttämättömästi palata päivälliselle ja mahdollisesti ehkä ennemminkin.

Ensin läksin Ichmenevien luo. Kumpikin heistä sairasteli. Anna Andrejevna oli aivan sairas; Nikolai Sergeitsh istui yksikseen työhuoneessaan. Hän oli kuullut tuloni, mutta minä tiesin, ettei hän, tapansa mukaan, tule ennen, kuin neljännestunnin kuluttua antaakseen meille aikaa puhella keskenämme. En tahtonut saattaa Anna Andrejevnaa levottomaksi, siksipä koetin mahdollisuuden mukaan lievimmässä muodossa kertoa eilisillan tapahtumista, kertoen kumminkin todellisessa muodossaan. Kummakseni mummo, vaikka pahastuikin, tuntui kumminkin kummastuksetta ottavan vastaan tiedon mahdollisesta eroamisesta.

— No, isäseni, sitähän minä luulinkin, virkkoi mummo. — Kun te silloin meiltä olitte lähtenyt, mietiskelin minä kauan ja tulin siihen vakaumukseen, ettei sitä tule tapahtumaan. Emme ole ansainneet Herralta Jumalalta sitä armoa, ja onhan tuo mieskin häijy; mitä hyvää voisi häneltä odottaa. Onko se leikin asia — ottaa meiltä suotta päiten kymmenentuhatta, hän tietää hyvin, että syyttä ottaa, ja kumminkin ottaa. Viimeisen leipäpalan ottaa; Ichmenevka meiltä myydään. Natasha on oikeassa ja viisas, kun ei luota heihin. Ja tiedättekö vielä mitä, isäseni, pitkitti mummo, alentaen ääntään, — miehenipä mitä meinaa! Ihan kokonaan on noita häitä vasten. Ajatuksensa jo ilmaisee: en salli sitä, sanoo! Ensin minä luulin, että hän vain suottapäiten loruaa; ei, ihan tosissaan Kuinkapa silloin käy Natashan, kyyhkyläiseni? Kiroaahan isänsä hänen kokonaan. No, entäs tuo, Alesha, mitäs hän?

Tällä tavoin hän vielä pitkältä kyseli minulta ja, tapansa mukaan, voihi ja valitteli jokaisen vastauksen jälkeen. Tulin huomanneeksi, että hän viime aikoina näytti olevan hämmennyksissä kokonaan. Jokainen uutinen vaivasi hänen mieltänsä. Suru Natashasta järkytti hänen sekä mielensä että terveytensä.

Ukko astui sisään yönutussa ja tohvelit jalassa; hän valitti vilustumista, kumminkin katsoi hän hellästi vaimoonsa ja kaiken aikaa, minkä heillä olin, vaali vaimoansa kuni parhain lapsenpiika, katsoi hänen silmiinsä, vieläpä arkailikin häntä. Hänen katseessaan oli hyvin paljon hellyyttä. Hän oli peloissaan vaimonsa sairaudesta, tunsu kadottavansa kaiken elämänsä, jos vielä hänetkin kadottaa.

Viivyin heillä tunnin ajan. Hyvästi sanoessaan tuli ukko kanssani eteiseen ja alkoi puhua Nellystä. Ukolla oli totiset tuumat ottaa Nelly taloon tyttären sijaan. Hän alkoi kanssani neuvotella, kuinka saisi Anna Andrejevnan siihen suostumaan. Erityisellä uteliaisuudella kyseli hän minulta Nellystä, ja enkö ole hänestä jotain uutta saanut tietää. Kerroin kiireimmiten asian. Kertomukseni teki häneen vaikutuksen.

— Kyllä me vielä siitä juttelemme, sanoi hän päättävästi, — mutta nyt kunnes ... no, samapa se, minä tulen sinun luoksesi, kunhan tässä vain vähäisen tulen terveemmäksi. Sitten päätämme asiasta.

Kello löi juuri kaksitoista, kun jouduin Maslobojevin luo. Suurimmaksi kummakseni ensimmäinen henkilö, jonka kohtasin, oli ruhtinas. Hän pani eteisessä päällysnuttuaan ylleen, ja Maslobojev ahkerasti hyörien auttoi häntä ja tarjosi hänelle kepin. Maslobojev oli minulle jo puhunut tuttavuudestaan ruhtinaan kanssa, mutta sittenkin tämä kohtaus kummastutti minua äärettömästi.

Ruhtinas minut huomattuaan näytti tulevan hämilleen.

— Kas, tähän se olette! huudahti hän jokseenkin innokkaasti. — Ajatelkaas, millainen yhtymys! Toisekseen, minä juuri äsken sain herra Maslobojeviltä kuulla, että te tunnette toisenne. Olen iloinen, erinomaisen iloinen, että tapasin teidät; minä nimittäin halusin nähdä teitä ja toivon mitä pikemmin pääseväni tulemaan teille; sallittehan? Minulla on teille pyyntö: auttakaa minua, selittäkää meidän nykyinen asemamme. Te varmaankin ymmärrätte, että minä puhun eilisestä... Te olette hänen ystävänsä, te olette seurannut koko asian kulkua; te voitte vaikuttaa... Kovin on sääli, etten voi kanssanne nyt jo... On asioita! Näinä päivinä ja ehkäpä hyvinkin kohta saan onnen olla luonanne. Mutta nyt.

Hän puristi oudon vahvasti kättäni, vaihtoi silmäyksen Maslobojevin kanssa ja läksi.

— Sanoppas sinä minulle Herran nimessä ... aloin puhua, astuen kamariin.

— Minä en sano sinulle mitosen mitään, keskeytti minut Maslobojev, ottaen hätäisesti hattunsa ja menen eteiseen, — asiat vaativat! Minä, veliseni, juoksen, olen myöhästynyt!...

— Sinähän itse kirjoitit minulle, että kello kaksitoista.

— Mitäs siitä, jos kirjoitinkin? Minä kirjoitin eilen sinulle, mutta tänään kirjoitettiin minulle, vieläpä niin, että otsa rutisi, — semmoiset ovat asiat! Minua odotetaan. Suo anteeksi Vanja. Ainoa, mitä voin sinulle tyydytykseksi tarjota, on se, että pieksät minua siitä, kun sinua suotta vaivasin. Jos tahdot saada tyydytystä, niin lyö päälle, mutta tee se Herran tähden pikemmin! Älä pidätä, on asioita, minua odotetaan.

— Mistäpä syystä minä sinua löisin? Jos on asiaa, niin mene vaan, sattuuhan jokaiselle

odottamattomia asioita. Mutta...

— Ei, siitä "muttasta" minä sitten sinulle sanon, keskeytti hän, kiirehtien eteiseen ja pannen päällysnuttua ylleen; hänen muassaan aloin minäkin pukea nuttua ylleni. — On minulla asiaa sinullekin; hyvin tärkeä asia onkin, sen vuoksi minä sinua kutsuinkin; se suorastaan koskee sinua ja sinun etujasi. Mutta kun nyt yhdeksässä minutissa sitä on mahdoton kertoa, niin, Jumalan tähden, sinä lupaa, että tulet luokseni tänään juuri kello seitsemän, ei ennen, eikä myöhempään. Silloin olen kotona.

— Tänään, sanoin epäröiden, — veliseni, minä arvelin tänä iltana pistäytyä...

— Pistäy, veliseni, nyt heti sinne, minne aioit illalla mennä, ja tule illalla minun luokseni. Sillä, Vanja, sinä et osaa aavistaakaan, mimmoisia asioita minä sinulle kerron.

— No, olkoon menneeksi; mitähän tuo olisi? Voinpa sanoa, sinä herätit uteliaisuuteni.

Nyt olimme jo astuneet tulos portista ja seisoimme käytävällä.

— Tuletko siis? kysäsi hän päättävästi.

— Sanoinhan, että tulen.

— Ei, mutta annappas kunniasanasi.

— Kas, mokomaa! No, minä annan kunniasanani.

— — Mainiosti ja jalomielisesti. Minne matka?

— Tänne, vastasin minä osottaen oikealle.

— No, ja minulla on tänne, sanoi hän osottaen vasemmalle. — Hyvästi, Vanja! Muista, kello seitsemän!

"Kummallista", ajattelin katsoen hänen jälkeensä.

Illalla aioin käydä Natashan luona. Mutta kun nyt lupasin Maslobojeville, niin päätin lähteä nyt heti Natashan luo. Olin vakuutettu siitä, että tapaan siellä Aleshan. Hän todellakin oli siellä ja kovin ilostui, kun minä astuin huoneeseen.

Hän oli erittäin herttainen, erinomaisen hellä Natashalle, ja oikeinpa tuli iloiseksi minut tavatessaan. Natasha kyllä koetti näyttää iloiselta, mutta hyvin voi huomata, että se kävi yli hänen voimiensa. Kasvonsa olivat kärsivät ja kalpeat; viime yönä oli hän nukkunut huonosti. Aleshaa kohtaan näytti hän olevan erittäin lempeä.

Vaikka Alesha puhuikin paljon, kertoeli kaikenlaista, nähtävästi tahtoen ilahduttaa Natashaa ja saada hymyilyä hänen huulillensa, jotka väkisten vastustivat hymyilyä, kumminkin tuntuvasti vältti hän puhua Katjasta ja isästänsä. Varmaankaan ei ollut eilinen sovitussytyksensä onnistunut.

— Tiedätkös mitä? Alesha niin mielellään tahtoi lähteä täältä, mutta pelkää, kuiskasi minulle Natasha kiireisesti, kun Alesha meni jotain Mavralle sanomaan. — Minä pelkään itse hänelle sanoa, että hän läksisi; sillä kenties hän silloin ei uhallakaan lähde, mutta enin kaikkea pelkään, että hän ikävystyy ja sen vuoksi kokonaan kylmenee minulle! Mitä on nyt tehtävä?

— Ah, Herrani, millaiseen asemaan te saatattekaan itseänne! Ja miten epäileviä te olette, kuinka te toistanne vakoilette! Eikös olisi parasta selvittää välit kerrassaan ja se siitä. Tämöinen elämä voi ehkä todellakin käydä hänelle ikäväksi.

— Mitäpä minun on tehtävä? huudahti Natasha säikähtyneenä.

— Odotahan, minä sovitan teille tämän asian... Minä pistäyn keittiöön, pyytääkseni muka Mavran pyyhkimään lian päällyskengistäni.

— Ole varovampi, Vanja! sanoi Natasha jälkeeni.

Kun vaan ehdin Mavran luo, kiiruhti Alesha heti luokseni, ikäänkuin olisi minua odottanut.

— Ivan Petrovitsh, kyyhkyläiseni, mitä on minun tehtävä? Neuvokaapas minulle: jo eilen lupasin, että tänään, juuri tähän aikaan menen Katjan luo. Enhän minä saata jättää menemättä! Minä rakastan Natashaa äärettömästi, olen valmis vaikka tuleen hänen tähtensä, mutta pitäähän teidän myöntää, että on aivan mahdotonta jättää Katjan luona käynti kokonaan...

— Mitäs, menkää siis sinne...

— Entäs Natasha? Sitenhän pahoitan hänen mielensä. Ivan Petrovitsh, keksikää jokin keino avukseni...

— Minun luullakseni on parasta teidän mennä. Tiedättehän, miten paljon Natasha rakastaa teitä — hänestä alkaa tuntua, että teillä on ikävä hänen seurassaan ja että te pakoitatte itsenne olemaan hänen kanssaan. Paras on olla niin, ettei tunne mitään pakkoa. Muuten, lähtekää kanssani, minä autan teitä.

— Kyyhkyläiseni, Ivan Petrovitsh! Kuinka hyvä te olette!

Menimme kamariin; hetkisen kuluttua sanoin Aleshalle:

— Minä juuri kohtasin teidän isänne.

— Missä? ehätti hän kysymään säikähtyneenä.

— Kadulla, aivan sattumalta. Hän pysähtyi hetkiseksi puhelemaan kanssani, pyysi taas olemaan tuttuja. Kyseli teistä: enkö minä tietäisi, missä te nyt olette? Hän tahtoo välttämättömästi tavata teitä, jotain sanoakseen teille.

— Ah, Alesha, mene hänen luoksensa, ehätti Natasha sanomaan, arvaten tarkoitukseni.

— Mutta ... missäs minä hänet tapaisin? Liekö hän kotona?

— Ei, muistaakseni hän sanoi, että hän menee kreivittären luo.

— No, mitä nyt tekisin ... lausui Alesha yksinkertaisesti, katsoen surullisesti Natashaan.

— Ah, Alesha, mitäpäsin tässä mieltä, sanoi Natasha. — Oikeinko sinä todella tahdot katkaista tuttavuutesi siellä rauhoittaaksesi minua. Onhan se lapsellista. Ensiksikin on se mahdotonta, ja toiseksi olet sinä oleva suorastaan kiittämätön Katjalle. Olettehan ystävyksiä; sopiiko noin jyrkästi katkaista ystävyyden siteet. Ja sitten, sinä teet minulle vääryyttä, jos luulet, että minä olen niin luulevainen. Mene, viipymättä mene, minä pyydän sinua! Isäsikin tulee rauhallisemmalle mielelle.

— Natasha, sinä olet enkeli, mutta minä en ole sormesi arvoinenkaan! huudahti Alesha riemuissaan ja katuvana. — Sinä olet niin hyvä, mutta minä ... minä ... no, kuule siis! Minä juuri tuolla keittiössä pyysin Ivan Petrovitsia auttamaan minua, jotta pääsisin luotasi. Hän on tämän keksinytkin. Mutta älä tuomitse minua, Natasha, enkelini! Minä en ole ollenkaan syyllinen, sillä minä rakastan sinua tuhatta vertaa enemmän kuin kaikkea muuta maailmassa ja sen vuoksi keksin uuden ajatuksen: sanoa kaikki Katjalle ja viipymättä kertoa hänelle koko meidän nykyinen asemamme sekä kaikki se, mitä illalla tapahtui. Hän keksii jotain pelastukseksemme, hän on meille täydestä sydämmestään uskollinen...

— No, niinpä menekin, sanoi Natasha hymyillen — ja kuules, ystäväni, minäkin niin mielelläni tahtoisin tutustua Katjaan. Mitenkä, se kävisi päinsä?

Aleshan riemulle ei ollut rajoja. Samassa alkoi hän tehdä ehdotuksia, miten saattaisi tutustua. Hänen mielestään voi se tapahtua hyvin helposti: Katja löytää keinoon. Alesha kehitti aatettansa lämmöllä, innostuneesti. Lupasi jo tänään tuoda vastauksenkin, kahden tunnin kuluttua jo, ja sitten hän istuu koko illan Natashan luona.

— Tuletko todellakin? kysäsi Natasha Aleshan lähtiessä.

— Epäiletkö sinä? Hyvästi, Natasha, hyvästi, sinä minun rakkaani, — ijäti rakastamani! Jää hyvästi, Vanja! Ah, Jumalani, minä huomaamattani sanon teitä Vanjaksi; kuulkaas, Ivan Petrovitsh, minä rakastan teitä — miksi me emme ole keskenämme *sinuja*? Olkaamme *sinuja*.

— Olkaamme vaan.

— Jumalan kiitos. Tuo on minulle sata kertaa tullut mieleen. Minä en vaan rohjennut sitä sanoa teille. Kas nyt taas sanoin: *teille*. On, näes, niin vaikeata sanoa sinä. Muistaakseni, jossain Tolstoin teoksessa on tuo asia somasti kerrottu: kaksi ihmistä lupasivat puhutella toisiaan *sinuksi*, mutta eivät mitenkään voi sitä tehdä ja siksi välttävät semmoista lausetapaa, jossa tulisi käyttää asemanoja. Ah, Natasha! Emmekö jolloinkin lue uudestaan "Lapsuus ja nuoruus" kertomusta; onhan se niin kaunis!

— No, mene, mene, kehoitti Natasha nauraen, — iloissaan unohtui tänne puhelemaan.

Alesha suuteli Natashan kättä ja läksi kiireesti.

— Näetkös, näetkös, Vanja! sanoi Natasha ja alkoi itkeä.

Viivyin hänen luonaan pari tuntia, lohdutin häntä ja sain hänet vakuutetuksi kaikesta. Tietysti hän oli

aivan oikeassa, kaikki pelkonsa oli oikeutettua. Sydämmeni oli täynnä surua, kun ajattelin hänen nykyistä asemaansa; minä pelkäsin hänen puolestaan. Mutta mikäs neuvoksi?

Minä kummeksin myöskin Aleshan käytöstä: hän rakasti Natashaa yhtä paljon kuin ennenkin, kenties katumuksen ja kiitollisuuden tunteen valtaamana vielä enemmän, kiihkoisemmin. Mutta samalla otti uusi rakkaus vanhan sijan hänen sydämmessänsä. Miten tämä oli päättyvä, — sitä oli mahdoton edeltäpäin sanoa. Minä olin hyvin utelias näkemään Katjaa. Lupasin uudelleen Natashalle tutustua Katjaan.

Näytti, ikäänkuin Natasha olisi viimein muuttunut iloiseksi: Muun muassa kerroin hänelle kaikki Nellystä, Maslobojevista, Bubnovasta, kuinka tänään Maslobojevin luona kohtasin ruhtinaan, ja määrätystä yhtymisestämme seitsemän aikaan. Tuo kaikki huvitti häntä sanomattomasti. Vanhuksista minä puhuin hänelle vain vähän ja Ichmenev-ukon käynnistä luonani en toistaiseksi virkkanut mitään; Nikolai Sergeitshin aikoma kaksintaistelu ehkä olisi pelästyttänyt Natashaa. Hänestäkin tuntui kummalliselta ruhtinaan suhde Maslobojeviin ja ruhtinaan erinomainen halu tutustua kanssani, vaikka nykyinen asema antoikin kaikkeen tuohon riittävän selityksen...

Kello kolmen aikaan minä palasin kotiin. Nelly otti minut vastaan iloisin kasvoin...

VI.

Lyönnilleen kello seitsemän illalla jouduin Maslobojevin luo. Hän otti minut vastaan äänekkäällä huudolla ja avosylin. Tietysti hän oli puolihumalassa. Mutta eniten minua kummastuttivat ne erinomaiset valmistukset, joita oli tehty minun vastaanottoani varten. Siro tompakkinen teekeittiö kiehua porisi pienellä pyöreällä pöydällä, jolle oli levitetty kaunis ja kallishintainen pöytävaate. Teeastiat olivat kristallia, hopeata ja posliinia. Toisella pöydällä, joka oli peitetty toisenlaisella, yhtä kalliilla liinalla, oli lautasilla oivallisia konvehteja, kijeviläistä hilloa sekä vetelässä että kuivassa muodossa, marmeladia, pastilleja, hyytelöä, ranskalaisia hilloja, apelsiineja, omenia ja useaa eri lajia pähkinöitä, — sanalla sanoen, täydellinen hedelmäkauppa. Kolmannella pöydällä, joka oli katettu lumivalkealla liinalla, oli mitä erilaisimpia ruoka-aineksia: kaviaria, juustoa, pasteijaa, makkaraa, savustettua kinkkua, kalaa ja rivi somia kristallipulloja monenlaisine juomineen, kaikki mitä somimman värisiä — vihertäviä, punertavia, ruskottavia, kullan keltaisia. Kaiken tämän täytteenä syrjempänä eri pöydällä, joka niinkään oli katettu valkoisella liinalla, oli kaksi maljaa täynnä sampanjaa. Sohvan edessä pöydällä seisoivat kolme pulloa: soternia, lafiittia ja konjakkia — kaikki oikeata jelsejeviläistä ja hyvin kallista. Teepöydän takana istui Aleksandra Semenovna yksinkertaisessa kylläkin, mutta siltä siistissä ja hyvällä aistilla valitussa puvussa. Hän tiesi, mikä hänelle sopi, ja nähtävästi oli siitä ylpeä; tervehtiessään minua nousi hän joltisen juhlallisesti ylös. Tyytyväisyys ja iloisuus päilyi hänen nuorekkailla kasvoillaan. Maslobojev istui puettuna somiin kiinalaisiin tohveleihin, kalliiseen kauhtanaan ja puhtaaseen, komeaan paitaan. Paidassa hänellä oli kaikkialla, mihin vain suinkin sopi, muodinmukaisia nappeja. Tukkansa oli voideltu ja muodin mukaisesti kammattu siloiseksi, sivujakaukselle.

Olin niin hämmästyntynyt, että seisahduin keskelle lattiaa ja katsoin suu auki vuoroin Maslobojeviin, vuoroin Aleksandra Semenovaan, jonka itsetyytyväisyys nousi korkeimmilleen.

— Mitä, Maslobojev, onko sinulla tänään juhlat? kysäsin minä lopulta levottomasti.

— Eikä, sinä olet ainoa vieraamme, vastasi hän juhlallisesti.

— Entäs nämät (viittasin minä ruokapöytiin), näillähän voi ravita kokonaisen rykmentin!

— Ja juottaakin, — pääseikan unehutit: juottaa! lisäsi Maslobojev.

— Onko tämä kaikki yksin minua varten?

— Sinulle sekä Aleksandra Semenovnalle. Tämän kaiken on hän keksinyt.

— Äläppäs, kas vaan! Johan sen arvasin! huudahti Aleksandra Semenovna punehtuen, mutta siltä aina yhtä tyytyväisen muotoisena. — Ei saisi ottaa vierasta kunnollisella tavalla vastaan; minä muka olen siihen syyppää!

— Aivan aamusta asti, ajatteles, aamusta asti, kun vain kuuli, että sinä tulet iltasella, oli puuhassa;

oikein oli tuskissa...

— Taasen valehteli! Ei ensinkään aamusta aikain, mutta eilen illasta. Sinä kun tulit kotiin eilen illalla, heti sanoit, että he tulevat vieraaksi koko illaksi.

— Senpäs te kuulitte väärin.

— Enpäs ensinkään kuullut väärin, asia oli niin. Minä en koskaan valehtele. Ja miksikäs ei ottaa vierasta vastaan kunnollisesti? Elämme, elämme, ketään meillä ei käy, vaikka meillä on kaikkea. Nähkööt kunnan ihmiset, että mekin osaamme ihmisten tavoin elää.

— Ja mikä on pääasia — tietäkööt, mikä oivallinen emäntä ja järjestyksen toimittaja te olette, liitti Maslobojev. — Ajatteleppas, hyvä ystävä, mikä minulle tässä sattui. Työnnettiin ylleni hollantilainen paita, nappeja pistettiin ylt'yleensä, tohvelit, kiinalainen kauhtana, omin käsin kampasi ja voiteli tukkani — oikealla pergamootilla; tahtoi vielä joillakin hajuvesillä minua valella — krem-brulella, mutta silloin en enää kärsinyt, nousin kapinaan, näytin aviovaltaani...

— Eikä ollenkaan pergamootia, mutta parhainta ranskalaista hiusvoidetta, oikeassa kirjailussa marmoripurkissa! ehätti Aleksandra Semenovna punastuneena sanomaan. — Ajatelkaas, Ivan Petrovitsh, ei päästä teatteriin, ei tanssiaisiiin, lahjottelee vain pukuja minulle; mitä iloa minulle niistä on? Pukeudun ja kävelen huoneessa yksinäni. Tässä tuonnoin sain suostumaan, olimme jo valmiina lähteäksemme teatteriin: käännysin vain kiinnittämään rintaneulaa, hänpä samassa meni kaapin luo — yksi toisensa jälkeen, ja jo olikin hiivana. Siihen jäi menomme. Ei niin ketään käy meillä vieraana; aamusin vain käy asioilla joitakin ihmisiä; minut silloin käskevät pois. Ja kumminkin on meillä teekeittiöt, on astiat, on oivallisia kuppeja — kaikkea löytyy, kaikki on lahjoitettua. Ruoka-aineitakin meille kannetaan, melkein vain ainoastaan viinejä ostamme ja jotain hiusvoidetta ja juomahankintaa — pasteijaa, kinkkua ja konvehteja ostimme teitä varten! Vaikka edes joku näkisi, miten me elämme! Kokonaisen vuoden ajan ajattelin: kunhan tulee vieras, oikea kunnan vieras, silloin me kaikki näytämme ja tarjoilemme: silloin ihmiset kiittävät sekä itsellämmekin on hauska olla; mutta että minä tuon hupsun pään voitelin, niin ei hän nyt sitä ansaitsisi; tahtoisii aina olla likaisena. Nähkääs millainen kauhtana on yllään — sekin on lahjoitettu; mutta onko hän sen veroinen? Hän ei välittäisi muusta kuin humalassa olost. Saattepa nähdä, että hän teillekin ennen teetä tarjoaa viinaa.

— Mitäs; hyvä asiahan se todella onkin; ryypätäänpäs, Vanja, kullankeltaista ja hopeanväristä, ja sitten virkistynein sieluin käydään käsin muihin juomiin.

— Kas, senhän arvasinkin!

— Älkää olko millännekään, Sashenka, kyllä teetäkin juomme, konjakin kanssa, teidän terveydeksenne.

— Niinpä arvasinkin! huudahti emäntä lyöden käsiänsä yhteen. — Tee on oikeata khanilaista, kuuden ruplaista, toissa päivänä kauppias lahjoitti, ja hän aikoo juoda sitä konjakin kanssa. Älkää totelko häntä, Ivan Petrovitsh, minä teille heti kaadan teetä ... saattepa nähdä, miten mainiota se on!

Hän alkoi puuhailla teekeittiön ääressä. Nähtävästi minua aiottiin pidättää koko illan. Aleksandra Semenovna oli koko vuoden odottanut vierasta ja nyt aikoi minusta sen korvata. Tuo kaikki ei käynyt yhteen minun laskujeni kanssa.

— Kuules, Maslobojev, sanoin minä käyden istumaan, — enhän minä ensinkään tullut luoksesi vieraihin; tulin asialle: itse sinä minut kutsuit jotain sanoaksesi...

— No, asia asiana, mutta ystävällinen seurustelu on myöskin paikallaan.

— Ei, ystäväiseni, älä siihen luotakaan. Puoli yhdeksän sanon hyvästin. On välttämätön asia; olen luvannut...

— En luule. Kuules, mitä sinä teet minulle? Ja mitä sinä teet Aleksandra Semenovnalle? Katsoppas häntä, miten on hämmästynyt. Minkä vuoksi hän minut rasvasi — olenhan pergamootilla putsattu, ajatteles sitä!

— Sinä yhä lasket leikkiä, Maslobojev. Minä lupaan Aleksandra Semenovnalle, että ensi viikolla, no, vaikkapa perjantaina, tulen teille päivälliselle; mutta nyt olen luvannut, tai, paremmin sanoen, minun täytyy mennä erääseen paikkaan. Ole hyvä ja sano, mitä sinä aioit minulle ilmoittaa.

— Ettekö todellakaan ole muuta, kuin puoli yhdeksään! huudahti Anna Semenovna aralla, valittavalla äänellä, miltei itkien, tarjoten minulle lasin oivallista teetä.

— Olkaa huoleti, Sashenka; se on vain turhaa puhetta, ehätti Maslobojev. — Hän jää meille, turhaa kaikki. Mutta kuules, Vanja, sanoppas minulle, missä sinä yhä käyt? Mitä asioita sinulla on? Voiko saada tietää? Sinähän joka päivä käyt jossain, etkä työskentele...

— Mitä sinä sillä tiedolla teet? Muuten ehkä sanonkin sinulle sittemmin. Mutta selitäppäs sinä, miksi sinä tulit minun luokseni eilen, vaikka minä olin sanonut sinulle, muistathan, etten minä ole silloin kotona?

— Sitten jälkeinpäin muistin, eilen unehutin. Asiasta todella tahdoin kanssasi puhella, mutta ennen kaikkea täytyi saada Aleksandra Semenovna rauhoittumaan. "Näes", sanoo, "on ihminen, löysi ystävän, mikset kutsu meille?" Jopa, veliseni, minua sinun tähtesi on neljä vuorokautta ripitetty. Pergamootin tähden minulle tietysti toisessa maailmassa annetaan neljäkymmentä syntiä anteeksi, niinpä ajattelinkin, miks'ei viettä iltaa ystävydessä? Tuumasta toimeen: kirjoitin, että, muka on semmoinen asia, että jollet tule, niin kaikki laivamme hukkuvat.

Pyysin, ettei hän vasta niin tekisi, parasta kun edeltäpäin sanoo asian. Eikä tuo hänen selityksensä minua ollenkaan tyydyttänyt.

— No, mutta miksi sinä äsken minua pakenit? kysäsin.

— Taanoin oli minulla todella asiaa, en tuonkaan vertaa valehtele.

— Eikö se ollut ruhtinaan kanssa?

— Miellyttääkö teitä tee? kysäsi sima äänellä Aleksandra Semenovna.

— Erinomaista, Aleksandra Semenovna, mainiota! En ole vielä koskaan juonut tällaista.

Aleksandra Semenovnan kasvot oikein loistivat tyytyväisyydestä ja hän kiiruhti kaatamaan teetä lisään.

— Ruhtinas! huudahti Maslobojev. — Tuo ruhtinaspä on aika kelmi, suuri veijari ... no! Kuules, veliseni, mitä minä sanon sinulle: vaikka minä itse olen hyvä veijari, kainostelisin sittenkin olla hänen nahassaan! Se siitä; suu kiinni! Ainoastaan sen verran minä voin hänestä sanoa.

— Ja minäpä aivan kuin vartavasten tulin luoksesi, kysyäkseeni muun muassa hänestä. No sen ehtii vielä. Mutta miksikä sinä eilen minun poissa ollessani annoit Helenalleni makeisia, miksi hänen edessään tanssit? Ja mistä asiasta sinä hänen kanssaan puolitoista tuntia puhelit?

— Helena on pikku tyttö, kahdentoista tai yhdentoista vanha, asuu väliaikaisesti Ivan Petrovitshin luona, selitti Maslobojev Aleksandra Semenovnalle. — Katso, Vanja, katsos tuota, pitkitti Maslobojev osottaen sormellaan Aleksandra Semenovnaa, — kuinka hän punastuikaan kuultuaan, että minä vein tuntemattomalle tytölle namusia, miten punottaakaan, mitenkä vavahtikaan, aivan kuin me olisimme äkkiarvaamatta pistoolilla ampuneet ... kas, kas silmäsiään, ne säkenöivät kuni tuliset hiilet. Älkääpäs ensinkään, Aleksandra Semenovna, koettako salata! Mustasukkainen olette. Jos en olisi selittänyt, että se on yksitoistavuotias tyttö, olisi kohta tukasta kiskonut, ei edes hiusvoidekaan olisi minua pelastanut!

— Ei se nytkään pelasta!

Tämän sanottuaan Aleksandra Semenovna yhdellä hyppäyksellä harppasi teepöydästä luoksemme ja ennenkun Maslobojev ehti suojella päätään, tarttui hänen tukkaansa ja riuhtoi siitä koko lailla.

— Tuossa sinulle, siinä saat! Uskallatko vieraan aikana sanoa minua mustasukkaiseksi, vieläkö uskallat, vieläkö, vieläkö!

Hänen kasvonsa tulivat aivan punaisiksi ja vaikka hän leikillään oli tekevinään, sattui kumminkin Maslobojeviin koko lailla.

— Kaikkea joutavaa puhuu! sanoi Aleksandra Semenovna totisena minulle.

— Nyt näit, Vanja, mimmoinen on eloni! Siitä syystä on välttämättömästi saatava ryyppy! päätti Maslobojev korjaellen tukkaansa, ja melkein juosten meni hän pullon luo. Mutta Aleksandra Semenovna ehti ennen häntä, kiiruhti pöydän luo, kaatoi ryyppyyn ja tarjosi hänelle, vieläpä lempeästi nipisti häntä poskeen. Maslobojev ylpeänä iski minulle silmää, napsautti kielellään ja juhlallisesti joi ryyppynsä.

— Makeisista on vaikea sanoa varmaa, alkoi Maslobojev istuen viereeni sohvalle, — Minä ostin ne toissa päivänä hutikassa ollessani vihannespuodista, miksikä — sitä en tiedä. No, ehkäpä vain kannattaakseni kotimaista kauppaa ja teollisuutta, en voi varmaan sanoa. Muistan vain, että minä silloin hutikassa astuin katua pitkin, kaaduin likaan, revin tukkaani ja itkin, etten kykene mihinkään. Minä tietysti unhotin makeiset, ja niin ne jäivät taskuun eiliseen saakka, kun istuessani sohvaasi istuin

niiden päälle. Tanssiinkin on syynä samainen humaluuteni, sillä eilenkin minä olin tavallisessa hutikassa, ja hutikassapa minä, milloin olen tyytyväinen kohtalooni, toisinaan tanssin. Siinä koko juttu; ehkä lisäksi vielä tuo orpo herätti minussa sääliä, ja sitä paitsi, hän ei tahtonut kanssani puhella, tuntui olevan vihainen. Minä aloinkin tanssia ilahduttaakseni häntä, makeisia tarjoilin.

— Etköhän vain lahjonut häntä urkkiaksesi häneltä joitakin tietoja, ja tunnusta pois suoraan: sinä tahallasi tulit asuntooni tietäen, etten minä ollut kotona, puhellaksesi hänen kanssaan kahden kesken, jotain kuullaksesi, niinkö? Minähän tiedän, että sinä istuit hänen kanssaan puolentoista tuntia, vakuutit hänelle, että tunsit hänen äiti-vainajansa ja jotain kyselit.

Maslobojev siristi silmiänsä ja viekkaasti naurahti.

— Eipäs tuollainen aate olisi ollut hullumpi, sanoi hän. — Ei, Vanja, ei se ollut sitä. Ja, no, miksikäs ei tilaisuuden sattuessa kysyäkin; mutta en minä silloin sitä tarkoittanut. Kuules, vanha ystävä, vaikka minä nyt olenkin hyvässä hutikassa, tapani mukaan, muista kumminkin, että *pahassa aikeessa* ei Filip sinua koskaan petä, *pahassa aikeessa*, kuule.

— Entä ilman pahaa aikomusta?

— No ... ei ilman pahaakaan aikomusta. Mutta jääköön se hitoilte, ryypätään, ja sitte puhumme asiasta! Asiahan on joutavanpäiväinen, pitkitti Maslobojev ryypättyään. — Bubnovalla ei ollut mitään oikeutta pitää tuota tyttöä; olen saanut tietää kaikki. Ei siinä ollut minkäänlaista ottotyttärekseksi ottamista, tai muuta semmoista. Tytön äiti oli velkaa Bubnovalle, tämäpä ottikin tytön luokseen. Vaikka Bubnova onkin veijari, julmuri, on hän siltä hupakko naikkonen, kuten naiset yleensä. Vainajalla oli hyvä passi; siis kaikki puhdasta ja selvää. Helena voi elää sinun luonasi, vaikka olisikin hyvin hyvä, jos joku perheellinen ja hyvä ihminen ottaisi hänet kasvattaakseen. Mutta nyt toistaiseksi olkoon tyttö luonasi. Ei se mitään tee. Minä sovittelen kaikki sinulle valmiiksi, niin ettei Bubnova uskalla sormellaankaan liikuttaa. Äiti-vainajasta minä en saanut melkein minkäänlaista varmaa tietoa. Hän on jonkun Salzmanin leski.

— Niin on; niin minulle Nellykin sanoi.

— No, se asia on siis lopussa. Ja nyt, Vanja, alkoi Maslobojev jonkinlaisella juhlallisella äänellä, — minulla on sinulle eräs pieni pyyntö. Täytähän sinä sen. Kerro minulle mahdollisimman tarkkaan, mimmoisia asioita sinä toimitat, missä käyt, missä viivyt päiväkausin? Vaikka minä osiksi olen kuullutkin ja tiedän, täytyy minun tietää paljon tarkemmin.

Moinen juhlallisuus minua hämmästytti, saattoipa jonkinlaista rauhattomuuttakin mieleeni.

— Miksikä niin? Mitä sinä sillä tiedolla teet? Sinä kyselet niin juhlallisesti...

— No niin, Vanja, pitemmittä puheitta: minä tahdon osottaa sinulle palveluksen. Näes, ystäväiseni, jos minä viekastelisin sinulle, osaisin minä urkkia tiedot ilman juhlallisuuttakin. Sinäpä luulet, että minä viekastelen — äsken mainitsit namusista; kyllä minä ymmärrän tarkoituksesi. Mutta kun minä puhun juhlallisesti, en siis etsi omaa etuani, mutta sinun. Sinä älä siis epäile, vaan puhu suoraan, selvä totuus...

— Millaisesta palveluksesta on puhe? Kuules, Maslobojev, miksikä sinä et tahdo kertoa minulle jotain ruhtinaasta? Minä tarvitsen tietoja hänestä. Sillä tapaa sinä tekisit minulle palveluksen.

— Ruhtinaasta? Hm!... No, olkoon menneeksi, sanon suoraan: minä nyt kuulustelenkin sinua ruhtinaan vuoksi.

— Mitenkä?

— Kas näin; minä, veliseni, huomasin, että hän on jotenkin sotkeutunut sinun asioihisi; muun muassa hän minulta kyseli sinusta. Mitenkä hän sai tietää sen, että me olemme tuttuja keskenämme, se ei kuulu sinuun. Mutta pääasia on tämä: ole varoillasi tuon ruhtinaan suhteen. Hän on Juudas, pettäjä, vieläpä huonompi sitä. Senpä vuoksi kun minä näin, että hän sekaantuu asioihisi, vapisin minä sinun tähtesi. Toisekseen, enhän minä tiedä mitään; senpä vuoksi pyydänkin sinun kertoman, jotta voisin saada selkoa... Ja juuri sen tähden minä tänään sinut luokseni kutsuinkin. Kas, siinä se nyt on se tärkeä asia; suoraan sanonkin sinulle.

— No, sanathan sinä minulle ainakin jotain, vaikka sen, minkä tähden juuri minun tulee varoa ruhtinasta.

— Hyvä; olkoon menneeksi; minuahan toisinaan jotkut käyttävät asioillaan. Ja ajatteles itse: jotkut uskovat minulle asioitansa sen vuoksi, kun minä en ole lörppö. Mitenkäs minä sinulle sitten kertoisin? Älä siis pane pahaksesi, jos sinulle kerron yleisin piirtein, liian yleisin piirtein, vain näyttääkseni,

millainen muka heittiö hän on. Mutta alappas sinä ensin oma asiasi.

Ajattelin, ettei minulla ollut vähintäkään syytä salata mitään Maslobojeviltä. Natashan asia ei ollut mikään salaisuus, sitä paitsi sopi Maslobojevin puolelta odottaa jotain Natashan hyväksi. Tietysti muutamista seikoista minä katsoin parhaaksi vajjeta. Maslobojev kuunteli erittäin tarkkaavasti kaikkea sitä, mikä koski ruhtinasta; useissa kohdin hän keskeytti minut, useita seikkoja kyseli uudelleen, ja näin tulini hänelle kertoneeksi jotenkin tarkkaan. Kertomukseni kesti puolen tuntia.

— Hm! Viisas pää on tuolla työllä, sanoi Maslobojev, — ja vaikkapa hän ei kokonaan oikein olisi arvannutkaan ruhtinaasta, niin ainakin on se hyvä, että hän jo heti alussa huomasi, kenen kanssa oli tekemisissä, ja keskeytti pitemmän tuttavuuden. Oikein reippaasti tehty, Natalja Nikolajevna! Juon hänen terveydekseen! (Maslobojev ryyppäsi.) Tässä ei tarvittu ainoastaan ymmärrystä, mutta vielä enemmän sydäntä, ettei sallisi itseänsä pettää. Eikä sydän harhaan vienytkään. Tietysti asiansa tyttö menetti: ruhtinas saa tahtonsa täytetyksi ja Alesha hylkää tytön. Yhtä on sääli, Ichmenevia, — kymmentuhatta maksoi tuolle lurjukselle! Kuka Ichmenevin asiaa ajoi, kuka puuhasi? Itse kaiketikin! Oih! Semmoisia ovat nuo kiivasmieliset ja jalosydämmiset! Ei ole moisesta väestä minnekään! Ruhtinaan suhteen olisi ollut meneteltävä kokonaan toisin. Minä olisin hankkinut Ichmeneville semmoisen asianajajan että oikein, — oh-hoih!

Harmissaan löi Maslobojev nyrkillään pöytään.

— Kuules, mitäs se ruhtinas nyt aikoo?

— Sinä vain yhä siitä ruhtinaasta. Mitäpä hänestä sanoisi; enpä ole mielissäni, että aloin puhua. Minähän, Vanja, tahdoin vain sinua varottaa tuon lurjuksen suhteen, jotta, niin sanoakseni, varjelin sinua hänen vaikutukseltaan. Ken hänen kanssaan joutuu tekemisiin, se ei ole vaaratta. Sinä siis pidäkin silmäsi auki; siinä kaikki. Ja sinä kun luulit, että minä sinulle ehkä minkälaisia pariisilaisia salaisuuksia tahdon ilmaista. Heti huomaa, että olet romaanien kirjoittaja! No, mitä voi puhua lurjuksesta? Lurjus on aina lurjus... Jos esimerkiksi kerron sinulle erään hänen juttunsa, tietysti mainitsematta paikkoja, kaupunkeja, henkilöjä, siis ilman kalentaarisia tarkkuuksia. Sinä tiedät jo, että hän ensi nuoruutensa aikoina, kun oli pakoitettu vielä toimeen tulemaan kansliatyöllä, nai rikkaan kauppiaan-tyttären. No, tuolle vaimolleen ei hän ollut kovinkaan kohtelias, ja vaikka asia nyt ei koske vaimoa, niin huomautan, Vanja ystäväiseni, että ruhtinas koko ikänsä keinotteli moisella tavalla. Tässä vielä tapaus! Hän matkusti ulkomaille. Siellä...

— Maltas, Maslobojev, mistä matkastaan sinä puhut? Minä vuonna?

— Tasan yhdeksänkymmentä yhdeksän vuotta sitten ja lisäksi kolme kuukautta. No niin, siellä hän maanitteli erään tytön eräältä isältä ja vei tytön mukanaan Pariisiin. Ja miten vielä teki! Isä oli jokin tehtailija tai oli osallisena jossain semmoisessa liikkeessä. En osaa varmaan sanoa. Minä, näes, vaikka sinulle kerronkin, teen sen omien päätelmiäni ja muiden tosiseikkojen perusteella. Ruhtinas siis pettikin tuon isän, tупpaantui hänen kanssaan osalliseksi liikkeeseen. Petti täydelleen ja otti häneltä rahat. Rahoista tietysti oli ukolla jotkin kirjalliset todisteet. Mutta ruhtinaspa tahtoi saada rahat niin, ettei maksaakaan huolisi, taikka kuten me sanomme, — suorastaan varastaa. Ukolla oli tytär ja kaunotar olikin, ja tuota tyttärtä rakasti eräs ihanteellinen ihminen, Schillerin velimies, runoilija ja samalla kauppias, nuori ajattelija, sanalla sanoen, oikea saksa, Feferkuchen joku.

— Mitä, onko hänen sukunimensä Feferkuchen?

— No, ehkäpä ei juuri Feferkuchen, hiisi hänet vieköön, eikä se kuulukaan asiaan. Se vaan on niin, että ruhtinas saavutti tyttären suosion, saavuttipa sen siinä määrin, että tyttö rakastui häneen aivan kuin mieletön. Ruhtinas tavotteli silloin kahta seikkaa: ensiksi vallata tyttö ja toiseksi velkakirjansa, jotka oli ukolle antanut tältä saamistaan rahoista. Ukon kaikkien laatikkojen avaimet olivat tyttärellä. Ukko rakasti tyttärtänsä aivan rajattomasti, niin paljon, ettei tahtonut päästää tyttärtään mieheläänkään. Ihan totta. Kaikille kosijoille oli mustasukkainen, ei voinut käsittää, mitenkä voisi tyttärestään erota. Pois ajoi Feferkucheninkin, semmoinen ukon höperö, englantilainen...

— Englantilainenko? Missäs se kaikki tapahtui?

— Minähän sanoin häntä englantilaiseksi vain vertauksen vuoksi, ja sinä isket siihen kiinni. Se tapahtui Santa-fe-de-Bogodan kaupungissa, vai liekö Krakovassa, mutta varmimmin kaikista, että se oli Nassaun ruhtinaskunnassa, niinkuin on selterivesipullon kylkeen kirjoitettu, ihan varmaan Nassaussa; oletko nyt jo tyytyväinen? No, niin siis ruhtinas suostutteli tytön ja vei hänet isän kotoa; mutta ruhtinaan tahdosta ja käskystä otti tyttö mukaansa joitakin asiapapereita. Näes, Vanja, onhan sitä semmoista rakkautta! Oh, Jumalani, ja tyttö kumminkin oli kunniallinen, rehellinen, jalosydämminen! Tosi, että ehkä hän ei papereista suuriakaan ymmärtänyt. Yksi asia häntä huolestutti: isän kirous. Ruhtinas tiesi siihenkin keinon: antoi työlle asianmukaisen, laillisen sitoumuksen siitä, että antaa

itsensä vihkiä tytön kanssa. Näin sai uskotelluksi tytölle, että he nyt matkustavat vain vähäksi ajaksi huvittelemaan, mutta kun ukon viha lauhtuu, hekin palaavat vihittyinä ukon luo ja asuvat sitten ikänsä kolme yhdessä, rauhassa ja rakkaudessa varoja kartuttavat ja niin edespäin loppumattomiin. Tyttö pakeni, isä kirosi hänet ja teki vararikon. Tytön jälkeen Pariisiin läksi Frauenmilchenkin, jätti kaikki, kauppansakin jätti; kovin oli tyttöön rakastunut.

— Seis! Mimmoinen Frauenmilchen?

— No, tuo, mikä se olikaan! Feyerbach ... ptyh, mokoma: Feferkuchen! No niin, ruhtinaan tietysti ei sopinut naida: mitäs muka ruhtinatar Hlestakov sanoo? Mitenkä parooni Pomoikin siitä arvelee? Siis täytyi pettää. No, pettikin liian julkeasti. Ensiksi, ehkä liene lyönytkin häntä, toiseksi, tahallaan kutsui luokseen Feferkuchenin, se kävikin, tuli naisen ystäväksi, no, surkeilivat yhdessä, illat pitkät yhdessä istuivat, onnettomuuttansa, itkivät, mies lohdutteli — tietysti, kuten hurskaat ainakin. Ruhtinas tahallaan laittoikin asiat näin: tapaa heidät kerran myöhään ja keksiikin, että he pitävät yhteyttä, alkoi siitä juonitella: omin silmin, näin, sanoo. No niinpä työnsikin heidät kummankin pellolle, itsepä matkusti joksikin ajaksi Lontooseen. Nainenpa olikin jo toisaanne päin, kohta syntyi hänelle tyttö ... no, tuota, tarkoitin: poika syntyi, pikkunen poika. Volodkaksi ristittiin. Feferkuchen oli kummina. Sen jälkeen läksi hän lapsineen Feferkuchenin seurassa. Tällä oli hiukan varoja. Matkustivat Sveitsin, Italian ... sanalla sanoen, kävivät kaikissa runollisissa maissa, niinkuin pitääkin. Nainen yhä vain itki, ja Feferkuchen surkeili, ja niin kului useita vuosia, tyttö kasvoi. Ruhtinaan olisi kaikin puolin ollut hyvä olla, yksi asia oli paha: naimalupaus-kirjaa ei saanut naiselta pois. "Kunnoton mies sinä olet, sanoi nainen ruhtinaalle jäähyväisiksi, — sinä ryöstit rahani, veit kunniani ja nyt hylkää minut. Hyvästi! Naimasitoumustasi minä en kumminkaan sinulle anna. En sen vuoksi ole sitä antamatta, että tahtoisin jolloinkin sinulle tulla, mutta siksi, että sinä pelkäätkin kirjallista todistusta. Siispä se jääköönkin ijäksi minun käsiini". Sanalla sanoen, nainen intoili, mutta ruhtinas sittenkin pysyi rauhallisena. Yleensä moisten lurjusten on mainiota olla tekemisissä niin sanottujen ylevämielisten olentojen kanssa. He ovat niin jaloja, että heidät aina voi helposti peijata, ja toiseksi, he tyytyvät aina ylevään ja jaloon halveksumiseen, sen sijaan että panisivat käytännössä lain toimeen, jos milloin vain sen voi panna. Samoin tuo äitikin: osotti vain ylpeätä halveksumista, vaikka todistuskappaleen jättikin itselleen; ruhtinas taas varsin hyvin tiesi, että nainen ennemmin lopettaa päivänsä hirressä, kuin käyttää todistetta asiaan. Sen vuoksi olikin jonkin aikaa levollinen. Vaikka nainen sylkäsikin ruhtinaan kirottuun naamaan, jäi kumminkin Volodka hänen vastuksikseen — entäpä, jos olisi kuollut, mihinkä poika olisi jäänyt? Sitäpä ei äiti ajatellut ollenkaan. Bruderschaft myöskin rohkaisi häntä eikä ajatellut sen pitemmälle; Schilleriä lukivat kumpikin. Viimein Bruderschaft jostain syystä sairastui ja kuoli.

— Tuoko Feferkuchen?

— No, hänpä juuri, hiis hänet! — Nainenpa...

— Maltas! Montako vuotta he matkustelivat?

— Täsmälleen kahteensataan. Niin, nainen palasi Krakovaan. Isäpä ei ottanutkaan vastaan, kirosi, tytär kuoli, ruhtinas iloissaan ristinmerkillä siunasi itsensä. Minä olin siellä, simaa join, viiksejä pitkin virtasi, suuhun ei sattunut, minulle annettiin potku, ja siitä tuli aika sotku ... ryyppätään, Vanja, veliseni!

— Minä arvelen, että sinä, Maslobojev, ajat juuri näitä ruhtinaan asioita.

— Sitäkö sinä välttämättömästi tahtoisit?

— En vain käsitä, mitä sinä siinä asiassa saat toimeen!

— Asia on, näes, se, että kun nainen kymmenen vuoden kuluttua taas palasi Madridiin vieraalla nimellä, niin täytyi kaikki tuo saada tietää, niin Bruderschaftista, kuin ukosta, samoin pikkusesta, ja kuoliko nainen, ja eikö ole papereita, ja niin pois päin, aina loppumattomiin. Ja sitten vielä jostain muusta. Ruhtinas on häijy ihminen, varo häntä, Vanja, mutta Maslobojevistä sinä ajattele tätä: älä koskaan sano häntä konnaksi! Sillä vaikka hän onkin konna (minun luullakseni, ei ole olemassa ihmistä, joka ei olisi konna), niin ei hän suo sinulle pahaa. Minä olen nyt kovassa hutikassa, mutta muista: jos jolloinkin, ennemmin tai myöhemmin, nyt tai tulevana vuonna, sinusta näyttää, että Maslobojev sinua vastaan jotain viekasteli (älä suinkaan unehuta tätä sanaa, *viekasteli*), — niin tiedä, ettei se ollut pahassa tarkoituksessa. Maslobojev pitää sinua silmällä. Sen vuoksi älä usko epäluuloja, paras on, että tulet ja sanot asian suoraan, veljellisesti Maslobojeville itselleen. No, tahdotko nyt naukata?

— En.

— Entäs haukata?

— En, veli hyvä, suo anteeksi...

— No, niin korjaukin sitten tiehesi, kello on neljännestä vailla yhdeksän, ja sinähän olet hätäpussi. Nyt on aika sinun mennä.

— Mitä? Kuinka? Joi itsensä humalaan ja nyt ajaa vieraan pois! Aina hän on mokoma! Voi sinua hävytöntä! sanoi Aleksandra Semenovna milt'ei kyynelsilmin.

— Jalkamies ei ole ratsastajan toveri! Aleksandra Semenovna, me jäämme kahden ja käymme jumaloimaan toisiamme. Tämöpä tässä on kenraali! Ei, Vanja, minä valehtelin; sinä et ole kenraali, minähän olen — lurjus! Katso, minkä näköinen minä nyt olen. Mikä minä olen sinun suhteesi? Anna anteeksi, Vanja, älä pane pahaksesi, ja suo päästää tunteeni...

Hän tarttui kaulaani ja alkoi itkeä. Minä aloin tehdä lähtöä.

— Ah, Jumalani! Ja meillä kun on illallinenkin valmis, puheli Aleksandra Semenovna suurimmassa surussa. Tulettekohan perjantaina?

— Tulen, Aleksandra Semenovna, toden totta tulen.

— Te ehkä halveksitte, hän kun on tuommoinen — humalainen. Älkää katsoko ylen, Ivan Petrovitsh, hän on hyvä, oikein hyvä, ja teitä hän niin paljon rakastaa! Minulle hän puhuu teistä yöt päivät, yhä vain teistä. Vartavasten osti teidän teoksenne minulle; en ehtinyt vielä lukea; huomenna alan. Ja miten hyvältä minusta tuntuu, kun te tulette meille! En näe ketään, ei kukaan käy meillä istumassa. Meillä on kaikkea kyllin, sittenkin yksin istumme. Nytkin tässä istuin, yhä kuultelin, aina vaan kuuntelin, kun te puhuitte, ja kuinka hyvästi se on... Siis hyvästi perjantaihin!

VII.

Kiiruhdin kotiin. Maslobojevin puhe kovin hämmästytti minua. Herra ties, mitä tuumia, tulikaan päähäni... Aivan kuin kaiken uhalla odotti kotona minua eräs tapaus, joka koski minuun kuin sähkökoneesta lähtenyt sähkövirran isku.

Asuntotaloni portin vastassa seisoj lyhtypatsas. Kun vain olin päässyt portin alle, hyökkäsi luokseni eräs kummallinen olento niin äkkiä, että minä oikein kiljahdin. Se oli jokin elävä olento, pelästynyt, vapiseva, puolihöperö, joka huudahtaen tarttui käteeni. Kauhistus valtasi minut. Se oli Nelly!

— Nelly! Mikä sinun on? huudahdin minä, — rauhoituhan toki!

— Siellä, ylhäällä ... hän istuu ... meillä.

— Kuka? Lähtekäämme; lähde minun kanssani.

— En tahdo, en tahdo lähteä! Minä odotan, kunnes hän menee pois ... odotan porstuassa ... en tahdo.

Nousin ylös huoneeseeni, jokin outo aavistus oli mielessäni, aukasin oven ja näin ruhtinaan. Hän istui pöydän luona ja luki romaania. Siltä ainakin näytti, sillä kirja oli auki.

— Ivan Petrovitsh! huudahti hän iloissaan. — Kuinka iloinen olenkaan, että te viimeinkin tulitte. Olin juuri aikeessa lähteä pois. Toista tuntia jo teitä odotin. Lupasin tänään kreivittären suurimmasta ja hartaimmasta pyynnöstä, että tulen tänä iltana hänen luokseen teidän kanssanne. Hän niin kovin pyysi sitä, hän niin mielellään tahtois tutustua teihin. Ja kun te olette minulle luvannut, niin päätin pistäytyä teillä aikasemmin, ennenkuin ehditte minnekään lähteä, ja pyytää teitä keralleni. Ajatelkaas suruani; tulen teille, teidän palvelijanne ilmoittaa, ettette ole kotona. Mikäs neuvoksi! Olin vakuuttanut kunniasanallani, että tulen teidän kanssanne; siksi istuin odottamaan teitä päättäen, että odotan neljännestunnin. Mutta siinä se nyt oli neljännes — aukasin teidän kirjoittamanne romaanin ja unohduinkin sitä lukemaan. Ivan Petrovitsh! Tämähän on täydellisyys! Eihän teitä nyt enää voi ymmärtää! Saittehan minulle kyneleet silmiin. Minähän itkin, ja minä en itke usein...

— Te siis tahdotte, että minä läksisin? Täytyypä minun sanoa ... vaikken ollenkaan ole sitä vastaan, mutta...

— Herran tähden, lähtekää! Mitäpä te minulle teettekään? Minähän odotin teitä puolitoista tuntia! Sen lisäksi on minulla niin kovin, niin kovin paljon teille puhumista, — ymmärrättehän, mistä asiasta? Te tiedätte koko sen asian paremmin, kuin minä... Kenties me voimme jotain päättää, sovimme yhteisesti jostain, mieltikääpäs! Herran tähden, älkää kieltäykö.

Ajattelin, että ennen tai myöhemmin minun tulee lähteä. Natasha kylläkin on nyt yksin, hän kaippaa minua, mutta olihan hän itse pyytänyt minua mitä pikemmin tutustumaan Katjaan. Sitä paitsi saattaa Aleshakin olla siellä... Tiesin, ettei Natasha voi saada rauhaa, ennenkuin tuon hänelle tietoja Katjasta, ja päätin siis lähteä. Mutta minua epäilytti Nellyn vuoksi.

— Odottakaa hiukan, virkoin ruhtinaalle ja menin ulos rapuille.
Nelly seiso siellä pimeässä loukossa.

— Miksi sinä et tahdo tulla sisälle, Nelly? Mitä hän sinulle teki?
Mitä hän sinulle puhui?

— Ei mitään... Minä en tule, en tule ... hoki Nelly, — minä pelkään...

Jos miten häntä pyytelinkään — ei mikään auttanut. Sovimme lopulta siten, että kun vaan minä olen ruhtinaan kanssa lähtenyt, Nelly menisi huoneeseen ja sulkisi oven jälkeensä.

— Äläkä päästä sisään ketään, Nelly, vaikka miten kuka pyytäisikään.

— Menettekö te hänen kanssaan?

— Menen.

Nelly vavahti ja tarttui käteeni, ikäänkuin olisi aikonut pyytää, etten läksisi, mutta ei kumminkaan virkkanut sanaakaan. Päätin kuulustella häntä huomenna tarkemmin.

Pyödettyäni ruhtinaalta anteeksi, aloin pukeutua. Ruhtinas vakuutteli minulle, ettei sinne lähtiessä huoli mitään erityisiä pukuja ja laitoksia.

— Ehkä nyt jotain vähän uudempaa! lisäsi hän tarkastaen minua inkvisiittorin katseella ylhäältä alas, — ymmärrättehän, säätymme ei ole kokonaan vapaa tapain orjuudesta ... eihän niistä sovi kokonaan olla erillään. Semmoista täydellisyyttä te ette tule vielä kaualla aikaa seurapiirissämme tapaamaan, liitti hän puheensa lopuksi mielihyvällä huomattuaan, että minulla oli hännystakki.

Samassa me läksimme. Vieläkin pysähdyin rapuilla, palasin huoneeseeni, jonne Nelly jo oli pujahtanut, ja sanoin hänelle hyvästi. Hän oli kovin levoton. Kasvonsa olivat siniset. Pelkäsin pahinta hänen suhteensa, oli niin raskasta jättää hänet yksin.

— Millainen kummallinen palvelija teillä on, sanoi ruhtinas rappuja alas mennessämme. — Onhan tuo pieni tyttö teidän palvelijanne?

— Ei ... hän ... asuu luonani jonkun aikaa.

— Kummallinen tyttö. Minä olen varma, että hän on höperö. Ajatelkaas, alussa vastaili minulle hyvin, mutta sitten, kun näki minut paremmin, hyppäsi luokseni, kiljahti, alkoi vavista, tarttui minuun kiinni ... jotain aikoi sanoa, eikä voinut. Täytyypä minun tunnustaa, että aloin jo peljätä, aioin jo paeta, mutta, Jumalan kiitos, hän läksikin minua pakoon. Mitenkä te vain voitte tulla toimeen hänen kanssaan?

— Hän on kaatuvatautinen, vastasin minä.

— Ahaa, vai niin! No, ei se sitten ole niin kumma ... jos hän on kaatuvatautinen.

Samassa sovittelin mielessäni yhteen seuraavat asiat. Että Maslobojevin eilinen käynti huoneessani, vaikka hän tiesi minun olevan poissa kotoa; että tämänpäiväinen käyntini Maslobojevin luona; että Maslobojevin tämänpäiväinen kertomus, jonka hän jutteli humalapäissään ja vastenmielisesti; että hänen kutsunsa luokseen tänään kello seitsemäksi, hänen vakuuttelemisensa olla uskomatta hänen viekastelemisiaan, ja viimeksi, että ruhtinas odotti minua puolitoista tuntia ja vielä, ehkä tietäen, että minä olen Maslobojevin kesteissä, ja Nellykin pakeni häntä ulos, — että näillä kaikilla täytyi olla jotain yhteyttä keskenään. Syytä olikin kyllin ajatella näitä.

Portin edessä odottivat meitä ruhtinaan vaunut. Istuimme niihin ja läksimme ajamaan.

VIII.

Matkamme ei ollut pitkä, Kauppasillalle saakka. Ensin olimme jonkun aikaa ääneti. Mielessäni pyöri yhä

ajatus: mitenkä ruhtinas alkaa puheen kanssani? Minusta tuntui, että hän koettaa udella minulta, tiedustella jotain, jota hänen oli tarvis tietää. Mutta hän alkoikin kaikitta mutkitta ja suoraan kävi asiaan:

— Minua nyt kovin huolestuttaa eräs seikka, Ivan Petrovitsh, alkoi hän, — josta minä ennen kaikkea tahdon puhella teidän kanssanne ja kysyä neuvoanne: jo kauan sitten olen päättänyt luopua oikeudestani, jonka voitin oikeuden käynnissämme ja jättää riidanalaiset kymmenentuhatta Ichmeneville. Mitenkä voisi sen parhaiten tehdä?

"Ei ole totta, ettet tietäisi, mitenkä tekisit", johtui heti mieleeni. "Etköhän vain aio tehdä minusta pilaa?"

— Enpä tiedä, ruhtinas, vastasin hänelle mitä yksinkertaisimmin, — jossain muussa asiassa, se on kaikessa, mikä kuuluu Natalja Nikolajevnaan, olen valmis antamaan kaikkia tietoja, joita te tai me tarvitsemme, mutta tässä asiassa te tietysti tiedätte enemmän, kuin minä.

— En, en, paljon vähemmän. Te tunnette hyvin Ichmenevin, ja ehkäpä myöskin Natalja Nikolajevna teille monasti ilmaisi ajatuksensa siitä; tämäpä voisi ollakin minulle pääjohtona. Te voitte olla minulle suurena apuna; asia on hyvin vaikea ratkaista. Minä olen valmis tekemään myönnytyksiä, olenpa jo varmasti päättänyt tehdä myönnytyksiä, päättykööt muut asiat miten tahansa; ymmärrättehän? Mutta kuinka, missä muodossa tehdä myönnytyksiä, — siinäpä kysymys? Ukko on ylpeä, itsepäinen; paljon mahdollista, että hän loukkaa vielä minua hyvyteni palkaksi ja viskaa minulle nuo rahat takaisin...

— Suokaa minun kysyä: mitä arvelette niistä rahoista — ovatko ne teidän vai hänen?

— Minä olen oikeudessa voittanut, siis rahat ovat minun.

— Entä omantuntonne mukaan?

— Tietysti minä pidän niitä ominani, vastasi ruhtinas jossain määrin hämmästyneenä häikäilemättömyydestäni. — Mutta te nähtävästi ette tietäne asiaa tarkalleen. Minä en syytä vanhusta tahallisesta petoksesta ja, sanonkin teille suoraan, en ole koskaan syyttänytäkään. Miksikä hän salli tehdä itselleen vahinkoa. Hänen syynsä on se, ettei tarkkaan pitänyt asioista vaaria, ei huolehtinut hänelle uskotuista asioista, ja välillämme olleen sopimuksen mukaan oli hän muutamista semmoisista asioista vastuunalainen. Mutta tiedätekö, ettei asia ole vielä siinäkään, vaan sen perusjohteena ovat silloiset keskinäiset solvauksemme, sanalla sanoen, molemminpuolisessa loukatussa itserakkaudessa. Mahdollisesti minä en silloin olisi ollenkaan piitannut noista joutavista kymmenestä tuhannesta; mutta te tietysti tiedätte, mistä syystä ja mitenkä silloin koko tuo asia alkoi. Minä myönnän olleeni silloin epäluuloinen, ehkäpä olin väärässäkin, (se on, minä olin silloin väärässä), mutta minä en sitä huomannut ja harmistuneena, loukkaantuneena hänen solvauksistansa en tahtonut jättää käyttämättä tilaisuutta ja aloin oikeudenkäynnin. Ehkä tuo kaikki teidän mielestänne ei ole lainkaan ylhäiselle sopivaa. Minä en tahdo itseäni puolustella; huomautan teille vain, että vihastuminen ja pääasiallisesti ärsytetty itserakkaus ei vielä ole ristiriidassa jalosyntyyisyyden kanssa, vaan on se luonnollista, ihmisellistä, ja täytyypä minun vielä uudestaan sanoa teille, että minä hyvin vähän vain tunsin Ichmeneviä ja täydellisesti uskoin huhut hänen tyttärensä ja Aleshan välisistä suhteista; näin siis voin uskoa tahallisen varkaudenkin tapahtuneen...

Mutta se nyt sikseen. Pääasia on nyt se, mitä minun tällä kertaa tulee tehdä? Kieltäytyäkö rahoista? Mutta jos minä siihen sanon, että vieläkin pidän voittamani asian oikeana, niin onhan rahoista kieltäytymiseni silloin sama, kuin jos lahjottaisin ne hänelle. Lisätkää kaikkeen tähän arkaluontoinen asemani Natalja Nikolajevnan suhteen... Ukko aivan varmaan viskaa nuo rahat minulle takaisin...

— Huomaatthän, että itsekin sanotte: *viskaa*; siis te pidätte häntä rehellisenä ihmisenä, ja sen vuoksi voitte olla täysin vakuutettu, ettei hän varastanut rahojanne, ja jos taas asia niin on, niin mikä estää teitä menemästä hänen luokseen ja selittämästä suoraan, että pidätte vaatimuksenne laittomana. Se olisi jalomielisesti tehty ja mahdollisesti ei Ichmenev olisi vastaan silloin ottamasta omia rahojaan.

— Hm!... *omia* rahojaan; siinäpä se juttu onkin; mitäpä te teette minulle? Mennä ja sanoa hänelle, että pidän vaatimukseni laittomana. Kun tiesit laittomaksi, niin miksikä kävit oikeutta? — näin tulee minulle suoraan sanomaan jokainen. Ja sitä minä en ole ansainnut, sillä asiani oli laillinen; minä en ole koskaan sanonut enkä kirjoittanut, että hän on minulta varastanut, mutta että hän oli varomaton, kevytmielinen eikä osannut hoitaa asioitani, siitä olen vieläkin vakuutettu. Voittamani rahat ovat epäamättömästi minun, ja siksi tuntuu kipeältä vetää itse päälleni syytöstä, ja sitten, sanon teille vieläkin, ukko itse veti päällensä loukkauksen, ja te pakotatte minua pyytämään häneltä anteeksi tuota loukkausta, — se tuntuu raskaalta.

— — Minä olen sitä mieltä, että jos kaksi ihmistä haluavat sopia, niin...

— Niin on se helppoa, niinkö?

— Niin.

— Ei, toisinaan on hyvinkin vaikeata, vielä sitä enemmän...

— Sitä enemmän, jos asialla on muitakin puolia. Kas, siinä minä olen samaa mieltä teidän kanssanne, ruhtinas. Natalja Nikolajevnan ja poikanne välinen asia tulee teidän ratkaista kaikissa niissä kohdissaan, minkä te voitte ratkaista, ja on ratkaistava niin, että se täydellisesti voi tyydyttää Ichmenevit. Vasta silloin voitte puhua oikein Ichmeneville myöskin riita-asiastannekin. Nyt, niinkauan kun vielä ei ole mitään päätetty, on teillä vain yksi tie: tunnustaa riita-asianne vääräksi, tunnustaa se peittelemättä, ja jos tarvittaisiin, julkisestikin, — se on minun mielipiteeni. Sanon mielipiteeni suoraan, sillä te olette itse sitä pyytännyt ja varmaankaan ette tahtoisi, että teille viekastelisin. Se antaa minulle rohkeuden kysyä teiltä: miksikä te olette niin huolissanne siitä, mitenkä saisitte Ichmeneville annetuksi nuo rahat? Jos te pidätte riita-asianne oikeana, niin minkä vuoksi annatte rahat pois? Suokaa anteeksi uteliaisuuteni, mutta se on likeisessä yhteydessä toisten asianhaarojen kanssa.

— Kuinka te luulette? kysäsi hän äkkiä, ikäänkuin ei olisi kuullutkaan kysymystäni. — Uskotteko, että ukko Ichmenev kieltäytyisi kymmenestä tuhannesta, jos jättäisi rahat hänelle ilman minkäänlaisia puheita ja ... ja ... ilman kaikkia noita lievennyksiä!

— Tietysti hän kieltäytyy.

Suuttumus valtasi minut, oikeinpa vavahdin vihasta. Tuo julkea ja hävytön kysymyksensä teki minuun saman vaikutuksen, kuin jos ruhtinas olisi sylkenyt suoraan silmilleni. Harmiini yhdistyi vielä toinenkin: ylhäisön karkea tapa, millä hän, vastaamatta kysymykseeni ja niinkuin ei olisi sitä kuullutkaan, sotki sen toisella asialla, varmaankin huomauttaakseen minua, että olin liiaksi unehuttanut asemiani ja käyttäynyt sopimattoman vapaasti, rohjettuani tehdä hänelle moisia kysymyksiä. Minä mitä ankarimmin vihasin tuota ylhäisön tapaa ja kaikin voimin ennen koetin Aleshaa siitä luovuttaa.

— Hm!... Te olette liiaksi tulinen, eikä maailmassa voi muutamia asioita sovittaa niin, kuten te kuvittelette, vastasi huudahdukseeni ruhtinas levollisesti. — Muuten olen minä sitä mieltä, että tästä osaksi voisi päättää Natalja Nikolajevna; sanokaa se hänelle. Hän voisi antaa hyviä neuvoja.

— En ensinkään, vastasin jyrkästi. — Te ette äsken tahtonut kuulla, mitä minä tahdoin sanoa, mutta keskeytitte minut. Natalja Nikolajevna kyllä ymmärtää, että jos annatte takaisin rahat vakaalla mielellä, ilman kaikkia noita, kuten sanoitte, *lievennyksiä*, niin merkitsee se, että tahdotte isälle maksaa tyttärestä, ja tyttärelle Aleshasta, sanalla sanoen palkitsette rahalla...

— Hm!... kas, millä tavalla te käsitätte tarkoitukseni, minun parahin Ivan Petrovitshini! — Ruhtinas alkoi nauraa. Minkä vuoksi hän nauroi? — Ja kumminkin, pitkitti hän, — meillä on vielä niin kovin paljon keskenämme puheltava. Mutta nyt ei ole siihen aikaa. Pyydän vain, että muistatte *yhden seikan*: asia koskee suoranaisesti Natalja Nikolajevnaa ja koko hänen tulevaisuuttansa, ja se kaikki riippuu osaksi siitä, miten ja mitä me teidän kanssanne siitä päätämme. Teitä siinä välttämättömästi tarvitaan, — sen tulette itse huomaamaan. Sempä tähden, jos te vielä pidätte Natalja Nikolajevnasta, niin ette voikaan kieltäytyä kuulemasta minua, miten vähän te muutoin minusta pitänettekään. Kas nyt olemme jo perillä ... â bientôt.

IX.

Kreivitär eli komeasti. Huoneet olivat sisustetut somasti ja aistikkaasti, vaikk'ei ollenkaan pöyhkeästi. Kaikki kumminkin todisti väliaikaista tilaa; se oli vain sopiva asunto joksikin ajaksi eikä varakkaan suvun vakinainen, varmentunut koti kaikkine ylhäisölle kuuluvine komeuksineen, oikullisuuksineen, joita pidettiin niin välttämättöminä. Huhu kertoi, että kreivitär muuttaisi kesäksi maatilalleen (joka jo muuten oli rapistunut ja monin kertaisesti pantattu) Simbirskin lääniin, ja että ruhtinas seuraa häntä. Minäkin kuulin sen ja surulla ajattelin: mitä tekee Alesha silloin, kun Katja matkustaa kreivittären muassa? Natashalle en ollut siitä vielä puhunut, en rohjennut sitä tehdä; mutta muutamista seikoista päätin, että nähtävästi oli huhu hänenkin kuuluviinsa jo joutunut. Hän vain oli vaiti ja kärsi yksinään.

Kreivitär otti minut vastaan oikein hyvin, lempeästi ojensi minulle kätensä ja vakuutteli, että jo kauan oli halunnut nähdä minua luonansa. Itse hän kaatoi teetä sirosta hopeaisesta teekeittiöstä, jonka ympärille me istuimme, minä, ruhtinas ja joku ylhäinen, vanhanpuoleinen tähtirinta herra hiukan

putsattuna, valtiomiehen käytöstä tavotteleva. Nähtävästi tuota vierasta pidettiin suuressa arvossa.

Kreivitär oli vasta äsken palannut ulkomailta eikä siis vielä ollut ehtinyt tänä talvena hankkia suuria tuttavuuksia Pietarissa eikä saada asettaa oloansa, kuten toivoi ja aikoi. Paitsi tuota vierasta ei ollut muita ketään, eikä ketään tullut koko illassa. Etsin katseillani Katarina Feodorovnaa; hän oli Aleshan kanssa toisessa huoneessa, mutta saatuaan kuulla meidän tulleen, tuli kohta tervehtimään. Ruhtinas suuteli kohteliaasti hänen kättänsä, ja kreivitär viittasi hänelle minuun päin. Ruhtinas samassa esitti meidät toisillemme. Uteliaana tarkastelin häntä; hän oli hentoinen, vaaleaverinen neito, yllänsä valkea puku; kasvultaan oli hän matalanlääntä, hiljainen ja levollinen ilme kasvoillaan, silmät hyvin siniset, kuten Alesha sanoi, nuoruuden kukoistuksessa sanan oikeassa merkityksessä. Odotin kohtaavani kauneuden täydellisyyden, mutta mikään varsinainen kaunotar hän ei ollut. Säännöllinen, sulavan soikea muoto, jotenkin säännölliset kasvojen piirteet, tuuhea ja todella kaunis tukka, joka oli kammattu jokapäiväisen kotoisesti, hiljainen, terävä katse; jossain muualla kohdatessani hänet olisin mennyt ohitsensa kääntämättä häneen mitään erityistä huomiota; mutta näin oli vain ensi katsahduksella, sittemmin sain aikaa sinä iltana tarkastaa häntä pitemmältä. Jo yksistään se, millä tavoin hän antoi minulle kättä, kuinka viattoman kohdistetulla huomaavaisuudella hän katsoi silmiini lausumatta ainoatakaan sanaa, kummastutti minua ja tahtomattani hymyilin hänelle. Ehkä se tuli siitä, että minä jo kohta huomasin edessäni puhdassydämmisen olennon. Kreivitär piti häntä tarkasti silmillä. Puristettuaan kättäni läksi Katja ikäänkuin hätäillen luotani ja istui Aleshan luo huoneen toiseen päähän. Tervehtäissään kuiskasi Alesha minulle: "tulit tänne vain minutin ajaksi, heti lähden *sinne*".

"Diplomaatti" — en tiedä hänen nimeänsä ja nimitän häntä diplomaatiksi, jotenkin häntä nimittääkseni — puhui levollisesti ja mahtavasti, kehitellen jotain aatetta. Kreivitär kuunteli häntä tarkkaavasti. Ruhtinas hymyili hyväksymisen ja mairittelun hymyilyä; puhuja kääntyi usein hänen puoleensa, varmaankin pitäen häntä arvollisena kuulijana. Minulle tarjottiin teetä ja jätettiin yksikseni, josta olin hyvin mielissäni. Sillä aikaa minä tarkastelin kreivitärtä. Ensi vaikutuksen mukaan ei hän minua oikein miellyttänyt. Hän ehkei ollut enää nuori, mutta minusta tuntui, ettei hän ollut yli kahdenkymmenen kahdeksan. Kasvonsa olivat vielä nuorteat ja jolloinkin varhaisemmassa nuoruudessa varmaankin hyvin kauniit. Tummanruskea tukkansa oli vielä kyllin tuuhea; katseensa oli erinomaisen lempeä, vaikkakin siinä oli jotain huikentelevaa ja vallattoman veitikkamaista. Mutta nyt huomasin, että hän jostain syystä hillitsi itsensä. Tuossa katseessa ilmeni myöskin paljon älyä, mutta vielä enemmän hyvyttä ja ilosuutta. Minusta tuntui, että vallitsevana ominaisuutensa oli jonkunlainen huolettomuus, nautinnon jano ja jokin hyväsydäminen itserakkaus, joka ehkä oli hyvin suurikin. Hän oli ruhtinaan vaikutuksen alainen, ja tämän vaikutus olikin häneen erinomaisen suuri. Tiesin, että heidän välillensä oli jotain, olin myöskin kuullut, että ollessaan ulkomailta ruhtinas ei ollut kovinkaan mustasukkainen lempijä; ja sittenkin minusta tuntui, ehkä vielä nytkin tunnen, että heitä yhdisti ei vain entiset keskinäiset suhteensa, mutta lisäksi jokin muukin, osaksi salaperäinen, jokin keskinäisen suostumuksen tapainen, joka perustui johonkin molemmanpuoliseen etuun ... sanalla sanoen, jotain semmoista heidän välillään täytyi olla. Tiesin senkin, että tätä nykyä tunsu ruhtinas hänestä itselleen olevan haittaa, vaikka kuitenkin välinsä pysyi semmoisenaan. Ehkä heitä silloin yhdistivät yhteiset tuumat Katjan suhteen, jotka tuumat tietysti olivat alkusin ruhtinaan omia. Sillä perusteella ruhtinas saikin vältetyksi avioliittoon menemisen kreivittären kanssa, jota tämä todella oli vaatinut, ruhtinas kun sai kreivittären taivutetuksi auttamaan rakentaessa Aleshan ja oman tytärpuolensa liittoa. Niin ainakin minä Aleshan entisistä avomielisistä kertomuksista asian ymmärsin. Tulihan Aleshankin jotain huomata. Olin samoista Aleshan kertomuksista myöskin huomaavinani, että vaikka kreivitär olikin ruhtinaan täydellisen vaikutuksen alainen, oli ruhtinaalla sittenkin jotain syytä pelätä kreivitärtä. Olipa sen jo Aleshakin huomannut. Sittemmin sain kuulla, että ruhtinas olisi hyvin mielellään naittanut kreivittären jollekin ja osaksi juuri sen vuoksi laittoikin hänet Simbirskin lääniin, toivoen maaseudulta löytävänsä hänelle soveliaan miehen.

Istuin siinä ja kuuntelin enkä tiennyt keinoa, miten pikemmin saisin puhutella Katarina Feodorovnaa kahden kesken. Diplomaatti vastasi johonkin kreivittären kysymykseen asioiden nykyisestä kannasta, alkavista reformeista ja siitä, onko niitä pelättävä, vai eikö. Hän puhui paljon ja kauan, levollisesti sekä kuni mahtimies konsanaan. Hän kehitti aatettansa hienosti ja viisaasti, mutta aatteensa oli mitä vastenmielisin. Erittäin pani hän painoa siihen, että noiden reformien ja parannusten koko luonne tuottaa hyvin pian vissejä hedelmiä; että, nähtyään nuo hedelmät, ihmiset ottavat älyynsä, ja ettei vain yhteiskunnassa (tietysti, sen tunnetussa osassa) pääse valtaan tuo uusi henki, vaan kokemuksesta näkevät erehdyksensä sekä silloin kaksinkertaisella tarmolla alkavat kannattaa vanhoja oloja. Että vaikka kokemus tuleekin olemaan surullinen, on se sittenkin oleva suureksi hyödyksi, sillä se opettaa, kuinka tuota pelastavaa entisyyttä tulee kannattaa, ja antaa sitä varten uusia aineksia; onkin siis oikein toivottava, että nyt pikemmin jouduttaisiin varomattomuuden viimeiseen asteeseen. "Ilman *meitä* ei saateta olla", päätti hän, "ilman *meitä* ei ole tähän saakka mikään yhteiskunta pysynyt pystyssä. Me emme mitään hävitä, mutta päinvastoin voitamme; me kohoamme pinnalle, kohoamme, ja tunnuslauseenamme tätä nykyä tulee olla: 'pire ca va mieux ca est!'" Ruhtinas hymyili hänelle häijyisti hyväksyen lausutut mietelmät.

Puhuja oli hyvin tyytyväinen itseensä. Minä olin niin tyhmä, että aioin sanoa vastaan, sydämeni oli kuohuksissa. Mutta minut pysähdytti ruhtinaan myrkyllinen katse; salaviihkaa livahti hän lähelleni, ja minusta tuntui, että ruhtinas varmaan odotti minulta jotain outoa, poikamaista käytöstä; kenties hän sitä vielä toivoikin, nauttiakseen siitä, että minä olisin tehnyt jonkun tyhmyyden. Samalla kumminkin olin vahvasti vakuutettu siitä, ettei diplomaatti olisi ensinkään huomannut vastaan sanomistani ja, mahdollisesti, ei minua itseänikään. Tuntui niin illettävältä istua heidän seurassaan; tästä vihdoinkin pelasti minut Alesha.

Hän astui hiljalleen luokseni, kosketti olkapäätäni ja pyysi parille sanalle. Minä arvasin, että hänet oli Katja lähettänyt. Niin olikin. Kohta istuin hänen vieressään. Ensin hän tarkasteli minua perinpohjin, aivan kuin olisi itsekseen sanonut: "vai tämmöinen sinä oletkin". Ensi hetkenä emme kumpikaan löytäneet sanoja, millä alkaa puhelu. Olin kumminkin vakuutettu, että jahka hän vain alkaa puhua, niin voisi hän sitä pysähtymättä pitkittää vaikka aamuun saakka. "Joitakin viisi, kuusi tuntia vain puhelumme kesti", kuten Alesha oli sanonut, johtui tässä nyt mieleeni. Alesha istui myöskin siinä ja odotti kärsimättömänä, mitenkä me alamme keskustelumme.

— Miksikä te ette mitään puhu? sanoi Alesha, hymyillen katsoen meihin. — Tulivat yhteen ja ovat vaiti.

— Ah, Alesha, mimmoinen sinä olet ... kohtahan me, sanoi Katja. — Meillähän on niin paljon keskenämme puhuttavaa, Ivan Petrovitsh, etten tiedä mistä alkaakaan. Liian myöhään me tutustumme toisiimme, sen olisi pitänyt ennen tapahtua, vaikka minä tiesin teidät jo kauan aikaa. Ja mitenkä mielelläni minä halusinkaan teitä tavata. Ajattelinpa jo kirjoittaa teille...

— Mistä olisitte kirjoittanut? kysäsin, tahtomattani hymyillen.

— Eipä olisi aihetta puuttunut, vastasi hän totisena. — Vaikkapa siitäkin, että sanooko Alesha totta kertoessaan Natalja Nikolajevnasta, ettei hän pahastu, kun Alesha jättää hänet yksin näin pitkäksi ajaksi? No, saako niin tehdä, kuten Alesha tekee? Sanoppas, miksi sinä nytkin olet täällä, sanoppas?

— Ah, Jumalani, hetihän minä lähden. Sanoinhan, että viivyn täällä vain hetkisen katson teitä kumpaakin, mitenkä te tulette puhelemaan keskenänne, ja sitten lähden sinne.

— Mitäpä siinä on katsottavaa, no, näin me istumme, — näitkös? Ja aina hän on tuollainen, lisäsi Katja hiukan punastuen ja osottaen Aleshaa sormellaan.

— "Yhden minutin, sanoo, yhden minutin vain", mutta itse asiassa istuukin puoliyöhön; sitten onkin jo myöhä. "Hän ei suutu, hän on niin hyvä", kas niin tuumailee Alesha! No, onko se hyvin, onko se kunniallisesti?

— No, ehkä minä sitten lähden, sanoi Alesha valittavalla äänellä, — mutta minä niin mielelläni olisin teidän seurassanne...

— Mitä sinä meidän seurassamme teet? Meidän päinvastoin tulee monesta asiasta saada kahden puhua. Kuuleppas, sinä älä pahastu; se on välttämätöntä, — ymmärrähän se.

— Jos se on välttämätöntä, niin minä ihan paikalla ... mitäpä tässä olisi pahastumista. Poikkean vain pikkusen Levinkan luo ja sieltä kohta samassa Natashan luo. Kuulkaas, Ivan Petrovitsh, jatkoi hän ottaen hattunsa, — tiedättehän, että isäni aikoo kieltäytyä ottamasta rahoja, jotka hän voitti oikeuden käynnissä Ichmeneviä vastaan.

— Tiedän; hän puhui minulle siitä.

— Kuinka jalomielisesti hän siinä menettelee. Nähkääs, Katja ei usko, että hän tekee jalomielisesti. Puhelkaa siitä Katjan kanssa. Jää hyvästi, Katja, äläkä suinkaan epäile, etten minä rakasta Natashaa. Ja minkäpä vuoksi te kaikki tyrkytätte minulle noita ehtoja, soimaatte minua, pidätte minun toimiani silmällä, — aivan kuin olisin valvonnan-alainen! Natasha tietää, että minä rakastan häntä, luottaa minuun, ja minäkin olen varma, että hän luottaa minuun. Minä rakastan häntä ilman ehtoja, ilman minkäänlaisia sitoumuksia. En voi sanoa, miten häntä rakastan. Rakastan vain. Ei olekaan siis mitään syytä tutkistella minua, niinkuin mitäkin syyllistä. Kysy Ivan Petrovitshilta, nyt on hän jo täällä ja hän todistaa sinulle, että Natasha on luulevainen ja hyvin paljon minua rakastaa, mutta hänen rakkaudessaan on paljon egoismia, sillä hän ei halua mitään uhrata minun tähteni.

— Kuinka niin? kysäsin minä kummissani uskomatta korviani.

— Mitä sinä nyt, Alesha? Katja, miltei huudahti lyöden kätensä yhteen.

— Niin juuri, mitäpä ihmeellistä siinä on? Tietäähän Ivan Petrovitsh. Natasha vain aina vaatii, että olisin hänen kanssaan. Hän vaikkei sitä sanoin lausukaan, niin kyllä sen huomaa, että hän sitä tahtoo.

— Etkö häpeä, etkö sinä häpeä noin puhua? sanoi Katja vihan puna kasvoillaan.

— Miksikä siitä häpeäisin? Mimmoinen sinä, Katja, todellakin olet! Minähän rakastan Natashaa enemmän, kuin hän luuleekaan, mutta jos hän rakastaisi minua oikealla tavalla, siten, kuin minä rakastan häntä, niin hän minun tähteni varmaankin oman etunsa uhraisi. Tosi on että hän itse sallii minun lähteä, mutta näenhän minä hänen kasvoiltaan, että se on hänelle raskasta, siispä minulle se on sama, vaikka ei lupaisikaan.

— Ei, tämä ei ole sanottu vain noin tuostaan, huudahti Katja, sanoen sen minulle, silmänsä vihasta säihkyen. — Sinun täytyy, Alesha, täytyy heti tunnustaa, että tämän kaiken pani mieleesi isäsi. Tänään kai sai sen päähäsi? Äläkä koetakaan minulle viekastella — minä sen kohta näen? Niinkö vai ei?

— Niin, vastasi Alesha hämillään. — Mitäpä sitten? Hän puheli tänään kanssani lempeästi, ystävän tapaisesti, Natashaa vain yhä minulle kehui, minä oikein kummastelin sitä, sillä Natasha häntä niin kovasti loukkasi, mutta hän vain kehuu Natashaa.

— Ja te, te uskoitte sitä, sanoin minä, — te, jolle Natasha uhraisi kaikki, mitä voi uhrata, vieläpä nytkin, vieläpä tänäänkin oli hän levoton teidän tähtenne, ettei teillä olisi ikävä, ettei jokin estäisi teidän kohtaamasta Katarina Feodorovnaa! Hän itse sen sanoi minulle tänään. Ja te syyttä suotta uskotte noita isänne valheellisia uskotuksia! Ettekö te häpeä?

— Kiittämätön! Ja eipä hän milloinkaan häpeä! sanoi Katja, tehden kädellään liikkeen, niinkuin Alesha olisi ollut kokonaan mennyttä miestä.

— Mitäs te nyt todellakin! pitkitti Alesha surkealla äänellä. — Ja aina sinä, Katja, olet tuommoinen! Aina sinä ajattelet minusta vain pahaa... En puhukaan Ivan Petrovitshista! Te luulette, etten rakasta Natashaa. En minä sen vuoksi sanonut, että hän on egoisti. Minä tahdoin vaan sanoa, että hän rakastaa minua liiaksi, niin että menee jo ylimäärän, ja siitä on minulle sekä hänelle tukala olo. Isäni ei koskaan saa minua petetyksi, vaikka tahtoisikin. En antau hänelle. Että Natasha on egoisti, sitä hän ei ollenkaan sanonut sen sanan huonossa merkityksessä; ymmärsinhän minä sen. Hän, nähkääs, sanoi aivan tarkalleen siten, kuin minä äsken sanoin: että Natasha niin liian paljon, niin suuresti rakastaa minua, että se näyttää jo egoisilta, niin että siitä on minulle sekä hänelle raskasta, mutta myöhemmin käy se minulle vielä rasittavammaksi. Mitäs, isäni sanoi sen oikein, minua rakastaen, eikä se ollenkaan merkitse sitä, että hän soi pahaa Natashalle; päinvastoin hän osotti huomaavansa Natashan rakkauden suureksi, rajattomaksi, mahdottomuuksiin meneväksi.

Katja keskeytti hänet, eikä antanut hänen lopettaa. Hän alkoi kiihkeästi moittia Aleshaa, näytti toteen, että hänen isänsä olikin vain siksi alkanut kehua Natashaa, pettääkseen Aleshan teeskennellyllä hyvydellään ja tämän kaiken vain purkaakseen heidän välinsä, näkymättä ja huomaamatta nostattaakseen Aleshan Natashaa vastaan. Lämmöllä ja viisaasti Katja todisteli, kuinka suuresti Natasha rakastaa Aleshaa, ettei millainenkaan rakkaus anna anteeksi semmoista, jota Alesha on Natashaa kohtaan osottanut, ja että oikea egoisti on juuri Alesha itse. Vähittäin saattoi Katja hänet mitä suurimpaan suruun ja täydelliseen katumukseen; hän istui vieressämme katse luotuna alas, enää mitään vastaamatta, kokonaan lannistuneena, kärsivä ilme kasvoillaan. Mutta Katja oli säälimätön. Suurimmalla uteliaisuudella tarkastelin häntä. Tahdoin mitä pikemmin oppia tuntemaan tämän kummallisen tytön. Hän oli vielä aivan lapsi, mutta jokin kummallinen, täyteen vakuutukseen päässyt lapsi, jolla on järkähtämättömät elämän säännöt ja kiihkeä, synnynnäinen rakkaus hyvään ja oikeaan. Jos häntä todella voi sanoa lapseksi, niin oli hän noita *mietiskeleviä* lapsia, joita on niin viljalti meidän perheissämme. Kyllä saattoi huomata, että hän oli jo paljon mietiskellyt. Hauskaa olisi ollut kurkistaa tuon mietiskelevän pään sisään ja nähdä, mitenkä siellä aivan kokonaan lapselliset aatteet sekaantuivat elämän todellisuudesta ja havannoista saatuihin kuviin (Katjahan jo eli todellista elämää) kuin myöskin aatteihin, jotka hänelle olivat vielä outoja, kokemattomia, mutta jotka olivat kohdanneet hänet välillisesti, kirjoista lukemalla, joita varmaan oli jo viljalti ja joita hän, nähtävästi, piti elämänsä kokemuksina. Sinä iltana ja sitten myöhemminkin opin tuntemaan hänet. Hänen sydämensä oli tunteellinen ja herkkä. Joskus hän ikäänkuin halveksi käyttää itsehillitsemistaitoa, antaen etusijan totuudelle; jokaista elämän kohtausta piti hän ehtoperäisenä ennakkoluulona, ja ikäänkuin ylpeili moisesta vakaumuksestaan, kuten kaikkikin kiihkeäluontoiset ihmiset, vaikkapa eivät enää olisikaan kovin nuoria. Mutta juuri se tekikin hänet erikoisen viehättäväksi. Hän hyvin mielellään mietiskeli ja etsi totuutta, mutta oli siihen määrin epäpedanttinen, käytökseltään niin lapsellinen, että jo ensi kerralta teidät saattoi mieltymään kaikkiin hänen omituisuuksiinsa ja mukautumaan niihin. Johtuivat mieleeni Levinka ja Borinka, ja minusta tuntui, että kaikki tämä kuului asioiden luonnolliseen menoon. Ja mikä ihmeellisintä: kasvonsa, joissa minä ensi katsannolla en huomannut mitään erityistä kauneutta, alkoivat tänä iltana minulle näyttää yhäti kauniimmilta ja viehättävämiltä. Tuo naivinen jakaantuminen lapseksi ja ajattelevaksi naiseksi, tuo lapsellinen, ja suurimmassa määrin todellinen totuuden ja oikeuden janoaminen, samoin horjumaton uskonsa pyrintöihinsä — tuo kaikki valasi hänen kasvonsa jollakin kauniilla vilpittömyyden valolla, antoi sille jotain korkeampaa, henkistä kauneutta,

jotta saattoi alkaa käsittää, ettei ollutkaan kokonaan helppoa ymmärtää tuon kauneuden koko tarkoitusta, kauneuden, jota ei ensi kerralla tavallisella ylimalkaisella katseella huomaa. Nyt minä käsitin, että Aleshan täytyi olla kovin kiintynyt häneen. Jos ei Alesha itse osannutkaan ajatella ja tehdä johtopäätöksiä, niin hän rakasti semmoisia, jotka hänen puolestansa ajattelivat, jopa niin tahtivatkin, — ja Katjapa oli ottanut hänet holhontansa alaiseksi. Alesha oli mieleltään ylevä ja herkkä, taipui kohta kaikkeen, mikä oli rehellistä ja hyvää, Katjan oli hän oppinut tuntemaan lapsellisen vilpittömäksi ja miellyttäväksi. Aleshalla ei ollut hituistakaan omaa tahtoa; Katjalla oli vahva, järkyttämätön ja innokas tahdonvoima, ja Alesha voi kiintyä ainoastaan semmoiseen, joka voi hallita ja käskää häntä. Osaksi juuri tällä tapaa Natashakin sai hänet itseensä kiintymään, heidän suhteittensa alkuaikoina, mutta Katja vei voiton tässä Natashalta siitä syystä, että hän itse oli vielä lapsi ja, kuten näkyi, oli vielä kauan lapsena pysyvä. Tämä hänen lapsellisuutensa, hänen terävä ymmärryksensä, sekä samalla myöskin jokin johdonmukaisuuden puute, kaikki tuo oli ikäänkuin enemmän likeistä Aleshalle. Hän tunsin sen, ja siksi Katja viehätti häntä yhä enemmän. Olen vakuutettu, että kun he kahden puhelivat keskenään, silloin Katjan totisten "propaganda"-puheiden ohella asia ehkä lopulta päättyi leikkiin. Ja vaikka Katja hyvin usein toruskeli Aleshaa ja piti häntä vallassaan niin nähtävästi tuntui Aleshasta olonsa Katjan seurassa paremmalta, kuin Natashan luona. Katja ja Alesha sopivat paremmin toisilleen, ja se oli tärkeintä.

— Riittää jo, Katja, riittää, jo on kyllin; sinä aina jäät olemaan oikeassa, minä väärässä. Se on sen vuoksi, kun sinun sielusi on puhtaampi, kun minun, sanoi Alesha, nousten ylös ja tarjoten kätensä hyvästiksi. — Heti menen Natashan luo, en poikkeakaan Levinkallekaan...

— Ei sinulla ole asiaakaan Levinkalle; ja että sinä nyt tottelet ja menet, niin teet sinä siinä oikein kiltisti.

— Ja sinä olet tuhatta kertaa kaikkia kiltimpi, sanoi Alesha surullisesti. — Ivan Petrovitsh, tahtoisin sanoa teille pari sanaa.

Poistuimme muutaman askeleen päähän.

— Tänään minä käyttäydyin kunnottomasti, kuiskasi Alesha minulle — minä käyttäydyin halpamaisesti, olen syypää koko maailman silmissä, mutta heidän kahden edessäni kaikista eniten. Tänään puolen päivän jälkeen esitteli isäni minulle Aleksandrinan (erään ranskattaren) — hän on aivan lumoava nainen... Minä ... unehduin ja ... no, mitä siitä puhua, minä en ansaitse kunniata olla näiden kahden seurassa... Jääkää hyvästi, Ivan Petrovitsh!

— Hän on hyvä, kelpo ihminen, alkoi Katja kiireesti, heti kun istuin taas luoksensa, — mutta hänestä me tuonnempana tulemme paljon puhumaan, mutta nyt ennen kaikkea tulee meidän päästä yksimielisyyteen siitä, mitä te arvellette Aleshan isästä. Mitä mieltä te olette hänestä?

— Minä pidän häntä hyvin huonona ihmisenä.

— Niin minäkin. Me siis olemme siitä kumpikin yhtä mieltä, sen vuoksi onkin meidän helpompi arvostella asioita. Puhutaan nyt Natalja Nikolajevnasta... Tiedättekö, Ivan Petrovitsh, minä tätä nykyä olen kuin pimeyden ympäröimänä, minä odotin teitä kuni valkeutta. Selitättehän te minulle kaikki, sillä kaikkein tärkeimmässä seikassa voin minä tehdä päätöksiä vain arvelujen mukaan siitä, josta Alesha minulle on kertonut. Muilta keneltäkään en ole voinut asiasta kuulla. Sanokaapas ensiksi (tämä on, tärkeintä), mitä te luulette: tulevatko Alesha ja Natasha yhdessä onnellisiksi, vai eivätkö? Ennen kaikkea tulee minun se saada selville tehdäkseni lopullinen päätökseni, jotta tietäisin, miten tekisin.

— Mitenkä voisi siitä niin varmasti sanoa?

— Niin, tietysti ei varmasti, keskeytti hän, — mutta miten teistä tuntuu, — sillä te olette hyvin viisas ihminen.

— Luullakseni eivät he voi tulla onnellisiksi.

— Miksikä ei?

— He eivät sovi toisilleen.

— Niin minä ajattelin!

Samassa hän liitti yhteen kätensä, niinkuin olisi syvä suru vallannut hänen mielensä.

— Kertokaa minulle tarkemmin. Kuulkaas: minä niin kovin mielelläni tahtoisin tavata Natashan, sillä minulla on paljon hänelle puhuttavaa ja luulen, että me voimme hänen kanssaan päättää kaikesta. Nyt minä yhäti kuvittelen mielessäni, että hänen täytynee olla hyvin viisas, vakava, totinen ja hyvin kaunis. Niinkö?

— Niin.

— Siitä minä olinkin vakuutettu. No, jos hän on semmoinen, niin mitenkä hän voi rakastua Aleshaan, moiseen pojan hulikkoon? Selittäkää minulle se; sitä minä usein mietin.

— Sitä ei voi selittää, Katarina Feodorovna; vaikeata on ymmärtää, minkä vuoksi ja miten saattaa rakastua. Alesha on lapsellinen. Mutta tiedättekö, miten voi rakastua lapseen? (Tunsin sydämmeni sulavan katsoessani häneen ja hänen silmiänsä, jotka katsoivat minuun tarkkaan, totisina ja malttamattoman tarkkaavasti). — Ja mitä enemmän Natashalta puuttuu lapsellisuutta, sanoin, — mitä vakavampi hän itse on, sitä pikemmin hän voi rakastua häneen. Alesha on totuutta harrastava, vilpitön, hyvin naivi, toisinaan ihmeellisen naivi. Kenties Natasha rakastui häneen — kuinka sen sanoisinkaan?... No, ehkäpä säälistä. Jalomielinen sydän voi rakastua säälistäkin... Muuten minä tunnen, etten minä voi teille mitään selittää, mutta minä pyydän teitä itseänne — rakastattehan te häntä?

Asetin hänelle tuon kysymyksen rohkeasti ja tunsin, etten minä tuolla kysymyksellä voi samentaa hänen kokonaan lapsellisen puhtaan sielunsa selkeyttä.

— Toden totta, en vielä tiedä, vastasi hän hiljaa, luoden silmiini kirkkaan katseensa, — mutta tuntuu, että rakastan kovin...

— No, niin, nähkääs. Mutta voitteko selittää, minkä vuoksi rakastatte?

— Hänessä ei ole valhetta, vastasi Katja mietittyään. — Kun hän katsoo suoraan silmiini ja samassa jotain puhuu minulle, niin se minua hyvin miellyttää... Kuulkaas, Ivan Petrovitsh, minä tässä puhelen moisestä asiasta, minä olen tyttö, ja te mieshenkilö; teenkö minä nyt oikein vai en?

— Mitäs siinä olisi pahaa?

— Niin, niin. Tietysti, mitäs pahaa siinä olisi? Mutta nuo (Katja loi katseensa tekeittion ääressä istuvaan ryhmään); nuo varmaan sanoisivat, että se on pahasti tehty. Ovatko he oikeassa vai ei?

— Ei! Ettehän sydämmessänne tunne, että teette pahoin, siispä...

— Niin minä aina teen, keskeytti hän, nähtävästi kiirehtien saadakseen mitä enimmänsä kanssani puhella. — Kun jostain asiasta joudun hämilleni, kysyn heti sydämmeltäni, ja jos se on rauhallinen, niin olen minäkin rauhallinen. Niin tuleekin aina tehdä. Ja sen vuoksi minä puhun kanssanne niin avomielisesti, kuin itseni kanssa puhelisin, että, ensiksi te olette oikein hyvä ihminen ja minä tunnen teidän entisen suhteenne Natashaan ennen Aleshaa, ja kuinka minä itkinkään sen kuultuani.

— Kuka on sen kertonut teille?

— Tietysti Alesha, oikein kyynelsilmin hän sen kertoi: se oli häneltä kauniisti tehty ja minua se kovin miellyttää. Minun luullakseni Alesha pitää teistä enemmän, kuin te hänestä, Ivan Petrovitsh. Ja juuri tuollaisilla hän minua miellyttää. No, ja toiseksi minä puhun teille siksi näin suoraan, kuin itseni kanssa, että te olette hyvin viisas ihminen ja voitte antaa minulle useita neuvoja ja ohjata minua.

— Mistäpä te tiedätte, että minä olen niin viisas, että voin teitä opettaa?

— No, mitä te nyt turhia!

Hän vaipui ajatuksiinsa.

— Minä sanoin sen vain muun ohessa; puhelkaamme nyt pääasiasta. Neuvokaa minua, Ivan Petrovitsh, minä huomaan nyt olevani Natashan kilpailija, tiedänhän minä sen; mitä tulee minun tehdä? Minä sen tähden kysyinkin: tulisivatko he kahden onnellisiksi. Minä ajattelen sitä yöt ja päivät, Natashan asema on hirveä, hirveä. Alesha ei enää rakasta häntä ollenkaan, minua taas rakastaa aina enemmän ja enemmän. Niinkö?

— Ehkä niinkin.

— Ja Alesha valehtelee nyt Natashalle. Alesha ei itsekään tiedä, että lakkaa rakastamasta, ja Natasha varmaan sen tietää. Kuinka paljon hän saakaan kärsiä!

— Mitä te aiotte tehdä, Katarina Feodorovna?

— Minulla on useita tuumia, vastasi hän totisena, — mutta kumminkin minä yhä joudun ymmälle. Sen vuoksi minä odotinkin teitä niin malttamattomana, jotta te ratkaisisitte minulle tuon seikan. Te tiedätte asian paljoa paremmin, kuin minä. Olettehan te minulle nyt kuin mikäkin jumala. Kuulkaas, minä ensin ajattelin näin: jos he rakastavat toisiansa, niin tulee tehdä niin, että he tulevat onnellisiksi, ja siksi tulee minun uhrautua ja auttaa heitä. Niinhän?

— Minä tiedän, että te olettekin uhraantunut.

— Niin, minä tein sen; mutta sitten kun hän alkoi käydä luonani ja yhä enemmän ja enemmän minua rakastaa, ajattelen, uhrautuako vai ei? Onhan se hyvin pahoin tehty, eikö niin?

— Se on luonnollista, vastasin, — niin tulee olla ... ettekä te ole syyllinen...

— En luule; te sanotte niin siksi, kun olette niin hyvä. Minä taas ajattelen, ettei sydämmeni ole kokonaan puhdas. Jos olisi sydän puhdas, tietäisin minä, mitä tekisin. Mutta jättäkäämme se asia. Sitten sain minä kuulla enemmän heidän suhteistaan ruhtinaalta, äidiltä, Aleshalta itseltään, ja arvasin, etteivät Alesha ja Natasha ole yhdenvertaisia; nyt te vahvistatte sen luuloni. Minäpä aloinkin yhä enemmän miettiä, mitä nyt tekisin? Jos he tulevat onnettomiksi, niin onhan parasta heidän erota; sitten päätin kysyä teiltä tarkemmin kaikesta ja lähteä Natashan luo ja siellä hänen kanssaan päättää asian.

— Mitenkä te päätätte, siinä kysymys?

— Minä sanon hänelle näin: "rakastattehan te Aleshaa enemmän, kuin ketään muuta, siksi tulee teidän rakastaa hänen onneksikin enemmän, kuin mitään muuta: teidän siis tulee hänestä erota".

— Niin, mutta miltä tuntuu hänen kuulla tuota? Ja jos hän on samaa mieltä kanssanne, niin onko hänellä voimia täyttää se?

— Juuri sitä minä ajattelen yötä ja päivää ja ... ja...

Samassa puhkesi hän itkemään.

— Ette voi uskoa, kuinka minä säälin Natashaa, sopersi hän itkusta vapisevin huulin.

Siihen ei ollut mitään lisäämistä. Minä vaikenin ja katsoessani häneen minuakin alkoi itkettää, vaikk'en tiennyt, miksikä oli mieleni niin hellä. Kuinka rakastettava lapsi hän olikaan! En enää kysäissyt, minkä vuoksi hän piti itsensä sopivana rakentamaan Aleshan onnen.

— Pidättehan te musiikista? kysäsi hän hiukan rauhoittuneena, yhä vielä mietiskelevänä äskeisen itkunsa vuoksi.

— Pidän, vastasin kummastellen kysymystänsä.

— Jos olisi aikaa, soittaisin teille Bethovenin kolmannen konsertin. Minä nyt soitan sitä. Siinä ovat kaikki ne tunteet ... aivan samoin, niinkuin minä nyt tunnen. Niin ainakin luulen. Mutta jääköön se toiseen kertaan; nyt tulee meidän keskustella.

Nyt aloimme sommitella, kuinka hän kohtaisi Natashan ja kuinka sen asian saisi sovitetuksi. Katja sanoi, että hänen toimiaan pidetään silmällä, vaikka äitipuolensa onkin hyvä ja rakastaa häntä, mutta hän ei millään tapaa salli hänen tutustua Natalia Nikolajevnaan; siksi hän päättikin käyttää viekkautta. Aamusin hän aina käy ajalehdessä, mutta melkein aina kreivittären kanssa. Toisinaan ei kreivitär lähde, mutta lähettää sijaansa ranskattaren, joka nyt on sairas. Sattuu usein, että kreivittären päättä kivistää, ja nyt on siis odotettava siksi, kun hänen päätään alkaa kivistää. Sitä ennen saa Katja suostutetuksi ranskattaren (tämä oli vanha, seuranaisen virkaa toimittava), sillä ranskatar on oikein hyvä ihminen. Lopputulos oli se, ettei edeltäkäs voinut mitenkään määrätä päivää, jolloin Katja voisi mennä Natashan luo.

— Natashaan te tutustutte ettekä tule sitä katumaan, sanoin minä. — Natashakin haluaa samaa, ja sen yksistään jo siitäkin syystä, jotta tietäisi, kelle hän luovuttaa Aleshan. Itse asiasta älkää olko kovin murheissanne. Aika ratkaisee sen teidän avuttannekin. Matkustattehan te maalle?

— Niin, kohta, ehkäpä jo kuukauden kuluttua, vastasi hän, — ja minä tiedän, että sitä vaatii ruhtinas.

— Mitenkä luulette, meneekö Alesha teidän muassanne?

— Juuri sitä minäkin ajattelin! sanoi hän katsoen minuun tarkkaan.

— Luuletteko hänen lähtevän?

— Niin luulen.

— Jumalani, mitä tästä kaikesta tuleekaan — en osaa arvatakaan. Kuulkaas, Ivan Petrovitsh, minä tahdon tästä lähtien kirjoittaa teille kaikesta, tahdon kirjoittaa usein ja paljon. Nyt minä alan vaivata teitä. Tuletteko meille usein?

— En voi sanoa, Katarina Feodorovna, se riippuu asianhaaroista. Kenties en voi tulla teille enää ensinkään.

— Miksikä?

— Siihen voi olla monta syytä, mutta pääasiallisesti — se tulee riippumaan minun suhteistani ruhtinaaseen.

— Hän on kunnoton ihminen, sanoi Katja päättävästi. — Mutta tiedättekös, Ivan Petrovitsh, entäs, jos minä tulisin teillä käymään! Olisiko se hyvin vai huonosti tehty?

— Mitäs te itse siitä ajattelette?

— Minä luulen, että se ei olisi pahasti. Niin vaan, käväsisin teillä... lisäsi hän hymyillen. — Minä sanon sen vuoksi näin, että paitsi sitä, että kunnioitin teitä, minä pidän teistä hyvin paljon... Eihän se ole häpeä, että minä kaiken tämän sanon teille?

— Mitäs häpeätä siinä olisi? Olettepa tekin minulle jo rakas, kuni sukulainen.

— Tahdotteko te olla ystäväni?

— Oi, mielelläni! vastasin minä.

— Niin, mutta nuopa sanoisivat, että se on häpeä ja ettei nuoren tytön sovi niin käyttäytyä, lisäsi Katja viitaten taaskin teepöydässä istujiin.

Tässä tahdon mainita, että ruhtinas nähtävästi tahallaan jätti meidät kahden näin kauaksi puhelemaan.

— Tiedänhän minä hyvin hyvästi että ruhtinas haluaa rahojani, — sanoi Katja. Minua he pitävät kokonaan lapsena vieläpä sen suoraan sanovatkin minulle. Minä en ole enää lapsi. Kummallisia ihmisiä: itse ovat kuni lapset, sanokaas, mitä he puuhailevat?

— Katarina Feodorovna, en muistanut teiltä kysyä: ketä ovat nuo Levinka ja Borinka, joiden kanssa Alesha niin usein ajelee?

— Ne ovat minulle kaukaista sukua. He ovat hyvin ymmärtäväisiä ja rehellisiä, liian paljon vain puhuvat... Kyllä tunnen heidät...

Hän taaskin naurahti.

— Onko totta, että te aiotte jolloinkin lahjoittaa heille miljonan?

— No niin, näette nyt, no, vaikkapa tuo miljonakin, siitäkin he puhuvat niin paljon, että jo tulee paha olo siitä. Tietysti minä mielelläni uhraan kaikkeen hyödylliseen, mihinkä minä muuten käyttäisin niin äärettömät varat, eikö niin? Mutta milloin minä saan lahjoittaa! Ja he jo niitä nyt jakavat, neuvottelevat, rähisevät, väittelevät, mihinkä lahjoitukseni parhaiten käyttäisivät, vieläpä riitelevät sen tähden, niin että oikein kummastuttaa. Liian paljon hätäilevät. Mutta kumminkin ovat he vilpittömiä, ja ... viisaita. Opiskelevat vielä. Onhan tämä kumminkin parempi, eikä niinkuin jotkut toiset elävät. Eikö niin?

Puhelimme vielä monesta seikasta. Hän kertoi minulle melkein koko elämänsä ja innolla kuunteli minun kertomuksiani. Yhä vain pyysi, että minä ennen muuta kertoisin hänelle Natashasta ja Aleshasta. Kello oli jo kaksitoista, kun ruhtinas tuli luokseni ja huomautti, että on aika sanoa hyvästi. Jätin jäähyväiset. Katja puristi innokkaasti kättäni ja katsahti minuun merkitsevästi. Kreivitär pyysi minua heillä käymään. Läksin yhdessä ruhtinaan kanssa talosta.

En saata olla tekemättä kummallista ja, kenties, kokonaan asiasta poikkeavaa huomautusta. Kolme tuntia kestäneestä keskustelustani Katjan kanssa sain muun muassa kummallisen, mutta siltä kumminkin syvän vakuutuksen, että hän on vielä siinä määrin täydelleen lapsi, ettei ollenkaan tiedä miesten ja naisten välisten suhteiden koko salaisuutta. Tämä tietämättömyys tuotti omituisen koomillisuuden muutamille hänen mietelmillensä ja yleensä sille totisuudelle, millä hän puhui useista hyvin tärkeistä asioista.

X.

— Tiedättekös mitä? sanoi minulle ruhtinas, kun nousimme vaunuihin. — Mitäs, jos menisimme yhdessä ottamaan illallisen, häh? Mitä luulette?

— Todellakin, en tiedä, ruhtinas, vastasin epäröiden. — Minä en koskaan syö illallista...

— No, tietysti *puhelemmekin* illastaessamme, liitti hän luoden silmiini terävän ja viekkaan katseen.

Mahdoton oli olla ymmärtämättä! "Hän haluaa ilmaista ajatuksensa asioista, ja sitä hän minä tahdonkin", ajattelin. Minä suostuin.

— Tuumasta toimeen. Suurelle Merikadulle B:hen.

— Ravintolaanko? kysäsin vähän hämilläni.

— Niin. Entäs sitten. Minähän harvoin illastan kotona. Ettekö te todellakaan tahtois, että tarjoaisin teille?

— Minähän jo sanoin teille, etten koskaan syö illallista.

— Mutta jos nyt yhden kerran. Sitä paitsi minähän teitä pyydän...

Se on — maksan puolestasi; olen varma, että hän tahallaan tuon lisäsi. Suostuin lähtemään, mutta päätin ravintolassa itse maksaa puolestani. Saavuimme ravintolaan. Ruhtinas otti erityisen kamarin ja valikoi hyvällä maulla ja asiantuntemisella pari, kolme ruokalajia. Ruoat olivat kalliita, samoin myöskin pullo hienoa pöytäviiniä, jonka hän käski tuoda. Katsoin ruokalistaan ja käskin itselleni puoli pyytää ja ryypyn lafiittia: Ruhtinas nosti suuren kapinan. — Te ette tahdo syödä kanssani! Sehän on jo naurettavaa. *Pardon, mon ami*, sehän on ... ylenmääräistä pikkumaisuutta. Se on alhaisinta itserakkautta. Tähän tulivat väliin jo miltei säätyedut ja, lyön vetoa, että asia on niin. Minä vakuutan teille, että te loukkaatte minua.

Minä vain pysyin päätöksessäni.

— No, kuinka vain haluatte, sanoi hän sitten. — En tahdo pakottaa teitä... Sanokaapas, Ivan Petrovitsh, saanko kanssanne puhella täydellä ystävyydellä?

— Sitä minä pyydän teiltä.

— No, niin mielestäni tuommoinen pikkumaisuus vahingoittaa juuri teitä. Samoin vahingoittavat itseänsä juuri tällä kaikki muutkin teikäläiset. Te olette kirjailija, teidän tulee tuntea ylimyspiirejä, ja te vierotte kaikkea. Minä en puhu nyt pyistä, mutta teidän olette valmis kieltäymään kaikesta yhteydestä meidän seurapiirimme kanssa, ja sehän on suoranaisten vahinko. Paitsi sitä, että te paljon menetätte, — no, sanalla sanoen tulevaisuutenne, — niin jo yksistään sen tähden, että teidän itsenne tulee tuntea, mitä te kuvaillette, teillä on novelleissa kreivejä, on ruhtinaita, on vastaanottohuoneita... Mutta ah, mitäs minä nyt! Teillä onkin niissä nyt vain köyhyyttä, kadotettuja sinellejä, tarkastajia, äreitä upseereita, virkailijoita, vanhoja vuosia ja lahkolaisten elämää, tiedän, tiedän...

— Nyt erehdytte, ruhtinas; jos minä en käy nimittämässänne "ylemmissä piireissä", niin on se siksi, että siellä ensiksikin on ikävä, ja toiseksi ei ole mitään tekemistä! Ja sitten, minä sittenkin käyn...

— Tiedän, ruhtinas R:n luona kerran vuodessa; siellä minä teidät ensiksi kohtasinkin. Koko muun ajan vuotta te kangistutte kansanvaltaisessa kopeudessaanne ja kidutte vinnillänne, vaikeivät kaikki teikäläiset niin teekkään. Löytyy semmoisiakin seikkailujen hakijoita, että minuakin iletteä...

— Minä pyytäisin teitä, ruhtinas, jättämään tämän puheen aiheen ja olemaan palaamatta luoksemme vinnillemme.

— Ah, Jumalani, nyt te jo pahastuitte. Mutta toisekseen, itseän annoitte minulle luvan puhua kanssanne tuttavanomaisesti. Mutta anteeksi, en ole vielä millään ansainnut ystävyyttänne. Viini on jotenkin hyvää. Maistakaapas.

Hän kaatoi minulle puoli lasillista pullostaan.

— Näette nyt, rakas Ivan Petrovitshini, minä hyvin hyvästi ymmärrän, mitä nimitetään ystävyydelle sopimattomaksi. Emmehän me kaikki ole törkeitä ja julkeita teitä kohtaan, kuten te meistä kuvittelette, no, minäkin hyvin hyvästi käsitan, ettette tekään nyt istu tässä myötätuntoisuudesta minua kohtaan mutta sen tähden, että minä lupasin kerallanne *puhella*. Eikö niin?

Hän nauroi taas.

— Ja kun te valvotte erään tunnetun henkilön etuja, niin te haluattekin kuulla mitä minä tulen puhumaan. Niinhän? lisäsi hän häijyesti hymyillen.

— Ette erehtynyt, keskeytin hänet kiivaasti. (Huomasin, että tämä mies oli niitä, jotka huomattuaan

jonkun ihmisen hiukankin olevan vallassaan kohta antavat tämän tuntea tätä valtaansa. Minähän olin hänen vallassaan; en voinut lähteä pois kuulematta kaikkea sitä, mitä hän oli aikeessa minulle sanoa, ja tuon hän tiesi hyvin hyvästi. Hänen käytöstapansa äkkiä muuttui yhä enemmän ja enemmän julkean röyhkeäksi ja ivalliseksi.) — Ette erehtynyt, ruhtinas, juuri sen tähden minä tänne tulinkin, muuten todellakaan en istuisi ... näin myöhään.

Teki mieleni sanoa: muuten en mistään hinnasta olisi jäänyt teidän seuraanne; en kumminkaan sanonut sitä, muutin lauseeni, en pelosta, mutta kirotn heikkouteni ja kohteliaisuuteni vuoksi. Kuinka todellakin voi sanoa ihmiselle solvauksen vasten silmiä, vaikka hän sen olisi ansainnutkin ja vaikka juuri aioinkin sanoa hänelle solvauksen. Olin huomaavinani, että ruhtinas huomasi sen silmistäni, sen vuoksi hän ivallisesti katsoikin minuun kaiken aikaa, kun puhuin, ikäänkuin olisi nauttinut pelkuruudestani ja härsytellyt minua katseellaan: "Mitä, et uskaltanut, jänistit, sepäs, veliseni". Aivan varmaan oli asia näin, sillä kun minä olin lopettanut sanomiseni, purskahti hän nauruun ja jotenkin ylhäisen hyväilevästi taputti polveani.

"Hauskaa on seurassasi, veliseni", luin hänen katseessaan.
"Odotahan", ajattelin itsekseni.

— Tänään olen erittäin iloinen! huudahti hän, — ja totta sanoen en voi sanoa syytä siihen. Niin, niin, ystäväiseni, niin! Juuri hänestä minä tahdoinkin puhua. Täytyyhän lopultakin sanoa ajatuksensa; tulla johonkin päätökseen, ja toivoakseni te tällä kertaa täydelleen käsitätte minut. Äsken minä puhuin teille niistä rahoista ja tuosta myssy-isästä, kuusikymmen vuotiaasta lapsesta... No! Ei maksa vaivaa nyt muistellakaan. Minähän kaiketta tarkoituksetta puhuin siitä! Ha-ha-haa, teidän olette kirjailija, täytyihän teidän huomata...

Katsoin kummastellen häneen. Eihän hän nähtävästi vielä ollut humalassa.

— No, ja mitä tulee tuohon tyttöön, niin todella minä kunnioitan, oikeinpa rakastan häntä, uskokaa pois; hän on hiukan oikullinen, mutta "ei piikitöntä ruusua", kuten sanottiin viisikymmentä vuotta tätä ennen, ja kauniisti sanottiinkin: piikit pistelevät; mutta sehän onkin viekottelevaa, ja vaikka minun poikani onkin hupakko, olen hänelle osiksi anteeksi antanut — hänen hyvän valinta-makunsa tähden. Lyhyesti, tuollaisista tytöistä minä pidän, ja minulla — (hän puristi huuliansa paljon merkitsevästi) — on erityisiä asioita mielessä ... mutta niistä sitten myöhemmin...

— Ruhtinas! Kuulkaapas, ruhtinas! huudahdin minä, — en ymmärrä tätä pikaista muutosta teissä, mutta ... muuttakaa puhetta, sitä pyydän teiltä.

— Taaskin te tulistutte! No olkoon menneeksi ... muutan, muutan! Yhtä minä vain tahtoisin teiltä kysyä: kunnioitatteko paljonkin tuota tyttöä?

— Tietysti, vastasin jyrkästi ja ärtyisästi.

— No, no ja rakastatte myöskin? pitkitti hän, irvistäen inhoittavasti, sulkien puoliksi silmänsä.

— Muistakaa, mitä puhutte! huudahdin minä.

— No, jo lakkaan! jo lakkaan! Rauhoittukaa! Olen tänään kummallisimmalla päällä. Tunnen iloa, jota en kaukaan aikaan tuntenut. Emmekö juo samppanjaa? Mitä sanotte, runoilijani?

— Minä en tahdo juoda, en tahdo!

— Älkää puhukokaan! teidän täytyy välttämättömästi pitää tänään minulle seuraa. Olen niin hyvällä tuulella, ja kun minä olen hyvä jopa sentimentalisuuteen asti, niin en voikaan olla onnellinen yksinäni. Ken voi sanoa, ehkä me vielä pääsemme siihen, että juomme "sinun maljat", ha, ha, haa! Ei, nuori ystäväiseni, te ette vielä minua tunne! Minä olen vakuutettu, että te vielä tulette rakastamaan minua. Minä tahdon, että te jaatte tänään kanssani surun sekä riemun, ilon ja kyyneleet, vaikka luulen, etten minä ainakaan maksa samalla mitalla. No, mitä sanotte, Ivan Petrovitsh? Ajatelkaas vain, että jos ei käy niin, kuten minä tahdon, niin koko minun hyvä innostukseni menee ohi, katoaa, haihtuu, ja te ette kuule mitään; niin, teidän olette täällä ainoastaan kuullaksenne jotain. Niinhän? lisäsi hän luoden minuun julkean katseen. — No, niinpä siis valitkaa.

Uhkaus oli suuri. Minä suostuin. Tahtoisikohan hän juottaa minut humalaan? ajattelin. Sivumennen olkoon tässä mainittu eräs huhu ruhtinaasta, huhu, jonka olin jo kauan sitten kuullut. Hänestä puhuttiin, että hän, joka aina oli säädyllinen ja moitteeton seurassa, toisinaan öisin juopottelee, juoden itsensä sikahumalaan, salassa viettää siveetöntä elämää, illettävästi ja salaa renttuilee... Kuulin hänestä hirvittäviä huhuja. Kerrottiin, että Alesha tiesi isänsä toisinaan juovan ja koetti salata sen kaikilta ja erittäin Natashalta. Kerran oli Alesha minulle jo sanomaisillaan, mutta samassa sotki puheen eikä vastannut kysymyksiini. Mutta minä en noita huhuja Aleshalta kuullutkaan ja, totta sanoakseni, en tätä

ennen uskonut; nyt odotin, mitä oli tuleva.

Viini tuotiin pöytään; ruhtinas kaatoi kahteen lasiin, itselleen ja minulle.

— Suloinen, perin suloinen tyttö, vaikka toruikin minua! pitkitti ruhtinas maistellen viiniä, — nähkääs, nuo suloiset olennot ovatkin juuri tällöin suloisia, juuri tällaisina hetkinä... Ja hän kun varmaan luuli minut häväisneensä, muistattehan, tuona iltana, musersi tomuksi. Ha, ha haa! Mitenkä hyvin sopiikaan hänelle puna kasvoillaan! Oletteko naisten tuntija? Toisinaan äkillinen punastuminen sopii erinomaisesti vaaleille poskille, oletteko sen huomannut? Ah, Jumalani! Tehän nähtävästi taas vihastutte?

— Niin vihastunkin! huudahdin minä pidättämättä enää itseäni, — enkä tahdo, että te nyt puhuisitte Natalia Nikolajevnasta ... se on, ette puhuisi moisella tavalla. Minä ... minä en sitä salli!

— Ohoo! No, olkoon menneeksi, teen teille mieliksi, vaihdan aihetta. Minähän olen myöntävä ja pehmyt kuin taikina. Puhukaamme teistä. Minä rakastan teitä, Ivan Petrovitsh, jospa vain tietäisitte, kuinka ystävällistä, kuinka totista on osanottoni.

— Ruhtinas, eikö ole parasta puhua asiasta? keskeytin hänet.

— Se on: *meidän asiastamme*, tahdotte sanoa. Minä ymmärrän teitä puolesta sanastakin, mon ami, mutta te ette aavistakaan, kuinka likeltä me kosketamme asiaa, jos puhumme nyt teistä ja, tietysti, jos te ette keskeytä minua. Siis minä jatkan: minä aioin sanoa teille, kallein Ivan Petrovitshini, että niin elää, kuten te elätte, on samaa kuin saattaa itsensä turmioon. Sallikaa minun kosketella tätä arkatuntoista aihetta; sen teen ystävyuden vuoksi. Te olette köyhä, otatte kustantajaltanne etukäteen, maksatte velkojanne, lopuilla elätte puoli vuotta ainoastaan teetä juoden ja värisette vinnillänne odottaen, milloinkaan saatte valmiiksi romaaniinne kustantajanne lehteen; niinhän?

— Vaikka niinkin, mutta se sittenkin...

— On kunniallisempaa, kuin varastaminen, mairitteleminen, lahjusten ottaminen, juonien keksiminen, j.n.e. j.n.e. Tiedän, tiedän, mitä aiotte sanoa, tuo kaikki on jo kauan ollut painettuna.

— Älkää siis puhukokaan mitään minun asioistani. Jokohan minun tulee teille, ruhtinas, neuvoa kohteliaisuutta.

— Niin, tietysti teidän ei sitä tarvitse. Mutta, mikäs auttaa, jos me kosketamme juuri tuota säädyllystä kieltä. Eihän sitä sovi kiertää tai karttaa. No, toisekseen, jättäkäämme vinnit rauhaan. En minäkään niitä mielelläni suosi, ehkä visseissä tapauksissa (ja taas hän nauroi ilkeästi). — Mutta kuulkaas, mikä minua kummastuttaa: mikä halu teillä on pelata toisen henkilön osaa? Kyllähän eräs teidän kirjailijanne muistaakseni sanoo jossain paikassa, että ehkä ihmisen suurin urotyö on se, jos hän osaa elämässä tyytyä toisen henkilön osaa näyttelemään... Muistaakseni jotain sellaista se oli! Siitä samasta minä kuulin myöskin jossain puhuttavan. — Onhan Alesha vallannut teiltä morsiamen, tiedänhän minä sen, mutta te, kuni mikäkin Schiller, heidän puolestansa naulitsette itsenne, heitä palvelette, olette miltei heidän juoksupoikanaan... Suokaa minulle anteeksi, rakkaani, mutta tähän on jonkinlaista häijyä jalomielisillä tunteilla leikkimistä...

Ja ettei tuo kyllästytkään teitä, todellakin! Oikein hävettää! Minäpä teidän asemassanne luulisin kuolevani harmista, ja pääasia: mikä häpeä, häpeä!

— Ruhtinas! Te nähtävästi tahallanne toitte minut tänne solvataksenne minua! huudahdin minä täynnä kiukkua.

— O, ei, ystäväiseni, ei suinkaan, minä olen tällä hetkellä paljaastansa vaan käytännön mies ja tahdon edistää onneanne. Sanalla sanoen, tahdon hyvin sovittaa koko tämän asian. Mutta jättäkäämme toistaiseksi *koko asia*, ja te kuunnelkaa loppuun, koettakaa olla tulistumatta vaikka muutaman parin minutin ajan. No, kuinka te luulette, mitäs jos te ottaisitte vaimon? Näettekös, minähän nyt puhun kokonaan *syrjä asiasta*; miksikäs te niin kummastellen minuun katsotte?

— Minä odotan, milloinkaan te lopetatte sanottavanne, vastasin minä, katsoen häneen todellakin kummastellen.

— Eihän tässä ole sen enempää lisättävää. Minä juuri tahdoin tietää, mitä te sanoisitte, jos teille joku ystäväistänne, joka suo teille perusteellista, todellista onnea, eikä mitään utuista onnea, tarjoisi teille nuoren, kauniin tytön, no ... ja jo jotain kokeneen; minä puhun teille allegorisesti, mutta ymmärrättehän minua, no, vaikkapa Natalia Nikolajevnan kaltaisen, tietysti kunnollisen korvauksen kera... (Huomatkaa, minä puhun *syrjä* asiasta, enkä *meidän*); no, mitäs te siihen sanoisitte?

— Minä sanon teille, että te ... menetitte järkenne.

— Ha, ha, haa. Häh! Ettehän vain aio lyödä minua!

Minä todellakin olin valmis hyökkäämään hänen päällensä. Pitemmältä en voinut sietää. Hän oli silmissäni kuin kyy, kuni jättiläis-hämähäkki, jonka minä niin mielelläni olisin tahtonut polkea mäsäksi. Hän nautti pilanteostaan; hän leikki kanssani, kuni kissa hiirellä, ajatellen, että minä olen kokonaan hänen vallassaan. Minusta näytti (minä sen muistinkin), että hän löysi jotain huvia, ehkä jotain hekumaa tuosta julkeudesta, tuosta hävyttömyydestään, tuosta kyynillisyydestään, millä hän vihdoin viimeinkin repäsi edessäni naamarin kasvoiltaan. Hän halusi nauttia kummastuksestani, kauhustani. Hän halveksi minua täydellisesti ja piti minua pilkkanaan.

Jo ihan alussa minä aavistin, että tämä kaikki oli edellä mietittyä ja johonkin johtaa; mutta minä olin semmoisessa asemassa, että kävi miten kävikin, minun täytyi kuulla hänen sanottavansa loppuun. Se koski Natashan kohtaloa, ja minun täytyi olla valmis kaikkeen ja kestää kaikki, sillä ehkäpä juuri tällä kerralla sai asia ratkaisun. Mutta mitenkä jaksaisi kuunnella noita kyynillisiä, hävyttömiä viittauksia Natashasta, kuinka saattoi välinpitämättömänä niitä kestää? Kaiken lisäksi ruhtinas hyvin hyvästi ymmärsi sen, etten minä voi olla häntä kuulematta, ja se teki harmini kahdenkertaiseksi. "Mutta, tarvitsehan hänkin minua", ajattelin ja aloin vastaila hänelle jyrkästi ja kursailematta. Hän huomasi sen.

— Kuulkaapas, nuori ystäväiseni, alkoi hän nyt katsoen totisena minuun, — näin meidän ei sovi jatkaa, siis on parasta, että teemme sovinnon. Minä, nähkääs, aion teille jotain ilmaista, ja teidän tulee olla niin ystävällinen ja kuunnella loppuun, mitä tahansa sanoisinkaan. Minä tahdon puhua mieleni mukaisesti ja kuten minua huvittaa, kuten oikeastaan pitääkin. No, mitäs sanotte, nuori ystäväiseni, tahdotteko olla kärsivällinen?

Pidätin itseäni ja vaikenin huolimatta siitä, että hän katsoi minuun niin purevalla ivalla, ikäänkuin olisi vaatinut minua mitä jyrkimpään vastustamiseen. Hän huomasi, että olin suostunut jäämään, siispä jatkoinkin:

— Älkää vihastuko minulle, ystäväiseni. Mistäpä te nyt suutuittekaan? Ulkomuodosta yksistään, eikö niin? Ettehän te itse asiassa minulta mitään muuta odottanutkaan, joskin olisin kanssanne kuinka tahansa puhunut — joko mairittelevimmalla hellyydellä, tai kuten nyt, ajatushan olisi aina ollut sama, mikä nytkin. Te halveksitte minua, eikö niin? Nähkääs, miten paljon minussa on tuota mieluista teeskentelemättömyyttä, avomielisyyttä, tuota bonhomie. Minä virkan teille kaikki, yksinpä lapsenoikkunikin. Niin, mon cher, siispä enemmän bonhomie teidänkin puoleltanne, ja me pääsemme sovintoon, teemme täydellisen sopimuksen ja loppujen lopuksi ymmärrämme toisemme täydellisesti. Minua älkää kummeksiko; minua lopultakin jo kyllästyttää kaikki nuo viattomuudet, kaikki nuo Aleshan saarnat, kaikki tuo schillerimäisyys, kaikki nuo ylemmät näkökannat tuossa kirotusliitossa tuon Natashan kanssa (joka, muuten on hyvin sievä tyttö), että minä niin sanoen vasten tahtoonikin olen mielissäni sattumasta saada kerran laskea pilaa kaikesta tuosta. No, nyt sattui tilaisuus. Samassa minä tahdoin purkaa teille sydämeni. Ha, ha, haa!

— Te kummastutatte minua, ruhtinas, enkä minä käsitä tarkoitustanne. Te alatte näytellä ilveilijän osaa, teidän odottamaton avomielisyytenne...

— Ha, ha, haa! Onhan tuo osaksi oikein! Mitä herttaisin vertailu! Ha, ha, haa! Minä mellastan, ystäväiseni, minä mellastan, olen iloinen ja tyytyväinen, niin, ja te, armas runoilijani, teidän tulee osottaa minulle kaikkea suopeutta. Eiköhän ole parasta, että ryypäämme, sanoi hän hyvin itsetyytyväisenä ja kaatoi lasiinsa.

— Tietäkääs, ystäväiseni, yksin tuo tyhmä ilta, muistattehan Natashan luona, sapetti minut kokonaan. Tosi, että hän itse oli hyvin kiltti, mutta minä läksin sieltä hirmuisen vihaisena enkä voi sitä unhottaa. Tietysti tulee se meidänkin aika, jopa kiireesti lähestyykin, mutta nyt ei puhuta siitä. Muun ohella minä tahdoin selittää teille, että minulla on eräs luonteen ominaisuus, jota te ette vielä tunteneet, — se on: viha kaikkia noita typeriä ja kokonaan arvottomia naivisuuksia ja paimenlauluja kohtaan; ja yksi mieluisimpia nautintojani on aina ollut, että alussa itse tekeyn samanlaiseksi, yhdyn samaan ääneen, hyväillä, rohkaista jotakuta alati nuorta Schilleriä ja sitten äkkiä kerrassaan ällistyttää hänet; nostaa äkkiä hänen edessään naamari ja riemastunut naama, vääntää irvistykseseen, näyttää hänelle kieltä juuri samalla hetkellä, kun hän kaikista vähimmin odottaa moista surpriisia. Mitä? Te ette sitä ymmärrä, tuntuuko se teistä rumalta, mielettömältä, alentavalta, niinkö?

— Tietysti niin.

— Te olette suorapuheinen. Vaan minkäs sille voi, jos minua itseäni piinataan. Minäkin olen tyhmän avomielinen, mutta kun luonteeni on nyt semmoinen. Muuten minua haluttaa kertoa teille muutamia

piirteitä elämästäni. Te ymmärrätte minua parhaiten, ja se on oleva hyvin huvittava. Niin, ehkä minä tänään olen ilveilijän kaltainen, mutta onhan ilveilijä avomielinen, eikö niin?

— Kuulkaas, ruhtinas, nyt on jo myöhäinen ja totta sanoen...

— Mitä? Jumalani, mikä kärsimättömyys! Ja mihinkäs on kiire? No, istutaan, jutellaan ystävydessä, sydämmellisesti, ymmärrättehän, näin tässä viinimaljan ääressä, kuni hyvät ystävät konsanaan. Te luulette, että minä olen humalassa: ei siitä haittaa, näin on parempi. Ha, ha, haa! Todellakin, nämät ystävälliset seurustelut aina pysyvät niin kauan mielessä, ja kuinka mielellään niitä muisteleekaan. Te olette paha ihminen, Ivan Petrovitsh. Luonnostanne ette ole surkeilija, ette tuntehikas. No, mitä merkitsee teille pari kolme tuntia uhrata tämmöiselle ystävälle, kuin minä olen? Sitä paitsi koskeehan tämä asiatamme... No, voiko olla tätä ymmärtämättä? Olettehan kirjailija; teidän tulisi siunata tätä tilaisuutta. Voittehan tehdä minusta luonnekuvauksen kertomukseenne, ha, ha, haa! Jumalani, kuinka rakastettavan avomielinen minä tänään olenkaan!

Ruhtinas nähtävästi humaltui. Hänen kasvonsa muuttuivat, niille ilmaantui jokin vihainen, ilkeä ilme. Voi huomata, että hän halusi pilkata, pistää, purra, ivata. "Voihan se olla hyväksikin, että hän on humalassa, humalainen ei punnitse sanojansa" ajattelin. Mutta hänpä säilyttikin muistinsa.

— Ystäväiseni, pitkitti hän nähtävästi nauttien käytöksestensä, — tein teille äskettäin erään tunnustuksen, kenties sopimattoman; sen, että minulle toisinaan tulee vastustamaton halu vississä tapauksessa näyttää jollekin kieltä. Tämän lapsellisen ja rehellisen avomielisyyteni vuoksi te vertasitte minut ilveilijään, ja se minua totisesti huvitti. Mutta jos te moittitte minua tai kummeksitte, että olen teille nyt törkeä, ja ehkäpä myöskin säädytön, kuni raaka kylänmies, sanalla sanoen äkkiä muutin käytökseni teitä kohtaan, niin siinä suhteessa olette te kokonaan väärässä. Ensiksi minua se nyt miellyttää, toiseksi minä en ole kotonani, vaan *teidän* kanssanne... Se on, minä tarkoitan, että me nyt ryypiskelemme, kuten hyvät ystävät, ja kolmanneksi — minä erittäin paljon pidän oikullisuudesta. Tietäkääs, että minä oikullisuudesta vain olen ollut metafysiikko, ja filantroopi ja hellin miltei samoja aatteita, kuin tekin. Siitä tosin on jo hyvin pitkä aika, se oli nuoruuteni kultapäivinä. Muistan, miten minä silloin humaanisissa tarkoituksissa tulin tiluksilleni ja tietysti olin ikävään kuolla, ja uskotteko, mitä minulle silloin tapahtui? Ikävissäni minä aloin tutustua kaunisten neitosten kanssa... Tehän taas jo rypistätte kulmianne? O, nuori ystäväni! Mehän nyt olemme ystävällisessä seurustelussa. Aikansa on seikkailuilla, aikansa on lemmen leikeillä! Olenhan puhtaasti venäläinen luonne, väärentämätön venäläinen, oikea patriootti, rakastan elää reilusti, ja sen lisäksi täytyyhän pitää kiinni ajasta ja nauttia elämästä. Kerran kuolemme ja — mitäpä siellä enää! No, siispä minä armastelin. Muistan, eräälläkin paimenella oli mies, soma nuori mies. Tätä miestä minä ankarasti kuritin ja aioin antaa hänet sotamieheksi (entisiä vallattomuuksia, hyvä runoilijani!), mutta en antanutkaan sotamieheksi. Hän kuoli sairashuoneessani... Nähkääs, tilallani oli sairaala, siinä kaksitoista sairassuodetta, — sairaala oli oivallisessa kunnossa; puhtaus, parkettilatit. Nyt tosin jo kauan sitten olen sen hävittänyt, mutta silloin minä siitä ylpeilin; niin, ja miehen minä vähältä olin kuoliaaksi lyöttää vaimonsa tähden... No, miksi te taaskin murjotatte? Onko se teistä iltävää kuulla? Saattaako se kuohuksiin teidän jalot tunteenne? No, no, rauhoittukaa! Tuo kaikki on jo ohi. Sen tein silloin, kun olin romanimainen, halusin olla ihmiskunnan hyväntekijä, filantroopiyhdistyksen perustaa ... kun satuin sellaiselle uralle. Silloin pieksätinkin. Nyt en pieksä; nyt täytyy ilvehtiä; nyt me jokainen ilvehdimme, — semmoinen aika tuli... Kaikista eniten minua nyt naurattaa tuo hupsu Ichmenev. Olen vakuutettu, että hän tunsiko koko tuon pieksämishistorian ... ja mitäs? Hän hyvän sydämmensä vuoksi, joka kaiketi lienee siirapista luotu, sekä sen vuoksi, että rakastui silloin minuun, vieläpä itse kiitti minua minun kuulteni, — päätti olla mitään uskomatta eikä uskonutkaan; se on, tosiasiaa ei uskonut, ja kaksitoista vuotta vankkana vuorena minua puolusti siihen asti, kun ei asia häneen itseensä koskenut. Ha, ha, haa! No, tuohan on kaikki joutavanpäivästä! Ryypätään, nuori ystäväni! Kuulkaas: rakastatteko te naisia?

En vastannut mitään. Kuuntelin vain puhettansa. Hän alotti jo toisen pullon.

— Minäpä mielelläni juttelen heistä illallispöydässä. Esittelenkö teille illallisen jälkeen erään m:lle Philiberte'n, — häh? Mitä luulette? No, mikä teille taas tuli? Tehän ette huoli katsoakaan minuun ... hm!

Hän oli vaipua mietteisiinsä. Mutta äkisti hän nosti päänsä, katsahti merkitsevästi minuun ja pitkitti:

— Kuulkaas, runoilija ystäväni, minä tahdon ilmaista teille erään luonnon salaisuuden, joka nähtävästi on teille kokonaan tuntematon. Olen vakuutettu, että te tällä hetkellä sanotte minua syntipukiksi, ehkä konnaksi, siveettömyyden ja paheiden hirviöksi. Vaan kuulkaas, mitä minä teille sanon! Jos vain voisi olla mahdollista (mikä muuten ihmisluonteen mukaan ei voi olla mahdollista), jos olisi mahdollista, että meistä jokainen ilmaisisi oman sisimmän itsensä, vieläpä niin, ettei pelkäisi paljastaa, ei vain sitä, mitä hän pelkää sanoa, eikä mistään hinnasta sano ihmisille, ei vain sitä, mitä hän pelkää sanoa parhaimmille ystävilensä, mutta senkin, mitä joskus pelkää itselleenkin tunnustaa, — niin tulisi maailmaan semmoinen löyhkä, että me jok'ikinen tukehtuisimme. Juuri sen vuoksi, sulkujen välissä sanottuna, ovat hyvät olemassa nuo meidän hienon ylhäisön seurattavat ja sopivaisuussäännöt. Niissä on

syvä aate, — en sano siveellinen, mutta yksinkertaisesti suojeleva, mukavuutta edistävä, joka tietysti on vielä parempi, sillä siveellisyshän itse asiassa on samanlaista mukavuutta, se tahtoo sanoa, se on keksitty yksinomaan mukavuuden vuoksi. Siivollisuudesta sanon tuonnempana, minä nyt sotkeun puheissani, muistuttakaa minua siitä sittemmin. Päätän puheeni näin: te moititte minua vioistani, hurjistelusta, siveettömyydestä, mutta kenties minun onkin vain siinä syyni, että olen *avomielisempi* toisia, eikä sen enempää; etten salaa sitä, minkä muut salaavat itseltäänkin, kuten jo ennen sanoin... Siinä minä teen huonosti, mutta minä nyt niin tahdon. Mutta olkaa huoleti, lisäsi hän ivallisesti hymyillen, — minä sanoin "olen syyllinen", mutta en minä ollenkaan pyydä anteeksi... Huomatkaa myöskin: minä en tahdo saattaa teitä hämille, en kysele teiltä: eikö teillä itsellänne ole jotain semmoisia salaisuuksia, joilla voisin omia salaisuuksiani puolustaa... Minä käyttäydyn säädyllisesti ja jalosti. Yleensä minä aina käyttäydyn säädyllisesti...

— Tehän vain joutavia juttelette, sanoin minä katsoen häneen halveksien.

— Joutavia juttelen, ha, ha, haa! Sanonko, mitä te nyt ajattelette? Te ajattelette: miksikä minä toin teidät tänne ja nyt syyttä suotta ilmaisen teille salaisuuksiani? Niinkö vai ei?

— Niin?

— No sen te saatte kohta kuulla.

— Luonnollisin selitys on se, että joitte melkein kaksi pulloa ja ... humalluitte.

— Se tahtoo sanoa: juovuin. Voi olla niinkin. "Humalluitte"! se kuuluu sievemältä, kuin juopunut. O, kohteliaisuudesta kukkurillaan oleva ihminen! Mutta ... emmeköhän me taaskin alkaneet torailla, vaikka puhe jo kääntyi niin hauskaan aineeseen. Niin, rakas runoilijani, jos maailmassa vielä löytyy jotain somaa ja suloista, niin on se naiset.

— Tiedättekö, ruhtinas, minä en sittenkään käsitä, miksi te juuri minut valitsitte salaisuuksienne ja lempiseikkailujenne uskotuksi.

— Hm!... Johan minä teille sanoin, että kohta saatte sen kuulla. Olkaa huoleti; no, toisekseen olkoon vaikka niinkin, tein sen ilman minkäänlaisia syitä; te olette runoilija, te ymmärrätte minut, ja johan siitä teille puhuinkin. Että saa äkkiä poistaa naamarin kasvoiltaan, saa olla kyynillinen siihen määrään, että ilmaisee sisimpänsä toiselle niin perinpohjin, ettei näe olevan vähintäkään syytä hävetä tämän edessä — siinä piilee erinomainen heikumallisuus. Kerron teille erään tarinan. Pariisissa oli hullu virkamies, hänet sittemmin pantiin hulluinhuoneeseen, kun saatiin selville, että hän oli mielipuoli. No niin, kun hän oli tullut hulluksi, niin nähkääs, mitä hän keksi itsensä huvittamiseksi: hän riisui kokonaan vaatteensa aina Aatamin pukuun asti, jätti vain kengät jalkaansa, pani yllensä leveän, kantapäihin ulettuvan levätin, kääri sen ympärillensä ja mahtavana, majesteetillisena astui kadulle. No niin, syrjästä katsot, — ihminen kuin ihminen, kävelee siinä leveässä levätissä aikansa ratoksi. Mutta kun sattui kohtaamaan jonkun jossain yksinäisessä paikassa, niin ettei ketään muita ollut lähiseutuvilla, meni hän ääneti mitä totisimman ja syvämietteisimmän näköisenä tätä vastaan, pysähtyi äkkiä tämän eteen, aukaisi levätinsä ja näytti itsensä kaikessa ... siveydessään. Se kesti vain minutin ajan, sitten hän kääri levätin ympärillensä ja ääneti, väräyttämättä ainoatakaan kasvojen lihasta, kulki hämmästyksestä kivettyneen katsojan ohi mahtavasti, keveästi, kuni Hamletin haamu. Näin hän teki kaikille, miehille, naisille, lapsille — ja siinä oli koko hänen huvinsa. Nähkääs nyt, osan tämmöistä huvia voi myöskin saada ällistytymällä jotakuta Schilleriä, näyttämällä hänelle kieltä kun hän semmoista, kaikkein vähimmin osaa odottaa. "Ällistytää" — se on mainio sana? Sen minä luin jossain teidän nykyaikaisessa kirjallisuudessanne!

— Niin, tuohan oli mielipuoli, mutta te...

— Täydessä järjessä?

— Niin.

Ruhtinas purskahti nauruun.

— Aivan oikein puhutte, rakkaani, lisäsi hän mitä julkein ilme kasvoillaan.

— Ruhtinas, sanoin minä tulistuneena hänen julkeudestaan, — te vihaatte meitä, siinä samassa myöskin minua, ja kostatte nyt minulle kaikesta ja kaikkien puolesta. Tuon kaiken te teette mitä pikkumaisimmasta itserakkaudesta. Te olette kiukkuinen, pikkumaisuuteen saakka kiukkuinen. Olemme teitä vihastuttaneet ja, ehkäpä, kaikkein enemmän te äkäilette tuon illan tähden. Tietysti te ette saattaneet millään tavalla muuten kostaa minulle niin ankarasti, kuin tällä äärettömällä halveksumisella; te ette välitä edes tavallisesta kohteliaisuudesta, jota jokaisen ihmisen tulee toiselle osoittaa. Te haluatte osoittaa minulle selvään, ettette välitä edes hävetä, reväistessänne edessäni niin

odottamatta häijyn naamarinne ja näyttäissänne itsenne semmoisessa siveettömässä kyynillisyydessä...

— Minkä vuoksi te tuon kaiken sanotte minulle? kysäsi hän ra'asti sekä katsoen minuun vihaisesti. — Tahdotteko osottaa tarkkanäköisyyttänne?

— Osottaakseni, että minä ymmärrän tarkoituksenne ja sanoakseni sen teille suoraan.

— Quelle idée, mon cher, pitkitti ruhtinas äkkiä taas muuttaen äänensä entisekseen iloiseksi ja lörpöttelevän avomieliseksi. — Te eksytitte minut aineestani. Buvons, mon ami, sallikaa minun kaataa teille. Ja minä kun juuri aioin kertoa teille erään mitä herttaisimman ja hauskimman seikkailun. Kerron sen teille vain yleispiirtein. Tunsin jolloinkin erään rouvan; hän ei enää ollut ensi nuoruudessa, mutta noin vuotta kaksikymmentä seitsemän, — kahdeksan; ensiluokan kaunotar, soma vartalo, ihana muoto, sievä astunto. Katseensa oli terävä, kuin kotkalla, mutta aina totinen ja ankara; hän käyttäytyi mahtavasti ja luotaan eroittavasti. Hänestä kävi maine, että hän oli kylmä, kuin talvisydän ja pelotteli kaikki luoksepäästämättömyydellään ja ankaralla hyväntekeväisyydellään. Todellakin ankaralla. Ei koko lähitienovilla ollut toista niin ankaraa tuomaria, kuin hän oli. Hän rankaisi ei vain rikoksesta, mutta pienimmästäkin naisellisesta heikkoudesta, rankaisutuomionsa oli muuttumaton, vetoamaton. Lähipiirissään oli hänellä ääretön merkitys. Ylpeimmät ja hyväntekeväisyydessään auliimmat mummotkin kunnioittivat häntä, etsivät pä hänen suosiotansakin. Hän piti silmällä kaikkia puolueettoman ankarasti, aivan kuin keskiaikaisen luostarin abbedissa. Hänen katseensa sai nuoret naiset vapisemaan, arvostelunsa oli heidän kauhunsa. Ainoastaan yksi huomautus häneltä, yksi ainoa viittauksensa riitti tappamaan hyvän maineen, — semmoinen oli hänen asemansa yhteiskunnassa; mieshenkilötkin pelkäsivät häntä. Lopulta hän antautui jonkinlaiseen mietiskelevään mystillisyyteen, vaikka kylläkin rauhalliseen ja korkeaan... Ja mitä luulette? Ei löytynyt tätä naista irstaampaa irstailijaa, ja minulla oli onni saavuttaa hänen täydellinen luottamuksensa. Sanalla sanoen — minä olin hänen salainen ja salaperäinen rakastelijansa. Suhteemme oli sovitettu niin ovelasti, niin mestarillisesti, ettei edes hänen talonväestään ainoallakaan ollut pienintäkään epäluuloa; vain yksi hänen sisäpiikansa, ranskatar, oli kaikkiin hänen salaisuuksiinsa pyhitetty, mutta siihenpä piikaan sopikin täydelleen luottaa, tämäkin otti osaa asiaan... Tämä rouva oli siksi hekumallinen, että itse markiisi de-Sad olisi voinut ottaa hänestä oppia. Mutta sittenkin — voimakkain, läpituokein ja järkyttävin tässä kaikessa oli sen salaperäisyys ja valheellisuuden julkeus.

Kaiken sen pilkkaaminen, jota kreivitär ihmisille saarnasi korkeimmaksi, ihanteellisimmaksi ja järkkymättömäksi, ja sen lisäksi tuo sisällinen, pirullinen nauru sekä tietoisuudella kaiken sen häväiseminen, jota ei sovi häväistä — ja kaikki tämä aivan rajattomasti, äärimmäisyyksiin saakka, niin pitkältä, ettei rikkainkaan mielikuvitus uskaltaisi semmoista mahdolliseksi ajatella, — kas, siinä se pääasiallisesti olikin tuon nautinnon selvin piirre. Niin, se oli itse paholainen ihmishaamussa, mutta vastustamattoman lumoava hän vaan oli. Vielä nytkin häntä riemulla muistelen. Tulisimpien nautintojen tuoksinassa alkoi hän äkkiä nauraa kuni mieletön, ja minä ymmärsin, täydelleen ymmärsin tuon naurun ja nauroin mukana. Yksistään tuon muisteleminen tuottaa minulle suurinta nautintoa, vaikka siitä jo onkin kulunut useita vuosia. Vuoden kuluttua hän jätti minut. Minä en voinut häntä vahingoittaa, vaikka olisin tahtonutkin. Kukapa olisi sanojani uskonut? Mitäs tämmöisestä luonteesta sanotte, nuori ystäväni?

— Hyi, moista ruokottomuutta, huudahdin minä vastenmielisyydellä kuunnellen tuota tunnustusta.

— Te ette olisi nuori ystäväni, jos sanoisitte muuten! Niin minä tiesinkin teidän sanovan. Ha, ha, haa! Odottakaa, mon ami, elätte ja tulette ymmärtämään, mutta nyt, — nyt te vielä kaipaatte namusia. Ei, te ette ole enää runoilija: tuo nainen ymmärsi elämää ja osasi sitä käyttää hyväkseen.

— Mutta miksikä alentua moiseksi eläimeksi?

— Mimmoiseksi eläimeksi?

— Semmoiseksi, kuin tuo nainen ja te.

— Ahaa, te nimitätte sen eläimellisyydeksi, se on merkinä siitä, että te tarvitsette vielä käsinojaa ja käytte talutusnuorassa. Tietysti minä tunnustan, että itsenäisyys voi ilmaantua kokonaan päinvastaisessakin, mutta ... puhukaamme, suuremmin, mon ami ... täytyyhän teidänkin tunnustaa, että se kaikki on turhaa, joutavanpäiväistä!

— Mikäs sitten ei ole turhaa?

— Turhaa ei ole henkilö, minä itse. Kaikki minua varten ja koko maailma on minua varten luotu. Kuulkaas, ystäväiseni, minä uskon vielä siihen, että maailmassa saattaa elää reimasti. Ja se onkin parhain usko, sillä ilman sitä ei voisi huonostikaan elää — täytyisi ottaa myrkkyyä. Sanotaan jonkun hassun niin tehneenkin. Hän filosofeerasi siihen asti, että hävitti kaikki, kaikki, vieläpä kaikki ihmisellisten velvollisuuksien normaaliset ja luonnolliset laillisuudetkin ja joutui siihen, ettei hänelle

jälle jäänyt mitään; tulokseksi jäi nolla, ja silloin hän julistikin, että elämässä parhain seikka on sinihappo. Te sanotte: sehän oli Hamlet, se oli hirmuinen epätoivo, sanalla sanoen jotain tuommoista suurenmoista, ettemme me sitä osaa edes uneksiakaan milloinkaan. Mutta te olette runoilija, minä taas tavallinen ihminen, sen vuoksi sanonkin, että asiaa on tarkastettava yksinkertaisemmalta, käytännöllisemmältä kannalta. Minä esimerkiksi olen jo kauan sitten vapauttanut itseni kaikista siteistä, vieläpä velvollisuuksistakin. Minä pidän itseni velvoitettuna vain silloin, kun minulle asiasta on jotain etua. Te tietysti ette voi asioita tarkastaa siltä kannalta. Teillä on jalat köysissä ja makuaisti sairas. Te juttelette asioista ihanteen ja hyvyyden kannalta. Mutta, ystäväiseni, minä olen valmis tunnustamaan kaiken, mitä käskette, mutta minkä minä sille voin, jos minä varmaan tiedän, että kaiken ihmisellisen hyvyyden perusteena on suuri egoismi. Mitä jalommalta asia näyttää, sitä enempi siinä on egoismia. Rakasta itseäsi — siinä on ainoa sääntö, jonka minä tunnustan. Elämä on kauppa-asia; rahaa älkää suotta heitelkö, mutta voittehan maksaa mielittelemisestä, siten te täytätte kaikki velvollisuutenne lähimmäistänne kohtaan, — siinä minun siveys-ohjeeni, jos te välttämättömästi sitä haluatte kuulla, vaikka sanonkin teille, että mielestäni on parasta olla maksamatta lähimmäiselleen, vaan osata pakottaa hänet tekemään ilmaiseksi. Ihanteita minulla ei ole enkä niistä huolikkaan; en vielä koskaan ole niitä ikävöinyt. Maailmassa saattaa niitä paitsikin elää niin iloisesti, niin suloisesti ... ja en somme, minä olen hyvin iloinen, että voin elää sinihapottakin. Jos minä, näes, olisin hiukankin hyväsydämmisempi, en minä ehkä tulisikaan ilman sitä toimeen, kuten tuo hassu filosofi (tietysti hän oli saksalainen). Ei! Elämässä on vielä hyvin paljon suloa! Minua miellyttävät asema, virka, hotelli, suuret panokset korttipelissä (pidän erittäin korteista). Mutta pääasia on - naiset ... naiset kaikessa muodossa; pidämpä salaisesta pimeästä siveettömyydestä, semmoisesta, joka on kummallisinta ja originellisempää sekä vaihteen vuoksi hiukan likaisempaa... Ha, ha, haa! Kun katson teidän kasvojanne, huomaan, mimmoisella halveksumisella te nyt minuun katsotte!

— Olette oikeassa, vastasin hänelle.

— No, olkoon, että te olette oikeassa, mutta kaikessa tapauksessa on likaisuuskin sinihappoa parempi. Niinkö?

— Ei, silloin olisi sinihappokin parempi.

— Minä tahallani kysyin teiltä: "niinkö?" voidakseni nauttia teidän vastauksestanne; minä tiesin sen jo edeltäpäin. Ei, ystäväiseni, jos te olette oikea ihmisrakastaja, niin toivokaa kaikille viisaille ihmisille samaa makua, kuin minulla on, vaikkapa likapöpperönkin kanssa, muutenhan ei viisaalle ihmiselle kohta jää maailmassa mitään tehtävää, joten jälle jäävätkin vain hupsut yksistään. Silloinkos näiden kelpaa elää! Ja onhan nytkin olemassa sananlasku: hupsuilla on onni, ja tietäkääs, ei ole mitään sen mieluisampaa, kuin elää hupsujen kanssa ja aina myöntää heidän olevan oikeassa — se on edullista! Älkää olko millännekään siitä, että minä annan arvon ennakkoluuloille, noudatan vissejä ehtoja, etsin vaikutusvaltaa; näenhän minä, että elän tyhjässä yhteiskunnassa; mutta niin kauan, kuin siinä on lämmin, annan minä sille myöten, osotan olevani kokonaan sen puolella, mutta tilaisuuden tullessa olen valmis ensimmäisenä hylkäämään sen. Tunnen hyvin kaikki teidän uudet aatteenne, vaikken milloinkaan soimannut itseäni niiden vuoksi, eikäpä ollut syytäkään. Tunnonvaivoja ei minulla ole milloinkaan mistään ollut. Minä suostun kaikkeen, olkoon minun vain hyvä ollakseni, ja tämmöisiä on meitä olemassa legio, ja todella meidän on hyvä ollaksemme. Maailmassa saattaa kaikki hukkuu, me yksistään emme koskaan hukkaan joudu. Olemme olleet niin kauan, kuin maailmakin on ollut. Koko maailma saattaa jollain tapaa hajota, mutta me nousemme pinnalle, me aina uimme pinnalla. Ja sitten: huomatkaa vaikka yksistään se seikka, kuinka sitkeähenkisiä ovat semmoiset ihmiset, kuin me olemme. Mehän niin sanoakseni olemme oikein fenomenisen sitkeähenkisiä; onko se teitä milloinkaan kummastuttanut? Me elämme kahdeksänkymmeneen, yhdeksänkymmeneen vuoteen! Meitä siis itse luontokin suojelee, he, he, hee! Minä välttämättömästi tahdon elää yhdeksänkymmenen vuotiaaksi. Minä en rakasta kuolemaa ja pelkään sitä. Hiis ties, miten vielä tuleekaan kuolla! Mutta miksikä puhua siitä! Tuo myrkyttäytynyt filosofi ärsytti minut moisia juttelemaan! Hiiteen filosofia! *Buvons, mon cher.* Meillähän alkoi puhe kauneista tytöistä... Mihinkäs te nyt?

— Lähden pois, ja aika on jo teidänkin lähtää...

— No, kaikkeapa! Minä niin sanoakseni aukaisin teille koko sydämmeni, ja te ette edes tunne niin selvää ystävyys todistetta. He, he, hee! Kuinka vähän te rakastatte, rakas runoilijani. Odottakaapa, minä tahdon vielä pullon...

— Kolmannen?

— Kolmannen. Hyveestä minä, rakas kasvattini (sallikaa minun kutsua teitä tällä makealla nimellä: ken voi sanoa, ehkä minun neuvoni vielä kelpaakin...). No niin, kasvattini, hyveestä minä jo sanoin teille: "mitä enemmän hyveessä on hyvyyttä, sitä enempi on siinä egoismia". Tahdon kertoa teille siitä asiasta mitä hauskimman jutun: kerran rakastin erästä neitoa ja miltei totisesti rakastinkin. Tekipä hän

minun tähteni suuria uhrauksiakin...

— Hänkö se oli, jolta te ryöstitte omaisuuden putipuhtaaksi? kysäsin jyrkästi huolimatta enää pidättää vihaani.

Ruhtinas vavahti, kasvonsa muuttuivat ja hän loi minuun liekehtivän katseen; siinä oli neuvottomuutta ja raivokkuutta.

— Malttakaas, lausui hän kuni itsekseen, — malttakaas, antakaa minun päästä selville. Olen todellakin humalassa ja voin vain tuskin ajatukseni saada kokoon...

Hän vaikenä ja tutkivasti, yhä vihaisesti katsoi minuun, pitäen kättäni kädessään, ikäänkuin olisi pelännyt minun pakenevan. Olin varma, että hän sillä hetkellä mietti ja tuumiskeli, mitenkä minä tiesin sen asian, joka melkein kaikilta oli salassa, ja eikö tässä kaikessa piile jokin vaara. Näin kesti hetkisen aikaa; sitten hänen muotonsa äkkiä muuttui; entinen naurava, humalaisen iloinen ilme näkyi uudestaan kasvoillaan. Hän puhkesi nauruun.

— Ha, ha, haa! Tepäs vasta Talleyrand! Mitäs, minä todellakin olin hänen edessään kuin kasvoille syljeksitty, kun hän minulle vasten silmiä tokasi, että minä ryöstin hänen omaisuutensa! Kuinka hän silloin vinkuikaan, mitenkä haukkuikaan minut! Raivoisa oli naikkonen ja ... ilman minkäänlaista rajaa. Mutta päättäkää itse, ensiksikin minä en ollenkaan häneltä ryöstänyt, kuten te juuri sanoitte. Hän itse lahjoitti minulle rahansa ja silloin ne jo olivat minun. No, otaksutaan, te lahjoitatte minulle paraimman hännystakkinne (tätä sanoessaan hän katsahti päälläni olevaan ainoaan, jotenkin kuluneeseen hännystakkiini, jonka olin kolme vuotta sitten rätäteli Ivan Skornjaginalla teettänyt), minä olen teille kiitollinen, kannan sitä, äkkiä vuoden kuluttua te riitaannutte kanssani ja vaaditte sen takaisin, mutta minä olenkin sen pitänyt jo rikki... Se ei ole jalosti tehty, miksikä kirjoittaakaan? Toiseksi minä, huolimatta siitä, että rahat olivat minun, olisin välttämättömästi antanut ne takaisin, mutta ajatelkaas: mistä minä nyt näin äkkiä voin saada semmoisen summan? Mutta pääasia on se, etten minä voi kärsiä saarvoja ja schillerimäisyyttä, kuten teille jo sanoin, — ja siinäpä olikin koko syy. Ette voi uskoa, mitenkä hän keikaili edessäni huutaen, että lahjoittaa minulle (minun jo niinkin) rahat. Vihani jo nousi, mutta, silloin minä äkkiä osasin tehdä oikean päätöksen, minä, nähkääs, kun en koskaan hätäänny: minä ajattelin, että antamalla hänelle rahat, ehkä teen hänet onnettomaksi. Minä olisin riistänyt häneltä suloisuuden olla onneton *minun tähteni* ja saada kirota minua kaiken ikänsä. Uskokaa minua, ystäväiseni, sen laatuudessa onnettomuudessa on jokin korkein nautinto siinä, että saattaa tuntea itsensä kokonaan olevan oikeassa ja olevansa jalosydämminen ja saada täydellä oikeudella nimittää sortajaansa heittiöksi. Tämmöistä vihan nautintoa tietysti tavataan schillerimäisissä luonteissa; kenties hänellä sen jälkeen ei ollut edes leipääkään, mutta minä olen vakuutettu, että hän oli onnellinen. Minä en raskinnut riistää häneltä tätä onnea enkä siis lähettänyt hänelle rahoja takaisin. Sillä tavoin tuli täydelleen todistetuksi oikeaksi sääntöni, että mitä äänekkäämpi ja suurempi ihmisellinen jalomielisyys on, sen enempi on siinä mitä ilettävintä egoismia... Etteköhän te tuota käsitä... Mutta ... teidän aiotte saada minut kiinni, ha, ha, haa!... Niin, tunnustakaa pois, tahdoittehan saada kiinni...? O, mimmainen Talleyrand!

— Hyvästi, sanoin minä ja nousin ylös.

— Hetkinen vain! Pari sanaa vain lopuksi! huudahti hän muuttaen äkkiä ilettävän lörpötyksensä totiseksi puheeksi. — Kuulkaas viimeiseni: kaikesta siitä, mitä teille sanoin, on selvä ja selkeä seuraus (luulen, että itsekin olette sen huomanneet), etten minä koskaan enkä kellenkään tahdo jättää hyötyäni. Minä rakastan rahaa ja sitä minä tarvitsen. Katarina Feodorovnulla on sitä paljon; hänen isänsä piti kymmenen vuotta viini-arentia. Tyttäreillä on kolme miljoonaa, ja nuo kolme miljoonaa minulle hyvin kelpaavat. Alesha ja Katja on oivallinen pari; kumpikin ovat ensiluokan hupsuja; sitä minä haluan. Sen vuoksi minä välttämättömästi toivon ja tahdon, että heistä tulisi pariskunta, mitä pikemmin, sen parempi. Parin, kolmen viikon kuluttua matkustavat kreivitär ja Katja maalle. Aleshan täytyy päästä heidän muassaan. Varottakaa Natalia Nikolajevnaa, ettei laittaisi saarvoja eikä schillerimäisyyksiä, ettei noustaisi minua vastaan. Minä olen äkäinen ja kostonhaluinen; tahtoni minä saatan perille. Häntä minä en pelkää: epäilemättä kaikki käy tahtoni mukaan, ja jos nyt edeltä jo varotan, niin tapahtuu se melkein hänen hyväkseen. Muistakaa, ettei tapahtuisi tyhmyyksiä ja että hän käyttäytyisi ymmärtäväisesti. Muuten käy hänelle huonosti, hyvin huonosti. Jo yksistään sen vuoksi tulisi hänen olla minulle kiitollinen, etten minä tehnyt hänelle, kuten olisi pitänyt tehdä, s.o. lain mukaan. Tietäkää, runoilijani, että laki turvaa perhe-rauhan; se takaa isälle pojan kuuliaisuuden ja että ne, jotka viekottelevat lapsia pyhistä velvollisuusistansa vanhempiansa kohtaan, niitä laki ei hellittele. Muistakaa myös se, että minulla on tuttavuuksia, ja hänellä ei melkein mitään ja ... tottakai te ymmärrätte, mitä minä olisin voinut hänelle tehdä? Minä en kuitenkaan tehnyt, sillä hän tähän saakka käyttäytyi ymmärtäväisesti. Olkaa huoleti: joka hetki jokaista heidän tekoaan valvoivat terävät silmät tänä puolen vuoden aikana, ja minä tiesin kaikki pienimpään yksityistapaukseen saakka. Sen vuoksi minä levollisena odotin, milloin Alesha itse hänet hylkää, mikä jo onkin alkanut; olihan tuo hänelle mieluinen ajanviete. Minä pysyin

hänen silmissään humanisena isänä ja minä tarvitsen, että hän ajattelisi minusta niin. Ha, ha, haa! Kun muistelen, että milten lausunut hänelle kohteliaisuuksia silloin illalla, hän kun oli niin jalomielinen ja vaatimaton, että kieltäytyi tulemasta pojalleni vaimoksi; haluaisinpa minä tietää, millä tavoin hän olisi siksi tullut! Mitä tulee minun silloiseen käyntiini hänen luonaan, niin se yksinomaan tapahtui vain siksi, että jo oli aika katkaista tuo side. Minun täytyi vain saada kaikesta vakuutus omin silmin, omasta kokemuksestani... No, onko tässä teille kyllin? Vai ehkä te vielä tahdotte kuulla, miksi minä toin teidät tänne, miksi minä edessäni ilveilin ja olin niin avopuheinen, kun tämän kaiken olisin saattanut sanoa suoraan kaiketta avopuheisuudetta, niinkö?

— Niin.

Pidätin vihaani ja tarkkaan kuuntelin. En voinut hänelle muuta vastata.

— Ainoastaan sen vuoksi, ystäväiseni, että olen huomannut teillä olevan hiukan enemmän ymmärtäväsyyttä ja asioiden arvostelukykä, kuin kummallakaan hupsuistamme. Te ehkä jo ennenkin tiesitte, kuka olen, ehkä arvailitte, teitte päätöksianne minusta, ja minä päätin säästää teiltä tuon vaivan ja havainnollisesti näyttää teille, kenen kanssa olette tekemisissä. Todellisuuden saattama vaikutus — se on suuri asia! Ymmärtäkää minua, mon ami. Te tiedätte, kenen kanssa olette tekemisissä, tyttöä te rakastatte, ja siksipä minä luotan siihen, että te käytätte kaiken vaikutusvaltanne (teillähän on häneen semmoinen valta) säästääksenne hänet *muutamilta* puuhilta. Muuten tulee puuhia, ja voitte uskoa, ei ollenkaan turhanpäiväisiä. Ja sitten, kolmas syy avopuheisuuteni oli ... (johan, te sen arvasitte, rakkaani), niin, minä todellakin halusin syleksiä koko tuolle asialle ja tehdä sen juuri teidän nähtenne...

— Ja te saavutittekin tarkoituksenne, sanoin minä vavisten mielenkuohusta. — Olen samaa mieltä kanssanne siitä, ettette millään muulla tavoin olisi voineet minulle ilmaista kaikkea kiukkuanne ja kaikkea halveksumistanne minua ja kaikkia meikäläisiä kohtaan, kuin tuolla suorapuheisuudellanne. Te ette vain olleet välittämättä, että tuo suorapuheisuutenne voi saattaa teidät silmissäni kehuun valoon, tepä ette edes hävenneet minua... Te todella olitte tuon viittaan pukeuneen hullun kaltainen. Te ette pitäneet minua ihmisenä.

— Oikein arvasitte, nuori ystäväni, sanoi hän nousten ylös, — te arvasitte kaikki — ettepä suotta olekkaan kirjailija. Toivon, että me erkanemme sovinnossa. Juommeko veljenmaljan?

— Te olette humalassa ja vain sen tähden en vastaa teille, kuten ansaitsette...

— Taaskin pysähdys, — ette sanoneet, kuinka olisi tullut vastata, ha, ha, haa! Sallitteko minun maksaa puolestanne?

— Olkaa huoleti, minä maksan itse.

— No, epäilemättä. Eihän teillä ole kanssani sama matka?

— En lähde kanssanne.

— Hyvästi, runoilijani. Toivon, että ymmärsitte minut...

Hän läksi hiukan horjuvin askelin, katsomattakaan minuun. Palvelija auttoi hänet vaunuihin. Minä läksin omaa tietäni. Oli jo kolmas tunti aamulla. Sateli, yö oli pimeä...

NELJÄS OSA.

I.

En huoli kuvailla vihaani. Huolimatta siitä, että olin valmis odottamaan, mitä hyvänsä, kumminkin

hämmästyin suuresti; oli kuin olisi hän aivan odottamatta astunut eteeni kaikessa törkeydessään. Muuten muistelen, että vaikutukset, joita hänen esiintymisensä minuun teki, olivat sekavia: tuntui, niinkuin jokin olisi minut litistänyt, kolhaissut, ja kaihon musta kyy yhä enemmän jäyti sydäntäni; pelkäsin Natashan vuoksi. Arvasin hänelle vastaisuudessa koituvan paljon kärsimyksiä ja sekavasti arvailin, mitenkä saisin ne häneltä väistetyksi, kuinka huojentaisin viime hetket lopullisen eron edellä. Eron välttämättömyydestä ei ollut epäilystä. Se läheni ja ei saattanut olla arvaamatta, millainen se oli oleva.

En huomannut ensinkään sitä, mitenkä tulin kotiin, vaikka koko tien sade kasteli minua. Oli jo kello kolmen aika aamulla. Tuskin ehdin kopahuttaa huoneeni ovelle, kun jo kuului ääni ja ovea alettiin hätäisenä avata, niinkuin Nelly ei olisi koko tällä ajalla ollenkaan nukkunut, vaan koko ajan odottanut minua kynnyksellä. Tuli paloi kynttilässä. Vilkas Nellyn kasvoihin ja säikähdin: hän oli kokonaan muuttunut; silmissä paloi outo tuli, aivan kuin kuumesairaalla, katseensa oli niin outo, niinkuin hän ei olisi tuntenut minua ollenkaan. Hän oli kovassa kuumeessa.

— Nelly, miten on laitasi, oletko sairas? kysäsin kumartuen ja kädelläni hyväillen häntä. Hän vavisten lyykistyi puoleeni, niinkuin olisi jotain pelännyt, jotain lausui, sukkelaan, katkonaisesti, aivan niinkuin olisi vain odottanutkin minua, voidakseen asian pikemmin minulle kertoa. Mutta hänen sanansa olivat katkonaisia ja kummallisia; minä en niistä ymmärtänyt mitään, hän houraili.

Talutin hänet vuoteeseen. Hän vieläkin juoksi luokseni ja lyyhistyi minun suojiini niin vahvasti, ikäänkuin olisi ollut säikähdyksissään, ikäänkuin olisi pyytänyt minulta turvaa jotain vastaan, ja kun jo kävi pitkäkseen vuoteelle, tarttui yhä vieläkin käteeni ja piti siitä vahvasti kiinni peläten, että minä uudelleen poistuisin. Minunkin hermoni olivat niin jännitetyt ja järkytetyt, että minä katsoessani tyttöön aloin itkeä. Minäkin olin sairas. Nähtyään kyyneleni katsoi hän minuun pitkään ja tarkkaan, niinkuin olisi koettanut, jotain keksiä, jostain selkoa saada. Helposti saattoi huomata tämän olevan hänelle kovin vaivaloista. Viimein jotain selvän ajatuksen tapaista huomasi hänen kasvoistaan; tavallisesti oli hänen hyvin vaikeata kaatumataudin kohtausten jälkeen koota ajatuksensa ja selvästi lausua sanoja. Niinpä nytkin: tehtyään ylenluonnollisen ponnistuksen saadakseen jotain minulle sanotuksi ja huomattuaan, etten minä sitä ymmärtänyt, ojensi hän kätensä ja alkoi sillä pyyhkiä kyyneleitäni, sitten kietoi hän kätensä kaulaani, veti minut puoleensa ja suuteli minua.

Oli selvää, että minun poissa ollessani oli hänellä taudin kohtaus, ja se tapahtui juuri silloin, kun hän seisoi oven edessä. Toinnuttuaan siitä hän varmaankaan ei voinut kaualla aikaa päästä selville. Silloin todellisuus oli sekaantunut hourailuihin ja hän ehkä näki jotain hirveätä, jotain pelottavaa. Samalla hän hämärästi muisti, että minun piti kohta palata ja että minä koputan ovelle, ja siksi, maaten kynnyksen vieressä lattialla, hän herkkänä odotti palaamistani ja nousi ylös heti, kun olin ensi kerran ovelle koputtanut.

"Mutta miksikä hän joutui juuri oven luo?" ajattelin, kun äkkiä huomasin, että hänen yllään oli päällysnuttu (sen olin muutama päivä sitten ostanut luokseni tulleelta tutulta kaupustelija-muijalta, joka toisinaan antoi minulle velaksikin): hän oli siis aikonut lähteä jonnekin ja varmaankin oli jo avaamassa ovea, kun taudin kohtaus äkkiä hänet kaatoi. Minnekäs hän aikoi mennä? Olisikohan hän jo silloin hourailut?

Kuume ei kuitenkaan vähentynyt ja pian hän taas alkoi hourailla ja tuli tunnottomaksi. Kaksi kertaa oli jo tauti hänet minun asunnossani tavannut, kuitenkin meni se aina onnellisesti ohi; nyt tuntui, kuin jotain muuta kuumetta olisi tullut lisäksi. Istuttuani hänen vuoteensa vieressä puolen tuntia asetin sohvan viereen tuoleja ja panin siihen pitkäkseni, niinkuin olin, vaatteissani, ollakseni lähempänä ja herätäkseni pikemmin, jos hän minua kutsuisi. Kynttilää en sammuttanut. Useasti vielä katsoin häneen, ennenkuin nukuin. Hän oli kalpea; huulensa olivat kuumuudesta kuivuneet ja verissä, ehkäpä kaatuessaan loukkauneet; kasvoiltaan ei poistunut pelon ja jonkin kalvavan kaihon ilme, joka nähtävästi ei häntä unessakaan jättänyt. Päätin huomenna varmasti mennä lääkäriä hakemaan, jos tyttö olisi huonompi. Pelkäsin, että tauti muuttuisi varsinaiseksi kuumetaudiksi. "Ruhtinas on hänet säikäyttänyt!" ajattelin minä ja ja muistin ruhtinaan kertomuksen naisesta, joka omat rahansa heitti hänelle vasten kasvoja.

II.

... Kului kaksi viikkoa. Nelly alkoi parantua. Kuumetta ei hänessä enää ollut, mutta kovin heikko hän vielä oli. Hän nousi vuoteesta maaliskuun lopulla eräänä kirkkaana, selkeänä päivänä. Oli piinaviikko

kulumassa.

Lapsi parka. En voi jatkaa kertomustani entisessä järjestyksessä. Paljon aikaa on kulunut tähän saakka, kun kirjoitan muistiin kaiken eletyn ajan, mutta vielä nytkin raskas, läpitukenka kaiho valtaa mieleni muistellessa noita kalpeita, laihoja kasvoja, mustien silmiensä pitkää, terävää katsetta, kun tuonnoin me olimme kahden ja hän katsoo minuun vuoteeltaan, katsoo, pitkään katsoo, ikäänkuin olisi vaatinut minua arvaamaan, mitä hänen mielessään liikkuu; mutta huomattuaan, etten minä arvaa ja olen aina entisessä epätietoisuudessani, hän vienosti, niinkuin vain itselleen, hymyilee ja äkkiä ojentaa minulle lempeästi kuumen kätösensä laihoine, kuihtuneine sormineen. Nyt on kaikki ohi, kaikki jo on tiedossani, mutta en vielääkään tunne tuon sairaan, rasittuneen ja solvaistun pikku sydämen koko salaisuutta.

Tunnen eksyväni kertomuksestani, mutta tällä hetkellä minä haluan ajatella vain Nellyä yksistään. Kummalliselta tuntuu nyt, kun makaan sairaalan vuoteella yksin, kaikkien niiden hylkäämänä, joita minä niin paljon ja niin suuresti rakastin, — nyt toisinaan siltä ajalta joku pieni piirre, joka silloin usein jäi minulta huomaamatta ja pian unohtui, nyt äkkiä johtuen mieleen arvaamatta saa mielessäni kokonaan toisen merkityksen, näyttää eheältä ja selvittää nyt minulle sen, mitä minä en tähän saakka voinut ymmärtää.

Neljänä ensimmäisenä sairauspäivänensä me, minä ja lääkäri, olimme kovin peloissamme hänen tähtensä, mutta viidentenä päivänä vei lääkäri minut syrjään ja sanoi minulle, ettei ole mitään pelkoa ja että Nelly varmasti paranee. Tämä oli sama lääkäri, jo kauan tuntemani vanha "nuori-poika", hyväsydäminen ja leikkisä ukko, jonka minä olin kutsunut Nellyn ensi kerran sairastuessa ja joka ihmetytti Nellyä erinomaisen suurella kaulassa riippuvalla Stanislain ritarimerkillään.

— Siis ei ole syytä ollenkaan pelätä! sanoin minä ilostuneena.

— Niin, tyttö nyt paranee, mutta sitten hän hyvin kohta kuolee!

— Kuinka, kuoleeko! Miksikä? huudahdin minä hämmästyneenä moisesta tuomiosta.

— Niin, varmasti hän kohta kuolee. Sairaalla on organinen sydänvika, ja pieninkin heikentävä tapaus kaataa hänet vuoteeseen uudelleen. Voi olla, että hän taas paranee, mutta kohta hän kääntyy taas sairaaksi ja kuolee.

— Eikö sitten millään keinoin saata häntä pelastaa? Ei, ei voi niin tapahtua.

— Mutta sen täytyy tapahtua. Mutta kumminkin poistamalla mahdolliset vaarat, rauhallisesti ja hiljaisesti eläen, kun tulee saamaan enemmän mukavuutta, saattaa sairaan vielä kuolemasta pelastaa, onpa ollut tapauksia ... odottamattomia ... säännöistä poikkeavia ja kummallisia... sanalla sanoen, sairaas saattaa tulla pelastetuksi, jos yhtyy useita suotuisia olosuhteita, mutta radikaalista pelastusta — ei tule koskaan.

— Jumalani, mitä nyt on tehtävä?

— Tulee seurata neuvoja, viettää rauhallista elämää ja ottaa säännöllisesti pulvereita. Olen huomannut, että tämä tyttö on oikullinen, luonteeltaan hermostunut vieläpä ivallinen; hän ei tahdo millään tavoin suostua ottamaan lääkkeitä ja juuri nytkin jyrkkään kieltäytyi niitä ottamasta.

— Niin, tohtori. Hän todella on kummallinen, mutta syynä siihen minä pidän hänen sairaloista ärtyisyyttänsä. Eilen oli hän hyvin kuuliainen; tänäänpä kun tarjosin hänelle lääkettä lusikassa, hän tyrkkäsi lusikkaa, aivan kuin vahingossa, ja koko lääke kaatui maahan. Kun sitten aioin sekottaa uuden pulverin veteen, tempasi hän minulta koko pulverilaatikon ja heitti sen lattialle ja alkoi samassa itkeä... Tuntui kuitenkin, ettei hän sen vuoksi itkenyt, että hänelle tarjottiin lääkettä, lisäksi minä hiukan ajateltuani.

— Hm! Irritatiini. Entiset suuret onnettomuudet (olin tarkkaan kertonut lääkäriille tapauksista Nellyn elämästä, joka kertomus oli vanhusta kovin hämmästyttänyt), kaikki tuo yhteensä, ja siitä tautikin. Nyt toistaiseksi on ainoa keino — ottaa pulveria, ja hänen täytyy ottaa pulveria. Minä menen ja koetan vielä kerran vakuuttaa, että hänen tulee totella lääkintöneuvoja ja ... se on, yleensä sanoen ... ottaa pulveria.

Läksimme kumpikin keittiöstä, jossa oli neuvottelumme tapahtunut, ja lääkäri uudelleen lähestyi sairaan vuodetta. Mutta Nelly nähtävästi oli kuullut puheemme, sillä hän oli nostanut päänsä pääanaluselta ja kaiken aikaa, korva meihin päin käännettynä, tarkkaan kuunnellut. Näin sen raollaan olevasta ovesta; kun lähestyimme häntä, pistäytyi veitikka taas peitteen alle ja katsoi meihin veitikkamaisesti hymyillen. Tyttö parka oli kovin laihtunut näinä neljänä sairautensa päivänä: silmät olivat kuopallaan, kuume ei ollut vielä lakannut. Sitä kummallisemmasti sopi hänelle tuo veitikkamaisuus kasvoilla ja kiihkeän kiiluva katse, joka suuresti ihmetytti lääkäriä, tätä parhainta

miestä kaikista Pietarin saksalaisista.

Lääkäri alkoi totisena, koettaen kumminkin tehdä äänensä mahdollisimman lempeäksi mitä hellimmin ja mairittelevimmin esittää, kuinka välttämätöntä on ottaa pelastava pulveri, joten siis jokaisen sairaan velvollisuus on se ottaa. Nelly kohotti päänsä äkkiä, ikäänkuin varomattomalla kätensä liikkeellä satutti lusikkaan, josta koko lääke taas kaatui lattialle. Olin varma, että hän sen teki tahallaan.

— Se on hyvin epämieluisen varomattomuus, sanoi vanhus levollisesti, — ja minä olen varma, että te teitte sen tahallanne, joka on hyvin moitittavaa. Mutta ... sen saa vielä korjata ja sekottaa uuden pulverin.

Nelly nauroi hänelle. Lääkäri puisti metodillisesti päätään.

— Se on hyvin huonosti teiltä tehty, puheli ukko sekottaen pulveria, veteen, — hyvin, hyvin huonosti.

— Älkää vihastuko minulle, sanoi Nelly väkisten pidättäen nauruansa, — nyt minä varmaan otan... Rakastatteko te minua?

— Jos te käyttäydytte kiitettävästi, niin rakastan hyvin paljon.

— Hyvinkö paljon?

— Hyvin paljon?

— Ettekö nyt rakasta?

— Rakastan nytkin.

— Mutta suuteletteko minua, jos minä tahdon teitä suudella?

— Suutelen, jos tulette sen ansaitsemaan.

Nyt taaskaan ei Nelly voinut pidättää itseänsä, vaan alkoi nauraa.

— Sairaalla on iloinen luonne, mutta nyt — se on hermoston syytä ja oikullisuutta, kuiskasi lääkäri korvaani mitä totisimman muotoisena.

— No, olkoon, minä otan lääkkeen! — huudahti Nelly äkkiä hienolla äänellään. — Mutta, kun minä kasvan ja tulen suureksi, niin otatteko minut vaimoksenne?

Varmaankin tuo uusi vallaton päähänpisto kovin huvitti häntä; silmänsä loistivat, huulillensa pyrki nauru hänen odottaessaan hämmästyneen lääkärin vastausta.

— Tietysti, — vastasi lääkäri tahtomattaan hymyillen moiselle oikullisuudelle, — tietysti, jos olette hyvä, hyvin kasvatettu neito, olette kuuliainen ja käyte...

— Nielemään pulvereita? keskeytti Neily.

— Kas, kas! No niin, nielemään pulvereita. Hyväsydäminen neito, — kuiskasi minulle taas lääkäri, — hänen luonteessaan on paljon, paljon ... hyvää ja viisasta, mutta kumminkin ... ottaa vaimokseni... mikä kummallinen oikku...

Ja taas hän tarjosi tytölle lääkettä. Nyt ei Nelly enää teeskennellytkään, vaan suorastaan tyrkkäsi kädellään lusikan pohjaa vasten ja niin heitti lusikallisen lääkettä vanhuksen kasvoille ja paidan rintamukselle. Sen tehtyään alkoi hän ääneensä nauraa, mutta ei enää, kuten ennen avomielisesti ja iloisesti. Hänen kasvoillaan näkyi jotain ankaraa, vihaista. Kaiken aikaa hän koetti välttää minun katsettani, katsoi vain lääkäriin ja ivallisesti, joskin jonkinlaisella levottomuudella odotti, mitäpä "naurettava" ukko nyt tekee.

— Ohoo! joko te taaskin!... Mikä onnettomuus! Mutta ... saattaahan vielä sekottaa veteen pulverin, — lausui vanhus pyyhkien liinaan kasvonsa ja rintamuksensa.

Tästä Nelly kovin hämmästyi. Hän oli varma, että suuttuisimme, odotti, että toruisimme häntä, moittisimme ja, mahdollisesti hän tietämättänsä sitä juuri toivoikin, jotta olisi saanut syytä itkuun, oikein hysteriaan, viskoaksensa lattialle pulverit, kuten äsken, ehkäpä jotain murskatakin harmissansa sillä tyydyttääksensä oikullisen, tuskasta pakahtuvan sydämensä. Semmoisia oikkuja on useilla muillakin, eikä vain yksistään Nellyllä. Tapahtuihan usein, että minäkin käyskelin edestakaisin huoneessani tahdottomasti toivoen, että pikemmin joku tekisi minulle jotain pahaa, tai sanoisi minulle jotain, jonka voisni pitää loukkauksena, jotta pikemmin saisin syytä purkaa sydämeni rauhattomuuden. Naiset sitä vastoin tuollaisissa tapauksissa "keventäen" sydäntänsä alkavat vuodattaa

todellisia kyynelitä ja tunteellisimmat heistä joutuvat hysteriaan. Asia on mitä tavallisin elämässä ja sattuukin se useimmin silloin, kun on totinen, kaikille muille tuntematon suru sydämessä, jonka tahtoisi, mutta ei voi kellekään ilmaista.

Nytpä odottamatta, hämmästyneenä loukatun vanhuksen enkelimäisestä hyvydestä ja kärsivällisyydestä, millä hän taasen sekoitti kolmannen pulverin sanomatta edes ainoatakaan nuhteen sanaa, Nelly äkkiä asettui hiljaiseksi. Iva hävisi hänen huuliltansa, puna nousi poskillensa, silmänsä kyyneltyivät; hän salaa katsahti minuun ja samassa käänti katseensa toisaalle. Lääkäri tarjosi taas lääkettä. Kuuliaisena ja arkana joi hän lääkkeen, tarttui vanhuksen punaiseen, pehmoiseen käteen ja katsoi pitkään hänen silmiinsä.

— Oletteko ... vihastunut, kun minä olen paha, — alkoi hän, mutta ei saanut sanotuksi loppuun, pujahti peitteen alle, piilotti sinne päänsäkin ja alkoi katkerasti itkeä.

— Oi, lapsukaiseni, älkää itkekö... Ei se mitään. Se on hermojen syy; juokaa vettä.

Nelly ei vain kuunnellut.

— Tyyntykää ... älkää rasittako mieltänne, — rauhoitteli vanhus, itsekin miltei itkien, kovin tunteellinen kun olikin, — minä annan teille anteeksi, otan vaimokseni, jos te, kelpo neidon hyvän käytöksen ohella käytte...

— Nielemään pulvereita, kuului peitteen alta hieno nauru kuni kulkusen kilinä, naurun keskeyttivät nyyhkytykset — täten Nelly hyvin usein nauroi.

— Hyvä, kiitollinen lapsi! sanoi lääkäri juhlallisesti ja miltei kyynelsilmin. Tyttöraukka!

Ja siitä saakka alkoi hänen ja Nellyn välillä jokin outo, kummallinen myötätuntoisuus. Sitä vastoin tuli Nelly minua kohtaan jurommaksi, oikullisemmaksi ja ärtyisemmäksi. Minä en osannut sitä mitenkään selittää ja kummastelin sitäkin enemmän, kun tuo muutos tapahtui hänessä niin äkkiä. — Hänen sairautensa neljäntenä päivänä vietin koko illan, vieläpä pitkään yli puoliyön Natashan luona. Silloin olikin meillä yllin kyllin puheenaihetta. Kotoa lähtiessäni sanoin Nellylle, että palaan hyvin kohta kotiin, niinkuin luulinkin voivani tehdä. Melkein tahtomattani viivyttyäni Natashan luona olin levollinen Nellyn suhteen, hän kun ei jäänyt yksin. Hänen luonaan oli Aleksandra Semenovna, joka oli luonani käyneeltä Maslobojeviltä kuullut Nellyn olevan sairaan, josta minulle yksin ollen on paljon puuhaa. Mitenkä hyväsydäminen Aleksandra Semenovna tuosta sanomasta huolestuikaan.

— Siis hän ei voi tulla meille päivällisellekään!... Jumalani! Ja ihan yksin, poloinen, ihan yksin. No, nythän me saatamme osottaa hänelle avuliaisuuttamme. Sattui nyt tapaus, niin älkäämme päästäkö tilaisuutta.

Kohta hän tulikin meille ja toi muassaan melkoisen nyytin. Ensi sanoikseen hän jo sanoi minulle, ettei hän nyt lähdekkään pois, vaan tuli minua auttamaan; hän päästi nyytin auki. Siinä oli syroppeja, hilloja sairaalle, kanoja, kananpoikia sairaan paranemisen varalta, omenia, leivoksia, apelsiineja, kuivia kiveviläisiä hilloja (jos lääkäri sallii annettavaksi), sitten oli siinä vielä alusvaatteita, hursteja, ruokaliinoja, naisenpaitoja, siteitä, kääreitä, — aivan kuin kokonaisen sairaalan varalle.

— Onhan meillä kaikkea, sanoi hän minulle lausuen joka sanan kiireisesti, niinkuin olisi jonnekin kiiruhtanut, — mutta tehän elätte nuorenmiehen tavalla. Eihän teillä tätä kaikkea paljonkaan ole. Niin sallikaakin minun ... niin Filip Filipitshkin käski. No, mitä nyt on tehtävä ... pikemmin, pikemmin! Mitä nyt on tehtävä? Mitenkä sairas? Onko hän tajussaan? Ah, miten epämukava hänen on maata, täytyy korjata päänalustaa, jotta pää tulisi alemmaksi ja tiedättekös ... eikö olisi parempi hankkia nahkatyyny? Nahkainen olisi viileämpi. Aih, millainen hupakko minä olenkaan! Ei päänikään pälkähtänyt tuoda sitä. Lähden noutamaan... Eikö pitäisi panna tuli uuniin? Minä lähetän vanhan mummon teille. Tunnen erään semmoisen. Teillähän ei ole naispalvelijaa. No, mitä nyt tekisin tässä? Mitä tämä? Yrttejä ... lääkärikö määräsi? Varmaankin se on rintateetä? Menen heti laittamaan tulen.

Sain hänet asettumaan, ja kovinpa hän kummastui, oikeinpa tuli pahoilleen, kun ei löytänyt läheskään niin paljoa tehtäviä. Mutta se ei kumminkaan saanut häntä toimeksi. Pian hän voitti Nellyn suosion ja tämän sairauden aikana hänestä oli minulle suuri apu; hän kävi meillä melkein joka päivä ja aina tuli semmoisena, niinkuin olisi jotain kadottanut, tai olisi joku matkalle lähtenyt saatava kiinni. Aina hän puheeseensa lisäsi, että niin myöskin Filip Filipitsh käski. Nelly kovin mieltäytyi häneen. He rakastivat toisiansa kuni sisarukset, ja minä luulen, että Aleksandra Semenovna oli monessa seikassa yhtä lapsellinen, kuin Nellykin. Hän kertoi Nellylle monenmoisia juttuja, joista Nelly tuli aina iloiseksi, ja kun Aleksandra Semenovna meni pois, ikävöi Nelly häntä. Mutta ensi kerran hänen tultuaan kummasteli pieni sairaani; pian kumminkin huomasi syyn, miksi kutsumaton vieras tuli ja tapansa mukaan oikeinpa näytti vihaiselta, muuttui vaiteliaksi ja juroksi.

— Miksikä tuo meille tuli? — kysäsi tyytymättömänä Nelly Aleksandra Semenovnan pois lähdettyä.

— Hän tuli auttamaan ja vaalimaan sinua, Nelly.

— Miksikä?... Minkä vuoksi? Enhän minä ole hänelle mitään tehnyt.

— Hyvät ihmiset eivät odotakaan, että heille ensin hyvää tehtäisiin, Nelly. Ilman sitäkin he mielellään auttavat niitä, jotka apua tarvitsevat. Älähän, Nellyseni, luule kaikista vain paha: maailmassa löytyy paljon hyviäkin ihmisiä. Sinun onnettomuutesi vain oli se, ettet sinä kohdannut semmoisia, etkä kohdannut silloin, kun heitä tarvitsit...

Kun seuraavana päivänä Aleksandra Semenovna tuli, tervehti Nelly häntä iloisesti hymyillen, kumminkin vielä ikäänkuin jotain häpeillen.

III.

Juuri sinä päivänä minä olin Natashan luona koko illan. Tulin kotiin hyvin myöhään. Nelly jo nukkui. Aleksandra Semenovnaakin nukutti, mutta kumminkin hän istui ja valvoi sairaan luona odottaen minua. Heti alkoi hän kiireisesti kuiskaamalla kertoa minulle, että Nelly oli ensin hyvin iloinen, vieläpä nauroikin paljon, mutta sitten muuttui surulliseksi ja huomattuaan, etten minä vielääkään tullut kotiin, vaiken ja alkoi mietiskellä. "Sitten alkoi valittaa pääkipua, alkoi niin kovasti itkeä, etten enää tietänyt, mitä tekisin", — pitkitti Aleksandra Semenovna. "Alkoi puhua minulle Natalia Nikolajevnasta, mutta minä en osannut hänelle siitä mitään sanoa; hän lopettikin kyselemisen ja sitten vain itki, siihen itkuhunsa nukkuikin. Niin, hyvästi, Ivan Petrovitsh; tytön on nyt helpompi, kuten huomasin, ja minun täytyy lähteä kotiin, niin Filip Filipitshkin käski. Täytyypä minun teille sanoa, että hän päästi minut vain kahdeksi tunniksi, minäpä jäin ominpäin pitemmältä. Mitäs siitä, olkaa huoletti minun puolestani; ei hän uskalla olla vihainen... Yksi seikka vain... Ah, Jumalani, kuulkaas, kyyhkyläiseni, Ivan Petrovitsh, mitä minun on tehtävä: hän tulee nykyään alati humalassa kotiin! Jokin asia hänellä on, ei puhele kanssani, on ikävän näköinen, jokin tärkeä asia hänellä mielessä lienee; kyllä minä sen näen; iltasin yhtä hyvin on humalassa... Nyt ajattelen: hän palasi kotiin, ken hänet panee nukkumaan? Niin minä lähden, lähden, hyvästi. Hyvästi, Ivan Petrovitsh. Katselin äsken teidän kirjojanne — miten paljon niitä teillä onkaan, ja kaikki lienevät syväoppisia; minäpä, höperö, en ole koskaan mitään lukenut... No niin, huomiseen siis..."

Huomenna Nelly heräsikin jurona ja suruisena, vastaili minulle vastenmielisesti. Itse hän ei minulle puhunut mitään, näytti kuin olisi ollut vihassa. Huomasin hänen vain silloin tällöin pikimmältään, ikäänkuin salaa, katsahtavan minuun; noissa katseissa oli jotain salaista sydänsurua, vaikka niissä sittenkin piili hellyyttä, jota en katseissaan tavannut silloin, kun hän suoraan silmiini katsoi. Juuri sinä päivänä oikutteli hän lääkärille, kun piti ottaa lääkkeitä; en tiennyt, mitä tästä oli ajateltava.

Nellyn käytös minua kohtaan muuttui kokonaan. Hänen kummalliset päähänpistonsa, oikullisuutensa, jopa joskus vihaa lähentelevä ärtyisyytensä — nuo kaikki jatkuivat siihen päivään saakka, kun hän luotani muutti, aina siihen asti, kun tarinamme sai niin surullisen lopun. Etempänä kerron siitä tarkemmin.

Joskus kumminkin sattui hetkiä, jolloin hän taas jonkin aikaa oli minulle lempeä. Silloin tuntui, ikäänkuin hän olisi kaksinkertaisesti tahtonut korvata kovuutensa; tällöin hän useimmin itki katkerasti. Mutta nuo hetket olivat lyhyet, jälleen vaipui hän entiseen suruunsa ja katsoi taas vihaisesti minuun, tai juonitteli, niinkuin teki lääkärin aikana, tai äkkiä nähtyään, ettei jokin hänen uusi vallattomuutensa minua miellyttänyt, alkoi nauraa ja senjälkeen melkein aina itkeä. Kerran hän riitaantui jo Aleksandra Semenovnankin kanssa ja sanoi hänelle, ettei ota häneltä mitään. Tästä Aleksandra Semenovnan aikana häntä nuhdeltuani hän tulistui ja vastasi vihaisesti, sitte äkkiä vaiken eikä sitte kahden tunnin aikana lausunut minulle ainoatakaan sanaa, ei tahtonut ottaa ollenkaan lääkkeitä eikä edes tahtonut syödä tai juoda; vain lääkäri-vanhus sai hänet lepytetyksi.

Edellä jo mainitsin, että Nellyn ja lääkärin kesken siitä päivästä alkaen, jolloin hän lopultakin joi lääkkeen, alkoi jokin ihmeellinen sympatia. Nelly kovin mieltäytyi häneen ja aina tervehti lääkäriä iloisesti hymyillen, vaikka kuinka suruinen olisi ennen hänen tuloaan ollutkaan. Vanhus taas puolestaan alkoi käydä meillä joka päivä, vieläpä toisinaan kaksikin kertaa päivässä, silloinkin vielä, kun Nelly alkoi kävellä ja oli melkein kokonaan parantunut, ja näyttipä, että tyttö lumosi hänet siinä määrin, ettei hän voinut ainoatakaan päivää tulla toimeen kuulematta hänen nauruansa ja pilantekoansa hänen kustannuksellaan, mitkä usein olivat hyvinkin huvittavia. Hän alkoi tuoda muassaan opettavia

kuvakirjoja. Ostipa erään semmoisen varta vasten Nellylle. Sitten toi hän namusia, konvehteja sievissä laatikoissa. Tällöin hän tavallisesti astui sisään niin juhlallisesti, kuin olisi ollut nimipäiväsankari, ja Nelly heti arvasi, että ukolla on lahjoja muassa. Lahjaansa hän ei heti näyttänyt, naureskeli vain veitikkamaisesti, istui Nellyn luo, antoi viittauksia, että jos eräs nuori neiti osasi käyttäytyä hyvästi ja ansaitsi hänen poissa ollessaan kunnioitusta, niin semmoinen nuori neiti on ansainnut hyvän palkinnon. Tällöin hän katsoi Nellyyn niin avomielisesti ja hyväsydämmisesti, että Nelly, vaikka nauroikin hänelle, osoitti katseellaan sydämmellistä, hyväilevää kiintymystä vanhukseen. Lopulta nousi vanhus juhlallisena tuolilta, veti esille konvehtilaatikon ja antaen sen Nellylle aina lausui: "Minun tulevalle ja rakkaalle puolisololleni." Tällöin varmaan oli hän Nellyä onnellisempi.

Sen jälkeen alkoi keskustelu ja aina hän totisena ja vakuuttavasti kehoitti Nellyä hoitamaan terveyttänsä sekä antoi hänelle vakavia lääketieteellisiä neuvoja.

— Kaikkein enimmänsä täytyy hoitaa terveyttänsä, — lausui hän dogmillisella äänellä — ja ensiksi, sekä pääasiallisesti siksi, että jäisi elämään, ja toiseksi, että aina olisi terve ja siten saavuttaisi onnen elämässä. Jos teillä, rakas lapseni, on jotain suruja, niin unohtakaa ne tai paremmin, koettakaa olla niitä ajattelemta. Jos teillä ei ole mitään suruja, niin ... myöskään älkää niitä ajatelko, mutta koettakaa ajatella jotain hauskaa ... jotain iloista, leikillistä.

— Mitä leikillistä ja iloista minä ajattelin? — kysäsi Nelly.

Silloin tuli lääkäri neuvottomaksi.

— No, vaikkapa ... jotain viatonta peliä, joka soveltuu teidän ijällemme; tarkkapa ... no, jotain nyt semmoista...

— Minä en huoli leikkiä; en pidä leikeistä, — sanoi Nelly. — Minä mieluummin pidän uusista puvuista.

— Uudet puvut! Hm! No, se ei enää ole kokonaan hyvä. Tulee aina tyytyä vaatimattomampaan osaan elämässä... Toisekseen ... ehkäpä ... voi pitää uusista puvuistakin.

— Teetättekö te minulle paljon uusia pukuja, kun tulen teidän vaimoksenne?

— Mikä ajatus! — sanoi lääkäri ja tahtomattaan jo rypisti otsaansa. Nelly hymyili veitikkamaisesti, vieläpä muistamatta kerran hymyillen minuunkin katsahti.

— No, kyllä minä teetan teille pukuja, jos tulette sen ansaitsemaan, — pitkitti lääkäri.

— Tuleeko minun joka päivä ottaa pulvereita, kun tulen vaimoksenne?

— No, eihän sitä silloinkaan ole välttämätöntä ottaa joka päivä.

Lääkäri alkoi jälleen hymyillä.

Nelly keskeytti puheen ja alkoi nauraa. Vanhus nauroi hänen kanssansa ja mielihyvin katsoi hänen iloisuuttansa.

— Leikillinen äly! — lausui lääkäri minulle. — Kumminkin huomaa vielä oikkuja sekä jonkinlaista ärtyisyyttä?

Lääkäri oli oikeassa. En ollenkaan käsittänyt, mikä Nellylle oli tullut. Tuntui, ikäänkuin hän ei olisi tahtonut kanssani ollenkaan puhua, ikäänkuin olisin hänelle jotain paha tehnyt. Minusta tämä tuntui hyvin katkeralta. Muutuinkin itsekseen juroksi enkä eräänä päivänä virkkanut hänelle ainoatakaan sanaa; mutta seuraavana päivänä minä häpesin käytöstäni. Useasti hän itki, enkä minä tietänyt mitään keinoa häntä lohduttaakseni. Erään kerran sitten hän jo itse keskeytti vaitiolonsa.

Eräänä iltahämäränä kotiin tultuani huomasin, että hän kiireisesti piilotti päänalaisensa alle kirjan. Se oli kirjoittamani romaani, jonka hän pöydältäni oli ottanut ja jota hän minun poissa ollessani lukenut. Miksikä hän salasi tuon asian? Näyttää, ikäänkuin häpeäisi, ajattelin, mutta en ollut huomaavinani mitään. Neljänneksen kuluttua kun menin keittiöön, nousi hän kiireesti vuoteeltaan ja pani romaanin entiselle paikalleen; palattuani näin sen pöydällä. Pian kutsui hän minut luoksensa; äänensä vapisi liikutuksesta. Neljään päivään ei hän ollut puhunut minulle mitään.

— Menettekö ... tänään ... Natashan luo? — kysäsi hän katkonaisella äänellä.

— Menen, Nelly. Minun välttämättömästi täytyy tavata tänään Natasha.

Nelly vaikeni.

— Tehän ... paljon ... rakastatte Natashaa? — kysäsi hän taas heikolla äänellä.

— Niin, Nelly, hyvin paljon.

— Minäkin häntä rakastan, — sanoi siihen hiljaa Nelly.

Sitten oltiin taas ääneti.

— Minä tahdon hänen luokseen, tahdon asua hänen kanssansa, — alkoi taas Nelly arasti katsahtaen minuun.

— Ei se käy päinsä, — Nelly, vastasin minä vähän kummastuneena. — Onko minun luonani sinun paha olla.

— Miksikä ei käy päinsä? — kivahti Nelly. — Kehoitittehan te minua menemään elämään hänen isänsä luo; minä en sinne tahdo. Onko Natashalla palvelija?

— On.

— No, lähettäköön sen pois, minä tulen hänelle palvelijaksi. Tahdon tehdä kaikki hänen työnsä enkä ota mitään palkkaa; tulen rakastamaan häntä ja keitän hänen ruokansa. Niin te tänään hänelle sanokaakin.

— Mitä tuulentupia ne ovat, Nelly? Ja mitä sinä luuletkaan Natashasta: voitko luullakaan, että hän suostuisi pitämään sinua palvelijanansa? Jos hän sinut ottaakin, niin ottaa kuin yhtävertaisensa, kuin nuoremman sisarensa.

— Ei, minä en tahdo yhdenvertaiseksi. Semmoiseksi minä en tahdo...

— Miksikä et?

Nelly vaikenä. Huulensa vavahtelivat; itku oli valtaamaisillaan hänet.

— Tuo, jota hän nyt rakastaa, tuohan matkustaa pois ja jättää hänet yksin? — kysäsi taas Nelly. Kysymyksensä kummastutti minua.

— Mistä sinä sen tiedät, Nelly?

— Puhuittehan te itekin siitä, ja toissapäivänä, kun Aleksandra Semenovnan mies kävi täällä aamulla, kysyin minä häneltä; hän minulle kertoikin kaikki.

— Kävikö sitten Maslobojev aamulla täällä?

— Kävi, — vastasi Nelly luoden katseensa alas.

— Miksikä sinä et minulle sanonut, että hän kävi?

— Niin vaan...

Mietin hetkisen. Herra tiesi, miksikä tuo Maslobojev kuleksinee noin salaperäisenä. Mitä yhteyttä hänellä on asiassa? Tulisi tavata hänet ja tiedustaa.

— No mitäpä sinä siitä, jos tuo hylkääkin Natashan?

— Rakastattehan te Natashaa paljon, — pitkitti Nelly katsomatta minuun. — Ja jos te rakastatte, niin otattehan hänet vaimoksenne, kun tuo toinen matkustaa pois.

— Ei, Nelly, hän ei rakasta minua siten, kuin minä rakastan häntä, ja minäkin... Ei, sitä ei tule tapahtumaan, Nelly.

— Minäpä olisin palvellut teitä kumpaakin, te vain olisitte eläneet ja iloinneet, — lausui hän miltei kuiskaamalla katse yhä maahan luotuna.

"Mikä vain tyttöselle on tullutkaan!" ajattelin neuvottomana. Nelly vaikenä eikä koko illassa virkkanut enää sanaakaan. Kun olin lähtenyt kotoa, alkoi hän itkeä, itki kaiken iltaa, kuten Aleksandra Semenovna sanoi, ja niin nukkuikin itkuunsa. Vieläpä yölläkin itki unissaan ja jotain uneksien puheli.

Siitä päivästä asti hän muuttui vieläkin jurommaksi ja vaiteliaammaksi eikä enää ollenkaan puhellut kanssani. Tosi kyllä, minä huomasin hänen luoneen pari, kolme katsetta minuun, ja kuinka paljon hellyyttä niissä piilikään! Mutta pian tuo hellyytensä haihtui, ja ikäänkuin varta vasten aiottu sen vastakohdaksi, muuttui Nelly miltei hetki hetkeltä yhä synkemmäksi, vieläpä lääkäriillekin, joka kovin kummasteli tytön luonteen muutosta. Nyt oli hän jo kokonaan parantunut taudistaan ja lääkäri antoi hänelle luvan käydä raittiissa ilmassa, vaikka vielä ei kovin paljoa. Sää oli kirkas, lämmin. Oli

kulumassa piinaviikko, joka tänä vuonna oli hyvin myöhään, läksin jo aamulla ulos; minun tuli välttämättömästi käydä Natashan luona, olin kuitenkin päättänyt pian palata takaisin ottaakseni Nellyn mukaani kävelyille; siksi aikaa jäi hän yksin kotiin.

Mutta en voi sanoin selittää, mikä isku minua kotona odotti. Kiiruhdin kotiin. Oven ulkopuolella näen avaimen. Astun sisään, — ei ketään sisällä. Hämmästyksestä jäin paikalleni seisomaan. Sitten löydän pöydällä paperilapun, siihen oli lyijykynällä piirretty järeillä, epätasaisilla kirjaimilla:

"Minä läksin teiltä pois enkä tule teille enää koskaan. Mutta minä rakastan teitä hyvin paljon.

Teidän uskollinen Nelly."

Huudahdin kauhusta ja kiiruhdin huoneestani ulos.

IV.

En vielä päässyt kadulle, en ehtinyt vielä saada selville, miten ja mitä olisi nyt tehtävä, kun äkkiä näin portin eteen seisahtavan ajurin, ja kärkyistä nousi pois Aleksandra Semenovna taluttaen kädestä Nellyä. Hän piti vahvasti kiinni tytön kädestä, niinkuin olisi pelännyt, että hän toistamiseen karkaisi. Kiiruhdin heti heitä vastaan.

— Nelly, mikä sinun on! — huudahdin minä, — mihin sinä pakenit, miksikä?

— Odottakaa, älkää hätäilkö; menkäämme pikemmin huoneeseen, siellä saatte kaikki tietää, — piipitteli Aleksandra Semenovna.

— Millaisia asioita minä teille kerronkaan, Ivan Petrovitsh, kuiskasi hän pikimmältään sisään mennessämme. — Ihmetellä vain täytyy... Menkäämme, heti kuulette.

Kasvoistansa saattoi huomata hänellä olevan tärkeitä uutisia.

— Mene, Nelly, mene hiukan pitkällesi, — sanoi hän huoneeseen päästyämme, — olethan väsynyt; ihmekös, mitenkä juoksentelitkaan; onhan sairauden jälkeen käveleminen vaikeata; käy makaamaan, kyyhkyläiseni, käy. Lähtekäämme me pois vähäksi aikaa, ettemme häiritsisi. Antaa hänen nukkua.

Hän antoi minulle merkin, ja minä menin hänen kanssaan keittiöön.

Nelly ei käyntykään nukkumaan, hän istui sohvaan ja peitti kasvonsa käsiinsä.

Tulimme keittiöön. Aleksandra Semenovna kertoi kiireesti asian. Sittemmin sain kuulla asiasta tarkemmin. Asia oli näin.

Lähdettyään asunnostani pari tuntia ennen kotiin tuloani ja heitettyään minulle kirjelapun, juoksi Nelly ensin lääkäri-vanhuksen luo. Osotteen oli jo aikaisemmin udellut. Lääkäri kertoi minulle, että hän oli kuin halvattu, kun näki Nellyn huoneessaan, ja kaiken sen aikaa, kun tyttö oli hänen luonaan, "ei uskonut silmiänsä. Minä en nytkään usko, enkä voi koskaan sitä uskoa," lisäsi lääkäri kertomuksensa lopuksi. Ja kumminkin kävi Nelly hänen luonaan. Hän istui levollisena kirjoitushuoneessaan nojatuolissa aamunuttu päällä, juoden kahvia, kun Nelly juoksi sisään ja heittäytyi hänen kaulaansa, ennenkuin hän ehti mitään ajatellakaan. Nelly itki, syleili ja suuteli vanhusta, suuteli hänen käsiänsä ja vakuuttavasti vaikka kohta sekavin sanoin, pyysi, että vanhus ottaisi hänet luoksensa olemaan; sanoi, ettei tahdo eikä voi asua minun luonani, sen vuoksi läksikin pois; sanoi tuntuvan raskaalta; ettei enää käy nauramaan vanhukselle ja puhumaan uusista puvuista, vaan tulee käyttäytymään siivosti, käy oppimaan, oppii "rintamuksia hänelle pesemään ja silittämään" (varmaankin oli hän puheensa matkalla lääkärin luo miettinyt, ehkä jo ennenkin) ja että hän lopuksi on oleva kuuliainen ja ottaa vaikka joka ikinen päivä millaisia pulvereita tahansa. Ja vaikka hän tuonnoin puhui, että tahtoo tulla hänelle vaimoksi, niin se oli vain leikillä sanottu, eihän hän ajattelekaan semmoista. Vanha saksa oli niin hämmästynyt, että kaiken aikaa istui suu auki, käsi koholla, kädessä oleva sikarikin jäi unehduksiin ja jouti sammumaan.

— Mademoiselle, lausui hän viimeinkin joten kuten saaden puheen lahjansa takaisin, — mademoiselle, kuten minä käsitin teitä, pyydätte te, että minä antaisin teille tilan luonani. Mutta se — on mahdotonta! Kuten näette, elän minä ahtaissa oloissa eikä minulla ole suuria tuloja... Ja sitten, näin äkkiä, ajattelemin... Se on hirvua! Ja sitten, te, luullakseni pakenitte kotoanne. Se on hyvin moitittavaa ja

sopimatonta... Ja sitten minä annoin teille luvan vain vähän kävellä, kirkkaalla säällä, hyväntekijänne katsannon alla, mutta te hylkääte hyväntekijänne ja juoksette minun tyköni, sitä vastoin kun teidän tulisi säästää itseänne ja ... ja ... ottaa lääkkeitä. Ja sitten ... sitten ... minä en ymmärrä mitään...

Nelly keskeytti vanhuksen, alkoi uudelleen itkeä, uudelleen pyytää, mutta se ei auttanut. Vanhus kävi yhä enemmän hämilleen eikä lopulta ymmärtänyt mitään. Viimein Nelly jätti hänet, huudahti "Ah Jumalani!" ja kiiruhti pois huoneesta. "Minä olin kaiken sen päivän kipeänä ja yöksi otin dekoktia", päätti kertomuksensa lääkäri.

Lääkärin luota Nelly kiiruhti Maslobojeville. Hänellä oli varattu näidenkin osoite ja hän löysi heidät, vaikka kyllä pitkän etsimisen jälkeen. Maslobojev oli kotona. Aleksandra Semenovna löi hämmästyksissä kätensä yhteen, kun kuuli Nellyn pyynnön, että ottaisi hänet heille. Hänen kysymyksiinsä: miksi hän niin tahtoo, onko hänelle raskasta minun luonani olo, Nelly ei vastannut mitään, istui tuolille itkemään. "Hän itki niin katkerasti, niin katkerasti, jotta minä luulin hänen kuolevan itkuunsa", kertoi Aleksandra Semenovna minulle. Nelly pyysi ottamaan hänet joko sisäpalvelijaksi, tai keittiöön, sanoi, että hän lakasee lattiata ja oppii vaatteita pesemään. (Tuohon pyykin pesemiseen hän pani joitakin erinäisiä toiveita ja jostain syystä piti sen asian parhaimpana vieroituksena, jotta hänet otettaisiin). Aleksandra Semenovnan aikomus oli pitää tyttö luonansa siksi, kun asia selvenisi, ja minulle antaa asiasta tiedon. Mutta Filip Filipitsh pani jyrkästi sitä vastaan ja käski heti saattaa pakolaisen minun luokseni. Matkalla Aleksandra Semenovna hyväili, syleili ja suuteli Nellyä, josta tämä vielä enemmän alkoi itkeä. Tämän nähtyään alkoi Aleksandra Semenovnakin itkeä. Siten itkivät he yhdessä koko matkan.

— Mutta miksikä, miksikä, Nelly, sinä et tahdo hänen luonaan olla; eikö hän ole sinulle hyvä? kyseli kyynelsilmin Aleksandra Semenovna.

— Ei, kyllä hän on hyvä.

— No, miksikä sitten?

— Niin, en tahdo olla hänen luonaan ... en voi ... minä olen hänelle aina niin paha ... mutta hän on hyvä ... teillä minä en ole paha, minä käyn tekemään työtä, — sanoi hän miltei hysterillisesti itkien.

— Miksikä sinä, Nelly, olet hänelle niin paha?...

— Niin vaan...

— Ja tuon "niin vaan" minä häneltä vain sainkin vastaukseksi, — sanoi lopuksi Aleksandra Semenovna pyyhkien kyyneleitä. — Mikä kovan onnen lapsi hän onkaan? Onko hänellä hermotauti, vai? Mitä te luulette, Ivan Petrovitsh?

Menimme Nellyn luo; hän makasi kasvot tyynyyn kätettyinä ja itki. Minä laskeusin polvilleni hänen eteensä, tartuin hänen käsiinsä ja suutelin niitä. Hän tempasi kätensä pois ja alkoi yhä kovemmin itkeä. En tiennyt enää, mitä olisin sanonutkaan. Silloin astui sisään Ichmenev vanhus.

— Oli asioita sinulle, Ivan, terve! — sanoi vanhus tarkastellen meitä jokaista ja ihmeekseen huomaten minut polvillani.

Ukko oli ollut kipeänä viime aikana. Hän oli kalpea ja laihtunut, ja oli kuin olisi urhennellut jonkun vuoksi, ei välittänyt taudistaan, ei totellut Anna Andrejevnaa eikä käynyt vuoteeseen vaan, jatkoi asioilla käymistään.

— Hyvästi hetkiseksi, — sanoi Aleksandra Semenovna luoden terävän katseen vanhukseen. — Filip Filipitsh käski minun mitä pikemmin palaamaan. On asiata. Illalla hämärissä tulen uudelleen teille ja viivyn parisen tuntia.

— Ken tuo? — kuiskasi minulle Ichmenev ajatellen nähtävästi toista asiaa.

Selitin hänelle asian.

— Hm! Minäpä tulinkin asialle, Ivan...

Tiesin jo, millä asialla hän oli ja olinkin odottanut hänen tuloansa. Hän tuli puhumaan minulle ja Nellylle pyytäkseen Nellyä luokseen. Anna Andrejevna oli lopultakin suostunut ottamaan orvon taloonsa. Se oli seuraus meidän salaisista keskusteluistamme: minä olin vakuuttanut Anna Andrejevnaa ja sanonut että orvon näkeminen, jonka äidin niinkään isä oli kironnut, ehkä kääntää ukon sydämen toisin ajattelemaan. Olin niin selvään kuvannut suunnitteluni, että Anna Andrejevna nyt itse alkoi kehoittaa miestänsä ottamaan orvon heille. Ukko oli hyvin myöntäväinen asiaan, sillä tapaa hän ensiksikin tahtoi tehdä mieliksi vaimolleen ja toiseksi oli hänellä omat tuumansa... Tuon

kaiken kerron tuonnempana...

Olen jo sanonut, ettei Nelly pitänyt ukosta jo ensi näkemästään saakka. Sittemmin huomasin, että jonkinlainen vihamielisyys ilmestyi hänen kasvoilleen, kun hänen kuullensa mainittiin Ichmeneviä. Vanhus alkoi heti puhua asiastaan. Hän astui suorastaan Nellyn luo, joka oli vielä pitkällään, kasvot tyynyyn painettuna, ja tarttuen hänen käteensä kysyi, tahtooko Nelly tulla heille tyttären sijaiseksi.

— Minulla oli tytär, minä rakastin häntä enemmän kuin itseäni, sanoi vanhus, — mutta nyt ei hän ole luonani. Hän kuoli. Tahdotko sinä astua hänen sijalleen minun talossani ja ... minun sydämmessäni?

Vanhuksen kuivissa ja kuumeen polttamissa silmissä näkyi kyynel.

— En, minä en tahdo, vastasi Nelly kohottamatta päätään.

— Miksikä, lapseni? Eihän sinulla ole ketään omaisia. Ivan ei voi ikänsä sinua luonaan pitää, mutta minun luonani saat olla kuin kotonasi.

— En tahdo, sillä te olette paha. Niin, paha olette, paha, — lisäsi Nelly kohottaen päätänsä ja istuutuen vuoteelle vastapäätä vanhusta.

— Minä olen itsekin paha, pahempi muita, mutta te olette minuakin pahempi!...

Tuon sanottuaan Nelly vaaleni, silmänsä säkenöivät; vieläpä vapisevat huulensakin vaalenivat ja jokin voimallinen mielenliikutus väärästi ne. Vanhus katsoi häneen neuvottomana.

— Niin, te olette minua pahempikin, sillä te ette anna anteeksi omalle tyttärellenne; te tahdotte unohtaa hänet kokonaan ja otatte luoksenne toisen lapsen, mutta saattaako unohtaa oman lapsensa? Voitteko te rakastaa minua? Kun te vaan näette minut, niin samassa muistatte, että olen teille vieras, ja että teillä oli oma tytär, jonka te itse unohditte, te kun olette armoton ihminen. Mutta minä en tahdokkaan olla armottomien luona; en tahdo, en tahdo!...

Nelly tyrskähti itkuun ja katsahti minuun.

— Ylihuomenna nousi Kristus ylös, kaikki antavat suutelon ja syleilevät, sopivat keskenään, kaikki viat annetaan anteeksi... Minä tiedän sen... Ainoastaan te ... te yksin ... uh, kuinka kova sydän! Menkää pois!

Nelly alkoi itkeä. Tämän puheen hän oli nähtävästi jo kauan sitten miettinyt ja mieleensä pannut siltä varalta, että vanhus vielä kerran pyytäisi häntä luoksensa. Vanhus hämmästyí ja vaaleni. Kivun tunne näkyi hänen kasvoillaan.

— Ja miksi, miksi minusta kaikki noin huolehtivat? Minä en tahdo, en tahdo! — huudahti äkkiä Nelly jonkinlaisella raivolla. — Menen kerjäämään!

— Nelly, mitä sinä nyt? Nelly, ystäväiseni! — pääsi minulta huudahdus, mutta huutoni oli vain öljyä tuleen.

— Niin, ennen minä menen kadulle almua anomaan, kuin jään tänne! — huusi hän itkien. — Äitinikin pyysi almua ja kuollessaan sanoi minulle: ole köyhänä ja pyydä ennen almua, kuin... Almun pyytäminen ei ole häpeäksi: minähän en pyydä yhdeltä ihmiseltä, minä pyydän kaikilta, eikä se ole häpeä; niin minulle eräs kerjäläisnainen sanoi; olenhan minä pieni; enhän minä mistä muualta saa. Minä pyydänkin kaikilta, en tahdo, en tahdo, minä olen paha, olen pahin kaikista, kas näin paha minä olen!

Ja samassa koppasi Nelly äkkiä pöydältä kupin ja heitti sen lattiaan.

— Nyt se särkyi, — sanoi hän katsoen minuun uhittelevasti, — kuppeja olikin vain kaksi ja niistä minä toisen särin, — lisäsi hän. — Mistä nyt juodaan teetä?

Hän oli kuin mieletön, ja oli kuin olisi nauttinut mielettömyydestään, niinkuin itse olisi tuntenut, että se on sekä häpeäksi, että myöskin väärin, mutta kumminkin samalla kiihoitti hän itseään uusiin raivonpurkauksiin.

— Hän on sairas, aivan niin, Vanja, sanoi Ichmenev, — tah ... tahi minä en ollenkaan ymmärrä tätä lasta. Jää hyvästi!

Ukko otti hattunsa ja puristi kättäni. Hän oli kokonaan lannistunut; Nelly oli kovasti häntä loukannut; tuo minua harmitti äärettömästi.

— Eikö sinulla ole yhtään sääli häntä! — huudahdin minä, kun jäimme kahden; — eikö sinua hävetä! Ei, sinä et ole hyvä, sinä todella olet paha!

Ja samassa minä kiiruhdin avopäin vanhuksen jälkeen. Tahdoin saattaa hänet portille ja edes pari sanaa sanoa hänelle lohdutukseksi. Kiirehtien rapuista alas olin näkevinäni Nellyn kasvot hyvin vaalenneina nuhteistani.

Kohta saavutin Ichmenevin.

— Tyttö parkaa on kovin solvaistu, hänellä onkin oma surunsa, usko se, Ivan, ja minä kun aloin kuvaila hänelle omaa suruani, lausui ukko katkerasti hymyillen.

— Minä ärsytin hänen haavaansa. Sanotaan, ettei kylläinen ymmärrä nälkäistä; minäpä, Vanja, lisään: ei nälkäinenkään aina ymmärrä nälkäistä. No niin; jää hyvästi!

Aioin alkaa puheen jostain muusta, mutta vanhus viittasi vain kädellään.

— Älä huoli minua lohdutella; parasta, että pidät silmällä, ettei tyttö karkaa sinulta; hän näyttää sen näköiseltä, — lisäsi vanhus hiukan ärtyisästi ja poistui kiireisin askelin heilutellen keppiään ja jyskytellen sitä katukäytävään.

Eipä hän aavistanutkaan olevansa ennustaja.

Mitä tunsinkaan, kun palatessani sisään huomasin kauhukseni, että taaskin Nelly oli poissa! Kiiruhdin eteiseen, etsin rapuilta, huutelini, koputinpa naapureidenkin oville ja kyselin heiltä työstä; en voinut enkä tahtonut uskoa, että hän taaskin karkasi. Ja millä tapaa hän olisi päässytään karkuun? Talossa oli vain yksi portti; hänen täytyi mennä ohitsemme, kun Ichmenevin kanssa puhelin. Kohtapa surukseni älysin, että hän oli ensin piilotellut jossain rapuilla odottaen minun sisään menoani, sitten juoksi ulos, etten siis voinutkaan häntä kohdata. Kaikessa tapauksessa ei hän voinut olla kaukana.

Mitä levottomimmalla mielellä kiiruhdin taas etsimään häntä, jättäen kaiken varalta oveni lukitsematta.

Ensiksi kiiruhdin Maslobojevin luo. Heitä ei ollut kumpaakaan kotona. Jätin heille kirjeen, jossa kerroin uusista huolistani ja pyysin, että he, jos Nelly tulee heille, viipymättä ilmoittaisivat minulle. Riensin lääkärin luo — hänkään ei ollut kotona, ja palvelija sanoi, ettei Nelly ensi käyntinsä jälkeen ollut heillä käynyt. Mikä neuvoksi? Menin Bubnovan luo ja kuulin siellä tutulta ruumiskirstujentekijän vaimolta, että Bubnova jostain syystä istuu eilisestä alkaen poliisin vankilassa, eikä *Nellyä tuon tapauksen* jälkeen siellä ole nähty. Väsyneenä, rasittuneena kiiruhdin taas Maslobojevin luo; sama sielläkin; ei ole käynyt ketään eivätkä he itsekkään ole vielä palanneet. Kirjeeni oli pöydällä. Mitä oli tehtävä?

Mitä ikävimmässä mielentilassa palasin kotiin myöhään illalla.

Minun tuli tänä iltana mennä Natashan luo; hän oli jo aamulla minua pyytänyt. Minä en ollut edes kertaakaan syönyt koko päivässä; ajatus Nellystä saattoi koko sieluni pois suunniltaan.

"Mitähän tämä merkitsee?" ajattelin. —

— "Olisikohan tämä jokin kummallinen taudin seuraus? Eiköpä tyttö liene mielipuoli, vai olisiko siksi tulemassa? Jumalani, missä tyttö nyt on, mistä hänet löydän!" Tuskin olin päästänyt tuon huudahduksen, kun samassa näin Nellyn muutaman askeleen päässä V:n sillalla seisomassa. Hän seisoi lyhdyn luona eikä huomannut minua. Aioin kiiruhtaa luoksensa, mutta pysähdyin. "Mitä hän tässä tekee?" — ajattelin kummissani ja ollen varma, etten enää kadota häntä näkyvistäni, päätin odottaa ja tarkastaa, mitä hän tekisi. Kului noin kymmenen minuttia, hän yhä seisoi tarkastellen ohikulkijoita. Viimein kulki siitä hyvin puettu vanhus, ja Nelly lähestyi häntä. Vanhus otti kädellään jotain taskustaan ja antoi työlle. Nelly kumarsi hänelle. En osaa selittää, mitä minä silloin tunsin. Sydäntäni kivisti; oli kuin jokin kallis, jota rakastin, hellin ja hyväilin, olisi tullut häväistyksi, syljeksityksi minun nähdessäni sillä hetkellä, ja samalla kyneleet vuotivat silmistäni.

Niin, ne kyneleet olivat Nelly poloisen puolesta, joskin minä samalla tunsin ankaraa suuttumusta — eihän hän ollut puutteen pakoittamana almua anonut; hän ei ollut hyljätty, kovan kohtalonsa kouriin jätetty; hän ei paennut armottomilta ahdistelijoiltaan, mutta ystäviltänsä, jotka häntä rakastivat ja hellyydellä hoitivat. Hän ikäänkuin tahtoi jotakin hämmästyttää tai säikyttää moisella käytöksellään; oli kuin olisi tahtonut kehaista jollekin! Mutta jotain salaperäistä kypsyi sielussaan... Niin, Ichmenev-ukko oli oikeassa; tyttö oli kärsinyt solvauksen, jonka haava ei voinut parantua, ja hän ikäänkuin tahallaan koetti kaikin voimin ärsyttää haavaansa moisella salaperäisyydellään, moisella luottamattomuudellaan meihin kaikkiin; hän ikäänkuin nautti itse omasta kivustaan, tuosta *kärsimyksen egoismista*, jos saattaa niin sanoa. Tuo kivun ärsyttelyminen ja nautintonsa siitä oli helposti ymmärrettävissä: se oli useiden sorrettuiden ja solvaistujen kohtalon rasittaminen ja sen oikeudettomuuden itsessään tuntevien nautintoa. Mutta mistä vääryydestä voi Nelly meitä syyttää? Hän ikäänkuin halusi meitä ihmetyttää ja

säilyttää seikkailuillaan, oikullisuudellaan ja oudon rohkeilla kepposillaan, aivan kuin hän todellakin olisi meille itseään kehunut...

Mutta ei! Nyt on hän yksin, kukaan meistä ei näe, että hän pyytää almua. Löysiköhän itse tässä jonkinlaista tyydytystä? Miksi hän pyytää almua, mihin hän tarvitsee rahaa?

Saatuaan jonkun verran läksi hän sillalta ja lähestyi erään myymälän kirkkaasti valaistuja ikkunoita. Siinä hän alkoi laskea saalistaan; minä seisoin kymmenen askeleen päässä. Rahaa oli kädessään joltinenkin määrä; siitä päättäen oli hän kerjännyt aamusta asti. Puristettuaan ne kouraansa, hän juoksi kadun toisella puolella olevaan ruokakauppaan. Samassa menin minäkin puodin ovelle, joka oli auki, ja tarkastin mitä hän nyt tekee.

Näin, kuinka hän laski tiskille rahat ja hänelle annettiin kuppi, yksinkertainen kahvikuppi, jotenkin sen muotoinen, jonka hän äskettäin särki, osottaakseen minulle ja Ichmeneville, kuinka paha hän on. Tuo kuppi maksoi ehkä viisitoista kopekkaa, kenties vähemmänkin. Kauppias kääräsi kupin paperiin, satoi kiinni ja antoi Nellylle, joka kiireesti ja tyytyväisenä läksi puodista.

— Nelly! huudahdin minä, kun hän tuli kohdalleni, — Nelly!

Hän vavahti, katsahti minuun, kuppi pääsi hänen kädestään irti, putosi katukiviin ja särkyi. Nelly oli vaalea; mutta katsahdettuaan minuun ja huomattuaan, että olin nähnyt ja tiedän kaikki, hän äkkiä punastui; tuo väri ilmaisi sietämätöntä, piinaavaa häpeämistä. Tartuin käteensä, talutin hänet kotiin; matka ei ollutkaan pitkä. Kulkeissamme emme kumminkaan lausuneet sanaakaan. Kotiin tultuamme kävin istumaan. Nelly seisoj edessäni miettivänä ja hämillään, taaskin kalpeana, silmät luotuina maahan. Hän ei voinut katsoa silmiini.

— Nelly, sinä pyysit almua?

— Niin! — kuiskasi hän ja vieläkin alemmas painui päänsä.

— Sinä kerjäsit rahaa ostaaksesi äsken särkemäsi kupin sijaan toisen?

— Niin...

— Moitinko minä, toruinko minä sinua siitä? Etkös sinä, Nelly, huomaa, kuinka paljon paha, itsekästä ja paha on käytöksessäsi? Onko se oikein? Eikö sinua hävetä? Eiköhän...

— Hävettää... — kuiskasi hän tuskin kuuluvalla äänellä ja kyynel vierähti hänen poskellensa.

— Hävettää... — toistin minä hänen jälestään. — Nelly, kultaseni, jos olen tehnyt sinulle vääryyttä, anna minulle anteeksi ja sopikaamme taas.

Hän katsahti minuun, tyrskähti itkuun ja samassa hän riensi syliini.

Samassa hyökkäsi sisään Aleksandra Semenovna.

— Mitä! Onko hän kotona? Joko taas? Ah, Nelly, Nelly, mikä sinun on tullut? No, hyvä toki, onhan hän kotona... Mistä te, Ivan Petrovitsh, hänet löysitte.

Annoin viittauksen Aleksandra Semenovnalle, ettei kyselisi, ja hän ymmärsi merkkini. Sanoin hellästi Nellylle, joka yhä vielä itki katkerasti ja pyysin kunnan Aleksandra Semenovnaa viipymään meillä siksi, kunnes palajan, mutta itse kiiruhdin Natashan luo. Olin myöhästynyt ja tahdoin joutua nyt pikemmin.

Sinä iltana ratkaistiin kohtalomme, ja meiltä, Natashalla ja minulla oli siis kyllin puheen aihetta; siitä huolimatta sain tilaisuuden kertoa Nellystäkin, ja kerroinkin asian kaikkine yksityiskohtineen. Natasha oli hyvin huvitettu kertomuksestani; tapaus suuresti kummastutti häntä.

— Tiedätkös, Vanja, minä luulen, että hän rakastaa sinua, lausui Natasha vähän aikaa ajateltuaan.

— Mitä ... onko se mahdollista? kysäsin kummastellen.

— Niin, se on rakkauden, naisellisen rakkauden alkua...

— Mitä turhia! Onhan hän vielä lapsi!

— Joka kohta täyttää neljätoista vuotta. Tuo hänen vihoitsemisensa on siitä, ettet sinä ymmärrä hänen rakkauttansa ja ehkäpä hän ei itsekään vielä sitä ymmärrä; tuossa hänen vihoitsemisessaan on paljon lapsellista, mutta silti todellista, tuskallista. Ja pääasiallisesti hän on mustasukkainen minun tähteni.

Siinä rakastat minua niin paljon, että varmaan kotonasikin vain minusta yksin huolehdit, puhut ja ajattelet, joten et muista häntä kohtaan olla huomaavainen. Hän on tuon huomannut, ja siitä on mielensä myrkyttynyt. Ehkäpä hän haluaisi kanssasi puhella, tuntee tarvitsevansa aukaista sinulle sydämensä, ei tiedä kainostella, ei ymmärrä itseänsä, odottaa tilaisuutta, mutta sinä sen sijaan, että pikemmin soisit hänelle tuon tilaisuuden, erotat itsesi hänestä, pakenet hänen luotansa minun luokseni, vieläpä hänen sairaana ollessaankin jätit hänet päiväkausiksi yksin. Siitä hän nyt itkee, hän kaippaa sinua, ja suurempaa tuskaa hänelle tuottaa se, ettet sinä hänen kaipaustansa huomaa. Nytkin tällaisena hetkenä minun tähteni jätit sinä hänet yksin. Aivan varmaan on hän sen vuoksi huomenna kipeänä. Ja mitenkä sinä raskisitkaan hänet jättää? Mene heti kotiin...

— Minä en olisi häntä jättänyt, mutta...

— Niin, niin, minä pyysin sinua tulemaan. Mutta nyt saat mennä.

— Kyllä minä lähden, mutta en minä vain osaa uskoa sitä todeksi, jota hänestä sanoit.

— Se on siitä syystä, ettei se ole muiden kaltaista. Muistapas hänen elämänsä, harkitse kaikki asianhaarat ja sinä uskot. Hän ei ole kasvanut semmoisissa oloissa, kuin sinä ja minä olemme kasvaneet.

Myöhään sittenkin meni, ennenkun kotiin palasin. Aleksandra Semenovna kertoi minulle että Nelly oli nytkin, kuten tuona iltana, kauan itkenyt, "ja niin itkuunsa nukkuikin", kuten silloinkin.

— Ja nyt minä lähden, Ivan Petrovitsh, niin Filip Filipitshkin käski. Hän, polonen, odottaa minua.

Kiitin häntä ja istuin Nellyn päänpohjiin. Olin hyvin pahoillani, että olin hänet moisena hetkenä jättänyt. Kauan, myöhään puoliyöhön istuin siinä ajatuksissani... Onneton oli aika...

Vaan tahdonpa nyt kertoa, mitä näinä kahtena viikkona oli tapahtunut

V.

Aina siitä illasta saakka jolloin olin ruhtinaan kanssa B:n ravintolassa, olin useita päiviä pelossani Natashan tähden. "Millä uhkasi tuo noiduttu ruhtinas Natashaa ja millä hän tahtoi tytölle kostaa?" — kyselin itseltäni lakkaamatta enkä löytänyt vastausta. Lopulta tulin vakuutetuksi, ettei uhkauksensa ollut tyhjänpäiväinen, ei suottaista kehumista, ja että sillä aikaa, kun Natashan suhde Aleshaan pysyy tällaisena, saattaa ruhtinas valmistaa Natashalle monta katkeruutta. Ruhtinas on niin pikkumainen, kostonhaluinen, vihainen ja harkitsee tarkkaan asiat, ajattelin tällöin. Ei ole toivomistakaan, että hän unohtaisi loukkauksen eikä käyttäisi sopivaa tilaisuutta sitä kostaakseen. Kaikessa tapauksessa oli hän minulle yhden seikan asiassa merkinnyt ja siitä hyvin selvään ajatuksensa ilmaissut: hän vaati, että Natashan ja Aleshan väliset suhteet ovat lopetettavat sekä odotti, että minä valmistaisin Natashan pikaiseen eroon, valmistaisin niin, ettei tulisi mitään "kohtauksia, saarnoja ja schillerimäisyyksiä."

Tietysti hän eniten huolehti siitä, että Alesha olisi häneen tyytyväinen ja pitäisi häntä hellänä isänä, ja tämä olikin hänelle varsin tarpeellinen saadakseen sittemmin mukavammin anastaa haltuunsa Katjan rahat. Minun siis tuli valmistaa Natasha pian tapahtuvan eron varalta.

Natashassa huomasi tapahtuneen suuren muutoksen; entisestä avomielisyydestään minua kohtaan ei enää ollut jälkeäkään; kaiken lisäksi tuntui, ikäänkuin hän epäilisi jo minuakin. Lohduttelemiseni tuntui kiusaavan häntä; kysymyksistäni hän tuntui yhä enemmän harmistuvan, jopa suuttuvankin. Usein tapahtui näin. Minä istun hänen luonaan ja katson häneen. Hän kävelee kädet ristissä huoneen nurkasta nurkkaan synkkänä, vaaleana, ikäänkuin ei huomaisi mitään, unohtaen minutkin. Kun sitte joskus katsahti minuun (minun katsettani koetti hän kaikin tavoin välttää), ilmaantui kasvoilleen sietämätön harmi ja samassa hän äkkiä kääntyi pois päin. Ymmärsin, että hän tällöin tuumiskeli, mitenkä pian tapahtuva ero tulisi tapahtumaan, ehkä itse suunnitteli, millä tavoin sen tulisi tapahtua, ja saattaisiko hän kivutta, katkeruudetta tämmöistä mietiskellä? Minä olinkin vakuutettu, että hän oli jo päättänyt erota. Ja kuitenkin hänen synkkä toivottomuutensa piinasi ja pelotti minua. Sitä paitsi en minä tällöin usein uskaltanut hänelle puhua tai lohduttaa; pelolla siis odotinkin, minkä ratkaisun asia lopulta on saava.

Mitä taas tulee hänen jyrkkään käytökseensä minua kohtaan, hänen itseensä sulkeutumiseen, niin vaikkakin se teki minut levottomaksi ja rasitti mieltäni, olin kumminkin Natashani sydämen suhteen

varma, tiesin, että kaikki se oli vain seurauksena siitä, että hänellä oli äärettömiä kärsimyksiä ja mielensä tasapaino oli kokonaan kadonnut. Jokainen syrjäisen sekautuminen hänen asioihinsa herätti hänessä vain harmia, kiukkua. Tällaisissa tapauksissa on likeisten ystävämme puuttuminen asioihimme kaikkein harmillisinta, varsinkin sellaisten ystävain, jotka tuntevat salaisuutemme. Mutta minä tiesin myöskin varsin hyvin, että viime hetkellä tulee Natasha taaskin luokseni ja minun sydämmeltäni etsii itselleen lohtua.

Keskustelustani ruhtinaan kanssa minä tietysti en hänelle virkkanut mitään, se kun olisi vain lisännyt hänen levottomuuttansa, tehnyt hänet yhä hermostuneemmaksi. Mainitsin vain, niinkuin sivumennen, olleeni ruhtinaan kanssa kreivittären luona ja tulleeeni vakuutetuksi, että ruhtinas on suurin lurjus. Mutta eipä Natasha ruvennutkaan ruhtinaasta kyselemään, josta seikasta olin erittäin hyvilläni; sen sijaan kuunteli hän jännityksellä kertomustani tutustumisestani Katjan kanssa. Kertomukseni päätyttyä ei hän lausunut Katjastakaan ainoatakaan sanaa, sen sijaan kohosi puna hänen vaaleille kasvoille ja sitte oli hän kaiken sen päivää erikoisen kiihottuneessa mielentilassa. Kertoessani en salannut mitään Katjaa koskevaa ja tunnustinkin suoraan, että Katja teki minuunkin mitä parhaimman vaikutuksen. Ja minkä vuoksi olisinkaan sitä salannut? Olisihan Natasha kumminkin arvannut, jos olisin jotain häneltä salannut, ja olisin siitä vain saanut hänet itselleni vihastumaan. Sen vuoksi tahallani kerroin hänelle asian yksityiskohtiaan myöten koettaen aina ennättää ennen hänen kysymyksiänsä, koska hänen, nykyisessä asemassaan ollen, olisi hyvin vaikeata ollut tehdä kysymyksiä — olisiko todellakin helppoa välinpitämättömän näköisenä tiedustella kilpailijansa etevämyysethoja? Luulin, ettei Natasha vielä tiennyt, että Aleshan tuli isänsä tahtoa seuraten saattaa kreivitär ja Katja maalle, enkä tiennyt, mitenkä saisin sen hänelle ilmoitetuksi niin, että isku tuntuisi mahdollisimman lievältä. Mutta kovastipa kummastuin, kun Natasha minut heti keskeytti ja sanoi, että turhaa on häntä *lohdutella*, hän kun on jo tietänyt asian viisi päivää.

— Jumalani! — huudahdin minä, — kuka sen sinulle sanoi?

— Alesha.

— Kuinka? Joko hän sen sanoi?

— Niin, ja minä olenkin valmis kaikkeen, Vanja, lisäsi hän semmoisella äänellä, joka mitä selkeimmin ja jotenkin kärsimättömästi antoi minun huomata, etten pitkittäisi enää puhetta siitä.

Alesha kävi jotenkin usein Natashan luona, vaikka viipyikin aina vain hyvin vähän aikaa; erään kerran viipyi hän useampia tunteja yhtämittaa, mutta minä en silloin ollut siellä. Tavallisesti tuli hän aina suruisena, katsoi Natashaan arasti ja hellästi; Natasha sen sijaan otti hänet vastaan niin ystävällisesti ja hellästi, että Alesha pian unohti surunsa ja muuttui iloiseksi. Minunkin luonani kävi hän hyvin usein, melkein joka päivä. Hän kylläkin tunsu tuskaa, mutta ei voinut hetkeksikään jäädä yksin surunsa seuraan ja siksi lakkaamatta hakikin minulta lohdutusta.

Ja mitäpä minä olisin osannut sanoa? Hän moitti kylmyyttäni ja välinpitämättömyyttäni, soimasipa minun vihaavankin häntä; hän ikävöi, itki, meni Katjan luo ja siellä taas löysi lohdutuksen.

Samana päivänä, kun Natasha sanoi minulle, että tietää heidän piakkoin matkustavan, se oli viikko sen jälkeen, kun olin puhunut ruhtinaan kanssa, tuli Alesha luokseni toivottomana, syleili minua ja itki kuin lapsi. Minä vaikenin ja odotin mitä hän sanoisi.

— Minä olen kunnoton ja kelvoton ihminen, Vanja, pelasta minut itseltäni, — alkoi Alesha. — En minä sitä itke, että olen kunnoton heittiö, mutta sitä, että minun tähteni tulee Natasha onnettomaksi. Jätänhän hänet onnettomuuteen... Vanja, ystäväni, sano minulle, päätä puolestani, kumpaa heistä minä enemmän rakastan, Katjaa vai Natashaa?

— Sitä minä en osaa päättää, Alesha, — vastasin hänelle, — itsehän paraiten tiedät...

— Ei, Vanja, ei se ole niin; enhän ole niin tyhmä, että semmoisia kyselisin; mutta asia on nyt semmoinen, etten minä siitä itse mitään tiedä. Minä kysyn sitä itseltäni enkä osaa vastata. Sinä sitä vastoin syrjäisenä saatat asian paremmin tietää... Ja vaikkapa et varmasti tietäisikään, niin sano, kuinka sinä luulet asiasta.

— Minusta näyttää siltä, että sinä Katjaa rakastat enemmän.

— Niinkö sinusta näyttää! Ei, ei ollenkaan! Et sinä ollenkaan arvannut. Minä rakastan äärettömästi Natashaa. Häntä minä en milloinkaan, en mistään syystä voi hyljätä; niin minä sanoin Katjallekin ja hän oli kanssani samaa mieltä. Mikset sinä sano mitään? Näin sinun juuri hymyilevän. Ah, Vanja, sinä et ole koskaan minua lohduttanut, kun olin liian suuressa tuskassa, kuten nytkin... Hyvästi!

Hän kiiruhti pois huoneesta; Nelly oli ääneti kuunnellut keskusteluumme ja nyt Aleshan äkkiä

poistumisen tähden hyvin kummastui. Hän oli silloin vielä sairas, makasi vuoteessa ja joi lääkkeitä. Alesha ei ollut koskaan hänelle sanaakaan sanonut, tuskinpa huomiotansakaan häneen kiinnittänyt.

Kahden tunnin kuluttua tuli hän uudelleen, ja minä kummeksinkin hänen iloista muotoansa. Hän lankesi kaulaani ja syleili minua.

— Asia on päätetty! — huudahti hän, — kaikki on selvillä. Teiltä minä suoraa päätä menin Natashan luo, sillä minä olin pahoillani, en voinut olla näkemättä häntä... Tultuani lankesin polvilleni hänen eteensä ja suutelin hänen jalkojansa: sitä minä tahdoin, sitä ikävöin, ilman sitä olisin kuollut ikävään. Hän syleili minua ääneti ja itki. Silloin suoraan sanoin hänelle, että rakastan Katjaa enemmän, kuin häntä.

— Mitä hän sanoi?

— Ei hän vastannut mitään, hyväili vaan ja lohdutteli minua, — minua, joka noin hänelle sanoin! Hän osaa lohduttaa, Ivan Petrovitsh!

Oi, minä itkin hänelle kaiken suruni, ilmaisin hänelle kaikki. Minä sanoin suoraan, että rakastan Katjaa hyvin paljon, mutta vaikka minä vielä enemmän Katjaa rakastaisin, ja ketä tahansa muuta rakastaisinkaan, en minä kumminkaan saata hänettä, Natashatta, toimeen tulla, vaan kuolen. Niin, Vanja, hänettä en voi elää ainoatakaan päivää, minä tunnen sen, niin se on! Ja senpä tähden päätimmekin viipymättä antaa vihkiä itsemme; mutta kun sitä ei voi nyt ennen matkaamme tehdä, nyt kun on suuripaasto eikä ketään vihitä, niin tulee vihkimisemme tapahtumaan heti, kun olemme tänne palanneet. Isäni tulee sen myöntämään, siitä ei ole epäilemistäkään Mitä tulee Katjaan, niin mitäpäsi siitä sen enempää! Enhän minä voi ilman Natashaa elää... Vihkimisemme jälkeen matkustamme mekin sinne, missä Katja on...

Natasha parka! Mitä tunsikaan hän lohdutellessaan tätä poikanulikkaa; istua hänen kanssaan, kuulla hänen tunnustustansa ja keksiä hänelle, naivi-egoistille, satu pikaisesta avioliitosta. Alesha todella rauhoittui muutamaksi päiväksi.

Ja juuri sen vuoksi hän Natashan luo aina kiiruhtikin, ettei heikko sydämmensä yksin jaksanut suruansa kantaa. Ja kumminkin, kun eron hetki alkoi lähestyä, tuli hän taas rauhattomaksi, itki sekä taaskin tuli useasti luokseni huoliansa valittamaan. Viime aikana oli hän Natashaan niin kiintynyt, ettei voinut häntä heittää ainoaksikaan päiväksi saatikka sitte puoleksitoista kuukaudeksi. Hän oli täydelleen vakuutettu ihan viime hetkeen saakka, että eroaa Natashasta vain puoleksitoista kuukaudeksi ja että hänen palattuansa vietetään heidän hänsä. Mitä tulee Natashaan, niin hän taas täydelleen käsitti, että hänen kohtalonsa kokonaan muuttuu, että Alesha ei enää koskaan hänelle palaa, ja että niin tuleekin tapahtua.

Eron päivä koitti. Natasha oli kipeä, — hän oli kalpea, katseensa oli kuumeinen, huulensa kuivettuneet, toisinaan hän puheli itsekseen, toisinaan taas loi minuun pikaisen ja terävän katseen, ei itkenyt, ei vastannut kysymyksiini ja vapisi kuin haavan lehti, kun kuuli sisään astuvan Aleshan heleän äänen. Natashan posket alkoivat punottaa kuin aamurusko; hän kiiruhti Aleshaa vastaan, intoisesti syleili ja suuteli häntä, nauroi mitä herttaisimmin... Alesha vähän väliä loi häneen katseensa, joskus levottomana kyseli, onko hän terve, lohdutteli sanoen, ettei hän matkusta kauaksi aikaa, että sitten vietetään häät. Hyvin huomasin, kuinka Natasha ponnisti voimiansa pidättääkseen kyneleitänsä. Hän ei itkenyt Aleshan nähden.

Kerran sanoi Alesha, että hän jättää Natashalle rahaa poissa olonsa ajaksi ja ettei Natasha olisi huolissaan, sillä isä oli luvannut antaa paljon rahaa matkaa varten. Natasha pahastui. Jäätyämme sitte Natashan kanssa kahden sanoin, että minulla oli häntä varten varattu sataviisikymmentä ruplaa. Natasha ei kysynyt, mistä olin rahat saanut. Tämä tapahtui kaksi päivää ennen Aleshan matkalle lähtöä ja päivää ennen sitä, kun Natasha kohtasi Katjan ensimmäisen ja viimeisen kerran. Katja lähetti Aleshan muassa kirjeen, pyytäen Natashalta lupaa saada käydä hänen luonansa huomenna, samalla hän myöskin kirjoitti minulle, pyytäen minua olemaan silloin läsnä.

Päätin välttämättömästi tulla Katjan määräämänä aikana, kello kaksitoista, huolimatta mistään esteistä; puuhia ja esteitä oli minulla paljonkin. Puhumattakaan Nellystä oli minulla viime päivinä paljon puuhia Ichmenevien talossa.

Nuo puuhut alkoivat viikko sitten. Anna Andrejevna lähetti aamulla minua kutsumaan, pyytäen jättämään kaikki ja heti kiiruhtamaan heille, asia on hyvin tärkeä eikä siedä pienintäkään lykkäystä. Sinne tultuani tapasin hänet yksinänsä; hän astuskeli huoneessa, säikähdyksestä ja mielenliikutuksesta kuumeisena, pelolla odotellen Nikolai Sergeitshin kotiin palaamista. Tavallisuuden mukaan en pitkään aikaan saanut Anna Andrejevnalta selkoa asiasta ja minkä vuoksi hän oli niin säikähtänyt, ja kuitenkin näytti jokainen minutti olevan tärkeä. Tarpeekseen toruttuaan minua: "miksikä en käy heillä ja heidän

heidät, kuni orvot, yksin tuskansa", niin että jo "Herra ties, mitä täällä tapahtuu", hän viimeinkin sanoi, että Nikolai Sergeitsh on kolmena viime päivänä ollut niin levoton, "että sitä on mahdoton kuvailla".

— Ei ensinkään ole kaltaisensa, pitkitti Anna Andrejevna, — on kuumeessa, öisin minusta salaa polvillaan pyhäinkuvan edessä rukoilee, unissaan puhelee ja valveilla on kuin puolimielinen: kävimme eilen syömään kaalia, ja ei hän voi edestään lusikkaa löytää, kysyt häneltä yhtä, hän vastaa toista. Kotoa poistuu vähä väliä: "asioille", sanoo, "lähdän, asianajajaa täytyy tavata". Lopuksi, tänä aamuna sulkeutui huoneeseensa: "minun" sanoo, "tulee kirjoittaa tärkeä paperi riita-asiassa". No, ajattelen, minkä paperin kirjoittaja sinussa on, kun et lautasen vierestä lusikkaa löytänyt? Kuitenkin katsoin avaimen reijästä: istuu, kirjoittaa, mutta itse itkee itkemistään. Mitä sellaista, ajattelen, asiapaperia hän noin kirjoittaa? Vai olisiko hänen niin sääli Ichmenevka-tilaamme; se on siis meiltä kokonaan mennyt. Niin minä ajattelin, mutta hän hyppäsi akkaä ylös, heitti kynän pöydälle, punastui, silmänsä säkenöivät, koppasi lakkinsa ja tuli luokseni. "Minä", sanoo, "tulen pian". Hän läksi, mutta minä heti menin hänen kirjoituspöytänsä luo; siinä on hänellä isot kasat riitajuttuamme koskevia asiapapereita, minun ei salli niitä koskettaakaan. Useasti pyysin: "salli minun edes kerran nostaa paperit, pyyhkisin pölyt pöydältä." Mitä vielä, ärjäsee, huitoo käsillään — on tullut täällä Pietarissa niin äärettömän kättyisäksi ja ärjyjäksi. Niin, minä siis menen pöydän luo ja etsin: mikä paperi se on, jota hän äsken kirjoitti. Minä, nähkääs, tiesin varmasti, ettei hän sitä mukaansa ottanut, mutta kirjoittamasta noustuaan pisti sen toisten paperien alle. Ja kas, isäseni, Ivan Petrovitsh, mitä löysin, katsoppas.

Hän antoi minulle postiarkin, joka oli puoleksi kirjoitettu, mutta niin paljon oli pyyhitty pois ja korjailtu, että toisin paikoin oli melkein mahdoton saada selkoa.

Vanhus parka! Ensi riveistä jo saattoi arvata, mitä ja kelle hän kirjoitti. Se oli kirje Natashalle, hänen rakkaalle Natashallensa. Kirje alkoi lämmöllä ja hellyydellä; hän kirjoitti antavansa anteeksi ja pyysi palaamaan kotiin isän luokse. Ei ollut helppo ottaa selkoa kirjeestä kokonaisuudessaan, se kun oli kirjoitettu sekavasti ja keskeytyksillä, ja kun oli tehty, hyvin useita korjauksia. Sen kyllä huomasi, että hellä tunne, joka sai hänet tarttumaan kynään ja kirjoittamaan ensimmäiset, sydämmelliset rivit, pian näiden ensi rivien jälkeen muuttui toiseksi. Hän alkoi soimata tytärtänsä, räikeällä tavalla kuvaili hänen rikostansa, vihaisesti muistutti hänelle hänen itsepäisyyttään, soimasi tunteettomuudesta, siitä, että ehkä hän ei kertaakaan ajatellut, mitä on tehnyt isälle ja äidille. Hänen ylpeydestänsä uhkasi isä rangaistusta ja kirousta ja lopetti kirjeen vaatimuksella, että hän viipymättä ja nöyrästi palaisi kotiin ja silloin, ainoastaan silloin kenties kuuliaisen ja esimerkillisen elämän jälkeen "perheen keskuudessa" me voimme sinulle anteeksi antaa, kirjoitti hän. Tästä näkyi, että alkuperäistä, hellää tunnettansa hän muutamien rivien jälkeen alkoi pitää heikkoutena, alkoi sitä hävetä ja lopuksi alkoi tuntea solvaistun ylpeytensä tuskia ja päätti kirjeensä vihasilla uhkauksilla. Anna Andrejevna seiso i edessäni ristissä käsin pelolla odottaen, mitä minä kirjeen luettuani sanoisin.

Minä sanoin suoraan, mitä asiasta luulin, nimittäin, että ukko ei jaksa enää pitemmältä elää Natashatta ja että varmasti voi sanoa, että he piakkoin kokonaan sopivat; mutta kumminkin, sittenkin kaikki tulee riippua siitä, mihin suuntaan asiat kallistuvat. Ilmaisin samalla myöskin arveluni, että ensiksi varmaankin riita-asian huono käänne kovin koski häneen ja järkytti mieltänsä, puhumattakaan siitä, kuinka suuresti ruhtinaan voitto myrkytti vanhuksen itserakkautta, ja kuinka suurta harmia saattoi hänelle moinen asian päätös. Semmoisina hetkinä ei sydän saata olla etsimättä myötätuntoisuutta, jolloin hän vielä enemmän muisteli sitä, jota oli aina maailmassa enimmäkseen rakastanut. Oli sitten vielä yksi seikka huomioon otettava: hän kun oli seurannut Natashan kohtalon vaiheita ja tuns i ne tarkkaan, oli hän varmaankin kuullut, että Alesha kohta hylkää Natashan. Hän saattoi käsittää Natashan nykyisen mielentilan ja kokemuksestaan tiesi, kuinka suuresti Natasha kaipasi lohdutusta. Ja kuitenkin ei hän voinut voittaa itseään, pitäen tyttärtään syyllisenä niihin nöyryytyksiin ja solvauksiin, joita osakseen oli tullut. Varmaankin johtui mieleensä, ettei se sittenkään olisi ollut tytär, joka olisi ensimmäisen sovinnon askeleen ottanut; että ehkäpä tytär ei muistakaan heitä eikä tunne haluakaan päästä sovintoon vanhempiansa kanssa. Tällä tavoin hän varmaan ajatteli ja siksipä ei kirjoittanutkaan kirjettään loppuun, ja nyt saattaa ehkä seurata uusia solvauksia, jotka tuntuvat entisiä ankarammilta, ja nyt ehkä sovinnon tekeminen on lykkääntynyt vielä pitkäksi aikaa, sanoin lopuksi Anna Andrejevnalle...

Tätä kuullessaan Anna Andrejevna itki. Kun sitten sanoin, että minun on heti lähdettävä Natashan luo, jonne minun olisi jo paljoa ennen ollut mentävä, sanoi Anna Andrejevna, että hän onkin *pääasian* unehuttanut. Ottaessaan kirjeen paperien alta kaatui vahingossa mustepullo kirjeen päälle. Kirjeen nurkka oli todellakin musteessa ja nyt mummo pelkäsi, että miehensä huomaa hänen penkoneen papereita ja lukeneen Natashalle aiotun kirjeen. Ja olipa mummolla syytäkin pelkoonsa: jo yksistään se seikka, että me tunnemme hänen salaisuutensa, voi saattaa hänet häpeämään, ja harmissaan voi hän jatkaa vihaansa sekä ylpeydessään vastustaa anteeksiantoa.

Tarkemmin asiaa ajateltuani kehoitin Anna Andrejevnaa olemaan siitä niin suuresti huolehtimatta. Olihan Nikolai Sergeitsh kirjoittamasta lakattuaan ollut niin kiihtynyt, ettei kaikkia pienimpiä

yksityisseikkoja ehkä muistakaan ja saattaa siis luulla, että onkin itse kirjeen tahrannut ja unehuttanut niin tehneensä. Saatuani tällä tavoin Anna Andrejevnan levollisemmaksi panimme kirjeen entiseen paikkaansa. Ja nyt ennen pois lähtöäni päätin vakavasti puhua Anna Andrejevnan Nellystä. Minä arvelin, että köyhä ja hyljätty orpo parka, jonka äidin niinikään isä oli kironnut, saattaisi surullisella, tragillisella kertomuksellaan entisestä elämästään sekä äitinsä kuolemasta hellyttää Nikolai Sergeitshin sydämmen ja johtaa hänet anteeksiantoon. Olihan sydämmensä jo kokonaan siihen valmis; hän ikävöi tytärtänsä, ja tämä ikävöiminen alkoi jo voittaa hänen ylpeytensä ja loukatun itserakkautensa. Nyt puuttui enää vain sysäystä, viimeistä sopivaa tilaisuutta, ja tuon sopivan tilaisuuden saisi Nelly valmistaa.

Anna Andrejevna kuunteli minua erittäin tarkkaavasti, koko muotonsa osotti toivon ja riemun elpymistä. Kohta alkoi hän minua moittia, miksi minä en tätä hänelle jo aikaa sitten sanonut. Hätäillen alkoi hän nyt kysellä minulta Nellystä ja päätti juhlallisella lupauksella, että hän itse nyt käy pyytämään ukolta, että ottaisi tuon orpo raukan heille. Sanoi jo nyt rakastavansa Nellyä, sääli häntä, kun hän on sairaana, kyseli hänestä, pakotti minun ottamaan Nellylle purkin hilloa, jonka itse nouti säiliöstä, ja arvellen, ettei minulla ole rahaa maksaa tytön lääkärille, tarjosi minulle viisi ruplaa, ja kun minä en rahaa ottanut, koetti lohduttaa ja rauhoittaa itseään siten, että, kun Nelly varmaankin tarvitsee vaatteita, alkoi heti penkoa vaatekirstuaan ja tutkia vaatteitansa, valiten niistä semmoiset, jotka saattoi lahjoittaa "orvolle".

Läksin Natashan luo. Noustessani viimeisiä rappuja huomasin Natashan oven takana ihmisen, joka jo aikoi kolkuttaa ovelle, mutta kuultuaan askeleeni, pysähtyi. Sitten varmaankin hetkisen epäröityään, äkkiä luopui aikeistaan ja laskeutui alas. Kohtasin hänet viimeisellä astimella ja kuinka hämmästyinkään tuntiessani Ichmenevin. Rapuilla oli päivälläkin pimeä. Hän kyykistyi seinään päästääkseen minut menemään, ja vieläkin muistan silmiensä oudon kiillon, kun hän minua tarkasteli. Olin huomaavinani, että hän kovin punastui; ainakin hän joutui kovasti hämilleen ja ymmälle.

— Heh, Vanja, sinähän se olet! — lausui hän epävakaisella äänellä. — Minä aioin tavata täällä erästä ... kirjuria ... yhä tuossa asiassa ... vasta on tänne muuttanut ... jonnekin tänne ... mutta eipä asunekaakaan täällä. Olen erehtynyt. Hyvästi.

Ja samassa alkoi ukko kiireesti laskeutua rappuja alas.

Päätin, etten nyt kerro Natashalle tästä isänsä käynnistä, vaan heti, kun Alesha on pois matkustanut, tahdon sen välttämättömästi kertoa. Nyt oli hän niin kiihtynyt, että vaikka olisi täydellisesti käsittänyt asian ja antanut sille tulevan täyden arvon, ei hän olisi voinut sitä ottaa vastaan sillä mielellä, ei olisi saanut semmoisia tunteita, kuin sitten jälkepäin viime surun ja epätoivon rasittamina hetkinä. Nykyinen aika ei ollut semmoinen.

Samana päivänä olisin voinut mennä Ichmeneville ja tekipä mieleni mennäkin, mutta jätin kumminkin menemättä. Minä arvelin, että ukon tulee vaikeaksi katsoa silmiini; saattoipa hän luulla, että varta vasten olin tullut äskeisen kohtaamiseni johdosta. Menin heille vasta kolmantena päivänä; ukko oli murheinen, mutta tervehti minua jotenkin vapaasti ja yhä puhui asioista.

— Kuules, kenen luo sinä tuonnoin menit tuonne ylös, muistathan, me kohtasimme toisemme, — milloinkaan se olikaan? — eiköhän toissa päivänä, kysyi hän äkkiä hyvin välinpitämättömästi, kääntäen kuitenkin minusta pois katseensa.

— Eräs ystäväni asuu siellä, vastasin kääntäen myöskin katseeni syrjään.

— Ahaa! minä taas hain kirjuriani Astafjevia, neuvottiin siihen taloon ... erehdyinkin... No niin, minähän kerroin sinulle asiastani: senaatti on antanut päätöksensä... j.n.e., j.n.e.

Hän oikein punastui, kun alkoi puhua *asiastaan*.

Kaiken tämän kerroin Anna Andrejevnan jo samana päivänä sillä häntä ilahduttaakseni, pyytäen m.m., ettei hän erittäin tarkastelisi ukon kasvoja, ei huokailisi, ei puhuisi kautta rantain, sanalla sanoen, ettei millään tapaa antaisi vähintäkään vihiä tietävänsä ukon viime retkestä. Anna Andrejevna kummastui ja ilostui niin, ettei alussa uskonut sanojani. Omasta puolestaan sanoi hän antaneensa Nikolai Sergeitshille viittauksia orvon heille ottamisesta, mutta Nikolai Sergeitsh oli vajennut, vaikka ennen oli itse yhä pyytänyt, että tyttö otettaisiin heille. Päätimme, että Anna Andrejevna kuulustaa huomenna siitä asiasta suoraan, kaikitta esipuheitta ja viittauksitta. Mutta seuraavana päivänä olimmekin kumpikin, sekä Anna Andrejevna että minä, kauheasti peloissamme ja hyvin levottomina.

Asia oli seuraava. Aamupäivällä oli Ichmenev tavannut virkamiehen, joka ajoi hänen riitajuttuansa. Virkamies oli sanonut hänelle, että kohdattuaan ruhtinaan oli tämä ilmoittanut, että vaikka hän pitääkin hänelle tuomitun Ichmenevkan, niin kumminkin "*muutamien perheellisten asiain tähden*" on hän päättänyt korvata Ichmenevin vahingon ja siis antaa hänelle kymmentuhatta ruplaa. Virkamiehen

luota kiiruhti vanhus heti minun luokseni ollen hyvin kiukustunut, silmänsä säkenöitsivät raivoa. Hän kutsui minut huoneesta rapuille ja hellittämättä vaati, että minä tuossa tuokiossa menisin ruhtinaan luo ja veisin hänelle vanhuksen kaksintaisteluvaatimuksen. Olin niin hämmästynyt, etten pitkään aikaan osanut saada ajatuksiani järjestykseen. Koetin luovuttaa häntä tuosta tuumastaan. Siitä kiukustui vanhus niin, että alkoi tuntea pahoinvointia. Kiiruhdin noutamaan vettä, mutta palatessani vesilasi kädessäni ei vanhus enää ollut rapuilla.

Huomenna menin taas tapaamaan Ichmeneviä, mutta hän ei ollutkaan kotona; hän katosi kokonaiseksi kolmeksi päiväksi.

Kolmantena päivänä saimme tietää kaikki. Luotani lähdettyänsä riensi hän suoraapäätä ruhtinaan luo, ei tavannut häntä kotona ja jätti sinne kirjeen. Kirjeessä hän mainitsi kuulleen ruhtinaan sanat, jotka hän oli virkamiehelle lausunut, jotka sanat hän pitää kuolettavana loukkauksena, pitää ruhtinasta halpamaisena ihmisenä ja tämän kaiken tähden vaatii hänet kaksintaisteluun, huomauttaen samalla, ettei ruhtinas uskaltaisi hyljätä vaatimusta, muuten tulee hän julkisesti häväistyksi.

Anna Andrejevna kertoi minulle, että ukko palasi kotiin niin rauhattomana ja pois suunniltansa, että kaatui vuoteeseen. Hänelle ukko oli erittäin hellä, mutta kysymyksiin vastasi vähän, ja kaikesta näkyi, että hän kuumeen tapaisella kärsimättömyydellä jotain odotti. Seuraavana aamuna saapui kaupungin postissa kirje; sen luettuansa hän huudahti, tarttui käsin päähänsä. Anna Andrejevna säikähti pahanpäiväisesti. Kohta ukko sieppasi hattunsa, keppinsä ja kiiruhti ulos.

Kirje oli ruhtinaalta. Kuivasti, lyhyesti ja kohteliaasti hän ilmoitti Ichmeneville, ettei hän virkamiehelle lausutuista sanoista ole kellenkään vastuunalainen. Että vaikka hän kovin sääliikin Ichmeneviä asian menettämistä, niin ei hän sittenkään voi löytää sitä oikeaksi, että riita-asiassa tappiolle joutunut voisi kostoksi vaatia vastustajansa kaksintaisteluun. Mitä tulee "julkiseen häväistykseen", jota hänelle uhattiin, niin pyytää ruhtinas Ichmenevin olemaan huolehtimatta siitä, sillä mitään julkista häväistystä ei voi tulla kysymyksenkään; että uhkauskirje tulee jätettäväksi asianomaiseen paikkaan ja että varotettu poliisi voi varmasti ryhtyä tarpeellisiin keinoihin järjestyksen ja rauhan turvaamiseksi.

Ichmenev kiiruhti heti kirje kädessä ruhtinaan luo. Ruhtinas ei nytkään ollut kotona; Ichmenev sai palvelijalta tietää, että ruhtinas varmaankin oli mennyt kreivi N:n luokse. Enempää ajattelematta läksi vanhus kreivin asunnolle. Kreivin ovenvartija pysähdytti hänet, kun hän nousi rappuja ylös. Ärtyneenä äärimmäisimpään iski ukko ovenvartijaa kepillä. Samassa otettiin hänet kiinni, vietiin rapuille ja jätettiin poliisille, joka vei hänet poliisikamariin. Asiasta ilmoitettiin kreiville. Kun läsnä oleva ruhtinas selitti äijälle, että vanhus on tuo samainen Ichmenev, sen samaisen Natalia Nikolajevnan isä, (ruhtinas oli jo useasti osottanut "noita palveluksia") niin suurekas kreivi alkoi nauraa ja vaihtoi vihansa armoon; annettiin käsky päästää Ichmenev vapaaksi; mutta vapauttaminen tapahtui vasta kolmantena päivänä, jolloin, varmaankin ruhtinaan tahdon mukaan, sanottiin ukolle, että ruhtinas itse oli pyytänyt kreivin armahtamaan vanhusta.

Ukko palasi kotiin ja oli kuin mielipuoli, heittäytyi vuoteelle ja kokonaisen tunnin makasi liikkumattomana; viimein nousi ylös ja kauhuksi Anna Andrejevnan sanoi juhlallisesti, että *ijäkseen* kiroaa tyttärensä ja kieltää häneltä isällisen siunauksensa.

Anna Andrejevna kauhistui tästä, mutta täytyihän ukkoa auttaa ja hän itsekin melkein höperönä hoiti ukkoa koko sen päivän, melkein koko yön, kasteli hänen päätänsä etikalla, muutteli jääpussia. Ukko oli kuumeessa ja houraili. Läksin heiltä kellon kolmatta käydessä yöllä. Aamulla kuitenkin nousi Ichmenev ylös ja samana päivänä tuli luokseni nyt vihdoinkin ottaakseen Nellyn heille. Mutta siitä, mitä silloin tapahtui ukon ja Nellyn välillä, minä jo kerroin ennen; se tapaus lannisti hänet kokonaan. Kotiin tultuaan kävi hän vuoteeseen. Tämä kaikki tapahtui pitkänäperjantaina, kun Katja ja Natasha kohtasivat toisensa, se oli myöskin Aleshan ja Katjan Pietarista lähdön aattopäivä.

Olin läsnä, kun Katja kävi Natashan luona; se tapahtui varhain aamulla ja ennen sitä, kun Ichmenev kävi luonani, sekä ennen Nellyn ensimmäistä karkaamista.

VI.

Tuntia ennen Katjan tuloa tuli Alesha siitä Natashalle ilmoittamaan. Minä taas jouduin sinne samaan aikaan, kun vaunut, joissa Katja ajoi, pysähtyivät portin eteen. Katjan seurassa oli ranskalais-mummo, joka monien pyyntöjen ja epäroimisten jälkeen vihdoin viimeinkin suostui lähtemään Katjan mukaan

sekä sitten päästämään Katjan yksin ylös Natashan luo, senkin vain Aleshan seurassa; mummo itse jäi siksi ajaksi vaunuihin. Katja, joka vielä istui vaunuissa, kutsui minut ja pyysi kutsumaan Aleshan. Astuttuani Natashan huoneeseen tapasin hänet sekä Aleshan itkemässä. Kuultuansa, että Katja oli jo saapunut, pyyhki Natasha kyyneleensä, nousi ylös ja asettui levottomana vastapäätä ovea seisomaan. Hän oli tänään pukeutunut kokonaan valkoiseen. Tummanruskea tukkansa oli sileällä kampauksella, niskassa isoon solmuun kierretty. Tämmöinen kampaaminen minua erittäin miellytti. Huomattuaan minun jääneen huoneeseen pyysi Natasha, että minäkin menisin vierasta vastaan.

— Tähän asti en voinut saada tilaisuutta käydä Natashaa tervehtimässä, puheli minulle Katja rappuja noustessamme.

— Olin mitä tarkimman vartioimisen alaisena. Kokonaista kaksi viikkoa lakkaamatta joka päivä pyysin m:me Albertia, ennenkun nyt vasta suostui. Ja te, Ivan Petrovitsh, miksi te ette enää kertaakaan meillä käynyt. Minä en voinut teille kirjoittaakaan eikä siihen ollut oikein haluakaan, sillä eihän kirjeessä kumminkaan saa asiaa selitetyksi, ja kuinka suuresti minä kaipasinkaan teitä nähdäkseni... Jumalani, miten sydämmeni nyt lyö...

— Rappuset ovat niin jyrkät, sanoin minä.

— Niin, no ... ehkäpä rappusetkin... Mutta sanokaas, kuinka te luulette — eikö Natasha tule olemaan minulle vihainen?

— Ei, mistäpä syystä hän olisi vihainen?

— Niin, niin ... todellakin, — mistä syystä; pianhan sen saan nähdä, miksi sitä kyselenkään...

Tarjosin hänelle käsivarteni. Hän oli kalpea ja nähtävästi hyvin peloissaan. Viimeisellä rappukäännöksellä hän pysähtyi levähtämään, mutta katsahdettuaan minuun nousi hän päättävästi ylös.

Oven eteen päästyään pysähtyi hän vielä kerran ja kuiskasi minulle: "minä sanon heti Natashalle suoraan, että luotin häneen niin, että tulin kaikista epäilyksittä hänen luoksensa... No, mutta miksi tässä enää puhelenkaan, olenhan varma, että Natasha on parhain ihminen. Eikö totta?"

Hän astui sisään arasti, kuni syylliseksi itsensä tunteva, ja katsoi tarkkaan Natashaan, joka heti hänelle hymyili. Nyt astui Katja kiireesti Natashan luo, tarttui hänen käsiinsä ja suuteli häntä huulille. Sitten, lausumatta Natashalle vielä sanaakaan, kääntyi hän totisen ankarana Aleshaan ja käski hänen jättää meidät puoleksi tunniksi.

— Sinä älä pahastu, Alesha, sanoi Katja, — sinun täytyy poistua sen vuoksi, kun minun tulee puhella Natashan kanssa hyvin tärkeästä ja totisesta asiasta, jota sinun ei sovi kuulla. Ole kiltti ja mene siksi aikaa ulos. Ja te, Ivan Petrovitsh, jääkää tänne. Teidän tulee kuulla kaikki, mitä me puhelemme.

— Istukaamme, sanoi Katja Aleshan poistuttua, — minä istun näin, teidän vastaan. Minä ensin tahdon katsoa teitä.

Katja istui Natashan eteen ja jonkun aikaa tarkkaan katsoi häneen. Natasha tahtomattaan hymyili hänelle.

— Olen jo nähnyt teidän valokuvan, sanoi Katja, — Alesha näytti sen minulle.

— No, olenko minä sen näköinen?

— Te olette kauniimpi, kuin kuvanne, vastasi Katja totisesti ja päättävästi. — Ja niinhän minä ajattelinkin, että te olette kauniimpi.

— Todellako? Minäkin tarkastelen teitä. Kuinka viehättävä te olettekaan!

— Älkäähän! Mihinkä minusta!... Te minun kyyhkyläiseni! lausui Katja ottaen vapisevaan käteensä Natashan käden; kumpikin olivat vaiti ja tarkastelivat toisiaan. — Kuulkaas, enkelini, keskeytti Katja äänettömyyden, — meillä on vain puoli tuntia aikaa yhdessä ollaksemme; tuskin sain m:me Albertin siihenkään suostumaan, ja meillä on niin paljosta puhuttava... Minä tahdon ... minun täytyy ... no, minä kysyn teiltä suoraan: rakastatteko Aleshaa paljon?

— Niin, hyvin paljon.

— Jos niin... Jos te rakastatte Aleshaa paljon ... niin ... tulee teidän rakastaa hänen onneansakin ... sanoi Katja arasti ja kuiskaamalla.

— Niin, kyllä minä toivon, että hän tulisi onnelliseksi...

— Niin kylläkin ... mutta nyt on kysymys: voinko minä tehdä hänet onnelliseksi? Onko minulla oikeus niin puhua, sillä minä valtaan hänet teiltä. Jos taas te luulette ja me nyt niin päätämme, että hän tulee teidän kanssanne onnellisemmaksi, niin ... niin...

— Se on jo päätetty, rakas Katja, tiedättehän itsekin, että asia on päätetty lopullisesti, vastasi Natasha hiljaa ja kumarsi päänsä. Nähtävästi oli hänen vaikeata pitkittää keskustelua.

Kaiketi oli Katja valmistaunut pitkiin selittelyihin siitä, kummanko kanssa Alesha tulee onnellisemmaksi ja kumpasen heistä tulee hänestä luopua. Mutta nyt kuultuaan Natashan vastauksen heti huomasi, että asia on jo kauan sitten ratkaistu, joten puhekin siitä on turha. Kaunis suunsa jäi hiukan auki, kun hän neuvottomana ja suruisena katsoi Natashaan, yhä vieläkin pitäen kiinni hänen kädestään.

— Rakastatteko te häntä paljon? kysäsi äkkiä Natasha.

— Niin; ja vielä minä tahdoin myöskin kysyä: sanokaa minulle, minkä tähden te häntä rakastatte?

— En tiedä sitä, vastasi Natasha ja oli kuin kärsimättömyyden karvautta olisi kuulunut äänessään.

— Onko hän erittäin viisas, mitenkä te luulette? kysyi Katja.

— En minä sen vuoksi, minä vain ... niin vain rakastan häntä...

— Niin minäkin. Minä ikäänkuin säälisin häntä.

— Niin minäkin, sanoi Natasha.

— Mitä me nyt teemme? Minä en ymmärrä, mitenkä hän saattoi minun tähteni jättää teidät! huudahti Katja. — Nyt teidät nähtyäni en voi tuota seikkaa käsittää!

Natasha vaikenä ja katsoi alas. Oltuaan hiukan aikaa ääneti nousi Katja äkkiä seisomaan ja vienosti syleili Natashaa, joka vastasi samalla tapaa ja nyt alkoi kumpikin itkeä. Päästämättä Natashaa syleilystään istui Katja hänen kanssaan tuolille ja alkoi suudella Natashan käsiä.

— Jospa tietäisitte, kuinka paljon minä teitä rakastan! lausui Katja itkien. — Olkaamme sisaria, kirjoittakaamme toisillemme ... ja teitä minä tulen rakastamaan ijäti, rakastan paljon, paljon...

— Puhuiko Alesha teille meidän häistämme kesäkuussa? kysyi Natasha.

— Puhui. Hän sanoi teidän siihen suostuneen. Eihän asia ole niin, tehän sen sanoitte vain lohduttaaksenne häntä, niinkö?

— Tietysti.

— Niin minä sen uskoinkin. Minä tulen häntä hyvin paljon rakastamaan, Natasha, ja teille minä kirjoitan kaikesta. Hän kai pian tulee miehekseni; sinne päin se asia näkyy kallistuvan. Kaikki puhuvat siihen suuntaan. Rakas Natasha, menettehän te nyt ... kotinne?

Natasha ei vastannut mitään, mutta suuteli ääneti Katjaa.

— Tulkaa onnellisiksi! lausui Natasha.

— Ja ... te ... ja te myöskin, sopersi Katja.

Samassa aukeni ovi ja Alesha astui sisään. Hän ei jaksanut odottaa puolta tuntia, se oli yli hänen voimiensa, ja nähdessään heidät toistensa syleilyssä sekä kumpasenkin kyynelissä, menetti hän voimansa ja tuskaisena heittäytyi polvilleen Natashan ja Katjan eteen.

— Minkä vuoksi sinä itket? sanoi hänelle Natasha. — Senkö vuoksi, että erkanet minusta? Eihän se tule kauaksi, tulethan kesäkuussa takaisin?

— Silloinhan ovat häännekin, lisäsi kyynelisin Katja, hänkin Aleshaa lohduttaakseen.

— Mutta minä en voi, en voi päiväksikään sinusta erota, Natasha. Minä kuolen sinutta ... sinä et uskokaan, kuinka rakas sinä nyt minulle olet! Juuri nyt!

— Niin, no, kuules, tee sinä nyt näin, lausui äkkiä reipastuen Natasha, — pysähtyihän kreivitär vaikka vähäksi aikaa Moskovaan?

— Melkein viikoksi, ehätti sanomaan Katja.

— Viikoksi! Sepä mainio asia: sinä saatat heidät huomenna Moskovaan, siihen menee vain yksi päivä, ja samassa palaat tänne. Sitten kun heidän tulee lähteä Moskovasta, sanomme toisillemme kuukaudeksi hyvästit ja sinä menet Moskovaan sieltä heitä eteenpäin saattaaksesi.

— Todellakin, se on mainiosti... Sitenhän te sitte vielä ainakin neljä päivää saatte olla toisten seurassa! huudahti ihastuksissaan Katja tehden salaa paljon merkitsevän viittauksen Natashalle.

Tästäpä tuli Alesha niin iloiseksi, että sitä on vaikea sanoa kertoa. Hän tuli kokonaan lohdutetuksi, kasvonsa säteilivät riemua; hän syleili Natashaa, suuteli Katjan kättä, syleili minua. Suruisesti hymyillen katsoi Natasha häneen; Katja ei jaksanut enää kestää. Hän loi minuun kiihkeän, säihkyvän katseen, syleili Natashaa ja nousi ylös lähteäkseen pois. Samassa tulikin palvelija ja ilmoitti ranskalaisen seuranaisen käskeneen sanoa, että suostuttu puoli tuntia on kulunut ja neidin on palattava.

Natashakin nousi seisomaan. He seisoivat vastakkain pitäen toisiaan kädestä ja ikäänkuin halusivat katseillaan ilmaista toisilleen sydämensä sisimmät tunteet.

— Emmehän enää koskaan näe toisiamme, sanoi Katja.

— Emme koskaan, Katja, vastasi Natasha.

— Sanokaamme me siis hyvästit.

He syleilivät toisiansa.

— Älkää moittiko minua, kuiskasi Katja hätäisesti, — ja minä ... aina ... olkaa vakuutettu ... hän on tuleva onnelliseksi... Lähtekäämme, Alesha, saata minua, lausui Katja sukkelaan tarttuen hänen käteensä.

Heidän mentyään sanoi Natasha: — Vanja, mene sinäkin ja ... älä nyt enää tule tänne, sillä Alesha on tänään täällä kello kahdeksaan; sen jälkeen ei hän enää pääse. Minä jään yksin... Tule sitten kymmenen aikaan. Tee niin hyvin, Vanja!

Kun minä kello kymmenen illalla jätin Nellyn Aleksandra Semenovnan kanssa (se oli sinä iltana, kun Nelly viskasi kupin rikki lattiaan) ja tulin Natashan luo, oli hän jo yksin ja ikävällä odotti minua. Mavra toi teekeittiön pöytään; Natasha kaatoi minulle teetä, istui sohvalle ja kutsui minut likemmäksi.

— Nyt on jo kaikki lopussa, — sanoi hän katsoen minuun terävästi.

En koskaan unhotu tuota katsetta.

— Siihen päättyi rakkautemme. Se oli puolivuotta elämää. Ja ijäksi päiväksi nyt päättyi, — sanoi hän puristaen kättäni.

Hänen kätensä poltti. Pyysin, että hän pukeutuisi lämpimämmin ja kävisi vuoteeseen.

— Paikalla, Vanja, heti paikalla, paras ystäväni. Anna minun puhella ja hiukan muistella ollutta... Minä olen nyt kuni särjetty... Huomenna näen hänet viime kerran, kello kymmenen... *viimeisen!*

— Natasha, sinulla on kuume, heti saat puistatuksen; sääli itseäsi...

— Mitäpä siitä? Minä odotin sinua, Vanja, tänä puolena tuntina hänen lähtönsä jälkeen, ja mitä luulet minun ajatelleen, mitä itseltäni kyselleen. Minä kyselin: rakastinko häntä, vai enkö rakastanut, ja mitä oli meidän rakkautemme? Mitä, naurattaako sinua, Vanja, että nyt vasta sitä itseltäni kyselen?

— Älä saata itseäsi rauhattomaksi, Natasha...

— Näes, Vanja: minä tulin siihen päätökseen, etten minä rakastanut häntä kuni vertaistani, en niin, kuin nainen rakastaa miestä. Minä rakastin häntä kuin ... melkein kuin äiti. Vieläpä minusta tuntuu, ettei maailmassa olekaan semmoista rakkautta, että rakastettaisiin toistansa vertaisenansa, niinkö? Kuinka sinä luulet?

Tarkastelin häntä, mieleni oli levoton ja pelkäsin, eikö hän ala houria. Näytti siltä, kuin jokin erikoinen seikka olisi kiinnittänyt hänen mielensä johonkin; hän tunsu jonkinlaista erikoista halua puhua; muutamat sanansa näyttivät olevan vailla sisäistä yhtenäisyyttä ja epäselvästi hän ne lausui. Olin hyvin peloissani hänen tilastaan.

— Hän oli omani, pitkitti Natasha. — Melkein ensi kohtaamisestamme tuli minulle semmoinen voittamaton toivo, että hän tulisi *omakseni*, pikemmin omakseni, ja ettei hän kestään välittäisi, ketään tuntisikaan, kuin minut, yksin minut... Katja sanoi äsken oikein kauniisti; juuri niin minä Aleshaa kaiken

aikaa rakastin, ikäänkuin minä jostain syystä säälin häntä... Ainainen voittamaton toivoni oli aina silloin, kun kotiin yksin jäin, että hän olisi aina, kaiken ikänsä hyvin onnellinen; se toivo tuotti minulle kärsimyksiäkin. Tunnethan, Vanja, hänen kasvojensa ilmeen — sitä minä en koskaan saattanut levollisella mielellä nähdä, sillä semmoista ilmettä ei ole kenenkään muun kasvoilla, ja kun hän milloin nauroi, kävi silloin aina kylmä väre ruumiissani... Oikein totta...

— Natasha kuule minua...

— Sanottiin, ja sanoithan sinäkin, keskeytti minut Natasha, — ettei hänellä ole tahdon lujutta ja ... ettei älylahjansakaan ole kovin suuret, onhan vain kuni lapsella. Kas, juuri sitä minä hänessä eniten rakastin ... uskotko sitä? Enkä minä muuten voi sanoa, kuin että juuri sen vuoksi häntä rakastin. — Minä rakastin häntä kokonaan, ja jos hän olisi ollut toisenlainen, lujaluontoinen tai suuremmilla älylahjoilla varustettu, ehken minä silloin olisi häntä niin paljon rakastanutkaan. Kuules, Vanja, tahdon sinulle tunnustaa erään asian. Muistathan, että meillä kolme kuukautta sitten oli kinaa hänen kanssaan, kun hän oli kiintynyt tuohon, mikäs se olikaan ... tuohon Miinaan... Minä sain sen tietää, kuulustelin asiaa ja, uskotkos: se koski minuun äärettömästi, mutta samalla tuntui ikäänkuin mieluisalta ... en tiedä, miksikä ... yksistään ajatus siitä, että hän huvittelee ... ei, ei se ollut sitä, — että hänkin on jo kuni joku täysi-ikäinen, toisten täysi-ikäisten kera käy kaunottaria tervehtimässä, samoin myöskin meni Miinan luo... Minä... Kuinka suurta nautintoa minä silloin kinastuksestamme sainkaan; ja sitten anteeksiantaminen ... oi, minun rakkaani!

Natasha loi silmiini katseensa ja päästi oudon naurun. Sitten vaipui mietteisiinsä, ikäänkuin olisi muistutellut mieleensä tapahtumia. Ja näin hän istui kauan aikaa, hymy huulin muistellen kuluneita tapahtumia.

— Minä niin mielelläni annoin hänelle anteeksi, pitkitti Natasha. — Tiedätkös: kun hän jätti minut yksin, minä silloin astuskelin huoneessani, kärsin, itkin, mutta samassa itse toisinaan ajattelin: mitä enemmän hänessä on syytä, sen parempi ... niin! Ja tiedäs: minä aina olin näkevinäni hänet pikkusena poikana: minä istun, hän on laskenut päänsä syliini, nukkunut siihen, minäpä hellästi silitän tukkaansa, hyväilen... Niin minä kuvittelin, kun hän ei ollut luonani... Kuules, Vanja, tuo Katja on ihmeen suloinen tyttö! lisäsi Natasha äkkiä.

Minusta tuntui, että hän tahallaan repii auki haavaansa, ikäänkuin siten täyttäisi jonkin välttämättömän tehtävän, ikäänkuin ikävöisi toivottomuutta, kärsimyksiä... Siten tekevät useasti sydämmet, jotka ovat paljon kadottaneet.

— Minä luulen, että Katja voi tehdä hänet onnelliseksi, jatkoi Natasha. — Katjalla on luonteen lujutta, puheensa tuntui niin vakuuttavalta, Aleshan suhteen on vakava, mahtava, — aina vain puhuu oppineista asioista, aivan kuni suuri ihminen. Ja kumminkin hän on lapsi, aivan lapsi! Niin rakastettava, niin rakas! Oi, tulkoot he onnellisiksi! Tulkoot, tulkoot, tulkoot!

Ja samassa tulvahtivat äkkiä esiin kyyneleet ja itku hänen sydämmestänsä... Kului puoli tuntia, eikä hän voinut tyyntyä.

Enkelisielu Natasha! Vielä samana iltana, huolimatta omasta murheestansa, saattoi hän ottaa osaa minunkin huolihini, kun minä, nähtyäni, että hän oli jonkun verran tyyntynyt, tahi paremmin sanoen väsynyt, ja luullen edes hiukkasan haihduttavani huoliansa, kerroin hänelle Nellystä... Istuimme sinä iltana myöhään, en lähtenyt pois, ennenkuin hän oli nukkunut. Pois lähtiessäni pyysin Mavran oleman emäntänsä luona eikä jättämään häntä koko yöksi.

— Oi, pikemmin, pikemmin, — huudahdin minä palatessani kotiin, — pikemmin tulkoon loppu näille kärsimyksille! Vaikka mikä, vaikka miten, mutta vain pikemmin, pikemmin!

Aamulla kellon lyödessä yhdeksää olin jo hänen luonansa. Samaan aikaan tuli myöskin Alesha ... jäähyväisille... En huoli puhua, en tahdo muistella tuota näytelmää. Näytti siltä, että Natasha oli päättänyt pidättää tunteensa, näyttää iloisalta, välinpitämättömältä, mutta ei jaksanut pysyä päätöksessään. Hän syleili Aleshaa mitä hellimmin ja vahvimmin, puheli vähän, mutta sen sijaan katsoi häneen kauan, terävästi, kärsivästi. Kuunteli ahnaasti jokaista hänen sanaansa ja, kuten näytti, ymmärtämättä kumminkaan hänen ainoatakaan sanaansa. Muistelen Aleshan pyytäneen häneltä anteeksi sekä rakkauttansa, että kaikkea sitä, millä hän oli Natashan mieltä pahoittanut, antamaan anteeksi hänen uskottomuutensa, hänen rakkautensa Katjaan, pois matkustuksensa... Hän puheli sekavasti, kyyneleet ahdistivat häntä. Toisinaan alkoi hän äkkiä lohduttaa Natashaa, sanoi, että matkustaa vain yhdeksi kuukaudeksi, tai korkeintaan viideksi viikoksi, että palaa kesällä, silloin tulevat heidän hänsä vietettäviksi, isäkin suostuu, ja pääasia onkin se, että hän jo ylihuomenna palaa Moskovasta, ja sitten saavat he olla yhdessä kokonaista neljä päivää, joten siis he nyt oikeastaan eroavatkin vain yhdeksi päiväksi...

Kummallista: itse hän oli täysin vakuutettu puhuvansa totta sekä, että hän varmasti ylihuomenna palaa Moskovasta... Miksi hän oli niin tuskainen ja itki?

Kello löi jo yksitoista. Tuskin sain Aleshan lähtemään. Juna Moskovaan läksi kello kaksitoista. Siihen jäi enää yksi tunti. Jälkeenpäin kertoi minulle Natasha, ettei hän muista, millä mielellä hän viimeisen kerran katsoi Aleshaan. Minä muistan, että Natasha siunasi hänet ristinmerkillä, suuteli, peitti kasvonsa käsiinsä ja kiiruhti huoneeseensa. Minun tuli saattaa Alesha vaunuihin, muuten olisi hän aivan varmasti tullut takaisin eikä olisi lähtenyt pois rapuilta.

— Minä luotan teihin, sanoi hän rappuja laskeutuessaan. — Ystäväni, Vanja! Olen syyllinen sinun edessäsi enkä koskaan voinut ansaita rakkauttasi, mutta pysy sinä loppuun saakka veljenäni ja rakasta Natashaa, älä jätä häntä, kirjoita minulle kaikesta, kirjoita mahdollisimman tarkkaan, kirjoita tiheämmin, jotta mahtuisi enemmän. Ylihuomenna olen taas täällä aivan varmaan! Mutta sitten kun matkustan taas, sitten kirjoita!

Saatoin hänet vaunuihin.

— Ylihuomiseen! Moskovasta palaan, varmasti — huusi hän minulle tieltä.

Pelokkaana palasin ylös Natashan luo. Hän seiso keskellä huonetta kädet ristissä, katsoi minuun kummastellen, ikäänkuin ei olisi tuntenutkaan minua. Tukkinsa oli langennut toiselle puolelle päätä; katseensa oli sekava, ja harhaileva. Mavra seiso neuvottomana ovella ja pelästyneenä katsoi häneen. Äkkiä loistivat Natashan silmät. — Ahaa! Sinähän se olet! Sinä! — huusi hän minulle. — Sinä yksin vain jäit! Sinä vihasit häntä! Sinä et voinut milloinkaan antaa hänelle anteeksi, että minä rakastuin häneen... Nyt olet sinä taaskin luonani! Mitä? Tulitko taaskin minua *lohduttamaan*, suostuttelemaan, että menisin isän luo, joka minut on hylännyt ja kironnut. Sen arvasinkin jo eilen, jo kaksi kuukautta sitten!... En tahdo, en tahdo! Minäkin kiroan heitä!... Mene pois, minä en voi sinua nähdä! Pois, pois!

Huomasin, ettei hän tiedä, mitä puhuukaan, ja että minä voin läsnäolollani kiihoittaa hänen vihastumisensa hulluuteen saakka, ymmärsin, että niin oli tapahtuvakin, ja pidin parhaana poistua. Istuin rappujen ensi astuimelle ja odotin. Silloin tällöin nousin ylös, avasin ovea, viittasin Mavran luokseni ja tiedustelin Natashasta; Mavra itki.

Kului näin puolentoista tuntia. En voi kuvailla, mitä minä kärsin tällä ajalla. Sydäntäni kivisti äärettömästi. Äkkiä ovi aukeni ja Natasha tuli rapuille, hattu päässä, nuttu päällä. Hän nähtävästi ei muistanut mitään ja itse jälkeenpäin sanoikin minulle, että — hän tuskin muistaa sitä eikä tiedä sanoa, mihin ja missä tarkoituksessa hän tahtoi kirehtiä.

En ehtinyt nousta paikaltani ja johonkin piiloutua häneltä, kun hän äkkiä huomasi minut, ja aivan kuin halvattuna, jäi liikkumattomana eteeni seisomaan.

"Äkkiä johtui mieleeni", sanoi hän minulle jälkeenpäin, — "että minä, mieletön, ankara, saatoin karkoittaa sinut, sinut ystäväni, veljeni, pelastajani! Ja kun näin, että sinä, onneton, minun loukkaamani, istuit rapuilani, et poistu, vaan odotat, kunnes taas sinut kutsuisin! Voi Jumalani! — jos sinä, Vanja, tietäisit, mitä minä silloin tunsin! Oli, kuin olisi jokin sydämmeni lävistänyt..."

— Vanja, Vanja! — huudahti hän ojentaen minulle kätensä. — Sinä olet täällä!...

Ja hän kaatui syliini.

Sain hänet kiinni ja kannoin kamariin. Hän oli tainnoksissa. Mitä neuvoksi? ajattelin. Hän saa kuumeen ihan varmaan.

Päätin kiiruhtaa lääkäriä hakemaan; täytyi estää tauti alkuunsa. Matka ei ollut pitkä; saksa-ukkonni oli tavallisesti kello kahteen kotona. Kiiruhdin hänen luoksensa, pyytäen sitä ennen Mavraa, ettei hän silmänräpäyksikään poistuisi Natashan luota, eikä päästäisi häntä minnekään. Jumala antoi apunsa: vielä pikkusen aikaa jos olisi kulunut, en olisi lääkärivanhusta tavannut kotona. Hänen minä kohtasin jo kadulla, kun hän oli lähtenyt kotoansa. Viipymättä sain hänet ajurin kärryihin, ettei hän ehtinyt kummeksiakaan ja me läksimme ajamaan Natashan luo.

Niin, Jumala auttoi minua! Sinä puolen tunnin aikana, kun olin poissa, sattui Natashalle tapaus, joka olisi maksanut hänen henkensä, jos en minä lääkärin kanssa olisi joutunut aikanaan. Ei kulunut neljännestuntiakaan lähdöstäni, kun tuli ruhtinas. Hän oli juuri saattanut omaisensa ja tulikin suoraan asemalta Natashan luo. Tämän käyntinsä oli hän nähtävästi miettinyt ja päättänyt jo kauan ennen tätä päivää. Jälkeenpäin kertoi Natasha itse minulle, ettei hän ensi alussa ollenkaan kummastellut ruhtinaan tuloa. "Järkeni oli sekasin" — lausui Natasha.

Ruhtinas istui Natashan vastapäätä luoden häneen lempeän, osaaottavan katseen.

— Rakkaani, — sanoi hän huoahdettuaan, — minä käsitan surunne; minä tiesin, kuinka raskas tulee olemaan teille se hetki, ja siksi katsoin velvollisuudekseni käydä luonanne. Lohduttakaa, jos voitte, itseänne vaikka sillä, että luopumalla Aleshasta te rakensitte hänen onnensa. Mutta te käsitätte sen paremmin kuin minä, sillä te päätitte olla jalomielinen.

"Minä istuin ja kuuntelin", kertoi jälkeinpäin Natasha, — "mutta alussa en oikein ymmärtänyt puhettansa. Muistan vain, että katsoin häneen hyvin terävästi".

Hän tarttui käteeni ja puristeli sitä. Se näytti olevan hänelle hyvin mieluista. Minä olin siksi sekaisin, etten ajatellutkaan vetää kättäni hänen kädestään.

— Te käsitätte, — pitkitti ruhtinas, — että tultuanne Aleshan vaimoksi olisitte jälkeinpäin voinut herättää hänessä vihaa ja teillä riitti jaloa ylpeyttä tunteaksenne sen ja päättääksenne ... mutta — enhän minä tullut teitä kehumaan. Tahdoin vain ilmoittaa teille, ettette koskaan ja mistään löydä itsellenne parempaa ystävää, kuin minä olen. Minä otan osaa suruunne ja säälin teitä. Koko tähän asiaan tulin minä tahtomattani osaa ottaneeksi, mutta — minä täytin velvollisuuteni. Teidän jalo sydämmenne käsittää sen ja antaa minulle anteeksi... Osani oli teidän osanne raskaampi; uskokaa se.

— Jo on kyllin, ruhtinas, — virkkoi Natasha. — Jättäkää minut rauhaan.

— Välttämättömästi minä lähden ihan paikalla — vastasi hän, — mutta minä rakastan teitä niin kuin omaa tytärtäni, ja sallittehan minun käydä teillä. Pitäkää minua nyt kuni isänne ja sallikaa minun olla teille avuksi.

— Minä en tarvitse mitään, jättäkää minut, keskeytti taas Natasha.

— Tiedän sen, että olette ylpeä... Mutta minä puhun vilpittä, sydämmestäni. Mitä te nyt aiotte tehdä? Sopiako vanhempienne kanssa? Se olisi hyvä asia, mutta teidän isänne ei tee oikein, on ylpeä ja despoottinen; suokaa anteeksi, mutta asia on niin. Isänne kotona saatte te vain moitteita ja uusia tuskia... Ja kuitenkin täytyy teidän olla itsenäinen, ja minun velvollisuuteni, pyhä velvollisuuteni on — pitää huoli nyt teistä ja auttaa teitä. Alesha rukoili minua, etten jättäisi teitä, vaan olisin ystävänne. Ja paitsi minua löytyy vielä muitakin, jotka teitä mielellään auttavat. Varmaankin sallitte minun esittää teille kreivi N. Hänellä on hyvä sydän, hän on meidän sukulaisemme, vieläpä, voin sanoa, koko perheemme hyväntekijä; hän on Aleshaakin paljon auttanut. Alesha suuresti kunnioitti ja rakasti häntä. Hän on hyvin mahtava ja vaikutusvaltainen, hän on jo vanha ukko, ja hänet te neitinä hyvin saatatte vastaan ottaa. Olen jo puhunut hänelle teistä. Hän voi auttaa teitä ja, jos haluatte, saada teille oivallisen paikan... erään naissukulaisansa luona. Olen jo kauan sitten suoraan ja peittelemättä puhunut hänelle koko meidän asiamme, ja hänen hyvä ja jalomielisin mielensä tuli niin liikutetuksi, että hän nyt jo itse pyytää minun mitä pikemmin esittämään hänet teille... Hän on mies, joka on myötätuntoinen kaikelle kauniille, uskokaa minua, — antelias, kunnianarvoisa vanhus, joka osaa arvostella ansioita, vieläpä äskettäin menetteli hyvin jalomielisesti eräässä jutussa isänne kohtaan.

Natasha hypähti ylös kuni käärmeen pistämänä. Nyt hän jo ymmärsi hänen tarkoituksensa.

— Jättäkää minut, heti jättäkää! huudahti hän.

— No, mutta ystäväiseni, te ette muistakaan: kreivi saattaa olla hyödyksi isällemekin...

— Isäni ei ota teiltä mitään. Jätättekö jo minut rauhaan! huudahti vielä kerran Natasha.

— Jumalani, kuinka kärsimätön ja epäilevä te olettekaan! Millä minä olen tämän ansainnut, lausui ruhtinas katsellen levottomasti ympärillensä. — Kaikessa tapauksessa sallittehan minun, — pitkitti hän nostaen ison mytyn rahaa taskustansa, — sallittehan te minun jättää teille tämän todistukseksi osanottavaisuudestani ja erittäinkin kreivi N:n osanottavaisuudesta, joka antoi minulle neuvon. Tässä mytyssä on kymmenentuhatta ruplaa. Odottakaa, ystäväiseni, sanoi hän nähtyään, että Natasha nousi vihastuneena ylös, — kuulkaa kärsivällisesti kaikki: tiedättehän, että isänne menetti jutussa, joka oli hänen ja minun välillä, ja nämät kymmenen tuhatta olkoot korvauksena, joka...

— Ulos! — huusi Natasha, — ulos rahoinenne! Minä näen teidän sisimpänne ... te halpamainen, katala mies!

Ruhtinas nousi tuoilta, kasvonsa vaalenivat kiukusta. Hän oli varmaankin tullut siinä mielessä, että voisi tutustua asemaan, tutkiakseen mielialan ja varmaankin luotti, että nuo kymmenentuhatta tekevät vaikutuksen köyhään ja hylättyyn Natashaan... Ollen halpamielinen ja törkeä luonteeltaan ja tavoiltaan oli hän useasti juossut irstailevan kreivi N:n moisilla asioilla. Hän vihasikin Natashaa ja huomattuaan puuhansa menneen myytyyn muutti heti käytöstapansa ja häijyllä riemulla kiiruhti solvaamaan Natashaa, jottei käyntinsä ainakaan olisi kokonaan turha.

— Tämä ei nyt ollenkaan ole hyvä, tyttöseni, että te noin kovin kiukustutte, — lausui hän vapisevalla äänellä, kärsimättömyydellä odottaen nautintoa solvauksensa tekemästä vaikutuksesta, — tämä enää ei ole hyvin. Teille tarjotaan suojelusta, mutta te nostatte nokkanne pystyyn... Sitä kai ette tiedä, että teidän tulisi olla minulle kiitollinen; minä olisin jo kauan sitten saattanut lähettää teidät ojennuslaitokseen, sen olisin voinut tehdä isänä, jonka pojan te saatoitte turmion tielle, mutta enpäs tehnyt sitä ... he, he, hee!

Samassa astuimme me huoneeseen. Vielä keittiössä ollessamme kuulin ääniä, pysähdytin pikkuseksi aikaa lääkärin ja kuulin ruhtinaan viime lauseen. Sitten kuului hänen rietas naurunsa ja Natashan huudahdus: "Oi, Jumalani!" Samassa aukasin minä oven ja hyökkäsin ruhtinaan kimppuun.

Minä sylkäsin hänen kasvoilensa ja löin kaiken voimin poskelle. Hän aikoi hyökätä päälleni, mutta huomattuaan, että meitä oli kaksi, koppasi pöydältä rahamyttynsä ja juoksi pois. Niin todellakin hän teki; minä näin sen. Heitin jälkeensä mankelinahan, jonka olin ottanut keittiön pöydältä. Tultuani taas huoneeseen näin lääkärin pitelevän Natashaa, joka rimpui ja pyrki irti hänen käsistään, aivan kuin lankeevatautinen. Kauan aikaa meni ennenkuin saimme hänet siksi rauhoittumaan, että saatoimme laskea hänet vuoteelle; hän oli kuin kuumeen houreissa.

— Tohtori! Mikä hänen on? — kysäsin minä pelokkaana.

— Odottakaa, — vastasi hän, — täytyy tarkastaa tautia ja sitten vasta selvittää ... mutta yleensä sanoen asia on hyvin huono. Voi saada vaarallisen aivokuumeen. Muuten — ryhdymme varokeinoihin.

Mutta silloin johtui mieleeni uusi tuuma. Rukoilin tohtoria jäämään Natashan luo vielä pariaksi, kolmeksi tunniksi, sain hänet lupaamaan, ettei hän pikkuseksikaan ajaksi poistu Natashan luota, itse kiiruhdin asuntooni.

Nelly istui nurkassa jurona ja levottomana ja katsoi minuun oudosti. Varmaankin olin minäkin oudon näköinen.

Tartuin hänen käsiinsä, istuin sohvaan, vedin hänet polvelleni ja suutelin häntä. Hän punastui.

— Nelly, enkelini, tahdotko olla meidän pelastajamme? — kysyin häneltä. — Tahdotko pelastaa meidät kaikki?

Hän katsoi minuun neuvottomana.

— Nelly! Koko toivoni on nyt sinussa! On eräs isä: sinä olet nähnyt hänet ja tunnet hänet. Hän on kironnut tyttärensä ja eilen kävi pyytämässä sinua tyttärensä sijaiseksi. Nyt Natashan (sinähän sanoit rakastavasi Natashaa) on jättänyt se, jota hän rakasti ja jonka tähden hän läksi isänsä kotoa. Tuo hyljännyt on samaisen ruhtinaan poika, joka tuonnoin illalla tuli tänne, kun sinä olit yksin, ja jota sinä läksit pakoon ja olit siitä sitten kipeänä... Tunnethan sinä hänet? Hän on paha ihminen!

— Tiedän, — vastasi Nelly, vavahti ja vaaleni.

— Niin, hän on paha ihminen. Hän vihaa Natashaa sentähden, että hänen poikansa Alesha tahtoi ottaa Natashan vaimokseen. Tänään matkusti Alesha pois, ja jo tunnin kuluttua oli ruhtinas Natashan luona ja solvasi häntä, uhkasi panettaa ojennuslaitokseen, ja muutenkin pilkkasi häntä. Ymmärrätkö minua, Nelly?

Mustat silmänsä säkenöivät, mutta samassa loi hän katseensa alas.

— Ymmärrän, — kuiskasi hän tuskin kuuluvasti.

— Nyt on Natasha yksin ja sairaana; minä jätin hänet lääkärimme hoitoon, itse kiiruhdin tänne. Kuule, Nelly: lähdetään Natashan isän luo; sinä et rakasta ukkoa, sinä et tahtonut mennä hänen luokseen, mutta mennään nyt yhdessä. Me menemme ja minä sanon, että sinä nyt tahdot tulla heille tyttären sijaiseksi, Natashan sijaiseksi. Ukko on nyt sairas, hän kun kirosi Natashan ja siksi, kun Aleshan isä vielä näinä päivinä ankarasti solvasi häntä. Nyt ei ukko tahdo kuullakkaan tyttärestään, mutta hän kuitenkin rakastaa tytärtänsä, rakastaa, Nelly, ja haluaa hänen kanssaan sovintoa; minä tiedän kaiken sen! Se on niin!... Kuulethan, Nelly?

— Kuulen, lausui hän taas kuiskaamalla.

Minä puhuin hänelle ja kyönelet vuotivat silmistäni. Nelly katseli minua arasti.

— Uskotkos sen?

— Uskon.

— Niin, me tulemme sinne, sinä käyt istumaan, sinut otetaan vastaan, hyväillään ja aletaan sinulta kysellä. Silloin minä johdan puheen niin, että sinulta käydään kyselemään siitä, kuinka sinä ennen olet elänyt, kysellään äidistäsi ja iso-isästäsi. Kerro, Nelly, heille kaikki niin, kuin sinä minulle kerroit. Kaikki, kaikki kerro, yksinkertaisesti ja salaamatta mitään. Kerro heille, miten kelvoton ihminen hylkäsi äitisi, kuinka äitisi kuoli Bubnovan kellarikerroksessa, kuinka olitte äitisi kanssa käyneet kaduilla almua pyytämässä; mitä äitisi puhui sinulle ja mitä sinulta kuollessaan pyysi... Kerro samalla myöskin iso-isästäsi. Kerro, kuinka hän ei tahtonut antaa anteeksi äidillesi ja kuinka äitisi kuolinhetkellään lähetti sinun hänen luoksensa, että hän tulisi antamaan äidillesi anteeksi, ja kuinka hän ei sitä tehnyt ... ja kuinka äitisi kuoli. Kaikki, kaikki kerro! Ja kun tuon kaiken kerrot, niin ukko tuon kaiken tuntee omassa sydämissään. Hän tietää, että tänään Alesha jätti Natashan, ja hän jäi solvaistuna ja sorrettuna, yksin, avuton ja turvatonta vihollisensa pilkattavaksi. Ukko tietää tuon kaiken... Nelly! Pelasta Natasha! Tahdotko lähteä?

— Tahdon, — vastasi Nelly vetäen syvästi henkeänsä ja hyvin kummallisesti ja tarkkaan katsoi minuun; jotain moitetta oli siinä katseessa, ja minä tunsin sen sydämissäni.

Mutta minä en voinut luopua ajatuksestani. Minä luotin siihen vahvasti. Tartuin Nellyn käteen ja niin läksimme yhdessä. Kello oli kolme iltapäivällä. Taivaalla näkyi sadepilvi. Viime päivinä oli ollut kuuma, tukahduttava ilma, ja nyt kuului jossain kaukana ensimmäinen, varhainen kevätukkosen jyrynä. Tuuli kiiti pölyisillä kaduilla.

Istuimme ajurin kärryihin. Kaiken matkaa oli Nelly vaiti, joskus vain katsahti minuun aina vielä yhtä oudosti ja salaperäisesti. Rintansa nousi ja laski; pitäessäni häntä kärryissä tunsin, kuinka pikku sydämensä jyski, niinkuin olisi tahtonut hypätä ulos rinnasta.

VII.

Tie tuntui loppumattomalta. Viimein pääsimme perille; arvelevalla mielellä astuin vanhusten huoneeseen. Vielä en tietänyt, miten sieltä palaan, mutta tiesin, että minun, maksoi mitä maksoikaan, tuli lähteä sieltä vasta silloin, kun oli muassani anteeksianto ja sovinto.

Kello kävi jo neljättä. Vanhukset istuivat tapansa mukaan yksin. Nikolai Sergeitsh oli kovin pahalla päällä ja kipeänä lepotuolissaan puoleksi makaavassa asennossa, vaaleana ja voimatonna, päässä liinakääre. Anna Andrejevna istui hänen luonansa, silloin tällöin kostutteli hänen ohimoitansa etikalla ja lakkaamatta tutkivasti sekä kärsivän muotoisena tarkasteli hänen kasvojansa, joka nähtävästi häiritsti, jopa harmittikin ukkoa. Hän pysyi itsepäisesti ääneti, eikä Anna Andrejevna uskaltanut alkaa puhetta. Odottamaton tulomme hämmästytti heitä kumpaakin. Nähtyään minut Nellyn kanssa tulevan Anna Andrejevna äkkiä säikähti ja ensi hetkellä katsoi meihin ikäänkuin olisi tuntenut itsensä johonkin sylliseksi.

— Tässä tuon minä teille Nellyni, — sanoin minä sisään astuttuamme. — Hän on nyt niin päättänyt ja itse halusi teille. Ottakaa hänet ja rakastakaa.

Ukko katsahti minuun epäilevästi, ja jo yksistään tuosta katseesta saattoi arvata, että hän tiesi kaikki, se on, että Natasha on nyt yksin, on hyljätty, heitetty ja ehkäpä solvaistukin. Hän olisi varsin kernaasti tahtonut päästä selville tulomme syistä ja katsoi meihin kysyvästi. Nelly vapisi, puristi kättäni vahvasti, katsoi alas ja vain joskus heitti ympärilleen, kuni kiinnisaatu pikku eläin, pelästyneen katseen. Mutta pian huomasi Anna Andrejevna asian: hän kiiruhti Nellyn luo, suuteli, hyväili tyttöä, puhkesi itkuun ja hellästi asetti Neliyn viereensä istumaan päästämättä tytön kättä kädestään. Nelly loi häneen tuon tuostakin salavihkaa ihmettelyä ilmaisevan katseen.

Hyväiltyään ja asetettuaan Nellyn viereensä istumaan ei mummo enää tietänyt, mitä tekisi, ja alkoi neuvotonna katsoa minuun. Ukko rypisti kulmiansa melkein arvaten, miksi olin Nellyn tuonut. Huomattuaan, että älysin hänen tyytymättömyytensä ja rypistyneen otsansa, kosketti hän kädellään päätänsä ja lausui katkonaisesti:

— Päätä kivistää, Vanja.

Istuimme yhä ääneti; mietiskelin, mistä puheen alkaisin. Huoneessa oli jotenkin hämärä; synkkä pilvi tuli yhä lähemmäksi ja taas kuului kaukainen jyrynä.

— Kuinka varhain tänä keväänä kuuluu ukkonen, sanoi ukko. — Seitsemäntenäneljättä vuonna, minä

muistan, oli meidän paikoilla vielä varhaisempi ukkonen.

Anna Andrejevna huokasi.

— Eikös panna teekeittiö kiehumaan? kysyi hän arasti, mutta ei saanut keltään vastausta; nyt hän taas kääntyi Nellyyn.

— Mikä sinun nimesi on, kyyhkyläiseni — kysäsi Anna Andrejevna Nellyltä. Nelly sanoi heikolla äänellä nimensä ja tuli yhä enemmän ymmälle. Ukko katsoi häneen tarkkaan.

— Onko se sama kuin Helena? kysäsi mummo vilkkaasti.

— Niin, vastasi Nelly. Seurasi taas hetkisen äänettömyyttä.

— Nunna-sisar Praskovja Andrejevnan sisarentytär oli myöskin Helena, lausui Nikolai Sergeitsh.

— Häntäkin kutsuttiin Nellyksi. Minä muistan sen.

— Mitä, eikö sinulla ole omaisia, ei isää eikä äitiä? kysäsi Anna Andrejevna.

— Ei ole, vastasi Nelly harvaan ja arastellen.

— Kuulin sen, kyllä kuulin. Onko siitä kauan, kun äitisi kuoli?

— Ei ole.

— Kyyhkyläiseni, orpo raukkani, pitkitti mummo katsoen häneen säälivästi.

Nikolai Sergeitsh rummutti maltittomasti sormillaan pöytään.

— Oliko äitisi ulkomaalaisia, niinkö? Niinhän te, Ivan Petrovitsh, kerroitte? pitkitti mummo arkailevia kysymyksiään.

Nelly katsoi minuun hätäisesti, oli, ikäänkuin olisi tahtonut minua avukseen. Hän hengitti rauhattomasti ja katkonaisesti.

— Hänen äitinsä oli englantilaisesta isästä ja venäläisestä äidistä, joten siis ennemmin voi häntä sanoa venakoksi, sanoin minä. — Nelly on syntynyt ulkomailla.

— Matkustiko hänen äitinsä ulkomaille miehensä kanssa?

Samassa punastuivat Nellyn kasvot kokonaan.

Mummo huomasi lausuneensa sopimatonta ja vavahti, kun ukko loi häneen vihaisen katseen. Ukko katsoi mummoon hyvin tuimasti ja kääntyi ikkunaan.

— Eräs kehno ja katala mies petti hänen äitinsä, lausui äkkiä ukko Anna Andrejevnaalle. — Tuon miehen kanssa hän karkasi isänsä luota ja antoi isänsä rahat tuolle rakastetullensa; tuo heittiö viekotteli häneltä rahat valhetellen hänelle, vei hänet ulkomaille, omisti hänen rahansa ja hänet itsensä hylkäsi. Eräs hyvä ihminen ei jättänyt häntä, vaan auttoi kuolemaansa saakka. Kun tuo hyvä ihminen pari vuotta sitten kuoli, palasi hän isänsä luo. Niinhän sinä, Vanja, kerroit? kysyi ukko katkonaisesti.

Nelly nousi hyvin levottomana ja aikoi mennä ovelle.

— Tule tänne, Nelly, — sanoi ukko ojentaen vihdoinkin tytölle kätensä.

— Istu tähän, istu luokseni, kas tuohon, — istu!

Hän kumartui, suuteli Nellyä otsaan ja alkoi hiljaan silittää hänen tukkaansa. Nelly alkoi kovasti vavista ... mutta hillitsi itsensä. Anna Andrejevna katsoi riemulla ja iloisella toivolla, kuinka nyt vihdoinkin Nikolai Sergeitsh alkoi orpoa hyväillä.

— Minä tiedän, että kelvoton mies saattoi äitisi turmioon, kelvoton ja rietas, mutta tiedän myöskin, että äitisi rakasti ja kunnioitti isänsä, lausui ukko liikuttettuna, silittäen yhä Nellyn päätä; hän ei malttanut olla heittävämmä meille tuota taisteluhaastetta. Vieno puna levisi hänen poskillensa; hän koetti olla meihin katsomatta.

— Äitini rakasti iso-isääni enemmän, kuin isoisäni äitiäni, — lausui Nelly arasti, mutta päättävästi, koettaen hänkin olla kehenkään katsomatta.

— Mistä sinä sen tiedät? kysäsi ukko terävästi. Hän oli kuni lapsi, ja kumminkin näytti, että hän

ikäänkuin häpeäisi malttamattomuuttansa.

— Tiedän, — vastasi Nelly katkonaisesti. — Hän ei ottanut vastaan äitiäni, vaan ... ajoi pois...

Huomasin, että Nikolai Sergeitsh aikoi jotain sanoa vastaan, sanoa esimerkiksi, että ukko oli oikeassa kieltäytyessään ottamasta tytärtään, mutta hän loi katseensa meihin ja vaiken.

— Kuinka, missä te asuite, kun iso-isäsi ei teitä ottanut? — kysäsi Anna Andrejevna, joka nyt sai äkkiä halun itsepäisesti pitkittää puhetta juuri tästä seikasta.

— Kun palasimme tänne, etsimme kauan isoisää, mutta emme löytäneet — vastasi Nelly. — Äitini silloin sanoikin minulle, että iso-isä oli ennen hyvin rikas, aikoi rakentaa tehtaan, mutta että nyt hän oli hyvin köyhä, sillä se, jonka kanssa äiti pois matkusti, otti äidiltä iso-isän rahat eikä antanut sitten rahoja pois. Niin kertoi minulle äitini.

— Hm!... — sanoi ukko.

— Äitini sitten vielä kertoi, pitkitti Nelly yhä vilkkaammin ja ikäänkuin haluten inttää Nikolai Sergeitshiä vastaan, kohdistuen kumminkin puheensa Anna Andrejevnaalle, — äitini kertoi, että iso-isäni oli kovasti vihainen äidille ja että äiti itse oli siihen syypää, ja ettei äidillä nyt ollut koko maailmassa enää ketään muuta, kuin iso-isä. Tätä kertoessaan äitini itki... "Minulle hän ei anna anteeksi, mutta kun näkee sinut, ehkä tulee rakastamaan sinua, antaa hän sinun tähtesi minulle anteeksi," sanoi äitini, kun matkustimme tänne. Äitini rakasti minua suuresti, ja kun hän tuota puhui, niin hän yhä suuteli minua, mutta iso-isän luo pelkäsi mennä. Minua opetti hän rukoilemaan iso-isän puolesta ja itsekin rukoili ja paljon kertoi minulle, miten hän ennen oli iso-isäni kanssa ja kuinka iso-isäni rakasti äitiäni hyvin paljon, enemmän kaikkea... Äitini soitti iso-isälle pianoa, luki illalla kirjaa, ja iso-isä suuteli häntä ja osti hänelle paljon lahjoja... Kerran he äidin nimipäivänä riitaantuivatkin lahjoista, iso-isä kun luuli, ettei äiti tiedä, mitä hän saa lahjaksi, mutta äitini tiesikin sen jo aikoja ennen. Äiti halusi korvarenkaita, iso-isä narrasi vain ja sanoi, ettei osta korvarenkaita, vaan rintaneulan; ja sitten kun iso-isä toi korvarenkaat ja huomasi, että äiti jo tietää lahjan olevan korvarenkaat, niin suuttui siitä, että äiti tiesi, eikä puoleen päivään puhunut äidille mitään, mutta sitten tuli äitiä suutelemaan ja anteeksi pyytämään.

Nelly kertoi ja viehättyi siitä yhä enemmän, oikeinpa puna kohosi hänen vaaleille, sairaille poskilleen.

Hyvin huomasi, että äiti oli useasti kertonut tyttärelleen entisistä onnellisista päivistään, kertonut silloin, kun istuivat kellarikerroksen vuokranurkassa, syleillyt ja suudellut tyttöänsä (se olikin ainoa valopilkku orpo paran ilottomassa elämässä), hyväillyt tyttöänsä ja itkenyt, kuitenkin aavistamatta, kuinka syvälle kertomuksen painaa tämän sairaloisen herkkään ja varhain kehittyneen sairastavan lapsen sydämme.

Mutta nyt Nelly oli, kuin äkkiä olisi luullut liiaksi sanoneensa, katsoi epäluuloisesti meihin ja vaiken.

Ukko lypisti otsaansa ja alkoi taas pöytää rummuttaa; Anna Andrejevnan silmiin ilmaantui kyynel ja hän pyyhkäsi ääneti sen huiviinsa.

— Äiti tuli tänne hyvin sairaana, jatkoi Nelly hiljaisella äänellä. — Hänen rintansa oli hyvin kipeä. Me etsimme kauan iso-isää emmekä löytäneet; asunnoksemme hyyräsimme kellarikerroksesta ovinurkan.

— Ovinurkassa, sairas ja ovinurkassa! Huudahti Anna Andrejevna.

— Niin ... nurkassa ... vastasi Nelly. — Äiti oli köyhä. Äiti aina sanoi minulle, ettei ole synty olla köyhä, mutta on synty olla rikas ja tehdä muille vääryyttä ... ja että Jumala sen rankaisee, puhui Nelly taas vilkkaasti.

— Kuinka se oli, vuokrasitteko Hirvisaarelta? Tuolta Bubnovaltako? kysäsi ukko minulta jotenkin välinpitämättömän näköisenä. Tuntui, että hän vain sen vuoksi kysyi, kun tuntui oudolta olla vaiti.

— Ei, ei siellä ... ensin Meshjanskillä, vastasi Nelly. — Siellä oli hyvin pimeää ja kosteata, — pitkitti Nelly pienen vaitiolon perästä, — ja äitini tuli hyvin sairaaksi, mutta kumminkin vielä jaksoi kävellä. Minä pesin hänelle pyykin, hän vaan itki. Siellä asui myöskin eräs mummo, kapteenin leski, samoin myöskin virkavapaa virkamies, joka aina tuli kotiin humalassa ja joka yö huusi ja rähisi. Minä pelkäsin häntä kovin. Äitini otti minut vuoteelle viereensä ja syleili minua, vaikka itsekin vapisi, kun virkamies huusi ja kiroili. Kerran hän aikoi piestä kapteenin leskeä, vaikka leski olikin jo vanha mummo ja sauvan varassa käveli. Äiti sääli häntä ja kävi puolustamaan; silloin virkamies löi äitiä, ja minä löin virkamiestä...

Nelly pysähtyi. Muistelmat kiihottivat hänen mieltänsä; silmänsä säihkyivät.

— Herra Jumalani! huudahti Anna Andrejevna, joka suurella mielen kiinnolla kummasteli kertomusta

luomatta silmiään Nellystä, joka pääasiallisesti hänelle kertoikin.

— Sitten äiti muutti sieltä ja otti minut mukaansa. Se oli seuraavana päivänä. Kävelimme koko päivän iltaan saakka kadulla, äiti yhä itki ja käveli, minua talutti kädestä. Olin hyvin väsynyt; emme syöneet mitään koko päivänä. Äiti puheli yhä itsekseen ja minulle vain aina sanoi: "pysy köyhänä, Nelly, ja kun minä kuolen, älä kuuntele mitään, älä usko ketään. Älä mene kenenkään luo; ole yksin, köyhänä, tee työtä, mutta jos ei ole työtä, niin pyydä almuja, mutta *heidän* luoksensa älä mene". Hämärissä kuljimme erään suuren kadun poikki; äkkiä äiti huudahti: "Asorka, Asorka!" ja äkkiä suuri, villaton koira tuli äidin luo, vinkui ja alkoi hyväillä äitiä; äitini peljästy, vaaleni, huudahti ja lankesi polvilleen ison vanhuksen eteen, jolla oli keppi kädessä, ja katsoi aina maahan. Se iso vanhus olikin iso-isäni, hän oli laihanlainen, huonoissa vaatteissa. Silloin näin ensikerran isoisän. Hänkin säikähti kovin ja vaaleni, vaan nähtyään, että äitini oli polvillaan hänen edessään ja kietoi kätensä hänen jalkoihinsa, riuhtasi hän itsensä irti, tyrkkäsi äitiä, iski kepillään katukiviin ja läksi kiireesti pois astumaan. Asorka jäi vielä luoksemme, yhä vinkui ja nuoli äidin käsiä, juoksi sitten iso-isän luo, tarttui hampainensa hänen nuttunsa helmaan ja veti meihin päin, mutta iso-isä iski Asorkaa kepillä. Asorka tahtoi taas juosta meidän luoksemme, mutta iso-isä kutsui sitä; Asorka läksikin iso-isän jalestä, mutta yhä vain vinkui. Äitini makasi maassa kuni kuollut, kansaa kokoontui ympärille, poliisikin tuli. Minä itkin ja koetin nostaa äitiä ylös. Hän vihdoin nousikin, katsoi ympärillensä ja läksi minun jalestäni. Minä talutin hänet kotiin. Ihmiset katsoivat meihin pitkään ja puistivat päätänsä...

Nelly pysähtyi levähtääkseen ja voimiaan kootakseen. Hän oli hyvin vaalea, mutta siitä huolimatta katseensa säteili päättäväisyyttä. Oli varmaa, että hän oli päättänyt puhua nyt kaikki. Tuntui jotain uhittelevaa olevan nyt käytöksessään.

— Mitäpä, huomautti Nikolai Sergeitsh epävakaisella äänellä, jossa myöskin kuului ärtyisää jyrkkyyttä. — Mitäpä, äitihän loukkasi pahoin isoisääsi, ja syystäpä tämä kielsikin äitisi...

— Äitinkin puhui samaa, puuttui taas puheeseen Nelly jotenkin jyrkällä äänellä, — kotiin mennessämme puhui: se oli iso-isäsi, Nelly, ja minä tein hänelle pahasti, hän on minut kironnut ja sen vuoksi nyt Jumala rankaisee minua, ja koko illan sekä kaikkina seuraavina päivinä äiti yhä puhui siitä. Niin hän puhui, mutta tuntui niinkuin itse ei olisi puhettaan ymmärtänyt...

Nikolai Sergeitsh oli vaiti.

— Ja mitenäs te sitten toiseen asuntoon muutitte? kysäsi Anna Andrejevna, yhä vieläkin hiljaa itkien.

— Äiti sairastui sinä yönä ja kapteeninleski etsi meille asunnon Bubnovan luona. Kolmantena päivänä me muutimme Bubnovan luo, kapteeninleski myöskin; sinne muutettuamme äitini kääntyikin vuoteeseen ja makasi kolme viikkoa sairaana, minä hoitelin häntä. Rahat olivat meiltä loppuneet ja meitä auttoi kapteeninleski sekä Ivan Aleksandravitsh.

— Kirstujentekijä, asunnon isäntä, sanoin minä selitykseksi.

— Ja sitten, kun äiti nousi vuoteesta ja alkoi kävellä, kertoi hän minulle Asorkasta.

Nelly pysähtyi. Ukko näytti tulevan paremmalle päälle siitä, että puhe kääntyi Asorkaan.

— Mitä hän sinulle kertoi Asorkasta? kysäsi Nikolai Sergeitsh kumartuen yhä alemmaksi tuolissaan, ikäänkuin olisi aikonut vielä enemmän piilottaa kasvonsa ja katsoa alas.

— Hän puhui minulle aina iso-isästä, vastasi Nelly, — sairaana puhui hänestä, houriessaan lakkaamatta hänestä puhui. Sitten, kun alkoi jo parantua, alkoi hän taas kertoa siitä, kuinka hän ennen oli... Silloin hän kertoi Asorkastakin, sillä kerran kaupungin ulkopuolella taluttivat pojat koiraa joelle hukuttaakseen sen, mutta äitini antoi pojille rahaa ja osti koiran heiltä. Kun iso-isä näki Asorkan, alkoi hän nauraa sille. Sitten Asorka pakeni. Äiti alkoi itkeä; iso-isä pelästyi ja lupasi antaa sata ruplaa sille, joka tuo Asorkan takaisin. Kolmantena päivänä tuotiin koira; iso-isä antoi tuojalle sata ruplaa ja siitä ajasta hän piti Asorkasta. Äiti rakasti sitä niin, että otti sen kanssansa vuoteelle. Äiti kertoi, että Asorka oli ennen ollut konstinnäyttäjien muassa, osasi seisoa takajaloillaan, kantoi apinaa selässään, pyssyä osasi pidellä ja vielä paljon muutakin osasi... Ja kun äiti läksi pois iso-isän luota, jäi Asorka iso-isälle, aina käveli hänen kanssaan, joten siis, kun äiti vain näki Asorkan kadulla, heti arvasi, että isoisäkin oli siinä...

Nikolai Sergeitsh ei nähtävästi ollut odottanut kuulla Asorkasta tämmöistä kertomusta, jonka vuoksi tulikin yhä jurommaksi. Hän ei enää kysellyt mitään.

— Mitä, ettekö sitte enää iso-isääsi nähneetkään? kysäsi Anna Andrejevna.

— Kyllä, kun äiti alkoi parantua, kohtasin minä taaskin iso-isän. Menin puotiin leipää ostaakseni — äkkiä näin miehen ja Asorkan, katsoin ja tunsinkin isoisän. Minä kävin syrjään; nojauduin seinään. Isoisä katsoi minuun, katsoi kauan ja oli niin hirvittävä, että minä kovin pelkäsin, sitten meni hän ohi. Asorka tunsu minut, alkoi hyppiä ja nuoleskella kättäni. Minä juoksin kiireesti kotiin, katsoin taakseni, iso-isä meni puotiin. Minä ajattelin silloin: varmaankin kyselee meistä, ja pelkäsin vielä enemmän, ja kotiin tultuani en virkkanut siitä äidille mitään, ettei äiti taas tulisi kipeäksi. Huomenna en mennyt puotiin; sanoin päätäni kivistäväni; mutta kun kolmantena päivänä menin, niin en ketään kohdannut; kovin vieläkin pelkäsin, siksi oikein kovasti juoksin. Sitten vielä seuraavana päivänä minä kuljin, ja kun käännyin kadun nurkasta, olivatkin iso-isä ja Asorka edessäni. Minä läksin juoksemaan, käännyin toiselle kadulle ja menin toista tietä puotiin; äkkiä taaskin kohtasin hänet ja säikähdin niin, että pysähdyin siihen enkä päässyt pois lähtemään. Iso-isä pysähtyi eteeni ja taas katsoi kauan minuun, sitten silitti päätäni, otti kiinni kädestäni ja talutti minua; Asorka kävi jälessämme ja heilutteli häntäänsä. Silloin minä näin, ettei iso-isä voinut käydä enää suorana, nojasi sauvaansa ja kätensä vapisivat kovin. Hän vei minut kuljeskelevan kaupustelijan luo, joka istui nurkalla ja myyskenteli leivoksia ja omenoita. Tältä hän osti leivoksia, konvehdin ja omenan, ja kun otti rahaa nahkakukkarosta, vapisivat kätensä kovasti ja hän pudotti viisikopekkaisen, minä nostin sen hänelle. Hän lahjoitti sen viisikopekkaisen minulle, silitti päätäni, mutta ei nytkään sanonut mitään, vaan meni luotani pois kotiansa.

Sitten tulin äidin luo ja kerroin kaikki iso-isästä, kuinka ensin pelkäsin ja piilouduin häneltä. Äiti ei ensin uskonut, mutta sitten tuli niin iloiseksi, että kaiken iltaa kyseli minulta, suuteli minua ja itki, ja kun olin kaikki kertonut, käski hän, etten enää pelkäisi isoisää, ja sanoi, että siis hän rakastaa minua, kun tahallaan oli tullut luokseni. Äiti käski minun hyväilemään isoisää ja puhelemaan hänen kanssansa. Seuraavana päivänä lähetti äiti jo aamusta minut useampia kertoja, vaikka sanoinkin hänelle, että iso-isä tuli aina illan lähetessä. Äiti kävi taampana jälestäni ja piiloutui nurkan taa, seuraavana päivänä samoin, mutta iso-isä ei tullutkaan; niinä päivinä satoi, ja äiti vilustui kovin, sillä hän aina kävi kanssani ulkona, ja sitten taas kaatui vuoteeseen.

Iso-isä tuli viikon kuluttua ja taaskin osti minulle leivoksen ja omenan eikä nytkään puhunut mitään. Ja kun hän läksi menemään pois, seurasin minä salaa, sillä ennempää jo olin päättänyt ottaa selvän, missä hän asuu ja sanoa äidille. Minä astuin etempänä ja toisella puolella katua, ettei iso-isä huomaisi.

Hän asui hyvin kaukana, ei siellä, missä sitten eli ja missä kuoli, mutta Hernekadulla suuressa kartanossa, neljännessä kerroksessa. Saatuaani sen tietää palasin kotiin myöhään. Äiti oli kovin peloissaan, sillä hän ei tietänyt, missä olin. Kun sitten kerroin hänelle, tuli hän taas hyvin iloiseksi ja aikoi jo seuraavana päivänä mennä iso-isän luo; mutta seuraavana päivänä alkoi peljätä ja pelkäsi kolme päivää; niin ei mennytkaan. Sitten sanoi hän minulle: "kuules, Nelly, minä olen nyt sairas enkä voi mennä, mutta minä kirjoitin kirjeen isoisällesi, mene ja vie se hänelle. Tarkasta, miten hän lukee kirjeen, mitä sanoo ja mitä tekee: sinä laskeu polvillesi, suutele häntä ja rukoile, että hän antaisi anteeksi äidillesi..." Ja äiti itki kovasti, minua suuteli ja siunasi matkalle ja Jumalaa rukoili, asetti minutkin kanssansa pyhimyksen kuvan eteen polvilleni ja vaikka olinkin hyvin kipeä, läksi kumminkin saattamaan portille, ja kun minä sitten katsahdin taakseni, katsoi hän yhä jälkeeni, kun minä menin.

Tulin iso-isän asunnolle ja aukaisin oven, jossa ei ollut ovenrautaa. Iso-isä istui pöydän takana ja söi leipää ja perunoita, ja Asorka seisoi hänen edessään, katsoi kun hän söi; Asorkan häntä vain yhä heilui. Iso-isälläkin oli siinä asunnossaan matalat ikkunat, pimeät, samaten oli vain yksi pöytä ja tuoli. Hän eli yksin. Astuin sisään, ja hän säikähti niin, että koko ruumiinsa alkoi vavista, kasvonsa kalpenivat. Minäkin pelästyin enkä sanonut mitään, menin vain pöydän luo ja laskin siihen kirjeen. Kun iso-isä näki kirjeen, suuttui hän niin, että hypähti ylös, tempasi keppinsä ja heilahdutti sitä ylitseni, mutta ei lyönyt, työnsi minut eteiseen ja tyrkkäsi menemään. En ehtinyt laskeutua vielä yhtään rappua, kun taas aukasi oven ja heitti minulle kirjeen takaisin aukaisemattomana. Tulin kotiin ja kerroin kaikki. Sen jälkeen äiti taas kääntyi vuoteeseen...

Samassa kuului jotenkin ankara ukkosen jyrähdys, sade alkoi järein pisaroin ravisuttaa ruutuihin; huoneessa tuli pimeä. Mummo näytti säikähtävän ja teki ristinmerkin. Kaikki jäimme odottamaan.

— Paikalla menee ohi, lausui Nikolai Sergeitsh katsoen ikkunaan; sitten nousi ja astui edestakasin huoneessa.

Nelly seurasi häntä syrjäkatseellaan. Tyttönen oli kovasti, sairaloisesti kiihoittunut. Minä huomasin sen; hän sen sijaan koetti olla minuun katsomatta.

— No, kuinka sitten kävi? kysyi Nikolai Sergeitsh istuen taasen tuoliinsa.

Nelly katsahti pelokkaasti ympärilleen.

— Etkö sinä sitten enää nähnytkaan iso-isääsi?

— Näin...

— Niin, niin! Kerro, kyyhkyläiseni, kerro, ehätti Anna Andrejevna sanomaan.

— Sen jälkeen en kolmeen viikkoon nähnyt isoisääni, pitkitti Nelly, — talvi alkoi jo tulla ja lunta satoi. Kun sitten taas kohtasin iso-isän, siinä entisessä paikassa, tulin hyvin iloiseksi ... sillä äiti oli hyvin suruissaan, kun iso-isä ei enää tullut. Kun nyt taas näin iso-isän, juoksin tahallani kadun toiselle puolelle, jotta hän näkisi, että pakenen häntä. Kun katsahdin taakseni, näin hänen kiirehtivän jälkeeni, sitten alkoi hän juosta tavoittaakseen minut ja huusi minulle: "Nelly, Nelly!" Asorka juoksi hänen jälestään. Minun tuli sääli ja minä pysähdyin. Hän tuli luokseni, tarttui käteeni ja talutti minua, mutta kun huomasi minun itkevän, pysähtyi, katsoi minuun, kumartui ja suuteli minua. Silloin hän huomasi, että jalassani olivat huonot kengät ja kysyi, eikö minulla ole parempia. Minä silloin heti hyvin sukkelaan sanoin, ettei äidillä ole rahaa ja että isäntäväki meille vain säälistä ruokaa antaa. Iso-isä ei virkkanut mitään, mutta talutti minut kauppatorille ja osti minulle kengät sekä käski minun samassa panna jalkaani, sitten vei minut asuntoonsa Hernekadulle, ensin kävi vielä puodissa, osti piirakan ja kaksi konvehtia, ja sitten kun tulimme hänen huoneeseensa, käski minun syödä piirakan, katsoi, kun minä söin, ja sitten antoi minulle konvehdit. Asorka asetti kypälänsä pöydälle ja pyysi piirakasta, minä annoin, ja iso-isä nauroi. Sitten asetti hän minut viereensä, alkoi silittää päätäni ja kysellä, olenko minä mitä oppinut ja mitä minä tiedän. Minä sanoin hänelle, ja hän käski minun, kun vain sopii, joka päivä kello kolme tulla hänen luokseen ja että hän itse tahtoo opettaa minua. Sitten sanoi hän minulle, että kääntyisin ja katsoisin ikkunaan niin kauan, kunnes hän sanoo, että kääntyisin takaisin. Minä seisoin niin, mutta hiljaa käännyn ja näin, että hän oli ratkonut tyynynsä auki alanurkasta ja otti sieltä neljä ruplaa. Ne otettuansa toi hän ne minulle ja sanoi: "Nämä ovat sinulle yksinäsi". Minä olin jo ottamassa, sitten ajattelin ja sanoin: "jos ne ovat minulle yksinäni, niin en ota niitä". Iso-isä äkkiä suuttui ja sanoi minulle: "no, ota sitten miten tahdot, saat mennä". Minä läksin eikä hän suudellutkaan minua.

Kun tulin kotiin, kerroin kaikki äidille. Äiti tuli yhä sairaammaksi. Kirstuntekijän luona kävi eräs ylioppilas; hän oli äidin lääkärinä ja käski äidin ottamaan lääkkeitä.

Sen jälkeen kävin usein iso-isän luona — äiti käski niin tehdä. Iso-isä osti Uuden Testamentin ja Maantiedon ja alkoi minua opettaa: toisinaan hän kertoi minulle, minkälaisia maita on maanpinnalla ja millaisia ihmisiä niissä asuu, millaisia on meriä, mitä ennen muinoin tapahtui, ja kuinka Kristus antoi kaikille anteeksi. Kun minä jotain kyselin, oli hän hyvillään siitä; sen vuoksi aloinkin minä häneltä useasti kysellä, ja aina hän selitti, Jumalastakin kertoi paljon. Toisinaan emme lukeneet, minä silloin leikin Asorkan kanssa. Asorka rakasti minua ja minä opetin sen hyppäämään kepin yli, iso-isä nauroi ja aina päätäni silitti. Isoisä nauroi hyvin harvoin. Toisinaan puhelee paljon, ja sitten taas äkkiä vaikenee, istuu niinkuin olisi nukkunut, vaikka silmänsä ovatkin auki. Siten istuu hämärään asti ja hämärässä sitten näyttää niin julmalta, vanhalta... Joskus taas, kun tulin luoksensa, istuu hän tuolillaan eikä kuule mitään, Asorkakin makaa hänen edessään. Minä odotan, odotan, rykäsen; iso-isä ei vieläkään huomaa minua. Siten saan lähteä pois. Kotona äiti minua aina odotti; hän makaa, minä kerron hänelle kaikki, kaikki, niin että jo on yö tullut, ja minä yhä vaan kerron ja äiti kuuntelee iso-isästä: mitä hän sinä päivänä teki, mitä kertoi minulle, millaisia kertomuksia ja mitä hän antoi minulle läksyksi. Ja kun kerron Asorkasta, että minä opetin sen hyppäämään kepin yli ja että iso-isä nauroi, niin äkkiä alkaa äitikin nauraa, ja nauraa kauan, nauraa ja iloitsee, käskee kertomaan uudestaan ja sitten alkaa rukoilla. Minä silloin aina ajattelin: miksi äiti niin paljon rakastaa isoisää, mutta iso-isä ei rakasta äitiä. Kun sitten tulin iso-isän luo, aloin tahallani kertoa, kuinka äiti häntä rakastaa. Hän kuunteli vihaisena, kuunteli kumminkin, mutta ei sanaakaan lausunut, silloin minä kysyin, miksi äiti häntä rakastaa ja aina hänestä kysylee, mutta hän ei koskaan kysele äidistä. Iso-isä suuttui ja ajoi minut oven taa; minä seisoin siellä vähän aikaa, hän sitten aukaisi oven ja kutsui minut sisään, yhä oli vihainen eikä virkkanut mitään. Kun sitten luimme uskonoppia, kysyin taas iso-isältä: miksi Jesus Kristus sanoo: "rakastakaa toinen toistanne ja antakaa vääryydet anteeksi", mutta hän ei tahdo antaa äidille anteeksi? Silloin hyppäsi hän ylös ja kiljasi, että äiti minua opetti noin sanomaan, ajoi minut taas pois ja sanoi, etten saisi enää hänen luokseen tulla. Minä sanoin, etten haluakaan tulla enkä tulekaan... Sen jälkeen muutti iso-isä toiseen asuntoon...

— Minä sanoin, että sade menee pian ohi, nyt se jo menikin, aurinko jo paistaa ... katsos, Vanja, sanoi Nikolai Sergeitsh kääntyen ikkunaan.

Anna Andrejevna katsahti häneen neuvottomana ja nyt äkkiä välähti viha ja harmi tämän hiljaisen ja aran mummon silmistä. Ääneti tarttui hän Nellyn käteen ja asetti hänet omalle polvelleen istumaan.

— Kerro minulle, enkelini, minä tahdon sinua kuulla, lausui mummo.

— Olkoot ne, joilla on kova sydän...

Hän ei sanonut lausettaan loppuun vaan puhkesi itkuun. Nelly katsahti kysyvästi minuun neuvottomana ja ikäänkuin peloissaan. Nikolai Sergeitsh katsoi minuun, kohautti hiukan olkapäitään ja samassa kääntyi meistä poispäin.

— Pitkitä kertomustasi, Nelly, sanoin minä.

— Kolmeen päivään en käynyt iso-isän luona, alotti taas Nelly, — ja sillä ajalla muuttui äiti vieläkin heikommaksi. Rahat olivat meiltä loppuneet, ei ollut, millä ostaa lääkettä, emmekä me syöneetkään mitään, sillä isäntäväellä ei niinkään mitään ollut, ja he alkoivat meitä soimata, että me elämme heidän kustannuksellaan. Silloin minä kolmannen päivän aamuna nousin ylös ja aloin pukeutua. Äiti kysyi, mihin menen. Minä vastasin: menen iso-isän luo, pyydän häneltä rahaa; äiti tuli hyvin mielin, sillä minä olin jo kertonut äidille kaikki, kuinka iso-isä ajoi minut pois, jonka tähden olin äidille sanonutkin, etten tahdo enää mennä iso-isän luo, vaikka äiti olikin itkenyt ja pyytänyt minua menemään. Tultuani iso-isän asunnolle sainkin kuulla, että hän oli muuttanut pois; läksin etsimään hänen uutta asuntoansa. Löydettyäni sen ja hänet tavattuani hypähti hän pystyyn, hyökkäsi vastaani ja polki jalkaa. Minä heti sanoin hänelle, että äiti on hyvin kipeä, että lääkkeisiin tarvitaan rahaa, viisikymmentä kopekkaa, eikä meillä ole mitään syötävää.

Iso-isä alkoi huutaa, työnsi minut rapuille ja pani jälkeeni oven säppiin. Mutta kun hän työnsi minua ulos, sanoin minä hänelle, että istun rapuille ja en lähde siitä ennen, kun hän antaa rahaa. Niin istuin siinä rapuilla. Vähän ajan kuluttua aukasi hän oven ja näki minut rapuilla istumassa ja sitten taas sulki oven. Kului nyt pitkä aika; taas hän aukasi, taas näki minut ja taas sulki oven. Sitten vielä useasti aukasi oven ja katsoi. Viimein tuli hän huoneestaan Asorkan kanssa, lukitsi oven ja meni ohitseni kadulle eikä minulle virkkanut sanaakaan. Minäkään en virkkanut mitään, jäin siihen istumaan ja istuin niin iltahämäriin.

— Kyyhkyläiseni, olihan siinä kylmä olla, rapuilla istua kylmässä! huudahti Anna Andrejevna.

— Minulla oli päällysnuttu yllä, vastasi Nelly.

— Vaikkapa päällysnuttu ... kyyhkyläiseni, kuinka paljon oletkaan saanut kärsiä! Mitäs hän, iso-isäsi?

Nellyn huulet alkoivat väristä, mutta hän ponnisteli vastaan ja jaksoi pidättää kyyneleensä.

— Oli jo aivan pimeä kun hän tuli, sattui minuun ja ärjäsi: ken siinä? Minä sanoin, että se olen minä. Hän varmaan luuli minun jo aikaa sitten lähteneen; mutta nähtyään minun vielä olevan siinä, kummastui kovin ja seisoi kauan edessäni. Äkkiä iski kepillään astuimeen, nousi kiireesti ylös, aukasi ovensa ja vähän ajan kuluttua toi minulle kuparisia viiden kopekan rahoja ja heitti ne rapuille. "Siinä on sinulle, ota, siinä ovat kaikki rahani, ja sano äidillesi, että minä kiroon hänet," ärjäsi iso-isä ja paiskasi ovensa kiinni. Viisikopekkaiset vierivät rapuilla. Aloin koota rahoja, iso-isä varmaankin muisti heittäneensä rahat rapuille ja että minun on pimeässä vaikea niitä löytää, aukasi oven ja toi kynttilän, jonka valossa minä ne pian löysin ja korjasin. Iso-isä korjasi avukseni ja sanoi minulle, että niitä piti olla seitsemänkymmentä kopekkaa; sitten hän taas meni pois. Kotiin tultuani annoin rahat äidille ja kerroin hänelle kaikki; äiti tuli taas sairaammaksi, minäkin tulin kipeäksi, olin kipeä koko yön ja seuraavan päivän, mutta aina vain ajattelin yhtä asiaa, sillä olin vihastunut iso-isälle, ja kun äiti nukkui, menin ulos iso-isän asunnon eteen mennäkseni, mutta pysähdyin ennen jo sillalle seisomaan. Siitä meni ohi *tuo*...

— Tuo oli Archipov, sanoin minä selitykseksi, — sama mies, josta minä teille, Nikolai Sergeitsh, puhuin; joka kauppiaan kera oli Bubnovalla ja jota siellä piestiin. Nelly kohtasi hänet ensi kerran sillalla... Jatka, Nelly.

— Minä pysähdytin hänet ja pyysin rahaa, yhden ruplan. Hän katsoi minuun ja sanoi: "yksi ruplako?" Minä vastasin: "niin". Hän alkoi nauraa ja sanoi: lähde kanssani. En tiennyt, lähteäkö vai ei; silloin tuli siihen eräs vanha herra kultasankaset lasit silmillä; hän oli kuullut minun anoneen ruplaa, kumartui puoleeni ja kysyi, miksikä minä tahdon nimenomaan yhden ruplan. Minä sanoin, että äiti on kipeä ja sen verran tarvitaan lääkkeisiin. Hän tiedusti, missä me asumme, kirjoitti sen muistiin ja antoi minulle ruplan setelin. Mutta *tuo* nähtyään lasisilmäisen herran meni pois eikä enää kutsunut minua mukaansa. Minä menin puotiin ja vaihdoin setelin pieniksi rahoiksi; kolmekymmentä kopekkaa käärsin paperiin äitiä varten, mutta seitsemänkymmentä kopekkaa puristin niin kouraani ja menin iso-isän asunnolle. Sinne päästyäni aukasin oven, pysähdyin kynnykselle, heilahutin kättäni ja niin kaikesta voimasta viskasin rahat, jotka vierivät pitkin lattiaa. "Siinä ovat rahanne!" sanoin hänelle. — "En huoli teiltä niitä äidille, sillä te kiroatte hänet", paiskasin oven kiinni ja juoksin pois.

Nellyn silmät sähköyivät ja naivin uhittelevasti katsahti hän Nikolai Sergeitshiin.

— Se oli oikein, sanoi Anna Andrejevna katsomatta Nikolai Sergeitshiin, puristaen Nellyä itseensä. — Niin hänelle pitikin; iso-isäsi oli paha ja kovasydäminen...

— Hm! murahti Nikolai Sergeitsh.

— Kuinkas sitten? kyseli Anna Andrejevna.

— En enää mennyt iso-isän luo eikä hankkään tullut minun luokseni, vastasi Nelly.

— Mitenkäs te tulitte toimeen, sinä ja äitisi? Voi teitä onnettomia, voi toki!

— Äitini yhä huononi ja harvoin hän enää nousi vuoteelta, vastasi Nelly, äänensä vapisi ja äkkiä katkesi. — Rahaa ei meillä enää ollut ja minä aloin käydä kapteeninlesken kanssa. Hän kävi taloissa, ulkonakin varakkaita ihmisiä pysähdytti ja pyysi almuja, sillä tavoin hän itseään elättikin. Hän sanoi minulle, ettei hän ole kerjäläinen, vaan että hänellä on paperit, joihin on merkitty hänen arvonsa sekä myöskin, että hän on köyhä. Niitä papereita hän näyttikin ja silloin sai aina rahaa. Hän sanoi minulle, että kaikilta pyytäminen ei ole häpeäksi. Hänen kanssaan minä kävinkin, ihmiset antoivat meille rahaa ja sillä tapaa me elimme. Äitini sai sen tietää, sillä talon asukkaat alkoivat soimata häntä kerjäläiseksi, Bubnova tuli äidin luo ja sanoi, että parempi olisi, jos äiti päästäisi minut heille, eikä kerjäämään lähettäisi. Bubnova oli ennenkin käynyt äidin luona ja tuonut hänelle rahaa; mutta kun äiti ei ottanut, niin sanoi: miksikä te olette niin ylpeä; — ruokaakin toi joskus. Mutta kun hän sanoi tuon minusta, alkoi äiti itkeä, hän pelästyi kovin, Bubnova alkoi häntä torua, sillä Bubnova oli humalassa, sanoi, että olenhan minä kerjäläinen ja käyn kapteeninlesken muassa; samana iltana hän ajoi pois kapteeninlesken. Kun äiti oli saanut kaikki kuulla, alkoi hän itkeä, nousi sitten äkkiä vuoteelta, pukeutui, tarttui käteeni ja talutti minua muassansa. Ivan Aleksandrovitsh tahtoi estellä, äiti ei totellut ja me läksimme ulos. Äiti vain tuskin jaksoi käydä, yhä pysähtyi lepäämään kadulla, minä olin hänen tukenansa. Matkalla puhui äiti, että hän menee iso-isän luo ja että minä saattaisin häntä sinne; nyt oli jo yö tullut. Tulimme suurelle kadulle; siinä erään talon eteen pysähtyi vaunuja, joissa tuli paljon ihmisiä, ikkunoista loisti tuli ja sisältä kuului soittoa. Äiti pysähtyi, tarttui minuun ja sanoi: "Nelly, ole köyhä, pysy ikäsi köyhänä, älä mene noiden luo, jos vaikka ken sinua kutsuisi, jos kuka tahansa tulisi. Sinäkin voisit päästä tuonne, voisit olla rikas ja komeissa vaatteissa, mutta minä en tahdo sitä. Nuo ovat pahoja, ja armottomia ihmisiä, ja minä käsken sinua: pysy köyhänä, tee työtä, pyydä almuja, mutta jos joku tulee sinua kutsumaan, sano sille: en tahdo tulla teille!"... Niin puhui minulle äitini sairaana ollessaan, ja minä tahdon kaiken ikäni totella häntä, sanoi Nelly vavisten liikutuksesta, kasvonsa olivat taas punaiset. — Tahdon kaiken ikäni palvella ja tehdä työtä, tulin teillekin palvelemaan ja työtä tekemään, enkä tahdo olla teille tyttärenä...

— Älä nyt turhia, kyyhkyläiseni! huudahti Anna Andrejevna syleillen Nellyä innokkaasti. — Olihan äitisi sairas, kun sitä puhui.

— Mieleton oli, lausui ukko jyrkästi.

— Olkoon mieleton! sanoi heti Nelly yhtä jyrkästi Nikolai Sergeitshille. — Olkoon mieleton, mutta kun hän minua niin käski, minä niin teen kaiken ikäni. Ja kun hän minulle tuon sanoi, kaatui hän tainnuksiin.

— Herra Jumalani! huudahti Anna Andrejevna. — Sairas, kadulle kaatuu, talvella!...

— Meidät tahdottiin viedä poliisikamariin, mutta eräs herra puolusti, kysyi minulta asuntomme, antoi minulle kymmenen ruplaa ja käski meidät omilla hevosillaan saattaa kotiin. Sen jälkeen äiti ei enää noussut, vaan kolmen viikon kuluttua kuoli...

— No, mitenkäs hänen isänsä? Eikö hän antanutkaan anteeksi? huudahti Anna Andrejevna.

— Ei antanut! vastasi Nelly suurella tuskalla koettaen voittaa mielenliikutuksensa.

Viikkoa ennen kuolemaansa kutsui äitini minut luoksensa ja sanoi: "Nelly, käy vielä kerran iso-isäsi luona, viimeisen kerran, ja pyydä, että hän tulisi luokseni ja antaisi minulle anteeksi; sano hänelle vielä, että minun on raskasta kuolla"... Minä meninkin, koputin iso-isän ovelle, hän aukaisi, mutta kun näki minut, aikoi heti sulkea minulta oven, minäpä tartuin molemmin käsin oveen ja huusin hänelle: "äitini kuolee, hän kutsuu teitä, tulkaa!"... Iso-isä työnsi minut pois ja sulki oven. Minä palasin äidin luo, kävin pitkälleni hänen viereensä, syleilin häntä enkä puhunut mitään... Äitikin syleili minua eikä mitään kysellyt...

Nikolai Sergeitsh nojasi nyt raskaasti kädellään pöytään ja nousi, mutta luotuaan meihin kummallisen sekavan katseen laskeutui hän voimaton takaisin tuoliin. Anna Andrejevna ei enää katsonut häneen, vaan itki ja syleili Nellyä...

— Sinä päivänä, kun äitini kuoli, illan lähestyessä, ennen kuolemaansa kutsui hän minut luoksensa, otti minua kädestä ja sanoi: "Tänään minä kuolen, Nelly" ja aikoi vielä jotain sanoa, mutta ei enää voinut. Minä katsoin häneen, mutta hän ikäänkuin ei enää olisi nähnyt minua, piti vain kovasti kiinni kädestäni. Vedin hiljaa käteni ja läksin kotoa, juoksin koko matkan ja tulin iso-isän luo. Kun hän näki

minut, hypähti hän tuoliltaan ja katsoi ja niin säikähti, että kokonaan vaaleni ja alkoi vavista. Tartuin hänen käteensä ja sain vain sanoneeksi: "nyt juuri kuolee". Nyt alkoi hän hätäillä, otti sauvansa ja kiiruhti jälkeeni; ei muistanut ottaa hattuakaan, vaikka olikin kylmä. Tempasin hatun ja annoin hänelle ja nyt juoksimme yhdessä. Kiirehdin häntä ja pyysin, että hän ottaisi ajurin, sillä äitini heti kuolee; mutta iso-isällä ei ollut muuta, kuin seitsemän kopekkaa kaikkiaan. Hän pysähdytteli ajureita, tinki heidän kanssaan, mutta ne vain nauroivat hänelle ja Asorkalle, sillä Asorka juoksi jälestämme, ja me juoksimme yhä etemmäksi. Iso-isä väsyi ja hengitti vaikeasti, mutta yhä kiiruhti ja juoksi. Äkkiä hän kaatui, hattunsakin pudotti. Minä autoin hänet ylös, panin taas hatun päähänsä ja aloin taluttaa häntä kädestä, ja vasta yön lähestyessä pääsimme kotiin... Mutta äitini makasi jo kuolleena. Kun iso-isä hänet näki, löi hän yhteen kätensä, alkoi vavista ja jäi siihen seisomaan, itse ei puhunut mitään. Silloin menin minä kuolleen äitini luo, tartuin iso-isäni käteen ja huusin hänelle: "tuossa, te ankara ja paha ihminen, katsokaa!... Katsokaa!..." Silloin iso-isä kiljahti ja kaatui lattialle niinkuin kuollut...

Nelly hypähti pystyyn, irtautui Anna Andrejevnan syleilystä ja asettui keskellemme vaaleana, rasittuneena ja peljästyneenä. Anna Andrejevna kiiruhti hänen luokseen ja ottaen hänet taas syliinsä huudahti erityisen innostuneesti:

— Minä, minä tahdon olla nyt sinulle äitinä, Nelly, ja sinä olet minun lapseni. Niin, Nelly, lähdetään pois täältä, jätetään heidät kaikki, nuo kovasydämmiset ja ankarat! Pilkatkoot vain ihmisiä, Jumala, Jumala sen heille kostaa... Lähdetään. Nelly, lähdetään täältä!...

En milloinkaan, en tätä ennen enkä sen jälkeen nähnyt Anna Andrejevnaa tällaisessa mielen tilassa, enkä voinut aavistaakaan, että hän voisi koskaan olla noin liikutettu. Nikolai Sergeitsh ojentihe suoraksi, nousi ylös tuolilta ja katkonaisella äänellä kysäsi:

— Minne sinä nyt, Anna Andrejevna?

— Hänen, tyttäreni, Natashan luo! huusi Anna Andrejevna ja veti Nellyä muassaan ovelle.

— Seis, seis, odota!

— Ei ole mitään odottamista, sinä kovasydämminen ja paha ihminen! Minä olen jo kauan odottanut, samoin Natashakin on odottanut, mutta nyt hyvästi!

Tämän sanottuaan kääntyi mummo, katsahti mieheensä ja jäi liikkumattomaksi. Nikolai Sergeitsh seisoi siinä hänen edessään, hattu päässä ja vapisevin, voimattomin käsin puki hätäisesti päällysnuttua ylleen.

— Sinäkin ... sinäkin lähdet kanssani! — huudahti Anna Andrejevna liittäen rukoilevasti yhteen kätensä ja epäillen katsoen mieheensä, ikäänkuin ei olisi uskaltanut uskoa moisen onnen mahdollisuutta.

— Natasha, missä minun Natashani? Missä hän on? Missä on tyttäreni? pääsi vihdoinkin vanhuksen rinnasta. — Antakaa minulle Natashani! Missä, missä hän on?

Ja saatuaan sauvansa, jonka minä annoin hänelle, kiiruhti hän ovelle.

— Jo antoi anteeksi! Jo antoi anteeksi! — huudahti Anna Andrejevna.

Mutta ukko ei ehtinyt vielä ovelle. Ovi aukeni sukkelaan ja huoneeseen juoksi Natasha, vaaleana, säkenöivin silmin, aivan kuin kuumeinen. Vaatteensa olivat rutistuneet ja sateen kastelemat. Huivi, jolla hän oli päänsä peittänyt, oli valunut niskaan, ja hajalleen joutuneessa tuuheassa tukassaan kimalteli suuria sadepisaraita. Hän kiiruhti sisään, huomasi isänsä ja heittäytyi hänen eteensä polvilleen ojentaen kätensä ylös.

IX.

Mutta samassa jo piteli isä sylissään tytärtänsä!

Hän otti Natashan, nosti hänet kuni lapsen, vei tuoliinsa, pani hänet siihen istumaan ja itse laskeutui hänen eteensä polvilleen. Hän suuteli Natashan käsiä, jalkoja; kiireesti suuteli hän tytärtänsä, tarkasteli ja suuteli, ikäänkuin ei olisi vielä uskonut, että tytär taas on heidän luonansa, että taas saa nähdä ja

kuulla häntä, omaa tytärtänsä, omaa Natashaansa. Anna Andrejevna itkien painoi Natashan pään rintaansa ja jäi liikkumattomaksi, voimatta lausua sanaakaan.

— Ystäväni!... Elämäni!... Iloni!... puheli ukko katkonaisesti pidellen Natashan käsiä omissaan ja tarkasteli, kuni rakastunut, hänen kalpeita, laihtuneita, mutta siltä kauniita kasvojaan, tarkasteli silmiä, joissa kimalteli kyyneleitä. — Minun iloni, rakas lapseni! — toisti vanhus ja taas vaikenä ja ylevällä nautinnolla yhä katseli häntä. — Miksikä, miksikä minulle sanottiin, että hän on laihtunut! — lausui vanhus meille hätäisesti ja lapsellisesti ollen yhä vieläkin polvillaan Natashan edessä.

— Tosi kyllä, hän on laihtunut, kalpeampi on, mutta katsokaas häntä, kuinka soma hän on! Hän on kauniimpi entistään, niin onkin! lisäksi ukko tahtomattaan vaieten sydänkivusta, iloisesta kivusta, joka ikäänkuin leikkaa sielun kahtia.

— Nouskaa ylös, isä! Nouskaahan nyt jo, — lausui Natasha. — Tahdonhan minäkin suudella teitä...

— Oi, rakkaani! Kuules, kuules, Annushka, kuinka kauniisti hän sanoikin. Ja taas hän kiihkeästi syleili tytärtään.

— Ei, Natasha, minun, minun tulee maata jalkojesi juuressa siihen asti, kunnes sydämeni saa kuulla, että sinä olet antanut minulle anteeksi, sillä en koskaan, en milloinkaan voi ansaita sinulta anteeksiantoa! Minä hylkäsin sinut, minä kirosin sinut, kuuletko, Natasha, kirosin sinut, — ja minä saatoin sen tehdä!... Ja sinä, Natasha: kuinka saatoit sinä uskoa, että minä sinut kirosin! Uskoithan, sinä uskoit semmoista! Ei olisi pitänyt uskoa. Et olisi uskonut, siinä kaikki! Armoton pikku sydän! Miksikä et tullut luokseni? Tiesithän sinä, etten aja sinua pois... Oi, Natasha, muistathan sinä, kuinka paljon sinua muinoin rakastin, — ja nyt, samoin koko tällä ajalla olen sinua kaksinkertaisesti, tuhannesti enemmän rakastanut, kuin ennen. Minä rakastin sinua enemmän, kuin elämätäni: sieluni olisin antanut, sydämeni olisin palotellut ja jalkojesi eteen laskenut!... Oi, sinä minun iloni!

— Suudelkaahan minua, te ankara ihminen, suudelkaa huuliani, kasvojani, kuten äitini suutelee! — huudahti Natasha heikolla, sairaloisella, ilokynneltä tukahduttamalla äänellä.

— Ja myöskin silmiin! Silmiin myöskin! Muistathan, kuten ennenkin, puheli ukko syleilyään tytärtään kauan ja hellästi. — Oi, Natasha! Näitkö sinä milloinkaan meistä unta? Minäpä näin sinua miltei joka yö unissani, aina sinä tulit luokseni, ja minä itkin sinun tähtesi. Erään kerran näin sinut pienenä, semmoisena, muistathan, kun sinä olit vasta kymmenvuotias ja opettelit pianoa soittamaan, — tulit unissani luokseni lyhyessä hameessa, somissa kengissä, punertavin käsin ... muistathan, Annusha, että hänellä kymmenvuotiaana oli punertavat kädet? — tulit luokseni, istuit polvilleni ja syleilit minua... Ja sinä, sinä paha tyttö. Sinä voit ajatella, että minä kirosin sinut, etten ottaisi sinua vastaan, jos tulisit luokseni!... Minähän ... kuules Natasha! minähän kävin usein sinun lähelläsi, äitisikään ei tiennyt, ei kukaan sitä tiennyt, milloin seisoin ikkunasi alla, milloin odotin jossain käytävällä, puolen päivää odotin, etköhän tulisi ulos, jotta edes kaukaa sinut näkisin! Sinullahan usein iltasin paloi ikkunalla kynttilä; kuinka usein minä silloin läksin ulos, jotta vaikkapa kynttiläsi näkisin, vaikkapa varjosi keksisin, siunaisin sinut yöksi. Rukoilitko sinä minun puolestani? Muistitko sinä minua? Tunsiko sydämmesi, että olin ikkunasi alla? Kuinka usein minä talvella myöhään yöllä nousin ylös portaita ja seisoin pimeässä porstuassasi, kuuntelin oven takana, enkö kuulisi sinun ääntäsi, etkö nauraisi... Minäkö olisin kironnut? Minähän tuona iltana läksin luoksesi, anteeksi tahdoin antaa, mutta ovelta palasin... Oi, Natashani!

Hän nousi, nosti tyttärensä tuolilta ja painoi lujasti rintaansa vasten.

— Tässä on taas tyttäreni sydämmelläni! — huudahti hän. — Oi, Jumalani, minä kiitän sinua kaikesta, kaikesta, kiitän vihastasi, kiitän armostasi!... Minä kiitän sinua auringostasi, joka nyt myrskyn jälkeen meille taas paistaa! Koko tästä hetkestä minä Sinua kiitän! Ah! joskin me olemme nöyryytettyjä, sorrettuja ja solvaistuja, niin olemme taas kaikki yhdessä, ja riemuitkoot nyt nuo ylpeät, röyhkeät sortajamme ja solvaisijamme! Heittäkööt meitä kivellä! Älä pelkää, Natasha... Me käymme käsikädessä ja minä sanon heille: tämä on minun kallis, rakastettu tyttäreni, tämä viaton tyttäreni, jota olette loukanneet ja sortaneet, mutta jota minä rakastan ja jota minä siunaan ijankaikkisesti.

— Vanja, Vanja!... lausui Natasha heikolla äänellä ojentaen minulle isänsä sylistä kätensä.

Oi, en koskaan voi unhottaa, että hän tämmöisellä hetkellä muisti minuakin ja kutsui minua!

— Missäs Nelly on? kysäsi ukko katsoen ympärillensä.

— Ah, missäs hän on? huudahti Anna Andrejevna. — Voi kyyhkyläiseni! Mehän hänet unohdimmekin!

Nelly ei ollut kamarissa; hän oli huomaamatta pujahtanut makuuhuoneeseen. Menimme kaikki sinne.

Nelly seisoi nurkassa oven takana ja pelokkaana piilotteli meiltä.

— Nelly, mikä sinun on, lapsueni! — huudahti ukko aikoen syleillä tyttöä. Mutta Nelly loi häneen pitkän, oudon katseen...

— Äiti, missä on äiti? — lausui Nelly ikäänkuin unessa. — Missä on minun äitini? huudahti hän vielä kerran, ojentaen meihin päin vapisevat kätensä.

Äkkiä hirveä, kauhea parahdus pääsi hänen rinnastaan; kasvonsa vääristyivät ja hän kaatui maahan...

Jälkilause.

Viimeisiä muistelmia.

On kesäkuun puoliväli. Päivä on tukahduttavan kuuma; kaupungissa olo käy mahdottomaksi: kaikkialla tomua, kalkkia, talojen rakennusta, kuumat kivet, höyryjen saastuttama ilma... Mutta — kuules — jossain jyrähti ukkonen; vähin erin pimeni taivas; nyt jo tuuli puhalsi ajaen edellään kaupungin tomupilviä. Muutamia suuria vesipisaroiita putosi raskaasti maahan, ja niiden jälkeen ikäänkuin kerrassaan olisi auennut koko taivas, ja virtana valui sade kaupungin yli. Kun taas puolen tunnin kuluttua taivas seestyi, aukasin kammioni ikkunan ja vedin ahnaasti väsyneen rintani täyden raitista ilmaa. Hurmauksissani aioin jo heittää kynän kädestäni, jättää kaikki toimeni, myöskin kustantajan, kiiruhtaakseni *heidän* tykönsä Hirvisaarelle. Mutta vaikka kiusaus olikin suuri, sain sen voitetuksi ja kävin työhöni — maksoi mitä maksoikaan, mutta loppuun tuli työni saattaa! Tilaaja käskee niin, eikä muuten anna rahaa. Minua odotetaan *siellä*, mutta illalla olenkin vapaa, kokonaan vapaa kuni tuuli, ja tämä ilta suo minulle korvauksen näistä viimeisistä kahdesta päivästä ja kahdesta yöstä, jolloin minä kirjoitin puolineljättä painoarkkia.

Ja nyt viimeinkin on työ lopussa, heitän pöydälle kynäni ja nousen ylös, tunnen kipua selässä ja rinnassa, päätä huimaa. Tiedän kyllä, että nyt ovat hermoni pilalla kokonaan ja olen kuulevinani vanhan lääkärimini minulle lausumat viimeiset sanat: "ei, ei minkäänlainen terveys kestä moisia ponnistuksia, sillä se on mahdotonta". Mutta nyt vielä kunnes se on mahdollista! Päätäni pyörryttää, tuskin jaloillani pysyn; mutta rajaton riemu täyttää sydämeni. Romaanini on aivan valmis ja kustantaja, jolle vaikka olenkin jo paljon velassa, antaa kumminkin nyt jonkun verran, kun näkee saaliin kädessään, — antaa vaikka viisikymmentä ruplaa, ja minäpä en pitkiin aikoihin ole nähnyt semmoista summaa. Vapautta, rahaa!... Koppasin riemuisasti hattuni, otin käsikirjoituksen kainalooni ja kiiruhdin, minkä suinkin voin, tavatakseni kotona armaimman Aleksander Petrovitshini.

Kohtaan hänet jo ulkona, hän on jonnekin lähtemässä. Hänkin on päättänyt erään asian, joka joskin ei olekkaan kirjallinen, siltä on hyvin hyötyisä kauppa-asia, ja saatettuaan luotaan jonkun likaisen juutalaisen, jonka seurassa oli istunut kaksi tuntia työhuoneessaan, ojentaa nyt minulle ystävällisesti kätensä ja sulavalla, hellällä bassoäänellään tiedustelee terveyttäni. Hän on paras ihminen ja minun on toden perään oltava hänelle suuresti kiitollinen. Eihän se ole hänen syynsä, jos hänen koko ikänsä täytyy pysyä ainoastaan kustantajana? Hän älysi, että kirjailijat tarvitsevat kustantajaa, älysi sen hyvään aikaan, josta hänelle kiitos ja kunnia — tietysti kustantajana.

Miellyttävästi hymyillen hän kuulee, että romanini on kirjoitettu loppuun ja näin on aikakauskirjan ensi numero pääosansa puolesta taattu, hän kummastelee, mitenkä minä saatoin edes jotain loppuun kirjoittaa, samalla hän laskee sukkeluuksia mitä miellyttävimmällä tavalla. Sitten menee rautakirstulleen antaakseen minulle lupaamansa viisikymmentä ruplaa, ojentaen samalla minulle erään mahdottoman paksun aikakauskirjan, osottaen siitä arvostelu-osastosta muutamia rivejä, jossa parilla sanalla mainitaan viimeisestä kertomuksestani.

Luen — se on "Puhtaaksikirjoittajan" arvostelu, jossa hän minua sekä moittii että kiittää, ja minä tunnen olevani tyytyväinen. "Puhtaaksikirjoittaja" sanoo muun muassa, että yleensä teokseni "haisevat hieltä", s.o. minä niitä kirjoittaissani siksi paljon puuhaan ja hikoilen, siksi paljon muuttelen ja sommittelen, että oikein paha tekee.

Kustantajani nauraa kanssani. Minä ilmoitan hänelle, että edellisen kertomuksen kirjoitin kahdessa yössä, ja nyt kahdessa vuorokaudessa kirjoitin puolikolmatta painoarkkia, ja mitä, jos, tuon tietäisi "Puhtaaksikirjoittaja", joka moittii minua liiallisesta nahjustelemisesta ja työni hitaudesta!

— Olette sittenkin syyllinen, Ivan Petrovitsh. Miksikä te viivyttellette työtänne, jotta sitten tulee öisin työskennellä?

Tietysti on Aleksander Petrovitsh mitä miellyttävin mies, vaikka hänellä onkin erikoinen

heikkoutensa: kehuskella kirjallisilla arvosteluillaan — sitä hän teki mielellään, varsinkin semmoisille, jotka hänen arvelunsa mukaan ymmärtävät hänet täydellisesti. Aleksander Petrovitsh sanoi lähtevänsä Saarille huvilaansa ja kuultuaan, että minä olin aikeissa Hirvisaarelle, hyväntahtoisesti ehdotti minulle, että lähtisin hänen vaunuissaan.

— Minullahan on uudet vaunut; ettekö ole nähneet? Oikein sievät ovatkin.

Tulimme vaunujen luo, ne olivat todellakin somat, ja kun Aleksander Petrovitsh oli ne hankkinut, tunsin hän ensi aikana erikoista tyytyväisyyttä, jopa jonkinlaista henkistä tarvetta saattaa vaunuillaan tuttujansa.

Vaunuissa ottaa Aleksander Petrovitsh taas useamman kerran puhuakseen nykyaikaisesta kirjallisuudesta. Minun kuulteni ei hän arkaile ja mitä totisimmalla muodolla alkaa ladella vieraita mietteitä, joita viime päivänä oli kuullut puhuvan jonkin kirjailijan, johon luottaa ja jonka mielipidettä kunnioittaa. Täten joutuu hän usein kunnioittamaan hyvin kummallisia asioita. Usein hän niinikään kertoo väärin muiden lausumia ajatuksia, tai asettaa niitä kokonaan väärään kohtaan, joten siitä syntyy aikamoinen sekamelska. Minä istun, ääneti kuuntelen ja ihmettelen ihmisellisten intohimojen moninaisuutta ja oikullisuutta. Tällöin ajattelen: kummallinen ihminen tuokin — kokoaisi itselleen rahaa, siinä koko tarkoitusperänsä, eipäs, hän haluaa vielä kunniaa ja mainetta, kirjallisuus-mainetta, hyvän kustantajan mainetta, arvostelijan mainetta.

Tällä kertaa koettaa hän tarkkaan selittää minulle erästä kirjallista aatetta, jonka juuri minulta kolme päivää sitten oli kuullut ja jota vastaan hän silloin väitti, ja nyt esittää sen omana aatteenaan. Hänelle sattuu usein tämmöistä asioiden alkuperän unehuttamista, ja tuo heikkoutensa on kaikille hänen tutuillensa tunnettu asia. Kuinka iloinen hän nyt on pitäessään puhetta *omissa* vaunuissaan, kuinka tyytyväinen kohtaloonsa, kuinka jalomielinen! Hän puhuu oppineen kirjallisesti ja pehmeä, sievä bassoäänensä kuulustaa oppineisuutta. Vähitellen muuttuu hän liberaaliseksi ja muuttuu viattoman epäileväksi vakuutuksessaan, ettei meikäläisessä eikä yleensä missään kirjallisuudessa koskaan kellään ole eikä voi olla rehellisyyttä ja vaatimattomuutta, vaan on vain "toinen toisensa korville pieksämistä", varsinkin tilausajan alussa. Ajattelen, että Aleksander Petrovitsh saattaa pitää jokaista rehellistä ja todellista kirjailijaa syystä, että on rehellinen ja totinen, jos ei juuri hupsuna, niin ainakin lyhytjärkisenä. Tuollainen mielipiteensä tietysti on vain seuraus hänen äärettömästä yksinkertaisuudestaan.

Mutta enpä jouda enää häntä kuuntelemaan.

Hirvisaarella päästää hän minut vaunuista ja minä kiiruhdan Ichmenevien luo. Tuolla on jo kolmastoista linja, tuossa heidän asuntonsa. Anna Andrejevna, huomattuaan minut, uhkaa minua sormellaan, viittaa käsillään ja kuiskaamalla käskää minun olemaan hiljaa.

— Nelly poloinen vast'ikään nukkui! — kuiskaa Anna Andrejevna hätäisesti. — Jumalan tähden, älkää herättäkö! Kovin on minun pikku kyyhkyläiseni heikko. Pelkäämme pahinta. Lääkäri vakuuttaa, ettei nyt vielä ole vaaraa. Mutta mitä selvää saa *teidän* lääkäriltänne! Ja eikö teille tule synti, Ivan Petrovitsh! Odotimme teitä, odotimme päivälliselle ... ettehän käyneet meillä kahteen vuorokauteen!...

— Sanoinhan minä viime kerralla, etten tule kahteen vuorokauteen, — kuiskaan hänelle vastaan. — Täytyi saada työ päätetyksi...

— Mutta te lupasitte tulla tänään päivälliselle! Miksikä ette tullut? Nelly varta vasten nousi vuoteeltaan, pikku enkelini, panimme hänet nojatuoliin ja veimme ruokapöytään. "Tahdon, muka, yhdessä teidän kanssanne odottaa Vanjaa", mutta meidän Vanjamme ei tullutkaan. Nyt on kohta jo kello kuusi! Missä maleksitte? Voipa teitä kunnotonta! Nelly tuli niin pahoilleen, etten tiennyt, miten lohduttaa ... hyvä, kun edes nukkui, kyyhkyläiseni. Nikolai Sergeitshkin meni kaupungille, tee-ajaksi tulee kotiin — jäin yksin puuhaamaan... Hän saa paikan; mutta kun ajattelen, että se on Permissä, niin kylmää sydäntäni...

— Missä Natasha on?

— Puutarhassa on kyyhkyseni, puutarhassa! Menkää hänen luoksensa... Hänkin on semmoinen, etten oikein ymmärrä mimmoinen onkaan... Ah, Ivan Petrovitsh, raskas on oloni! Kyllä hän vakuuttaa olevansa iloinen ja tyytyväinen, mutta minä en usko sitä... Menepäs, Vanja, hänen tykönsä, kerrot sitten jälkeinpäin hiljaan, mikä häntä vaivaa... Kuulethan?

Minäpä en enää kuunnellut Anna Andrejevnan puhetta, vaan riensin puutarhaan. Tuo pikkuinen puutarha on talon oma; sen pituus on noin kaksikymmentäviisi askelta, leveys saman verran, ja se on kokonansa puiden ja pensaiden vallassa. Siinä kasvaa kolme vanhaa, korkeaa ja tuuheaa puuta, muutamia nuoria koivuja, muutamia syreenipensaita, kuusaimia, ryhmä vadelmapensaita, kaksi penkkiä tarhamansikoita ja kaiken tuon lisäksi oli tarhassa vielä kaksi kaitaista käytävää, pitkin ja poikin tarhaa.

Nikolai Sergeitsh on siitä hyvin mielissään ja vakuuttaa, että siinä alkaa kohta tatteja kasvaa. Mutta tärkeintä kumminkin on se, että Nelly mieltäytyi kovin siihen, hänet viedään usein tuolissa tarhaan, ja Nellyhän on nyt koko perheen jumaloima.

Tuolla on Natasha; hän tulee iloisesti minua vastaan ja ojentaa kätensä tervehdykseksi. Kuinka laihtunut, kuinka kalpea hän onkaan! Hänkin on tuskin taudistaan toipunut.

— Saitko jo ihan loppuun, Vanja? — kysäsee hän minulta.

— Kokonaan, ja nyt olen koko illan vapaa.

— Luojan kiitos! Kiiruhditko, pilasitko taas työsi?

— Mitäpä sille voi! Muuten en luule nyt pahasti pilanneeni. Työ sujuu jotenkin ja tämmöisessä jännittävässä työssä tunnen hermojen kiihoitusta; silloin aina on ajatusjuoksu selvempi, vilkkaampi ja syvällisempi on tunteiden juoksu, lausetapakin on täydellisesti vallassa, joten siis jännittävä työ tulee paremmaksi, kuin muuten. Kaikki hyvin...

— Ah, Vanja, Vanja!...

Olin pannut merkille, että Natasha oli viime aikana tullut hyvin innostuneeksi kirjallisesta menestyksestäni ja maineistani. Hän oli lukenut kaikki viime vuonna painetut teokseni, lakkaamatta tiedusteli vastaisista suunnitteluistani, seurasi jokaista arvostelua, mitä kirjoistani kirjoitettiin, vihastui muutamiin arvosteluihin ja vaati välttämättömästi, että minä asettaisin itseni kirjallisuudessa korkealle. Hän ilmaisi tahtonsa niin voimakkaasti ja järkähtämättömästi, että minun täytyi ihmetellä hänen nykyistä mielentilaansa.

— Sinä kirjoitat itsesi tyhjäksi, — sanoo hän minulle, — teet vahinkoa itsellesi ja ponnistat yli voimiesi; sitä paitsi hukkaat terveytesi. Muistappas, esim. S:ää — hän valmistaa kappaletta kaksi vuotta, ja N. taas kymmenessä vuodessa kirjoitti ainoastaan yhden romaanin. Mutta sittenpä heillä onkin kaikki kultavaalla punnittua! Et löydä ainoatakaan moitteen syytä.

— Niin kyllä, mutta heidän asemansa on taattu, eivätkä he kirjoita määräpäiväksi, mutta minähän olen — kyytihevonen! No, se on joutavaa! Jättäkäämme se, ystäväiseni. Onko mitään uutta?

— Paljonkin. Ensiksikin *häneltä* on kirje.

— Taaskin?

— Taas.

Natasha antoi minulle Aleshan kirjeen. Se oli jo kolmas eron jälkeen. Ensimmäisen kirjoitti hän jo Moskovasta, ja olikin se kuni houreissa kyhätty. Hän ilmoitti, että asianhaarat johtuivat niin, ettei hän nyt mitenkään voi päästä Moskovasta palaamaan Pietariin, kuten oli puhuttu erotessa. Toisessa kirjeessään hän kiiruhti ilmoittamaan, että hän palaa ennen pitkää, jotta mitä pikemmin viettäisi vihkiäisensä Natashan kanssa, että se on päätetty ja ettei mikään voima voi sitä estää. Kuitenkin voi kirjeestä selvään huomata epätoivon jälkiä, että syrjävaikuttimet kokonaan valtasivat hänet ja ettei hän enää luottanut itseensä. Hän huomautti, että Katja on hänen hyvä henkensä, joka yksin lohduttaa ja pitää hänen rohkeuttaan vireillä. Kiireisesti aukaisin hänen nykyisen, kolmannen kirjeensä.

Se oli kirjoitettu kahdelle lehdelle, sekavasti, hätiköimällä ja epäselvästi, tahrattu musteella ja kyynelillä. Kirjeen alussa Alesha kieltäytyi Natashasta ja pyysi tätä unohtamaan hänet. Hän koetti näyttää toteen, että heidän liittonsa on mahdoton, että syrjäiset, vihamieliset vaikuttimet ovat kaikkea voimakkaammat ja viimein, että niin tuli käydäkin — sillä heidän liittonsa ei tulisi olemaan onnellinen, he kun eivät ole samanvertaisia. Mutta pitemmältä hän ei voinut jatkaa tähän tapaan ja heitettyään arvioimiset, vertailut ja todistelut sekä repimättä ja pois viskaamalla kirjeen alkuosaa, tunnusti, että hän on rikollinen Natashan silmissä, on hukkaan joutunut ihminen, ei voi olla isänsä tahtoa vastaan. Etempänä hän kirjoitti, ettei jaksakaan kertoa kärsimyksiänsä; tunnusti, että täydellisesti tuntee voivansa tehdä Natashan onnelliseksi; todisteli, että ovat vertaisia keskenään; kiihkon valtaamana, äkäisenä ja itsepäisesti todisteli isänsä perusteet vääriksi. Hurjana hän kuvaili elämän autuutta, joka voisi valmistua heille kummallekin, hänelle sekä Natashalle, jos menisivät naimisiin, syytti itseään pelkuruudesta ja — sanoi hyvästit ijäksi! Kirje oli kirjoitettu tuskamielellä, nähtävästi oli hän kirjoittaissaan kokonaan epätoivon vallassa; silmiin nousi kyyneleitä...

Natasha antoi minulle toisenkin kirjeen. Se oli Katjalta. Se oli ollut samassa kuussa Aleshan kirjeen kanssa, mutta sinetillä suljettuna. Lyhyesti, muutamilla riveillä hän ilmoitti, että Alesha todella suree kovasti, itkee usein ja tuntuu olevan epätoivoinen, eipä ole kokonaan tervekkään, mutta *hän* on Aleshan seurassa ja Alesha tulee onnelliseksi.

Muun muassa koetti Katja selittää Natashalle, ettei Natasha luulisi Aleshan niin pian tyytyvän oloonsa sekä ettei muka hänen surunsa olisi todellista. "Hän ei unohda teitä koskaan," lisäsi Katja, "eikä voikaan unohtaa milloinkaan, sillä sydämmensä ei ole sitä lajia; hän rakastaa teitä äärettömästi, tulee aina rakastamaan, ja jos hän jolloinkin lakkaisi teitä rakastamasta, jos tuo joskus saattaisi tapahtua, tai jos vaikka milloin teitä muistelllessaan ei enää surisi, niin minä samassa lakkaan häntä rakastamasta..."

Annoin kummankin kirjeen takasin Natashalle, — katsahdimme toisiimme, mutta emme lausuneet kumpikaan sanaakaan. Niin tapahtui kahden ensimmäisenkin kirjeen luettuamme, ja yleensä me vältimme puhua menneestä, aivan kuin olisimme keskenämme siitä sopineet. Hän kärsi äärettömästi, minä huomasin sen, mutta hän ei tahtonut siitä minullekaan puhua. Isänkotiin palaamisensa jälkeen makasi hän kolme viikkoa kuumeessa ja nyt vasta oli hiukan toipunut. Emmepä paljoa puhelleet pian tapahtuvasta keskinäisestä muutoksestammekaan, vaikka hän tiesikin, että isänsä saa toimen ja että meidän on kohta eroaminen. Huolimatta siitä, että hän oli minua kohtaan niin hellä ja huomaavainen, niin suuresti otti kaiken aikaa osaa kaikkiin rientoihini ja pyrintöihini, niin järkkymättömällä, hellittämättömällä tarkkaavaisuudella kuunteli kaikkea, mitä minun tuli hänelle kertoa itsestäni, että se ensi alussa tuntui minusta vaikealta, sillä minusta tuntui, että hän tahtoo antaa minulle menneisyydestä korvauksen. Mutta pian tuo vaikea tunteeeni katosi, sillä minä ymmärsin, että tuohon kaikkeen pakottaa häntä kokonaan toinen syy, että se tulee vain siitä, että hän rakastaa minua, rakastaa äärettömästi, ei voi minutta elää, ei olla huolehtimatta siitä, mikä koskee minua; ja minä luulen, ettei sisar ole koskaan rakastanut veljeään siinä määrin, kuin Natasha minua rakasti. Tiesin hyvin, että tuleva eromme painoi hänen mieltänsä; Natasha kärsi siitä paljon; hän tiesi myöskin, että minun on melkein mahdoton olla hänen seurattaan; kuitenkin emme siitä puhuneet, vaikka tarkkaan juttelimmekin tulevasta tapahtumista... Kysyin Nikolai Sergeitshiä.

— Luulen, että hän pian palajaa, — vastasi Natasha. — Lupasi tulla teelle.

— Puuhaako hän yhä vielä paikkaa?

— Niin; muuten paikan hän nyt jo epäilemättä saa; eipä hänen oikeastaan tänään olisi tarvinnut lähteäkään kotoa, lisäsi Natasha mietteissään. — Olisi voinut tehdä sen huomennakin.

— Miksikä hän meni?

— No, kun minä sain kirjeen...

Hän on niin kiintynyt minuun, lisäsi Natasha hiukan vaiti oltuaan, — että minun on vaikeata sitä nähdä, Vanja. Hän varmaan minua vain yksin unissaankin näkee. Olen vakuutettu, ettei hän nykyään mitään muuta ajattelekkaan kuin siitä, miten on minun laitani, kuinka minä elän ja mitä nykyään ajattelen. Kaikkeen kaihooni ottaa hän osaa. Huomaanhan minä, kun hän jotenkin onnistumattomasti toisinaan koettaa voittaa itsensä ja tekeytyä, ettei muka huolehdi minun tähteni, tekeytyy iloiseksi, koettaa nauraa ja meitä huvittaa. Äitikään ei silloin ole kaltaisensa eikä myöskään usko hänen iloisuuttansa, mutta huokailee... Hän on niin kömpelö... Hän on niin suora, äiti parka! — lisäsi Natasha naurahtaen. — Niin, kun minä tänään sain kirjeen, tuli isälle heti kiire lähteä, ettei katseensa kohtaisi minun silmiäni... Minä rakastan häntä enemmän kuin itseäni, enemmän kuin mitään maailmassa, vieläpä enemmän kuin sinuakaan, lisäsi hän painaen alas päänsä ja puristaen kättäni...

Astuimme kaksi kertaa edestakaisin puistossa, kun hän alkoi taas puhua.

— Tänään meillä kävi Maslobojev, kävipä eilenkin, — sanoi Natasha.

— Niin, viime aikoina on hän hyvin tiheään teillä käynyt.

— Ja tiedätkös, miksikä hän kävi? Äiti luottaa häneen, en osaa sanoa, kuinka suuresti luottaakaan. Hän luulee, että Maslobojev tuntee kaikki lait ja muut semmoiset, ja voi ajaa vaikka millaisen asian. Arvaappas, mitä tuumia äiti nyt hautoo? Hän on itsekseen kovasti pahoillaan siitä, ettei minusta tullut ruhtinatarta. Tuo ajatus ei suo hänelle hetken rauhaa ja luullakseni hän on huolensa ilmaissut Maslobojevillä. Isälle ei hän uskalla siitä hiiskua mitään, mutta ajattelee, että eikö Maslobojev voi auttaa jollain tapaa, eikö voisi jotenkin lain avulla? Maslobojev ei pane vastaan, ja äiti tarjoelee hänelle viiniä, pitkitti naurahtaen Natasha.

— Kyllähän Maslobojev osaa ilvehtiä? Mistä sinä tiedät Anna Andrejevnan hänelle niin puhuneen?

— Äiti itse minulle siitä kautta rantain puhui.

— Entäs Nelly, kuinka on hänen laitansa? kysäsin minä?

— Minä jo kummastelin sinua, Vanja — tähän saakka voit olla tiedustamatta hänestä, — sanoi

Natasha nuhtelevasti.

Nelly oli koko perheen epäjumala. Natasha rakasti kovin Nellyä ja Nellykin puolestaan kiintyi Natashaan mitä hellimmillä siteillä. Lapsi parka! Hän ei osannut odottaakaan löytävänsä kerran tällaisia ihmisiä, ei osannut aavistaakaan saavansa osakseen näin paljon rakkautta, ja ilokseni minä huomasin, että vihan kovettama sydämmensä pehmeni ja avautui meille kaikille. Jonkinlaisella sairaloisella lämmöllä vastasi hän meidän yhteiseen rakkauteemme, joka häntä nyt ympäröi, sen sijaan kun ennen hänen sydämmessään oli vallinnut luottamattomuus, viha ja niskottelu. Ja olihan Nelly nytkin kauan ollut itsepäinen, kauan salannut meiltä leppymisen kyöneensä, jotka esille pyrkivät, kunnes viimeinkin antoi itsensä puolellemme voittaa. Ensin hän kiintyi Natashaan, sitten Nikolai Sergeitshiin. Ja minä tulin hänelle niin välttämättömäksi, että hänen tautinsa yltyi pahemmaksi, jos minä kauemman aikaa olin talossa käymättä. Kun viime kerralla käydessäni sanoin, etten kahteen päivään tule käymään, jotta vihdoinkin viimeinkin saisin työni loppuun, sain kauan aikaa suostutella häntä — tietysti kautta rantain. Nelly yhä vieläkin kainosteli ilmaista tunteitansa suoraan, peittelemättä...

Hänen sairautensa huolestutti meitä kovin. Meidän kesken oli syntynyt äänetön suostumus siitä, että Nelly jää olemaan Nikolai Sergeitshin perheen jäsenenä; muuttopäivä läheni, mutta Nellyn tauti yhä paheni. Hän sairastui samana päivänä, kun minä hänen kanssaan menin vanhusten luo, tuona Natashan sovintopäivänä. Ja mitä minä nyt puhun? Hänhän oli ollutkin kipeä aina. Tautinsa oli jo ennen vähitellen yltynyt, nyt se lisääntyi erittäin nopeaan. Minä en tunne enkä osaa tarkoin määritellä hänen tautinsa laatua. Kaatuvataudin kohtaukset kylläkin kävivät entistä tiheämmiksi; mutta nyt etupäässä jonkinlainen kuihtuminen ja yleinen heikkous, alituiset vilunpuistatukset ja hermojen jännitys saattoivat hänet viime päivinä niin heikoksi, ettei hän enää jaksanut nousta vuoteesta. Ja mikä kummallisinta: mitä pahemmaksi tautinsa yltyi, sitä lempeämmäksi ja avomielisemmäksi Nelly muuttui. Kolme päivää sitten tarttui hän käteeni, kun kulin vuoteensa ohi, ja veti minua luoksensa. Huoneessa ei ollut muita ketään. Taudin kuume poltti kasvojansa — hän oli hyvin paljon laihtunut — silmänsä kiiluivat kuni tuliliekit. Innostuksesta vavisten kurkotti hän puoleeni, ja kun minä kumarruin lähemmäksi, kietoi hän luunlaihat kätensä kaulaani ja suuteli minua innokkaasti. Sen jälkeen käski hän heti kutsua Natashaa; kun olin hänen pyyntönsä täyttänyt, sanoi hän välttämättömästi tahtovansa, että Natasha istuisi hänen luokseen vuoteelle ja katsoisi häneen... — Minäkin tahdon nähdä teitä, sanoi Nelly. — Minä näin viime yönä teitä unessa ja näen ensi yönäkin ... teistä minä usein uneksin ... joka yö...

Nähtävästi halusi hän jotain ilmaista, jokin tunne ahdisti häntä, mutta hän ei ymmärtänyt omia tunteitansa eikä tietänyt, millä tapaa ne ilmaisisi...

Paitsi minua rakasti hän Nikolai Sergeitshia melkein kaikkein enimmäin. Ja tuleepa sanoa, että Nikolai Sergeitsh puolestaan rakasti häntä melkein yhtä paljon, kuin Natashaakin. Nikolai Sergeitshilla oli erikoinen tapa saada Nelly iloisaksi. Kun hän vain astui Nellyn luo, alkoi samassa kuulua naurua ja ilvehtimistä. Sairas tyttönen iloitsi kuni lapsi, veikisteli ukolle, ilveili hänelle, kertoi hänelle uniansa ja keksi aina juttuja, pakotti ukon kertomaan. Nikolai Sergeitsh olikin niin iloinen, niin tyytyväinen nähdessään "oman pienen Nelly tyttärensä", että päivä päivältä yhä enemmän riemastui hänestä.

— Jumala on lähettänyt hänet meille kärsimystemme korvaukseksi, sanoi Nikolai Sergeitsh minulle kerran tultuaan Nellyn luota ja tapansa mukaan hänet yöksi siunattuaan.

Kun me iltasin tulimme kaikki yhteen (Maslobojev tuli niinikään melkein joka ilta), tuli usein vanha lääkärikin, joka koko sydämmellään oli kiintynyt Ichmenevin perheeseen; tällöin aina tuotiin Nellykin tuolissaan luoksemme ympyräisen pöydän luo. Verannan ovi avattiin auki. Laskeuvan auringon valaisema puutarha oli silmämme edessä. Sieltä tuli huoneeseen lehtien raikas tuoksu ja sen muassa vasta puhjenneiden syreenikukkien lemu. Tuolissaan istuen katsoi Nelly meihin lempeästi ja kuunteli keskusteluamme. Joskus innostui itsekkin puhumaan ja alkoi jotain kertoa... Tosin me tällöin tavallisesti kuuntelimme häntä levottomuudella, sillä hänen kertomuksissaan oli aiheita, joita ei olisi sopinut kosketella. Minä, Natasha ja Ichmenev-vanhukset tunsimme ja tunnustimme syyllisyytemme hänen suhteensa tuona päivänä, kun hän, vavisten ja kärsien, oli pakotettu kertomaan meille elämänsä tarinan. Varsinkin lääkäri oli noita muistelmia vastaan; ja jokainen puolestaan koettikin johtaa puhetta muihin asioihin. Tällöin Nelly aina koetti tekeytyä, ettei muka huomaakaan juontamme, ja alkoi ilvehtiä lääkäriille tai Nikolai Sergeitshille.

Ja terveytensä yhä vain huononi. Hän muuttui erittäin herkkätuntoiseksi. Sydämmen lyönti oli säännötön. Lääkäri sanoi meille, että tyttö saattaa kuolla hyvinkin kohta.

En ilmoittanut sitä Ichmenev-vanhuksille, sillä se olisi heihin kovin koskenut. Nikolai Sergeitsh oli täysin vakuutettu, että Nelly paranee siksi, kun tulee matkalle lähteä...

— Kas, isäkin jo on tullut kotiin, — sanoi Natasha, kuultuaan huoneesta isänsä äänen. — Mennään sisälle, Vanja.

Kun Nikolai Sergeitsh vain oli astunut huoneeseen, alkoi hän tapansa mukaan puhua kovalla äänellä. Anna Andrejevna alkoi samassa huitoa käsillään. Ukko heti hiljeni ja huomattuaan Natashan ja minun alkoi kuiskaten ja kiireisesti kertoa matkojensa tuloksista; hakemansa paikan oli hän saanut ja siitä oli hän hyvin mielissään.

— Kahden viikon kuluttua voidaan jo lähteä matkalle — sanoi hän käsiään hykertäen, huolella katsahtaen syrjästä Natashaan.

Tähän vastasi Natasha hymyillen ja syleillen isäänsä, ja tämä karkoitti kaiken epäilyksen vanhuksen mielestä.

— Lähdemme matkaan, ystäväni, lähdemme! lausui vanhus iloisena. — Sinusta, Vanja, on meidän vaikea erota... (Tahdon tässä huomauttaa, ettei hän kertaakaan ehdotellut minulle, jotta lähtisin heidän kanssaan, jonka ehdotuksen, katsoen luonteensa laatuun, hän olisi tehnyt ... jos asiat olisivat olleet toisella kannalla, s.t.s., jollei hän olisi tietänyt minun rakastavan Natashaa).

— Vaan eihän sille mitään voi. Kipeätä se tekee minulle, mutta paikan muutto tuo meille jokaiselle uutta eloa... Paikan muutossa — *kaikki* muuttuu! lisäsi hän katsahdettuaan taas tyttärensä. Hän uskoi siihen ja iloitsi tästä uskostaan.

— Entäs Nelly? — kysäsi Anna Andrejevna.

— Nellykö? Mitäs ... hän, kyyhkyläiseni on nyt hiukan sairas, mutta kyllä hän varmaan siksi jo paranee. Onhan hän nyt jo hiukan paranemaan päin — vai kuinka sinä luulet, Vanja? — kysäsi ukko ikäänkuin säikähtäen ja katsoi levottomasti minuun, aivan kuin minun olisi tullut päästää hänet epätietoisuudestaan.

— Kuinka hän nyt voi? Mitenkä on nukkunut? Eikö hänelle ole jotain tapahtunut? Eikö hän jo ole herännyt? Kuules, Anna Andrejevna: siirrämme nyt heti pöydän verannalle, tuodaan sinne teekeittiö, perheemme kokoontuu sinne ja Nellykin tulee kanssamme. Se on mainiosti. Kaiketi hän lienee jo herännyt? Lähdenpä luoksensa. Minä vain katson ... en minä herätä, ole huoleti siitä! lisäsi ukko, kun Anna Andrejevna teki käsillään kielteisiä liikkeitä.

Nelly olikin jo herännyt. Neljänneksen kuluttua istuimme tapamme mukaan pöydän ympärillä, jolla teekeittiö porisi.

Nelly kannettiin tuolissa Lääkäri ja Maslobojev saapuivat myöskin. Maslobojev toi Nellylle ison kimpun syreeninkukkia; Maslobojev tuntui olevan jostain huolissaan sekä ikäänkuin harmissaan.

Maslobojev kävi Ichmenevillä miltei joka päivä. Olen jo sanonut, että jokainen piti hänestä ja varsinkin Anna Andrejevna, mutta kenkään meistä ei sanallakaan koskaan maininnut Aleksandra Semenovnasta, eikä hänestä Maslobojev itsekkään maininnut. Anna Andrejevna kuultuaan minulta, ettei Aleksandra Semenovna ole vielä laillinen vaimo, päätti itseksensä, ettei häntä sovi talossa vastaan ottaa eikä puhuakaan hänestä ole soveliasta. Tähän mukaannuttiin ja siinä parhaiten ilmeni Anna Andrejevnan luonne. Vaikka, jos hän ei olisi saanut takaisin Natashaansa ja pääasiallisesti, jos ei olisi tapahtunut sitä, joka oli tapahtunut, mummo ehkä ei olisi ollutkaan niin vaativainen.

Nelly oli tänä iltana jostain syystä erittäin suruinen, vieläpä jostain huolestunutkin. Oli, kuin olisi hän nähnyt pahaä unta ja nyt sitä ajattelisi. Maslobojevin lahjasta hän kumminkin tuli hyvin iloiseksi ja suurella mielihyvällä katseli hän kukkia, jotka olivat asetetut vesilasiin hänen eteensä.

— Sinä siis rakastat kukkia Nelly? kysyi Nikolai Sergeitsh. — Maltapas huomenna ... no sittenhän näet! lisäsi ukko innostuneesti.

— Rakastan, vastasi Nelly — ja minä muistan, kuinka me kukilla äitiä tervehdimme. Ollessamme vielä siellä (tällä sanalla hän nyt määritteli ulkomailla oloansa) oli äiti kerran koko kuukauden sairaana. Minä ja Henrik teimme sopimuksen, että kun äiti tulee ensi kerran makuuhuoneesta, josta hän ei kuukauteen ollut poistunut, koristamme kaikki huoneet kukilla. Niin teimmekin. Illalla sanoi äiti, että hän huomenna tulee meidän kanssamme aamiaiselle. Nousimme ylös hyvin varhain. Henrik toi paljon kukkia ja me koristimme huoneen viheriäisillä lehdillä ja kukkaseppeleillä. Siinä oli monenlaisia köynnöskasveja, suuria, valkeita kukkia, narsisseja, joista minä eniten pidän, kauniita ruusuja ja paljon paljon muita kukkasia. Seppeleet ripustimme seinille, ruukkuihin panimme kukkavihkoja, suuret kukat, jotka olivat kuin oikeita puita asetimme äidin tuolin luo sekä huoneen nurkkiin; ja kun sitten äiti tuli, ihmetteli hän ja tuli hyvin iloiseksi. Henrik oli myöskin iloinen... Minä muistan sen nyt...

Nelly oli tänä iltana erittäin heikko ja hermostunut. Lääkäri katsoi häneen hyvin huolestuneena. Mutta hän kovin halusi puhella. Kauan hämäriin saakka hän jutteli meille entisestä elämästään *siellä*; emme keskeyttäneet hänen puhettansa. *Siellä* hän äidin ja Henrikin kanssa paljon matkusteli, ja entiset

muistot astuivat selvinä hänen muistoonsa. Helytynein mielin puhui hän sinisestä taivaasta, korkeista vuorista, joilla on lunta ja jäätä, vuorilta syöksyvistä vesiputouksista, joita kaikkia hän matkoillaan näki. Samoin kertoi hän Italian järvistä ja laaksoista, kukista ja puista, maaseudun asukkaista, niiden puvuista, tummista kasvoista ja mustista silmistä; kertoi useista hänelle tapahtuneista seikoista. Sen jälkeen kertoi suurista kaupungeista ja linnoista, korkeasta kirkosta, jonka kupooli äkkiä valaistiin monen värisillä tulilla, sitten eteläisestä kaupungista, jossa ilma oli kuuma, taivas ja meri sininen...

Ei vielä koskaan Nelly ollut kertonut muistelmiansa näin tarkkaan. Kuuntelimme häntä jännitetyin mielin. Jokainen meistä tunsu vain hänen toiset muistelmansa, — ne, jotka häneltä oli saatu synkässä kaupungissa, jossa ilma on painostavaa, pyörryttävää ja myrkyllistä, kalliit ja komeat palatsit lian tahrinat, aurinko on vaalea ja vihainen, ihmiset puolihupsuja, joilta hän ja äitinsä olivat niin paljon kärsimyksiä saaneet. Kuvittelin mielessäni, kuinka hän ja äitinsä yhdessä istuivat jossain likaisessa kellarikerroksessa, kosteana, pimeänä iltana syleilivät toisiansa vaatimattomalla vuoteellaan, muistelivat mennyttä aikaansa, edesmennyttä Henrikkiä ja muiden maiden ihmeitä... Kuvittelin sitten mielessäni Nellyä yksinäisenä, kun äitinsä jo oli kuollut, ja kun Bubnova lyönneillä ja petomaisella kovuudella koetti häntä taivuttaa huonoon asiaan...

Mutta siinä kerrottuansa alkoi Nelly voida pahoin, ja hänet vietiin takaisin huoneeseen. Nikolai Sergeitsh säikähti kovin ja harmitteli, että sallittiin tytön niin paljon puhua. Jokin outo taudin puuska saattoi hänet melkein tajuttomaan tilaan. Tämä taudin puuska oli häntä jo useamman kerran kohdannut. Taudinpuuskan ohi mentyä pyysi Nelly minua tavata. Hän tahtoi jotain sanoa minulle yksin. Hän pyysi sitä niin hartaasti, että lääkäri pyysi täyttämään hänen pyyntönsä, jonka tähden kaikki muut poistuivat huoneesta.

— Kuules, Vanja, — sanoi Nelly, kun jäimme kahden, — minä tiedän, he ajattelevat, että minä matkustan heidän kanssaan; mutta minä en matkusta, sillä minä en voi, vaan minä jään alussa sinun luoksesi, ja sen minä tahdoin sanoa sinulle.

Minä aloin kehoittaa häntä suostumaan; sanoin hänelle, että Ichmenevit kaikki rakastavat ja pitävät häntä kuni omaa tyttärensä konsanaan. Jokainen tulee kaipaamaan, jos hän ei lähde. Minun luonani sitä vastoin tulee olonsa vaikeaksi, ja vaikka minä rakastankin häntä, niin sittenkin — ei muu auta, kuin erota.

— En voi! — vastasi Nelly päättävästi, — sillä minä usein näen äitini unissani, ja hän sanoo minulle, etten matkustaisi heidän kanssansa, vaan jäisin tänne; hän sanoo, että minä tein suuren synnin, kun jätin iso-isän yksin, aina vaan itkee, kun tuota puhuu. Minä tahdon jäädä tänne ja hoitaa iso-isää, Vanja.

— Mutta johan iso-isäsi on kuollut, Nelly, — sanoin minä kuunnellen kummastellen puhettansa.

Nelly alkoi mietiskellä ja katsoi minuun tarkasti.

— Kerro minulle, Vanja, vielä kerran, kuinka iso-isä kuoli, — sanoi hän. — Kerro kaikki äläkä mitään jätä pois.

Kummastelin hänen pyyntönsä, mutta kumminkin aloin kertoa asiaa mitä tarkimmin. Arvelin hänen hourailevan, tai että hän ei ollut taudin kohtauksesta vielä kokonaan toipunut.

Hän kuunteli tarkkaan kertomustani ja muistan vieläkin, kuinka hänen mustat, kuumeisesti sädehtivät silmänsä kaiken kertomukseni ajan katsoivat minuun tarkkaan ja hellittämättä. Huoneessa oli jo pimeä.

— Ei, Vanja, iso-isä ei ole kuollut! sanoi Nelly päättävästi kertomukseni kuultuansa ja sen johdosta vielä kerran mietittyänsä. — Äitini puhuu minulle usein iso-isästä, ja kun minä eilen sanoin hänelle: "onhan iso-isä kuollut", tuli hän hyvin pahoilleen, alkoi itkeä ja sanoi minulle, ettei iso-isä ole kuollut, että minulle on vain suotta niin sanottu, ja että hän nytkin käy almua pyytämässä "samoin, kuin me sinun kanssasi pyysimme", sanoi äiti; "hän yhä käy siinä paikassa, jossa me hänet ensi kerran kohtasimme, kun minä lankesin polvilleni hänen eteensä ja Asorka minut tunsu".

— Se oli unta, Nelly, sairaan unta, olethan sairas, sanoin hänelle.

— Niin minäkin ajattelin, että se on vain unta, sanoi Nelly, — enkä puhunut kellenkään. Tahdoin sen yksin sinulle sanoa. Ja tänään kun nukuin sen jälkeen, kun sinä et tullut, näin unessa iso-isän. Hän istui kotonaan, odotti minua ja oli niin julma, laiha ja sanoi, ettei ole kahteen päivään mitään syönyt, eikä Asorkakaan ole mitään syönyt. Sanoi myöskin, ettei hänellä ole nuuskaa ollenkaan ja ettei hän nuuskatta voi eläkkään. Kerran hän todellakin sanoi niin minulle, se oli silloin, kun minä äidin kuoleman jälkeen kävin hänen luonansa. Silloin hän oli jo melkein kokonaan sairas eikä enää paljon mitään ymmärtänyt. Kas, kun minä nyt tänään kuulin hänen tuon sanovan, ajattelin: lähdenpä, asetun sillalle ja pyydän almua, saatuani rahaa ostan iso-isälle leipää, keitetyitä perunoita ja nuuskaa. Olen siis

seisovinani, anovinani ja näen, että iso-isä astuskelee siinä lähellä, odottaa hiukan ja tulee luokseni, katsoo, paljonko olen saanut ja ottaa rahat itselleen. Sanoo: tämä on leiväksi, pyydä nyt nuuskaksi. Minä taas anon ja hän taas ottaa minulta rahat. Minä sanon, että minä kumminkin annan hänelle kaikki enkä piiloita yhtään itselleni. "Ei," sanoo, "sinä et saa minulta varastaa; Bubnovakin sanoi minulle, että sinä olet varas ja sen vuoksi minä en koskaan otakaan sinua luokseni. Mihin sinä yhden viiskopekkaisen olet pannut?" Minä aloin itkeä, miksi hän ei luota minuun, hän ei ota kuullakseenkaan, kiljuu vain: "sinä varastit viiskopekkaisen!" Hän alkoi siinä sillalla minua piestä, kipeästi loikin. Minä itkin paljon... Nyt minä ajattelin, Vanja, että hän varmasti on elossa ja jossain kävelee yksin ja odottaa minua luoksensa.

Aloin taaskin pyytää ja kehoittaa häntä luopumaan niistä ajatuksista ja lienen lopulta onnistunutkin. Nyt hän sanoi pelkäävänsä nukkua, sillä sanoi näkevänsä iso-isänsä. Sitten hän syleili minua kiihkeästi...

— En minä sittenkään voi jättää sinua, Vanja! sanoi hän painaen pikku päänsä kasvoihini. — Jos vaikka ei iso-isääkään olisi, en sittenkään sinusta eroa.

Nellyä kohdannut taudin puuska säikähdytti jokaista. Minä kerroin lääkärille Nellyn äskeisen kertomuksen ja kysyin, mitä lääkäri taudista arveli.

— En voi vielä mitään varmaa sanoa, vastasi lääkäri vähän aikaa ajateltuaan. — Minä vielä aprikoin, mietin, teen havaintoja, — mutta ... varmaa ei ole vielä mitään. Yleensä saattaa sanoa, että paraneminen on mahdotonta. Hän kuolee. En heille sitä sano, te kun pyysitte sen salaamaan heiltä, mutta minun on sääli tyttöä ja minä ehdottelen huomiseksi lääkärin neuvottelun kokoon kutsumista. Ehkä neuvottelun jälkeen tauti saa toisen käänteen. Minä kovin säälin tyttöä, säälin kuni omaa tytärtäni. — Lempeä, rakastettava tyttö! Ja niin leikillinen luonne!

Nikolai Sergeitsh oli erittäin levoton. — Kuules, Vanja, mitä minä ajattelin, lausui ukko, — Nelly rakastaa kukkia. Tiedätkös? Valmistakaamme hänelle huomiseksi, kun hän nousee ylös, samanlainen vastaanotto kukkineen, kuin hän tuon Henrikin kanssa valmisti äidillensä, kuten hän tänään kertoi... Hän oli kertoissaan niin kovin liikutettu...

— Sepä se, liikutettu, ja se on nyt hänelle vahingollista, sanoin minä.

— Niin, no, vastenmieliset muistot — sehän on kokonaan eri asia. Usko pois, ystäväiseni, usko kokemukseeni: mieluisten asiain synnyttämät mielenliikutukset eivät ole vaarallisia; niistä saattaa taudin voimakkin lannistua, ne vaikuttavat terveellisesti...

Sanalla sanoen, ukko oli aatteestaan niin viehättynyt, että oikein riemastui siitä. Mahdotonta oli häntä vastustaa. Kysyin lääkärin neuvoa, mutta ennen kun lääkäri ehti mitään päättää, otti Nikolai Sergeitsh lakkinsa ja läksi suorittamaan asiaa.

— Kuules, tässä on lähellä hyvin suuri kasvilämpio, sanoi ukko minulle lähtiessään. — Tarhurit myyvät loppuun kukkia, sieltä voi saada hyvin huokealla. Oikein ihmeellistä, kuinka huokealla!... Puhu siitä Anna Andrejevnulla, muuten hän taas ehkä suuttuu menojen tähden... No, niin siis...

Niin! Kuules sitten, ystäväiseni: eihän sinulla ole mihinkään kiirettä? Olethan työstäsi päässyt, olet saanut sen loppuun, miksi siis kotiin kiirehtisit? Jää meille yöksi, makaat yläkamarissa, kuten muinoin, muistathan. Siellä on vuoteesi, tyynysi — kaikki on koskematta paikallaan. Nukut kuin Ranskan kuningas. Mitä, jääthän? Heräät huomenna varemmin, tuodaan kukkaset ja kello kahdeksaan saamme huoneen koristetuksi. Natasha auttaa: hänellä on näissä asioissa enemmän kauneusaistia, kuin meillä kummallakin yhteensä... No, suostutko? Jäätkö yöksi?

Päätimme, että jään heille yöksi. Ukko sovitti niin asiat. Lääkäri ja Maslobojev sanoivat hyvästin ja läksivät. Ichmenevien oli tapana mennä varhain nukkumaan, jo kello yksitoista. Pois lähtiessä oli Maslobojev hyvin mieltävän näköinen ja aikoi jotain sanoa minulle, mutta jätti toiseen kertaan. Kun minä vanhuksille hyvää yötä toivotettuani nousin ylös huoneeseeni, kummakseni kohtasin siellä Maslobojevin. Hän istui pöydän luona odottamassa minua selailen jotain kirjaa.

— Käännyin takaisin, Vanja, sillä paras on puhua asia nyt. Istuppas. Näes, asia on kokonaan tyhmä, oikein harmittava.

— Mitä niin?

— Näes, tuo sinun lurjus ruhtinaasi pari viikkoa sitten sapetti niin, että vieläkin sappi kiehuu.

— Mitä, mikä asia se on? Oletko sinä vielä ruhtinaan kanssa tekemisissä?

— Kas, sinä jo heti kohta "mitä, mikä on asia?" ikäänkuin ties mitä olisi tapahtunut. Sinä, Vanja

veliseni, olet aivan kuin minun Aleksandra Semenovnani, tai yleensä koko hameväki... En voi sietää heitä!... Jos vaikka varis huusi — heti "mitä, mikä se oli?"

— Älähän suutu.

— En minä suutukaan, mutta kaikkia asioita on katsottava omilla silmillä, eikä suurennettava... Siinä se.

Hän oli jonkun aikaa vaiti, ikäänkuin yhä olisi ollut minulle äkeissään. En häirinnyt hänen äänettömyyttensä.

— Näes, veliseni, — alkoi hän taas, — minä pääsin jo jäljille ... se on, itse asiassa en ensinkään päässyt, eikä ollut millaisiakaan jälkiä, mutta minusta vain siltä näytti ... se on, muutamista otaksumisista minä jo aloin arvella, että Nelly ... ehkäpä... No, sanalla sanoen on ruhtinaan laillinen tytär.

— Jokohan!

— Niin, tietysti sinä jo heti huutamaan: "jokohan"! Eihän näiden ihmisten kanssa saa mitään puhella! — huudahti hän harmissaan viitaten kädellään. — Sanoinko minä sinulle mitään päättävää, sinä tuulihattu? Sanoinko minä, että on *toteennäytetty*, jotta hän on ruhtinaan *laillinen tytär*? Sanoinko, vai en?

— Kuules, ystäväiseni, — keskeytin hänet innostuneesti — älä nyt Herran tähden huuda, mutta selitä asia tarkkaan ja selkeästi. Toden totta minä ymmärrän sinut. Ymmärräthän, kuinka tärkeä on asia ja millaiset seuraukset...

— Sepä se, seuraukset, mutta minkä? Missä ovat todisteet? Ei semmoisia asioita niin vaan tehdä, ja minä puhun sinulle asian salaisuutena. Miksi minä nyt asiasta sinulle puhun, selitän sittemmin. Siis, niin tuli tehdä. Ole hiljaa ja kuuntele ja muista, että tämä on salaisuus... Kas, näin oli asia. Jo talvella, ennen Smithin kuolemaa, kun ruhtinas palasi Varsovasta, alkoi hän heti tämän asian. Se on, se oli alettu jo paljoa ennemmin, jo viime vuonna. Silloin haki hän yhtä, nyt alkoi etsiä toista. Pääasia on se, että hän kadotti johtolangan. On kulunut kolmetoista vuotta siitä, kun hän Pariisissa erosi Smithin tyttärestä ja hylkäsi hänet; mutta kaiken aikaa näinä kolmenatoista vuonna hän lakkaamatta piti häntä silmällä, tiesi, että hän asuu Henrikin kanssa, josta tänään oli puhe, tiesi, että tällä on Nelly, tiesi hänen olevan sairaan; sanalla sanoen, tiesi kaikki, mutta sitte äkkiä kadotti johtolangan. Ja tämä lienee tapahtunut kohta Henrikin kuoleman jälkeen, kun Smithin tytär läksi Pietariin.

Pietarissa hän tietysti olisi pian hänet löytänyt, millä nimellä tahansa vaimo olisikaan ulkomailta Venäjälle matkustanut; mutta asia on semmoinen, että hänen ulkomaiset urkkijansa pettivät hänet väärällä todistuksella; ne vakuuttivat, että vaimo asuu jossain vähäpätöisessä pikkukaupungissa etelä Saksassa. Urkkijat olivat itsekkin pettyneet, olivat vaihtaneet henkilöt. Asia oli niin vuoden, tai yli. Vuoden kuluttua alkoi ruhtinas epäillä. Muutamista tosiasioista päättäen alkoi hän jo aikaisemmin epäillä, ettei ulkomailta asuva ole se oikea. Nyt oli kysymys: missä on oikea Smithin tytär? Pälkähtipä päähänsä (tietysti ilman mitään todisteita): eiköhän hän ole Pietarissa? Sillä aikaa, kun ulkomailta pitkitettiin tiedusteluja, alkoi hän täälläkin tiedustella, mutta ei liene halunnut käyttää kovin virallista tietä ja tutustui minuun... Minut oli hänelle esitetty: niin ja niin muka, hoitaa asioita, on harrastaja — no ja niin pois päin, ja niin pois päin...

— No niin, hän siis selitti minulle asian; mutta sen hän teki jotenkin hämäävästi, senkin paholainen, hämäävästi ja kaksimielisesti. Erehdyksiä oli paljon ja usean kerran; tosiasiat kertoi samalla kertaa monella eri tavalla. Mutta tietysti, miten olisikaan viekastellut, kaikkia lankoja ei voinut salata. Minä tietysti kävin asiaan käsin innolla ja sydämmen yksinkertaisuudella, sanalla sanoen, orjan uskollisuudella; mutta kerta kaikkiaan säännöksi ottamieni ohjeiden mukaan, kuin myöskin luonnon lain mukaan (sillä se on luonnonlaki), arvostelin ensiksi: ilmoitettiinko minulle oikea varsinainen syy? Toiseksi: eikö ilmaistun syyn takana piile joku toinen, jota ei ole ilmaistu? Sillä viimeisessä tapauksessa, kuten sinäkin, rakas poikani, runollisella ymmärrykselläsi älyt, on hän minua petkuttanut, sillä, näes, yksi syy, sanokaamme, maksaa ruplan, mutta toinen maksaa neljä kertaa enemmän; ja hupsuhan minä olisin, jos minä ruplasta antaisin neljän ruplan arvoisen. Minä aloin syventyä asian menoon, osan panin arvaamalla ja niin vähittäin aloin päästä oikeille jäljille; minkä seikan häneltä urkin, minkä muilta syrjäisiltä kuulin ja loput selvitin omalla älylläni. Sinä ehkä kysyt: miksikä minä päätin asiaa ajaa juuri tällä tapaa? Siihen vastaan: vaikkapa vain sen tähden, että ruhtinas jostain syystä alkoi puuhailia, jostain syystä säikähti pahanpäiväisesti. Mutta miksikäpä todella säikähtyä? Jos nyt vei isältä rakastettunsa, tämä tuli kuormalliseksi, hän hylkäsi tämän. Mitä kummaa siinä? Mieluinen vallattomuus eikä sen enempää. Eipä ruhtinaan tapainen mies moisesta säikähtäisi. Mutta hän säikähti... Se herätti epäluuloni. Minä, veliseni, pääsin hyvin huvittaville jäljille muun muassa Henrikin avulla. Hän kylläkin on kuollut, mutta erään hänen serkkunsa avulla, joka nyt on naimisissa eräällä vehnäkauppialla täällä

Pietarissa ja joka ennen äärettömästi rakasti Henrikkiä ja rakastaa vuotta viisitoista yhtämittä, huolimatta ukko kauppiasta, jonka kanssa hänellä on kahdeksan lasta, niin, tuon serkun avulla, sanon minä, onnistuin kaikenlaisten temppujen kautta saada selville tärkeän asian. Saksalaisen tavan mukaan kirjoitti Henrik hänelle kirjeitä ja muistiinpanoja ja vähä ennen kuolemaansa lähetti hänelle muutamia papereitansa. Tuo serkku, tyhmyri, ei ymmärtänyt noissa papereissa ja kirjeissä olevan tärkeintä, mutta ymmärsi ainoastaan ne kohdat, joissa puhutaan kuusta, mein lieber Augustista ja kenties vielä Villandista. Mutta minä sain tarvittavat tiedot ja noiden kirjeiden avulla pääsin uusille jälille. Sain esimerkiksi tietää herra Smithistä, hänen tyttärensä häneltä varastamista rahoista, ruhtinaasta, joka otti nuo rahat itselleen; sen lisäksi huomasin kaikkien noiden huudahduksien, syytöksien ja vertausten keskeltä pilkistävän kirjeissä asian oikean laidan, s.t.s, Vanja! Ei mitään varmaa. Hullu-Heikki tahallansa salasi sen, antoi vain viittauksia, ja noista viittauksista ja kaikista muista tiedoista yhteensä alkoi minulle valmistua taivaallinen sopusointu: ruhtinas ja Smithin tytär olivat olleet vihityt! Missä, kuinka, milloin, ulkomaillako, vaiko täällä, missä asiapaperit? — se pysyi salaisuutena. Se tahtoo sanoa, Vanja veliseni, harmistuneena tukkaani revin, etsin ja puuhasin, se on yöt ja päivät etsin asiapapereita.

— Viimein löysin minä Smithinkin, mutta tämä ota ja kuole äkkiä. En ehtinyt häntä elävänä nähdäkkään. Sitten erään sattuman johdolla saan äkkiä tietää, että eräs minua epäilevä nainen kuolee Hirvisaarelle, kuulustelen — ja pääsenkin jäljille. Kiiruhdan Hirvisaarelle ja, muistathan, siellä kohtasin sinut. Sain silloin paljon tietooni. Sanalla sanoen, Nelly oli minulle suurena apuna...

— Kuules, — keskeytin minä, — luuletko todellakin, että Nelly tietää...

— Mitä?

— Että hän on ruhtinaan tytär?

— Tiedäthän sinä itse, että hän on ruhtinaan tytär, — vastasi hän katsoen minuun äkäisenä ja moittivana.

— No, miksikä tehdä moisia joutavia kysymyksiä, sinä tyhjä ihminen? Se ei ole pääasia, mutta tämä, että hän ei ainoastaan ole ruhtinaan tytär, mutta on ruhtinaan *laillinen* tytär, — ymmärrätkö sen?

— Se ei ole mahdollista! — huudahdin minä.

— Niin minäkin alussa sanoin "se ei ole mahdollista", vielä nytkin joskus ajattelen niin. Mutta sepä se onkin, että se voi olla mahdollista, ja kaiken todennäköisyyden mukaan onkin niin.

— Ei, Maslobojev, se ei ole niin, sinä jouduit harhaan! — huudahdin minä. — Nelly ei ole tietämättä sitä, mutta onpa kuin onkin laitton lapsi. Olisikohan äiti, jolla olisi hallussaan ollut edes jonkinlaisia todistuksia, voinut sietää niin kurjaa oloa, kuin heillä täällä Pietarissa oli, ja sitä paitsi jättää lapsensa moiseen orpouteen? Ei se ole mahdollista!

— Niin minäkin ajattelin, s.t.s., se on vielä yhäti nyt minulle arvoitus. Mutta asia on se, että Smithin tytär oli kummallisoin nainen maailmassa. Hän ei ollut tavallinen ihminen. Muistahan vain kaikkia asianhaaroja: sehän on romantillinen seikka, — mitä järjettömimmässä ja hulluimmassa muodossa koko taivaankannen alla. Tämä esimerkiksi: ensi alussa hän uneksi jostain maallisesta paratiisista ja enkeleistä, rakastui silmittömästi, luotti rajattomasti ja, ollen siitä vakuutettu, menetti järkensä — ei sen vuoksi, että ruhtinas lakkasi rakastamasta ja hylkäsi hänet, mutta sen tähden, että hän pettyi ruhtinaan suhteen, että ruhtinas *saattoi* pettää ja hyljätä; sen vuoksi, että hänen enkelinsä muuttui loaksi, häpäisi ja solvaisi hänet. Hänen romantillinen ja mieletön sydämensä ei kestänyt tuollaista muutosta. Kaiken muun lisäksi vielä loukkaus — ajatteles, millainen loukkaus! Kahuissaan ja pääasiallisesti ylpeydessään hän luopui ruhtinaasta rajattomalla ylenkatseella. Hän repi rikki kaikki siteet, kaikki kirjalliset todistukset; oli välittämättä rahoista, vieläpä kokonaan unehutti, etteivät ne olleet hänen, mutta isän rahoja, kieltäytyi niistä kuni loasta, kuni tomusta, näin sydämensä jaloudella musertaakseen pettäjänsä, saadakseen pitää hänet varkaanansa, ja saadakseen oikeuden koko ikänsä halveksia häntä ja silloin ehkä sanoi pitävänsä sen suurimpana häpeänänsä, jos tulisi itseään nimittämään tuollaisen vaimoksi. Avioeroa meillä ei ole olemassa, mutta de facto he ottivat avioeron, ja kaiken tämän jälkeenkö hän olisi tuolta mieheltä apua pyytänyt! Muistappas, mitä tuo mieletön kuolinvuoteellaan sanoi Nellylle: älä mene noiden luo!... Tee työtä, joudu häviöön, mutta älä mene noiden luo, älä sittenkään, vaikka *sinua pyytäisi* (s.o. hän vielä silloinkin haaveksi, että tyttöä *pyydetään*, joten siis vielä kerran tulee tilaisuus koston, halveksimisella musertaa *pyytäjää*, sanalla sanoen, leivän asemesta ravitsi itseänsä vihan haaveilla). Hyvin paljon minä, veliseni, urkin Nellyltä; vieläpä nytkin joskus urkin. Tietysti tytön äiti oli sairas, keuhkotautinen; tuo tauti erittäin kehittää kiukkuisuutta ja kaikkea vihamielisyyttä; mutta sittenkin minä tiedän, eräältä tutulta Bubnovan luona sain tietää, että Nellyn äiti kirjoitti ruhtinaalle, niin, ruhtinaalle, hänelle itselleen...

— Kirjoitti! Ja menikö kirje perille? — huudahdin minä kärsimättömänä.

— Sepä juuri onkin, en tiedä, joutuiko se perille. Kerran Smithin tytär yhtyi tuohon ystävään Bubnovan luona (muistatko, Bubnovan luona se maalattu nainen? Nyt on ojennuslaitoksessa), ja hänen kauttansa lähetti tuon kirjeen, jo oli sen kirjoittanut valmiiksi, mutta ei antanut viedä, otti takaisin; se tapahtui kolme viikkoa ennen hänen kuolemaansa. Se on paljon merkittävä seikka, sillä jos hän kerran päätti lähettää, niin sama se, jos ottikin takaisin, saattoi sen toisella kertaa lähettää.

— Lähettikö hän kirjeen, vai ei — sitä en tiedä; on syytä luulla, ettei lähettänyt sillä ruhtinas sai *varman* tiedon hänen olostaan Pietarissa ja vieläpä paikastakin täällä, nähtävästi vasta sitten, kun vaimo oli jo kuollut. Uskonpa, että ruhtinas ihastui ikihyväksi siitä tiedosta!

— Todellakin, minä muistan Aleshan puhuneen jostain kirjeestä, josta ruhtinas oli kovin ilostunut, mutta se oli joku aika sitten, jotain pari kuukautta takasin. Mutta mitä sitten etemmäksi, etemmäksi; miten sinä menettelit ruhtinaan suhteen?

— Mitäpä minä ruhtinaalle? Ymmärräthän: täysi siveellinen vakuutus eikä ainoatakaan varmaa todistetta — *ei ainoatakaan*, jos kuinka olisinkaan puuhaillut. Se oli kriittinen asema! Tuli tehdä tiedusteluja ulkomailla, mutta missä maassa? — ei yhtään selkoa. Tietysti minä älysin, että täytyy alkaa taistelu, että minä voin vain viittauksella hänet pelottaa, näyttää tietävän enemmän, kuin oikeastaan tiesinkään...

— No, mitäs hän?

— Ei mennyt loukkuun, vaikka kylläkin säikähti niin, että vielä on säikähdyksissään. Meillä oli muutamia kokouksia, ja tiedäpä, millaiseksi vaivaiseksi viheliäiseksi hän koetti heittäytyä! Kerran alkoi kaikessa ystävytydessä minulle kertoa kaikki. Se oli silloin, kun luuli minun tietävän koko asian. Mainiosti kertoi, tunteellisesti, avomielisesti ja tietysti — mitä julkeimmin valehteli. Silloin minä huomasinkin, kuinka suuresti hän minua pelkää. Yhteen aikaan heittäysin hänen kuullensa suureksi hölmöksi, samalla olin näyttävänäni, että viekastelen. Tahallani häntä kömpelästi säikäyttelin; tahallani olin hänelle törkeä, koetin uhkailla — ja kaikki vain siksi, että hän luulisi minua hölmöksi ja jotenkin olisi varomaton sanoissaan. Huomasi vehkeen, ryökäle! Toisella kerralla tekeydyin juopuneeksi, ei sekään auttanut, — viekas on, pahuus! Voitko, veliseni sen käsittää, Vanja: minun tuli saada tietää, kuinka suuresti hän minua pelkää, ja toiseksi: osottaa hänelle tietäväni enemmän, kuin tiesinkään...

— Ja mitenkä sitten lopulta kävi?

— Ei tullut mitään. Tuli olla varmat todisteet, ja niitä minulla ei ollut. Yhden seikan hän älysi, sen, että minä voin saada aikaan häväistysjutun. Tätä hän vain yksistään pelkäsikin ja sitäkin enemmän, kun alkoi täällä sukulaisuus solmia. Tiedätkös, että hän aikoo naida?

— En...

— Tulevana vuonna jo! Jo viime vuonna valikoi itselleen morsiamen, joka silloin oli vasta neljätoista vuotta vanha, nyt on jo viisitoista, vielä käynee lyhyissä hameissa, tyttö parka. Vanhemmat ovat iloissaan! Ymmärräthän, mitenkä hän odotti ja toivoi vaimonsa kuolemaa. Nykyinen on kenraalin tytär, rikas tyttö — — paljon rahaa! Vanja, veliseni, me emme sinun kanssasi koskaan semmoista morsianta saa... Eräs asia on, jota minä en elämässäni itselleni anteeksi anna, huudahti Maslobojev ja iski nyrkkinsä pöytään, — se on se, että hän puijasi minut, se tapahtui pari viikkoa takaisin ... ryökäle!

— Miten niin?

— Niin vaan. Huomaan, että hän ymmärtää, ettei minulla ole mitään sitovia todisteita, ja sitten huomattuani, että mitä kauemmin asiaa pitkitän, sen pikemmin hän huomaa voimattomuuteni. No, niinpä suostuin ottamaan häneltä kaksituhatta.

— Sinä otit kaksituhatta?

— Hopeassa, Vanja; sydän sylissä otin. Mutta oliko tuommoinen asia kahdentuhannen veroinen. Nöyryytettynä otin. Seison hänen edessään kuni kasvoille syljeksitty; hän sanoo: "minä en ole teille, Maslobojev, teidän entisistä töistänne maksanut (entisistä oli hän kauan sitten suostumuksemme mukaan sataviisikymmentä ruplaa maksanut), niin, nyt minä matkustan kaupungista; tässä on kaksituhatta, toivon, että *meidän asiamme kokonaan* on nyt lopussa." Minä vastaan: "kokonaan lopussa, ruhtinas", ja itse katson häntä vasten naamaa ja nauran; ajattelen: tuossa on selvään kirjoitettuna: "mitä, paljonko sait? Niin vain, hyvästä tahdostani vain sinulle hupsulle annan!" En muista, kuinka hänen luotaan pois tulin!

— Sehän on halpamaista, Maslobojev! huudahdin minä, — mitä sinä teit Nellylle?

— Ei se ole halpamaista, se on pakkotyöläismäistä, se on ruokotonta... Se on ... se on ... ei, siihen ei

löydy sanoja sitä oikein määritelläkseen!

— Jumalani! Olisihan hänen pitänyt turvata edes Nellyn toimeentulo!

— Niin olisi pitänytkin. Mutta mitenkä pakottaa? Säilyttääkö? Ei säiky — minähän otin häneltä rahat. Itse, itse hänelle tunnustin, että koko hirmua minulla on vain kahteentuhanteen ruplaan hopeassa, itse itseni siihen hintaan hinnoitin! Millä hänet nyt säilytät?

— Onko todellakin Nellyn tulevaisuus kokonaan hukkaan mennyt? — huudahdin minä epätoivoisena.

— Ei ollenkaan! — huudahti Maslobojev innolla, oikeinpa muutti ryhtinsä. — Ei, minä en sitä hänelle salli! Minä alan asian uudelleen, Vanja; minä olen jo niin päättänyt! Vähät siitä, jos otinkin kaksituhatta? Hölynpölyä. Minä sen otin loukkauksesta, sillä hän, tyhjäntoimittaja, petti minut, siis piti minua pilkkanaan! Ei, minä en salli itseäni pilkattavan... Nyt minä alan asian Nellyn itsensä kera, Vanja. Muutamien huomioitteni perusteella olen minä varmaan vakuutettu, että Nelly on koko tämän arvoituksen selittävä. Hän tietää *kaikki, kaikki*... Äiti on hänelle kertonut. Houreissaan, kaihossaan hän tytölle on kertonut. Ei ollut muita, kelle kertoa, kertoi Nellylle. Ehkäpä löydämme joitakin kirjallisia todisteita, lisäsi Maslobojev imelästi hykertäen käsiään. — Ymmärrätkös nyt, Vanja, miksi minä täällä maleksin? Ensiksikin ystävydestä sinua kohtaan, se seuraa itsestään; mutta pääasia on se, että pidän vaaria Nellystä ja kolmanneksi, — Vanja, ystäväni, tahdot tai et, mutta sinun tulee auttaa minua, sillä sinä voit vaikuttaa Nellyyn!...

— Välttämättömästi, sen vannon sinulle, — huudahdin minä, — ja minä uskon, Maslobojev, että sinä pääasiallisesti teet kaiken voitavasi Nellyn tähden, tuon hyljätyn, kovaosaisen orvon tähden, etkä vain oman etusi vuoksi...

— Mitäpä se sinuun kuuluu, kenen edun vuoksi minä puuhaan, sinä autuas sielu? Kunhan teen — se on pääasia! Tietysti pääasiallisesti orvon tähden, siihenhän velvoittaa meitä ihmisrakkauskin. Mutta sinä, Vanja, älä minua tuomitse ylen ankarasti, jos pidän huolen itsestäni. Minä olen köyhä ihminen, ja hän älköön uskaltako köyhiä sortaa. Hän riistää minulta minun omani, ja kaiken lisäksi vielä petti, ryökäle. Tuleeko minun mokoman ryövärin hampaita katsoa? Morgen-fri!

* * * * *

Mutta eipä seuraavaksi päiväksi aikomastamme kukkaisjuhlasta tullutkaan mitään. Nellyn sairaus yhä yltyi, eikä hän enää voinut lähteä huoneestaan.

Hän ei enää koskaan lähtenyt siitä huoneesta.

Hän kuoli kahden viikon kuluttua. Näinä kahtena viimeisenä viikkona kuoleman kanssa kamppaillessaan ei hän kertaakaan tullut täyteen tuntoonsa eikä voinut vapautua kummallisista mielikuvistaan. Kuolemaansa saakka oli hän siinä vahvassa vakuutuksessa, että iso-isä kutsuu häntä luoksensa, on hänelle vihainen, kun hän ei mene, uhkailee kepillään ja käskee hänen mennä hyviltä ihmisiltä pyytämään hänelle leiväksi ja nuuskaksi. Usein alkoi hän unissaan itkeä ja sitten herättyään kertoi, että oli nähnyt äitinsä.

Joskus näytti siltä, että hän ymmärsi asiat täydellisesti.

Kerran olimme jääneet kahden; hän kurkotti puoleeni ja otti käteni laihaan, kuumeen polttoisaan käteensä.

— Vanja, kun minä olen kuollut, ota Natasha silloin vaimoksesi, — sanoi hän minulle.

Tämä ajatus oli nähtävästi jo kauan aikaa ollut hänellä mielessä. Ääneti hymyilin hänelle. Huomattuaan minun hymyilevän hymyili hänkin, veitikkamaisesti uhkasi minua laihalla sormellaan ja alkoi samassa minua suudella.

Kolme päivää ennen kuolemaansa, kauniina kesäiltana, hän pyysi nostamaan ylös ikkunaverhon ja aukaisemaan ikkunan. Se oli puistoon; Nelly katsoi pitkään tuuheaa, viheriöivää puistoa, laskeutuvaa aurinkoa ja äkkiä pyysi, että saisin jäädä hänen kanssaan kahden.

— Vanja, — sanoi hän tuskin kuuluvalla äänellä, sillä hän oli hyvin heikko, — minä kohta kuolen, hyvin kohta. Ja minä tahdon sinulle sanoa, että sinä minua muistaisit. Minä jätän sinulle muistoksi tämän (hän osotti kaulassaan ristin vieressä riippuvaa suurta pyhän säiliötä). Tämän antoi äiti minulle kuollessaan. No niin, kun olen kuollut, sinä ota tämä säiliö itsellesi ja lue, mitä siinä on kirjoitettu. Tänään minä sanon toisille kaikille, että he antaisivat sinulle tämän säiliön. Kun olet lukenut, mitä siinä on kirjoitettu, niin mene *hänen* luoksensa ja sano, että minä kuolin, mutta *hänelle* en anteeksi antanut. Sano hänelle myöskin, että minä äskettäin lu'in Evankeliumia. Siinä sanotaan: antakaa anteeksi kaikille vihamiehille. Niin, sen minä lu'in, mutta kumminkaan *hänelle* en anteeksi antanut, sillä kun äitini

vielä ennen kuolemaansa voi puhua, niin viimeiset sanansa olivat: minä *kiroan hänet*, siis minäkin kiroan hänet, en itseni puolesta, mutta äitini... Kerro hänelle, miten äitini kuoli, miten minä jäin yksin Bubnovan luo; kerro, millaisena sinä näit minut Bubnovalla, — kaikki, kaikki kerro ja sano sitten hänelle, että mieluummin olisin jäänyt vaikka Bubnovan luo, mutta *hänen* luoksensa en olisi mennyt...

Tuon sanottuaan Nelly vaaleni, silmänsä säihkyivät ja sydämensä alkoi lyödä niin rajusti, että hänen täytyi laskeutua pitkälleen ja hetkisen aikaa hän ei voinut lausua sanaakaan.

— Pyydä kaikki sisälle, Vanja, — sanoi hän viimein heikolla äänellä, — minä tahdon sanoa heille jäähyväiset. Hyvästi, Vanja!...

Hän syleili minua kiihkeästi viimeisen kerran. Toisetkin kaikki astuivat sisään... Ukko ei voinut käsittää, että Nelly kuolisi; hän ei uskaltanut omistaa sitä ajatusta. Viime päivään asti hän väitti vastaan ja vakuutteli, että tyttö varmasti paranee. Ukon oli kokonaan huoli laihduttanut, päivät päästään istuskeli hän Nellyn vuoteen ääressä, usein öilläkin. Viime öinä hän ei nukkunut ollenkaan. Hän koetti arvata Nellyn pienimmätkin toiveet ja tultuaan tytön huoneesta meidän luoksemme itki katkerasti, mutta kohta taas alkoi toivoa ja vakuuttaa, että tyttö paranee. Hän koristi sairaan huoneen kukilla. Kerran hän osti koko kimpun mitä ihanimpia ruusuja, punasia ja valkosia, kävi niitä hakemassa jostain hyvin kaukaa ja toi pikku Nellyllensä... Tämä kaikki kovin liikutti tytön mieltä. Hänen sydämensä ei jaksanut vastustaa tällaista yleistä rakkautta. Tuona jäähyväisiltana ei ukko mitenkään tahtonut sanoa hyvästiä ijäksi. Nelly hymyili hänelle ja kaiken iltaa koetti näyttää iloiselta, laski ukon kanssa leikkiä, vieläpä nauroikin...Tulimme jokainen melkein toivoisina hänen luotaan, mutta seuraavana päivänä ei hän voinut puhua. Kahden päivän kuluttua hän kuoli.

Muistan hyvin, mitenkä ukko koristi hänen ruumisarkkunsu kukkasilla ja lohduttomana tarkasteli tytön laihtuneita, elottomia kasvoja, hänen elotonta hymyänsä, rinnan päällä ristissä olevia käsiänsä. Ukko itki tyttöstä, kuin omaa tytärtänsä. Me kaikki koetimme lohduttaa häntä, mutta hän oli lohduton ja sairastui kovasti Nellyn hautajaisten jälkeen.

Anna Andrejevna antoi minulle säiliön, jonka oli ottanut Nellyn kaulasta. Säiliössä oli Nellyn äidin kirje ruhtinaalle. Minä lu'uin sen Nellyn kuolinpäivänä. Hän lausui kirouksensa ruhtinaan yli, sanoi, ettei voinut antaa hänelle anteeksi, kuvaili viimeaikaista eloansa, kaikkia niitä kauhuja, joihin hänen täytyi jättää Nelly, ja rukoili, että ruhtinas edes jotain tekisi Nellyn hyväksi. "Hän on teidän, hän *on teidän tyttärenne ja te itse tiedätte*, että hän on *teidän laillinen tyttärenne*. Minä käskin, että hän minun kuoltuani tulee luoksenne ja antaa teidän käteenne tämän kirjeen. Jos te ette aja Nellyä luotanne pois, ette kiellä häneltä tyttären oikeutta, niin ehkä tuolla minä annan teille anteeksi ja tuomiopäivänä astun Jumalan istuimen eteen ja rukoilen Tuomaria, että Hän antaisi teille syntinne anteeksi. Nelly tietää tämän kirjeeni sisällön; minä sen lu'uin hänelle; olen kertonut hänelle kaikki, hän tietää *kaikki, kaikki*..."

Mutta Nelly ei täyttänyt määräystään; hän tiesi kaikki, mutta ei mennyt ruhtinaan luo, vaan kuoli leppymättömänä.

Palattuamme Nellyä hautaamasta menimme Natashan kanssa puistoon. Päivä oli kuuma, loistavan valoisa. Viikon perästä oli määrä heidän matkustaa. Natasha loi minuun pitkän, kummallisen katseen.

— Vanja, — sanoi hän, — Vanja, sehän oli vain unta.

— Mikä oli unta? — kysyin minä.

— Kaikki, kaikki, — vastasi hän, — kaikki, koko kulunut vuosi. — Vanja, miksikä minä särin sinun onnesi?

Ja hänen silmissään minä luin:

"Mehän olisimme voineet olla yhdessä onnelliset ikuisesti!"

Loppu.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK SORRETTUJA JA SOLVAISTUJA: ROMAANI ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook,

except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the

copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by

sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.